

T.C.

**NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

TARİHİ KIPÇAK TÜRKÇESİ METİNLERİNDE OĞUZCA UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Muzaffer SAZ**

**Niğde
Haziran, 2019**

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TARİHİ KIPÇAK TÜRKÇESİ METİNLERİNDE OĞUZCA UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Muzaffer SAZ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ DEMİRAY

Üye : Doç. Dr. Galip GÜNER

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Serpil SOYDAN

Niğde
Haziran, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum 'Tarihi Kıpçak Türkçesi Metinlerinde Oğuzca Unsurlar' Başlıklı bu çalışmanın bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım 24. 06. 2019

Muzaffer SAZ

ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Erdinç DEMİRAY danışmanlığında Muzaffer SAZ tarafından hazırlanan "Tarihi Kıpçak Türkçesi Metinlerinde Oğuzca Unsurlar" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 24/06/2019

JÜRİ :

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Erdinç DEMİRAY

Üye : Doç. Dr. Galip GÜNER

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Serpil SOYDAN

.....

.....

.....

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Emin Hüseyin ÇETENAK
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Göktürk, Uygur, Karahanlı çizgisinde tek bir kol halinde gelişen Türk dili, Harezmi döneminde XIII. yüzyılda dalgalanmaya başlayıp XIV. yüzyılda farklı kollara ayrılmıştır. Aynı dönemlerde Harezmi merkez olmak üzere kuzeyde Harezmi-Altınordu, Altınordu- Kıpçak, Kuman- Kıpçak adları altında gelişmeler de görülmektedir. Bu kola paralel bir gelişmenin de güneyde ortaya çıktığı görülür. Güneydeki bu kol içinde ise asıl Memlûk Kıpçakçası, Oğuz (Türkmen) – Kıpçak karışımı ve asıl Oğuzca (Türkmence) farklılaşması gözlenmektedir. Aynı yüzyılda doğuda Kıpçak Türkçesi ile aynı kaynaktan beslenen Doğu Türkçesi (Çağatay Türkçesi) sahneye çıkarken Oğuz- Türkmen temeline dayanan Batı Türkçesi öteki üç koldan farklı olarak gelişimini sürdürmektedir.

Türk dili, yazılı ürünler ile takip edebildiğimiz ilk dönemlerinden itibaren edebî ürünlerinin yanı sıra zengin bir söz varlığına sahiptir. Türk dilinin tarihî dönemleri içerisinde yer alan Kıpçak Türkçesi döneminde yazılan eserler söz varlığı bakımından oldukça önemlidir. Bu çalışmaya dâhil edilmeyen Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi dönemine ait olan kronikler, hukuk belgeleri ve mahkeme tutanakları, dinî eserler, filolojik eserler ve doğa bilimleriyle ilgili eserler; Kuzey Kıpçak Türkçesi ve Memluk Kıpçak Türkçesi'ne ait dil bilgisiyle ilgili gramer ve sözlükler, dinî metinler, edebî metinler, askerlikle ve veterinerlikle ilgili metinler bize o dönemin sosyal, ekonomik, kültürel yapısı ile ilgili olarak pek çok söz varlığı sunmaktadır.

Dönemin tarihî, sosyal ve kültürel şartlara bağlı göç ve iltica olayları dolayısıyla da bu coğrafyalarda Oğuz ve Kıpçak unsurlarının yan yana yer alması, ister istemez bölgeleri temsil eden yazı dilinde her iki lehçeye özgü özelliklerin yan yana ve iç içe yer almasını sağlamıştır. Bu türlü etnik ve sosyal koşullara bağlı değişim ve gelişmeler, bir süre sonra ister istemez bölgelerin dilinde Kıpçakça ile Oğuz (Türkmen) lehçelerinin karışık kaynaşmasını sağlamıştır. Buradan yola çıkarak çalışmamızda da Deşt-i Kıpçak (Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi dönemine ait olan metinler hariç), Mısır ve Suriye bölgelerinde Tarihi Kıpçak Türkçesi ile yazılmış olan metinlerde ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı bakımından Oğuzca unsurların tespit edilip ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Oğuz Türkçesine ait özellikler tespit edilip ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı başlıkları altında tasnif edilmiş, kelimelerin geçtiği eserler ve sayfa/sütun numaraları belirtilmiştir.

Yüksek lisans tez çalışmamın yürütülmesi esnasında, çalışmalarına yön veren, bilgi ve yardımlarını esirgemeyen ve bana her türlü desteği sağlayan danışman hocam, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Erdinç DEMİRAY'a, tez çalışmam esnasında tecrübelerine başvurduğum Doç. Dr. Galip Güner ve Dr. Öğr. Üyesi Serpil SOYDAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ TARİHİ KIPÇAK TÜRKÇESİ METİNLERİNDE OĞUZCA UNSURLAR

SAZ, Muzaffer

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Erdiç DEMİRAY

Haziran 2019, 464 Sayfa

Tarihî dönemlerdeki Türk toplumlarının yurt tuttıkları coğrafya, o coğrafyadaki yaşayış biçimlerini yansıtan sosyal yapı, bağlı buldukları kültürel ortam ve koşullar ile konuştukları dil veya lehçe arasında sıkı bir bağlantının bulunduğu bilinen bir dil bilimi gerçeğidir. Dönemin tarihî, sosyal ve kültürel şartlara bağlı göç ve iltica olayları dolayısıyla da Kuzey Kıpçak Türkçesi ve Memlûk Kıpçak Türkçesi coğrafyalarında Oğuz ve Kıpçak unsurlarının yan yana yer alması, ister istemez bölgeleri temsil eden yazı dilinde her iki lehçeye özgü özelliklerin yan yana ve iç içe yer almasına neden olmuştur. Bu türlü etnik ve sosyal koşullara bağlı değişim ve gelişmeler, zamanla bölgelerin dilinde Kıpçakça ile Oğuz (Türkmen) lehçelerinin karışıp kaynaşmasına yol açmıştır. Söz varlığı bakımından zengin olan Kıpçak Türkçesi dönemine ait Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıpçak, Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul, Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris, Codex Cumanicus, Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye, Gülistan Tercümesi (Kitâb- 1 Gülistân Bi't- Türkî), İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi, Kitâb fi İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi, Kitâbü'l- Ef'âl, Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi, Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- 1 Türkî, Kitâbu'l Hayl, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk, El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye, Münyetü'l- Guzât Tercümesi, Kitâb-1 Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi, Kitâb Fî Riyâzâtî'l- Hayl Tercümesi, Resûlî Sözlüğü, Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî, Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtaü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye, Kitâb-1 Mecmû-1 Tercümân-1 Türkî ve Acemî ve Mugalî, Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye adlı eserlerde bulunan Oğuzca unsurlar “ses bilgisi”, “şekil bilgisi” ve “söz varlığı” bakımından incelenmiştir. Oğuzca özellikler tespit edilip “ses bilgisi”, “şekil bilgisi” ve “söz varlığı” başlıkları altında tasnif edilmiştir. Kelimelerin geçtiği eserler ve sayfa/sütun numaraları belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıpçak Türkçesi, Oğuzca, Oğuzca Unsurlar

SUMMARY
MASTER'S THESIS
OGHUZ ELEMENTS IN THE HISTORICAL KIPCHAK TURKISH TEXTS
SAZ, Muzaffer
Department of Turkish Language and Literature
Thesis Advisor: Doctor lecturer Dr. Erdinç DEMİRAY
June 2019, 464 Page

It is a well-known linguistic fact that Turkish societies in historical periods have a tight connection among the geography they live in, the social structure reflecting their existence in that geography, the cultural profile, conditions and their language or dialect. Because of the fact that immigration and asylum by reason of historical period, social and cultural conditions, Oguz and Kipchak elements were in juxtaposition in the northern Kipchak Turkish and the Mamluk Kipchak Turkish geographies. This situation has unavoidably caused that the features of both dialects appeared in the written language representing the regions. The changes and developments related to this kind of ethnic and social conditions have led to be used of Kipchak and Oghuz (Turkmen) dialects together in the language of the regions. In the period of Kipchak Turkish which is rich language in terms of vocabulary, the elements of Oghuz Turkish in the following literal works have been examined in detail concerning "phonics", "morphology" and "vocabulary": Kitâbu Bulgatü'l-Müşâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıpçak, Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul, Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris, Codex Cumanicus, Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye, Gülistan Tercümesi (Kitâb- 1 Gülistân Bi't- Türkî), İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi, Kitâb fi İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi, Kitâbü'l- Ef'âl, Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi, Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- 1 Türkî, Kitâbu'l Hayl, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk, El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabtî'l- Lügati't- Türkiyye, Münyetü'l- Guzât Tercümesi, Kitâb-1 Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi, Kitâb Fî Riyâzati'l- Hayl Tercümesi, Resûlî Sözlüğü, Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî, Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye, Kitâb-1 Mecmû-1 Tercümân-1 Türkî ve Acemî ve Mugalî, Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye. The characteristics of Oghuz Turkish were determined and classified under "phonics", "morphology" and "vocabulary". The books including those words and page / column numbers are specified.

Key Words: Kipchak Turkish, Oghuz Turkic, Oghuz Elements

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	1
ÖZET.....	3
SUMMARY	4
KISALTMALAR	12
TARANAN ESERLER	13
SİMGELER.....	15
ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ	16
GİRİŞ	17
A. TEZİN AMACI	17
B. TEZİN ÖNEMİ	17
C. TEZİN YÖNTEMİ	18

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OĞUZLAR VE OĞUZ TÜRKÇESİ.....	19
1. 1. OĞUZ ADI VE ETİMOLOJİSİ.....	19
1. 2. Oğuzların Yayılmaları ve Tarihî Süreci	23
1. 2. 1 Oğuzların Sosyal ve Kültürel Durumu	26
1. 3. Oğuzcanın Yazı Dili Olarak Gelişme Evreleri.....	26
1. 3. 1. Eski Türkçe Döneminde Oğuzca (8- 10. Yüzyıllar)	26
1. 3. 2. Orta Türkçe Döneminde Oğuzca (11- 16. Yüzyıllar).....	30
1. 3. 3. Yeni Türkçe Döneminde Oğuzca (16- 20. Yüzyıllar).....	35

1. 4. Anadolu'da İlk Türkçe Metinler: Karışık Dilli Eserler	36
1. 4. 1. Behçetü'l- Hadayık fi Mevizeti'l- Hakayık	36
1. 4. 2. Ferâiz Kitabı	37
1. 4. 3. Kıssa-i Yusuf.....	37
1. 5. Selçuklu Dönemi Yazar ve Eserleri	37
1. 5. 1. Ahmed Fakih	37
1. 5. 2. Sultan Veled	38
1. 5. 3. Şeyyad Hamza.....	39
1. 5. 4. Hoca Dehhanî.....	40
1. 5. 5. Yunus Emre.....	41
1. 5. 6. Ebulhayr Rumi	41
1. 5. 7. Arif Ali	42
1. 6. Beylikler Dönemi Yazar ve Eserleri	42
1. 6. 1. Gülşehrî	42
1. 6. 2. Âşık Paşa	43
1. 6. 3. Ahmedî.....	44
1. 6. 4. Hoca Mes'ud (Mes'ud bin Ahmed)	45
1. 6. 5. Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa	46
1. 6. 6. Ahmed-i Dâî.....	47
1. 6. 7. Şeyhî.....	48
1. 6. 8. Kadı Burhaneddin	49
1. 6. 9. Erzurumlu Kadı Darir.....	50
1. 6. 10. Dede Korkut Oğuznâmeleri	50
1. 6. 11. Tıp Kitapları	52
1. 6. 12. Kur'an Tercümeleri	52

İKİNCİ BÖLÜM

1. KIPÇAKLAR VE KIPÇAK TÜRKÇESİ	54
1. 1. Kıpçak Adı	54
1. 2. Tarihte Kıpçaklar.....	55
1. 3. Kıpçak Türkçesi	56
1. 3. 1. Kuzey Kıpçak Türkçesi	58
1. 3. 2. Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi	59
1. 3. 3. Memlük Kıpçak Türkçesi.....	60
2. KIPÇAK TÜRKÇESİNE AİT ESERLER	62
2. 1. Sözlük ve Gramerler.....	62
2. 1. 1. Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l Lügati't- Türkiyye	62
2. 1. 2. Kitâbü'l İdrâk li Lisâni'l-Etrâk	62
2. 1. 3. Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümânı- Türkî ve Acemî ve Mugalî.....	63
2. 1. 4. El- Kavânînü'l- Külliyye li-Zabti'l-Lügati't- Türkiyye	64
2. 1. 5. Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye	64
2. 1. 6. Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıpçak.....	65
2. 1. 7. Kitâbü'l Ef'âl.....	65
2. 1. 8. Resûlî Sözlüğü.....	66
2. 1. 9. Codex Cumanicus	66
2. 1. 10. Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtaü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye	67
2. 2. Edebî Eserler	68
2. 2. 1. Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türkî)	68
2. 3. Dinî Eserler	69

2. 3. 1. Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî.....	69
2. 3. 2. İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi	69
2. 3. 3. Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi.....	70
2. 3. 4. Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi	70
2. 3. 5. Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî	71
2. 4. Askerlikle İlgili Eserler	71
2. 4. 1. Münyetü'l- Guzât Tercümesi	71
2. 4. 2. Kitâb fi İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi.....	72
2. 5. Veterinerlikle İlgili Kitaplar.....	72
2. 5. 1. Kitâbu'l Hayl.....	72
2. 5. 2. Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi	73
2. 6. KIPÇAKLAR VE OĞUZLAR.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SES BİLGİSİ.....	76
3. 1. Ünlü Değişmesi	76
3. 1. 1. ê ~ i Değişimi	76
3. 2. Ünsüz Değişmeleri	81
3. 2. 1. / t- / > / d- / Değişmesi.....	81
3. 2. 2. / b- / > /m-/ Değişmesi.....	105
3. 2. 3. /k- / > / g- / Değişmesi.....	108
3. 2. 4. /b- / > / v-/ Değişmesi.....	113
3. 2. 5. /-b-/ > /-v-/ Değişmesi	117
3. 2. 6. /-b/ > /-v/ Değişmesi.....	121
3. 2. 7. /-d-/ > /-y-/ , /-d/ > /-y/ Değişmeleri	124

3. 2. 7. 1. /-d/ > /-y/ Değişmesi.....	125
3. 2. 7. 2. /-d-/ > /-y-/ Değişmesi	130
3. 2. 8. /k-/ > /h-/ , /-k-/ > /-h-/ , /-k/ > /-h/ Değişmeleri.....	139
3. 2. 8. 1. /k-/ > /h-/ Değişmesi.....	140
3. 2. 8. 2. /-k-/ > /-h-/ Değişmesi	140
3. 2. 8. 3. /-k/ > /-h/ Değişmesi.....	143
3. 2. 9. ñ > n Değişmesi.....	143
3. 2. 10. Kelime Başında Görülen Ünsüz Düşmeleri	144
3. 2. 10. 1. /b-/ Düşmesi	144
3. 2. 10. 2. /y-/ Düşmesi	155
3. 2. 11. Kelime Sonunda Görülen Ünsüz Düşmesi.....	159
3. 2. 11. 1. /-b/ Düşmesi	159
3. 2. 12. Kelime İçinde ve Sonunda Görülen Ünsüz Düşmeleri	162
3. 2. 12. 1. /-g-, -ğ-/ Düşmesi	162
3. 2. 12. 2. /-g, -ğ/ Düşmesi	169
3. 2. 13. /-l-/ Düşmesi.....	182
3. 2. 14. Kelime Başında Ünsüz Türemesi	183
3. 2. 14. 1. /v-/ Türemesi	183
3. 2. 15. Hece Kaynaşması	184
3. 2. 16. Ünsüz İkizlenmesi	189

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ŞEKİL BİLGİSİ	186
4. 1. Hâl Ekleri	186
4. 1. 1. Yönelme Hâli Eki.....	186
4. 1. 2. Ayrılma Hâli Eki	203

4. 1. 3. Belirtme Hâli Eki	225
4. 1. 4. İlgi Hâli Eki	222
4. 2. Şahıs Ekleri	229
4. 2. 1. –vuz / - vüz Şahıs Eki.....	229
4. 2. 2. –dUk Şahıs Eki.....	230
4. 3. İsimden İsim Türeten Ekler	232
4. 3. 1. +Çık, +Çuk	232
4. 3. 2. +çUKaz, +çUKAs	233
4. 3. 3. +layın / +leyin	233
4. 4. Kip ve Kip Ekleri	234
4. 4. 1. Haber Kipleri.....	234
4. 4. 1. 1. Gelecek Zaman.....	234
4. 4. 1. 1. 1. IsAr.....	235
4. 4. 1. 1. 2. AsI	235
4. 4. 1. 1. 3 AçAk	235
4. 5. Sıfat - Fiiller	235
4. 5. 1. -AçAk	235
4. 5. 2. -Daçı	236
4. 5. 3. –An /- en.....	237
4. 5. 4. –IcI+, -UcI+.....	238
4. 6. Zarf - Fiiller	239
4. 6. 1. -bAn.....	239
4. 6. 2. -dUKça	240
4. 6. 3. -InCA.....	240
4. 6. 4. –ICAK, -UCAK	241
4. 6. 5. –matIn, -mAdIn.....	241
4. 6. 6. -ArAk, -urAk, -rAk	242

4. 7. Zamirler	243
4. 7. 1. Dönüştülük Zamiri	243
4. 8. Birleşik Fiiller	244
4. 8. 1. Yeterlilik Fiilleri.....	244
4. 9. i- (Cevheri Fiil).....	246
4. 10. Bildirme Eki	249

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SÖZ VARLIĞI.....	262
SONUÇ	437
KAYNAKÇA.....	455
ÖZGEÇMİŞ	464

KISALTMALAR

ESER ADLARI

BM: Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

BVİ: Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul

BVP: Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris

CC: Codex Cumanicus

DLT: Divanü Lûgat-it-Türk

DM: Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

EDAL: Starostin, S. – Dybo, A. – Mudrak, O. (2003), Etymological Dictionary of the Altaic Languages, Cilt I-III.

EDPT: Clauson, Sir Gerard .(1972). An Etymological Dictionary of Pre-ThirteenthCentury Turkish, Oxford.

GT: Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türkî)

İM: İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

İN: Kitâb fi İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

KE: Kitâbü'l- Ef'âl

KF: Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

KFT: Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

KH: Kitâbu'l Hayl

Kİ: Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

KK: El- Kavânînu'l- Külliyye li- Zabtî'l- Lügati't- Türkiyye

MG: Münyetü'l- Guzât Tercümesi

MS: Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

RH: Kitâb Fî Riyâzâtî'l- Hayl Tercümesi

RS: Resûlî Sözlüğü

ŞM: Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

ŞZ: Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtaü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

TA: Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî

TZ: Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

VEWT: Räsänen, Martti (1969), Versuch eines etymologischen Wörterbuch der Türkisprachen, Helsinki

DİL KISALTMALARI

E. A. T. : Eski Anadolu Türkçesi

Genel T. : Genel Türkçe

HT : Harezmi Türkçesi

KT : Kıpçak Türkçesi

DiĞER KISALTMALAR

a. g. e. : Adı geçen eser

bk. : Bakınız

C. : Cilt

GT. : Genel Türkçe

s. : Sayfa

vb. : Ve benzeri

vd : Ve diğeri

yay. : Yayın

yy. : Yüzyıl

TARANAN ESERLER

AĞAR, Mehmet Emin (1986), *Baytaratü'l- Vâzih*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

AĞAR, Mehmet Emin (1989), *Kitâb fi'l-Fıkh bi-Lisân-ı Türkî*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

AL-TURK, Gulhan Abedalaziz Moh'd Jalal (2012), *Kitâbu Bulğatu'l- Muştâk fi Lügati't- Türk We'l- Kıpçak Üzerine Dil İncelemesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

ARGUNŞAH, Mustafa, Galip Güner (2015), *Codex Cumanicus*, Kesit Yayınları, İstanbul.

ATALAY, Besim (1945), *Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lûgati't- Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara.

ATALAY, Besim (1949), *Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kitaü'l- Ahmediyye fil-Lûgati't- Türkiyye*, Üçler Basımevi, İstanbul.

CAFEROĞLU, Ahmet (1931), *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*, Evkaf Matbaası, İstanbul.

DELİCE, Hacı İbrahim (2003), *Hulasa, Okçuluk ve Atçılık (Hüseyn b. Ahmet el-Erzurumî)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

EMİNOĞLU, Emin (2011), *Abbâs İbni Hamza es-Sabrânî, Kitâbü'l- Ef'âl- Kıpçakça Satır Arası Sözlük*, Akça Yayınları, Ankara.

KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1989), *Seyfi-i Sarâyî, Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi't- Türkî)*, TDK Yayınları, Ankara.

KUANİŞBAYEV, Ercan (2006), *Kitâb-ı Fi'l-Fıkh (Giriş- Metin- Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

ÖZGÜR, Can (1988), *Baytaratü'l- Vazıh*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÖZGÜR, Can (2003), *Kitâbü'l-Hayl (Memlûk Kıpçakçası İle Yazılmış İlk Türk At ve Atçılık Eserinin Paris Yazması, Çantay Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.*

ÖZGÜR, Can (2012), *Şerhü'l-Menâr (Çevriliyazı Metin-Tıpkıbasım)*, Eser Ofset, Eskişehir.

ÖZKAN, Abdurrahman (2018), *Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî (Giriş-Metin-Dizinler- Tıpkıbasım)*, Palet Yayınları, Konya.

ÖZTOPÇU, Kurtuluş (2002), *Kitâb Fî 'İlm An-Nuşşâb*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, İstanbul.

TOPARLI, Recep (1993), *Kitâb fi'l-Fıkh, Şekil Bilgisi Özellikleri-Örnek Metin*, Erzurum.

TOPARLI, Recep, M. Sadi Çögenli, Nevzat H. Yanık (1999), *El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara.

TOPARLI, Recep, M. Sadi Çögenli, Nevzat H. Yanık (2000), *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî*, TDK Yayınları, Ankara.

TOPARLI, Recep (2017), *İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtîn*, TDK Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

UĞURLU, Mustafa (1987), *Münyetül'l- Guzât*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ZAJACZKOWSKI, Ananiasz (1958), *Slovník Arabsko-Kipczacki z okresu Panstwa Mamelickiego, Bulgat al-Muştaq fî Lugat at- Turk wa'l-Kifçâq*, Czezc I Nomina, Warszawa.

SİMGELER

- ~ : 1. Ve/veya 2. Değişken şekil
> : bu şekle gider
< : bu şekle gelir
/ : veya
- : gramer tahlilinde fiil kökü ve fiil köküne gelen ek
+ : gramer tahlilinde isim kökü ve isim köküne gelen ek

ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

â/ā : uzun a

é : kapalı e

ġ : غ

ḥ : ح

ḫ : خ

î/ī : uzun i

ķ : ق

ñ: nazal n

û/ū : uzun u

ẓ : ض

ṭ : ط

ṣ : ص

ẓ : ظ

‘ : ع

GİRİŞ

A. TEZİN AMACI

8. yüzyıldan itibaren Orhun, Uygur, Karahanlı Türkçeleri ile tek bir kol halinde gelişen Türk yazı dili Karahanlı Türkçesi'nin yaygın olarak kullanıldığı merkezlerden uzaklaştıkça, kuzeye ve batıya giden Türk boyları kendi lehçeleri esasında Türkçenin yeni yazı dillerini oluşturmaya başlamışlardır. Orta Türkçe'nin kuzey-batı kolunu, Kuman- Kıpçak boylarına mensup Türklerin konuşma dili olan Kıpçakça oluşturur. Kıpçak Türkçesi ile Kıpçakların asıl vatanı olan Karadeniz'in kuzeyi boyunca uzanan Deşt-i Kıpçak bölgesinde yalnızca Codex Cumanicus ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi metinleri yazılmış, diğer Kıpçakça eserler ise Mısır ve Suriye'de verilmiştir. Dönemin tarihî, sosyal ve kültürel şartlara bağlı göç ve iltica olayları dolasıyla da bu coğrafyalarda Oğuz ve Kıpçak unsurlarının yan yana bazen iç içe yer almış olması, yazı dilinde her lehçeye özgü özelliklerin yan yana ve iç içe yer almasına yol açmıştır. Bu türlü etnik ve sosyal koşullara bağlı değişim ve gelişmeler, bir süre sonra ister istemez bölgelerin dilinde Kıpçak ve Oğuz (Türkmen) lehçelerine ağırlık veren bir karışım kaynaşmaya yol açmıştır. Buradan yola çıkarak çalışmamızda da Deşt-i Kıpçak, Mısır ve Suriye bölgelerinde Tarihi Kıpçak Türkçesi ile yazılmış olan metinlerinde ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı bakımından Oğuzca unsurlar tespit edilip ortaya konulması amaçlanmaktadır.

B. TEZİN ÖNEMİ

Tarihi Kıpçak Türkçesi dönemine ait farklı coğrafyalarda ve farklı konularda yazılmış eserlerde ses bilgisi, şekil bilgisi ve de söz varlığı bakımından Oğuzca unsurlar tespit edilip ortaya konulacaktır. Dönemin dil yapısına dair bilinenlere bu çalışma da katkı sağlayacaktır.

C. TEZİN YÖNTEMİ

Oğuz Türkçesi ile Kıpçak Türkçesi ait ortak ve ayırıcı temel özelliklerin tespitinin ardından, Tarihi Kıpçak Türkçesini temsil eden eserler taranıp fişlenerek, bu eserlerde Oğuz Türkçesi özelliği olarak yer alan fonetik ve morfolojik unsurlar ile söz varlığına dayalı etkilerin ayrı ayrı değerlendirilmesi şeklinde olacaktır. Çalışmamızda örneklerin çok olduğu bölümlerde eser ismi verilip altına örnekler sıralanmıştır. Örneklerin az olduğu bölümler de ise eser kısaltması, sayfa sütun numarası verilerek karışık bir şekilde örnekler sıralanmıştır. Bunun yanı sıra kullanımı yaygın olmayan kelimelerin de anlamları verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OĞUZLAR VE OĞUZ TÜRKÇESİ

1. 1. OĞUZ ADI VE ETİMOLOJİSİ

Ercilasun (2014: 15), Oğuz kelimesinin başlangıçta belli bir Türk boyunu ifade etmediğini, ilk olarak cins isim olarak “*kabile, boy*” anlamına geldiğini, Oğuzlar henüz teşekkül etmeden kelimenin “r”li biçiminin Bulgar Türk boyları için kullanıldığını belirtir. Bizans kaynaklarında geçen ve içinde (*o*)gur kelimesi bulunan başlıca boylar şunlardır: Şaragur, Kutrigur, Utrigur, Onogur (Golden, 2002: 78-81). Bu kelimelerin etimolojileri “Sarı (ak) Ogur, Tokur (dokuz) Ogur, Otur (otuz) Ogur, On Ogur” olduğu konusunda bilim adamları ortak düşünceye sahiptir. VI. Yüzyıl Bizans kaynaklarında bu kelimeler yer alırken Oğuzlar henüz teşekkül etmiş değildi; bunlar Bulgar Türk boylarıydı. Köktürk Bengü taşlarında geçen Tokuz Oguz ile Şine Usu Uygur yazıtında geçen Sekiz Oguz örneklerinde oguz, “*boy topluluğu*” anlamında kullanılmaktadır (Golden, 2002: 169-170). Orkun, Gyula Nemeth’in kelimenin *ok+(u) z* şeklinde tahlil edilebilir olduğunu; *ok* kelimesinin “*kabile*”, *z*’nin de çokluk eki olduğunu belirtmektedir (Orkun, 1935: 4-5). Orkun, Thomsen’e dayanarak *ok* kelimesinin “*en eski zamanlarda kabile manasına*” geldiğini, *z*’nin *biz* ve *siz* zamirlerinde çokluk olarak kullanıldığını belirtmektedir (Orkun, 1935: 5). Thomsen (2002: 319-320), *ok* ile ilgili görüşlerini 1916’da yayımladığı Turcica’da *on ok terimini* açıklarken şöyle ifade eder: Oklara ayrılma Türklerin bir örgütlenme biçimidir ve Batı Türkleri 635 yılına doğru on boya ayrılmıştır. Her boyun başkanı, kağandan bir ok almaktadır, “*On Ok*” deyimi “*On Boy*” ya da “*On Ordu*” anlamına gelmektedir. Thomsen (2002: 321-322), aynı görüşte olan Melioranskiy’nin “*ok*” anlamındaki “*tire*” yi Türkmenlerin “*kabile*” anlamında kullandığını, Ramstedt ise “*ok*” anlamındaki *sumun* kelimesini Moğolcada 120-200 kişilik askerî birlikler için

kullanılabildiğini ifade ettiğini belirtir. Ayrıca ok sözcüğü “ok, sivri uç” gibi anlamları dışında “kök, soy, akraba, kabile, boy” gibi anlamlara da gelmektedir (EDAL: 1046,1491; VEWT: 359; EDPT: 76).

DLT’de, oq “ok”; oq “çatıya uzatılan direk.”; ew okı “ev yapılırken çatıya konan direk” gibi anlamlarının yanında Arapçada karşılığını sehm ile bulan “mirasta düşen pay.”, “paylar ve toprak hisseleri üzerine – üleşmek için – atılan ok, çekilen kura.” Gibi anlamlara da gelmektedir (DLT I, 1985: 37, 48).

Nalbant (2010: 52), ok sözcüğünün “pay ve hisse” anlamlarını kazanması, bu sözcüğün sosyal hayat içindeki farklı kullanımlarının etkisiyle ortaya çıkmış olduğunu, sözcüğün farklı alanlarda kullanılmasının anlamının genişlemesine neden olduğunu ve bu konuyla ilgili olarak Osman Turan verdiği bilgileri şöyle açıklar:

“Divânü Lûgat it-Türk’ün bildirdiği üzere ok, insanları zümrelere ayırmaktaki temsilî rolü gibi, mîras hisselerini ayırmakta, her türlü kur’aların çekilişinde kullanıldığından hisse ve kur’a mânâlarına da gelmiştir. Bugün Anadolu’da bu gibi tefriklerde başvurulan “ok atma” usulü de şüphesiz bu eski ananenin bir devamından başka bir şey değildir. Kağan tebaasına nasıl okları vasıtasıyla sahip olmuş ise, bir kimse de kendi okuna isabet eden şeylere o suretle sahiptir. G. de Tyr’ın anlattığı bir efsâneye göre Oğuz başbuğlarından yüz kişi üzerlerinde adları yazılı okları bir yere koyup reis olmak için kur’a çektikleri zaman Selçuk kazanarak kavminin başına geçmiştir ki bu okun bu mânadaki rolünü göstermek bakımından ehemmiyetlidir. Dede Korkut kitabında Ohlu kelimesinin nişanlı mânâsına gelmesi de bu semantik gelişmenin bir neticesidir. Arapça ok mânâsına gelen sehm kelimesinin aynı zamanda hisse mânâsına geldiği, Câhiliye Araplarının ezlâm denilen kur’a veya kismet oklarıyla tefeül ettikleri malûm ise de Türklerde olduğu gibi okun diğer türlü rollerine tesadüf edilmez. Németh okun Macarlar arasında da kur’a, hususiyle arazi taksimlerinde kullanıldığını ve bugün de bir arazi parçasına oklu mânâsında bir kelimenin mevcut olduğunu söylemektedir.” (Turan, 1945: 317)

Orkun (1935: 4), Nemeth ve öncesinde Marquart da ok+uz kelimesinin etimolojisini yapmış, ok kelimesine “ok”, uz kelimesine de “adam” anlamını vermiştir. Ancak Denis Sinor (1950: 4) ve Faruk Sümer (1992: 13), “adam” anlamında uz diye bir kelime olmadığını ifade ederler. Marquart’ın bu görüşü ilim

dünyasında kabul edilmemiştir. Peter Golden (2002: 169), Oguz için farazi bir kök tasarlamıştır: “Oğuz, akrabalık ifade eden Türkçe *oğ/uz kökünden türemiştir. Bu açıklamalar ışığında, *ok+uz*’un “*oklar*” yani “boylar, kabileler” anlamına geldiğini ifade etmek yanlış olmasa gerek.

Baskakov, *oguz* ~ *ögüz*, *ogur* ~ *ögür* etnoniminin, *ö-* “*düşünmek*” kökeninden ve *ög* “akıl, *us*” veya *oy* “*akıl, us, anlam*” + *-guz/-güz*, *-uz/-üz*, *-gur/-gür*, *-ur/-ür* eylemden ad yapım eki > *ö-güz* ~ *ög-üz*, *ö-gür* ~ *ög-gür* “*bilge, akıllı*” ~ Altay (Oyrat) dilinde *ögüs* “*bilge*” birleşimlerinden türemiş olduğunu düşünmektedir. Ona göre; *oguz*~*ögüz*, *ogur*~*ögür*, *uygur*~*yoğur* etnonimleri “*hikmetli, kudretli, güçlü*” anlamlarında kullanılmış olabilir. Bu etnonimler, *r-* ve *z-* dili olan herhangi bir şiveden türemiş ve fonetik bakımından birbirlerinden ayrılmış olması muhtemeldir (Baskakov, 1986: 35-37).

Gabain’e göre *uz*, *u-* “*-e bilmek, bilmek, muktedir olmak, -mek gücünde olmak, yapabilmek, başarmak*” kökünün üzerine fiilden isim yapan (bazen de sıfat yapar) ve artık canlı olmayan *-z* eki getirilerek yapılmıştır. Tıpkı *söz* (*sö-y* + *le-*, *söylemek* ile aynı kökten), *semi-z* (*sem-r-it-* “*semirtmek*” ile aynı kökten) sözcüklerinde olduğu gibi (Gabain, 1988: 55).

Uz sözcüğünün “*uzman, usta, becerikli, tecrübeli*” yanında “*iyi, başarılı*” anlamları da vardır (DTS: 337). Clauson, *uz* sözcüğünün “*usta, sanatkâr*” ve “*bir işin kendisindeki ustalık veya kişinin işteki ustalığı*” gibi anlamlarını da vermektedir. Clauson, açıklamalarının devamında sözcüğün tarihî lehçelerde anlam genişlemesiyle birlikte cansız objeler için “*mükemmel, çok kusursuz durumda*” anlamlarını taşıdığını ve birçok çağdaş lehçede bu genişlemiş anlamlarıyla yaşadığını belirtmiştir (EDPT: 277).

Paul Pelliot (Ercilasun, 2014: 16), *oguz* kelimesiyle *oguş* arasında ilgi kurar. Hamilton’da (1997: 189), bu görüşü benimser ve *oguz* ile *oguşu* ayrı türevler olarak kabul etmez, *oguz* sözündeki *z*’nin *oguş*’taki *ş*’den dönüştüğünü ileri sürer.

Oğuz sözcüğünün “*boğa*” anlamına geldiği ilk defa 1864’te Erdmann tarafından ileri sürülmüş, daha sonra bu görüş Aristov (1896) tarafından tekrar ele alınmıştır (Pelliot, 1995: 15). Sinor, Oğuz Kağan Destanı’nın baş tarafındaki boğa resminden hareketle *oguz* sözcüğünün *öküz* ile aynı sözcük olabileceği ihtimali üzerinde durmuştur. *Oğuz* < *ögüz* ~ *höküz*, *öküz* > *oguz*, ‘totemi öküz olan uruk’

(Sinor 1950: 5). Bazin de *oğuz* adını bazı çağdaş Türk lehçelerinde “*genç boğa, tosun*” anlamına gelen *oğuz* veya *ogus* sözcüğüyle özdeşleştirme ihtimali üzerinde durmuştur (Bazin, 1953: 316, akt. Özkan Nalbant, 2010: 49). Ancak bu görüş, Eski Türkçede *oğuz* “*boğa*” anlamına gelen bir sözcük bulunmamasından dolayı Hamilton tarafından kabul görmemiştir (Hamilton, 1997: 188).

Berezin (1861) *oğuz* sözcüğünü *oğuz ~ uğuz* “*ağız sütü, doğumdan sonraki ilk süt*” sözcüğü ile birleştirir (Baskakov, 1986: 35-37). Vambery, *oğuz* sözcüğünü Amuderya’nın Yunan kaynaklarında geçen eski adı *oxus* ile ilişkilendirmiştir. Buna göre sözcük *Oğh* veyahut *ak* ile *uz*’dan oluşmuştur. Kök *oğh* olup *uz* da bir ektir (İnan, 1936: 23). Togan, Ptolomaios’da geçen *Oksus* adının, yani Sirderya nehri üzerinde oturan Oksus kavminin Oğuz demek olabileceğini, bu kavmin El Biruni zamanında da Aral Gölü çevresinde As ve Peçeneklerle (Aspasiakalarla) komşu olarak yaşadığını, bu nedenle *Oksus* kelimesinin Oğuz’dan Yunancaştırılmış olarak kabul etmek gerektiğini ileri sürer (Togan, 1982: 149).

Kononov, *oğuz* sözcüğünün ilk hecesini oluşturan *oğ “*kavim, boy*” morfemini *öğ* “*anne*”, *oğul* “*oğul, evlat*”, *oğuş* “*akraba*” gibi sözcüklerin başında görülen *og ögesiyle ilişkilendirmiştir (Kononov, 1958: 82-84, akt. Nalbant, 2010: 50).

Ercilasun’a göre (Nalbant, 2010: 49), üç ayrı *oğuz* kavramı vardır. 1) Efsanevî Türk hükümdarının adı olan Oğuz, 2) “*kabileler*” anlamına gelen Oğuz, 3) Türk milleti içinde etnik bir teşekkülün özel adı olan Oğuz.

Nalbant (2010: 57), Hükümdar olan Oğuz bütün büyük hanlar gibi demirci ustası ve demiri, bunun yanında demirden yapılan oku da işlemekte usta olmalıdır. Bu bakımdan destanda anlatılanlara bakarak *Oğuz* adının “*ok yapmakta usta*” anlamına gelen ve *ok* ve *uz* sözcüklerinden ibaret bir ad olduğu ileri sürülmektedir, açıklamasını yapar.

Oğuz Kağan’ın devletinin paylaşılmasında kullanılan yay hükümdarlık sembolü, oklar ise yay tarafından yönlendirilen ve görevlendirilen elçileri yani tâbileri temsil eder. Oğuz-Han’ın veziri Uluğ-Türük’ün gördüğü rüyaya göre altın bir yayın gün doğusundan gün batısına kadar uzanmış olması yani yayın kavsinin, göğün kavsinin baştanbaşa tamamlamış olması ve üç gümüş okun da yaydan atılmış olarak kuzeye doğru gidiyor oluşu dünya hâkimiyeti düşüncesini karşımıza çıkarmaktadır.

Okları getiren üç çocuğuna, *-yay oku attı: sizler de ok gibi olun!*- ifadesini kullanan Oğuz, bununla *“hem boy olup idare edin”* hem de *“ok gibi uzağa gidip yayılın, ok gibi doğru olun”* demek istemiş olmalıdır. Dolayısıyla, boy anlamındaki okların uzaklara gitmesi; yeni bölgelerin fethedilmesi, toprakların genişletilmesi gibi anlamlar taşımış olmalıdır. Bu noktadan hareketle de oğuz sözcüğünü yine *ok* ve *uz* şeklinde fakat *“oku doğru, oku uz giden, oku uzağa giden”* anlamlarına gelen bir sözcük grubu olarak açıklanabilir (Nalbant, 2010: 57).

Ayrıca *Oğuz* adı destan içinde kendi anlamını bulmuştur. Oğuz’a ad verilmesi olayının anlatıldığı bölümde yer alan ifadeler ve bu adla ilgili bir tür keramet sayılabilecek söylemler *Oğuz* adının anlamını da açıklar gibidir. *Oğuz* adı *“derleyen, birleştiren, ülkesini büyüten, büyük hükümdar”* anlamlarında kullanılmış olabilir. Bu destansı kişiliğin birçok boyu birleştirmesi durumu göz önünde bulundurulduğunda *Oğuz* adının bir üst birlik adı olarak daha sonraki dönemlerde *“boylar birliği”* anlamında kullanıldığı varsayılabılır (Nalbant, 2010: 57).

1. 2. OĞUZLARIN YAYILMALARI VE TARİHİ SÜRECİ

Oğuzlar, Köktürkler döneminde 8. Yüzyılda Tula Irmağı boylarında yaşadıkları bilinmektedir (Sümer, 1992: 1). Oğuz adı da ilk olarak yine bu yüzyılda yazılmış olan Orhun Yazıtlarında geçmektedir. Yazıtlarda verilen bilgilere göre, Oğuzlar, Köktürk konfederasyonuna bağlı güçlü ve kalabalık bir topluluktur. Bazı zamanlar Köktürklerle savaşmışlar, bazı dönemlerde devletin siyasi ve askerî teşkilatlanmasında etkili olmuşlardır. Oğuzlar, yeni bir etnik kol olarak asıl varlıklarını önce İstemi’nin daha sonra da oğlu Talu’nun idaresindeki Batı Köktürk Devleti’nde göstermişlerdir. Oğuzlar, Oğuz adı ile değil, *on kabileden* oluşan ve *On-ok* diye adlandırılan Batı Köktürkleri içinde yer almışlardır. *On-oklar* veya onlara bağlı *Türğişler* olarak görünmüşlerdir (Kafesoğlu, 1993: 91,132, Ercilasun, 2008/2: 228). Oğuz Türkçesine ait ilk belirtiler de Köktürkler dönemi ile ilgilidir. F. Sümer, Çin kaynaklarında yer alan *“Batı Göktürklerinin konuştukları dil Doğu Göktürklerinkinden biraz farklıdır.”* İfadesini, *“İşte bu farkı Oğuz Türkçesi temsil etmektedir; yani Oğuzca Batı Göktürklerin dilinin devamıdır.”* (Sümer, 1999: 46, Ercilasun, 2008/2: 228). Oğuzlar, Köktürk hâkimiyetinden sonra Uygur egemenliğinde de varlıklarını sürdürmüşlerdir (Akar, 2018: 24-25).

Çin kaynakları Uygurları, Hunların nesilleri olarak kabul ederler. Bunlar öteki akraba kavimlerle birlikte *Dokuz Oguz- On Uygur* (dokuz ve on boydan oluşan birlik anlamı ile) diye adlandırmışlardır (Çandarlıoğlu, 2002/2: 193-194). Uygur-Oğuz ilişkisi açısından, Korkmaz (2013: 25), Faruk Sümer 'in Köktürklerle Oğuzlar arasındaki mücadelenin bir yandan Uygurların gittikçe önem kazanarak Köktürklerin yerine geçmelerinde bir yandan da Oğuzların bu mücadelede bitkin düşmeleri dolayısıyla, onların Uygur egemenliği altına girmelerinde etken olduğu görüşündedir. Kaynaklarda yer alan açıklamalara göre, Uygurlar döneminde Orhun Irmağı bölgesinde yurt tutmuş olan Oğuzlar, Köktürkler döneminde olduğu gibi, bu dönemde de Uygurlar ile kimi zaman savaş kimi zaman da dostluk ilişkileri içinde bulunmuşlardır (Çandarlıoğlu, 2002/2: 195/3).

Oğuzların Uygur devleti içerisindeki yerleri, Köktürk Devleti'ndeki gibi olmuştur, yani Oğuzlar nasıl Türk budununun yanında Köktürk Devleti'nin ikinci bir unsuru idilerse, Uygur Devleti'nde de On Uygurların yanında aynı nitelikte bir rol üstlenmişlerdir (Tüysüz, 2002/2: 281). Moyunçur Yazıtı'ndaki açıklamalara göre, Moyunçur'un yaptığı seferlerin üçüncü sırasında Oğuz seferleri yer almaktadır. Bu yazıtta, Selenga Irmağı kıvrımında, o zaman sekiz boydan oluşan ve *Sekiz Oğuz* diye adlandırılan Oğuzlar ile Tokuz Tatarların birleşerek Moyunçur'a karşı cephe aldıkları kayıtları yer almıştır. Moyunçur, Oğuzlar ile Selenga boylarında birkaç kez savaşmak zorunda kalmıştır. Ayrıca, bu yazıtta o dönemde, Çin'de de Oğuzların var olduğu öğrenilmektedir (Çandarlıoğlu, 2002/2: 194-195; Tüysüz, 2002/2: 281).

Tarihî kaynaklarda yer alan bilgiler, Oğuzların daha VIII. Yüzyılın ikinci yarısından sonra başlayan (760-766) kitleler hâlinde yoğun göçlerle, Karluklar önünden çekilerek Sirderya bölgesine geldiklerini göstermektedir. Oğuzlar, IX-X. Yüzyıllar içinde Seyhun Irmağı'nın aşağı kesimleri ile Aral Gölü kuzeyindeki steplerde kısmen yerleşik hayata geçmiş kısmen de göçebe yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Oğuzların bu bölgede bazı şehirler kurdukları ve Yeni-Kent merkez olmak üzere bir Yabgu Devleti oluşturdukları bilinmektedir (Kafesoğlu, 1999: 144; Salman 1998: 86, Akar 2018: 25). Bu bölgede Oğuzlar dışında Kıpçak, Yimek, Yabaku, Kalaç, Basmil, Çiğil, Yağma gibi daha başka Türk boyları da vardı. Bu bölge ve bu dönem Oğuzların Karahanlı Devleti sınırları içinde yer aldıkları dönemdir (Korkmaz, 2013: 26). Oğuzname'de, Oğuzların *Bozok* ve *Üçök* diye iki kola ayrıldığı belirtilir. Bunun yanı sıra Kaşgârlı Mahmut, *Divanü Lûgati't- Türk'te* Oğuz boylarını

sıralarken Oğuzlara Türkmen adını da vermiştir. Oğuzların bir Türk boyu ve Türkmen olduğunu, 22 bölükten oluştuğunu, iki boy olan Halaçların bunlardan ayrıldığını belirtir. Oğuz boylarının listesini şöyle belirtmiştir: Kınık, Kayıg, Bayundur, İva, Salgur, Afşar, Begtili, Bügtüz, Bayat, Yazgır, Eymür, Kara Bölük, Alka Bölük, İğdir, Üzegir (Yüzegir), Totırka, Ula- Yundlug, Töker, Beçenek, Çuvaldar, Çepni, Çaruklıg (Korkmaz, 2013: 27).

X. yüzyılda Oğuzlar henüz Müslüman olmamışlardır. Ancak, İbn-i Fadlan'ın anlattığına göre, Oğuz ileri gelenleri arasında İslamiyeti kabul edenler vardı (Gündüz, 2002: 265). Süt kent'te de Müslümanlığı kabul etmiş önemli bir topluluğun yaşadığı bilinmektedir. Bunlar Oğuzlardı. XI. Yüzyıl sonlarında burası artık bir Oğuz kenti idi. Yine X. Yüzyılın ilk çeyreğinde Fârab (Karacuk) Kence ve Şaş (Taş- Kent) arasındaki bölgelerde Oğuz ve Karluklardan İslamiyet'i kabul eden bin çadırılık bir kümenin varlığı da bilinmektedir (Tüysüz, 2002/2: 283, Ögel, 1962: 333-341).

X. yüzyılın sonlarına doğru Kıpçakların Oğuz bozkırları ve Seyhun Irmağı'nın aşağı yatağını işgal etmesi üzerine dağılmaya yüz tutmuştur. Bu dağılma sırasında Selçuklu ailesi de ana kütlede koparak Cend şehrine doğru yol almıştır. Bu Yabgu Devleti'nin dağılması ile Oğuzların bir bölümü de Karadeniz kuzeyinden Peçenekleri izleyerek Balkanlara yönelmiştir. Rusların Tork, Bizanslıların da *Uz* diye adlandırdıkları bu bölük, daha sonra 1065 yılında Peçenekler tarafından yok edilmiştir.

Bunlardan kurtulabilenler Bizans ordusunda paralı asker olarak görev almışlar; 1071 tarihinde Bizanslılar ile Alp Arslan arasında yapılan Malazgirt Savaşı'nda da Alp Arslan tarafına geçmişlerdir.

Oğuzların güneye inen öteki kolları da *Cend* şehrine gelerek yoğun bir kitle hâlinde Selçuk ailesi etrafında toplanmıştır. Yabgu Devleti sınırları içerisinde yaşayan Oğuzların, bu devletin dağılma sürecinde, kuzey ve güney yönündeki göçlere katılmayıp bölgede kalan bir grubu da vardı. XI. Yüzyıldan başlayarak Türkmen diye anılan bu Oğuz grubu, Mangışlak bölgesinde yurt tutmuştu. Daha sonra XIII. Yüzyılda, Moğol akını önünde Maverâünnehir ve Horasan'da yaşayan Oğuz (Türkmen) boylarının Anadolu'ya göç etmelerine karşılık, buldukları yeri terk etmemiş olması, Mangışlak'ın coğrafi konumunun istila alanı dışında kalmasındandı. Bu bölgede bir süre Altınordu ve Hive Hanlarına bağlı olarak yaşayan bu Türkmenler,

daha sonraki yüzyıllarda çeşitli boyları içine alan günümüz Türkmenistan'ını oluşturacak Oğuzlardır (Korkmaz, 2013: 28).

Anadolu Selçuklularının parçalanmasından oluşan Anadolu Türkmen Beylikleri dönemi ile onun birtakım alt dönemlerden geçerek günümüze ulaşan çok yönlü dallanmaları, Oğuzların Türk tarihinde çok kapsamlı ve önemli bir yer tutmuş olduklarını ortaya koymaktadır (Korkmaz, 2013: 28).

1. 2. 1. OĞUZLARIN SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUMU

1071'den sonra Anadolu'ya değişik sebeplerle ve kitleler hâlinde göç eden Oğuz Türkmen grupları, Harezm bölgesindeki sosyal yapılarına uygun bir yaşama şekli oluşturmuşlardır. Sarayda, Anadolu Türkmen beyleri bilim ve sanat adamlarına büyük ölçüde ehemmiyet vermiştir. Anadolu'da Türk dilinin yazı dili olarak gelişmesi Anadolu Selçuklu devleti zamanında on üçüncü yüzyılda kurulan özellikle Batı Anadolu Beylikleri döneminde hız kazanmıştır. Beyler, beylikleri içerisinde kültürel faaliyetlere zemin hazırlamışlardır. Farsçadan doğu klasikleri sayılan Kâbusnâme, Gülistan türü kitaplar, Arapçadan dinî metinler çevrilmeye başlamıştır. On üçüncü yüzyılın sonuna doğru ilk telif eserler ortaya çıkmıştır (Akar, 2018: 30).

1. 3. Oğuzcanın Yazı Dili Olarak Gelişme Evreleri

1. 3. 1. Eski Türkçe Döneminde Oğuzca (8-10.yüzyıllar)

Bütün dil içi gelişme ve değişimler yanında dil dışı sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler de yazı dilinin oluşma sürecini etkiler. Oğuzcanın genel Türkçeden ayrılarak bağımsız bir yazı dili olmasında dil içi ses ve yapı gelişmeleri yanında dil dışı etkenleri de saymak yerinde olur.

Oğuz Türkçesinin diğer Türk yazı dillerinden veya ağızlarından ayrılan yönleri konusunda ilk bilgileri Kâşgarlı Mahmut vermektedir. Kâşgarlı'nın meşhur eseri Divânü Lügâti't-Türk'ten önce yazılan Köktürk ve Uygur metinlerinde Oğuz etnik ismi geçmesine rağmen dilleri hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmaz. Bu yüzden, Oğuzların dili, XI. Yüzyıldan sonra Kâşgarlı'nın "Oğuzca" olarak kaydettiği ses ve yapı özellikleriyle karşılaştırılarak değerlendirilebilir. Oğuzların dili, diğer

Türk lehçelerinden belli başlı ayrılan özellikleri şunlardır: (Akar, 2018: 34-37; Korkmaz, 2013: 44-47)

1. Oğuz Türkçesi Eski Doğu Türkçesi kolunda yer alır. Bu yönüyle bir şAz lehçesidir. Genel Türkçedeki /ş/ ve /z/’yi korur: dokuz, beş.

2. Oğuz lehçeleri, Genel Türkçede söz başı /y/’yi korurlar. Günümüz Azerbaycan Türkçesi, bu konuda bir istisna teşkil eder. *İl* “yıl”, *ıldırım* “yıldırım”. Ön seste y-türemesi bakımından Eski Türkçede y-’li ve y-’siz örnekler yan yana yer almıştır. *Ëm* /yem “ilaç”, *ıgla* /yıgla-, *ır* /yır “şarkı”, *ig/yig* “hastalık”, *il-* /yil- “iliştirmek, asmak” (Korkmaz 2013: 47). Kâşgarlı Mahmut, XI. Yüzyıl Oğuzcası için y-’li ve y-’siz sözcükler konusunda açıklama yaparak, Oğuzların sözcük başındaki y-’leri attıklarını bildirmektedir. Ona göre, Oğuzlar (ve Kıpçaklar) baş tarafında y- bulunan isim ve fiillerin ilk harfini elife çevirirler. Kâşgarlının Oğuzlarda önseslerde y-’siz örneklerin bulunduğu biçimdeki beyanı *ilan*, *in* < *yin*, *ılığ* < *yılığ*, *ılduz* gibi örneklerle daha sonraki Oğuzca metinlerle de tanımlanmaktadır (Korkmaz, 2013: 47). Ön ses y’lerinin Kıpçakça ile birlikte Oğuzcada eriyip kaybolduğunu ya da c-’ye dönüştüğü belirtilir. *Yincü* /*cincü* “inci” gibi (Korkmaz, 2013: 59).

3. Oğuz lehçelerinde söz içindeki /-g-/ sesi korunmuştur. Oğuz T. *Agır* < Genel T. *Agır* “ağır”; *agız* < Genel T. *Agız* “ağız”

4. Eski Türkçede hece başı /g-/ sesi Oğuz lehçelerinde düşürülür. *Gelen* < Genel T. *Kelgen* “gelen”.

5. Eski Türkçedeki söz sonu /-g/ sesleri Oğuz lehçelerinde sistemli olarak düşürülür. Türkiye T. *sarı* < Genel T. *Sarığ* “sarı”

6. Oğuz lehçelerinde genellikle tonlulaşma hâkimdir. Genel Türkçede söz başı /k-/ sesleri büyük ölçüde /g-/ye dönüşür. *Göz* < Genel T. *Köz* “göz

7. Eski Türkçedeki söz başında yer alan tonsuz diş ünsüzü /t/ sesleri de Oğuz lehçelerinde genellikle tonlulaşarak /d/’ye dönüşür. Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazım (imla) kalıplaşmasından dolayı eski yapılar korunmuş ve özellik Türkiye Türkçesi yazı diline geçmiştir. (*tuz*, *tat*, *tut-* ...). Diğer lehçelerinde bu değişme tamamlanmıştır. Türkiye T., Azerbaycan T. *Dağ*, Türkmen T. *Daağ* < Genel T. *Tag*; Türkiye T., Azerbaycan T. *Diş*, Türkmen T. *Diiş* < Genel T. *Tiş*.

8. Eski Türkçedeki söz başı /b/'lerin bir bölümü korunmuş, bir bölümü de yakın dudak seslerine dönüşmüştür. Genel T. /b-/ = /b-/ ,/v-/, (/m/): *baş* < Genel T. *Baş* “baş”; Türkiye T. *Ver-*, Az. *Vér-*, Türkmence *ber-* < Genel T. *Ber-* < *bér-* “vermek”; Türkiye T. *Bin-*, Azerbaycan T. *Min-*, Türkmence *mün-* < Genel T. *Bin-* gibi.

9. Oğuz lehçeleri Türkmence dışında Eski Türkçedeki *bol-* fiilini *ol-* şekline dönüştürürler: *bol-* > *ol-*: Türkiye T., Azerbaycan T. *Ol-*, Türkmence *bol-* < Genel T. *Bol-* (Tekin, 1999: 145; Akar, 2018: 36-37).

10. Oğuzca olarak bilinen çeşitli kelime ve gramer şekilleri için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Zeynep Korkmaz (1975: 41), bir makalesinde Yenisey Yazıtlarında rastlanan ve € işaretiyle gösterilen *kapalı e (é)* foneminin Oğuzcaya has bir ses olduğunu ileri sürmüştür. Günümüzde Türkmen, Saha (Yakut), Halaç, Çuvaş Türkçelerinde izlerine rastlanan birincil uzun ünlülerin de Oğuzcaya ait bir özellik olduğu savunulmaktadır. Eski Türkçedeki *kapalı é* ünlüsü ile bunun Oğuz-Türkmen lehçelerindeki devamı arasında bir bağlantı kurmak gerekirse, Oğuzların büyük bir çoğunluğunun ilk hecelerdeki kapalı *é*'yi benimsediklerini göz önünde bulundurarak, Eski Türkçede rastlanan kapalı *é*'nin Oğuzcaya özgü bir belirti olduğunu kabul etmek yanlış olmasa gerek (Korkmaz, 2013: 45).

11. Köktürk ve Uygur metinlerinde uzun ünlülerin bulunduğu bilinmektedir. Bugün yaşayan lehçelerden Yakut, Özbek vb. lehçeler dışında, Türkmence de uzun ve ikiz ünlüleri ile tanınmış bir Oğuz lehçesidir. Oğuz Türkmen lehçelerindeki *āç-* “*acıkmak*”, *ād*, *āt* “*at, isim*”, *ārı* “*temiz*”, *in* “*in, oyuk, mağara*”, *id* “*ateş*” gibi birçok sözcüğün ilk hecelerindeki uzunlukları Eski Türkçe dönemi ile paralel bugüne kadar sürdürüle gelmiştir. Eski Türkçedeki bu uzunlukların Oğuzcayı da temsil etmekte olduğunun bir tanığıdır (Tekin, 2003: 43-46).

Şekil bilgisi bakımından Oğuzcanın tarihî metinlerdeki izleri konusunda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalara göre;

1. Köktürk yazıtlarında yönelme durum eki –*KA* olmasına rağmen kimi kelimelerde bugünkü Oğuz yazı dillerinde olduğu gibi –*A* şeklinde geçmektedir. Köktürk Yazıtlarında –*g* biçiminde gelişen şekil Oğuzca bir belirti olarak ifade edilmektedir.

2. İlgi hâl eki, Oğuz yazı dillerinde ünlü ile biten tabanlara –*nIn*, ünsüzle biten tabanlara –*In* biçiminde gelmektedir.

3. Yazıtlarda rastlanan diğer Oğuzca unsur, *-mİş* ekidir.
4. Köktürk yazıtlarında kullanılan *-DaçI* ekini Kâşgarlı Mahmud Oğuzca olarak nitelemektedir. XI. Yüzyılın ikinci yarısında hem Oğuzlarca hem de Kıpçak, Yimek, Argu, Suvar, Peçeneklerce kullanılan bir ek türüdür (Korkmaz, 2013: 51).
5. Şekil bilgisi bakımından bir başka benzerlik Köktürkçede kullanılan *-pAn* ile Eski Anadolu Türkçesinde görülen *-UbAn /-UbAnIn* biçimidir. Bu ek de yalnızca Köktürkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde görülür. *-bAn*, *-bAnI*, *-bAnIn* şekliyle Eski Anadolu metinlerinde bol bol bulunmaktadır. Eski Türkçedeki *-pAn*, *-pAnIn* ekleri Oğuzcayı yansıtan ilgi çekici bir özellik olarak gösterilebilir (Korkmaz, 2013: 52).
6. Söz varlığı olarak Köktürk yazıtlarında ve diğer lehçelerde yer almayan yalnızca Oğuzcada bulunan *kentü* dönüşlülük zamiri, *tapmak* yanında kullanılan *bul-* fiili Oğuzca etkiler olarak değerlendirilebilir (Akar, 2018: 38).
7. Karahanlı Türkçesinden başlayarak, Uygurcanın devamı sayılabilecek olan Doğu Türk lehçeleri, zamirlerde kullanılan *+Nı* yükleme durumunu isimlere aktarıp yaygınlaştırdıkları hâlde, Oğuz- Türkmen lehçeleri, *-g/-ğ* ünsüzlerinin eriyip kaybolmasından sonra aradaki *-I- /-U-* bağlantı ünlüleri birer yükleme durumu eki olarak kullanılıp yaygınlaştırılmıştır. *+IG/+UG* yükleme durumu eki Eski Türkçe döneminde Oğuzcayı öteki lehçelere oranla daha çok temsil eden bir ek olduğunu söylemek yerinde olur (Korkmaz, 2013: 48).
8. Oğuz-Türkmen lehçelerinde ayrılma durum eki *+Dan* biçimindedir. Eski Türkçedeki bu belirtilerin yazı diline Oğuzcadan geçmiş özellikler olduğu şüphesizdir.
9. Eski Türkçedeki *-°n* vasıta, *+Ça* eşitlik, *+Ra/ +Ru* yön gösterme eklerinin türlü kullanışları bakımından aynı zamanda Oğuzca ile ortaklaşan yanları vardır. Çünkü bu eklerin Eski Anadolu Türkçesindeki kullanılışları yer yer Eski Türkçe ile paralel gider (Korkmaz, 2013: 49).

1. 3. 2. Orta Türkçe Döneminde Oğuzca (11-16.yüzyıllar)

Orta Türkçe döneminde XIII. Yüzyılda Harezmi ile ona bağlı Aşğı Sirderya (Seyhun) Irmağı bölgesinde, Karahanlı yazı dili geleneğine bağlı olarak etnik yapısındaki karma nitelik dolayısıyla, aynı zamanda Oğuz- Kıpçak lehçelerinin de etkilerini içine alarak kurulup gelişen yazı dili Harezmi Türkçesidir (Korkmaz, 2007: 54). Gazneliler döneminde bu bölgenin idaresi Türk asıllı valilere verildiği için bölgeye fiilen Selçuklular egemen oldukları gibi; Oğuz, Kıpçak, Kanglı, Kalaç, Kimek gibi öteki Türk boylarına bağlı pek çok halkın da gelip buraya yerleşmesi ile bölge XI-XIII. Yüzyıllarda iyiden iyiye Türkleşmiş bulunuyordu. Siyasi bakımdan kuzeyindeki Altınordu'ya bağlı olan Harezmi'in dil tarihi açısından taşıdığı önem, bir yandan Karahanlı Türkçesinden Çağatay Türkçesine uzanan geçişi sağlarken bir yandan Oğuz ve Kıpçak unsurlarının yoğunluğu nedeniyle bu lehçelere bağlı yeni yazı dillerinin oluşmasına beşiklik ve kaynaklık etmiştir (Korkmaz, 2013: 70-71).

Ayrıca XIII- XVI. Yüzyıllar arasında Mısır, Suriye ve Irak bölgelerinde kurulan Memlûk Sultanlığında konuşma ve yazı dili olarak Memlûk Türkçesi kullanılmıştır. Memlûk Devleti, Eyyubî Sultanlarının hassa ordusunda hizmet vermek üzere Altın Ordu'dan getirilen ve özel bir eğitimle yetiştirilen Kıpçak kölelerinin zamanla askerî ve siyasi bir güç kazanarak egemenliği kendi ellerine geçirmeleriyle kurulduğu için bu dönemde sarayda ve devlet yönetiminde Arapçaya karşı Türkçe ağırlık kazanmış ve Türkçenin önemi artmıştır. Tarihî, sosyal ve kültürel şartlara bağlı olarak göç ve iltica olaylarıyla bu bölgede Oğuz ve Kıpçak unsurları bir arada yaşamış ve böylece her iki lehçeye özgü özellikler iç içe yer almıştır. Kıpçakça ile Oğuz-Türkmen lehçelerine ağırlık veren bu karışık kaynaşmalar Memlûklar döneminde “karışık dilli eserler” sorununu ortaya çıkarmıştır. Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u, Behcetü'l- Hadâik fi Mev'izetü'l- Hal'aik, Kuduri Tercümesi, Kitâbü'l-Fer'aiz gibi eserlerde Oğuzca özellikler yanında Doğu Türkçesine özgü birtakım özellikleri de taşıdığı ve fiil yapısında olğa/bolğa veya olğay /bolğay şekilleri yer aldığı için karışık dilli eserler olarak adlandırılmıştır. Kıpçakça geri plana itilerek yavaş yavaş Oğuz Türkçesine ağırlık veren bir Oğuzcalaşma görülmektedir (Korkmaz, 2013: 75, 82).

Memlûklar döneminde yazılmış olan Türkçe eserler, dil yapıları bakımından geçirdikleri tarihî biçimlenme süreçlerine göre birbirinden az çok farklı üç evreye ayrılabilir:

1) Eski Türk yazı dili geleneği temelinde yazıldıkları hâlde, yer yer Oğuzcaya ve daha çok oranda Kıpçakçaya ağırlık veren özelliklerin yer aldığı eserler: Tercümân-ı Türkî ve Arabî, Kitâbü'l-İdrâk li-Lisâni'l- Etrâk, Et-tuhfetüz-zekiyye fi'l- Lûgati't-Türkiyye vb.

2) Dil yapıları bakımından Oğuzcayla Kıpçakçanın iç içe girmiş olduğu eserler: Kitâbü'l- Hayl, Kitâb fi-ilmî'n-Nuşşâb, Kitâbü Bedi'd-Dünya, Kısasü'l-Enbiya vb.

3) Memlûk Türkçesinin Kıpçakça özelliklerden arınarak Oğuzcaya kayması ve Oğuzcalaşma olayının gittikçe yoğunlaşması (XIV. Yüzyılın ikinci yarısı).

Memlûk Türkçesinin karışık dil yapısından sıyrılarak Oğuzcaya dayalı bir yazı dili durumuna yönelmesi, XIV. Yüzyılın ikinci yarısı olarak kabul edilebilir. Memlûk Türkçesinin Oğuzcalaşmasındaki ilk köprüyü Erzurumlu Darîr atmıştır. Mısır ve Suriye bölgelerinde Oğuzcaya ağırlık veren koşulların varlığı yanında Darîr'in Kitâbu kıssa-i Yûsuf mesnevisi, Siretü'n-nebî Tercümesi, Fütuhü's- Şam Tercümesi, Yüz Hadis, Yüz Hikâye gibi eserleriyle hem sarayda hem de halk arasında kazandığı itibar, eserlerinin dilindeki doğal, akıcı ve nükteli özellikler, Memlûklar ülkesinde Oğuzcanın gelişip kökleşmesini kolaylaştırmıştır. XV. Yüzyıla uzanan gelişmeler bu bölgedeki Oğuzca'yı daha da yaygınlaştırmış, yüzyılın sonlarına doğru Sultan Kayıtbay, Muhammet bin Kayıtbay, Kansu Gavri'nin eserleriyle büsbütün Anadolu yazı dili ile birleşen bir temele oturtmuştur (Korkmaz, 2013: 78).

11-16. yüzyıllarda Türkistan'da Karahanlı, Harezmi ve Çağatay Türkçesiyle yazılmış olan eserlerde Oğuzca ses ve yapı özelliği gösteren unsurlarla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda, söz başında b-m nöbetleşmesi, *b-> v-*, *t->d-* değişimleri, hece başında *g* seslerinin düşürülmesi, istek kipi olarak *-GA* yanında, *-A*'nın da kullanılması, yeterlilik fiili *-A al-* ile birlikte *-A bil-* şeklinin yer alması, *tapmak* "bulmak" fiili yanında Oğuzcada yaygın olan *bulmak* fiilinin de kullanımı gibi özellikler Oğuzların Kıpçak / Karluk lehçelerine etkileri olarak düşünülmektedir (Gülsevin ve Boz 2004: 43). Emir eki için Oğuzların (Kıpçaklarla birlikte), 2. Şahıs teklik için yalnız fiil kök ve tabanlarını kullandıklarını, çokluk için de *+İñ* ekini eklediklerini bildirir: *bar/ bar-ıñ* gibi. Eski Türkçedeki ikili emir şekillerinden yalnız

ya da *+Iñ* ekleri ile kurulmuş olan türler, doğrudan doğruya Oğuzcadan geçmiş olan türlerdir. 1. Ve 3. Şahıs çekimleri ise, Oğuzca ile öteki lehçeler arasında ortaklaşan türlerdir (Korkmaz, 2013: 50).

Kâşgarlı, XI. Yüzyılda Oğuzcada, geçmiş zaman kipinin kuruluşunda *-dUk* sıfat-fiil eki kullanılmakta ve bu kipin 3.şahıs teklik çekimi ile çokluk çekimi arasında bir ayrılık bulunmamakta olduğunu belirtir ve örnekleri şöyledir: *men ya kurduk* “ben yay kurdum.”, *men añar tawar birdük* “ben ona mal verdim.” Gibi. Kâşgarlı, Oğuzlar, 3.şahıs için bardı, keldi şekillerini kullandıklarına göre, *-dUk* eki ile yapılan çekimlerin, Oğuzların bir bölüğünce benimsenmiş olduğunu belirtir.

+ GA eki asıl Oğuzcayı temsil eden XI.-XIII. Yüzyıl arasındaki karışık dilli diye adlandırılan eserlerin belirgin gereklilik ve gelecek zaman eklerinden biridir. *Behçetü'l- hadâik ve Kudûrî Tercümesi*'nde bol örnekleri vardır. Abu Hayyan'ın *Kitabü'l- İdrâk*'inde de yer almıştır: *barğam, alğasen, başlağa* vb. Bu ek, Oğuz lehçeleri grubunda, ek başı ve ek sonu g'lerinin düşmesinden sonra *-a/-e* biçimiyle ve gelecek zaman, geniş zaman, istek, emir, gösterme görevleri ile Güneybatı Türk lehçelerinin önemli eklerinden biri olmuştur (Mansuroğlu 1958: 176-178; Korkmaz 2005/I: 3-11).-A ekinin Güneybatı Türk lehçelerinin önemli ve belirgin bir eki olması dolayısıyla bunu daha eski bir türü olan ve seyrek rastlanan Eski Türkçedeki *-GA* şeklini de Oğuzcanın bir belirtisi olarak saymak gerekir (Korkmaz, 2013: 51).

Kâşgarlı'dan başlayarak XI. Yüzyıl ve daha sonraki metinlerde *-Sıg /-Sık* sıfat-fiil ekinin *-G*'li ve *-G*'siz olarak bir süre daha süregeldiği görülmektedir. *-Sı* biçimine girmiş olan bu eki, Kâşgarlı döneminden başlayarak, Oğuz ve Kıpçak lehçelerinin önemli gelecek zaman sıfat-fiil eki olan, *-AsI* eki içinde görmekteyiz. Eski Türkçedeki *-Sıg* sıfat-fiil ekinin Oğuzcanın izini taşıdığı söylenebilir (Korkmaz, 2013: 51).

Kâşgarlı Mahmut, Karahanlı Türkçesindeki “abartma” sıfatları türeten *-Gan* ekinin, Oğuzcada *-Gak* ve ek başı g'lerinin de erimesi ile *-A* eki ile karşılanmakta olduğunu belirtir. Oğuzlarla Kıpçakların çoğu bu n harfini *k* yaparlar. İçi sıkıntılı kişiye *buşgan* denir. Oğuzlar *ğ* harfini atarak *buşak* derler. Kâşgarlı *abitgan* “gizleyen”, *uditgan* “sürekli uyutan” örnekler sıralamıştır. Korkmaz (2013: 59), Kâşgarlı, Oğuzcadaki *-AK* eki ile kurulan abartma sıfatlarının eski bir *-Gak* abartma sıfatından çıkmış olduğu yargısına ulaşabileceğini ifade eder.

Kâşgarlı *h*- ilişmesi için verdiği örnek de *emir/hamir* sözcüğüdür. Mahmud'a göre, “*Oğuzlar emir diyemezler, elif harfini h'ya çevirerek söylerler.*” (Korkmaz, 2013: 61).

Karahanlı Türkçesindeki *emdi* (Eski Türkçe *amtı*) sözcüğünün Oğuzlarca esre ile *imdi* olarak söylenişi de Oğuzcaya özgü bir ses özelliği olarak belirlenmiştir (Korkmaz, 2013: 61).

Kâşgarlı Mahmut ses bilgisi özelliklerinde olduğu gibi şekil bilgisi özelliklerinde de Oğuzca ile Karahanlı Türkçesi ve öteki lehçeler arasında ortaklaşan özelliklere dokunmamış, Oğuzcayı Karahanlı yazı dilinden ve öteki lehçelerden ayıran özellikler üzerinde durmuştur (Korkmaz, 2013: 61).

1. Renk adlarında abartmalı renk sıfatları yapmak üzere bütün Türk dillerinde o renk adının ilk hecesi sonuna bir *-b(-p)* getirildiği hâlde, Oğuzlar bunu *-b* yerine *-m* getirmekle yaparlar. Türkler *köp kök*, Oğuzlar *köm kök* derler.
2. Oğuzcanın XIII. Yüzyıldan günümüze kadar uzanan metinlerinde *gömgök*, *yemyeşil* gibi *-m*'li türlerle; *kıpkızıl*, *sapsarı* gibi *p*'li türlerin yan yana var oldukları göz önünde bulundurulursa, Oğuzcanın XI. Yüzyıldan sonraki gelişmesinde bazı karışmalara uğradığını kabul etmek gerekir. Abartma edatı olarak *ep* şekli Oğuzca için de söz konusudur. Oğuzlar “bembeyaz” diyecek yerde *apağ* demeleri, bu karışmanın daha o dönemde başladığına işaret etmektedir.
3. Kalıplaşmış bir örnek durumunda olan *andan* “ondan sonra” zarfı da XI. Yüzyıl Oğuzcasında çıkma durumu ekinin *+dAn* ile karşılanmasına işaret etmesi bakımından üzerinde durulmaya değer bir ipucudur.
4. Kâşgarlı, ikinci teklik şahıs zamirinin Kençek dilinde esre ile *sin*, Çigil, Yağma, Toxsı dillerinde *ötre* ile olmasına karşılık Türkler, Suvarlar ve Kıpçaklarla birlikte Oğuzlarca *üstün* ile *sen* olduğunu belirtmektedir.
5. Kâşgarlıda yön gösteren *öñ* adından *+dIn* /*+dUn* eki ile yapılmış bir *öndün* zarfı vardır: *öndün yont* “*atını önden sür.*” Bu örnek, Türkçenin Köktürk kolundaki *+tIn* /*+dIn* sıfat ve zarf türetme ekinin Oğuzcadaki devamını göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Yön adlarından *+dIn* eki ile kurulmuş örnekler Eski Anadolu Türkçesinde de yer aldığından Oğuzca için destekleyici olmaktadır (Korkmaz, 2013: 61- 69).

6. Kâşgarlı, addan +^ok- eki ile fiil türeten örnekler bölümünde Türklerin çoğunun *çıktı* demesine karşılık Yağma, Toxsı, Kıpçak ve Yabakularla birlikte Türkmenlerden birtakımının da *taşık-* “*dışarı çıkmak*” şeklinde benimsediğini belirtmektedir. Aynı şekilde *tılık-* “*konuşmak, haber sormak, dile düşmek*” fiili de öteki Türklerin bilmediği Oğuzcaya özgü bir kuruluştur (Korkmaz, 2013: 63).

7. Geçişsiz fiillerin geçişli yapılmasında kullanılan –*Ur-* ettirgen ekinin Oğuzlarca kimi kez –*z-* ile karşılandığını bildiriyor. –*z-*’li örnekleri verirken; “Oğuzlar bazı kere *r* yerine *z* getirirler: *ol tawar aldudı “ o malı aldırdı, mal soyuldu.”* Gibi bir açıklama yapması, *bildüzür “bildirir”, bildüzmek* sözcüklerinin Oğuzca olduğunu kaydetmesi, Oğuzcada –*r-*’li ettirgen ekleri arasında az çok –*z-*’li türlerin de yerleştiğini göstermektedir (Korkmaz, 2013: 63).

8. –*Mı?* Soru ekinin, Oğuzlarca fiillerin yalnız 3. Şahıs çekiminde –*Mı?* Biçimiyle düz olarak, öteki kişiler çekimlerinde ve ad soylu sözlerde ise bütün öteki Türklerle ortaklaşa yuvarlak olarak kullanıldığı anlaşılıyor. XI. Yüzyıl Oğuzcasında dudak benzeşmesi daha başlamamış durumda olduğundan –*Mu?* Soru ekinin de uyum dışı kalması olağandır (Korkmaz, 2013: 63).

9. Fiillerin sonunda anlam pekiştirmek üzere kullanılan –*La* eki Oğuzca olarak gösterilmiştir.

10. Kâşgarlı, “bir işlemek, öznenin hakkı olmak, o işi işlemeyi içinden kurmak ya da işlemeye azmetmek” anlamında sıfat-fiil türeten bir –*GulUK* ekinden söz etmektedir. *Ol barguluk erdi “gitmek o adamın hakkı idi, o adam gitmeği kurmuştu.”* Kâşgarlı, Oğuzlardan birtakımlarının *l* ünsüzü yerine *s* getirerek bunu –*GsAK* eki ile karşıladıklarını belirtmektedir. Oğuzcada –*GLIK* ekine paralel olan aynı görevde bir de –*GsIK* eki vardır.

11. “Bir eylemi işleyen” anlamında sıfat-fiiller türeten –*GuçĬ* ekinin Çigil, Kâşgar, Balasagun, Argu, Barsgan ve Uygur dillerinde olduğu gibi Oğuzcada da yürürlüktedir.

12. –*mAtIn,-mAdIn* zarf-fiil eki Eski Türkçenin Köktürk ve Uygur kollarında bol kullanılan bir ektir. Bu ek, Karahanlı, Harezmi Türkçelerinden Eski Anadolu Türkçelerine kadar uzanmış ve –*mAdAn* biçimi ile Türkiye Türkçesinde –*p* ve –*ArAk*

zarf-fiil olumsuz türünü geliştirmiştir. Daha sonra $d > y$ değişimi ile $-mAyIn, -mAy, -pAy, -bAy, -bin/-pin$ biçimleri ile Kıpçak ve Doğu Türk lehçelerinin bir eki olmuştur.

13. Eski Türkçenin ve Karahanlı yazı dilinin ilgi çekici bir özelliği olan $\tilde{n}$ damak ünsüzünün sabit tutulma durumu, bu dönemde Oğuzlar için de geçerlidir. XI. Yüzyıl sonlarında Oğuzcada $\tilde{n} > n$ dönüşümü daha hiçbir şekilde başlamamıştır. Bu durum hem sözcüklerin bünyesinde hem de eklerde söz konusudur: *inek* “*inek*”, *yalñuk* “*cariye*”, *yana* “*derenin yanı*” gibi.

14. Oğuzcanın XI. Yüzyıldan sonraki kollarında, örneğin, Eski Anadolu Türkçesinde, *-GII* emir ekinin bol bol yer aldığı göz önünde bulundurulursa, XI. Yüzyıldan sonraki gelişmelerde, Oğuzcaya, Oğuzca dışı birtakım özelliklerin de girmiş olduğunu kabul etmek gerekir. Bu gibi durumları, Karahanlı yazı dilinin Oğuz yazı dilinin kuruluşu üzerindeki etkisine bağlamak gerekir.

15. Kâşgarlı'nın üzerinde durduğu Oğuzcaya özgü eklerden biri de *-AsI* gelecek zaman sıfat-fiil ekidir. Bu ek “zaman”, “yer” ve “alet” isimlerinin kuruluşunda Karahanlı Türkçesindeki *-Gu* ekinin yerini almıştır: *barġu yir / barası yir* “*varacak yer*”, *yıġaç bıġġu neñ / yıġaç bıçası neñ* “*aġaç bıcecek nesne*” gibi.

16. Kâşgarlı'nın bütün Türk dilleri için ortak gösterdiği bir ek türü de *-Gallr* ekidir. Bu ek, “*bir işi yapanın yapmak üzere olduğunu, işleyeyazdığını*” gösteren anlamda çekimli fiiller kuran bir ek türüdür.

1. 3. 3. Yeni Türkçe Döneminde Oğuzca (16-20.yüzyıllar)

11-13. yüzyıllarda Oğuz boylarının bir bölümü Batı'ya yönelerek İran, Irak, Suriye, Anadolu, Azerbaycan coğrafyasına yerleşirken bir bölümü de Oğuzların tarihî ata yurtları olan Sirderya boylarında Batı Türkistan'da kalmıştır. 18 ve 19. Yüzyıllarda Hive Hanlığı ve İran'la sürekli mücadele eden Türkmenler, 1881'de Rusların Göktepe'yi ele geçirmelerinden sonra onların egemenliğine girdiler (Saray 1996: 331). Bolşevik İhtilalinden sonra özerk SSCB Türkmenistan Cumhuriyeti kurulmuş (1924) ve bu Cumhuriyet 27 Ekim 1991'de bağımsızlığını kazanmıştır (Akar, 2018: 40).

18. yüzyıla kadar Özbeklerin, sonra da Rusların egemenliği altında kalan Doğu Oğuzları (Türkmenler), Türkmen Türkçesine dayalı bir yazı dili oluşturamadılar. 20. Yüzyıla kadar diğer Orta Asya Müslüman Türk toplulukları gibi Çağatay Türkçesini kullandılar. Türkmençe, Türkmen boyları arasında konuşma dili olarak yaşamaya devam etti. Bu dönemlerde yetişen Mahdumkuli, Molla Nepes, Seyidnazar Seydi, Gurbandurdu Zelili ve başka halk şairleri aydım adı verilen şiirler söyleyerek tıpkı halk ozanları gibi halk diliyle, halkın duygu ve düşüncelerini yansıttılar. Türkmençe 20. Yüzyıla kadar sözlü dil olarak kullanıldı (Akar, 2018: 40).

Türkmençe, müstakil ses ve yapı özellikleri bakımından bir Oğuz lehçesi sayılmakla birlikte, aslında Oğuz, Kıpçak-Karlık lehçelerinden çeşitli özellikleri bünyesinde barındıran “*karma*” bir lehçe hüviyetini taşır (Akar, 2018: 40). Ayrıca 16. Yüzyıldan 20. Yüzyıla kadar Çağatay yazı dilini kullanan Türkmenlerin dilleri de hâliyle bu lehçeden azımsanmayacak derecede yapısal unsur almıştır (Akar 2014: 33). Türkmençe, Oğuzcanın tipik özellikleri olan söz başındaki /k/ > /g/, /t/ > /d/ tonlulaşmasını düzenli olarak koruyan, söz içinde ve ek başındaki /g/ yi düşürmesi, Oğuzca sayılan çeşitli morfolojik unsurları ve sözvarlığını koruması bakımından bu grubun üyesi sayılmaktadır (Akar, 2018: 40).

1. 4. Anadolu’da İlk Türkçe Metinler: Karışık Dilli Eserler

10. yüzyılda Harezmi bölgesinde bir arada yaşayan Oğuz, Kıpçak ve Karlık unsurlarının ağız ve lehçeleri birbirinden etkilenmiştir. 13.yüzyıldan itibaren değişik coğrafyalara dağılan Türk boyları kendi ağızlarına has lehçe özellikleri yanında burada oluşan karışık lehçe unsurlarını kullanmaya devam ettiler. Buradan Anadolu’ya gelen ilk yazıcılar kaleme aldıkları eserlerde Harezmi’de oluşan karışık lehçeli dil unsurlarını bir arada kullanmışlardır (Akar, 2018: 60). Bu karışık dil özelliklerini içerisinde barındıran eserler şöyledir:

1. 4.1 Behçetü’l- Hadayık fi Mevzeti’l- Hakayık:

Karışık Lehçeli Eserleri en iyi temsil eden metin *Behçetü’l-hadayık fi mevzeti’l-hakayık*’tır. Eserin yazarı kesin olarak bilinmemektedir. Dil özelliklerinden 12. Yüzyılın sonu ile 13. Yüzyılın başında yazıldığı tahmin edilmektedir. Bilinen dört

nüshası bulunmaktadır. Bursa Orhan Kitaplığı'nda bulunan birinci nüshasının istinsah tarihi 703'tür. İkinci nüsha Süleymaniye Kütüphanesi İbrahim Efendi kitaplığında yer almaktadır. Üçüncü nüsha Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kütüphanesinde bulunmaktadır. Sonuncu nüsha Marburg nüshası olup Berlin Staatsbibliothek'te 1076 numarada kayıtlıdır. 41 bölümden oluşan bu dinî-ahlâki öğüt kitabını bilim dünyasına İ. H. Ertaylan tanıtmıştır. Behcetü'l-Hakâyık'ın en önemli özelliği karışık lehçeli olmasıdır. Eserde Doğu Türkçesine ait özellikler ile Anadolu Oğuzcasına ait dil hususları karışık olarak kullanılmıştır (Akar, 2018: 62-63).

1. 4. 2. Ferâiz Kitabı:

Karışık dilli eserlerden biri de *Ferâiz Kitabı*'dır. Kitap, İslam hukukuna göre miras dağıtımını anlatan bir eser olup 1343 yılında Farsçadan sade ve anlaşılır bir halk Türkçesiyle yapılmış bir çeviridir. Yazarı Fakih Yakut Arslani müstensihi Miskin Abbas'tır. Şinasi Tekin'e göre, metnin yazarı Oğuzcayı sonradan öğrenmiş bir Doğu Türküdür. Yazar, Doğu Türkçesinin özellikleri ile Anadolu Oğuz Türkçesini birlikte kullanmıştır (Akar, 2018: 63).

1. 4. 3. Kıssa-i Yusuf:

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait diğer bir karışık dilli eser Ali'nin *Kıssa-i Yusuf*'udur. Bu manzum metinde Yusuf peygamberin meşhur hayat hikâyesi anlatılmaktadır. Eserde Kıpçak Türkçesi ile Oğuz Türkçesi karışık olarak kullanılmıştır. Yazılış tarihi olarak 1231 kaydı vardır. Yazıldığı yer belli değildir. Eserin Gotha, Berlin ve Dresden olmak üzere üç nüshası vardır (Akar, 2018: 64).

1. 5. Selçuklu Dönemi Yazar ve Eserleri

1. 5. 1. Ahmed Fakih

Ahmed Fakih'in hayatı hakkında bilgiler menkıbelere dayanmaktadır. Bu bilgilere göre Ahmed Fakih, Horasan'dan gelip Konya'ya yerleşmiştir. Mevlana'nın babası Bahaeddin Veled'den fıkıh dersleri almıştır. Hacca gitmiş ve dönüşünde

Kudüs'te iki ay kalmış, orada *Kitâbu Evsâfi Mesâcidi's- Şerîfe*'yi yazmıştır. Türbesi müridleri tarafından Konya'da yaptırılmıştır.

Son yıllarda yapılan araştırma ile XIV. Yüzyılda birden çok Ahmed Fakih mahlaslı şairin olduğu ortaya çıkmıştır. Bunların hangisinin *Çarhname* ve *Kitabü Evsaf-ı Mesâcidü's-Şerîfe*'nin yazarı olduğu kesin olarak bilinmemektedir.

Eserleri

Çarhnâme:

XIV. yüzyılın önemli dil metinlerin biridir. 100 beyitlik kasidedir. Eserin bilinen tek nüshası Bayezıd Devlet kütüphanesinin 5782 numarada Eğridirli Hacı Kemal'in derlediği Câmîü'n- Nezâir adlı mecmuanın içinde "*Çarhnâme-i Ahmed Fakih der bi- Vefâi-i Rûzigâr*" başlığıyla kayıtlıdır. Burada 83 beyit vardır. Eserde dünyanın geçiciliği, dünya zevklerine dalmanın yanlışlığı, kabir azabı gibi konular geleneksel İslamî bilgiler çerçevesinde ve sade bir halk diliyle anlatılır. Eser, F. Köprülü tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır.

Kitabu Evsafı Mesâcidü's- Şerîfe:

Ahmed Fakih'in hac ziyaretini konu edinen eseridir. Eser manzum olarak aruz vezniyle ve sade bir halk diliyle anlatmıştır. Ahmed Fakih birkaç arkadaşıyla yapmış olduğu hac ziyaretinde gördüğü Şam, Kudüs, Mekke ve Medine şehirlerini dikkatli bir gözlemlerle anlatmaktadır. Londra'da British Museum'da bulunan eseri bilim dünyasına Hasibe Mazıoğlu tanıtmıştır (Akar, 2018: 65). Eser, Hasibe Mazıoğlu tarafından, çeviriyazılı metin, imla özellikleri ve sözlük ve fotoğraflarıyla yayımlanmıştır.

1. 5. 2. Sultan Veled:

Mevlânâ'nın büyük oğludur. 623 (M. 1226)'de Karaman'da doğmuştur. Babasının sohbet meclislerinde bulunarak yetişmiş, onun fikirlerini yaymış ve daha sonra da Mevlevilik tarikatını kurmuştur. Anadolu'nun çeşitli yerlerine gönderdiği müritlerle Mevleviliğin buralarda yayılmasını sağlamıştır. Konya'da 11 Kasım 1312'de vefat etmiştir. Eserlerinde babasının fikir ve sanat anlayışını takip etmiştir. Şiirlerini sade bir Farsça ile kaleme almıştır. Türkçe beyitler söyleyerek Farsça

bilmeyen kitlelere ulaşmak isteyen Sultan Veled, bu beyitlerle Eski Anadolu Türkçesinin ilk örneklerini vermiştir (Akar, 2018: 66).

Eserleri:

Divan:

Farsça, Arapça, Türkçe ve Rumca şiirlerin olduğu 13 binden fazla beyit bulunan eseridir. Divanının gazeller kısmında on dört Türkçe gazel de bulunmaktadır. Arada Türkçe-Farsça- Rumca olanları da görülmektedir.

İbtidâ-nâme:

Velednâme adıyla bilinir. 690 (M.1291) da Mesnevî şeklinde Farsça yazılmış eserdir. Mevlana ve halifeleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilir. İçinde 76 Türkçe beyit bulunmaktadır.

Rebâb-nâme:

701 (M.1301) yılında kaleme alınmış 8124 beyitten meydana gelen Farsça bir mesnevîdir. Mevlânâ Şems ilişkisine dair bilgiler de yer alır. *Rebâb-nâme*'de 162 Türkçe beyit bulunmaktadır.

İntihâ-nâme:

Mevlevilik, ahlak, tasavvuf ve Mevlânâ-Şems dostluğunun işlendiği 8 binden fazla beyitten oluşan bir eserdir (Akar, 2018: 66).

1. 5. 3. Şeyyad Hamza:

Mevlevî olduğu, Akşehir civarında yaşadığı bilinmektedir. Şiirlerinden, Arapça ve Farsçayı iyi bildiği anlaşılmaktadır (Akar, 2018: 67).

Eserleri:

Destân-ı Yûsuf:

İslami edebiyatta yaygın bir tür olan ve *Yusuf ve Züleyha* hikâyesinin anlatıldığı bu eser, Eski Anadolu Türkçesinin ses ve yapı özelliklerini en iyi yansıtan metinlerden biridir (Akar, 2018: 67).

Dâstân-ı Sultan Mahmud:

Gazneli Mahmud ile bir derviş arasında geçen madde ve anlam konusundaki karşılıklı konuşmanın işlendiği 79 beyitlik bir mesnevidir. (Akar, 2018: 67).

Ahvâl-i Kıyâmet:

289 beyitten oluşan eserde dünyanın sonu ile ilgili İslamî bilgiler işlenmektedir.

Mi'racnâme: 545 beyitlik mesnevidir. Eserde mi'rac olayı anlatılmaktadır.

Vefât-ı Hazret-i Muhammed aleyhi's-selâm:

385 beyiti Şeyyad Hamza'ya 127 beyti de müntensihe ait olan Hz. Muhammed'in vefatını anlatan bir mesnevidir. (Tavukçu, 2010: 586).

1. 5. 4. Hoca Dehhanî:

Hoca Dehhani, 1. Alaeddin Keykubad veya 3. Alaeddin Keykubad zamanında Horasan'dan gelip Konya'ya yerleşmiştir. Fuad Köprülü'ye göre, Anadolu'da klasik edebiyatın din dışı şiir yazar ilk şairidir. Dehhanî'de İran şiir geleneğinin etkileri görülür.

Eserleri

Şahnâme:

Sultan Alaeddin Keykubad'tan aldığı emirle bu eseri yazdığı bilinmektedir. Yirmi bin beyitlik yazılmış bir eserdir. Bu eserin nerede olduğu bilinmemektedir.

Şiirleri:

Klasik Türk edebiyatının ilk örnekleridir. Bir kaside ve altı gazelden oluşan 74 beyitten ibarettir. Sade ve anlaşılır bir dille gazel ve kaside biçimlerinin basit formlarıyla yazılmıştır.

1. 5. 5. Yunus Emre:

Yunus Emre, 13. Yüzyılın ikinci yarısı ile 14. Yüzyılın ilk yarısında Batı Anadolu'da yaşamış ünlü sufi ve halk şairidir. Yunus Emre ve çağdaşlarının sayesinde Anadolu'da Oğuzcaya dayalı bir edebî dil oluşmuştur. 13. Yüzyıl Anadolu Türklerinin kullandığı Türkçe ve Türkçeleşmiş bütün kelimeler, önce Yunus'un şiirlerinde kendilerini ispatlayarak adetâ "resmiyet" kazanmışlar daha sonra da yazı diline girmeye başlamışlardır.

Eserleri

Risâletü'n- Nushiyye:

1307 yılında kaleme alınmış 562 beyitlik küçük bir mesnevidir. "*Dâsitân-ı Ruh ve Akıl*", "*Dâsitân-ı Kanaat*" ve "*Dâsitân-ı Gazab*" bölümlerinden meydana gelmiştir. Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Kitaplığı 3889 numaradaki Yunus Emre Divanı'nın başındadır (Akar, 2018: 69).

Divân:

Yunus Emre Divanı adıyla meşhur eserin pek çok nüshası vardır. Divan'da gazel tarzında yazılmış çok sayıda ilahi bulunmaktadır. Bu eser, döneminin dilini tek başına temsil edebilecek saf, akıcı ve duru üslubuyla Eski Anadolu Türkçesinin en önemli metinlerinden bir hâline gelmiştir (Akar, 2018: 69).

1. 5. 6. Ebülhayr Rumi

15. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Ebülhayr Rumi'nin hayatı hakkında bilgiler çok azdır. Ebülhayr Rumî, yedi yıl boyunca Anadolu ve Rumeli'yi dolaşarak halk arasında yaşayan Sarı Saltuk menkıbelerini derleyip yazıya geçirir. Cem Sultan'ın maiyetinde bulunan yazar, İstanbul medreselerinde Arapça, Farsça ve dinî bilimler eğitimi görmüştür.

Saltuknâme:

Saltuknâme, Anadolu'nun fethedilmesinde önemli bir görev üstlenen gazi-dervişlerden Sarı Saltuk'un maceralarını anlatan destani bir eserdir. Saltuknâme'nin

dili 15. Yüzyıl Osmanlı Türkçesidir. Saltuknâme metninin halk arasında derlenmiş olması, onu dil inceleme ve araştırmaları bakımından önemli hâle getirmektedir. Saltuknâme, aynı zamanda folklor, din, tasavvuf tarihi bakımından önem taşır (Akar, 2018: 71).

1. 5. 7. Arif Ali:

Dânişmendnâme:

Selçuklu dönemi Türkçe eserlerinden biri olan Dânişmendnâme, Sivas, Tokat, Niksar, Amasya, Çorum ve Çankırı şehirlerini fetheden Melik Dânişmend Ahmed Gazi'nin efsanevi kişiliği etrafında oluşmuş yarı tarihî gazavatnâmedir. Esere konu olan metinler Saltuknâme gibi halk arasında derleme yoluyla toplanmıştır.

1. 6. Beylikler Dönemi Yazar ve Eserleri

1. 6. 1. Gülşehrî

Gülşehrî'nin hayatı hakkındaki bilgiler çok azdır. Eserlerinde mantık, matematik, felsefe bilimlerine vakıf olduğu anlaşılan Gülşehrî'ye devrin beyleri ve bilginleri saygı duymuşlardır. Mantıku't-tayr'ın giriş bölümünde, o dönemde kaba bir dil olarak nitelenen Türkçenin bütün imkânlarını ve güzelliklerini bu eserde kullandığını ifade eden Gülşehrî, Anadolu'da Türkçecilik hareketinin ilk temsilcilerinden biri sayılabilir (Özkan, 1996: 250).

Eserleri

Felek-nâme:

1301'de Farsça olarak yazılmış tasavvuf konulu, daha çok hayat ve ölüm konularının anlatıldığı bir mesnevîdir. Kur'an'dan ve çok sevdiği Mesnevî'den etkilenmiştir. Gülşehrî bu eserini o zamanlar Anadolu'da hâkim olan İlhanlı Hanı Gazan Han'a sunmuştur.

Aruz Risalesi: Kilisli Muallim Rifat Bilge tarafından bilim dünyasına tanıtılan ve 16 yapraktan oluşan Farsça bir eserdir (Akar, 2018: 73).

Kerâmât-ı Ahi Evren: 167 beyitlik Türkçe bir mesnevîdir. Eserde Ahi Evran, cömertliği ile ünlü Hatim et-Tai ile karşılaştırılır.

Kudurî Tercümesi: Gülşehrî, Mantıku't-tayr tercümesinde Kudurî'nin eserini manzum olarak çevirdiğini söylüyorsa da bu eser, henüz ele geçmemiştir.

Mantıku't-tayr:

Feridüddin Attar'ın Mantıku't-tayr adlı eserinin 717 yılında Türkçeye uyarlanmasıdır. Mantıku't-tayr'da İslâmiyetteki vahdet-i vücud inancı çeşitli türden kuşların hüdhüd kuşunun başkanlığında padişahları olan simurg kuşunu aramaları hikâye edilmiştir. Bu yolculukta kuşların başından birçok macera geçer. Sonunda pek az kuş simurga ulaşır. Ona ulaşan kuşlar, onda kendilerini, kendilerinde onu görürler. Sembolik olarak kuşlar insanları, hüdhüd akli ve simurg da Tanrı'yı temsil etmektedir.

1. 6. 2. Âşık Paşa

14. yüzyılın önemli isimlerinden biri de Âşık Paşa'dır. Daha çok tasavvuf alanında eserler vermiştir. Âşık Paşa, Arapça, Farsça, Ermenice, Süryanice dillerinin yanı sıra mantık, felsefe ve dinî bilimlere de hâkimdir. Âşık Paşa, Kırşehir'de doğmuş, yine hastalanarak Kırşehir'de ölmüştür.

Eserleri

Garibnâme:

1330 tarihinde bitirilmiş, on bölüm üzerine kurulu mesnevî tarzında bir eserdir. Eserde tasavvuf ilkeleri anlatılmaktadır. Yaklaşık 12 bin beyittir. Garibnâme, Türkçenin güzelliklerini göstermek amacıyla yazılmıştır. Türk tasavvuf edebiyatının en önemli isimlerinden biridir.

Fakrnâme:

161 beyitten oluşan bir tasavvufî mesnevidir. Fakr, bir kuş istiaresiyle ele alınmıştır. Eserin iki nüshası vardır. Biri, Roma'da Biblioteca Eananatense turca 2054, diğeri de Garibnâme'nin sonunda yer alır. Manisa Muradiye Kütüphanesi'ndedir.

Vasf-ı Hâl: Mesnevi tarzında 31 beyitten oluşan bir eserdir. Garibnâme'nin sonundadır. İki nüshası bilinmektedir.

Hikâye:

59 beyitlik bir risaledir. Raif Yelkenci tarafından bulunmuştur. Mesnevîde, bir Müslüman, bir Hristiyan ve bir Musevî'nin başından geçenler anlatılmaktadır.

Kimya Risalesi:

Çorum İl Halk Kütüphanesi 2889 numarada kayıtlı bir eserdir. Âşık Paşa'ya ait olduğu şüphelidir (Akar, 2018: 75).

1. 6. 3. Ahmedî

1334-1412 yıllarında yaşamış olan ve asıl adı Taceddin İbrahim bin Hızır olan Ahmedî Mısır'a gitmiş, orada Şeyh Ekmeleddin'den dersler almıştır. Anadolu'dan gelen Hacı Paşa ve Molla Fenari ile Mısır'da tanışmıştır.

Eserleri

Divan: Yurt içinde ve dışında pek çok nüshası bulunmaktadır. En tanınan nüshası 8506 beyittir.

İskendernâme:

Konusunu, Firdevsî ve Nizamî'den alan bu eser, 1390 yılında bitirilerek Germiyan beyi Emir Süleyman'a sunulmuştur. Hayli uzun bir eserdir. İsmail Ünver tarafından tıpkıbasımı yapılan İÜ Merkez Ktp. TY 921 numarada kayıtlı nüsha 8754 beyitten oluşmaktadır.

Cemşid ü Hurşid:

I. Mehmed'e sunulmak üzere hazırlanmış ve sunulmuş olan bu eser, 1403 yılında Emir Süleyman'ın isteği üzerine bitirilmiştir. Meşhur doğu hikâyesi Çin fağfurunun oğlu Cemşid ile Rum kayserinin kızı Hurşid arasında yaşanan mitolojik aşkı konu edinen, 2300 beyitten fazla bir hacme sahip olan bu eser, mesnevi tarzında yazılmıştır.

Tervîhü'l- Ervâh: 1403-1410 arasında yazılmış ve I. Mehmed'e sunulmuş tıpla ilgili bir mesnevidir (Akar, 2018: 76).

Bedâyi'u's-sihr fişanâyici's-şi'r: Edebî sanatlarla ilgili Farsça bir risaledir.

Mirkatü'l- Edeb:

Aydınoğlu İsa Bey'in oğlu Hamza Bey için yazıldığı bilinen Arapça- Farsça manzum bir sözlüktür.

Mizanü'l-Edeb ve Miyarü'l- Edeb: Arap grameri ile ilgili iki kasidedir.

1. 6. 4. Hoca Mes'ud (Mes'ud bin Ahmed)

14. yüzyılda yaşamış, Türkçeyi çok iyi kullanmış, devrinde “Hoca” lakabıyla tanınmış ve bilgisinden faydalanılmış bir yazardır. Kul Mes'ud adıyla tanınan Kelile ve Dimne çevirmeninin aslında Hoca Mes'ud olduğu bilinmektedir (Tezcan, 1995: 65).

Eserleri

Süheyl ü Nevbahar:

5568 beyitten oluşan bu eserin yazılış tarihi 1350'dir. Eser, Hoca Mesud'un yeğeni İzzeddin Ahmed tarafından mesnevi tarzında yazılmaya başlanmıştır. Eserin 4568 beytini Hoca Mes'ud tamamlamıştır. Eserin sonunda eserin ismi Kenzü'l-Bedâyî olarak geçmektedir. Eserin iki nüshası vardır: Berlin'deki nüsha J. H. Mordtmann tarafından 1925 yılında Hannover'de tıpkıbasım olarak basılmıştır. İkinci nüsha Dehri Dilçin kütüphanesindedir. Cem Dilçin iki nüshayı karşılaştıran bir doktora çalışması yapmıştır (Akar, 2018: 77).

Ferhangnâme-i Sadî: 1354 yılında yazılmış, İran şairlerinden Sadî'nin Bostan adlı eserinden bazı şiirlerin Türkçeye çevirisidir.

Kelile ve Dimne:

Aydınoğlu Umur Bey'in isteğiyle dönemin Türkçesine çevrilen bu eser, dönemin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Bilinen iki nüsha vardır. Eksik bir nüsha Oxford'da Bodleine Kütüphanesinde, tam nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Laleli Bölümü 1897'de kayıtlıdır (Akar, 2018: 77). Eserin Türk diline ilk tercümesi Nasrullah tarafından Doğu Türkçesine, Mesud bin Ahmed tarafından da Eski Anadolu Türkçesine yapılmıştır.

1. 6. 5. Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa

Şeyhoğlu (1340-1409)'nun Germiyan bölgesinde doğduğu, gençliğinde Paşa Ağa bin Hoca Paşa'nın himayesine girdiği ve onun ihsanına nail olduğu bilinmektedir. Şeyhoğlu, İnan şairlerinden Attar ve Senaî'den, Anadolu sahası Türk şairlerinden de Hoca Dehhanî, Gülşehrî, Yusuf Meddah ve Hoca Mesud'dan etkilenmiştir. Şeyhoğlu Mustafa Anadolu'da oluşan Oğuz Türkçesinin önemli yazarlarından biridir. Halk diline yakın öğretici bir üslup kullanmıştır (Yavuz, 2010: 88).

Eserleri

Hurşidnâme (Hurşid ü Ferah-Şad):

1387'de yazılan ve 7903 beyitten oluşan bu mesnevî Germiyanoğlu Süleyman Şah adına yazılmış ancak Süleyman Şah öldüğu için Yıldırım Beyazıd'a sunulmuştur. Bilinen on nüshası vardır. Dört önemli nüsha üzerinde Hüseyin Ayan karşılaştırmalı bir çalışma yapmıştır (Akar, 2018: 78).

Marzubânnâme:

Kelile ve Dimne öğretici bir eserdir. Hayvan hikâyelerinden hareketle devlet idâresi ve ahlâkî öğütler verilmektedir. Şeyhoğlu, eseri Germiyan Beyi Süleyman Şah'ın emriyle Türkçeye çevirmiştir.

Kabusnâme:

İnan hükümdarı Keykavus bin İskender bin Kâbus bin Veşmgir tarafından M.1082 yılında kaleme alınmıştır. Kırk dört bölümden oluşan bir ahlâk ve siyaset kitabıdır. Eserin,1459 tarihinde istinsah edilen Kahire nüshası üzerinde Enfel Doğan dil incelemesi yapmıştır (Akar, 2018: 78).

Kenzü'l- Küberâ ve Mehakkü'l-Ulemâ:

Dört bölümden oluşan bir siyaset tarzı eserdir. Şeyhoğlu bu eseri 9 Mart 1401 tarihinde 62 yaşındayken kaleme almıştır. Eser, Kemal Yavuz tarafından doçentlik tezi olarak hazırlanmıştır (Akar, 2018: 79).

1. 6. 6. Ahmed-i Dâî

Germiyanoğlu beyliği çevresinde yetişmiş olan Ahmed-i Dâî'nin doğum yeri ve tarihi belli değildir. Sehî ve Latifi tezkirelerinde onun Mir Suleyman devri şairlerinden olduğu kaydı vardır. (Akar, 2018: 79).

Eserleri

Miftah'l- Cennet:

Arapçadan çevrilmiş, sekiz bölümden oluşan dinî-öğretici bir eserdir. Eserin İstanbul ve Bursa'da çeşitli nüshaları vardır. Eser zerinde Grer Gülsevin doktora çalışması yapmıştır.

Tabirnâme:

Germiyanoğlu 2. Yakub'un emriyle Arapçadan çevrilmiş bir rüya yorumu kitabıdır. İstanbul'da Süleymaniye ve Belediye Kütüphanelerinde birer nüshası bulunmaktadır.

Tercüme-i Eşkâl-i Nasîr-i Tusi:

Nasir-i Tusi'nin Risale-i si-fasl adlı gökbilim ile ilgili eserinin Türkçe evirisidir. Eserin pek çok nüshası bulunmaktadır.

Teressül:

Mektup türlerini, yazışma kurallarını anlatan Türkçenin ilk inşa kitabıdır. Eser, iki bölümden oluşur. İlk bölümde yazışmalarda izlenen kurallar, mektup başlıkları, hitaplar, slp ve ifade biçimleri ile ilgili bilgiler verilir. İkinci bölümde ise örnek mektuplar yer alır.

Tezkiretü'l-Evliya evirisi:

Attar'ın Tezkiretü'l- Evliya adlı eserinin Türkçeye 2. Murad'a sunulmak üzere yapılmış bir çevirisidir. Tek yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Serez 1800'de kayıtlıdır.

Tıbb-ı Nebevî çevirisi:

Sağlıkla ilgili olarak söylenmiş hadisleri ihtiva eden bir eserdir. Birinci bölümde sağlığın nasıl korunacağı, meyve ve sebzelerin faydaları ve zararları anlatılır. İkinci bölümde hastalıkların tedavileri üzerinde durulur (Akar, 2018: 79).

Türkçe Divan: Türkçe divanda 33 ve 62 beyitlik iki kaside ve 199 gazel yer almaktadır.

Camâsbnâme:

Danyal Peygamberin oğlu Camâsb'ın gelecekte neler olabileceğini öğrenmiş bir bilgin olarak hikâyesini anlatır. Eser, Nasır-ı Tusi tarafından Farsça olarak kaleme alınmıştır (Akar, 2018: 80).

Çengnâme:

Bir Türk musikisi aleti olan çengin başından geçenler anlatılır. Dört küçük hikâyede çengin yapıldığı at kılı, servi ağacı, ahü derisi ve perdesinin çeng haline gelebilmesi için başından maceralar hikâye edilir. Aruzun mefâilün /mefâilün / feülün kalıbıyla yazılmış, 24 bölümden ve 1446 beyitten meydana gelen bir eserdir.

1. 6. 7. Şeyhî

Germiyanlı ve Osmanlı kültür çevresinde yetişmiş şair ve hekimdir. Hekimliğinden dolayı Hekim Sinan diye de bilinir. Latifî Tezkiresi'nde "Murad Han-ı Gazi devrinde doğduğu" bildirildiğine göre 1371-1376 yılları arasında doğmuş olabileceği tahmin edilmektedir. İlk eğitimine Kütahya'da başlamış, daha sonra hekimlik ve tasavvuf öğrenmek için İran'a gitmiştir. Hacı Bayram-ı Veli'ye intisap ederek "Şeyhî" mahlasını almıştır. Kütahya'da bir attar dükkânı açarak hekimlik mesleğini icra etmiştir. Meşhur Harnâmesini Tokuzlu köyüne giderken tımarın eski sahipleri tarafından saldırıya uğraması sonucu yazmıştır. Hüsrev ü Şirin mesnevîsini 2. Murad'ın emriyle Nizamî'den tercüme etmiştir.

Eserleri

Divan:

Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Manzum Yazmalar bölümü 238 numarada kayıtlıdır. Divan'da 20 kaside, 2 terki-i bend, 3 terci-i bend, 2 müstezad, 200 civarında gazel vardır.

Harnâme:

Çelebi Mehmed'e sunulmuş, dört kısımdan oluşan 126 beyitlik bir eserdir. Eserin konusu, İran şairi Emir Hüseyini'nin Zadü'l- Müsafirin adlı eserindeki eşek hikâyesinden alınmıştır. Harnâme, dil ve anlatım özellikleri ile dönemin Türkçesini en iyi temsil eden eserlerden biridir.

Hüsrev ü Şirin:

Nizami'nin aynı adlı mesnevisinin II. Murad adına yapılmış tercümedir. 6944 beyitten oluşan hikâye on bir bölüm hâlinde düzenlenmiştir.

1. 6. 8. Kadı Burhaneddin

Kadı Burhaneddin, Ertana (Eratna) Beyliğinin çökmesinden sonra Sivas ve Kayseri yöresinde kendi adıyla devlet kuran bir hükümdar ve şairdir. 1345 yılında Kayseri'de doğan Kadı Burhaneddin, Harezmi'den buraya göçerek kadılık yapan Salur boyundan bir aileye mensuptur. Yirmi yaşında kadı, otuz dört yaşında vezir, otuz yedi yaşında hükümdar olan Kadı Burhaneddin mücadelelerle dolu maceralı bir hayat yaşamıştır. Cesareti ve siyasi dehası dolayısıyla çağının yazarları ona "Ebu'l- feth" unvanı vermişlerdir. Hoca Dehhânî ile gelişmeye başlayan klâsik edebiyatın 14. Yüzyıldaki en büyük temsilcilerinden biridir. Fuat Köprülü, Divan'ındaki dil özelliklerinden hareketle onu Azerî sahasının şairi olarak kabul eder (Köprülü, 1982: 130).

Eserleri

İksirü's- Saadet fi Esrari'l- ibadet: 1396 yılında Sivas'ta yazdığı ibadetlerin sırlarını açıkladığı Arapça bir eserdir. (Akar, 2018: 82)

Tercihü't- Tavzih: 1396'da yazılmış fıkıhla ilgili Arapça bir eserdir.

Türkçe Divan: Şairin Türkçe şiirlerini ihtiva eden tek eserdir. Eserde 1500 gazel, 119 tuyuğ, 20 rubai var. Şiirlerinde mahlas kullanmamıştır (Akar, 2018: 82).

1. 6. 9. Erzurumlu Kadı Darir

14. yüzyıl şair ve yazarlarından biri de Erzurumlu Kadı Darir'dir. Kör olduğu için "Darir" mahlasını kullanmıştır. Şiirlerinde zaman zaman "gözsüz" mahlasına yer vermiştir. Erzurumlu Kadı Darir, Kadı Burhaneddin ve Seyyid Nesimi ile Eski Anadolu Türkçesinin Azerbaycan şivesine yakın bir dil kullanan şairler arasındadır. Kadı Darir, Memlûk Türkçesinin Oğuzcallaştırılması ve bu lehçenin Osmanlı Türkçesi ile birleştirilmesi için büyük çaba göstermiştir (Korkmaz, 1995: 438).

Eserleri

Sîretü'n-Nebî (Tercümetü'd-Darîr):

Eser, Abdullah el- Bekrî'nin el-Envâr ve Miftahü's-sürûr ve'l-efkâr fi Mevlidi'n-nebiyyi'l-muhtar adlı Arapça siyer kitabının çevirisidir. Hz. Muhammed'in hayatını anlatır. Beş ciltlik mensur eser, temiz ve duru bir Türkçe ile yazılmıştır. Bu eser, Anadolu sahasında yazılan ilk siyer kitabı özelliğini taşır (Akar, 2018: 83).

Fütuhu'ş- Şam: İslam tarihi ile ilgili Arapça El- Vakidî'nin aynı adlı eserinin tercümesidir. 1392'de Halep'te tamamlanıp Emir Çolpan'a sunulmuştur.

Yüz Hadis Çevirisi: İslamî edebiyatta bir tür hâline gelen hadis çevirilerinin Anadolu'daki ilk örneklerinden olan eserde, Kadı Darir, yine kısa cümleli, anlaşılır bir dil kullanmıştır (Akar, 2018: 83).

Yusuf u Zelfîha: 1367'de mesnevî tarzında yazılmış bir eserdir.

1. 6. 10. Dede Korkut Oğuznâmeleri

Eski Anadolu Türkçesinin önemli dil metinlerinden biri de Dede Korkut hikâyeleridir. Bu hikâyeler, Türk dili, edebiyatı, kültürü ve felsefesini gösteren önemli kaynaklardan biridir. Dede Korkut Oğuznâmeleriyle ilgili doğu kaynaklarında çok değişik bilgiler bulunmaktadır. Tarih, destan ve halk hikâyelerine göre Dede

Korkut, bilgelik yönü ön plana çıkan şair, eren, şaman, şeyh, danışman, vezir ve “Oğuz’un tam bilicisi” olarak gösterilmiş bir kişidir.

Ali Şir Nevâî Nesâimü’l- Mahabbe adlı tezkiresinde Dede Korkut’un geçmiş ve gelecekte haberler veren keramet sahibi bir kişi olduğunu yazmaktadır. Kazak ve Kırgızlarda Korkut Ata, en büyük ermişlerden sayılarak, baksıların piri olarak görülür. İnanişâ göre, o kopuzu ilk yapan ve şamanlara kopuz çalmayı öğreten ilk şamandır (Akar, 2018: 84).

Oğuznâmelerin Konusu

15. yüzyılda Akkoyunluların egemenliği altındaki Bayburt, Gence, Pasinler, Karaçuk dağı, Derbend gibi Kuzey-doğu Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasında, Oğuzların, çoğu zaman komşuları Rumlar, Gürcüler, Ermeniler ile zaman zaman da kendi içlerinde yaptıkları savaşları, iç çekişmeleri anlatan destansı halk hikâyeleri Dede Korkut Oğuznâmeleridir. Türk dilinin, halk edebiyatının, kültür ve felsefesinin en önemli tarihî metinlerinden biri bu hikâyelerdir. Türkün hayatı kavrayışı, eşyayı anlamlandırışı, inanma şekli, bir bütün felsefesini ve mantığını yansıtmasıyla vazgeçilmez millî kültür kaynaklarının başında gelir (Akar, 2018: 84). M. Fuad Köprülü, Türk edebiyatının tamamı terazinin bir kefesine, Dede Korkut Hikâyeleri de diğer kefesine konulduğunda Dede Korkut’un ağır basacağını ifade eder (Akar 2018: 84-85). Olaylar yalın, çarpıcı ve sade bir üslûpla anlatılmıştır. Yer yer olağanüstü kahramanlar ve olaylarla karşılaşılması, bu hikâyelere “destani” özellikler katmaktadır.

Hikâyelerin verdiği mesajlar arasında, kahramanlık, töre, gelenek, kadının toplumdaki eşit rolü, sadakat, aşk, doğruluk, erdem gibi konular yer alır (Akar, 2018: 84-85). Hikâyeler, nazım ve nesir karışık olarak görülmektedir.

Dede Korkut Türkçesi

Dede Korkut’un dili ağırlıkla Azerbaycan Türkçesinin özelliklerini göstermesine rağmen, hikâyelerin bütün dil özellikleri bu lehçeye ait değildir. Dede Korkut’un dili, yüzyıllarca halkın dilinde söylene söylene kıvama ermiş bir Türkçedir. Dil, atasözleri ve deyimlerle, bozkırın binlerce yıllık yasalarını ifade etmektedir. Cümleler, kısa ve genellikle tek yüklemlidir.

Dede Korkut Oğuznâmelerinin Nüshaları

Dede Korkut Kitabı birbiri ile bağlantılı on iki hikâyeden oluşmaktadır. Eserin iki nüshası vardır:

Dresden Nüshası: Nüsha, Kitab-ı Dedem Korkut alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân adını taşır. 1815'te F. Von Diez tarafından Dresden Kraliyet Kütüphanesi'nde bulunmuştur. Bu nüshada on iki hikâyeye vardır.

Vatikan Nüshası: İtalyan Türkolog Ettore Rossi tarafından 1952'de Vatikan Kütüphanesi'nde bulunmuştur. Bu nüshada altı hikâyeye yer almaktadır.

1. 6. 11. Tıp Kitapları

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan eserlerden bir bölümü tıpla ve hastalıklarla ilgilidir. Türkçe tıp metinlerinin kökenleri Uygurlara kadar dayanmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde yazılan tıp metinleri içindeki en önem eserler, İshak bin Murad tarafından 1387 yılında yazılan ilk tıp kitabı Edviye-i Müfredde, Hekim Bereket'in XIII. Yüzyılda İbni Sinâ'nın Kanun adlı eserini esas alarak tercüme ettiği Tuhfe-i Mübârizî, XIV. Yüzyılda Hacı Paşa'nın kendi telifi olan Arapça eserden tercüme ettiği Müntahâb-ı Şifâ, uygulamaların minyatürlerle gösterildiği Cerrahiyetü'l-Haniyye, özellikle ilaç hazırlanışıyla ilgili bilgiler içeren 1468 tarihli Mücerreb-nâme gibi tıp kitapları ilk akla gelen eserlerdir (Akar, 2018: 86-87).

1. 6. 12. Kur'an Tercümelere

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait önemli Türkçe metinlerden biri de Kur'an tercümeleridir. Satırrası denilen Arapça kelimenin hemen altında Türkçesinin yer aldığı yöntemle yapılan çeviriler genellikle bu dönemde yapılan çevirilerdir. Karahanlılar döneminde Kur'an'ın Türkçeye ilk tercümelere yapılmıştır. Eski Anadolu Türkçesine Beylikler devrinde çevrilmiştir (Akar, 2018: 87).

Türk dili tarihi bakımından değeri yüksek tercümelere, Eski Anadolu Türkçesi döneminde yapılan satırrası olanlardır. Bu tip tercümelere Kur'an'da yer alan her

kelime, terim ve kavram Türk dilinin sözvarlığıyla karşılanır ve her Arapça kelimenin altına Türkçe karşılığı yazılmaktadır (Akar, 2018: 88).

İKİNCİ BÖLÜM

1. KIPÇAKLAR VE KIPÇAK TÜRKÇESİ

1. 1. Kıpçak Adı

Kıpçak, bir Türk kavmi ve bu kavmin rehberliği altında kurulan kavimler birliğinin adıdır. Gökbel (2000: 27), kelimenin asıl şeklinin *Kıvcak* (*Kıpçak*) olup daha sonra seslerin değişmesiyle *Kıfçak*, *Hıfçak*; şekillerinde kullanıldığını, Uygur vesikalarında bir şahıs adı olarak, Mahmut Kaşgarî’de *Kıvcak* şeklinde geçtiğini ve Türklerden büyük bir bölük, bu bölüğün oturduğu bölge, Kaşgar yakınında bir yer adı anlamlarına geldiğini belirtmiştir.

Kıpçaklar, birçok tarihî kaynakta birbirinden farklı şekillerde adlandırılmışlardır. Bizans ve Latin kaynaklarında *Kuman* (*Comani*), tarihî Rus kaynaklarında *Polovets*, Macarlar’da ise *Kun* olarak tanımlanmıştır. Bu Türk topluluğu İslam dünyası, Güney Kafkasların Hristiyan halkları, Moğollar ve Çinlilerce *Kıpçak* (*Kıbçak*, *Kıfşak*) olarak kaydedilmiştir. Bu adları ortak anlamı “sarı, sarımsı, solgun” dur. Kıpçaklara sarı saçlı olmalarından dolayı bu ad verilmiştir (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 265)

Konuyla ilgili olarak Özgür (2003: 1), Omeljan Pritsak’ın verdiği bilgileri şöyle açıklar: “Aynı anlamda Macar kaynaklarında ve birkaç Arapça coğrafya kitabında *Kun*, *Bremenli Adam*’ın 11. Yüzyıla ait Latince eserinde geçen *palladi*, 13. Yüzyıl Orta Almanca ve Latince metinlerinde görülen *valwen*, *Urfalı Mattaios*’un 12. Yüzyıldan kalmış Ermenice kitabında bahsettiği *xarteşk*. Pritsak bu sözcüklerin komşuluk ilişkilerinden sonra yapılan birebir tercüme olabileceğini belirtmekte ve *Kıpçak*, *Kuman*, *Kun* adlarının Eski Türkçe *kobı* (>*kovı*) “boşluk, düzlük” sözüyle birleştirmektedir.”

1. 2. Tarihte Kıpçaklar

Kıpçak sözü ilk olarak, 759 yılında dikilmiş olan Bayan Çor (Şine Usu) yazıtında geçmektedir: *Türk Kıpçak elig yıl olurmuş* (BÇ K 4). “Türk Kıpçak elli yıl oturmuş (yönetmiş)” anlamında kullanılan bu cümle, 682- 745 yılları arasındaki ikinci Köktürk dönemine işaret eder (Ercilasun, 2011: 355).

Ercilasun (2011: 356), Kıpçakları “*aslı 8. Yüzyıldaki Doğu Türklerine dayanan, bir süre Kimeklerin içinde bulunan, 10. Yüzyılın ilk yarısında Kimeklerden ayrılıp müstakil boy haline gelen ve bütün bu süreçler içerisinde başka Türk boylarınca da takviye edilen Kıpçaklar, 10. Yüzyılda Oğuzlarla Kimekler arasında yaşıyorlardı*” şeklinde tanımlanmıştır.

Kıpçaklar, Güneydoğu Avrupa bozkırlarında Peçenek ve Uzlar gibi bir devlet kuramamış, çoğunlukla kavmî esaslara göre birleşmiş topluluklar olarak yaşamışlardır. Yayık boylarında yaşayan Kıpçaklar, 1030 yılı dolaylarında doğudan gelen Ki’tan baskısı başta olmak üzere yer ve otlak darlığı gibi sebeplerden dolayı İdil Nehri üzerinden batıya doğru göç ederler. Önlerindeki Oğuz topluluğunun 1048’de Balkanlar’a çekilmesinin sonucunda doğu Avrupa yani Güney Rusya’ya ulaşırlar ve Rus prenslikleriyle komşu olmuşlardır. Adları ilk kez 1054 yılında Rus yıllıklarında Polovets veya Polovtsi olarak geçen Kıpçaklar bu dönemde hâkimiyet alanlarını Dinyepere’e kadar genişletirler (Güner, 2013: 22). Bu tarihten itibaren Kıpçaklar, Deşt-i Kıpçak (Kıpçak bozkırı) olarak isimlendirilen Avrasya’nın en önemli güçlerinden biri haline gelmişlerdir. 1080’li yıllara geldiğinde Kıpçakların hâkimiyet alanı, Balkaş Gölü-Talas civarından Tuna Ağzına kadar yayılmaktadır. Kıpçakların o dönem asıl merkezleri ise Dinyester boylarıdır (Ercilasun, 2011: 357)

1090- 1110 yılları Kıpçakların en güçlü oldukları dönemdir. 1091’de Peçeneklerin Bizans’ı sıkıştırması sonucu Kıpçaklar Bizans’a yardım etmişlerdir. Bizans uzun yıllardan beri süren Peçenek baskısından kurtulur. Öte yandan Kıpçak bozkırının kuzeyindeki Rus knezlikleri üzerinde mutlak baskı kurarak bölgenin etkili ve vazgeçilmez unsuru konumunda olmuşlardır. Bu arada kız alıp vermelerle knezliklerle akrabalık ilişkilerine giren Kıpçaklar’ın, onların kendi aralarındaki mücadelelere de dâhil oldukları görülmektedir (Akar, 2013: 216). Kıpçaklar Peçenekleri bozguna uğrattıktan sonra Macaristan’a yerleştiler. 1092 yılında ise Lehistan’a giren Kıpçaklar 1093’te Bizans topraklarına akın etmişlerdir. 1103 yılında

Ruslar Kıpçaklara karşı önemli bir zafer elde ederler. Bu tarihten itibaren Rus prenslikleriyle savaşan Aksu nehri boyundaki Kıpçaklar, 1184 yılında Kiev knezi Svyatoslav idaresinde bütün Güney Rus knezliklerinin bir araya gelerek oluşturdukları orduya yenilmişlerdir. Bu seferde yer almayan Novgorod- Seversk knezi İgor, Rusların elde ettiği bu galibiyeti fırsat bilip 1185'te Kıpçaklara karşı sefer düzenler ancak Aşağı Don havzasındaki Kayalı Nehri kıyısında büyük bir yenilgiye uğramıştır. Bu yenilgi *İgor Destanı*'nin konusu olmuştur (Güner, 2013: 22). 12. Yüzyıl boyunca Gürcistan'da, Güney Rusya'da, Romanya'da, Bulgaristan'da ve Macaristan'da önemli roller oynayan Kıpçakların bir kısmı Macaristan'da kalarak asimile olmuştur. Bir kısmı Besarabya (Basar Apa) bölgesinde ilk Romen devletini kurmuşlardır. On binlerce Kıpçak askeri, Gürcü krallarının ve kraliçe Tamara'nın talebi üzerine Gürcü ordusunun esas gücünü oluşturdukları görülür ve Selçuklu Oğuzlarına karşı mücadele edip, Gürcüleri korumuşlardır. Dede Korkut boylarındaki Kıpçak- Oğuz çatışmalarının son bölümü, XII. Yüzyıldaki bu mücadelelerdir (Ercilasun, 2011: 357).

Tarihte önemli akınlar yapmış olan Kıpçaklar, Cengiz Han'ın torunu Batu Han'ın 1241 yılında Altı Orda Devleti'ni kurana kadar ki geçen süreçte çok geniş bir alana yayılıp yaşadıkları görülür, fakat siyasi birlik sağlayıp bir devlet haline gelememişlerdir. 1241 yılından sonra ise Altın Orda Devleti'nin hâkim unsuru olarak yaşamış, bir bölümü ise Mısır ve Suriye'ye yerleşerek Memluk Devleti'ni kurmuşlardır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 266).

1. 3. Kıpçak Türkçesi

Kıpçak Türkçesine ait müstakil eserlerin yazıldığı ilk dönemler, Türk dilinin dönüm noktası olmuştur. Göktürk, Uygur, Karahanlı çizgisinde tek bir kol halinde gelişen Türk dili, Harezmi döneminde XIII. Yüzyılda dalgalanmaya başlayıp XIV. Yüzyılda artık belirgin kollara ayrılmıştır. Aynı dönemlerde Harezmi merkez olmak üzere kuzeyde Harezmi- Altınordu, Altınordu- Kıpçak, Kuman- Kıpçak isimleri altında gelişmeler görülmektedir. Bu kola paralel bir gelişmenin de güneyde ortaya çıktığı görülür. Güneydeki bu kol içinde ise asıl Memlûk Kıpçakçası, Oğuz (Türkmen) – Kıpçak karışımı ve asıl Oğuzca (Türkmence) farklılaşması gözlenmektedir. Aynı yüzyılda doğuda Kıpçak Türkçesi ile aynı kaynaktan beslenen

Doğu Türkçesi (Çağatay Türkçesi) sahneye çıkarırken Oğuz- Türkmen temeline dayanan Batı Türkçesi öteki üç koldan farklı olarak gelişimini sürdürmektedir (Gökbel, 2000: 165).

Ercilasun, Kıpçak Türkçesi olarak adlandırılan dil ile “*Kıpçak konuşma dili değil, Memlûk sahasında yazılmış olan eserlerin dili kastedilmektedir. Kıpçak konuşma dili bu eserlere hemen hemen hiç yansımamıştır. Memlûk Kıpçak eserleri kendi dönemlerinin ölçünlü dili ile yazılmışlardır. Ancak dönem, Karahanlıdan Çağatay Türkçesine bir geçiş dönemi olduğu için Harezmi- Kıpçak sahasındaki eserler istikrarlı bir bütünlük göstermez. Harezmi eserleri arasında farklılıklar olduğu gibi Harezmi sahası eserleriyle Memlûk sahası eserlerinin dili arasında da bazı farklar vardır.*” Şeklinde açıklamıştır. (Ercilasun, 2011: 399).

Elimizde var olan dil malzemesi Karahanlı Türkçesi temelini üzerine kurulan Kıpçak Türkçesiyle Harezmi- Altınordu Türkçesinin birbirlerine yakınlık olduğunu göstermektedir (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 272).

Ercilasun, ayrıca Eckmann’ın bu iki tarihî lehçe arasında sekiz önemli farkın var olduğunu tespit ettiğini belirtmiş, bu farkları da şu şekilde açıklamıştır.

1. Memlûk Kıpçak eserlerinde, birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan ince ve kalın g’ler çoğunlukla erimiştir: *sarı < sarıg, korku < korkug, tiri < tirig* vb.
2. Teklik 3. Şahıs iyelik ekinden sonraki yönelme hal eki, Harezmi Türkçesinde –ngA, Da iken Kıpçak Türkçesinde çoğunlukla –Na’dır: *agzına, yüzine* vb.
3. Çıkma hal eki Harezmi Türkçesinde –dın iken Kıpçak Türkçesinde –dan biçimindedir: *suwından, ay yüzülden* vb.
4. Birinci şahıs zamirinin ilgi hali Harezmi Türkçesinde *meniñ/menim, biziñ/bizim* iken Kıpçak Türkçesinde sadece *menim, bizim* biçimindedir.
5. Fiil çekiminde çokluk birinci şahıs eki Harezmi Türkçesinde genellikle –mIz iken Kıpçak Türkçesinde *biz*’dir: *alır biz*
6. Harezmi Türkçesindeki *ermez/ermes*’e karşılık Kıpçak Türkçesinde çoğunlukla *degül* (değil) kullanılır.
7. Harezmi Türkçesinde nadir kullanılan –dUk sıfat-fiil eki Kıpçak Türkçesinde bolca kullanılır: *boldukça, tedükümüz*.

8. Soru edatı Harezmi Türkçesinde Mu iken Kıpçak Türkçesinde Mı' dır (Ercilasun, 2011: 399-400).

Argunşah ve Yüksekaya, Eckmann'ın yukarıda sıralanan sekiz maddesine iki önemli madde daha ilave etmişlerdir.

1. Harezmi Türkçesindeki, Eski Türkçenin kelime içi ve sonundaki /b/ ve /G/ seslerinden gelişen çift dudaksı /w/ sesi, Memlük Kıpçak Türkçesi metinlerinde genellikle dış dudaksı /v/ sesine dönüşür: HT *aw* / KıpT *av* (<ET *ab*), HT *öwke* / KıpT *öwke* (*öbke*), HT *kowa* / KıpT (<ET *koga*).
2. Eski Türkçenin /d/, Karahanlı ve Harezmi- Altınordu Türkçelerinin /ǰ/ (ǰ) sesi KıpT.de /y/ olmuştur: HT *aǰak* / KıpT *ayak*, HT *aǰır-* / KıpT *ayır-*, HT *eǰgü* / KıpT *eygü*

Son yıllarda Kıpçak Türkçesiyle ilgili yeni görüşler ortaya koyan Ahmet B. Ercilasun'a göre, Kıpçak Türkçesinin asıl özellikleri yalnız konuşma dilinde kalmamış, bunlar gramer ve sözlüklerde kaydedilmiş fakat diğer eserlerde kullanılmamıştır. Ercilasun, “*Kıpçak yazı dili*” veya “*Kıpçak edebî dili*” diye bir dil olmadığını, Eckmann'ın yukarıda verdiği sekiz maddeden bir bölümünün Çağatay Türkçesinde de bulunduğunu, Harezmi- Altın Orda Türkçesiyle birlikte Kıpçak Türkçesi eserlerinin kimi yerel özellikler taşımalarına rağmen 14. Yüzyılın ölçünlü (standart) Doğu Türkçesiyle yazıldıklarını, 15. Yüzyıldan itibaren ortak bir yazı dili olarak Çağatay Türkçesinde birleştiklerini belirtmiştir (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 272-273).

1. 3. 1. Kuzey Kıpçak Türkçesi

“Kuzey Kıpçak Türkçesinin esasını Altın Ordu Devleti'nin sınırları içerisinde yaşayan Kıpçakların dilinden derlenen kelimeleri ve propaganda amacıyla yazılmış Hristiyanlığa ait dinî metinleri içinde barındıran Latin harfli Codex Cumanicus oluşturmaktadır.” (Güner, 2013: 25). Bu dönem Bozkır Kıpçakçası (Kumanca) olarak da adlandırılmıştır (Özgür, 2003: 2). Eserle ilgili ayrıntılı bilgi “Kıpçak Türkçesine Ait Eserler” bölümünde verilecektir.

1. 3. 2. Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi

Ermeni kökenli bir devlet olan Bagratid Devleti'nin XI. Yüzyıl ortalarında Selçuklular tarafından yıkılmasından sonra bu bölgedeki Ermenilerin büyük bir kısmı Kırım'a göç eder ve yaklaşık iki yüz yıl Kıpçaklarla bir arada yaşamışlardır (Özgür, 2003: 9). Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesinin oluşumunun temelinde bu göç hareketleri sonucu Ermeniler ve Kıpçaklar arasında oluşmaya başlayan sosyal ve ticari yakınlaşmaları yatar. Bu yakınlaşmaların doğal bir sonucu olarak kültür ve dil alanında etkileşimler olmuştur. Birlikte yaşamaya ve ticaret gibi konularda birlikte hareket etmeye başlayan Ermeniler ve Kıpçaklar birbirlerinin kültürünü etkilemiş dolayısıyla kültürün en önemli unsurlarından biri olan dil üzerinde etkiler bırakmışlardır. Ticaret ile uğraşan Ermenilerin İpek Yolun'da seyahat etme ve ticaret yapabilmeleri için bu coğrafyada dönemin lingua franca'sı yani ortak dili olarak kullanılan Kıpçak Türkçesini bilmeleri bir gereklilik haline gelmiştir. Böyle bir gerekliliğin var olması Ermeni tüccarların bu dili öğrenerek kullanmalarını sağlamıştır. Ayrıca Gürcü hükümdarı David zamanında Kral Dimitri, Giorgi ve Kraliçe Tamara dönemine kadar Kıpçakların Kafkasya coğrafyasında yoğun olarak yaşadıkları görülmektedir. Devlet ve ordu kademelerinde çeşitli görevler üstlenmişlerdir. Bu denli bir etkileşim içinde bulunmanın sonucu olarak Kıpçakların bir bölümü din değiştirip Hristiyanlığı kabul etmişlerdir. XI-XIV. Yüzyıllar arasında yaşanan bu etkileşim ve gerçekleşen olaylar Ermenilerin kendi resmî dillerinin yanında Kıpçak Türkçesini de kullanmalarını sağlamıştır. Tüm bunların sonucunda da XVI- XVII. Yüzyıllarda Ukrayna'nın Kamanetsk Podolsk ve Lvov bölgelerinde Ermeni alfabesiyle yazılmış Kıpçak Türkçesi metinleri ortaya çıkmıştır. Bu metinlerin dili Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi olarak adlandırılmıştır (Güner, 2013: 27).

Güner, Garkavets'in, Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesiyle yazılmış olan metinlerin gösterdikleri gramer özellikleri bakımından Kuman, Karayim, Urum ve Kırım Tatar Türkçeleriyle benzerlik olduğunu ve bu lehçenin XI- XIV. Yüzyıllarda Doğu Avrupa'da Kuman- Kıpçakların konuştuğu ve Codex Cumanicus ile de örtüşen bir dil olarak vurguladığını belirtir (Güner, 2013: 28).

Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi tarihî gelişimi üç döneme ayrılır. Bunlar:

1. Sözlü Dil Dönemi (XIII. Yüzyılın sonu – XV. Yüzyıl)
2. Yazılı Dil Dönemi (XVI. Yüzyıl – XVII. Yüzyılın ilk yarısı)

3. Dilin Kaybolduğu Dönem (XVII. Yüzyılın ikinci yarısı) (Güner, 2013: 28).

Ermeni Harfleri ile yazılmış olan ve *Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi* olarak adlandırdığımız bu gruptaki metinlerde kullanılan dili ifade etmek üzere *Hıpçah tili*, *bizim til* ve *Tatarça* gibi farklı ifadelerde kullanılmıştır (Güner, 2013: 28).

1. 3. 3. Memlûk Kıpçak Türkçesi

1250 – 1517 tarihleri arasında Mısır ve Suriye’de hüküm süren Memlûk Devleti’nin yönetici ve asker sınıfının konuşup yazdığı Türk şivesi *Memlûk Kıpçakçası* olarak adlandırılmaktadır. Bu devleti, Karadeniz’in kuzeyinden Kafkaslardan ve Türkistan’dan satın alınıp Orta Doğu’ya getirilen Türk köleler kurmuştur. Belirli bir askerlik eğitimi aldıktan sonra paralı asker olarak Arapların emrinde görev yapmışlardır. Çoğunluğu Kıpçak kökenli olan bu köleler daha sonra Eyyubî Devletine son verip Arap kaynaklarında “*Ed-Devletü’t Türkiyye*” adı verilen Memlûk Kıpçak Devleti’ni kurmuşlardır (Özgür, 2003: 4)

Memlûk Kıpçak Devletinin nüfusunun bir bölümünü Oğuzların yani Türkmenlerin oluşturması, hükümdarların çoğunun ana dilleri olan Kıpçak Türkçesi dışında başka bir dili çok iyi bilmemeleri sebebiyle Orta Doğu coğrafyasında Kıpçak Türkçesi zamanla önem kazanmıştır. Mısır’da gelişen bu Kıpçak Türkçesinin ilerleyip gelişmesinde Altın Ordu Devleti ile çok eskiye dayanan siyasi ve ticari ilişkilerin de katkısı büyüktür. Türkistan ve Altın Ordu coğrafyaları arasında XIV. Yüzyıldan itibaren başlayan kültürel ilişkiler sayesinde Altın Ordu’dan birçok şair, sanatçı Mısır ve Suriye’ye gitmiş, giderken beraberlerinde ilmî ve edebî eserleri de götürerek bu coğrafyada gelişmekte olan Memlûk Kıpçak edebiyatına ve bilimine katkı da bulunmuşlardır (Güner, 2013: 32).

Tarihî Kıpçak Türkçesine ait elimizde bulunan eserlerin büyük bir çoğunluğu Memlûklar döneminde yazılmıştır. Ayrıca bu devirde Memlûk sultan ve emirlerinin Türkçe eserler yazılmasını teşvik etme tutumları sonucu bu bölgede Türkçe oldukça önem kazanmıştır (Özgür, 2003: 4).

Suriye ve Mısır coğrafyasında yazılan metinlerin önemli bir kısmını sözlük ve gramerler oluşturmaktadır. Bunun nedeni hükümdarların Kıpçak kökenli, halkın ise çoğunluğunun Arap olması, Araplar arasında Türkçeyi öğrenmeyi gereklilik haline

getirmiş olmasıdır. İşte bu gerekliliği gidermek amacıyla çoğu Arap dilciler tarafından hazırlanmış olmak üzere gramer ve sözlükler kaleme alınmıştır (Güner, 2013: 32).

Bu dönemde Memlûk Kıpçakçasıyla yazılmış olan eserler tam olarak bir benzerlik yoktur. Bunun bir sebebi Kıpçakça dil özellikleriyle Oğuzca yani Türkmençe ve Harezmi Türk yazı dillerinin özelliklerinin eserlerde az ya da çok, karışık şekilde bir arada görülebilmesi diğer nedeni ise bölgeye Kıpçakların yanında Oğuzların ve diğer küçük boyların da yerleşmiş olmasıdır (Özgür, 2003: 4).

T. Halasi Kun ve Eckmann Memlûk Kıpçak Türkçesinin tarihî gelişimini üç grupta incelemişlerdir:

- a. Asıl Memlûk Kıpçakçası: Ses ve biçim bakımından Harezmi- Altın Ordu yazı diline çok yakın olan bu dil ondan şu özelliklerle ayrılır:
  - a. Kelime sonundaki -ğ/ -g çoğu zaman düşer.
  - b. Yönelme hali eki: -ka/ke veya -ğa/-ge, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -ña/-ne'dir.
  - c. Ayrılma hali eki: -dan/ -den'dir (Harezmi -dın/-din).
  - d. *Ermez/ermes* yerine *degül* kullanılır.

Asıl Memlûk Kıpçak Türkçesinin yadigârları Gülistan Tercümesi, İrşâdü'l Mülûk, Kitâb Baytaratü'l- Vâzih ve Münyetü'l- Guzât'tır.

1. Asıl Oğuzca (Osmanlı Türkçesi): 15. Yüzyılın ilk yıllarından başlayarak aynı yüzyılın sonuna doğru Memlûk Kıpçakçası gittikçe Oğuzcalaşmış ve aynı yüzyılın sonlarına doğru yerini Oğuz- Kıpçak karması bir dile bırakmıştır. Sultan Kayıtbay, Muhammed b. Kayıtbay, Kansu Gavri eserlerini bu dille yazmışlardır.
2. Oğuz- Kıpçak karışık diyalekti: iki alt gruba ayrılır.
  - a. Kıpçakça öğelerin daha çok olduğu grup.
  - b. Oğuzca, yani Anadolu Türkçesi öğelerinin daha çok olduğu grup. Bu karışık gruba giren metinlerde dille birlikte imlâ de değişmiştir. Kıpçak imlâsındaki damaksıl ng yerine ñ geçmiş ve ünlü harfleri de geniş ölçüde bırakılmıştır ayrıca Kıpçakça kelimelerin yerini çoğu zaman Anadolu Türkçesi kelimeleri almıştır.

Bu dönemdeki Kıpçak öğelerinin daha yoğun olduğu grubun eserleri Kitâb fi 'İlmü'n- Nüşşâb (Hulâsa) ve Kitâbü'l- Hayl'dır. Osmanlı Türkçesi unsurlarının hâkim olduğu ikinci grup ise Kitâb fi'l- Fihk bi- Lisâni't- Türkî, Hulâsa'nın Paris nüshası ve

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's- Semerkandî'dir (Özgür, 2003: 4-5; Güner, 2013: 32-33).

2. KIPÇAK TÜRKÇESİNE AİT ESERLER

2. 1. Sözlük ve Gramerler

2. 1. 1. Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

Eser ilim âlemine ilk defa 1922 yılında Fuat Köprülü tarafından tanıtılmıştır. Ancak 1945'teki Besim Atalay yayınına kadar bu eser Türkologların pek dikkatini çekmemiştir. Eserin yazıldığı tarih ve yer bilinmemektedir. Ancak eldeki tek yazmanın ilk sayfasının kenarında bulunan ve 1425 tarihini gösteren çıkmadan eserin 1425'ten önce yazılmış olması gerektiği anlaşılmaktadır. Eserin başında ve sonundaki bazı eklemelerden hareketle Mısır'da yazıldığı tahmin edilmektedir. Eser Arapça-Türkçe sözlük ve gramer olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Sözlük bölümü 39 varaktır. Her harfte önce isimler sonra fiiller dizilmiş Türkçe karşılıkları verilmiştir. Gramer bölümünde ise morfoloji ve sentaks konuları üzerinde durulmaktadır. Eserdeki Türkçe kelimelerin sayısı 3000'e yakındır. Eseri diğer eserlerden ayıran en önemli farkı, giriş kısmında yazarının *“Bu kitap ta Kıpçak diyeleği üzerine dayandım; çünkü en çok kullanılan odur. Burada Türkmen diyeleğini –sıkışmadıkça- söylemedim”* kaydıdır (Ercilasun, 2011: 387).

Eserin tek nüshası İstanbul'da Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi bölümünde 3092 numarada kayıtlıdır. Eser 91 varaktır. Her sayfada on üç satır ve her bir satırda yedi kelime bulunmaktadır. Arapça kelimeler siyah ve harekesiz, Türkçe kelimelerin tamamı ise harekeli ve kırmızıyla yazılmıştır. (Güner, 2013: 34)

2. 1. 2. Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

Endülüslü dil bilgini Ebu Hayyan Muhammed bin Yusuf tarafından kaleme alınmış bir sözlük ve gramerdir. Eser Mısır'da 18 Aralık 1312 tarihinde yazılmıştır (Ercilasun, 2011: 384). Eserde Mısır coğrafyasında konuşulan standart Türkçenin, yazarının ifadesiyle *“Türk lisanının”* söz varlığı ve grameri esas alınmıştır. Ebu

Hayyan eserinde kelimeleri daima Kıpçakça veya Türkmençe diye ayırmıştır. Bunların yanı sıra Tatar, Bulgar, Toksuba, Uygur ve Türkistan gibi diğer Türk lehçelerinde de yer verilmiştir. Bu durum bize o dönemde Mısır'da yaşayan Türkler arasında bu lehçelere hâkim kişilerin olduğunu da göstermektedir (Güner, 2013: 34).

Eser iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türkçe-Arapça bir sözlük yer almaktadır. Türkçe kelimeler madde başı olarak alınmış ve alfabetik olarak dizilmiştir. Türkçe kelimelerin karşılıkları genel olarak tek kelimele Arapça karşılıklarla açıklanmıştır. Eserde isimler ve fiiller karışık olarak sıralanmıştır. İkinci bölüm Türkçenin gramer kurallarına ayrılmıştır. Çok kısa olmak kaydıyla cümle konusu da bu bölümde el alınmıştır (Güner, 2013: 34).

Eserin üç nüshası mevcuttur.

Birincisi İstanbul'da Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi bölümü 2896 numarada kayıtlıdır. İsmi bilinmeyen bir müstensih tarafından 13 Şubat 1335 tarihinde yazılmıştır. Baştan sona tamamı harekeli olan bu eser 66 yapraktan oluşmaktadır. Her sayfada 23 satır vardır. Türkçe kelimeler kırmızıyla yazılmıştır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 283).

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Arapça yazmalar bölümünde 3856 numarada kayıtlı olan bu ikinci nüsha, 30 Kasım 1042 tarihinde Ahmet İbni Şafî tarafından Lazkiye'de istinsah edilmiştir. Eser 97 yapraktır, her sayfada 15 satır vardır. Türkçe kelimeler harekeli ve kırmızı mürekkeple yazılmıştır (Argunşah ve Yüksekaya 2016: 283-284).

İkinci nüshanın kopyası olan üçüncü nüsha 94 sayfa olup, Kahire'de Dârü'l-Kütüb Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 284).

2. 1. 3. Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

Eser Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır. Ne zaman, nerede, kim tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Yazar kitabını hazırlarken daha önce yazılan Türk dili gramerlerini gördüğünü ve onları örnek aldığını belirtmiştir. Eser iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm Arapça-Türkçe sözlük, ikinci bölüm Moğolca-Farsça sözlükten oluşmaktadır. Birinci bölüm kendi içerisinde bölümlere

ayrılmaktadır. İlk bölümde yirmi altı başlık altında kelime listeleri verilmektedir. İkinci bölümde herhangi bir tasnif olmaksızın teklik ikinci kişi emir çekimiyle ilgili fiil listeleri, üçüncü bölümde fiil çekimleri, dördüncü bölümde bazı ekler, gramer bilgileri Arapçayla karşılaştırmalı olarak verilmektedir (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 284),

2. 1. 4. El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır. Giriş bölümünde kitabın yazarı bu durumu “*Değerli arkadaşlar (Allah kendilerini yüceltsin) rehber anlamında Türk dilinin temel kurallarını ortaya koymam hususunda ısrar ettiler, ben de her ne kadar bu alanın uzmanlarından değilsem de, onların isteklerine uyarak bu güzel kitabı kaleme aldım.*” Şeklinde açıklamıştır (Güner, 2013: 35). Eserin yazarı ve yazılış yeri bilinmemektedir. Kahire’ de 15. Yüzyıl başlarında yazıldığı düşünülmektedir. Sadece gramer konularından oluşmaktadır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 287).

Eser üç bölüm ve bir sonuçtan meydana gelmektedir. Birinci bölümde kip ve ekleri, ikinci bölümde isim ve ona bağlı olanlar ve üçüncü bölümde ise ekler yer almaktadır. Sonrasında bir sonuç bölümü yer alır. Gramer kitabı olmasının yanı sıra ikinci bölümde somut isimler, insan yaratılışıyla ilgili kelimeler, organ isimleri, evcil ve vahşi hayvanlar, yiyecek ve içecekler, meyveler, sebzeler, çeşitli eşya isimleri, renkler, sayılar vb. isim listelerine yer verilir (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 287-288).

Tek nüshası olan eser Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Bölümü’nde 2659 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Eser 85 varak olup her sayfasında on üç satır bulunmaktadır. Memlûk Kıpçak alanında yazılan diğer gramer ve sözcüklerde olduğu gibi eserde Türkçe kelimeler kırmızı mürekkep ile yazılmıştır (Güner, 2013: 35).

2. 1. 5. Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

“*Türk dilinin parlayan incisi*” anlamına gelen bu eser, Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış sözcük ve konuşma cümlelerinden meydana gelmektedir. Eserin yazarı, yazıldığı yer ve tarih belli değildir (Argunşah ve Yüksekaya, 2016:

286). Eldeki tek nüsha metinde geçen (DM 24a) kayıttan anlaşıldığı üzere Hüsrev b. Abdullah tarafından istinsah edilmiştir. Yirmi dört bölümden oluşan eserin ilk yirmi üç bölümünde çeşitli başlıklar altında kelime listelerine yer verilir. Yazar eserini okuyanların Türkçeyi daha iyi öğrenmesi için eserini kısım, bab ve fasıllara ayırarak yazdığını belirtmiştir. Eserin son bölümü ise en temel Türkçe konuşma cümlelerinden oluşmaktadır (Güner, 2013: 36).

Zajaczkowski tarafından bulunan eserin tek nüshası Medicea Bibliotheca Laurenziana'da (Floransa-İtalya) Orient 130 numarada kayıtlı olarak bulunmaktadır. Eser 24 varak olup her sayfasında 15- 16 satır bulunmaktadır. Arapça metinler genellikle siyah, bunların altında bulunan Türkçe metinler kırmızı mürekkeple yazılmıştır (Güner, 2013: 36).

2. 1. 6. Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıpçak

Türk asıllı Cemalleddin Ebu Muhammed Abdullah et- Türkî tarafından Memlûk Kıpçak sahasında yazılmış önemli eserlerden birisidir. Sadece sözlük bölümünden oluşan eserin gramer bölümü yoktur. Yazılış tarihi belli değildir. Eserde kısa bir girişten sonra önce isimler, sonra fiiller bölümü yer almaktadır. İsimler çeşitli konularda oluşturulmuş kelime grupları halinde verilmiştir. Fiiller ise Arapça fiillerin alfabe sırasına göre sıralanmıştır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 290).

Bilinen tek nüshası olan eser Paris Bibliothèque Nationale Türkçe Yazmalar bölümü, 293 numarada kayıtlıdır. Eserin sayfa düzeni oldukça farklıdır. Eser, normal satırlarla değil, ikinci sayfadan itibaren baklava dilimi biçiminde yazılmıştır. Her yaprakta yirmi üç baklava dilimi bulunmaktadır. Metin harekeli olup, Türkçe kelimeler kırmızı mürekkep ile yazılmıştır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 291).

2. 1. 7. Kitâbü'l- Ef'âl

“Fiiller kitabı anlamına gelen eser, Abbâs İbni Hamza es- Sabrânî Türkistanlı bir Türk tarafından M. 18 Mart 1356 tarihinde Mısır'da yazılmıştır. Abbâs İbni Hamza es- Sabrânî'nin memleketi olan Sabran (Savran), Türkistan'da Seyhun ırmağı kıyısında bir kasabadır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 285).

Eser, Arapça- Türkçe (ve bir bölümü Arapça-Türkçe /Farsça) satır arası bir sözlüktür. Başında ve ortasında birkaç yerde eksik sayfası olmasına rağmen eser herhangi bir gramer bilgisi içermez. Mevcut haliyle Mısır coğrafyasında yazılan Arapça- Türkçe sözlüklerin en hacimlisidir. Sözlükte fiiller liste halinde verilmemiş, her fiil küçük bir cümle içinde kullanılmıştır. Eserin çevirisi Arapça'dan birebir yapıldığı için eserdeki cümlelerin tamamı devriktir. Kısa cümlelerin içerisinde fiillerin yanı sıra isimler, sıfatlar ve zarflar da bulunmaktadır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 285).

Eser, baştan 62. Varağa kadar üç dilli, sonraki kısımlarda iki dillidir. Üç dilli bölümde, Arapça kısa cümlelerin hem Türkçe hem de Farsça karşılıkları verilmiştir. Sonraki bölümde ise sadece Türkçe karşılıkları verilmiştir. Eser de her sayfada dokuz satır Arapça, dokuz satır Türkçe bulunmaktadır. Esere sonradan ilave edildiği düşünülen Farsça kelimeler ise, Türkçe kelimelerin aralarına veya satır başlarına dikey olarak yazılmıştır. Arapça kelimeler iri ve koyu olarak, harekesiz yazılmıştır. Türkçe ve Farsça kelimeler ise satır arasında daha küçük ve harekesiz yazılmıştır. Çok az Türkçe kelimedede hareke kullanılmıştır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 285-286).

2. 1. 8. Resûlî Sözlüğü

Eser, 1224- 1454 yılları arasında Yemen'de hüküm süren Resûlîlerin altıncı sultanı El- Malik el- Efdal el-‘Abbas b. ‘Ali (1363- 1377) tarafından 14. Yüzyılda yazılmıştır. Arapça bir antolojinin bünyesinde yer alan yirmi sayfalık çok dilli bir sözlüktür. Bu sözlüğün içerisinde Arapça, Türkçe, Farsça, Grekçe, Ermenice ve Moğolca kelimeler bulunmaktadır. Türkçe bölüm, 14. Yüzyıl Memlûk Kıpçak Türkçesinin ve az da olsa Türkmen Türkçesinin dil özelliklerini içerisinde barındırmaktadır. Antolojinin içerisinde ayrıca, tıp, astronomi, politika gibi birçok konuda metinler de bulunmaktadır (Güner, 2013: 37).

2. 1. 9. Codex Cumanicus

Eser, “*Kuman codeksi, Kumanlara ait bilgiler kitabı*” anlamına gelmektedir. Eser, hazırlanış itirabariyle bir sözlük özelliği gösterir. Venedik Katedrali Kütüphanesine Petraca tarafından bağışlanmıştır. Eserin ilk satırları 11 Temmuz 1303

tarhini taşıdığından dolayı 1303-1362 yılları arasında yazıldığı düşünülmektedir. Codex Cumanicus iki defterin bir cilt içinde birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Eserin toplam sayfa sayısı 82'dir. İtalyanlar bölümü bir İtalyan tarafından kaleme alınmıştır. Eserin ikinci bölümüne Almanlar bölümü denilmektedir. Bu bölümü bir Alman rahip gotik harflerle yazmıştır. Eserin ilk bölüm olan İtalyanlar bölümü 55 yapraktır. Bu bölümde bir giriş yapıldıktan sonra alfabetik ve üç sütun hâlinde Latince, Farsça ve Kumanca kelime listeleri bulunmaktadır. Daha sonra, fiiller, isimler, sıfatlar, zarflar ve zamirlere yer verilmiştir. Sözlük bölümü son kısımda yer almaktadır. İtalyanlar bölümü Latin alfabesine göre düzenlenmiş olup, içerisinde 1560 kelime barındırmaktadır. Eserin ikinci bölümü olan Almanlar bölümü 27 sayfadır. Bu bölüm, Almanca-Kumanca sözlükle başlamaktadır. Kuman gramer hakkında bilgiler içermektedir. Bu bölümde ayrıca kırk yedi tane Kuman bilmececi bulunur. Kitabın, Kıpçak coğrafyasında ticaretle uğraşan Hristiyanlara yardımcı olmak için ya da İdil'in aşağı yatağındaki Kumanlar arasında Hristiyanlık propagandası yapan Fransisken mezhebi mensuplarına yazıldığı düşünülmektedir. Eserin yazıldığı yer, tarih ve yazarı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Eserin en önemli özelliklerinin başında, Türkçe sesleri göstermede yetersiz kalan Arap alfabesi yerine, Gotik harfleri vasıtasıyla karşılaştırmalı ses bilgisi bakımından verdiği bilgiler gelmektedir (Akar, 2013: 218-219).

2. 1. 10. Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

Kitap Araplara ve bu devirde Mısır'da kadı olarak bulunan Şerif Mahmut El-Cemadi'nin oğlu Ahmet'e Türkçe öğretmek için yazılmıştır. Kitabın müellifi eserin ön sözünde eserinin Türkçe öğretmek amacıyla yazıldığını belirtmektedir (Atalay, 1949: IV).

Eserin iki nüshası bulunmaktadır. Birincisi 42 varak olup, Mısır'da Hicrî 1047 tarihinde yazılmıştır. Eserin yazısında ve Kıpçak Türkçesinin kullanma özelliği açısından Mısır'da yazıldığı düşünülmektedir. Her sayfada on beş satır bulunmaktadır. Acemi biri tarafından yazıldığı anlaşılan nüshanın Arapça ve Türkçesinin bazı yerlerinde birtakım yanlışlıklar mevcuttur. İkinci nüsha 40 varak olup, her sayfada on üç satır vardır. Nüsha başka bir nüshadan kopya edilmiştir. Bu nüsha güzel bir nesihle kaleme alınmıştır. Ne zaman yazıldığını gösterecek herhangi

bir kayıt olmamasına rağmen birinci sayfanın dışında talik bir yazı ile “İş bu bin seksen dört senesi zil-ka’de-i şerifenin yirmi yedinci günü âsitane-i ‘aliyye vâsıl olduk. Allah ta’alâ Safalar edinmek nasib ve müyesser eyleye âmîn. El’abd üd-da’i tâbi’-i ser atıbbâ-yı sultanî Ahmed” diye bir yazı mevcuttur. Bu yazı ile kitabın yazısı birbirine benzemiyor olsa da buradan anlaşıldığına göre bu kitabı Mısır’da yazdırmış ve İstanbul’a gelirken yanında getirmiş olduğu düşünülmektedir (Atalay, 1949: IV-V).

Kitap, Türkçenin kurallarını ve dilin özelliklerini göstermek için yazılmamıştır, sadece öğretme özelliği taşımaktadır. Müellif, Türkçede bulunan sesleri tek tek anlatmış daha sonra “*Türkçede 29 harf vardır*” şeklinde açıklama yapmıştır. Eser dört ana bölüm ve bir son kısımdan meydana gelmektedir. Birinci bölümde mastar, emir, nehiy, mâzi, muzari, ism-i fâ’il, olumsuzluk, cem’ gibi sekiz bap mevcuttur. İkinci bölümde isimler yer almaktadır. Anlamca birbirine yakın olan isimler ayrı ayrı bölümlerde gösterilmiştir. Üçüncü bölümde, zamirler anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde ise Türkçeye girmiş olan Arapça kelimelere yer verilmiştir. Bu bölümlerden sonra Türkçe konuşma ve cümle oluşturma örneklerine değinilmiştir (Atalay, 1949: V).

Kitabın müellifi Mısır’da Eşreffiye medresesinde müdderris bir Türk olan Mollâ Salih’dir. Müellif eseri yazma nedenini, arkadaşlarından birçok kişinin böyle bir eser yazması için kendisine ricada bulduklarını ve yazıp yazmak konusunda kararsız kaldığını sonunda Mısır kadısını ricası üzerine dayanamayıp bu kitabı yazdığını söyler. Müellif kitabını yazarken birçok kitabı toplamış ve kitabına aldığı kelimeleri bu kitaplarla karşılaştırdığını anlatmıştır (Atalay, 1949: VI).

2. 2. Edebî Eserler

2. 2. 1. Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi’t- Türkî)

Seyf-i Sarâyî tarafından Sadi’nin Gülistân adlı eserinden çevrilmiştir. Eser bilinen Türkçe Gülistan tercümelerinin en eskisidir ve Kıpçak Türkçesine ait tek edebî eserdir. Eser 1 Eylül 1391 Cuma günü tamamlanmıştır. Eser tercümeden çok adaptasyon niteliğindedir (Karamanlıoğlu, 1989: XXIV).

Eserin yazarı hakkında fazla bilgi yoktur. İsminden hareketle Altın Ordu'nun başkenti Saray'dan olduğu ve oradan gelerek Mısır'da yaşadığı düşünülmektedir. Hakkındaki diğer bilgilere eserin sonuna ilave edilmiş olan şiirler, bunlara yazmış olduğu nazireler, nazire yazdığı kişilerin kimlikleri vs. den hareketle ulaşılmaya çalışılmıştır (Karamanlıoğlu, 1989: XXIV-XXVI).

Eserin tek yazma nüshası Hollanda Leiden İlimler Akademisi Kütüphanesi'nde 1553 numarada kayıtlıdır. Nüsha 186 varak olup, her sayfasında on üç satır bulunmaktadır (Güner, 2013: 37).

2. 3. Dinî Eserler

2. 3. 1. Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

Eser iki ana bölümden oluşmaktadır. Çeşitli fıkıh kitaplarından toplanan fetvaların bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Eserin birinci bölümünde davaların sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli şartlar incelenirken ikinci bölümde ise suçların ve cezaların ele aldığı görülmektedir (Güner, 2013: 37).

Eserin ne zaman nerede kim tarafından yazıldığı hakkında kesin bilgi yoktur. Ancak 14. Ve 15. Yüzyılları arasında yazıldığı tahmin edilmektedir. Zira kitabın zahriye sayfasındaki mühürden hareketle 1421 yılında çok kısa bir süre saltanat süren Tatar el-Melikî'nin kütüphanesine ait olduğu anlaşılmaktadır (Güner, 2013: 37-38).

Eserin tek nüshası İstanbul Millet Kütüphanesi Feyzullah Efendi Bölümü'nde 1046 numarada kayıtlıdır. 429 varak olan eserde 9 varaklık bir boşluk vardır. Eserin tamamı harekeli olup 420 varaktır (Güner, 2013: 38).

2. 3. 2. İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

Melik ve sultanlara yol göstermek amacıyla yazılmış Arapça aynı adlı kitaptan satır altı olarak Türkçeye çevrilmiştir. Eserin Arapça aslının ve Türkçeye çevirenin kimliği hakkında bilgi yoktur. Eser yirmi dokuz ana bölümde oluşmaktadır. Bu bölümlerde temizlik, namaz, zekât, oruç, hac, ant içmek, azat kılmak, haddini bildirmek, hırsızlık, gazilik, yerde çocuk bulmak, kurban, cinayet, ekin ekmek vb. konular ele alınmıştır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 293-294).

Eserin tek nüshası 1387 yılında İskenderiye’de yazılmıştır. Berke Fakih tarafından müstesih edilmiştir. Eserin nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Bölümü’de 1016 numarada kayıtlıdır. Eser 498 yaprak olup, her sayfasında sekizi Arapça, sekizi Türkçe olmak üzere on altı satır yer almaktadır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 294).

2. 3. 3. Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu’l- Leysi’s Semerkandî Tercümesi

Hanefî mezhebinin büyük fıkıh bilginlerinden Ebû Leysi’s Semerkandî’nin dini konuları işlediği Arapça kitabından Memlûk hükümdarı Kansu Gavri için satır arası olarak Türkçeye çevrilmiştir. “Mukaddime” olarak da tanınan eseri Kıpçak Türkçesine kim tarafından çevrildiği hakkında bilgi yoktur. Eserde, namaz, abdest, temizlik, sünnet ve fıkıhla ilgili konular işlenmiştir. Çevride sade anlaşılır bir dil kullanılmış olup, bazı Arapça kısımlar atlanılmıştır. Eserin dili büyük oranda Oğuzlaşmış, Kıpçak Türkçesine ait az sayıda özellik bulunmaktadır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 296).

Eldeki nüsha 47 yaprak olup, İsenbay b. Sudun tarafından istihsah edilmiştir. Bu nüsha İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümünde 1451 numarada kayıtlıdır. Her sayfada altı Arapça, altı Türkçe satır yer almaktadır. Arapça kısım siyah, Türkçe kısımlar kırmızı mürekkeple yazılmıştır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 296).

2. 3. 4. Kitâb fi’l- Fıkh Tercümesi

Arapçadan Türkçeye çevrilmiş satır altı bir fıkıh kitabıdır. Arapçası, Cemaleddin Ahmet bin Muhammed bin Sa’id el- Gaznevî el-Hanefî tarafından Hanefî mezhebindeki ibadet şekilleri üzerine yazılmıştır. Türkçe çevirisi Oğuzca özelliklerin ağır bastığı Kıpçak Türkçesiyle kaleme alınmıştır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 294-295).

Eserin Türkçe çevirisinin iki nüshası vardır. Bilim adamları uzun yıllar bunların iki ayrı kitap olduğunu düşünmüşlerdir. Birinci nüsha İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümünde 1360 numarada kayıtlıdır. Eserin adının nüshada geçmemesinden dolayı konusundan hareketle bilim dünyasında *Kitâbu’l- Fıkh* adıyla

bilinmektedir. Harekeli ve 266 sayfa olan bu nüshada 1b-138a sayfaları arasında altışar, sonrasında yedişer satır Arapça ve Türkçe metin yer almaktadır. Eserin ikinci nüshası *Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (ez-Ziyâü'l- manevî)* adıyla İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Reisülküttab bölümünde 398 numarada kayıtlıdır. 248 sayfalık bu nüshada her sayfada yedi satır Arapça, yedi satır Türkçe metin vardır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 295).

2. 3. 5. Şerhü'l-Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

Eser, Arap fıkıh bilginlerinden İmam Nesefî'nin *Kitâbü'l- Menâr fil Usûli'l- Fıkh* adlı eserinin Memlûk Kıpçak Türkçesiyle şerhidir. Eser bilim dünyasına Muharrem Ergin tarafından tanıtılmıştır. Eserin diliyle ilgili farklı görüşler ortaya atılmış, bazı bilim adamları Çağatayca olduğunu savunurken bazıları da Anadolu'da XII-XIII. Yüzyıllarda yazılmış karışık dilli bir eser olduğunu ileri sürmüşlerdir. Memlûk Kıpçak sahasının Oğuz-Kıpçak karışık dilli eseri olan *Şerhü'l-Menâr*, H. Zilhicce 804/M. Temmuz 1402 tarihinde yazılmıştır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 296).

Şerhü'l-Menâr'ın bilinen tek nüshası, Bursa Eski Harfli Yazma ve Basma Eser Kütüphanesi, Haraçcıoğlu Bölümü 697 numarada kayıtlıdır. 131 sayfadan oluşan eserde, her sayfada harekesiz nesihle yazılmış 18 satır mevcuttur. Eserde önce Arapça cümleler verilir, sonra Türkçe şerhi yapılmaktadır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 297).

2. 4. Askerlikle İlgili Eserler

2. 4. 1. Münyetü'l- Guzât Tercümesi

Eser, Arapçadan Memlûk Kıpçak Türkçesine çevrilmiştir. Eserde mütercim kendi adından bahsetmediği gibi çevirisini yaptığıın eserin ismi ve yazarı hakkında da bilgi vermemektedir. *Münyetü'l-Guzât* Memlûk Kıpçak Türkçesinin askerlikle ilgili önemli eserlerinden biridir. “Gazilerin arzu ettiği şey” anlamına gelen eserde binicilik, ok atma, kılıç, kalkan ve süngü kullanma vb. askerlikle ilgili konular ayrıntılı şekilde anlatılmaktadır (Güner, 2013: 39).

Kitabın bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed Bölümü'nde 3468 numarada kayıtlıdır. Eser 115 varak olup, her sayfada dokuz satır bulunmaktadır. Sadece Arapça olan ilk iki sayfası yedişer satırdır (Güner, 2013: 39).

2. 4. 2. Kitâb fî İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

Memlûk Kıpçak hükümdarının nedimi Mahdum Tolu Bey'in isteği üzerine okçulukla ilgili Arapça kaynakların derlenmesi yoluyla meydana getirilmiş çeviri bir kitaptır. Kitapta önce okçulukla ilgili ayet ve hadislerden örnekler verilmektedir. Arkasından okçuluğun insanlık tarihindeki yeri, okçuluğun esasları, ayakta veya oturarak ok atma yöntemleri, okçuların ok atarken yaptıkları hatalar gibi konular üzerinde durulmaktadır (Güner, 2013: 39).

Eserin iki nüshası bulunmaktadır. Birinci nüsha İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi Bölümü'nde 3176 numarada kayıtlı bulunan yazmanın 1a-66b sayfaları arasında bulunmaktadır. Eserin ikinci nüshası Paris Bibliothèque Nationale'de Türkçe Yazmalar Bölümü 197 numarada kayıtlıdır. Bu nüshada Oğuzca özellikler Memlûk Kıpçakçasına daha fazla karışmıştır (Güner, 2013: 40).

2. 5. Veterinerlikle İlgili Kitaplar

2. 5. 1. Kitâb Fî Riyâzâtî'l- Hayl Tercümesi

Eserde adı geçmediğinden dolayı bazı araştırmacılar tarafından *Kitâb fî Riyâzâtî'l-Hayl* olarak adlandırılmıştır. Hâlbuki bu isim eserdeki bir bölümün ismidir. Atçılık ve veteriner hekimlikle ilgili bu eserin Farsçadan çeviri olduğu düşünülmektedir. Yazarı, çevirmeni, yazıldığı yer ve tarih hakkında kesin bir bilgi yoktur. Kitapta atların özellikleri, hastalıkları, tedavilerinde kullanılan ilaçlar ve eğitimleri gibi konuları içermektedir (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 299).

Eserin iki nüshası vardır. Birinci nüsha İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi bölümünde 3176 numarada kayıtlı bulunan yazmanın 66b-102b sayfaları arasında yer almaktadır. Bu nüsha harekeli olup, her yaprakta dokuz satır vardır. Eserin ikinci nüshası Paris Bibliothèque Nationale Türkçe Yazmalar

bölümünde 197 numarada kayıtlı bulunan yazmaların 63b-99a sayfaları arasında bulunur. Harekeli ve okunaklı bir yazıyla yazılan bu nüshasında her sayfa dokuz satır vardır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 300).

2. 5. 2. Baytaratü’l- Vâzih Tercümesi

Kitab, Memlûk sultanının nedimi Mahdum Tolu Bey adına *Baytara* adlı Arapça bir eserden çevrilmiştir. Eserin çevirisinin 14. Yüzyılın sonlarında yapıldığı düşünülmektedir. Kim tarafından nerede çevrildiği hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Atçılık ve veterinerliğe ait olan bu eser on bölümden meydana gelmektedir. İlk sekiz bölümde atların özellikleri, dokuzuncu bölümde atların kusurları ve son bölümde ise atların hastalıkları ve tedavi yolları gibi konulara yer verilmiştir (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 300).

Eserin iki nüshası vardır. Birinci nüsha İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kütüphanesi’nde 1695 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Halis Kıpçak Türkçesi özelliklerini gösteren bu nüsha 69 sayfadır. İkinci nüshası ise Paris Bibliothèque Nationale Türkçe Yazmalar bölümünde 197 numarada kayıtlı bulunan yazmanın 1b-61b yaprakları arasında bulunmaktadır. Oğuzca (Türkmen) dil özelliklerinin ağır bastığı bu nüshada her yaprakta yedi satır yer almaktadır (Argunşah ve Yüksekaya, 2016: 300-301).

2. 6. KIPÇAKLAR VE OĞUZLAR

Orta Asya’da uzun süre birlikte yaşayan Türk boy ve topluluklarının Oğuz ve Kıpçakların- 13. Yüzyıldan itibaren büyük kitleler halinde batıya doğru göçleri ve farklı bölgelere yayılmaları neticesinde yeni yazı dilleri ortaya çıkmıştır. Bu yazı dillerinden biri de Kıpçak Türkçesidir. Kıpçak Türkçesi, bir taraftan 13-15. Yüzyıllarda Karadeniz’in kuzeyinde Altınordu Devleti’nin içerisinde bugünkü Rusya, Ukrayna ve Kafkaslar ’da yaşayan Kıpçakların dili olmuş, burada İtalyan ve Almanlar tarafından yazılan Codex Cumanicus adlı özel bir eseri oluşturmuş, diğer taraftan yine bu coğrafyada uzun asırlar Ermeni harfleriyle gelişmiş bir yazı dili meydana getirmiş, bir diğer taraftan da Müslüman Memlûk Kıpçaklarının edebi dili olarak 13. Yüzyılın

ortalarından 16. Yüzyılın başlarına kadar Mısır ve Suriye’de konuşma dili yanında yazı dili olarak devam etmiştir (Güngör, 2018: 123).

Mısır ve civarında yani Memlûk yayılma sahası veya Memlûk hâkimiyetinin bahis konusu olduğu bölgelerde meydana getirilen Kıpçak Türkçesinin gelişimi kuzey Kıpçak Türkçesine göre daha farklı bir seyir izlemiştir. Başlangıçta Deşt-i Kıpçak ve Kafkasya’dan bölgeye köle olarak getirilen Kıpçak, Oğuz unsurları askerlikte görevlendirilmiştir. Bölgenin ticari ve ekonomik açıdan gelişmiş olması nedeniyle Orta Asya’dan da Oğuz ve Kıpçak Türkleri göç ederek bu bölgeye gelmişlerdir. Devlet içinde zamanla büyük bir güç haline gelen Kıpçak askerler zamanla yönetimi ele geçirmiş 1250’de Eyyubiler hâkimiyetine son vererek Memlûk Kıpçak Devletini kurmuşlardır. Kıpçak kökenli hükümdarların çoğu ana dilleri dışında başka bir dil bilmediği için yöneticilerin dili olan Kıpçak Türkçesi büyük önem kazanır. Yöneticilerin dilini öğrenmek amacıyla Mısır ve Suriye’de çoğu Arap kökenli dilciler tarafından çok sayıda sözlük ve gramer yazılmıştır (Güngör, 2018: 123).

Bu dönemde Memlûk Kıpçakçasıyla yazılmış olan eserler tam olarak bir benzerlik yoktur. Bunun bir sebebi Kıpçakça dil özellikleriyle Oğuzca yani Türkmence ve Harezmi Türk yazı dillerinin özelliklerinin eserlerde az ya da çok, karışık şekilde bir arada görülebilmesi diğer nedeni ise bölgeye Kıpçakların yanında Oğuzların ve diğer küçük boyların da yerleşmiş olmasıdır (Özgür, 2003: 4).

Mısır ve Suriye sahasında yazılan sözlük ve gramerler dışındaki eserlerde 14. Yüzyılda Kıpçakça unsurlar hâkimken, 15. Yüzyılın ilk yarısında verilen eserlerde Oğuzca unsurlar artmaya başlamış, bu yüzyılın ikinci yarısında itibaren Kıpçak unsurları azalmış, 1517’de Yavuz Sultan Selim’in Mısır ve Suriye’yi Osmanlı topraklarına katmasıyla da eserlerin dili tamamen Oğuzcanın etkisine girmiştir (Güngör, 2018: 123).

T. Halasi Kun ve Eckmann Memlûk Kıpçak Türkçesinin tarihî gelişimini üç grupta incelemişlerdir:

- b. Asıl Memlûk Kıpçakçası: Ses ve biçim bakımından Harezmi- Altın Ordu yazı diline çok yakın olan bu dil ondan şu özelliklerle ayrılır:
- e. Kelime sonundaki –ğ/ -g çoğu zaman düşer.
- f. Yönelme hali eki: -ğa/ke veya –ğa/-ge, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra –ğa/-ne’dir.

- g. Ayrılma hali eki: -dan/ -den'dir (Harezmi -dın/-din).
- h. *Ermez/ermes* yerine *degül* kullanılır.

Asıl Memlûk Kıpçak Türkçesinin yadigârları *Gülistan Tercümesi*, *İrşâdü'l Mülûk*, *Kitâb Baytaratü'l- Vâzih ve Münyetü'l- Guzât*'tır.

- 3. Asıl Oğuzca (Osmanlı Türkçesi): 15. Yüzyılın ilk yıllarından başlayarak aynı yüzyılın sonuna doğru Memlûk Kıpçakçası gittikçe Oğuzcalaşmış ve aynı yüzyılın sonlarına doğru yerini Oğuz- Kıpçak karması bir dile bırakmıştır. Sultan Kayıtbay, Muhammed b. Kayıtbay, Kansu Gavri eserlerini bu dille yazmışlardır.
- 4. Oğuz- Kıpçak karışık diyalekti: iki alt gruba ayrılır.
- c. Kıpçakça ögelerin daha çok olduğu grup.
- d. Oğuzca, yani Anadolu Türkçesi ögelerinin daha çok olduğu grup. Bu karışık gruba giren metinlerde dille birlikte imlâ de değişmiştir. Kıpçak imlâsındaki damaksıl ng yerine η geçmiş ve ünlü harfleri de geniş ölçüde bırakılmıştır ayrıca Kıpçakça kelimelerin yerini çoğu zaman Anadolu Türkçesi kelimeleri almıştır.

Bu dönemdeki Kıpçak ögelerinin daha yoğun olduğu grubun eserleri *Kitâb fi 'İlmü'n- Nüşşâb (Hulâsa)* ve *Kitâbü'l- Hayl*'dir. Osmanlı Türkçesi unsurlarının hâkim olduğu ikinci grup ise *Kitâb fi'l- Fıhk bi- Lisâni't- Türkî*, *Hulâsa'nın Paris nüshası* ve *Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's- Semerkandî*'dir (Özgür, 2003: 4-5; Güner, 2013: 32-33).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SES BİLGİSİ

3. 1. Ünlü Değişmeleri

3. 1. 1. é-i Değişimi

Korkmaz, Yenisey Yazıtlarında ( ) işareti ile gösterilen “kapalı é” sesinin Kültigin, Bilge Kağan, Tonyukuk Yazıtları ve Brahmi metinlerinde bulunduğunu belirtmiştir. Bugün bir fonem olarak Azerbaycan ve Türkmen Türkçesinde görülen bu sesi, Eski Türkçedeki Oğuzca bir unsur olarak değerlendirmiştir (Korkmaz, 2013: 44-45). Tarihi Kıpçak Türkçesi sahasında /i/’li, Oğuz Türkçesi sahasında ise /e/’li şekiller kullanılmıştır. Ancak Özkan, Oğuz Türkçesinin başlangıcında /i/’li şekillerin hâkim olduğunu daha sonraları ise /e/’li şekillerin kullanımının yaygınlaştığını belirtmiştir (Özkan, 2018: 43). Kıpçak Türkçesi dönemine ait eserler incelendiğinde ilk hece de /i/’li şekillerin yanı sıra /e/’li şekillerinde kullanıldığı görülmektedir.

Elin (MG 3b/2), eskisindin (MG 85a/5), keygeysen (MG 68a/5), keyseñ (MG 68a/8), keyip (MG 4a/1), kez “defa, kez” (MG 29a/7, 33a/4, 93a/2), belimden (GT 120/7), beslesin (GT 317/10), besledi (GT 291/1), beslediler (GT 27/9), beslekey (GT 5/13), besler (GT 168/6), besleyürge (GT 266/5), beslemek (GT 25/11, 321/3), beslendiñ (GT 28/5), beslenmiş (GT 296/10), beslenip turur men (GT 68/3, 71/12, 261/12, 301/6), çekkil (GT 227/1, 293/11), çektim (GT 208/2), çekti (GT 293/11), çekersen (GT 293/11), çekerler (GT 284/8), çekkeyler (GT 166/1), çekseñ (GT 72/3, 326/5), çekse (GT 315/8), çeker idi (GT 296/7), çekken (GT 305/13), çekip (GT 14/4, 23/3, 69/4, 108/1, 112/2, 113/3, 115/13, 119/13, 146/10, 192/9, 225/11, 234/10, 238/3, 242/1, 264/10, 268/6, 276/4, 284/2, 285/11, 286/13, 309/2), çekiptur (GT 206/6), çekmegen (GT 33/12/13, 296/11), çekmeyin (GT 170/6, 207/13), ğarâmet çekip (GT 225/11), yaķasına çekip- (GT 14/4), ilin çekip (GT 23/3), renc çekmeyin (GT 207/13), tişin çekip (GT 264/10), ya çek- (GT 69/4, 276/4, 296/7), yol çekip (GT 146/10),

yükün çekseñ (GT 72/3), zahmet çek- (GT 33/12/13, 115/13, 284/2/8, 286/13), etek (GT 41/5), etekim (GT 15/1), etekiñ (GT 41/4), etekiñni (GT 231/5), etekiñden (GT 261/2), etekine (GT 192/9), etekin (GT 192/13), etekinde (GT 137/7), etekinden (GT 233/7), evlenmes sen (GT 274/12), kel- (GT 33/8), keliñ (GT 250/11), keldi (GT 20/8), keldiler (GT 28/13), keliser (GT 91/7), kelip turur (GT 16/10), kelesi miñnet (GT 284/4), keltürüp (GT 13/11), ketüreyim (GT 41/5), ketürdüñ (GT 14/9, 47/3), ketürdi (GT 36/11, 181/4), ketürdiler (GT 34/9), ketürür (GT 166/11, 337/6), ketürgeymen (GT 14/12), ketürgey (GT 5/2, 8/5, 16/12), ketürgeyler (GT 24/4), ketürüp (GT 200/11), ketürgen (GT 62/9), ketürmediñ (GT 79/5), ketürmeyin (GT 64/13), kemide (GT 88/5), kes- (GT 298/11), keser (GT 62/3), keskey (GT 251/4), keskeyler (GT 191/13), kesip (GT 16/9, 24/2), kesip idi (GT 36/10), kesmek (GT 87/3), kesmeyin (GT 5/7, 58/8), kesilip (GT 226/8), kesilip idi (GT 58/12), sevdi (GT 225/7), severmen (GT 225/2), sever (GT 59/12), sevüp (GT 30/4, 133/5, 142/2), sevgen (GT 185/4), sevmek (GT 141/10), sevüdi (GT 141/6), sevinür (GT 269/11), sevinüp (GT 207/3), sevüngenimden (GT 230/3), sevünmek (GT 91/6), semiz “semiz, şişman” (GT 20/6, 190/12, 331/2), semiz ise (GT 180/6), şeşse “çözmek” (GT 338/10), men (GT 11/5, 77/3, 88/2/10, 115/13, 121/8, 131/11, 147/3, 163/1, 246/9), çëçek “çiçek” (RS 194b/15), çëkmen “cepken” (RS 205b/45), çëlik “kısa kesilmiş dal” (RS 211c/13), çëtük “kedi” (RS 195b/29, 199c/21), bëçek “baldır, oturak” (RS 190a/23), bëçin “maymun” (RS 195b/21), bëğ “bey” (RS 191a/11), bëkle- (RS 187a/17), bël “bel” (RS 199a/7), bëlge “işaret, nişan” (RS 205d/21), bëlgülüg “belli, bilinen” (RS 205d/20), bën “teklik 1. Kişi zamiri” (RS 188b/9), benden (RS 189/5), bënëk “küçük leke” (RS 190b/8), bëñiz “yüz” (RS 205c/37), bërgil (RS 186/25), bërk “sıkı, berk” (RS 203a/25), bëş (RS 197a/30, 201a/28), bëşik “beşik” (RS 204b/24), bëyin “beyin” (RS 199a/25), bëz “gudde, beze” (RS 205b/1), bëş yüz (RS 197b/26), देंke “teke” (RS 195b/6), देंli (RS 191a/21), देंmir (RS 195a/17), देंñiz (RS 193a/20), देंr “ter” (RS 189c/3), देंve (RS 195a/22), देंdi “ek fiil” (RS 189a/9), देंsük (RS 191b/12), देंki yüz “iki yüz” (RS 197b/23), देंl “el” (RS 190a/16), देंl “il” (RS 193a/30), देंmdi “şimdi” (RS 189a/19), देंnlü “enlü, enli” (RS 203b/9), देंnük “köpek yavrusu” (RS 195b/12), देंr “erkek” (RS 191a/5), देंşek (RS 195a/20), देंt “et” (RS 205a/45), देंderler “yapmak, etmek” (RS 188a/25), देंmediler (RS 188a/24), देंmes (RS 188a/27), देंtek “etek” (RS 205b/37), देंv (RS 193b/4, 201c/26), देंyer (RS 196a/22), देंyerle- (RS 187b/22), देंyü “iyi” (RS 191a/14), देंçgil “geçmek” (RS 187b/2), देंçe “gece” (RS 200c/21), देंçi “keçi” (RS 195b/3), देंlgen “gelmek” (RS 201a/6), देंltür- (RS

186b/14), kèlin “gelin” (RS 190b/18), kèmi “gemi” (RS 193a/25), kèñ “geniş” (RS 192a/8), kès- (RS 186b/25), kètmek “191c/14), kèyik “geyik” (RS 195b/18), sèkiz (RS 197b/2), sèmiz “şişman” (RS 192a/14), sèn “sen” (RS 188b/10), sènden (RS 189a/4), sènek “testi” (RS 204b/23), sèvin- (RS 186a/11), sèvingen “neşeli, mutlu” (RS 203b/15), tèpe (RS 193a/19), tèpret- (RS 186b/1), yèl “yel” (RS 192b/27), yèdi “yedi” (RS 201b/1), yèmiş “meyve” (RS 194b/3), yèrdeş “hemşehri” (RS 211a/2), yègil “yemek” (RS 186a/16), ber- “vermek” (DM 19a/11), beş (DM 14b/13), beş yüz (DM 16b/14), beş yüz min (DM 17b/6), beşik (DM 9b/13), beyni “beyin” (DM 12b/16), demür (DM 2b/16), demürçi (DM 18a/4), el (DM 13a/12), eyer (DM 8b/7), eyerçi (DM 18a/6), kemi (DM 2a/15), keltirsene (DM 23a/8), ketmiş sen (DM 20a/16), ketmedim (DM 20a/6), keyik (DM 7b/15), keyik şığır “yaban sığırı” (DM 7b/13), keymek “elbise” (DM 11a/11), sever men (DM 19b/8, 20b/12), sevin- (DM 21a/6), sevün- (DM 21a/6), temür kıazuğ “demir direk” (DM 8b/15), temir gázık “kutup yıldızı” (DM 2a/11), teñiz “deniz” (DM 3b/16), teñiz şuyı “deniz suyu” (DM 3b/16), yedi sen (DM 23b/4), yemedim (DM 21a/14), yel “rüzgâr” (DM 2a/9), yeñdi sen (DM 20a/10), yemiş “meyve” (DM 5a/12), beñiz (TA 33a/6), bergil “vermek” (TA 38b/6), berkitkil (TA 45a/11), beşik (TA 19b/3), beyin (TA 22b/5), degil “demek, söylemek” (TA 45a/3), eksük (TA 29b/13), eygi “iyi” (TA 26b/12), eyerleğil “eyerlemek” (TA 38b/4), keçkil “geçmek” (TA 35b/4), keldi (TA 55b/3), keltürgil (TA 41b/2), kemi (TA 7b/8), kemiçi (TA 25b/6), ketürgil (TA 46a/9), keygil (TA 35b/7), keyik (TA 11b/6), yedi “yemek” (TA 61a/9), yedürgil (TA 36a/1), yel (TA 5b/9), yemiş (TA 8a/5), berdi (KE 52a/4, 109a/4), berür (TA 94a/4), eksük (KE 88b/1), eldin (KE 159b/4), elge (KE 159b/4), eli (KE 88a/4), eliglerini (KE 134b/8), keldi (KE 15a/8), kelgenler (KE 16a/9), keldürdi (KE 108a/4), keltürdi (KE 21b/1, 99b/6), kemi (KE 24a/1, 94a/3, 109b/7), ketürdi (KE 7b/1, 16b/4), keydi (KE 144b/4, 152b/8, 170b/4), keyürdi (KE 142a/1), temür (KE 14a/5), temüri (KE 27b/4), temürni (KE 31a/1), temürlüg (KE 137a/9), berk “sağlam, sıkı” (RH 18b/5, 20b/4, 59b/1, 60a/6), çekende (RH 58b/1), çeker (RH 24a/7), çekgeysen (RH 48b/1), eli (RH 16b/5, 17b/4, 23b/5), elinde (RH 18a/2), elinden (RH 21a/9), elini (RH 21b/2, 26a/4), evde (RH 67a/8), eyerlemek (RH 99a/4), getürgey (RH 99a/1), geygende (RH 30a/8), geymek (RH 15b/8), geyikge (RH 72a/2), keltürüb (RH 2a/9), sevindi (RH 9a/2, 10b/1), beşik (KK 72a/5), çek (KK 81a/5, 83b/11), çeküm (KK 41b/13), çekti (KK 10a/4), demiş (KK 12b/3), el (KK 68b/3), ev (KK 43b/12, 44a/7), evdedür (KK 44b/10), evden (KK 51a/10), eyer (KK 71b/8, 82b/3), eyerle (KK 82b/2), kelgil (KK

9a/5), kelsinler (KK 7b/9), keltir (KK 84b/4), ket- (KK 50b/2, 83b/7), kettüm (KK 13a/12), keydi (KK 11a/10), sever men (KK 15a/4), sevinmek (KK 69a/9), sevindir (KK 79a/9), sevün- (KK 79b/2), ye- (KK 34b/6), yegil (KK 9a/5), yesinler (KK 65a/13), yediñ (KK 14a/2), yediñiz (KK 57a/13), yedir- (KK 80b/4), yemiş (KK 71a/2), berk (KH 11/2), berklik (KH 61/4), çekip (KH 34/3), çekmemek (KH 68/2), evde (KH 2/7), sevinmek (KH 30/8), berkdi (TZ 6a/6, 21b/1), çekti (TZ 12a/4), dedi (TZ 29b/12, 82b/10, 82b/11), deyor “demek, söylemek” (TZ 82b/11), elim “el” (TZ 40a/9), elimiz (TZ 40a/10), elçi (TZ 16b/4), eyer (TZ 19b/3), eyerleniptir (TZ 70b/11), keldi (TZ 12a/4, 40b/6), keldiler (TZ 40b/6), keltirdi (TZ 12a/8), kemi (TZ 19a/7, 33b/5), keyedir “giymek” (TZ 74b/4), yedi (TZ 5a/11), yedik (TZ 40b/3), yediñ (TZ 40b/4), yel (TZ 3a/13), yemek (TZ 81b/11), yemiş (TZ 28a/7), beyni “beyin” (İN 58r/3), beş (İN 35r/1, 44r/1), çek- (İN 17r/2, 19v/8), de- (İN 4r/2, 4v/3, 5r/9), el (İN 5r/5, 5v/3, 17r/5, 18r/4), eksüklük (İN 34r/6), keltürüp (İN 2v/9), key- (İN 30v/8), temür (İN 10v/5), dërler (İM 48b/3), èyle kèrek (İM 49b/8), èrdi (İM 50a/2), nèrseniñ (İM 50a/4), yètmek (İM 50a/7), bèş (İM 50b/7), kimèrseniñ (İM 50b/1), èyeleridin (İM 51b/3), sèniñ (İM 51b/1), èşitkenden (İM 53a/4), nèçesiz (İM 53b/5), tèse (İM 53b/5), yèrinden (İM 129b/1), èrişmese (İM 130a/5), şèşmek (İM 130a/4), kèsük (İM 130b/5), bèrse (İM 208b/6), kèlse (İM 270a/6), yèmekden (İM 270b/6), yèse (İM 271b/3), yètmiş (İM 288a/3), yèñil (İM 294b/6), bèrginçe (İM 294b/4), kèydi (İM 339a/6), kètse (İM 339a/2), yèlmegey (İM 339a/4), kèsek (İM 339b/1), yèmiş (İM 474a/4), èkin (İM 474a/1), tèdügi (İM 474a/3), èkmek (İM 474a/3), èrişmiş (İM 474b/2), bèrmegey (İM 475b/7), èwlendi (İM 489b/7), el (Kİ 10/11), eksük (Kİ 10/10),eledi (Kİ 10/12), ev (Kİ 12/25), eyerladı (Kİ 13/8), çekti (Kİ 28/1), keldeçiyıl (Kİ 44/3), keldi (Kİ 44/4), keltürdi (Kİ 44/7), kemi (Kİ 44/9), kerek (Kİ 45/7), keyesi “elbise” (Kİ 47/13), keydi (Kİ 47/14), keydürdi (Kİ 47/15), temirbaş (Kİ 101/9), temir kızık (Kİ 101/11), yel (Kİ 124/10), yemiş (Kİ 124/17), berk (BVP 14/3, 20/7, 21/2), çekmegey (BVP 10/5), demür (BVP 76/6), eksük (BVP 91/3), eli (BVP 25/1, 94/7), elini (BVP 87/6, 94/7), elleri (BVP 50/2), evde (BVP 18/1), eyer (BVP 20/6), eyeri (BVP 110/2), eyeriniñ (BVP 44/6), gelür (BVP 10/6), gelmez (BVP 14/7), götürür (BVP 116/1), verince (BVİ 48a/23), sewügli (BVİ 8a/9, 8a/19), temür (BVİ 26a/11), temür çömçe (BVİ 21b/17, 24a/8, 25a/23, 30a/25), temür kızık (BVİ 10a/7, 11a/17), temürni (BVİ 19b/21), temürler (BVİ 19b/10), deyince (BVİ 17a/11), eksilür (BVİ 65b/4), çeksün (KF 90a/5), demüri (KF 241a/6), demürin (KF 241a/6), deñizi (KF 34a/5), edicidür “yapan, eden” (KF 179b/7), kece “gece” (KF 10a/6, 10b/5, 23b/6,

25a/3), keçen (KF 31a/3, 31b/2), keçer (KF 41b/2,45b/6), keldi (KF 46b/2), kelecük (KF 229a/7), ketürdiler (KF 38b/4, 38b/5), ketürdüm (KF 226a/7), ketüreler (KF 203b/5), sevici (KF 264a/2), şu evi “tuvalet” (KF 46a/5, 52a/6), yedi “yemek” (KF 231a/7), yeñüz (KF 235a/4), yese (KF 236b/2), yedi “sayı ismi” (KF 135a/2, 192a/5, 200a/6), yedir- (KF 234b/4), yedirecek (KF 234b/5), yedürdi (KF 231b/2), yedürsünler (KF 245a/4), yel “rüzgar” (KF 62a/3), yemekden (KF 73a/3), yerimde (KF 186b/6), yemiş “meyve” (KF 61b/1), etdiler (KF 4b/2), etse (KF 41a/3, 144a/6), etsün (KF 82b/2, 152a/1), ev (KF 221a/5), eve (KF 24a/6), evinden (KF 52a/6), eksük (ŞM 78b/17), eksükke (ŞM 72b/18), etti (ŞM 22b/13, 45a/3, 115b/11, 125b/14, 126a/1, 56a/1, 66b/2, 79b/16), ev (ŞM 13a/11, 13a/18, 29b/14, 39a/8, 105a/18, 108a/10, 111a/14, 111b/12, 112b/4, 114a/11, 124a/18, 125a/12, 129b/18, 25b/9, 39a/18, 39a/93, 39b/11, 39b/13, 39b/4, 39b/5), evi (ŞM 53a/13), geçmez (ŞM 84a/11), geçti (ŞM 96b/8), geldi (ŞM 109a/1), geldik (ŞM 105b/11), gelir (ŞM 29b/8, 71b/18, 90a/5), gelmediği (ŞM 85b/6), keldik (26a/17, 17b/16, 22b/1, 121a/16, 121b/12, 124b/17), ketirdiler (ŞM 66b/16), ketirmesinde (ŞM 108b/15), ketürmekke (ŞM 110b/16), ketürüp (ŞM 29b/14), keylen (ŞM 76b/4), keylin (ŞM 76b/4), keyline (ŞM 89b/2), yemişseñ (ŞM 75b/4), getümekliki (ŞM 49b/12), ev (ŞM 29b/14, 39a/8, 105a/18, 108a/10), yemişseñ (ŞM 75b/4), yerine (ŞM 85b/6), yediniñ (ŞM 43b/11), beş bin (ŞZ 50/4), beş yüz bin (ŞZ 50/22), de (ŞZ 7/17), dedi (ŞZ 14/11), demek (ŞZ 3/19), demir (ŞZ 38/10), deñiz (ŞZ 36/18, 66/3), denizden (ŞZ 64/5), deñizden (ŞZ 64/6), eksik (ŞZ 39/24), el ayası (ŞZ 32/30), elini (ŞZ 63/2), ev (ŞZ 40/12), eyü (ŞZ 70/3), geçme (ŞZ 13/2), geçti (ŞZ 16/15), geldi (ŞZ 13/47), getürdi (ŞZ 16/46), getdük (ŞZ 25/8), gètmek (ŞZ 3/8), geymek (ŞZ 6/1), gemi (ŞZ 36/28), gemilerdür (ŞZ 66/3), gemileri (ŞZ 66/1), sev (ŞZ 9/39), sevici (ŞZ 23/3), berür (BM 26b/4), dengiz (BM 10b/7), ewden (BM 20a/9), kemi (BM 10b/8), kerçek etti (BM 53b/2), keyik (BM 15b/3), keyik şığırda (BM 15b/4), kereslık eder (BM 40b/7), kereslık etti “hazırlamak” (BM 40b/7), yeddi yüz (BM 17b/4), yedirdi (BM 22a/1), ziyan etti (BM 44b/4), bël (CC 48b/8), bēñzer (CC 51a/22), bērdüm (CC 9a/6)

3. 2. Ünsüz Değişmeleri

3. 2. 1. /t-/ > /d-/ Değişmesi

t-> d- değişmesi, Oğuz Türkçesini diğer Türk lehçelerinden ayıran karakteristik bir ses değişimidir. Kâşgarlı, kelime başındaki t- > d- değişimi için : “Oğuzlarla onlara yakın olanlar kelimedeki t- harfini d- harfine çevirirler. Türkler (Karahanlılar) *deveye tewey*, bunlar *devey* derler. Bunun gibi “*delik*” manasına gelen kelime Türklerde *öt* bunlarda *öd* olur” şeklinde açıklama yapmıştır (DLT I, 1985: 31). Bu açıklamayı XI. Yüzyılın ikinci yarısında Oğuz Türkçesinde t- > d- değişimi başlamıştı şeklinde değerlendirebiliriz. Kâşgarlının verdiği bu bilgiyi XI. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Oğuz Türkçesinde kurallı bir t- > d- değişiminin varlığı şeklinde anlamaya imkân yoktur. Çünkü Kâşgarlının söylediklerini tanımlamak üzere verdiği bu örnekler dışında DLT’ de t- > d- değişiminin genel durumunu yansıtmak pek çok örnek mevcuttur (Korkmaz, 2013: 57-58). Kıpçak Türkçesinde kelime başında /t-/’ler genel olarak korunmaktadır. Eserlerde görülen /d-/’li örnekler ağırlıklı olarak Kıpçak Türkçesi ve tarihî Türkmen Türkçesinin dil özelliklerini karışık olarak yansıtan eserlerde görülmektedir (Güner, 2013: 91).

Baytaratü’l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

dapğay (BVP 41/1), dar (BVP 31/5), degen (BVP 26/1), deger 60/4, degin (BVP 32/7, 39/1, 62/4, 7/2, 78/3, 8/4, 91/3, 104/3, 47/7, 50/7, 54/4, 55/2, 64/7, 67/4, 76/1, 80/6, 85/6, 44/7, 54/7, 72/1, 73/5, 74/7, 75/5,), degirmi (BVP 24/3, 72/1, 79/5), degme (BVP 12/2), degmegey (BVP 59/2), degmese (BVP 59/5), degse (BVP 102/3, 102/4/4), degül (BVP 119/5, 31/3, 98/6), değin 44/5, dek (BVP 108/4), deliki (BVP 31/5), delüki (BVP 93/4, 95/6), demür (BVP 76/6), deper (BVP 12/1), deper 12/1, depesindeki (BVP 39/5), deprene (BVP 46/3), deprenmegey (BVP 98/5), deprenmes (BVP 114/1/2), deprer (BVP 114/3), depretgey (BVP 113/2), depretseñ (BVP 98/5), derisi (BVP 24/2, 38/6, 46/2, 46/3, 69/7, 82/3, 51/7), deve (BVP 105/2, 50/2, 105/2, 50/2), dırnağa (BVP 55/2), dırnağının (BVP 54/3), dırnaqları (BVP 29/7), dıynaqları “toynakları” (BVP 25/6, 25/6), didi (BVP 3/2), didikümüz (BVP 50/3, 80/5), didük (BVP 99/7, 99/6, 99/7, 100/1), didükleri (BVP 56/3), didükümüz (BVP 20/1, 49/4,

65/7, 66/1, 79/6, 68/6), digrü (BVP 44/3), dik (BVP 109/4, 111/5, 57/3, 101/3, 108/5, 111/2, 112/4 58/1, 60/4, 59/3, 84/4), dike (BVP 93/1), dikilende (BVP 25/3), dileseñ (BVP 91/4), dili (BVP 105/4, 5/3, 116/5, 117/2, 30/4/5, 29/4), dilince (BVP 34/4, 35/6, 78/3, 103/6, 103/7, 104/3, 105/4, 111/1, 116/4, 118/6, 120/7, 39/7, 40/2, 52/7, 55/2, 56/4, 57/2, 57/4, 79/2, 57/5, 58/4, 59/4, 61/4, 62/1/3, 65/2, 66/5, 69/3, 70/2, 70/7, 72/3, 73/1, 74/3, 75/1/3, 79/4, 82/5, 83/1, 54/3,54/6, 72/5, 83/7, 108/1, 40/5, 55/4, 57/1, 53/5, 83/4, 37/3, 61/1), dilinde (BVP 117/1), dilinden (BVP 117/2, 5/3, 6/4), diline (BVP 6/4), dimegeysin (BVP 85/4), demek (BVP 58/4), dirgende (BVP 25/3), dirisi (BVP 29/5, 37/2), dirisi (BVP 29/5, 37/2), dirler (BVP 103/7, 21/1, 31/2, 83/7, 102/5, 53/1, 70/3, 79/1, 79/1, 42/3, 100/6, 118/5), dirler 102/7, 103/2, 103/6, 104/3, 105/3/4/4, 108/1, 111/2, 114/7, 116/4, 116/4/4, 118/6, 120/7, 29/7, 31/4, 34/4, 35/7, 36/1, 36/3, 37/4, 38/4, 40/1, 40/2, 40/5, 41/6, 52/7, 53/6, 54/4, 55/3, 55/4, 57/1, 57/3, 57/4, 57/6, 59/4, 61/2, 61/4, 62/2/3, 65/2, 66/6, 69/1, 69/4, 72/3, 72/4, 72/6, 73/7, 74/3, 75/1, 75/2, 77/2, 78/4, 79/3, 82/5, 83/1, 83/4, 79/5, 110/3, 42/1, 71/3), dirsek (BVP 27/1), dirseki (BVP 96/4), dise (BVP 29/3), dişi (BVP 17/1, 36/4, 88/4, 97/5/7, 105/5, 117/5, 17/1, 34/6, 97/4, 99/1), dişlemek (BVP 120/2), dişlemes (BVP 114/2), dişler (BVP 114/5, 120/6), dişleri (BVP 105/6, 36/3), diyip (42/7, 43/4, 99/4, 55/1), diyüp (BVP 3/5, 3/6, 41/4, 43/2, 6/5, 54/3,54/6, 72/5, 73/1/2, 70/6,), diz (BVP 50/4), dizi (BVP 51/5, 94/1, 96/5, 110/6), dizinden (BVP 50/7, 96/4), dizini (BVP 115/7), diziniñ (BVP 51/3, 60/7), dizleri (BVP 110/5, 51/4), dolu (BVP 80/7), döker (BVP 117/2), döndergil (BVP 6/4), dört (BVP 89/6, 91/2),döş (BVP 50/2),döşi (BVP 26/7, 50/2), döşinde (BVP 121/3, 26/2, 48/2), dudağı (BVP 105/2), duran (BVP 35/4), durğan (BVP 20/6), durğay (BVP 46/3), durur (BVP 10/3, 100/2, 116/3, 119/5, 24/7, 80/2, 3/6, 88/4, 100/5/5, 100/7, 101/1, 101/6, 102/1, 102/3, 103/1, 105/5, 105/6/7/7, 106/2, 107/5, 108/5, 109/5, 110/4, 112/1, 113/5, 113/7, 115/5, 115/6, 116/5, 117/7, 118/1, 118/3, 118/5, 119/6, 120/2, 121/1, 13/5, 15/3, 16/4, 20/3, 33/4, 42/7, 43/2 43/3/3, 43/5, 43/6, 48/2, 49/4, 50/4, 58/2, 65/7, 66/2, 68/7, 70/2, 71/1, 74/5, 77/7, 80/6, 81/1, 81/2, 88/5, 89/4/5, 90/3, 90/3, 94/6, 95/2/2, 97/7, 98/1, 98/3/3, 43/4), dutabilmez (BVP 117/6), dutaşı (BVP 53/4), dutmağay (BVP 112/2), dutmaz (BVP 111/7), dürlü (BVP 18/1, 84/6, 85/2), düşer (BVP 117/4), düşgende (BVP 24/5), düşmiş (BVP 33/5), düşse (BVP 29/4), düz (BVP 106/7, 21/3, 31/1, 53/4, 62/4, 74/3, 76/6, 21/5), derisi (BVP 69/6, 73/3), dağı (BVP ¼, 1/6, 2/1, 3/2, 3/7, 4/3, 4/4, 4/6, 6/1, 7/2, 7/4, 7/5, 7/6, 7/7, 8/5, 9/5, 9/6, 9/7, 10/1, 10/2, 10/4, 13/1, 13/3,14/1, 14/3, 14/4, 15/2, 25/1, 27/5, 51/7, 53/2, 83/5, 84/6, 85/3, 86/5, 107/6, 114/3, 116/2),

durur (BVP 16/5, 16/5, 78/4, 83/3 107/4, 113/4, 117/3, 16/7, 17/3, 33/3, 47/2, 49/5, 78/5, 90/4, 91/5), düz (BVP 55/7, 68/4, 76/4)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

degül (BVİ 4b/24, 13a/25, 27b/10, 31b/10, 39a/3, 41a/6, 66b/8), degüldür (BVİ 17a/22), deyinçe “demek” (BVİ 17a/11), dir biz (BVİ 37b/20), dirler (BVİ 3b/11, 4b/14, 4b/23, 4b/25, 5a/18, 5b/2, 5b/3, 5b/4, 5b/11, 5b/17, 6a/1, 6a/3, 6a/6, 6a/13, 6a/15, 6a/17, 7a/4, 7b/5, 7b/10, 7b/14, 7b/17, 7b/20, 8a/3, 8a/5, 8a/6, 8a/7, 8b/2, 8b/4, 8b/8, 8b/9, 8b/25, 9a/9, 9a/12, 9a/24, 9b/5, 9b/11, 9b/17, 9b/18, 10a/1, 10a/3, 10a/7, 10a/19, 10b/1, 10b/6, 10b/7, 10b/9, 11a/2, 11a/4, 11a/8, 11a/10, 11a/18, 11b/9, 11b/10, 14b/17, 15a/4, 15a/5, 15a/6, 15a/10, 15a/15, 15a/12, 15a/21, 15a/22, 15b/13, 16a/4, 16b/9, 16b/18, 17a/6, 17a/7, 17a/19, 17b/5, 17b/15, 17b/21, 20a/9, 23b/21, 26b/9, 26b/25, 27a/22, 27b/9, 28a/14, 28b/1, 31a/9, 32b/22, 33a/2, 33b/11, 35b/7, 35b/8, 35b/15, 35b/16, 35b/17, 37b/20, 38b/8, 48b/3, 53b/10, 55a/17, 55b/7, 55b/22, 62a/14), dimegey sin (BVİ 11b/20), dikenini (BVİ 54a/15, 54a/18), dilince “dil” (BVİ 10b/7), dimağına (BVİ 49a/1), diñlendürgeysen “dinlendirmek” (BVİ 24a/18, 51a/23), diñlendürgil (BVİ 49a/5), dire bilmes “dermek” (BVİ 55b/24), dudakları (BVİ 46a/16), dudakın (BVİ 44a/21), dudakını (BVİ 65a/20), dudakından (BVİ 58b/16), durğay sen “durmak” (BVİ 23b/15), dutulur “tutmak” (BVİ 10a/22), dübüriniñ (BVİ 60b/21), dübürine (BVİ 57b/11, 57b/13), dürdiyi “tortu” (BVİ 47b/2)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

đaban (KK 69a/1), dağı (KK 27a/8, 28b/4), degin (KK 51a/9), deginçe (KK 51a/10/12), degül (KK 36b/7, 37b/3), degüldi (KK 37b/9), demiş (KK 12b/3), deve (KK 48a/2, 55b/12, 69b/1), devekuş (KK 70a/8), devesidir (KK 55b/12), devlinkeç (KK 70a/9), đoldur (KK 79a/6), đonguz (KK 70a/1), đonguzlan kırtı (KK 70a/3), dört (KK 72b/17, 73a/4, 73a/12, 73b/5, 74/1, 74a/12), dudağ (KK 68a/8)

Kitâb Fî Riyâzati'l- Hayl Tercümesi

daşakı (RH 74b/8), degenc (RH 82a/5), deger (RH 56b/1), degermi (RH 71b/5), degin (RH 11a/5), degin (RH 25a/5, 66b/7, 96a/3), deginc (RH 85b/9, 99b/4), degine (RH 70b/3, 70b/5), degirmi (RH 70b/2), degirmice (RH 75a/1, 75a/5, 82b/3), degül (RH 26a/8, 5a/9, 6b/6, 7a/9, 26a/9), degüldür (RH 10a/3, 10a/3, 11b/9, 28a/3, 70a/6, 79b/1, 28a/3, 9b/1, 11b/9, 70a/6), dek (RH 76a/7), delinib (RH 84a/7), delügi (RH 74b/7, 82b/3), delülük (RH 94b/9), deprenmağay (RH 101b/3), derdüñ (RH 90b/7),

derisini (RH 84b/2), dıka (RH 97a/6), dıkıb (RH 93b/5), dırnakı (RH 74b/9), dibi (RH 70b/8, 71b/3, 70b/9, 84a/9), dibinden (RH 88a/8), didi (RH 39a/4, 3b/2, 10a/9, 10b/3, 10b/6, 39b/1, 40a/8, 41b/9, 4a/3, 5b/9, 6a/3, 6a/8, 7a/3, 7a/9, 8b/5, 8b/5/6), didigümüz (RH 90a/8), didiler (RH 23b/4, 27a/6, 27a/8, 7a/5, 9b/5), didüğimiz (RH 43b/7), didüğümüz (RH 19b/4, 19b/9, 21a/5, 27b/5, 44a/5, 44b/3, 45a/4, 45b/3/4, 46a/1, 74a/6, 75a/9), didüğümüz (RH 87b/8), 20a/3, 22a/4/5, 94a/2, 93b/6), didük (RH 31a/5, 56b/5), didükleri (RH 75a/4, 84b/8, 93a/4, 75b/3, 76a/9, 76b/2, 78b/5, 80b/3, 83a/6, 83b/2, 83b/5, 84a/1, 84a/9, 84b/5, 85a/3, 85a/5, 85a/7, 85b/1, 86b/7, 86b/9, 89a/7), didükleridür (RH 83a/4), didüklerimüzi (RH 93b/4), dilegeniñ (RH 102a/8), diler men (RH 10b/5), dimek (RH 20a/2, 44b/4/4, 45a/5, 75a/4), dimişler (RH 23b/3), dirler (RH 18a/6), dirler (RH 20a/1, 75b/7, 20a/2, 20b/6, 21a/5, 22b/2, 24a/3, 24a/4/4, 24b/6, 25b/1, 26a/6, 26b/7, 32b/4, 37b/7, 38b/2, 41b/6, 43b/4, 68a/6, 78a/1, 78a/3), dirseği (RH 26a/5, 23b/9, 24a/1, 51a/5), diş (RH 78a/2, 78a/3), dişiğe (RH 71a/8), dişiyise (RH 89a/8), dişler (RH 75a/8, 76b/6), dişlerğa (RH 77b/7), dişlerine (RH 77b/3), dişlerniñ (RH 78b/7), dişleyici (RH 73a/3, 73a/7), dişniñ (RH 73b/2), ditremek (RH 36a/9), diyerler (RH 17b/9, 25a/9, 29a/8, 38b/4/5/6, 25a/9, 43b/4/5/6/6, 44a/6), diyib (RH 11b/2, 24b/2, 24b/9, 36b/1, 27b/1), diyip durur (RH 67a/5), 4b/9, 84b/3, 8b/1, 9b/9, 10a/1, 10b/8, 11a/9, 9a/1, 39a/7), diz 98a/2, dizin (RH 97b/9), dizini (RH 29a/2), doldurmağay (RH 33b/9), doldurub (RH 24b/3), doltursa (RH 31a/2, 33b/1, 60b/2), dögmek (RH 89a/2), döğüb (RH 85b/6, 89a/2, 87a/5, 91a/5, 91b/5/6, 92a/4, 92a/7, 93a/1, 93a/9, 93b/9, 94a/3, 94a/4, 96a/1), döğülmiş (RH 88b/6, 92a/9, 92b/7, 95b/7, 96b/9, 93b/1), dökib (RH 88a/1), döküb (RH 86a/49, 97b/3), dökülse (RH 84a/7), dölenüb (RH 30b/8), döner (RH 75b/4, 79b/6), dördi (RH 35a/6), dördinci (RH 100b/4, 98b/3), dördünci (RH 32a/3, 79a/9), dört (RH 28b/3, 98a/9, 100b/6, 45a/4, 46a/1, 48a/2, 51a/1, 52b/6, 56a/2, 56b/5, 64a/7, 64b/6, 73b/1, 78a/1, 78a/8, 78a/9, 78b/2, 78b/3, 79b/6, 79b/9, 98a/4, 48b/3), dörtten (RH 45a/6), dörtgül (RH 41a/6), dörtinci (RH 96a/4), döşi (RH 72b/4), dudağı (RH 41b/2, 77a/4, 82a/6), dudak (RH 35a/9), dudakları (RH 74b/5), durğan 30a/1), durğay (RH 101b/3, 27b/9, 33a/8, 41a/4, 29a/1), durgursañ (RH 101b/3), durguza (RH 54a/6), durguzğay sen (RH 102a/9, 31b/3, 32a/6), durguzmak (RH 96a/6), durguzsañ (RH 73a/4), durmak (RH 28b/8, 30a/9), durmağdan (RH 48b/5, 84b/8), durmağdur (RH 30a/8), dursa (RH 40a/5, 70a/7), durub (RH 50b/6, 98a/4), durur (RH 22a/2, 30a/9, 52b/4, 57b/2, 5a/5, 100a/7, 11b/5, 11b/9, 24a/8, 24b/5, 26b/4, 28b/3, 28b/4, 28b/5, 28b/8, 30a/5, 35a/4, 35a/5, 35a/9, 35b/2, 39b/9, 44a/4, 59b/9, 63b/4, 66b/9,

8b/4, 98b/3, 97a/8), dururlar (RH 11b/2, 36b/1), dutacak (RH 35b/6), dutam (RH 23a/3, 41b/3, 64a/7, 64b/6, 64b/7, 64b/8, 65a/3, 65a/6, 65b/1, 65b/4, 65b/8), dutam idi (RH 64a/9, 64b/2), dutar (RH 61a/5, 84a/4, 61a/8, 61a/9), dutğan (RH 26b/8, 45a/7, 46a/9), dutğay (RH 37a/6/7, 41a/6/6/9, 36b/6/7, 36b/9, 37a/9, 37b/1/2/4, 59b/1, 69a/1, 37a/2), dutğay sen (RH 47a/8), 61a/8/9, 62a/9, 54b/2, 57a/3/4), dutmağay sen (RH 30b/7), dutmak (RH 34a/5, 54b/3, 34b/9), dutmağda (RH 54b/1), dutmağdan (RH 36a/4, 46a/7/8, 62a/4, 49b/3, 50a/6/7, 51b/2, 52b/7, 52b/9, 54a/4, 54a/5, 55b/2/3, 56a/7, 56b/8, 57a/1, 57b/8, 58a/1, 58b/3, 62a/5, 47b/7), dutmaz (RH 26a/8), dutsa (RH 23b/2), dutturub (RH 99a/9), dutub (RH 24a/1), dutulur (RH 92b/4), dutuş (RH 83b/5), düpdüz (RH 42a/3), dürlü (RH 28b/3, 92b/8, 29b/1, 29b/7, 30a/4, 43b/2, 46b/6), dürlüdür (RH 24a/3, 31a/6), düşer (RH 43b/1, 44a/7, 81a/6, 83a/8, 84a/3), düşmiş (RH 78b/1, 78b/5), düşmiş tişleri (RH 78b/2), düünlese (RH 94b/4), düz (RH 28b/4, 98a/1, 101b/4/4, 29a/2, 30a/1, 38a/5, 41a/9, 70b/1, 70b/7, 78a/6, 78b/6, 99b/8, 42a/4), düzülmiş (RH 78b/4), degin (RH 79a/8), degül (RH 26a/8, 5a/9, 6b/6, 7a/9, 26a/9), degüldür (RH 10a/3, 10a/3, 11b/9, 28a/3, 70a/6, 79b/1, 28a/3, 9b/1, 11b/9, 70a/6), dek (RH 82b/7/8, 96b/1), depretse (RH 99a/5), didükleridür (RH 83a/4), dürlüdür (RH 24a/3, 31a/6), durmağdur (RH 30a/8), degüldür (RH 10a/3, 10a/3, 11b/9, 28a/3, 70a/6, 79b/1, 28a/3, 9b/1, 11b/9, 70a/6), dik (RH 31a/8), dört (RH 53a/5, 65b/7), durmak (RH 33a/7), durur (RH 24b/4, 28b/2, 31b/8, 26b/3, 34b/8, 6a/7), dutam idi (RH 64a/9, 64b/2), dutğay (RH 54b/7/8), dutğay (RH 37a/4), dutmak (RH 101a/7, 35b/4) dutsa (RH 35b/6), düşmeni (RH 30b/9, 31a/1), düşmiş tişleri (RH 78b/2), dizini (RH 29a/2), dudağı (RH 41b/2, 77a/4, 82a/6), dudakları (RH 74b/5), dirsegi (RH 26a/5, 23b/9, 24a/1, 51a/5), derisini (RH 84b/2), elini (RH 21b/2, 26a/4, 26b/8, 27b/5, 38b/5, 39a/8, 39b/3, 39b/4), düz RH 101a/7), dağı (RH 1b/3, 1b/5, 1b/6, 1b/9, 2a/2, 2a/3, 2a/9, 2b/1, 2b/4, 2b/5, 2b/7, 2b/9, 3a/1, 3a/3, 3b/2, 3b/5, 3b/6/6, 3b/7, 4a/1, 4a/3, 4a/8, 4b/4, 4b/6, 4b/9, 5a/3, 5a/5, 5a/8, 5a/9, 5b/1, 5b/2, 5b/7, 5b/9, 6a/3, 6a/6, 6a/8, 6b/4, 6b/6, 7a/2, 7b/1, 7b/3, 8a/8, 8b/2, 8b/3, 8b/4, 8b/5, 8b/7, 9a/2, 9a/3, 9a/9, 9b/2, 9b/3, 9b/5, 10a/3, 10a/6, 10a/7, 10b/2, 10b/6, 10b/9, 11a/7, 11b/3, 11b/4, 11b/7, 12a/3, 12a/4, 12a/5, 12b/3, 12b/4, 12b/8, 13a/1, 13b/6, 13b/8, 13b/9, 14a/2, 14a/3, 14a/5, 14b/1, 14b/2/2, 14b/9, 15a/1, 15a/2, 15a/3, 15a/5, 15a/7, 15a/8, 15a/9, 15b/1, 15b/3, 15b/7, 15b/8, 15b/9, 16a/2, 16a/3, 16b/4, 16b/6, 17a/5, 17a/7, 17b/5, 18a/3, 18a/4, 18a/6, 18a/8, 18b/6, 18b/9, 19a/5, 19a/9, 19b/2, 19b/8, 20a/1, 20a/4, 20a/8, 20a/9, 20b/3, 20b/5, 20b/8, 20b/9, 21a/2, 21a/3, 21a/4, 21a/6, 21a/8, 21a/8, 21b/1, 21b/4, 21b/5, 21b/7, 22a/4, 22b/1, 23a/2,

23a/3, 23a/5, 23b/2, 23b/6, 23b/7, 23b/8, 23b/9, 24b/1, 24b/4, 24b/5, 24b/8, 25a/3, 25a/9, 25b/1, 25b/2, 25b/4, 26a/1, 26a/3, 26a/9, 26b/1, 26b/2, 26b/3, 26b/4, 26b/5, 27a/2, 27a/3, 27a/4, 27a/8, 27b/4, 27b/7, 27b/9, 28a/5, 28a/6, 28a/9, 28b/7, 28b/7, 29a/1, 29a/2, 29a/3, 29a/4, 29a/5, 29a/7, 29a/8, 29a/9, 29b/2, 29b/3, 29b/5, 29b/6, 29b/7, 29b/9, 30a/2, 30a/4, 30a/6, 30a/9, 30b/1, 30b/2, 30b/4, 30b/5, 30b/8, 30b/9, 31a/3, 31a/5, 31a/7, 31a/8, 31a/9, 31b/3, 31b/4, 31b/5, 31b/6, 32a/1, 32a/2, 32a/4, 32a/5, 32a/6, 32a/8, 32a/8, 32b/5, 32b/8, 33a/1, 33a/6, 33a/8, 33b/6, 33b/7, 33b/8, 33b/9, 34b/4, 34b/5, 35a/2, 35a/6, 35a/8, 35b/9, 36a/1, 36a/2, 36a/3, 36a/4, 36a/6, 36a/7, 36a/8, 36a/9, 36a/9, 36b/3, 36b/4, 36b/5, 37a/4, 37a/5, 37b/1, 37b/3, 37b/4, 37b/6, 37b/8, 37b/9, 38a/2, 38a/3, 38a/4, 38a/5, 38a/6, 38a/7, 38b/2, 38b/3, 38b/4, 38b/5, 38b/6, 38b/9, 39a/1, 39a/2, 39a/5, 39a/5, 39a/7, 39a/9, 39b/7, 39b/9, 40a/3, 40a/3, 40a/6, 40a/7, 40a/9, 40b/2, 40b/3, 40b/5, 41a/5, 41a/7, 41a/9, 41b/1, 41b/9, 42a/1, 42a/3, 42a/8, 42b/1, 42b/8, 42b/9, 43a/5, 43b/5, 43b/6, 43b/9, 44a/1, 44a/2/2, 44a/3, 44a/4, 44a/5, 44a/9, 44b/4, 44b/6, 44b/8, 44b/9, 45a/1, 45a/8, 45a/9, 45b/1, 45b/3, 45b/6, 46a/1, 46a/2, 46a/3, 46a/4, 46a/6, 46a/7, 46a/8, 46a/9, 46b/1, 46b/2, 46b/3, 46b/4, 46b/6/7/8/9, 47a/1, 47a/2, 47a/5, 47a/6, 47a/6, 47a/7, 47a/8, 47b/2, 47b/4, 47b/7, 47b/9, 48a/1, 48a/2, 48a/3, 48a/4, 48a/5, 48a/8, 48a/9, 48b/1, 48b/4, 48b/5, 48b/6, 48b/7, 49a/1, 49a/2, 49a/3, 49a/6, 49a/7, 49a/8, 49b/3, 49b/4, 49b/6, 49b/7, 50a/4, 50a/5, 50a/6, 50a/7, 50a/9, 50b/1, 50b/2, 50b/4, 50b/6, 51a/2, 51a/3, 51a/4, 51b/7, 52a/3, 52a/6, 52a/8, 52b/2, 52b/8, 52b/9, 53a/1, 53a/4, 53a/5, 53a/6, 53a/7, 53a/8, 53b/1, 53b/6, 53b/7, 53b/8, 53b/9, 54a/1, 54a/2, 54a/3, 54a/4, 54a/5, 54a/7, 54a/8, 54b/1, 54b/3, 54b/4, 54b/5, 54b/6, 54b/7, 55a/3, 55a/4, 55a/5, 55a/6, 55b/1, 55b/2, 55b/7, 56a/4, 56a/6, 56a/7, 56b/2, 56b/8, 56b/9, 57a/2, 57a/3, 57a/4, 57a/8, 57a/9, 57b/4, 57b/9, 58a/1, 58a/3, 58a/5, 58a/7, 58a/8, 58b/2, 58b/3, 58b/5, 58b/7, 58b/8, 58b/9, 59a/4, 59a/5, 59a/6, 59a/7, 59a/8, 59b/2, 59b/5, 59b/6, 60a/3, 60a/7, 60b/2, 60b/3, 60b/4, 60b/9, 61a/2, 61a/3, 61a/4, 61a/7, 61a/8, 61b/4, 61b/5, 61b/7, 61b/8, 62a/3, 62a/4, 62a/7, 62a/8, 62a/9, 62b/4, 62b/5, 63a/1, 63a/2, 63a/6, 63a/7, 63a/8, 63a/9, 63b/1, 63b/3, 63b/6, 63b/8, 63b/9, 64a/4, 64b/3, 64b/6, 65a/1, 66a/4, 66a/5, 67a/1, 67a/3, 67a/3, 67a/9, 67b/1, 67b/2, 67b/3, 67b/4, 67b/5, 67b/6, 67b/6, 67b/7, 68a/2, 68a/3, 68a/5, 68a/6, 68b/1, 68b/5, 69a/1, 69a/2, 69a/3, 69a/5, 69a/7, 69a/9, 69b/1, 69b/2, 69b/3, 69b/6, 69b/6, 69b/7, 69b/8, 69b/9, 70a/1, 70a/2, 70a/6, 70a/9/9, 70b/1, 70b/2, 70b/5, 70b/6, 70b/7, 70b/8, 70b/9/9, 71a/3, 71a/4, 71a/7, 71a/8, 71a/9, 71b/1, 71b/3, 71b/4, 71b/5, 71b/6, 71b/7, 71b/8, 71b/9, 72a/1, 72a/2, 72a/3, 72a/4, 72a/5, 72a/7, 72a/8, 72a/9, 72b/2, 72b/3, 72b/4, 72b/5, 72b/6, 72b/7,

72b/9, 73a/1, 73a/2, 73a/3, 73a/4, 73a/5, 73a/6, 73a/8, 73a/9, 73b/3, 73b/3, 73b/4, 73b/5, 73b/7, 73b/8, 73b/9, 74a/2, 74a/3, 74a/5, 74a/7, 74a/8, 74a/9, 74b/6, 74b/6, 75a/1, 75a/2, 75a/6, 75a/7, 75a/8, 75a/9, 75b/1, 75b/4, 75b/7, 75b/8, 75b/9, 76a/2, 76a/3, 76a/4, 76a/6, 76a/7, 76b/1, 76b/3, 76b/4, 76b/7, 76b/8, 77a/1, 77a/4, 77a/5, 77a/9, 77b/2, 77b/7, 77b/8, 77b/9, 78a/1, 78a/2, 78a/3, 78a/6, 78a/8, 78b/6, 78b/7, 78b/8, 78b/9, 79a/1, 79a/3, 79a/4, 79a/6, 79a/7, 79b/1, 79b/2, 79b/3, 79b/7, 79b/8, 80a/1, 80a/2, 80a/3, 80a/4, 80a/5, 80a/6, 80a/8, 80a/9, 80b/1, 80b/3, 80b/4, 80b/5, 80b/7, 81a/1, 81a/2, 81a/3, 81a/4, 81a/6, 81a/8, 81a/9, 81b/2, 81b/3, 81b/4, 81b/5, 81b/7, 81b/8, 81b/9, 82a/2, 82a/6, 82a/7, 82a/9, 82b/1, 82b/3, 82b/5, 82b/7, 82b/8, 83a/1, 83a/2, 83a/5, 83a/7, 83a/8, 83a/9, 83b/4, 83b/5, 83b/7, 83b/8, 84a/3, 84a/5, 84a/6, 84b/2, 84b/3, 84b/4, 84b/7, 84b/9, 85a/2, 85b/5, 85b/6, 85b/7, 85b/9, 85b/9, 86a/1, 86a/3, 86a/4, 86a/6, 86a/8, 86b/2, 86b/3, 86b/4, 86b/7, 86b/9, 87a/5, 87a/8, 87b/2, 87b/9, 88a/3, 88a/5, 88a/7, 88a/9, 88b/2, 88b/3, 88b/4, 88b/5, 88b/7, 88b/8, 89a/1, 89a/4, 89a/5, 89a/9, 89b/3, 89b/6, 89b/7, 89b/9, 90a/6, 90a/7, 90a/8, 90b/9, 91a/1, 91a/2, 91a/3, 91a/4, 91a/6, 91a/7, 91b/1, 91b/7, 91b/8, 92a/4, 92a/5, 92a/7, 92b/1, 92b/3, 92b/4, 92b/6, 92b/8, 93a/5, 93a/7, 93a/9, 93b/1, 93b/5, 93b/7, 94a/3, 94a/4, 94a/9, 94b/1, 94b/4, 94b/8, 95a/1, 95a/3, 95a/4, 95a/7, 95b/1, 95b/2, 95b/6, 95b/8, 96a/1, 96a/4, 96a/8, 96b/1, 96b/2, 96b/3, 96b/4, 97a/2, 97a/6, 97a/7, 97a/8, 97a/9, 97b/3, 97b/8, 97b/9, 98a/1, 98a/2, 98a/3, 98a/4, 98a/5, 98a/6, 98a/7, 98a/8, 98a/9, 98b/6, 98b/8, 98b/9, 99a/1, 99a/4, 99a/5, 99a/7, 99a/9, 99b/1, 99b/2, 99b/3, 99b/6, 99b/7, 99b/8, 100a/1, 100a/2, 100a/4, 100a/5, 100a/8, 100b/5, 100b/6, 100b/9, 101a/1, 101a/3, 101a/4, 101a/5, 101a/8, 101a/9, 101b/1, 101b/2, 101b/4, 101b/6, 101b/7, 101b/9, 102a/1, 102a/1, 102a/2, 102a/3, 102a/3, 102a/5, 102a/6, 102a/7, 102a/8, 102a/9, 102b/1, 102b/2, 102b/3, 102b/4, 79b/1), ol durur (RH 25a/5, 28b/3, 28b/4, 28b/5, 55b/4, 61b/1)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşâb Tercümesi

dutğay (İN 60r/1), dutğay sen (İN 57v/3/4), dutmağay sen (İN 51r/7), dutup (İN 24v/1), dutmağdan (İN 50v/6), (İN 44r/2), durur (İN 58r/2, 22v/2), dedi (İN 10v/9, 11r/3, 39v/4, 4r/2, 6r/9, 6v/3, 40r/1, 40v/8, 42r/9, 4v/3, 6v/8, 7v/3, 7v/9, 9r/5, 9r/6), dediler (İN 10r/5, 24r/3, 27v/6, 27v/8, 7v/5), dedük (İN 31v/5, 57r/5), dedükimiz (İN 44r/7, 20r/4, 20r/9, 21v/5, 28r/5, 44v/5, 45r/3, 45v/4, 46r/3/4, 46v/1, 20v/3, 22v/4/5), deger (İN 57r/1), degin (İN 11v/5, 25v/5), demek (İN 20v/2, 45r/4, 45v/5), demişler (İN 24r/3), dep (İN 25r/2), derler (İN 21v/5, 19v/6, 20v/2, 23r/2, 24v/3, 24v/4/4,

25r/6, 25v/9, 33r/4, 42r/6, 35v/5, 38r/7, 39r/2, 44r/4), deyerler (İN 18r/9), 25v/9, 26v/6, 27r/7, 39r/4/5/6, 44r/4/5/6, 44v/6, 29v/8), deyip (İN 12r/2, 25r/9, 28r/1, 37r/2), deyüp (İN 11r/8, 11v/9, 39v/7, 5r/9, 9r/1, 9v/1, 10r/9, 10v/1), diler men (İN 11r/6), dirseki (İN 26v/5), dirseklerni (İN 24r/9), dirsekni (İN 24v/1, 51v/5), ditremek (İN 36v/9), dizini (İN 29v/2), dodağı “dudak” (İN 42r/2), dodağ durur “dudak” (İN 35v/9), doldurmağı (İN 34r/9), doldurup (İN 25r/3), doltursa (İN 31v/2, 34r/1, 61r/2), dölenüp (İN 31r/8), dördi (İN 35v/6), dördinçi (İN 32v/3), dört (İN 29r/3, 45v/4, 46v/1, 48v/2, 49r/3, 51v/1, 57r/5, 64v/7, 53r/6, 53v/5, 56v/2, 66r/7, 65r/6), dörtten (İN 45v/6, 46v/2), dörtgül (İN 41v/6), durğan (İN 30v/1), durğay (İN 28r/8, 29v/1, 33v/8, 41v/4), durğuza (İN 54v/6), durğuzğay sen (İN 32r/3, 32v/6), durmağ (İN 30v/9), durmağ durur (İN 29r/8, 30v/9), durmağdan (İN 49r/6), durmağdur (İN 30v/8), dursa (İN 40v/5), durup (İN 51r/6), durur (İN 12r/5, 27r/3, 5v/5, 9r/4, 24v/8, 25r/4/5, 25v/5, 27r/4, 29r/3, 29r/3/4/5, 29r/4/5, 30v/5, 35r/8, 35v/4/5, 36r/2, 40r/9, 44v/4, 53r/4, 55v/5, 56r/4, 60r/9, 64r/4, 9r/7), dururlar (İN 12r/2, 37r/2), dutaçağ (İN 36r/6), dutam (İN 23v/3, 64v/7, 42r/3, 65r/6, 65r/7/8, 65v/3, 66r/4, 66r/8), dutam edi (İN 64v/9, 65r/2), dutar (İN 61v/8/9, 61v/5), dutğan (İN 27r/8, 45v/7), dutğanda (İN 46v/9), dutğay (İN 37v/2/4/6/7/9, 38r/1/2/4, 41v/6/6, 41v/9, 55r/8), dutğay sen (İN 47v/8, 55r/2, 61v/8/9, 63v/9), dutmağ (İN 34v/5, 36r/4, 55r/3), dutmağ kerek 35r/9, dutmağda (İN 55r/1), dutmağdan (İN 36v/4, 46v/7, 46v/8, 48r/7, 50r/3, 50v/7, 52r/2, 53r/7, 54v/4/5, 56r/2, 58r/8, 62v/4, 56r/3, 56v/7, 57r/8, 57v/1, 58v/1, 59r/3, 62v/5), dutmaz 26v/8, dutsa (İN 24r/2, 36r/6), duyğay 37r/6/7/9, düpdüz (İN 42v/3), dürlüdür (İN 24v/3, 31v/6), düşer (İN 44r/1, 44v/7), düz (İN 29r/4, 42v/4, 30v/1, 38v/5, 41v/9), düz kılğay (İN 29v/2), dürlü (İN 29r/3, 30r/1, 44r/2, 47r/6, 30r/7, 30v/4/9), dağı (İN 54r/6/7/9, 54v/1/2/3, 11v/7, 18v/4, 2r/3, 2r/5/6, 10r/2, 10r/3, 10r/5, 10v/3, 10v/6, 10v/7, 11r/2, 11r/6, 11r/9, 12r/3, 12r/4, 12r/7, 12v/3/4/5, 13r/1, 13r/3, 13r/4, 13v/1, 14r/6, 14r/8, 14r/9, 14v/2/3/5, 15r/1/2, 15r/9, 15v/1, 15v/2/3, 15v/5/7/8/9, 16r/1/3/7/8/9, 16v/2, 16v/3, 17r/6, 17v/5, 17v/7, 18r/5/5, 18v/3, 18v/6, 18v/7, 19r/6, 19r/9, 19v/5, 19v/9, 20r/2, 20r/8, 20v/1, 20v/4/8/9, 21r/3, 21r/5, 21r/8/9/9, 21v/2/3, 21v/4, 21v/6, 21v/8/9, 22r/1/1, 22r/4/5/5, 22r/7, 22v/4, 23r/1, 23v/2, 23v/5, 23v/9, 24r/2, 24r/6/7, 24r/7/8, 24r/9, 25r/1, 25r/5, 25r/8, 25v/3/5, 25v/9, 26r/2, 26r/4, 26v/1/3, 26v/9, 27r/1/2, 27r/4/4, 27r/5, 27v/2, 27v/3, 27v/4, 27v/8, 28r/4/4, 28r/7, 28r/8, 28v/5, 28v/6/9, 29r/7/7, 29v/1/2/3, 29v/4, 29v/5/7/8/9, 2r/9, 2v/2/3, 2v/9, 30r/2/3, 30r/5/6/7/9, 30v/2, 30v/4/9, 30v/6, 31r/1/2/3/5/8/9, 31v/3/5, 31v/7/8/9, 32r/3/4/5/6, 32v/1, 32v/2, 32v/4/5/6/8/8, 33r/5, 33r/8/8, 33v/1, 33v/6, 33v/8,

34r/7/8/8/9, 34v/1/2, 35r/4/4/5, 35v/2, 35v/6, 35v/8, 36r/8/9/9, 36v/3, 36v/4/6/7/8/9/9,
37r/3/4/5, 37v/4/5, 38r/1/3/4, 38r/6/8/9, 38v/2/3/4, 38v/5/6, 38v/7, 39r/2/3,
39r/4/5/6/9, 39v/1/2/5/5, 39v/7, 39v/9, 3r/1/4/5, 3r/7, 3r/9, 3v/1, 3v/3, 40r/7/9, 40r/9,
40v/3/3/6/7, 40v/9, 41r/2/3, 41r/5, 41v/5, 41v/7, 41v/9, 42r/1, 42r/9, 42v/1, 42v/3,
42v/8, 43r/1, 43r/8, 43r/9, 43v/5, 44r/5/6, 44r/9, 44v/1/2/2/3/4/5, 44v/9, 45r/4/6/8/9,
45v/1, 45v/8/9, 46r/1, 46r/3, 46r/6, 46v/3/4/5, 46v/8, 46v/9, 47r/1/2,
47r/3/4/6/6/7/8/9, 47v/1/1/2/5/6/7, 48r/2, 48r/4, 48r/7/9, 48v/1/2/3/4/5/6, 48v/8/9,
49r/1, 49r/4/5/6/7, 49v/1, 49v/2/2/3/6/7/8, 4r/2, 4r/5/6/6/6, 4r/7/7, 4v/1, 4v/3, 4v/8,
50r/3/4/6/7, 50v/4/5/5/6/7, 50v/9, 51r/1/2, 51r/4, 51r/6, 51r/7, 51v/2/3/4, 52r/4/7,
52v/3, 52v/6, 52v/8, 53r/2, 53r/8/9, 53v/1, 53v/4, 53v/4, 53v/5/6/7/8, 54r/1, 54r/8,
54v/4/6/7/8, 55r/1/3/4/5/5/6, 55v/3/4, 55v/5/6, 56r/1/2/7, 56v/4/6/7, 57r/1, 57r/8/9,
57v/2/2/3/4, 57v/8/9, 58r/4, 58r/9, 58v/1/3/5/7/8, 59r/2/3/5/5/7, 59r/8/9, 59v/4/5/6/7,
5r/4, 5r/6, 5r/9, 5v/3, 5v/5, 5v/8/9, 60r/1, 60r/5/6, 60v/7, 61r/2/4, 61r/3, 61r/9,
61v/2/3/4, 61v/7/8, 62r/4/5/5/7/8, 62v/3/4, 62v/7/8/9, 63r/4/5, 63v/1, 63v/2, 63v/6,
63v/7/8/9, 64r/1/3/3, 64r/6/8/9, 64v/4, 65r/6, 65v/1, 66v/1, 66v/4/5, 6r/1, 6r/2, 6r/7,
6r/9, 6v/3, 6v/6, 6v/8, 7r/4, 7r/6, 7v/2, 8v/3, 8r/1, 8r/3, 8v/8/8, 9r/2/2, 9r/3, 9r/4, 9r/5,
9r/7, 9v/2, 9v/3, 9v/9), dutaçağ (İN 36r/6), dutam edi (İN 64v/9, 65r/2), degül (İN
26v/9, 5V/9, 7r/6, 7v/9), degüldür (İN 10r/1, 10v/3, 12r/9, 28v/3), durmak (İN 33v/7)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

daşkarıdur (MS 46a/2, 46b/5), davar (MS 29b/3), degen (MS 29a/1, 29b/6, 44b/1,
9a/4), degin (MS 20b/1, 22b/1, 22b/2, 36a/1, 4a/5), dek (MS 23a/1, 23a/4), delü
(MS 6a/6), deñizler (MS 7a/4), dereler (MS 7a/4), dibinden (MS 22b/1), didigümüz
(MS 13b/5, 17b/1, 18a/6, 12a/2, 11a/3, 11b/2, 12b/4, 13a/5, 13b/1, 14b/5, 16a/2,
18a/1, 27a/2, 2a/2, 2b/6, 30b/5, 44b/2, 46a/5, 47a/3, 4a/3, 4b/5, 5a/3, 6a/3, 6a/6,
6b/3/5, 7b/2, 17a/5, 12a/3/6, 12b/2, 14a/4, 15b/5, 16b/4, 16b/6, 18a/2, 18b/2, 19a/1,
19a/2, 26b/5, 27a/3, 27a/5/6, 27b/3, 30a/5, 38b/3/4, 42b/1, 42b/3, 42b/6, 43a/1/2,
44b/3, 45b/1, 45b/2, 46a/2, 46b/2, 46b/5, 47a/5), didügümüzden (MS 21a/6, 21b/5),
digen (MS 16a/1, 22a/6, 42a/4, 45a/3, 45a/3/5), digenümüzden (MS 21a/4, 22a/1), dik
(MS 30a/3), dil (MS 44b/1), dildedür (MS 46a/1, 46a/5), diledügümüz (MS 12b/4,
14a/2), dilese (MS 32a/2, 32a/5, 36b/4, 39a/6), dilinde (MS 5b/6), dilini (MS 37b/3),
dilsüz (MS 42a/2), dimek (MS 10b/5, 16b/3, 20b/3/3/3, 20b/4/4, 44b/5, 5a/5, 5b/3),
dimekdür (MS 10a/6, 11b/5, 17a/3), diregidür (MS 4a/1), dirsek (MS 22b/6), dirsekler
(MS 11a/5, 23a/3, 23a/6), doğru (MS 1b/6), doğurğan (MS 41a/4), dökmek (MS

26a/4), dönder (MS 13a/5), döndericidir (MS 46a/4), dönderünüz (MS 13a/6), dördi (MS 26b/1), dördinci (MS 31b/2, 37b/4), dört (MS 26b/5, 40b/6, 45b/2, dördür (MS 22a/5), döşenmiş (MS 40a/4), döşerdi (32a/5), durğan (MS 37a/5), durğuzğay (MS 37a/4), durğuzmuşdur (MS 4a/2), durğuzuñ (MS 2a/3), durmak (MS 10a/4, 10a/6, 13a/4, 13b/3, 17a/4), dursañuz (MS 11a/4, 23a/2), duruñuz (MS 17a/6), durup durur (MS 1b/6), durur (MS 41a/5, 41b/1), dururken (MS 17b/2, 19a/1), dutdı (MS 31b/4), dutmak (MS 3a/5), dutmuş (MS 36a/5), duttum (MS 40b/4, 41a/1), dutuñuz (MS 3a/3), dükense (MS 32a/5, 35b/1), dürlüdür (MS 26b/1 37a/6, 38b/1, 38b/5, 4b/4, 6a/2, 6b/2, 6b/6, 45b/5), düşer (MS 5a/4), düşkey (MS 30a/1), düşmez (MS 4b/6), düşüp (MS 17b/3), düşür (MS 34b/2), düşürdi (MS 33a/3), davar (MS 29b/3), degül (MS 34b/1, 41b/2), degüldür (MS 10b/4, 10b/6, 28a/1, 29a/5 7b/6, 8a/5/6, 8b/3), degüldür (MS 10b/4, 10b/6, 28a/1, 29a/5 7b/6, 8a/5/6, 8b/3), daşkarıdur (MS 46a/2, 46b/5), dildedür (MS 46a/1, 46a/5), dimekdür (MS 10a/6, 11b/5, 17a/3), diregidür (MS 4a/1), döndericidir (MS 46a/4), durğuzmuşdur (MS 4a/2), dürlüdür (MS 26b/1 37a/6, 38b/1, 38b/5, 4b/4, 6a/2, 6b/2, 6b/6, 45b/5), dibinden (MS 22b/1), didügümüzden (MS 21a/6, 21b/5), digenümüzden (MS 21a/4, 22a/1), dilsüz (MS 42a/2), didügümüzden (MS 21a/6, 21b/5), digenümüzden (MS 21a/4, 22a/1), diledügümüz (MS 12b/4, 14a/2), durğuzuñ (MS 2a/3), dursañuz (MS 11a/4, 23a/2), duruñuz (MS 17a/6), didigümüz (MS 13b/5, 17b/1, 18a/6, 12a/2, 11a/3, 11b/2, 12b/4, 13a/5, 13b/1, 14b/5, 16a/2, 18a/1, 27a/2, 2a/2, 2b/6, 30b/5, 44b/2, 46a/5, 47a/3, 4a/3, 4b/5, 5a/3, 6a/3, 6a/6, 6b/3/5, 7b/2, 17a/5, 12a/3/6, 12b/2, 14a/4, 15b/5, 16b/4, 16b/6, 18a/2, 18b/2, 19a/1, 19a/2, 26b/5, 27a/3, 27a/5/6, 27b/3, 30a/5, 38b/3/4, 42b/1, 42b/3, 42b/6, 43a/1/2, 44b/3, 45b/1, 45b/2, 46a/2, 46b/2, 46b/5, 47a/5), dilsüz (MS 42a/2), üçe degin (MS 24a/2)

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

dögül (MG 81a/2), dögül sen (MG 63b/7), dört (MG 91a/9)

Resûlî Sözlüğü

dağuk “tavuk” (RS 197a/12, 200b/9), danığıl “danışmak” (RS 187b/9), davar (RS 199b/5), deke (RS 195b/6), deli (RS 191a/21), delü (RS 197a/4), demir (RS 195a/7), demür (RS 205c/18), deñiz (RS 193a/20), dèri (RS 195a/5), deve (RS 195a/22), dırnağ (RS 200a/15), dikiçi (RS 205c/28), dil (RS 189b/16), dilkü (RS 195b/20), dillik (RS 191a/22), dişi (RS 197a/8, 202c/8), diz (RS 190a/22, 199a/16), doğru (RS

203c/22), döndür (RS 187b/6, 186b/3), döş (RS 198c/22), döşek (RS 204b/3), dügmek “dügümlemek” (RS 191c/22), dülbend (RS 211b/10), dün (RS 192b/4, 192a/27, 192b/6), dün buçuğı “gece yarısı” (RS 192b/7), kararı dün (RS 192b/9), kısa dün (RS 192b/11), öbürkü dün “önceki, geçen gece” (RS 192b/5), aydın dün (RS 192b/8), uzun dün (RS 192b/7)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

dağladı “dağlamak” (BM 77b/8), dağlar (BM 77b/8), danuğ oldı (BM 50b/2), danuğluk verdi (BM 50b/2), darta (BM 88a/1), darta (BM 88a/1), dawuşağan “tavşan” (BM 15/2), degdi (BM 88b/5), deger (BM 11b/9), değışirdi (BM 66b/3), değışürür (BM 66b/3), degme “her” (BM 20a/10)r, delik (BM 10a/3), delü toğan “yırtıcı kuş” (BM 16b/1), dengiz “deniz” (BM 10b/7), depeledi (BM 75b/7), derk “acele” (BM 11b/9), derledik “terleme” (BM 64b/9), derler “terleme” (BM 64b/9), dewe (BM 13a/2), dewe kuş (BM 13a/4), diledi (BM 57b/1), dilendi (BM 51a/3), dilenür (BM 51a/3), diler (BM 57b/1), direk (BM 9b/8), dirlik “hayat” (BM 11b/1), ditretmak “titremek” (BM 15a/5), doğundi (BM 26a/10), doğunur (BM 26/10), doldurur (BM 81a/3), donluk “donluk maaş” (BM 12b/2), doz “toz” (BM 9a/10), doz edur “toz atmak” (BM 67a/5), durdu (BM 71b/9), durğay “toygar” (BM 17a/5) , duz “tuz” (BM 14a/9) tuz, dügmeledi (BM 46b/9), dügmelür (BM 46b/9), dündülbi “gece vakti” (BM 19a/1), dünglendi “dinlemek” (BM 25a/8), dünle “gece” (BM 18a/7), dürüşti “çalışmak” (BM 30b/5), düşer (BM 86b/1), düşti (BM 86b/1), düzedür (BM 75a/5), düzetti (BM 75a/5)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

dağı (TA 61a/13, 61b/1/2/5), dağık “tavuk” (TA 11a/9), degil (TA 45a/3), degingil (TA 41a/5), degşürgil “değıştirmek” (TA 44b/6), demür (TA 33a/11), dıldığlağıl (TA 39b/1), dıldığlağıl (TA 39b/1), dırgak “kuş tırnağı” (TA 11a/13), dilgil (TA 45a/8), dirgil (TA 35b/7), dişkil (TA 39b/6), doğığıl (TA 37b/9), döggil (TA 42a/4), döğüç (TA 18b/6), döndürü (TA 45a/13), döngil (TA 42a/9), dört (TA 23a/11), döş (TA 22a/2), dözgil (TA 36b/7), dudak (TA 21a/8), düdük (TA 25b/13, 43a/7), düdükçi (TA 25b/12), dürt (TA 23a/11), dürüşkil (TA 36a/8), düş (TA 30b/2), esendemür (TA 31a/10), aydemür (TA 31a/9), aydoğıd (TA 31a/7), el değışüri (TA 44b/7), kündoğıd (TA 31a/8), kündoğımış (TA 31a/9)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

dağ (ŞZ 38/3), dağı (ŞZ 67/10), daği (ŞZ 46/31, 59/1, 60/1, 60/10, 63/10, 68/1), dalak (ŞZ 33/4), daldı (ŞZ15/26), dalıcı (ŞZ 22/24), dalma (ŞZ 12/16), dalmak (ŞZ 4/44), dam (ŞZ 40/25), dar (ŞZ 39/19), darı (ŞZ 43/18), darısız (ŞZ 43/19), dartar (ŞZ 20/21), dartıcı (ŞZ 23/9), daş (ŞZ 37/47), datar (ŞZ 19/46), datdı (ŞZ 16/8), daticı (ŞZ 22/49), datma (ŞZ 12/41), dayan (ŞZ 9/52), dayandı (ŞZ 16/40), dayanıcı (ŞZ 23/16), dayanma (ŞZ 13/27), dayanmış (ŞZ 68/6), dayatmak (ŞZ 6/10), de (ŞZ 7/17), dedi (ŞZ 14/11), degici (ŞZ 22/50), degil (ŞZ 45/17), degirmen (ŞZ 41/25), değdi (ŞZ 16/9), değer (ŞZ 19/47), değme (ŞZ 12/36), değmek (ŞZ 5/23), dek (ŞZ 46/8), del (ŞZ 8/29), deldi (ŞZ 15/8), deler (ŞZ 19/2), delici (ŞZ 22/6), delme (ŞZ 11/46), delmek (ŞZ 4/26), deme (ŞZ 10/26), demek (ŞZ 3/19), demir (ŞZ 38/10), deñiz (ŞZ 36/18, 66/3), deñizden (ŞZ 64/5, 64/6), derazi (ŞZ 58/14), dere (ŞZ 53/13), deri (ŞZ 33/9), derzi (ŞZ 44/11), derziye (ŞZ 63/3), deve (ŞZ 34/28, 53/14), deve kuşu (ŞZ 36/15), deyer (ŞZ 18/1), deyici (ŞZ 21/19), dışarı (ŞZ 38/34), didiler (ŞZ 59/4), didiler (ŞZ 66/10), dik (ŞZ 8/33), dikdi (ŞZ 15/12), diken (ŞZ 42/29), diker (ŞZ 19/6), dikici (ŞZ 22/10), dikme (ŞZ 12/3), dikmek (ŞZ 4/30, 68/10), diksün (ŞZ 63/3, 63/6), dil (ŞZ 32/17), diledi (ŞZ 14/37), dilek eyle (ŞZ 8/5), dilek eyleci (ŞZ 21/44), dilek eyledi (ŞZ 14/6), dilek eyleme (ŞZ 11/22), dilek eylemek (ŞZ 4/34), dilek eyler (ŞZ 18/26), dilekçi (ŞZ 59/1), diler (ŞZ 18/27), dileyici (ŞZ 21/45), dilile (ŞZ 59/2, 70/4), dilki (ŞZ 35/15), dilsiz (ŞZ 40/3), direk (ŞZ 36/33), dirsek (ŞZ 32/27), diş (ŞZ 32/16), dişi (ŞZ 34/10), ditre (ŞZ 9/42), ditreci (ŞZ 23/6), ditredi (ŞZ 16/30), ditreme (ŞZ 13/17), ditremek (ŞZ 5/44), ditrer (ŞZ 20/17), diz (ŞZ 32/42), doğan (ŞZ 36/8), doğru (ŞZ 39/30), doğurdı (ŞZ 14/44), doğurucu (ŞZ 21/52), doğurur (ŞZ 18/34), doğur (ŞZ 8/12), doğurma (ŞZ 11/30), doğurmak (ŞZ 4/10), dokandı (ŞZ 16/11), dokanma (ŞZ 12/43), dokmak (ŞZ 5/37), doksan (ŞZ 49/18), doksan bin (ŞZ 50/17), doku (ŞZ 9/35), dokudu (ŞZ 16/23), dokuma (ŞZ 13/10), dokunıcı (ŞZ 22/52), dokunmak (ŞZ 5/25), dokur (ŞZ 20/9), dokuyucu (ŞZ 22/64), dokuz (ŞZ 49/9), dokuz bin (ŞZ 50/8), dokuz yüz (ŞZ 49/27), dokuz yüz bin (ŞZ 50/26), dolab (ŞZ 40/33), doldur (ŞZ 9/4), doldurdu (ŞZ 15/38), doldurucu (ŞZ 22/33), doldurma (ŞZ 12/25), doldurmak (ŞZ 5/5), doldurur (ŞZ 19/29), dolı (ŞZ 39/32), don (ŞZ 33/23, 69/6), dökdi (ŞZ 16/10), döker (ŞZ 19/30, 19/48), dökici (ŞZ 22/51), dökme (ŞZ 12/26,12/42), dökme (ŞZ 5/24), dön (ŞZ 9/50), döndi (ŞZ 16/38), döner (ŞZ 20/26, 70/1), dönici (ŞZ 23/14), dönme (ŞZ 11/23, 13/25), dönmek (ŞZ 6/8), dörbi (ŞZ 44/18), dört (ŞZ 49/4, 65/9)dört bin (ŞZ 50/3), dört yüz (ŞZ 49/22), dört yüz bin (ŞZ 50/21), döseyici (ŞZ 22/47), döşedi

(ŞZ 16/6), döşek (ŞZ 40/35), döşeme (ŞZ 12/39), döşemek (ŞZ 5/20), döşer (ŞZ 19/44), dudak (ŞZ 32/15), dur (ŞZ 7/11), durdı (ŞZ 14/3), durma (ŞZ 10/16), durmak (ŞZ 3/11), durmakda (ŞZ 69/6), durucu (ŞZ 21/11), durur (ŞZ 17/19, 66/4), dururlar (ŞZ 66/3, 66/6), dükeli (ŞZ 46/22, 63/6, 67/3), dülbend (ŞZ 33/17), dümen (ŞZ 36/34), dün (ŞZ 37/33), dün (ŞZ 62/4), dün yarısı (ŞZ 37/26), düş (ŞZ 7/21), düşdi (ŞZ 14/15), düşer (ŞZ 18/5), düşici (ŞZ 21/23), düşmanların (ŞZ 64/12), düşme (ŞZ 11/1), düşmek (ŞZ 3/22), düttün (ŞZ 41/31), dizgin (ŞZ 41/19), dün (ŞZ 60/12)

Kitâbü'l- Ef'âl

damarların (KE 15b/8), deve (KE 2a/3), direng (KE 129b/7), diriğ (KE 73b/5/5/6), diz (KE 56a/6), döndi (KE 43b/6, 54b/9), dut- “tutmak” (KE 16b/3), duttı (KE 31a/5), düşdi (KE 19b/2)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

dırır “durur” (ŞM 19a/16, 78a/10, 78a/15, 33b/10, 65a/18), durur (ŞM 10a/3, 10b/7, 5a/4, 6a/10, 6a/3, 8a/13, 9b/5, 10a/14, 11b/6, 12b/7, 15a/1, 38b/15, 39a/3, 8a/15, 9b/15, 9b/7), dağı (ŞM 22b/6, 92b/6), dağı (ŞM 16a/2, 5b/9, 6b/17, 100b/1, 101a/1, 101a/10, 101a/12, 101a/3, 101b/12, 102a/12, 102b/18, 102b/2, 102b/9, 103b/14, 104b/13, 105a/3, 109a/17, 109a/18, 109a/3, 109b/13, 109b/5, 10a/15, 10a/2, 10a/5, 110b/13, 110b/3, 111a/8, 111b/11, 111b/17, 112b/13, 112b/17, 113a/1, 113a/16, 113a/4, 114a/14, 114a/9, 114b/16, 115a/17, 115a/4, 115b/3, 116a/13, 116a/2, 116a/3, 116a/5, 117a/15, 117a/2, 117a/5, 119b/12, 11a/13, 11a/14, 11b/10, 11b/4, 120a/17, 120a/7, 122a/11, 122a/11, 122b/8, 123b/18, 123b/5, 124a/3, 124a/6, 124b/10, 124b/13, 124b/15, 125a/15, 125b/10, 126a/18, 126b/10, 126b/15/16, 126b/17, 127a/10, 127a/18, 127a/6, 128a/13, 128a/9, 128b/2, 129a/9, 129a/9, 12a/2, 130a/4, 130b/15, 130b/3, 131a/18, 131a/4, 131a/8, 13a/3, 13a/3, 13b/4, 14b/10, 14b/4, 15b/13, 15b/5, 16a/1, 17a/3, 17b/3, 18a/14, 18b/1, 18b/17, 18b/9, 19a/11, 19a/7, 19a/9, 19b/15, 19b/18, 20b/15/15, 21a/15, 21a/16/17, 21a/6, 21b/17, 22a/13, 22a/4, 22b/10, 22b/15, 22b/2, 23a/6, 24a/15/16, 25b/7, 25b/9, 27a/16, 27b/16, 27b/17, 28b/13, 28b/14, 29a/12, 29a/14, 29a/16, 29b/1, 29b/11, 29b/15, 30a/11, 30a/18, 30b/3, 31a/13, 31a/14, 32a/2, 32b/2, 32b/7, 33a/5, 34a/4, 34a/6, 34b/11, 35a/15, 35a/17, 35b/5, 36a/12, 36b/18, 36b/2, 36b/5, 37a/13, 37a/18, 37a/3, 37a/5, 37b/11, 37b/14, 38a/11, 38b/1, 38b/10, 38b/14, 39a/17, 39b/11, 39b/13, 39b/16, 40a/4, 40b/18, 41a/6, 41a/7, 41b/1, 41b/10, 41b/12, 41b/9, 42a/15, 42a/4, 43b/16,

44a/12, 44a/18, 44b/17, 45a/12, 45a/17, 45b/14, 45b/15, 45b/8, 46a/16/16, 46a/2, 46a/5, 46b/6, 47a/1, 47b/18, 47b/4, 47b/5, 48b/14, 48b/7, 50b/14, 50b/14, 51b/12, 52a/5, 52a/6, 53b/6, 54a/18, 54a/7, 54b/1, 54b/2/2, 55a/13, 56a/3, 57b/10, 59a/1, 59b/12, 59b/12/12, 59b/8, 60a/3, 61b/18, 62a/12, 62a/14, 62a/4, 62a/6/6, 62a/8, 62a/9, 63a/8, 64b/14, 64b/14, 65a/13, 65a/16, 65a/4/4, 65b/11, 66b/14, 66b/16, 66b/8, 67a/1, 67b/5, 69a/9, 6a/11, 6a/5, 6a/9, 70a/11, 70a/14, 71b/16, 72a/15, 73a/18, 73b/16, 73b/5, 74a/11, 74a/17, 74a/3, 75b/15, 75b/4, 76a/1, 76a/7, 76b/12, 77a/10, 77b/10, 78a/2, 78a/2, 78a/3/3, 78b/4, 78b/9, 7a/18, 7a/9, 7b/1, 7b/11, 7b/14, 80a/10/10, 80a/16, 80b/1, 80b/5, 80b/6, 81b/2, 82a/1, 82b/14, 82b/17, 82b/5, 83a/13, 83a/16, 83a/17, 83a/7, 83b/2, 84b/13, 85a/18, 86a/14, 86a/15, 86a/2, 86a/4/5, 86b/14, 86b/15, 86b/2, 87b/6, 88b/12, 89b/2, 8a/17, 8a/4, 8b/16, 8b/6, 90a/12, 90a/14, 90a/15, 91a/16, 91b/11, 92a/10, 92b/18, 93a/1, 93a/12, 93a/6, 94a/10, 96b/15, 97a/4, 97a/7, 99a/12, 99a/6, 99b/13, 99b/8, 9b/2, 9b/7), daħıdur (ŞM 39a/8), daħı (ŞM 116b/8, 25a/16, 100a/6, 103a/8, 108a/3, 116b/3, 117a/1, 119a/3, 32a/4, 40a/15, 47a/18, 52a/18, 65a/17, 66b/6, 75a/13, 80b/4, 86b/5, 99a/4), daħıl 20a/12, daħo 119a/14, danıķlık (ŞM 62b/9, 59b/13, 78a/7, 81b/8), danıķlıkı (ŞM 81b/6), danuķları (ŞM 103b/14), davarnıñ (ŞM 55b/12), değişli (ŞM 35b/18), deęü (değül) (ŞM 67b/18), değül (ŞM 11b/14 11b/17, 16a/5, 28a/2, 29b/7, 39a/6, 5b/17, 100b/10, 100b/14, 101b/14, 101b/18, 102a/18, 102a/7, 105a/11, 107a/2, 108a/14, 110a/3, 112b/3, 114b/4, 122a/2, 123a/5, 126b/11, 128a/14, 128a/3, 12a/12, 12b/11, 12b/3, 130a/13, 13a/13, 13a/14, 13b/4, 14a/16, 16b/9, 28b/10, 29b/3, 29b/9, 30b/14, 30b/6, 31a/1, 32a/6, 33a/16, 34b/13, 34b/5, 38b/9, 39b/6, 39b/8, 42b/5, 42b/6, 50b/3, 50b/3, 54a/15, 56b/6, 58b/10, 60b/6, 61b/1, 61b/11, 62a/9, 62b/1, 65b/5, 66a/4, 67a/7, 68b/11, 68b/14, 69b/9, 6a/12, 6b/1/1/1, 70a/17, 70a/3, 71a/1, 71a/13, 71b/16, 78b/12, 78b/16, 78b/9, 79a/19, 79a/2, 79b/14, 7a/5, 80a/18, 81a/15, 81b/9, 82a/3, 85b/1, 89b/1, 89b/16, 89b/7, 89b/8/9, 8a/5, 91a/16, 91a/9, 92b/17, 92b/8, 93b/13, 94b/14, 95b/11, 96a/14, 96a/15, 96a/5, 96b/1, 98b/1, 98b/17, 98b/3, 98b/5, 99a/14), değül idi (ŞM 41a/6, 64b/9), değül ise (ŞM 105a/3), değüldi (ŞM 27b/14), değüldir (ŞM 111b/17/17, 81a/11), değüldür (ŞM 10a/15, 112b/8, 11a/4, 14a/1, 14b/13, 18a/5, 19a/5, 20b/11, 25a/1, 35b/9, 40b/10, 40b/6, 6a/3, 7b/11, 8a/10, 9a/16, 101a/9, 108a/9, 115a/1, 122b/7, 122b/8, 123b/16, 124a/17, 129a/2, 18b/9, 43a/11, 43a/14, 43b/14, 48a/15, 49a/12, 49b/6, 57a/10, 62b/7, 66a/14, 66b/3, 69b/8, 70b/11, 74a/8, 81b/9, 82a/15, 82a/3, 84a/10, 86b/15, 86b/3, 90a/6, 90b/17, 93b/12, 93b/15, 96b/3), değülimiş (ŞM 24b/11), değüllerdür (ŞM 18b/11), değülmidür (ŞM 8a/9), değilmidür (ŞM

82a/7), didi (ŞM 17a/15, 22b/7, 19a/3, 24a/6, 39b/16, 66b/18), didigindin (ŞM 25a/17), didiginiz (ŞM 96b/1), didik (ŞM 7a/7), didikte (ŞM 99b/18), didiler (ŞM 25b/2, 86b/13), didiñiz (ŞM 111b/18, 128a/7, 24a/5, 29a/11), didiñiz idi (ŞM 128a/8), didügi (ŞM 37b/3, 39a/4, 39a/9, 46a/6, 47a/15, 79a/17), didüğinden (ŞM 29a/4), didüğindin (ŞM 30a/15), didükleri (ŞM 31a/3, 41b/11, 31a/4), didükümüz (ŞM 24a/13), digen (ŞM 32b/6, 36b/15, 37b/2, 44b/3, 36b/3, 39a/10, 48a/2, 69a/8), digende (ŞM 39a/10), digenler (ŞM 8a/4), digey (ŞM 5b/10), digeyler (ŞM 69a/11), digeysin (ŞM 43b/14), dikilmiş (ŞM 49a/17), dilemeklik turur (ŞM 116b/6), diler (ŞM 81a/12, 93a/8), dileseler (ŞM 21a/6, 6b/13, 7a/2/3), dimegi (ŞM 30b/7, 121b/2), dimek (ŞM 11b/10, 18a/2, 21b/11, 22a/14, 36b/16, 5b/11, 7a/6, 125a/2, 125a/4, 129b/14, 21b/13, 24a/5, 25b/5, 27a/11, 30a/9, 31b/1, 34a/4, 36b/5, 37b/4, 41b/12, 42a/18, 49a/14, 61a/14, 65b/18, 68a/18, 76a/13, 88b/1, 99b/13, 99b/17, 5b/11, 7b/2), dimekdin (ŞM 123a/7), dimekinde (ŞM 47a/7), dimekke (ŞM 95b/12), dimekliği (ŞM 43b/17), dimeklik (ŞM 41b/7, 67b/5), dimez idi (ŞM 35a/14), dimezler (ŞM 6b/14), dimiş (ŞM 22a/10, 22a/12), dimişler (ŞM 118b/7, 93b/9), dir (ŞM 18a/7, 24a/7, 29b/12, 40a/11, 43a/7, 54a/2, 71a/11, 90a/12, 91b/2/3, 92b/17, 98a/9), direk (ŞM 25b/6), dirirler (ŞM 127b/7), diriz (ŞM 127b/4, 91b/11, 91b/2), dirler (ŞM 14b/8, 20b/10, 24a/15/16, 31b/13, 32b/16, 48a/9, 6a/11/11, 8a/4, 93a/1, 101a/18, 103b/14, 104a/7, 104b/18, 105a/5, 105b/12/12, 108b/14, 110b/16, 123b/18, 124a/7, 48a/713, 50a/1, 50a/1, 51a/4, 52b/9, 69b/8, 84b/6/7, 88b/9, 89b/14, 89b/16, 99b/8), dirsiz (ŞM 30b/1), dise (ŞM 18a/10, 21a/10, 22a/8, 31b/14, 36a/12, 7b/3, 100a/12, 100b/16, 103b/3, 117a/14, 117b/1, 118b/12, 121a/13, 124a/13, 128b/15, 21b/10, 21b/11, 23a/1, 29b/13, 30b/2, 31b/16, 32a/14, 32a/16, 32a/6/7, 32b/17, 32b/18, 33b/18, 33b/3, 34a/14, 34a/18, 34a/7, 34b/1, 35a/12, 36a/12, 36b/11, 37a/13, 37a/8, 37b/18, 38b/8, 39b/1, 40b/16, 40b/18, 40b/4, 42b/11, 42b/15, 42b/17, 42b/3, 42b/6, 42b/9, 44a/13, 45a/12, 45a/14, 45a/5, 45b/9, 46b/12, 46b/18, 47a/9, 47b/1, 47b/8, 48b/7, 59b/9, 64b/14, 64b/14, 64b/15, 64b/15, 69a/10, 82b/13), diseler (ŞM, 117b/12, 21a/6, 7a/3, 109a/2, 109b/13, 118a/8, 119a/14, 119a/3, 7a/5, 89a/11, 89a/16), diseyidi (ŞM 35a/17), dişe (30a/7, 28b/6, 117b/14, 121a/10, 121a/8, 128b/5, 31b/9, 32b/18, 32b/8, 33a/11, 35b/16, 37a/14, 37a/8, 37b/7, 43b/18, 44a/7, 47a/10), diye (ŞM 13b/10, 94a/10), diyilir (ŞM 67b/8), diyip (ŞM 122a/8, 36b/12, 124b/2, 76b/4), diyü (ŞM 14b/16, 15b/7, 73a/5, 109a/3, 109a/9, 113b/13, 115b/13, 120a/6, 90b/12), diyüni (ŞM 114a/4), doğar (ŞM 105a/9), doğarcaklı (ŞM 33b/5), doğrulmuş (ŞM 122b/12), doğanında (ŞM 83a/4), doğar (ŞM 115a/8), doğar (ŞM 33a/14), dökerse (ŞM 10b/17),

dökülmek (ŞM 102b/7), dökülmez (ŞM 102b/9), dökülmez idi (ŞM 102b/9), dökülse (ŞM 102b/7), döndü (ŞM 99b/18), döndük (ŞM 109b/11), döner (ŞM 14b/15, 17b/13), dönmeçlik (ŞM 66a/11), dönüp (ŞM 18b/14, 6a/7), dökülmez idi (ŞM 102b/9), duru (ŞM 33b/12), durur “durur” (ŞM 124a/15, 31b/18), durur (ŞM 11b/12, 35b/1, 100b/3, 101b/18, 102a/11, 102a/5, 102b/5, 106b/10, 107a/8, 107a/9, 107b/14, 107b/2, 111a/3, 111a/6, 111b/11, 112b/3, 113a/10, 113a/11, 113a/4, 113a/5, 113a/8, 114a/17, 115a/12/13, 115a/3, 115a/8, 115b/17, 115b/8, 117a/8, 118a/12, 119a/10, 119b/10, 121a/7, 121b/4, 122b/1, 122b/18, 123b/3, 123b/5, 124b/4, 125a/16, 125a/4, 125b/13, 126a/12, 126a/17, 127a/13, 129a/16, 129b/11, 129b/15, 130a/16, 131a/10, 131a/7, 13a/15, 18b/20, 20b/14, 17a/7, 21a/12, 21b/1, 21b/12, 21b/13, 21b/4, 22a/5, 22b/10, 23a/13, 23a/16, 23a/7, 23b/14, 23b/17, 24a/2, 24b/13, 24b/8, 25b/15, 25b/4, 25b/5, 25b/7, 26a/18, 26a/8/8, 26a/9, 26b/15, 26b/16, 26b/2, 26b/2, 26b/4, 27a/17, 27a/6, 27b/18, 27b/18, 27b/2, 27b/4, 28a/9, 28b/13, 28b/7, 29a/1, 29a/10, 29a/16, 29a/16, 29b/12, 29b/18, 29b/5, 30a/1, 30a/10, 30a/2, 30a/9, 30b/10, 30b/17/17, 30b/18, 31a/11, 31a/12, 31a/16, 31a/18, 31a/3, 31a/3, 31a/4, 31a/5, 31a/8, 31b/1, 31b/4, 32a/16, 32a/18, 32a/2, 32a/6, 32b/11, 32b/3, 33a/6, 33b/15, 34a/1, 34a/12, 34a/16, 34a/8, 34b/14, 34b/16/16, 34b/2, 35a/1, 35b/14, 36a/10, 36b/18, 37b/12, 37b/3, 39b/12, 39b/18, 41b/14, 41b/18, 41b/9, 42a/10, 42a/16, 44a/15, 45a/12, 45a/18/18, 45b/16, 45b/8, 46a/3, 46b/8, 47a/1, 47a/18, 48b/13, 48b/17, 48b/2, 48b/3, 48b/4, 49a/6, 49b/17, 50a/2, 50a/2, 50a/2, 50a/2, 50b/18, 50b/18, 50b/7, 50b/9, 50b/9, 51a/4, 51a/8, 51b/17, 52a/9, 53a/17, 53b/14, 54a/10, 54a/15, 54a/7, 54b/15, 54b/5, 55a/12, 55a/6, 55b/8, 56a/1, 56a/16, 56a/17, 57a/15, 59a/3, 59a/5, 59a/7, 59b/3, 59b/4, 60a/11, 61b/12, 62a/11, 62a/3, 62b/12, 62b/16, 62b/73, 63a/15, 63a/6, 63b/14, 64a/14, 64b/4, 65a/10, 65b/5, 65b/6, 66a/18, 66a/3, 66b/13, 67b/5, 68a/14, 68a/15, 68a/16, 68a/6, 68b/15, 69b/1, 69b/18, 71a/18, 71a/5, 71b/5, 71b/8, 72a/2, 73a/5, 73a/7, 74a/13, 75a/18, 76b/11, 77a/5, 77b/13, 78a/12, 78a/13, 79a/12, 79a/18, 79a/6, 79b/10, 79b/3, 81a/2, 82a/8, 82b/7, 82b/8, 83a/5, 84a/2, 84b/7, 85b/17, 86a/1, 86a/15, 86b/4, 86b/6, 87a/12, 87a/16, 87a/3, 88a/11, 88a/3, 88a/6, 88b/15, 89a/1/1, 89b/13, 91a/12, 91a/14, 91b/13, 91b/6, 93a/12, 93b/13, 93b/14, 94b/17, 95b/13, 95b/15, 95b/7, 96a/18, 96b/15, 96b/4, 99a/2, 99a/5, 99b/14), dururlar (ŞM 20a/12), düne (ŞM 58b/11), kelip durur (ŞM 24a/10), kelmeyip durur (ŞM 24a/11), başa dek (ŞM 26b/15), bolup durur (ŞM 26a/10, 31a/13), bolip durur (ŞM 25b/1), bu dırır “bu durur” (ŞM 19a/16, 78a/10, 78a/15), bu durur (ŞM 10a/3, 10b/7, 5a/4, 6a/10, 6a/3, 8a/13, 9b/5, 10a/14, 11b/6, 12b/7, 15a/1, 38b/15, 8a/15, 9b/15, 9b/7)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lüğati’t- Türkiyye

dañguz (TZ 14b/2), davar (TZ 7b/7), dedi (TZ 29b/12, 82b/10, 82b/11), degirmi “teğirmi” 34b/10), değışti (TZ 30b/1), degme (TZ 31a/10), değırdi (TZ 8b/5), degül (TZ 47a/10, 67b/7, 72a/4), degzindi “tegzin” (TZ 15b/13), dene “tene” (TZ 12b/11) , depe (TZ 8b/9), deşildi (TZ 6a/1), deyor (TZ 82b/11), didi (TZ 82b/10, 82b/11), dikti (TZ 36b/13), dilmaç (TZ 9a/3), dirilmek (TZ 12b/7), diş (TZ 18b/11), diş kamadı (TZ 23a/11), diyor (TZ 82b/11), dogdı (TZ 41b/9), dogdı (TZ 6a/3, 41b/9), dogmamış (TZ 47b/7, 76b/1), dogmış (TZ 47b/7), dogmış idi (TZ 76a/9), dokmak “tokmak” (TZ 15b/6), döğdi (TZ 23a/11), dörter (TZ 61b/13), dörtev (TZ 61b/10), dörte (TZ 61a/13), dörtkül / dördül “dörtgen” (TZ 33a/8, 33b/10, 62a/5), dörtle (TZ 62a/3), dörtli (TZ 62a/8), dörtlik (TZ 62a/7), dörtsi (TZ 56a/6, 61a/10), dörtünci (TZ 61b/2), dörtüncisi (TZ 61b/6), dudag (TZ 20b/6), düdük (TZ 15b/8), düğme (TZ 18a/5), düğün (TZ 24b/7), dürütçi “yaratıcı” (TZ 14a/2), dürütti “yaratmak” (TZ 14b/9), kün dogdı (TZ 41b/9)

Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk

degdi (Kİ 33/2), degme (Kİ 33/3), degül (Kİ 33/4), degülmissi (Kİ 144/1), dek (Kİ 33/5), deke “teke” (Kİ 33/6), deldi (Kİ 33/7), delü (Kİ 149/1, 33/9), delük (Kİ 33/10), delürdi (Kİ 33/11), demregü “yara” (Kİ 33/13), demren “ok temreni” (Kİ 33/13), demür (Kİ 149/1), depe (Kİ 33/14), depeledi (Kİ 165/1), depelendi (Kİ 165/1), depelenildeçi (Kİ 139/1), depelenmiş (Kİ 139/1), depelet- (Kİ 140/5), deplenür (Kİ 165/1), deprendi (Kİ 33/19), depti (Kİ 34/1), devdi “dövmek” (Kİ 34/5), deve (Kİ 34/2), deve balık (Kİ 34/4), dezdi “ürküp sürüden ayrılmak” (Kİ 34/8), dezek (Kİ 34/7), dırmaç “kormak” (Kİ 35/11), didi (Kİ 34/12), dih “dimek” (Kİ 34/14), diken (Kİ 34/15), dikti (Kİ 34/16), dil (Kİ 34/17), dildi (Kİ 35/1), diledi (Kİ 34/18), dilek (Kİ 34/19), dilençi (Kİ 34/20), dilkü (Kİ 149/1), dilkü (Kİ 35/2), dip (Kİ 35/3), direk (Kİ 35/4), ditredi (Kİ 35/6), diz (Kİ 149/1, 35/8), dodu “doğmak” (Kİ 35/12), doğdı (Kİ 35/13), dolkuç (Kİ 35/14), döktü (Kİ 35/17), döndewü (Kİ 36/2), döndü (Kİ 36/1), döşedi (Kİ 165/1), döşendi (Kİ 165/1), dözdü “sabır etmek” (Kİ 36/3), dumlu “soğuk” (Kİ 36/5), dumuldı (Kİ 36/6), durur (Kİ 36/7), düdük (Kİ 36/10), düğdi (Kİ 36/11) düğümlendi, düğme (Kİ 36/13), düğün (Kİ 36/12), dükel (Kİ 36/14), dükendi

(Kİ 36/15), dümen “tümen” (Kİ 36/18), dümrü (Kİ 36/19), dün (Kİ 36/20), düne (Kİ 176/4), düp (Kİ 37/1), düpdüz (Kİ 37/2), düşti (Kİ 37/7), düttün (Kİ 149/1, 37/8), düzdü (Kİ 37/11), düzeldi (Kİ 37/10)

Codex Cumanicus

derzi “terzi” (CC 43a/19), daçını “taç” (CCII 69b/14) taç, dègelim “söylemek” (CCII 73a/17), dègri “kadar” (CCII 61b/38, 62a/3/4, 63b/21/22), dèk “gibi” (CCII 66b/21 b, 74a/11), dèp “diye” (CCII 60a/22, 74a/4, 74a/6, 74b/3, 74b/15, 74b/17/18, 76a/1/2, 76a/3), dèp “gibi” (CCII 66b/21 b) , dèptir sèn (CCII 82a/24 b), dèşirler “demek” (CCII 60b/33/34, 60b/35/36), dèvül “değil” (CCII 62b/22, 70b/7/8), dèy “gibi” (CCII 66b/21 b, 69b/9, 76a/13), dèy “diye” (CCII 74b/1/2), dèyin “kadar” (CCII 76a/1) kadar, dèyri (CCII 60b/17, 60b/18), dört (CCII 60b/25/26), durur (CCII 60a/1, 60a/2, 73a/9, 73a/10, 74b/13, 74b/14), tama durgan “damlamak” (CCII 60a/1)

Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

dam (DM 3a/10), damak (DM 13a/8), damar (DM 13b/8), darı (DM 6a/11), degmes (DM 22b/14), demren (DM 11b/2), demür (DM 2b/16), demürçi (DM 18a/4), demür kömlek “zırh” (DM 11a/13), dere (DM 3b/16), derin (DM 3a/14), deve (DM 7a/11, 8a/13), deve kuşu (DM 11b/13), develer (DM 8a/139, dınc (DM 3a/6), dırğak “tırnak” (DM 12a/12), dilim (DM 5b/8), dip (DM 3a/14), dirler şu “küçük göl” (DM 3b/16), don (DM 12b/2, 23b/14), donlar (DM 23b/16), dögüç “havan” (DM 10b/14), dört (DM 14b/11), dört yüz (DM 16b/12), dört min (DM 17a/2), dört yüz min (DM 17b/4), dumşuk “kuş gagası” (DM 12a/12), düdük (DM 11b/6)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

Dadını “tat” (KF 259a/5), dadñuz “tatmak” (KF 203a/2) ta, 258a/2, 260a/7, 262b/4, 263b/1, 264a/6), dam (KF 106a/5),damuru (KF 236b/6), dane (KF 200a/6, 217a/3), daneye (KF 200a/5), dar (KF 111b/6, 174a/5), darlıgını (KF 126a/5), dartılsa (KF 21b/5), dartılır (KF 11a/4), daş (KF 46a/6, 102a/2, 111b/4, 160a/7, 236b/6), daşlardan (KF 260a/4), daşkarı (KF 52a/6, 83a/5, 117a/3, 180b/7, 181a/1, 181a/3), daşkarıda (KF 238a/3), daşkarıdan (KF 239b/5), daşkarısı (KF 58a/3, 90b/2), daşkarısın (KF 83b/1), daşkarısına (KF 120a/2, 122b/3), daşkarısını (KF 83b/5, 89a/3, 90b/1), daşradan (KF 102a/3), daşrası (KF 60a/5, 66a/2, 68a/4, 76b/5, 116a/1), daşrasını (KF 89a/4, 90a/2), datmak (KF 192a/7), davar (KF 212a/1), davarlarına (KF 259b/6),

davaylarıñuz (KF 259b/5), dayanmasun (KF 162a/4), depretmesün (KF 162a/7), depretmeye (KF 160b/1), depretse (KF 235b/7), depretsün (KF 111b/6), debredür (KF 216b/4), deger “değmek” (KF 104a/4), degin “e/a kadar” (KF 24a/4, 24a/5, 24b/6, 24b/6, 25a/1, 25a/1, 27a/1, 53a/6, 87b/5, 87b/6, 88b/6, 89b/2, 91a/1, 113b/4, 116a/3, 116a/5, 120a/3, 125b/2, 143a/6, 145b/7, 187a/1, 193a/4, 195b/7, 197b/2, 216a/1), deginç (KF 199b/6, 200a/2), degüldi (KF 47a/2), degüldür (KF 33a/4, 38a/3, 41a/1, 45b/3, 50a/5, 54b/1, 56a/4, 76b/1, 101a/6, 146a/6, 146a/7, 148b/2, 164a/5, 165a/1, 196a/2, 196a/3, 241b/6, 251a/3, 251a/4, 257a/5, 257a/6, 257a/7, 257b/1, 257b/6, 257b/7, 258a/1), degülimiş (KF 251a/5), degülmen (KF 145a/6), degülseñ (KF 35a/6), diri (KF 195a/1), diriler (KF 154a/5), dirileri (KF 27b/4, 198a/1), dirilerümüzi (KF 197b/3, 198b/4), diri eyleyici (KF 27b/3, 32a/5, 173b/1), diri eyleseñ (KF 197b/5), diri eyle (KF 197b/5), diri ol- (KF 12b/5, 16a/6, 17b/1, 145a/6), dirisen (KF 27b/6), dirlik (KF 126a/5), dirliğümde (KF 187a/2), delildür (KF 14b/6), delü (KF 108a/6, 181a/7, 245b/7, 246a/7, 246b/1), delü olmakda (KF 44b/3, 103b/4, 248b/7), delüğine (KF 62b/4/4/4), delülük (KF 246b/3, 246b/4), demüri (KF 241a/6), demürin (KF 241a/6), deñizi (KF 34a/5), deñizler (42a/1), der “ter”(KF 101a/2), deri (KF 105a/3), derinüñ (KF 105a/3), derisine (KF 104a/4, 111a/6), derisini (KF 194b/4), deva “deve” (KF 184a/1, 194b/1), dırnak (KF 71b/3), dırnaklarıñuz (KF 72a/6), didi (KF13a/2, 13a/4, 18b/3, 20b/6, 21a/4, 71a/6, 72a/5, 96b/6, 121a/6, 121b/2, 121b/3, 131a/5, 132a/6, 132a/6, 132a/6, 132b/1, 133b/2, 209a/5, 227b/6, 228a/1, 234a/5, 235a/2, 235a/4, 248b/1, 257b/3, 260a/1), didiler (KF 46b/6, 79b/6, 127b/5, 165a/1), digen (KF 48b/6, 49a/2, 68b/3, 68b/6, 101a/3,105b/1, 107a/6, 107b/6, 108a/3, 138b/1), dimek (KF 40b/2, 146a/6, 182b/7, 183a/1), dimekde (KF 151a/2), dimekden (KF 176a/3, 176a/4), dimekdür (KF 196a/7), dimesün (KF 145b/1, 147a/3, 151a/2, 161b/4, 161b/7), dimezden (KF 145b/3), dir (KF 83b/2, 114a/2), dise (KF 18b/4, 140a/3, 142a/5, 147a/1, 162a/1, 162a/2, 165a/7, 190a/6, 228b/4, 228b/6, 228b/6, 254a/6), disün (KF 110b/1, 110b/1, 114b/1, 114b/3, 114b/4, 138b/6, 139a/1, 139a/4, 139b/1, 139b/2, 139b/4, 139b/6, 140a/2, 140a/3, 140a/4, 140a/7, 140b/5, 140b/6, 141a/3, 141a/5, 141b/5, 142a/1, 142a/4, 145b/1, 145b/2, 146a/5, 147a/1, 147a/1, 147a/2, 147b/6, 148a/7, 150a/2, 154b/6, 157a/2, 178b/6, 182a/5, 182b/3, 193a/5, 193a/5, 194b/7, 199a/4, 223a/1, 223a/3, 223b/3, 223b/4, 223b/5, 226b/4), disünler (KF 156b/6), diyüp (KF 165a/4, 166a/4, 166a/5, 220a/1), dibinden (KF 79a/3, 87b/5), dibine (KF 112a/3), digin “kadar” (KF 197a/7), dikmek (KF 151b/6), diksün (KF 151b/5), dikesi (KF 163a/6), dike (KF 85a/4), dil (KF 224a/1), dili (KF86a/3, 110b/1,

114b/1, 138b/5, 142b/1, 142b/1, 142b/3, 145b/3, 154a/2, 182a/4, 182a/7, 183a/5, 224a/1, 224a/2, 241a/7), dilini (KF 128a/5, 218b/1), diledi (KF 6b/2, 6b/5, 7a/3, 7a/4, 143b/7, 179b/4), dilegen (KF 124b/1), dilemekden (KF 210b/4), dilemez (KF 95a/6), diler (KF 82a/2, 82a/3, 82a/4), dilermen (KF 130b/6), dilese (KF 6a/5, 8a/6, 9b/5, 17b/6, 17b/6, 18a/5, 45a/3, 48b/3, 50b/3, 58a/3, 60a/6, 65a/5, 65b/5, 75b/6, 76a/5, 77a/6, 85a/3, 93b/3, 95a/2, 99b/5, 110a/5, 114a/5, 117a/2, 118a/5, 124b/6, 128a/2, 130b/4, 136b/4, 138b/4, 141b/3, 144b/1, 145b/2, 147b/1, 147b/1, 148b/7, 167a/3, 167a/3, 167a/4, 169b/6, 171b/3, 171b/3, 181b/2, 182a/4, 197a/1, 200a/7, 221a/3, 221a/4, 222b/6, 233a/2, 249a/7, 250a/3, dileseler (KF 208a/6, 208a/7), dileseñ (KF 29a/6, 32a/2, 32a/6, 33a/6, 33b/1, 33b/1, 33b/1, 34a/6, dileye (KF 200a/1, 200a/1, 204a/4, 207a/6, 207a/7), dilenür (KF 265b/2), dilenci (KF 205b/5), diregi (KF 12a/6, 12a/6, 18b/4), diregidür (KF 40a/3, 144a/5), dirsege (KF 116a/3), dirsekler (KF 84b/1, 88a/4), dirseklere (KF 88a/5), dirsekleri (KF 78b/4), diş (KF 72a/2, 77a/1), dişim (KF 72a/1), dişler (KF 71a/1, 76a/1, 76b/5, 76b/6, 203a/6, 203b/2), dişleri (KF 71a/1, 224a/5, 232a/6, 235a/4, 237b/2), dişi (KF 208a/1, 211b/4), dişilerümüz (KF 197b/4), dişlegen (KF 203b/1), dişler (KF 203b/3), ditrer (KF 133b/6), ditrerdı (KF 131b/1), dizi (KF 147b/3, 148b/6), dizini (KF 149a/1, 149a/2, 149a/4), dobuklar (KF 84b/2, 91a/1), dobuklara (KF 91a/1), dobukları (KF 79a/4), doğmadı (KF 38a/3, 38a/4), doğmuş (KF 79b/3), doğru (KF 1b/2, 74b/2, 80b/3, 80b/3, 8b/1, 215b/3, 262b/7, 264a/5), doğurğan (KF 117b/2, 245b/6, 246a/5, 247a/1), doğurmuş (KF 181a/7), doğunmağda (KF 235b/4), doğunmağdan (KF 105b/2), doğunmaya (KF 85b/1), doğunmuşdur (KF 217a/7), doğunsa (KF 102b/1), doğuz (KF 230a/1, 230a/2, 253b/2, 253b/3, 253b/6), doğuzı (KF 221a/6), doğuzıncı (KF 230a/6), dolanur (KF 203b/2), dolusu (KF 243b/1), dolusından (KF 243a/3, 243b/3), dögme eyle- “düğmelemek” (KF 163a/5), dökdi (KF 109b/3, 109b/5, 110a/2, 110a/3), dökme (KF 251a/2), dökse (KF 53a/5, 102a/5, 240b/1, 240b/2, 241a/1, 241a/3), dökseler (KF 231b/7), döksün (KF 45a/6, 45b/1, 57a/6, 91b/2, dökülse (KF 233b/7, 234a/2, 247b/5, döndersün (KF 116a/3), döndiricidür (KF 134b/2), dördinci (KF 13a/3, 13a/4, 153a/1, 184b/7, 198b/1, 214a/6), dört (KF 42b/3, 42b/6, 71b/1, 105b/1, 116a/1, 116a/1, 135a/3, 135a/3, 135a/4, 135b/2, 135b/3, 135b/4, 135b/4, 135b/6, 135b/6, 136a/2, 136a/2, 136a/4, 141b/4, 148a/1, 174a/1, 174b/6, 180b/3, 183a/6, 183b/1, 184a/2, 184a/7, 185a/2, 186a/6, 211b/7, 261b/5), dörtten (KF 142a/2), dördi (KF 107a/6, 107b/6, 108a/3), dördinci (KF 107a/5), dördisi (KF 48b/5, 220b/7, 221a/3, 221b/4), dördüsü (KF 105a/5, 105a/5, 105a/6, 105a/6), dögşemesün (KF 149b/7), dögşer (KF 8b/6),

döşesün (KF 147b/4, 151b/5, 151b/7, 158b/7), döşek (KF 80a/5, 217b/1), döşegi (KF 112b/3), döşeginde (KF 80a/6), döşeklerinde (KF 107b/4), duracak (KF 175b/4), duran (KF 51b/2, 56b/3, 63a/6), durduñ (KF 134a/5), durğan (KF 15b/5, 48b/1, 94a/3, 134a/6, 149a/3), durğanda (KF 98b/6, 108b/5, 108b/6, 143b/7, 159a/6, 178a/1), durguz (KF 159b/2), durguzmuşdur (KF 144a/6), durmaga (KF 152a/5), durmağı (KF 165a/4, 169a/3), durmağ (KF 82a/3, 130b/6, 148b/1, 148b/7, 165b/5), durmasun (KF 162a/4, 162a/6, 182a/6), durmayup (KF 260a/4), durmuş (KF 111b/4), durmuşdur (KF 129b/4, 131a/2), durñuz (KF 129b/1, 143a/3), dursa (KF 79a/6, 124a/3, 152a/4, 175b/4, 193a/7), dursun (KF 129a/1, 144b/2, 148a/6, 150b/6, 152b/4, 155b/1, 157b/6, 196b/4, 218a/7), durur (KF 12b/6, 64a/1, 173a/2, 181b/4, 181b/4, 181b/5, 181b/5), dururun (KF 133b/1), durursen (KF 133b/1), dura (KF 50b/4), durur (KF 12b/6, 12b/6) kalkmak, durdı (KF 24b/3, 25a/5, 46b/3), durmağ (KF 40b/2), durmazdan (KF 55a/3), durmuş (KF 61a/5), namaza dursañuz (KF 84a/5, 84a/6), dursun (KF 55a/2, 59a/2, 99a/6, 129a/1), durup (KF 52b/2, 62b/5), durıñ (KF 132b/2), namaz durguz (KF 143a/5), namazı durguz (KF 143a/4), durmağ (KF 188b/4, 227a/7, 265a/3), namaz durguzmağ (KF 144a/3), durguzmasa (KF 148b/4), namaza durguzsa (KF 144a/5), namazı durguzuñuz (KF 143a/2), durguzğay (KF 48b/1, 94a/3), menziline durguzğay (KF 15b/5), durguzğay sen (KF 39b/5), durguzmaga (KF 220b/4), durguzmağı (KF 239a/2), durguzmağ (KF 265a/3), durguzmağıçun (KF 73b/1), delil, durguzurdı (KF 18b/5), duru (KF 148b/5),oruç dut (KF 234b/3), dutan (KF 216b/1, 221b/4), dutana (KF 201a/2), oruç dutanlar (KF 256a/1), oruç dutanlara (KF 251b/2), dutanlardan (KF 173a/5), dutar (KF 121b/1, 203b/2, 223b/6), oruç dutarmen (KF 226b/1, 228b/3, 228b/6), dutdı (KF 55a/6), oruç dutdı (KF 217b/3), oruç dutdum (KF 226a/5, 226a/6), dutğan (KF 229a/4), oruç dutğan (KF 222b/5), oruç dutğanuñ (KF 217b/7), oruç dutğaysen (KF 39b/6), oruç dutmaga (KF 222b/7, 228a/7, 231a/2, 245b/2, 251b/7), dutmagay (KF 248b/3), oruç dutmağıçun (KF 226b/1), dutmağ (KF 163a/4), oruç dutmağ (KF 144a/4, 183b/5, 221b/1, 221b/2, 222b/6, 226b/6, 227a/7, 228a/7, 231a/1, 231a/3, 247a/4, 249a/5, 250b/2, 250b/4, 250b/6, 250b/6, 250b/7, 251b/2, 254a/7, 254b/1, 255a/3, 255a/4, 255b/4, 255b/5), dutmağda (KF 221b/5, 249b/3, 251b/4), oruç dutmağdur (KF 221b/6, 221b/6), oruç dutmasa (KF 253b/3), dutmasun (KF 158b/5, 255a/1, 255b/3), oruç dutmasunlar (KF 228a/4), oruç dutmazmen (KF 228b/4), oruç dutmuş (KF 10b/5, 75b/1, 93a/4), dutmuşdur (KF 216a/2), dutmuşıdı (KF 22b/4), dutñuz (KF 183b/5, 227b/2), dutsa (KF 217a/1, 220a/6, 235b/3, 253b/6), oruç dutsa (KF 216a/6, 217b/4, 224b/5), 224b/6, 228a/5, 229b/6, 248a/3, 249b/5,

250b/5, 251b/3, 251b/6, 253a/7, 253b/5), dutsalar (KF 229b/6), oruç dutsalar (KF 230a/1), dutsun (KF 57b/1, 145b/7, 220a/3, 221a/3, 242a/3, 244a/6), oruç dutsun (KF 137a/2, 218b/6, 227a/1, 239a/4, 253b/5, 255b/6), dutsunlar (KF 228a/2, 246a/1), dutıcı (KF 219a/1), dutıcılar (KF 225a/7), dutıcı (KF 30a/6), dükeli “tamamı” (KF 114a/3) , dükense (KF 157a/6, 203b/7), dükence (KF 132a/3, 194a/2), dükete (KF 189b/4), düketgenden (KF 130a/6), düketken (KF 158a/3), düketmege (KF 53a/4), düketse (KF 58b/4, 62b/6, 62b/6, 65a/2, 65b/2, 65b/2, 66b/2, 67b/1, 91b/2, 92a/5, 94b/2, 147b/2, 158a/1, 166a/3, 178b/3, 193a/6, 193b/3), düketür (KF 24b/1), düketinçe (KF 189b/6, 201b/3), düne (KF 140b/5), dürleri (KF 225b/6), dürlü (KF 169a/7, 202a/3, 212a/3, 212a/4, 212b/2, 217a/5), dürlüdür (KF 42b/6, 48b/4, 100b/6, 105a/5, 169a/7, 212a/1, 220b/7, 225b/5), düdürse (KF 162b/6) dokunmak, düşgeni (KF 56a/3), düşkeni (KF 68b/6), düşmedi (KF 266a/1), düşmek (KF 106a/5), düşmeksiz (KF 235b/5), düşmese (KF 236a/1), düşmesün (KF 105b/4, 235b/6), düşmezden (KF 201a/3), düşse (KF 103a/6, 105b/6, 106a/6, 121b/6, 122a/3, 122a/5, 122a/6, 162b/4, 235b/7, 236a/2, 236a/3, 236a/3, 236a/4, 236a/6, 247b/5), düşsün (KF 105b/4, 235b/6), düşür (KF 89a/2), düşürdi (KF 46b/1), düşür sen (KF 198a/4), düdür “tüdür” (KF 240a/5), düdede “onara” (KF 160b/1)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

dağı (KFT 11b/4, 10a/1, 10a/10, 10a/12, 10a/16, 10a/17, 10a/26, 10a/29, 10a/3/4, 10a/30, 10a/32, 10a/37, 10a/39, 10a/40, 10a/42, 10a/45, 10a/5, 10a/50, 10a/6, 10a/9, 10b/1, 10b/12, 10b/2, 10b/24, 10b/25, 10b/40, 10b/41, 11a/16, 11a/18, 11a/21, 11a/23, 11a/23, 11a/24, 11a/25, 11a/28, 11a/28, 11a/28, 11a/3, 11a/36, 11a/38, 11a/38, 11a/5, 11a/6, 11b/10, 11b/13, 11b/14, 11b/28, 11b/28, 11b/31, 11b/33, 11b/36, 11b/37, 11b/38, 11b/42, 11b/5, 11b/53, 11b/7, 11b/7, 11b/9, 12a/1/2, 12a/20, 12a/23, 12a/30, 12a/38, 12a/40, 12a/49, 12a/5, 12a/6/6, 12a/9, 12b/15, 12b/21, 12b/27, 12b/29, 12b/3, 12b/33, 12b/36, 12b/37, 12b/38, 12b/4, 12b/42, 12b/46, 12b/7, 13a/1, 13a/14, 13a/19, 13a/20, 13a/22, 13a/27, 13a/3, 13a/32, 13a/34, 13a/4, 13a/49, 13a/51, 13a/8, 13b/10, 13b/12, 13b/18, 13b/19, 13b/2, 13b/20, 13b/36, 13b/37, 13b/40, 13b/43, 13b/47, 13b/50, 13b/52, 14a/12, 14a/19, 14a/23, 14a/26, 14a/3, 14a/31, 14a/37, 14a/45, 14a/5, 14a/9, 14b/10, 14b/13, 14b/14, 14b/16, 14b/17, 14b/18, 14b/2, 14b/23, 14b/30, 14b/32, 14b/47, 14b/5, 14b/6, 15a/15, 15a/15, 15a/20, 15a/41, 15a/53, 15a/53, 15a/55, 15a/56, 15a/6, 15b/2, 15b/23, 15b/25, 15b/26, 15b/27, 15b/29, 15b/34, 15b/36, 15b/4, 15b/40, 15b/44, 15b/46, 15b/52,

15b/6, 15b/7, 16a/1, 16a/19, 16a/3, 16a/30, 16a/53, 16a/8, 16a/9, 16b/11, 16b/13, 16b/28, 16b/28, 16b/3, 16b/30, 16b/37, 16b/38, 16b/39, 16b/41, 16b/44, 16b/46, 16b/47, 16b/51, 16b/6, 17a/11, 17a/12, 17a/14, 17a/26, 17a/3, 17a/33, 17a/36, 17a/48, 17a/50, 17a/8, 17b/1, 17b/13, 17b/15/16, 17b/17, 17b/18, 17b/19, 17b/20, 17b/23, 17b/28/29, 17b/32, 17b/34, 17b/35, 17b/4, 17b/5, 17b/6, 17b/8, 17b/9, 18a/10, 18a/2, 18a/20, 18a/24, 18a/35, 18a/40, 18a/43, 18a/47, 18a/51, 18a/54, 18b/21, 18b/23, 18b/4, 18b/52, 18b/6, 18b/6, 19a/20, 19a/26/26, 19a/54/54, 19b/23, 19b/24, 19b/33, 19b/37, 19b/54, 19b/55, 19b/58, 19b/58, 19b/9, 1a/19, 1a/20, 1a/33, 1a/43, 1a/55, 1a/59, 1a/61, 1a/68, 1a/70, 1a/8, 1b/13, 1b/2, 1b/32, 1b/33, 1b/45, 1b/45, 1b/49, 1b/5, 1b/51, 1b/54, 1b/56, 1b/63, 1b/69, 1b/79, 20a/19, 20a/27, 20a/3, 20a/36, 20a/41, 20a/45, 20a/47, 20a/52, 20a/53, 20a/54, 20a/55, 20b/17, 20b/24, 20b/31, 20b/33, 20b/38, 20b/51, 2a/20, 2a/23, 2a/3, 2a/34, 2a/39, 2a/43, 2a/47, 2a/51, 2a/55, 2a/59, 2a/60, 2a/67, 2a/72, 2a/8, 2a/82, 2a/85, 2b/1, 2b/12, 2b/24, 2b/33, 2b/34, 2b/41, 2b/46, 2b/52, 2b/68, 2b/70, 2b/71, 2b/80, 2b/9, 33a/77/78, 3a/2, 3a/21, 3a/35, 3a/36, 3a/4, 3a/47, 3a/48, 3a/49, 3a/52, 3a/61, 3a/68, 3a/7, 3a/82, 3a/9, 3b/17, 3b/20, 3b/22, 3b/23, 3b/24, 3b/25, 3b/27, 3b/3, 3b/34, 3b/36, 3b/39, 3b/40, 3b/43, 3b/46, 3b/47, 3b/5, 3b/54, 3b/7, 3b/70, 3b/72, 3b/78, 3b/82, 3b/85, 4a/3, 4a/57, 4b/2, 4b/20, 4b/21, 4b/22, 4b/30, 4b/50, 4b/52, 4b/54, 4b/56, 4b/57, 4b/66, 4b/77, 4b/8, 4b/82, 5a/14, 5a/15, 5a/26, 5a/27, 5a/29, 5a/30, 5a/30, 5a/41, 5a/44, 5a/60, 5a/64, 5a/84, 5b/11, 5b/12, 5b/2, 5b/20, 5b/25, 5b/26, 5b/28, 5b/31, 5b/36, 5b/4, 5b/45, 5b/49, 5b/54, 5b/55, 6a/10, 6a/15, 6a/23, 6a/28, 6a/35, 6a/4, 6a/44, 6a/45, 6a/6, 6b/10/11, 6b/11, 6b/13, 6b/2, 6b/20, 6b/26, 6b/33, 6b/37, 6b/44, 6b/46, 6b/5, 6b/50, 6b/51, 6b/52, 6b/53, 6b/9, 7a/1, 7a/14, 7a/17, 7a/19, 7a/20, 7a/29, 7a/3, 7a/39, 7a/4, 7a/41, 7a/42, 7a/5, 7a/52, 7a/53, 7b/1, 7b/10, 7b/18, 7b/2, 7b/21, 7b/21, 7b/27/27, 7b/3, 7b/3, 7b/31, 7b/38, 7b/38, 7b/4, 7b/40, 7b/42, 7b/48/48, 7b/50, 7b/53, 7b/54, 7b/6, 8a/1, 8a/13, 8a/14, 8a/2, 8a/21, 8a/3, 8a/3, 8a/31, 8a/41, 8a/5, 8a/50, 8a/54, 8a/55, 8a/56, 8a/56, 8a/6, 8a/8, 8a/9, 8b/10, 8b/14, 8b/18, 8b/18, 8b/19, 8b/2, 8b/20, 8b/3, 8b/31, 8b/4, 8b/5, 8b/7, 9a/15, 9a/29, 9a/34, 9a/34, 9a/38, 9a/39, 9a/8, 9b/10, 9b/13, 9b/13, 9b/15, 9b/16, 9b/28, 9b/29, 9b/3, 9b/34, 9b/40, 9b/40, 9b/41, 9b/43, 9b/45, 9b/47, 9b/48, 9b/51, 9b/52, 9b/52, 9b/7, 12a/25), danuğını (KFT 1b/65, 2a/51, 2a/59, 2a/68, 2a/73, 2b/12, 2b/2, 2b/9, 4b/5, 5b/18), danuğlar (KFT 16b/41, 16b/44, 16b/50, 16b/9, 17a/1, 17a/17, 17a/3, 18a/10, 18a/6), danuğları (KFT 10b/38, 12b/20, 12b/26, 12b/31, 12b/4), danuğlarını (KFT 13a/42, 5b/27), danuğlarıuğ (KFT 12a/55, 14b/36, 16b/49, 16b/52), danuğlığ (KFT 10b/43, 11a/28,

12a/45, 12a/49), danuıklığı (KFT 12a/55, 14b/44, 16b/52, 1a/42), danuıklıklarını (KFT 16b/49), danuıkluğı (KFT 5a/22), danuıkum (KFT 4b/17, 4b/8, 4b/8, 5b/13), danuıkunđ (KFT 14b/39, 14b/44, 14b/46, 14b/48), dapsa (KFT 3b/46), dartu (KFT 19a/14, 19a/20, 19a/21, 19a/38, 19b/3), daru (KFT 19a/20, 19a/23, 19a/26), dağ (KFT 1b/10), dağa (KFT 1b/8), dağı (KFT 12b/1), degen (KFT 8a/28), değir (KFT 19b/57, 19b/58), değül (KFT 11b/28, 13b/46, 15a/11, 15b/29, 15b/30, 17a/28, 17a/29, 18a/32, 6a/28, 6b/27, 6b/35, 7a/41, 7a/52, 18a/26, 2a/83, 18a/33), değüldür (KFT 12a/17, 15a/24, 10b/9, 14b/38, 14b/54, 15a/27, 15a/47, 16a/45, 17a/13, 17a/28, 17a/40, 17b/39, 17b/49, 17b/55, 18a/28, 19a/11, 19a/16, 19a/24, 19a/44, 19a/54, 19b/26, 19b/49, 1a/15, 1a/29, 1a/31, 1a/47, 1a/57, 1b/64, 20a/27, 20a/5, 20a/56, 20b/12, 20b/27, 2a/29, 2a/44, 2a/71, 2b/14, 2b/4, 2b/50, 3a/87, 4b/38, 4b/78, 5a/50, 6a/21, 6a/3, 6a/32, 8a/51, 8b/36, 9a/18, 9a/46, 9b/6), deve (KFT 18b/34, 18b/35, 18b/39), demese (KFT 7b/28), dese (KFT 8b/21), didi (KFT 11b/21, 13b/20, 13b/21, 13b/26, 13b/31, 13b/35, 13b/36, 13b/37, 13b/37, 13b/51, 15b/46, 15b/50, 16a/3, 16a/6, 16a/8, 16b/4, 16b/6, 17a/12, 17a/14, 17a/50, 17a/7, 17b/15, 17b/15, 17b/4, 17b/55, 17b/56, 18a/24, 18a/25, 18a/26, 18a/38, 18a/38, 18a/40, 18a/47, 18a/52, 19b/49, 1b/38, 1b/51, 2a/82, 3a/22, 4a/51, 4a/55, 4a/61, 4a/64, 4b/15, 4b/17, 4b/18, 4b/44, 4b/48, 4b/83), didiki (KFT 3b/35), didiler (KFT 15a/45, 17b/27, 18a/29, 19a/17), didüki (KFT 11b/23, 10b/33, 17b/21, 17b/26), didükinden (KFT 4b/18, 4b/9), didükine (KFT 15a/27), didükümüz (KFT 10a/22, 1b/25, 5a/10, 9b/25), didün (KFT 15a/33, 15a/34), digenden (KFT 3a/83), digeni (KFT 10b/40, 10b/41, 14b/47), digey (KFT 13b/47, 14b/43, 15a/10, 15a/15), dikdi (KFT 13b/50), diken (KFT 15a/23, 2a/25, 2a/28), dikenün (KFT 2a/21), diledüki (KFT 9a/13, 9a/9), dilemese (KFT 8a/55), dilese (KFT 3b/46), dileyen (KFT 8a/14, 8b/6, 8b/9), dilinde (KFT 2a/21, 2a/25, 2a/29), dimegey (KFT 19b/6), dimegeyler (KFT 10a/11), dimek (KFT 12a/30, 1b/60, 5a/74, 5a/78), dimese (KFT 18b/21, 18b/29, 12a/14), dimeyince (KFT 4a/50), dimezler (KFT 9b/42, 9b/53), dimiğdür (KFT 18b/32), dir (KFT 16a/28, 17a/27, 4a/25, 4a/77, 5a/37, 6a/55, 7b/53, 9b/52), dirilikinde (KFT 15b/28), dirler (KFT 4b/72, 7b/24, 7b/29, 7b/35), dise (KFT 11b/53, 12a/23, 12a/30, 12a/43, 12a/54, 12b/29, 12b/36, 12b/45, 13a/19), diseler (KFT 12a/48, 12b/7, 14a/26, 15b/15, 15b/20, 16b/32, 16b/44), disün (KFT 12a/14), diyen (KFT 11a/52, 16a/40, 16a/41, 3b/39, 3b/44), diyip (KFT 17b/38, 17b/48, 17b/52, 7b/7), diyü (KFT 11a/44, 10a/20, 10a/51, 10b/19), diyüp (KFT 15a/24, 19b/47, 3a/41), doğmaz (KFT 4a/5), doğru (KFT 4a/81), doğumak (KFT 8b/24), dökecek (KFT 8b/44), dökse (KFT 9a/1),

dördüncüsü (KFT 10b/19), dörüt (KFT 12a/35, 10b/43, 12a/37, 12a/47, 12a/50, 12a/53, 12b/11, 12b/12, 12b/47, 12b/6, 12b/8, 15b/48, 15b/53, 16a/10), durduğına (KFT 11a/28), durğandan (KFT 13a/51), durkuzdı (KFT 10b/25, 11a/22, 11a/25, 11a/4, 12b/18), durkuzduğından (KFT 11a/5), durmaz (KFT 19b/14), dursalar (KFT 4a/58), durup durur (KFT 13b/24, 17b/9), durur (KFT 13b/34, 19a/17, 13a/28, 13b/25, 19b/12), dutan (KFT 9b/18), dutar (KFT 8a/30), dutğanları 5a/18, 5a/23), dutmagay (KFT 2a/11), dutsa (KFT 11b/ 11b/7), duz (KFT 19a/31), duzum (KFT 19a/35), dürlü (KFT 20b/18), düşmiş (KFT 8a/9), düzmeke (KFT 20b/32), düzüci (KFT 20b/33, 20b/36, 20b/37, 20b/50)

İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

dëdiginden (İM 9b/2), dëdügümüz (İM 15a/6), dëmegey (İM 24b/7), dëmegi (İM 14a/1), dëmek (İM 14a/2, 16a/8, 27a/2, 27a/3, 27b/5/5, 34a/4, 36a/2), dëmekden (İM 17b/6), dëmekden (İM 35b/5), dëmeyin (İM 11b/5), dërsën (İM 26a/6), degül (İM 10b/5/6, 14b/2, 15a/5, 16b/6, 31b/3, 31b/8/8, 33b/8, 34a/4, 34a/7, 34b/2, 34b/5, 34b/7, 34b/8, 35a/2, 35a/3, 35a/4, 35a/6, 35b/1, 36a/4, 36b/2, 36b/6, 4a/4, 5a/1, 5a/4, 5b/5, 7b/5, 9b/1, 23a/2, 23b/4), degüldür (İM 10b/3, 23a/3), delü (İM 112b/8)

3. 2. 2. /b-/ >/m-/ Değişmesi

Oğuz Türkçesi, Eski Türk yazı dilinin belirgin bir özelliğı olan kelime başlarındaki b- > m- değışimi bakımından genellikle b- yanındadır. Kâşgarlı, b- > m- değışimi ile ilgili bilgi vermiş ve Oğuz Türkçesinin bu ses değışiminde genellikle /b-/nin tarafında olduğunu belirtmiştir (DLT I, 1985: 31). Karahanlı Türkçesinde *men*, *mün* “çorba”, *mayak* “hayvan pisliğı” gibi örneklere karşı Oğuz Türkçesinde *ben* “1. Tekil şahıs zamiri”, *bün* ve *baynak* gibi örnekler mevcuttur. Bunların yanı sıra eserde, b- > m- değışimine uğramış *mînar* sözcüğü de (C. III, 376) yine Oğuzca olarak verilmiştir. b- > m- değışimine uğramış bazı örneklerin bu gün Anadolu ağızlarında canlı olarak yaşadığı göz önünde bulundurulursa bunları, genel kural dışına taşan özel durumlar olarak nitelendirmek gerekmektedir (Korkmaz, 2013: 57). Kıpçak Türkçesi eserlerinde bazı /b-/'li örneklere rastlansa da kelime başında genellikle /m-/ ünsüzü bulunmaktadır. Bu durum /b-/ ünsüzünün kendisini takip eden bir geniz ünsüzünün (n, ñ) etkisiyle /m-/'ye dönüşmesiyle gerçekleşmiştir (Güner, 2013: 86).

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

ben (BVP 6/3, 6/5), biñ (BVP ½), binen (BVP 8/3), bineşse (BVP 68/7), bingende (BVP 24/5, 98/5), binmek (BVP 3/1), binmeke (BVP 11/4, 121/1), binse (BVP 14/5), buña (BVP 114/4, 114/7, 116/4), bunı (BVP 43/6), bunuñ (BVP 110/3,90/7), bundan (BVP 58/7)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

bular (58a/10), bularğa (KK 75b/12), beñzemes (KK 37b/4), beñzer (KK 37a/12/13)

Kitâb Fî Riyâzati'l- Hayl Tercümesi

bundan (RH 84a/6), bunı (RH 69a/1), bunlar (RH 11b/4), bunları (RH 68a/5), bunları (RH 87b/6), bunlarını (RH 87a/5), bunuñ (RH 22b/5), beñzer (RH 67a/9, 76a/9), beñzeyip (RH 77a/3), beñzeyüb (RH 70b/4)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşâb Tercümesi

bunlar (İN 12r/4), bunuñ (İN 23r/5), işbunuñ (İN 4v/7)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

bunda (MS 32a/6), bunlara (MS 29b/4, 39a/2, 6a/5, 7b/5, 9b/3/5, 39a/5, 7a/5), bunuñ (MS 14a/3, 36a/2, 8a/2), beni (MS 31b/4, 31b/6, 44a/5), baña (MS 14a/5, 15b/2, 31b/5, 33b/6/6, 34a/4, 34a/6, 34b/2, 40a/4, 33b/4), ben (MS 44a/5), beni (MS 31b/4, 31b/6, 44a/5), beñzerse (MS 29b/4) 39a/2, 7a/5, 9b/3/5, 39a/5), beñzetmeksüz (MS 445a/4, 5a/4, 45a/6),

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

bular turur (MG 20b/1), bunları (MG 11a/1), bunlarıñ (MG 25a/7, 62a/5, 104a/1, 60b/5, 64a/9, 85a/2, 93b/1), bulay (MG 37b/7, 36a/8), bunlar (MG 35b/3),

Resûlî Sözlüğü

bên (RS 188a/14), beñiz (RS 205c/37, 205c/41), biñar (RS 193a/24, 193a/24), biñ biñ “binlerce” (RS 197b/32), biñ “bin” (RS 201b/14, 197b/31), bular “bunlar” 188b/17, 205d/27, 205d/29), bunlara (RS 189a/18), bulanıñ (RS 203b/27), buña (RS 189a/7), bunçuk “boncuk” (RS 195a/9), bunda (RS 205d/30), bundan (RS 189a/2), buynuz (RS 200a/13), baña (RS 188b/18)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

beni (BM 19b/3), benim (BM 19b/3), benzer (BM 20b/3), biñ “sayı” (BM 17b/5), bunu (BM 19b/2), bunlaruñ (BM 19b/4), bunun (BM 19b/2), bulara (BM 19b/4), bular “onlar” (BM 20b/5), keçi boynuz (BM 13b/10),

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

beñiz (TA 33a/6) , biñar (TA 7a/13), boynuz (TA 15b/7)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

bunda (ŞZ 45/13, 47/29), bundan (ŞZ 47/21, 60/9, 64/5), bunu (ŞZ 68/1), bunların başı (ŞZ 48/24), bunuñ başı (ŞZ 48/23), bunuñ (ŞZ 48/15), bunuñla (ŞZ 48/7), buynuz “boynuz” (ŞZ 34/40), bular (ŞZ 45/10), bular için (ŞZ 48/16), bulardan (ŞZ 47/22), bularla (ŞZ 48/8), bullarda (ŞZ 47/30), bullardan (ŞZ 66/9/9), kırk bin (ŞZ 50/12), sekiz bin (ŞZ 50/7), sekiz yüz bin (ŞZ 50/25), seksen bin (ŞZ 50/16), üç bin (ŞZ 50/2), üç yüz bin (ŞZ 50/20), ben (ŞZ 44/21, 60/12 63/10, 63/13, 67/7, 61/1), bende (ŞZ 47/23), benden (ŞZ 47/15, 70/7), beni (ŞZ 67/10), 63/13, 48/9), benimle (ŞZ 48/1), beş bin (ŞZ 50/4), beş yüz bin (ŞZ 50/22), beze (ŞZ 10/3), bezedi (ŞZ 16/49), bezeme (ŞZ 13/37), bezemek (ŞZ 6/19), bezeyci (ŞZ 23/24), bana (ŞZ 45/3, 61/9), baña (ŞZ 67/4, 67/10, 70/4), yedi bin (ŞZ 50/6), yetmiş bin (ŞZ 50/15), yedi yüz bin (ŞZ 50/24), yüz bin (ŞZ 50/18), iki bin (ŞZ 50/1), iki yüz bin (ŞZ 50/19), biñ (ŞZ 49/18), bin (ŞZ 51/24, 8/18), bindi (ŞZ 14/50), biner (ŞZ 18/40), binici (ŞZ 21/60), binme (ŞZ 11/36), binmek (ŞZ 4/16), altı bin (ŞZ 50/5), altı yüz bin (ŞZ 50/23), altmış bin (ŞZ 50/14), on bin (ŞZ 50/9)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

biñ (ŞM 20a/2), beñzedigi (ŞM 20a/15, 62a/17, 62a/18)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

bonşuk “boncuk” (TZ 14b/4), boynuz (TZ 9b/2)

Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

ben (Kİ 17/7), boynuz (Kİ 21/8)

Codex Cumanicus

bēñzer (CC 26b/24), bular “bunlar” (CC 34a/9), bulardan (CC 34a/23), bularga (CC 34a/21), bularnı (CC 334a/22), bularnıñ (CC 34a/20)

Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

boynuz (DM 7b/2), bular (DM 3b/6), keşi boynızı (DM 5b/4), keşi boynuzı (DM 5b/4),

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

bundan (KF 45b/4), bunu (KF 156a/7, 173b/6, 173b/7, 199a/4, 234b/7), bunlara (KF 214b/5), bunlardan (KF 196b/7), bunları (KF 10b/1), bunuñ (KF 13b/1, 39a/2, 44b/5, 56a/2, 74a/4, 92a/3, 104a/1, 127b/3, 133b/2, 133b/3, 133b/4, 139a/3, 139b/4, 140a/1, 140b/7, 141a/6, 146b/2, 152b/4, 163a/3, 175b/3, 182b/2, 195a/2, 220a/4, 260b/5), bunuñıçun (KF 82b/4), baña (KF 26a/3, 27a/3, 27a/3, 28b/2, 29b/1, 29b/5, 30a/2, 31a/4, 32a/3, 34b/5, 36a/1, 37a/1, 39b/1, 55a/6, 71b/6, 81a/3, 87a/1, 87a/4, 87a/5, 94a/6, 94b/5, 95a/1, 114a/3, 118b/4, 226a/5, 256b/5, 256b/7), bıyığına (KF 252a/7), bıyıklarunuñuzı (KF 72b/1), boynuzı (KF 203b/6)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

bunu (KFT 10b/40, 10b/41, 3a/86, 3a/89, 56b/19), bunuñ (KFT 5a/73, 5a/77, 249b/40), bıyığın (İM 448a/6/6)

3. 2. 3. /k-/ > /g-/ Değişmesi

Kâşgarlı, Oğuz (Türkmen) Türkçesinin XIII. Yüzyıldan sonraki karakteristik özelliklerinden biri olan k- > g- değişimi üzerine bir açıklamada bulunmamıştır. Arap yazısı da bu iki ünsüzü birbirinden ayırmaya yeterli değildir. Korkmaz, DLT'de türlü münasebetlerle Oğuz Türkçesi için verilen örneklerden, daha XI. Yüzyılın ikinci yarısında Oğuz Türkçesinde böyle bir değişimin başlamadığı düşüncesindedir. Bu durumu Korkmaz, “*Oğuzcada kırmak yerine girmek, küç yerine güç ve körmek yerine görmek vb. söylenişler yer almış olsaydı, her hâlde Kâşgarlı, t- > d- değişmesinde olduğu gibi, bunun içinde açıklayıcı örnekler verirdi.*” Şeklinde açıklamıştır (Korkmaz, 2013: 58). Kıpçak Türkçesinde kelime başında /k-/ ünsüzü korunmaktadır. Ancak tarihî Türkmen Türkçesinin yaygın olduğu eserlerde kelime başında /k-/ > /g-/ değişmesinin olduğu örnekler bulunmaktadır (Güner, 2013: 89).

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

geçgen (BVP 83/3), geçi “keçi” (BVP 33/2, 33/2) , gelmeke (BVP 114/6), gelmez (BVP 14/7), gelse (BVP 120/6, 84/6), gelür (BVP 10/6), gendüsi “kendi” (BVP 13/6), gerçek (BVP 8/3), gerek (BVP 86/6, 10/1/2, 11/3/3/4, 24/7, 24/7, 80/2, 12/2, 12/7, 13/2, 13/4/5, 15/3, 19/4, 20/4, 26/2, 43/7, 69/4, 84/2, 85/4, 89/5, 17/3, 17/6), getürgey (BVP 110/2), getürgil (BVP 94/4), getürüp (BVP 6/3, 85/2), getürür (BVP 116/1), gezden (BVP 87/7, 88/1, 88/2), giñ (BVP 67/5), gibi (BVP 97/3, 107/2, 121/6, 38/4, 41/1, 46/4, 46/5, 84/2, 86/5, 86/7, 87/1, gibi 90/4, 14/6, 101/4, 104/1, 105/2, 108/6, 110/3, 112/2, 17/3, 31/3, 38/2, 37/6, 40/5, 41/2, 46/2, 47/6, 50/2, 58/3, 68/5, 70/1, 76/1, 76/6, 79/7, 84/7, 88/1, 88/2, 90/7, 94/1, 65/5), gice (BVP 102/6), giç (BVP 90/6, 91/3), giçi (BVP 100/6, 27/7, 96/6, 111/5), giçig (BVP 109/3, 26/7, 82/1, 58/1, 60/7, 77/1, 83/6), gider (BVP 119/7, 120/1), giderürler (BVP 119/6), giñ (BVP 20/4, 71/5, 93/4, 100/1, 20/5, 23/2, 23/3, 23/4, 24/2, 31/5, 31/7, 35/1, 36/6, 37/1, 37/2, 38/1, 39/2, 45/4, 48/5, 57/5, 57/7, 60/3, 63/1, 63/7, 67/6, 68/6, 73/6, 95/6), girmiş (BVP 109/7), gögsi (BVP 48/5, 109/6, 48/6, 97/7), gögüs (BVP 109/5), gök (BVP 101/7, 101/7, 103/2), gökçek (BVP 28/2, 97/7, 30/3, 31/7, 35/3, 44/2, 65/5, 98/1, 17/2), gönlünde (BVP 43/6), gönüller (BVP 5/5), görer (BVP 80/2), görerler (BVP 107/3), görgen (BVP 84/7, 107/2, 16/4, 8/4), görünür (BVP 118/2, 84/5, 85/1/3, 90/1), görmege (BVP 117/5, 118/2), görmegey (BVP 106/6), görmemek (BVP 115/6), görmes (BVP 102/4, 102/6/6), görmeziz (BVP 113/7), görseñ (BVP 88/6, 89/7), görünür (BVP 32/3), görüp (BVP 14/5), götürgen (BVP 88/1), götürgey (BVP 106/6, 113/3), götürür (BVP 116/1), göymiş (BVP 70/1), gözi (BVP 36/5, 96/1, 101/6, 102/1, 103/2, 115/5, 36/6, 37/1, 37/6, 101/7), gözinden (BVP 37/4), gözine (BVP 95/3), gözini (BVP 92/7), göziniñ (BVP 102/2, 101/6, 102/7, 103/3, 103/2, 104/5), gözünüñ (BVP 36/5, 36/7, 37/2), gözlegey (BVP 87/1, 92/7, 93/1), gözlemeki (BVP 92/6, 95/6), güci (BVP 64/3), güç (BVP 6/6, 80/2), güçlü (BVP 20/7, 34/6, 76/7, 25/1, 27/7, 44/7, 46/4, 74/6, 80a/1), güçlü (BVP 25/1, 44/5, 61/6, 65/5), güneş (BVP 102/3), günine (BVP 7/2), güvenci (BVP 5/6)

Kitâb Fî Riyâzatü'l- Hayl Tercümesi

geçdi (RH 5b/2), geçse (RH 82b/6), geldi (RH 10a/4, 10b/8, 4a/3, 4a/4, 10a/7, 10b/1, 4a/8, 8a/2, 8a/5, 8a/9), geleni (RH 70a/8), gelib (RH 71a/2, 41b/7), gelmez

(RH 80b/2), gelse (RH 81a/1), gelseler (RH 24b/8), gelür (RH 28b/1), gerek (RH 13b/1, 16a/1, 23a/1, 70b/2, 71a/3, 100a/1/2/3, 100a/4/5, 100a/7, 100b/3/4/5, 100b/7/9, 100b/9, 101a/8, 101a/9, 101b/7, 102a/1, 102a/5 102b/3, 102b/3, 27b/2, 30a/6, 34a/6, 34b/9, 35b/5, 50b/6, 59b/4, 61b/2, 61b/9, 67a/8, 68a/3, 68b/9, 69a/9, 69b/1, 69b/6, 70a/9, 70b/1, 70b/7, 70b/8, 70b/9, 71a/7, 71b/8, 73a/8, 73a/9, 73b/6, 74a/1, 74b/1/2/2/2/3/3, 75a/3, 77b/4, 82a/4, 82b/2, 85b/5, 85b/8, 86a/5, 86a/7, 86b/5, 87a/6, 87a/9, 87b/3, 87b/7, 88a/1, 88a/3, 88a/4, 88a/5, 88a/7/8, 88b/2, 88b/3/3, 88b/5, 89a/2, 89a/5, 89b/2, 89b/3, 89b/5, 89b/6, 89b/7, 89b/8, 90a/1, 90a/7, 91a/5/6, 91a/8, 91b/1, 91b/2, 91b/3, 92a/2, 92a/5, 92a/8, 92b/2 93a/4, 93b/5, 93b/6, 94b/3, 94b/4, 94b/7, 94b/9, 95a/1/2, 95a/9, 95b/1, 95b/4, 95b/8, 96a/2, 96a/3, 96a/4, 96a/6, 96a/9, 96b/2, 96b/2, 97a/1, 97b/2, 97b/4, 97b/7, 98a/8, 98a/8, 98b/1, 98b/6/6, 99a/2, 99a/4, 99a/7, 99a/8, 99a/9, 99b/7, 99b/8, 99b/9, 48a/8, 15a/5, 69b/2, 71a/9, 71b/2, 89a/7, 25a/4), gerekse (RH 4b/1/1), getürgey sen 99a/1, getirür (RH 81b/7), gevdesin (RH 95a/4), gevüb (RH 73a/3), geygende (RH 30a/8), geyikge (RH 72a/2), geymek (RH 15b/8, 16a/1, 16b/6, 30a/8), gez (RH 20a/2/2,63b/4),gezi (RH 53b/5, 54a/1, 54a/2), gezini (RH 19b/6, 19b/9), geziniñ (RH 63b/6, 63b/8), gezlegey (RH 30b/9),gezlemege (RH 19b/4), gezlemekden (RH 53b/7, 53b/8), gezler (RH 61a/2), gezli (RH 54b/4), gezni (RH 53b/6, 55b/1, 55b/1), gibi (RH 11b/3, 14a/6, 4a/7, 77a/7), 97a/7, 100b/1, 102a/8, 102b/2, 13b/6, 14a/4, 18b/3, 18b/4, 20a/5, 21b/4/6, 21b/8, 22a/6, 22a/7, 22a/9, 22b/6, 22b/9, 24b/2, 25a/3, 25b/8, 26a/1, 26a/4, 26a/5, 27b/6/7, 30a/2, 31b/6, 33a/3, 36b/4, 40b/3, 40b/4, 41b/9, 53a/3, 55b/8, 61b/6, 62b/6, 62b/8, 67b/1, 67b/2, 75a/7, 76a/2, 84a/5, 85b/7, 86a/8, 86b/9, 87b/6, 90a/8, 93b/6, 94a/6, 95b/6, 80b/7, 7b/3, 63b/4, 101a/7), gice (RH 70a/3, 91b/3, 95a/9, 93a/8), gider (RH 40a/6, 100b/2, 47b/5, 50a/1, 50b/9, 51a/9, 53b/3, 54b/9, 55a/7, 55b/9, 56b/4, 57a/6, 57b/5, 59b/8, 60a/7, 61b/1, 62b/9, 78b/9, 79a/6, 80a/1, 90b/8), gidergenden (RH 85b/8), gidergey (RH 61b/9), gidermegey (RH 58b/7), gidermek (RH 49a/5, 55a/4, 60a/5, 60a/5), gidermeklik (RH 47a/3, 48a/6, 50a/8, 51a/6, 51b/5, 52a/9, 53a/8, 54a/9, 55b/3, 56b/2, 57a/1, 57a/9, 58a/9, 59b/2, 61a/6, 62a/5, 62a/5, 60b/5), gilini (RH 95a/8), giñ (RH 54a/1, 72b/4, 54b/3, 71a/5, 74b/3, 74b/6, 85a/5), girçek (RH 52b/6), girür (RH 5a/1, 64a/4), gişi (RH 24b/3, 40a/5, 7b/1, 24b/9, 25a/1, 40a/8, 51b/6), gişidür “kişi” (RH 11a/9), gişilerni “kişi” (RH 9b/3), gişiniñ “kişi” (RH 7b/4), gişiye “kişi” (RH 28b/9, 7b/4), gitmek (RH 36a/8), givürtmek (RH 91a/5), giyik (RH 69b/3), göc RH 98a/5), göge (RH 11a/2), gögermek (RH 45b/4, 60b/9), gögermez (RH 60b/8), gögerür (RH 60a/1, 60b/4, 61a/6, 79b/9), gögi (RH 69b/5), gök (RH

48b/9), gökcek (RH 23b/9, 69a/9, 28a/2), gökde (RH 46b/7, 49a/1, 63a/2, 63b/9), göksi (RH 46b/4, 51a/2, 74b/7, 76a/6, 51a/3, 51a/6), göksin (RH 89a/9), göksini (RH 32b/5), göksünden (RH 51a/7), göndürgey (RH 30b/6), göndürüb (RH 91b/8), gönli (RH 24a/1, 61b/4), gönüldür (RH 35b/3), gör (RH 95b/1), gördi (RH 10a/7), gördiler (RH 28a/5), gördiy ise (RH 10b/1), gördiyise (RH 4a/6), göre (RH 102b/3), gören (RH 24b/1), görer (RH 80b/1, 81a/3), görüşü (RH 69a/9), görklü (RH 74a/4/6), görklüsü (RH 67b/4), görksüzi (RH 67b/5), görmedi (RH 7a/2), görmegey (RH 70a/8), görmeğiçün (RH 22a/7), görmek (RH 69b/2, 71a/9, 71b/2, 82a/4, 82b/2, 89a/7), görmez (RH 70a/3), görse (RH 81a/3), görseñ (RH 78a/5), görünmegey (RH 20a/5), görünmez (RH 7a/3), görünür (RH 75a/6), görür (RH 80b/3, 81a/4, 94a/8, 83b/2), görürseñ (RH 57b/1), gösterib (RH 71a/8), göstermegey (RH 69a/3), götürgende (RH 21b/7), götürgey (RH 21b/2), götürmek (RH 97b/9), götürmiş (RH 72a/6), götürüb (RH 31a/3, 13a/8), göyindürmek (RH 89b/5), göyündürmek (RH 88b/3), göz (RH 22a/6/7, 22b/7), gözdür (RH 35b/3), gözi (RH 22b/8, 38a/1, 41a/5, 69b/2, 38a/2, 74b/9, 76a/3, 76b/6, 91a/1, 99b/1, 76b/4), gözün (RH 95a/3), gözüne (RH 69b/3), gözünü (RH 22b/6, 43a/1, 69b/6, 70a/7), gözlegey (RH 22a/6, 31a/4, 38a/1, 38a/3), gözlemege (RH 22b/1), gözlemegey (RH 31a/2), gözlemegi (RH 40b/1), gözlemek (RH 22b/1, 22b/2, 42a/6, 42a/8, 42b/1, 14b/9, 43a/4), gözlemekdür (RH 22a/5), gözleri (RH 69b/7, 90b/9), gözlerine (RH 69b/1), gözlese (RH 23a/2), gözleye (RH 23a/2), gözleyib (RH 23a/8), gözleyüb (RH 22b/9, 23a/7), gözliyise (RH 69b/2), gözülü (RH 22a/8, 75a/9), gözni (RH 22b/8, 38a/3, 74b/8), gözniñ (RH 16a/7, 29a/2), güc (RH 30a/9, 98b/7, 99b/2, 80b/3, 22b/3, 92b/4), güci (RH 37a/6, 80a/1), güçlerek (RH 75b/5), gücün (RH 48a/7), gücünüñ (RH 3b/1), gül (RH 75b/2), 49b/5, 87b/6, 94b/6), gün (RH 4a/4, 5b/1, 6b/9, 88a/3, 96a/4, 88a/4, 91a/7, 92a/2, 93a/8, 94b/3, 95a/6, 95a/9, 96a/5, 97a/3, 97b/2), günde (RH 102b/1, 91b/3, 96a/5, 97a/6, 97b/3), günden (RH 86a/5, 97b/3), güne (RH 85b/9, 96a/3, 96b/1), güneşden (RH 70a/8), güneşe (RH 70a/7, 92b/1), güneşğa (RH 97b/2), güninde (RH 6b/4), gününe (RH 66b/7), gürküm (RH 95b/1), gerek (RH 101b/4, 101b/9, 102a/4, 102a/5/7, 77a/7, 101a/1, 55b/5, 86a/8, 88b/6, 93a/2, 93a/8, 95a/7, 96b/8, 99a/5, 50b/5), gezniñ (RH 63b/5), gibi (RH 65b/6), gider (RH 48b/2, 49b/1), görer (RH 99a/3), gözlemek (RH 42b/3/6), gözni (RH 69b/9), güc (RH 42b/8), gün (RH 91b/2)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

eyle gerek (İN 29r/9, 33v/7, 50r/8), geder (İN 49r/2), geldi (İN 10v/7), gerek (İN 28r/2, 30v/6, 62r/2), gişi “kişi” (İN 8r/1), gördi (İN 10v/7), gördiyise (İN 11r/1), gördiyse (İN 4v/6), gören (İN 25r/1), görmedi (İN 7v/2), görünmez (İN 7v/3), güninde (İN 7r/4)

Resûlî Sözlüğü

göz kapağı (RS 189b/9)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

geçe (ŞZ 61/5), geçici (ŞZ 22/56), geçme (ŞZ 13/2), geçti (ŞZ 16/15), gedelüm (ŞZ 61/6, 63/2), gel (ŞZ 63/3), geldi (ŞZ 13/47, 60/10), getdi (ŞZ 61/4), geldük (ŞZ 25/7), geldüm (ŞZ 61/1), geledüm (ŞZ 60/9), gelen (ŞZ 62/4), gelici (ŞZ 21/7, 70/1), gelir (ŞZ 17/15), gelme (ŞZ 10/14), gelmek (ŞZ 3/7), gem, ŞZ 41/19), gemi (ŞZ 36/28), gemilerdür (ŞZ 66/3), gemileri (ŞZ 66/1), get (ŞZ 7/8, 61/8), getdi (ŞZ 13/48), getdi (ŞZ 17/5), getdük (ŞZ 25/8), getir (ŞZ 62/7), gètmek (ŞZ 3/8), götür (ŞZ 66/10, 67/4, 9/57), getürdi (ŞZ 16/46), getürdüm (ŞZ 59/1), getürme (ŞZ 13/34), getürmek (ŞZ 6/16), getürücü (ŞZ 23/22), getürüm (ŞZ 67/7), getürür (ŞZ 20/33), gey (ŞZ 63/1, 9/43), geyci (ŞZ 23/7), geydi (ŞZ 16/31), geyer (ŞZ 20/18), geyme (ŞZ 13/18), geymek (ŞZ 6/1, 69/6), gibi (ŞZ 46/3, 59/4, 62/3), gibidür (ŞZ 65/3), gice (ŞZ 37/25, 50/30), gidelüm (ŞZ 63/3), gidelüm, okuyalım (ŞZ 60/7), gider (ŞZ 17/16), giderler (ŞZ 66/9), gidici (ŞZ 21/8), gidiciye (ŞZ 70/1), gir (ŞZ 7/28, 62/7), girdi (ŞZ 14/22), girer (ŞZ 18/12), girici (ŞZ 21/30), girme (ŞZ 11/8), girmek (ŞZ 3/29), gitdin (ŞZ 60/11), gitme (ŞZ 10/15), gitmek (ŞZ 63/10, 63/13), gizle (ŞZ 9/11), gizleci (ŞZ 22/40), gizledi (ŞZ 15/45), gizlemek (ŞZ 5/13), gizler (ŞZ 19/37), göbek (ŞZ 32/37), göbük (ŞZ 36/35), gögüs (ŞZ 32/33), gök (ŞZ 37/4, 39/41), gök gürlmek (ŞZ 37/14), göm (ŞZ 9/44), gömdi (ŞZ 15/31), gömdi (ŞZ 16/32), gömer (ŞZ 20/20), gömlek (ŞZ 33/20), gömlekle 68/11, gömme (ŞZ 13/19), gömmek (ŞZ 6/3), gömüci (ŞZ 23/8), gördi (ŞZ 14/8), görme (ŞZ 10/23), görmek (ŞZ 3/16), görücü (ŞZ 21/16), görür (ŞZ 17/24), göster (ŞZ 7/15), gösterdi (ŞZ 14/9), gösterem (ŞZ 70/4), gösterici (ŞZ 21/17), gösterir (ŞZ 17/25), gösterme (ŞZ 10/24), göstermek (ŞZ 3/17), gövdesi (ŞZ 68/10), göz (ŞZ 32/8), güzel (ŞZ 38/37), gözüm (ŞZ 67/5), gözün (ŞZ 59/6), güç (ŞZ 39/7, 70/3, 70/4), güldi (ŞZ 15/17), güler (ŞZ 19/11), gülgünü (ŞZ 39/40), gülme (ŞZ 12/7), gülmek (ŞZ 4/34, 69/11), gülücü (ŞZ 22/14), gün (ŞZ 37/22, 50/29), günden (ŞZ

70/4), gündür (ŞZ 64/5, 64/6, 64/6, 66/12), gündüz (ŞZ 37/24), güneş (ŞZ 37/5, 60/5), güreyik (ŞZ 36/30), güzel (ŞZ 64/6, 69/9), gibi (ŞZ 60/3), gir (ŞZ 60/3), getdüm (ŞZ 45/1, 45/2), bugün (ŞZ 37/34)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

geçmez (ŞM 84a/11), geçti (ŞM 96b/8), geldi (ŞM 109a/1), geldik (ŞM 105b/11), gelir (ŞM 29b/8, 71b/18, 90a/5), gelmediği (ŞM 85b/6), gerek (ŞM 77b/14, 91b/13), gerekdi (ŞM 121b/16), gerekse (ŞM 125a/9), getürmekliki (ŞM 49b/12), gibi (ŞM 20a/11, 32b/6, 105b/7, 106a/8, 106b/10, 110a/15, 122a/3, 55a/1, 62a/1, 65b/9, 78a/7, 88a/12, 92a/17, 96b/16, 96b/18, 97a/7, 97b/6), gidergey (ŞM 129b/15), gidermegey (ŞM 129b/17), gidermez (ŞM 116a/17), basığı gün “yarından sonra” (Kİ 15/11), sorp girdi “gafletten girdi” (Kİ 92/16)

3. 2. 4. /b-/ > /v-/ Değişmesi

Kâşgarlı Mahmud, /b/ ile /f/ arasında boğumlanan *w* sesinin *v* sesine döndüğünü kaydetmiştir. Bu değişimin daha çok iç ses ve son seste olduğu görülmektedir. Ancak, kelime başlarındaki *b* -> *v*- değişimine gelince Korkmaz, bu durumu: “ *Eserin çeşitli yerlerinde bar “var”, barmak “varmak”, bar! “var, git”, bariñ “varınız”, bardım “vardım”, bardınız “vardınız”, baran “varan” (C. I, 31, 33, 339), birmek “vermek”, bolmak “olmak” gibi daha b- > v- değişimine uğramamış olan sözcükler Oğuzca için de birer örnek olarak gösterildiğine göre (C. II, 45-47 arası vb.) Kâşgarlı devrinde daha Oğuzcada, ön ses b- > v- değişiminin başlamamış olduğu yargısına varılabilir.*” Şeklinde açıklamıştır (Korkmaz, 2013: 57). Kıpçak Türkçesinde kelime başında /b-/ ünsüzü Eski Türkçenin bir devamı olarak genellikle korunmaktadır, ancak tarihî Türkmen Türkçesinin etkisiyle kelime başında bazı kelimelerde /b-/ > /v-/ değişmesinin gerçekleştiği görülmektedir (Güner, 2013).

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

var (BVP 118/3, 37/4), varmağay (BVP 12/4), virmek (BVP 13/2), virür (BVP 40/7)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

verince “vermek” (BVİ 48a/23)

Kitâb Fî Riyâzatî'l- Hayl Tercümesi

vardılar (RH 10b/3), varur (RH 82b/7/8), verdi (RH 76a/8), viridi (RH 8b/3), virdüm (RH 3a/1), virür (RH 27a/5)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

vardılar (İN 11r/3), verdi (İN 9r/3), verür (İN 27v/5), ad virdüm (İN 3v/1)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

var (MS 1b/3, 9a/6/6, 10a/1/1/1), var ıdı (MS 40a/3), vardur (MS 17a/2), varmağa (MS 3a/6), varmak (MS 32a/1, 5a/3, 5b/2), vire (MS 33b/3, 33b/5), virgen (MS 36b/1/2/3), virgey (MS 36a/5, 36b/1), virgil (MS 34a/4), viricidür (MS 46a/4), virildi (MS 11b/3, 12a/3, 12b/5, 13b/1, 14a/4, 17a/1, 17b/1, 28b/2, 2b/6, 32a/3, 36b/5, 38a/3, 40b/4, 4b/1, 9a/5, 16a/2, 18a/2, 18b/2, 19a/3, 31b/5, 32a/1, 36a/3, 39b/6, 40b/1), virinüz (MS 2a/3), virme (MS 34a/6), virmegi (MS 2a/4), virmek (MS 23b/6/6, 25a/6/6, 25b/5/5, 3a/3, 3a/5, 5a/6), virmekdür (MS 17a/3), virünüz (MS 3a/3), virür (MS 7a/2), virür men (MS 35b/3, 35b/5)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

vir (ŞZ 8/1), viridi (ŞZ 14/32), virelüm (ŞZ 63/3), virelüm (ŞZ 63/6), virir (ŞZ 18/22), virme (ŞZ 11/18), virmek (ŞZ 3/39), virsün (ŞZ 64/11), virsün (ŞZ 64/12), virüci (ŞZ 21/40), vardur (ŞZ 65/7, 66/1), varlık (ŞZ 47/13), varmıdur (ŞZ 64/7), varur (ŞZ 64/2), salıvir (ŞZ 7/34)

Kitâbü'l- Ef'âl

viridi (KE 41a/1)

Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

varursan (Kİ 116/11)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

var (KF 12a/6, 62a/6, 73a/5, 167a/3, 167b/1, 167b/2, 171b/3, 182a/2, 202a/6, 208b/7, 216a/4, 216b/1, 217b/7, 221a/3, 221b/5), vardır (KF 113a/6), vardur (KF 46a/3, 70b/4, 71a/6, 75a/1, 75a/2, 97b/6, 105a/4, 112b/2, 126b/4, 138b/3, 151a/3, 177a/1, 184a/5, 197a/1, 200a/1, 202a/4, 230b/4, 238b/7, 244a/1, 255a/3), varıdı (KF 20b/4, 234b/7), vardı (KF 230a/4), vardılar (KF 230a/4), vardum (KF 24a/1), vardur (KF 60b/1, 113a/2, 167a/7, 207a/6), varğanda (KF 7b/2, 143a/5, 216a/5), varıdı (KF

192a/1), varmaga (KF 125a/1), varmak (KF 106a/2), varñuz (KF 192a/4, varsa (KF 10a/2, 125a/4, 131a/1, 192b/2, 235b/7), varsun (KF 97b/2), vir (KF 32b/5, 34b/5, 34b/5, 35b/1, 36a/6, 88b/1, 154a/2, 157a/1, 157a/1, 170b/2, 170b/2, 170b/3, 198a/6, 198a/7, 198b/5, 201a/2, 207b/2), berekat vir (KF 153a/7), haber vir (KF 81a/3), hasene vir (KF 7a/2, 7a/2, 36a/6, 36b/1, 153b/4, 153b/4), hidayet vir (KF 30a/2, 170b/1 rızık vir (KF 28b/2), selam vir (KF 97a/6), tevfik vir (KF 29b/5, 31a/4, 145a/1), virdi (KF 6b/4, 37b/1, 110a/1, 110a/1, 118b/4), haber virdi (KF 3a/2, 16b/4, 17a/3, 151b/1, 157b/2, 160a/3, 183a/6, 218b/7, 252b/2), nimet virdi (KF 48a/5), rızık virdi (KF 37b/3, 226a/5), virdük (KF 7b/3), virdün (KF 171a/4), vire (KF 93a/5, 166b/1, 220b/3, 263a/2, 266a/2), hidayet vire(KF 215b/3), terfik vire (KF 142b/5), viren (KF 212b/1), vireyin (KF 235a/1), haber vireyin mi (KF 79b/4, 127b/4), virgen / KF 93a/5, 93a/6, 93a/6, 93b/1, 153b/2), 170b/3, 201b/7, 202a/3, 202a/6, 206a/1, 266a/5), selam virgen (KF 153b/2), virgende (KF 78b/2, 255a/7), selam virgende (KF 159a/7), virgenden (KF 156a/6), hidayet virgenden (KF 33b/2, 153b/5), virgene (KF 166a/7, 171a/2), virgeniçün (KF 155b/4), virgenler (KF 170b/2, 170b/2, 170b/3), virgey (KF 126a/4), virgeysen (KF 39b/4), zeekat virgeysen (KF 39b/5), viricisen (KF 27a/6), virilmeye (KF 204a/5), virme (KF 88b/3, 88b/3), virmege (KF 193b/6, 204b/7), tevfik virmege (KF 74b/2), virmegen (KF 202b/4, 203a/4, 204a/5), virmegi (KF 84a/1, 204b/2), hayır virmegi (KF 8b/1), virmegiçün (KF 204a/5), virmek (KF 14b/2, 201b/4, 202a/3, 227a/5, 250a/7, 251a/1), fitrı virmek (KF 191b/5, 210b/5), sadağa virmek (KF 202b/1, 218a/6), selam virmek (KF 182b/4), tanuklık virmek (KF 144a/2), zeekat virmek (KF 144a/3, 209a/5, 227a/7), virmekde (KF 87b/1, 87b/2, 111a/1, 111a/1), artuğ virmekden (KF 215a/1), cevap virmekçiçün (KF 161a/2), tanuklık virmekten (KF 74a/2), virmese (KF 185b/2, 203b/5, 204a/3, 204b/6), virmesem (KF 95a/3), virmesün (KF 194b/4), koyı virmesün (KF 162b/2), selam virmesün (KF 157b/6, 160b/5), virñuz (KF 209a/3, 210b/7, 212b/7, 227b/3), zeekatı virñuz (KF 207a/4), virse (KF 78a/6, 78a/6, 188a/1, 191b/4, 196a/4, 232a/2, 233a/2, 255b/2), selam virse (KF 155a/7, 178a/1), virseñ (KF 35a/5, 35a/6), virsün (KF 44a/5, 44a/6, 45a/4, 45a/4, 64a/2, 86b/5, 87a/3, 156a/5, 166a/2), ceza virsün (KF 156a/5), ite virsün (KF 64b/6), salavat virsün (KF 94a/4), selam virsün (KF 154b/5, 154b/6, 158a/3, 174b/7, 174b/7, 178a/4, 178a/7, 178b/4, 179a/3, 198b/2), tevfik virsün (KF 5b/6), virsünler (KF 208a/7, 208b/1), virür (KF 6a/5, 16a/1, 195b/2, 200b/5, 213b/3), cizye virür (KF 209b/3), hidayet virür (KF 33b/1), tanuklık virür (KF 10b/1), selam virüriz (KF 133a/6), virürler (KF 199b/5), virürmen (KF 216a/2), tanuklık virürmen

(KF 3b/1, 3b/3, 91b/5, 92a/1, 92b/1, 92b/2, 152b/2, 152b/3, 155b/5, 155b/6, 155b/7, 156a/2), virürmisen (KF 227b/6), virürmisiz (KF 209a/1), virürsen (KF 33b/1), nimet virürsen (KF 170b/5), rızık virürsen (KF 29a/6), rızık virici (KF 5a/6, 27b/2), viricidür (KF 15a/2, 100b/3, 134b/2, 142b/7, 173a/7), rızık viriciler (KF 200b/6), viricisen (KF 27b/2, 28b/1, 28a/3, 30a/1, 33a/6, 154a/7, 198a/3), virildi (KF 3a/4, 8a/1), haber virildi (KF 39b/2, 69b/1, 73a/1, 78a/3, 81b/1, 93b/4, 109a/6, 118a/5, 118b/6, 121a/4, 123b/3, 130b/3, 131b/6, 149b/1, 150b/3, 169b/1, 173b/7, 183a/1, 183b/2, 186b/3, 188a/2, 188a/6, 191b/4, 191b/6, 205b/4, 208b/5, 209a/4, 209b/1, 209b/4, 210a/2, 210a/5, 211a/2, 211a/5, 211b/1, 215b/6, 225b/2, 227b/4, 229b/2, 231a/6, 234a/3, 241b/4, 248a/1, 249b/5, 249b/7, 254a/4, 256a/4, 257b/1, 258a/2, 261b/4), hayır virildi (KF 6a/6), virile (KF 198b/3, 212b/5, 217a/6), haber virile (KF 98a/1), virilse (KF 6a/6), virilince (KF 92b/4), selam virince (KF 157a/7, 157b/6), virüle (KF 126a/6), ecir virülür (KF 127a/5)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

var (KFT 11a/52, 10b/20, 11a/16, 15b/36, 16a/30, 16a/41, 17a/2, 20a/34, 3b/20, 3b/24, 3b/3, 3b/6, 4a/31, 4a/33, 9b/29), var ıdı (KFT 12a/1, 10/3, 10a/45, 12b/21, 15b/44, 16a/1, 16a/38, 16a/43, 16b/11, 16b/2, 17b/1, 18a/1, 3b/13, 3b/30), var ısa (KFT 1a/62, 1a/8, 4b/5), vardı (KFT 11a/16, 13b/11, 18a/41), vardır (KFT 11a/44, 10b/22, 10b/5, 10b/7, 15b/34, 16a/48, 16b/19, 16b/37, 16b/43, 18b/35, 19a/14, 19a/19, 19a/35, 19a/39, 19a/40, 19a/41, 19a/42, 19a/48, 19a/49, 19a/52, 19a/53, 19b/4, 19b/53, 19b/6, 1a/4, 20a/12, 20a/2, 20a/24, 20a/32, 4a/73, 4b/73, 5a/60, 5b/13, 6a/2, 6a/4, 7a/22, 8a/49, 8b/7), varur (KFT 16b/3, 16b/3), vir (KFT 2b/25, 2b/40, 4a/25, 6a/55), virmek (KFT 6a/21), virmeklik (KFT 5b/22), virdi (KFT 13b/2, 17a/42, 18a/2, 20b/28, 20b/30, 20b/31), virdiler (KFT 18a/29), virdir (KFT 11a/24), virdüki (KFT 13a/9, 14b/11, 14b/25), virdükinde (KFT 14b/40), virdükinden (KFT 11a/24, 13a/5), virdüm (KFT 20b/51), virgen (KFT 14b/36, 9a/34, 9a/38), virgenden ((KFT 11b/ 15), virgenlerinden (KFT 12a/51), virgey (KFT 15a/45, 15a/54, 1b/9, 4a/43), virgeyler (KFT 17a/18, 15a/16, 5a/60, 6b/57, 7a/8), virgil (KFT 10a/19, 13b/21, 13b/37, 14b/34, 15a/9, 16a/28, 18b/19, 20b/46, 2b/71, 2b/85, 3b/25, 3b/43, 3b/9, 4a/76, 4b/59, 5a/37, 9b/33, 9b/34), virilgey (KFT 1a/43), virince (KFT 8a/17), virip (KFT 3b/82, 4b/82, 17b/46), virmeden (KFT 17b/11), virmedi (KFT 17b/50), virmek (KFT 1a/35, 3a/48, 3a/7, 4a/38, 5b/30, 5b/34, 6a/1, 6a/24, 6b/24, 6b/28, 6b/43, 6b/54, 6b/55, 7a/11, 7a/20, 7a/21, 7a/22, 7a/31, 7a/36, 7a/43, 7a/46, 7a/46, 7a/5,

7a/54, 7a/55, 7a/56, 7a/6), virmeklik (KFT 4a/36, 4a/68, 5b/17, 5b/30, 6a/12, 6a/7), virmeknüñ (KFT 5b/49), virmemiş (KFT 17b/54), virmese (KFT 4a/39, 9b/8), virmeyince (KFT 16b/9, 7b/13), virmezden (KFT 11b/36, 5b/29), virmezler (KFT 12b/13, 6a/50, 6b/36), virmiş (KFT 17b/54), virse ((KFT 11b/10, 10b/43, 12a/49,15a/25, 3b/15, 3b/77, 4b/55, 5a/18, 8a/20, 8a/21), virseler (KFT 17a/19, 11a/28, 12a/45, 12b/5, 15b/15, 17a/1), virüñ (KFT 10b/19, 10b/2), virür ((KFT 11b/14, 12a/26, 11a/28, 15a/17, 15a/56, 17a/20, 5a/30), virürler (KFT 16a/36, 6a/47, 6b/22, 6b/28, 6b/38, 7a/31)

3. 2. 5. /-b-/ > /-v- / Değişmesi

Kâşgarlı, /b/ ile /f/ arasında boğumlanan *w* sesinin Oğuzca *v* sesine dönüştüğünü belirtmiştir. Bu değişimin iç seste de olduğu görülmektedir. DLT'de Oğuzca kaydı ile *tavar* “cansız mal” (C. I, 362), *savaş* (C. II, 82-9), *savçı* (C. III, 325-15), *yavlak* “kötü, düşkün, her şeyin kötüsü” (C. III, 43) sözcükleri verilmiştir ki bunlar da iç ses – b - > -v- değişiminin tanıklayıcı örnekleri olarak görülmektedir. Bu duruma göre kelimelerin iç seslerinde –b- > -v- değişimi gerçekleşmiş denilebilir (Zeynep, 2013: 57). Kıpçak Türkçesinde kelime içinde Eski Türkçenin patlayıcı /- b-/ ünsüzünün sızıcılaşarak /- v-/ olmasına dayanan örnekler mevcuttur. Bu örneklerin yanı sıra bu /- v-/ bazı Kıpçak Türkçesi metinlerinde akıcılaşarak /-f-/ olduğu da görülmektedir: *yubka* > *yuvka* > *yufka* “yufka” (İM 109b, İM 190a) (Güner, 2013: 92).

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

sevgülü (BVP 58/2, 59/6) sevinci (BVP 5/7)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

çevir (KK 83b/5), deve (KK 48a/2, 55b/12, 69b/1), devekuş (KK 70a/8), devesidir (KK 55b/12), sever men (KK 15a/4), sevindir- (KK 79a/9), sevinip (KK 46b/6), sevinmek (KK 69a/9), sevmegiñden (KK 42b/11), sevmek (KK 42b/1/2), sevün- (KK 79b/2), tavşan (KK 69b/13),

Kitâb Fî Riyâzatî'l- Hayl Tercümesi

sevindi (RH 10b/1, 10b/8, 9a/2), sevinmekler (RH 82a/7), yavaşlık (RH 102b/5)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

sevindi (İN 11r/1, 11r/8, 9v/2)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

çevürmegey (MS 25a/3, 25a/4)

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

çevrilüp (MG 70a/3), çevürgil (MG 30a/5, 30b/2, 33a/7), çevürseñ (MG 4b/9), çevürüp (MG 65a/4), çevürür (MG 53b/1), çevürgil (MG 70b/3)

Resûlî Sözlüğü

dëve (RS 195a/22), davar (RS 199b/5), çavuş (RS 191a/12), évet (RS 188b/25), sévin- (RS 186a/11), sévingen (RS 203b/15, 211b/7), tavar (RS 193b/21), tavışkan (RS 199c/11), yavuz (RS 191a/15, 203c/15), yavrı (RS 200a/18)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

karavaş (TA 34b/6), savaşkıl (TA 43b/10), sevgil (TA 36a/5, 41b/9), sevgü (TA 41b/9), sevingil (TA 37a/13), tavşan (TA 11b/10), tavşancıl (TA 10b/7), teve (TA 15b/1/2), tevelü (TA 56a/4), yavaş (TA 27b/3), yavuz (TA 26b/13), yavuzlagil (TA 42a/13), yuva (TA 11b/2)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

sever (ŞZ 20/13), sevici (ŞZ 23/3), sevitmek (ŞZ 6/35), sevme (ŞZ 13/14), sevmek (ŞZ 5/41), eved (ŞZ 45/16), yavrı (ŞZ 36/17), tavşan (ŞZ 35/16)

Kitâbü'l- Ef'âl

yavaş (KE 14a/3/4, 43b/9, 53b/5), yavuz "değersiz" (KE 45b/8, 21b/6, 38b/9, 38b/9, 50a/8, 50a/8, 50a/9, 57b/5, 57b/7), 45b/8, 50a/7/8/9, 57b/5/7, 21b/6), yavuzdın (KE 13b/4), yavuzluğdın (KE 28a/4, 52a/6), yavuzluğ (KE 161a/, 161a/8), yavuzluğ (KE 50a/9, 50a/9), yavuzluğdın (KE 28a/4, 52a/6), yüz evür (KE 110b/8), çevürdi (KE 167a/5), deve (KE 2a/3), evrildi (KE 151b/5), evürdi (KE 110b/8, 110b/8), karavaşniñ (KE 32a/29), kulavuz (KE 48b/8, 48b/9), kulavuzladı (KE 48b/7, 48b/7), kulavuzluğ (KE 48b/9, 48b/9)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

kulāvuzlamak (ŞM 99a/16)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye

şevredi “çevirmek” (TZ 15b/13), şevründi (TZ 16b/13), suvadı (TZ 35b/6), şövrülmüş “çevrilmiş” (TZ 34b/6), şövürdi “çevirmek” (TZ 29b/13), tavşan (TZ 4b/8), teve kuş (TZ 36b/1), tişi teve (TZ 36b/1), tüve “deve” (TZ 11b/8), yavuz (TZ 21a/8), karavaş (TZ 3b/13, 25a/9), ingen teve (TZ 7b/6, 36b/1), kavuştı (TZ 6b/5), evet (TZ 36b/11, 90a/3)

Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk

avundu (Kİ 7/24), çavuş (Kİ 27/16), deve (Kİ 34/2, deve balık (Kİ 34/4), karavaş (Kİ 70/10), sevgü (Kİ 89/15), sevindi (Kİ 89/14), sevindüm (Kİ 183/6), sevindürdi (Kİ 183/6), yalavaç (Kİ 118/2), yavuz (Kİ 123/7), yuvaladı (Kİ 129/19) yuva yaptı, kovuk (Kİ 80/2)

Codex Cumanicus

évet (CC 31a/12), karavaş (CC 45b/25), kavurkına “kavurma tavası” (CC 53a/7), çevre “çevre” (CC 7a/19, 32b/4), çevre yürdüm (CC 7a/17), çevre yürgil (CC 7a/18), çevre yürür mèn (CC 7a/16), çevürdüm (CC 29b/5) çevirmek, çevürgil (CC 29b/6), çevürme “çevre” (CC 32b/4), çevürmek “çark” (CC 29b/7), çevürür mèn (CC 29b/4), çuvalduz (CC 44b/12), sévünür kişi (CC 49b/14), sövdüm (CC 3a/5) sevdim, söver kişi (CC 49b/10), söver mèn (CC 3a/1), söver ol (CC 3a/3), söver sèn (CC 3a/2), sövgil (CC 3a/9), sövmek (CC 3a/11), sövünç ay (CC 36b/1), sövünçler mèn (CC 4b/10), sövündüm (CC 14a/3), sövüngil (CC 14a/4), sövünmek (CC 14a/5), sövünür mèn (CC 14a/1), tēñri sövmekligi “Allah aşkı, sevgisi” (CC 35b/19), töve (CC 54b/10) deve, sövdün “sevmek” (CCII 75b/1/2), söveli (CCII 75b/1/2), söver (CCII 61b/26,61b/29, 62a/16/17, 62a/20/21, 62a/24/25, 62a/25/26, 62a/32), söver biz (CCII 62a/18), söver sèn (CCII 62a/20, 62a/22/23), sövgen (CCII 71b/6), sövgençe (CCII 66a/21 b/22 b), sövgey (CCII 62a/34/35), sövgil (CCII 66b/1), sövinseñ (CCII 62a/24), sövmekden (CCII 75a/7/8), sövmekinden (CCII 62a/28/29), sövmekliginiñ (CCII 69b/5), sövmeklikine (CCII 63b/6/7), sövmes (CCII 62a/23/24), sövmes sèn (CCII 62a/20), sövsek (CCII 61b/28/29), sövünç (CCII 61b/2/3, 62a/8, 62a/37, 70a/16, 73a/1, 73a/6/7, 76a/17), sövünçledi (CCII 76a/2), sövünçlü (CCII 63b/33), sövündi (CCII 70b/4), sövündiler (CCII 62a/8), sövündirgiçim (CCII 66a/31 b),

sövündürdiñ (CCII 69b/10), sövüneli (CCII 76a/16/17), sövüngey sèn (CCII 71b/8), sövünüp (CCII 62a/35, 62b/13), sövüp (CCII 69b/13/14, 70a/8, 75a/1), karavaş (CCII 65b/38), töve (CCII 60a/28) deve, sövsek (CCII 61b/28/29), kovuştı “kavuşmak” (CCII 57a/37), sevdı (CCII 70a/4), sever mèn (CCII 62a/21), sevgil (CCII 66b/10)

Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

deve (DM 7a/11, 8a/13), deve kuşu (DM 11b/13), develer (DM 8a/139, evet (DM 19a/7), şavaşma (DM 21a/6), sever men (DM 19b/8, 20b/12), sever sen (DM 21b/12), sever (DM 23b/12), sevmes sen (DM 21b/12), sevmes (DM 23b/12), sevin- (DM 21a/6), sevün- (DM 21a/6), tavşan (DM 8a/2), yalavaç “peygamber” (DM 2a/7)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türkî)

tavarlar (GT 293/11), teve (GT 116/1, 175/3, 183/7, 273/4), teve durur (GT 51/10), tevedür (GT 293/9), teveniñ (GT 51/7), tevege (GT 89/2, 115/3), teveni (GT 51/7), tevede (GT 22/1), tevesin (GT 128/8, 333/5), teveler (GT 111/10), teveçi (GT 333/4), teveçiğe (GT 110/13, 111/8), yavaş (GT 100/11), yavuzğa (GT 29/8), yavuzlar (GT 26/4, 334/4), yavuzlarğa (GT 27/1, 353/5), yavuzluğ (GT 26/8), yuvada (GT 266/9), sevüdi (GT 141/6), sevünüp (GT 207/3), sevünür (GT 269/11), sevüngenimden (GT 230/3), sevünmek (GT 91/6), kıovar (GT 349/2), kıulavuz (GT 346/8), sev idi (GT 225/7), severmen (GT 225/2), sever (GT 59/12), sevüp (GT 30/4, 133/5, 142/2), sevgen (GT 185/4), sevmek (GT 141/10), sivermen (GT 141/8), siver (GT 302/10), sivse (GT 213/5), sivmekinde (GT 233/4), sivmes (GT 213/5), sövmese “sevmek” (GT 235/1)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

çevresinde (KF 208b/6), davar (KF 212a/1), davarlarına (KF 259b/6), davarlarıñuz (KF 259b/5), deve “deve” (KF 184a/1, 194b/1) , sever (KF 46a/4, 205a/4, 205a/5, 259a/7), severler (KF 46a/3), severmisiniz (KF 209a/2), sevgen (KF 259b/1), sevgene (KF 29b/5, 145a/1), sevse (KF 9b/5, 124b/6, 259a/5), sevici ola (KF 264a/2)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

deve (KFT 18b/34, 18b/35, 18b/39), tavar (KFT 1b/2, 1b/5, 1b/65, 20a/12, 2b/67, 2b/69, 33a/80, 3a/24, 3a/28, 3a/3, 3a/34, 3a/36, 3a/38, 3a/45, 3a/60, 3a/61, 3a/62, 3a/7, 3a/81), tavardur (KFT 19b/27), tavarğa (KFT 1a/67), tavarı (KFT 11b/6, 11b/14, 11b/9, 14a/49, 14a/52, 17b/42, 19a/2, 19b/52), tavarımuñ (KFT 13b/35), tavarına

(KFT 1b/28),  avarnı (KFT 1b/1, 1b/12, 1b/3, 2a/5),  avarnu  (KFT 10a/26, 1a/69, 1a/70),  avarum (KFT 13b/23, 13b/24, 13b/30, 13b/33),  avarumı (KFT 13b/17, 13b/25, 13b/29, 13b/31, 13b/35),  avaru  (KFT 10a/25, 13b/18, 13b/19, 13b/21, 18b/53, 19a/4)

3. 2. 6. /-b/ > / -v / Değişmesi

K şgarlı, /b/ ile /f/ arasında boğumlanan *w* sesinin Oğuzca *v* sesine dönüştüğünü kaydetmiştir. Bu değişimin son sesde de olduğu görülmektedir. K şgarlı, DLT’ de Oğuzca kaydığıyla *eb* > *ev*, *ab* > *av* gibi kelimeler vermiştir ki bunlar son seste – b > - v değişimini tanıklayıcı örnekleridir. Bu durum bizlere kelimelerin son seslerinde –b > - v değişiminin gerçekleŐtięini göstermektedir (DLT I, 1985: 31- 32). Son seste –b > - v değişimi Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülmektedir. Bunu yanı sıra patlayıcı /-b/ ünsüzün sızıcılaşarak önce /-v, -w/ ardından akıcıŐalarak /-f/ olmasına dayanan örneklerde mevcuttur: *sub* > *suw* > *suv* “*su*” (KE 3a, KE 57b) > *suf* “*su*” ( M 119b) (Güner, 2013: 98).

Baytaratü’l- V zih Tercümesi Paris Nüshası

evde (BVP 18/1)

El- Kav n n ’l- Külliyye li- Zabti’l- L gati’t- Türkiyye

ev (KK 43b/12, 44a/7, 49b/10, 66b/12), evde (KK 36a/1, 37b/12/13, 43b/12, 44a/2/4, 44b/2, 62a/1/4/7), evdedür (KK 44b/10, 49b/11), evdeki (KK 35b/13), evdekid r (KK 58b/11), evden (KK 51a/10), evidir (KK 53a/13), evlendir – (KK 83a/11)

Kit b F  Riy zat ’l- Hayl Terc mesi

evde (RH 67a/8), avlamak (RH 98b/2)

Kit b-ı Mukaddime-i Ebu’l- Leysi’s Semerkand  Terc mesi

evge (MS 3a/6), evinde (MS 26a/1, 32a/3), evinden (MS 30a/3), evine (32a/5, 31a/2, 32a/1), evlenmege (MS 16b/2)

M nyet ’l- Guz t Terc mesi

ev (MG 25a/9, 103a/8, 109a/4, 36a/4), avda (MG 106b/9)

Resûlî Sözlüğü

ķara  v ķapug  (RS 202a/11), ķara  v ķapug  (RS 202a/11), ķara  v kizi (RS 202a/12), ķara  v kizi (RS 202a/12),  v (RS 193b/4, 201c/26, 202a/14),  v ķabađı (RS 189c/15),  v ķabađı (RS 189c/15),  v oğı (RS 202a/14), ev t n l ği (RS 190c/4), ķara  v (RS 202a/10), av (RS 195b/18), avlamak (RS 205d/12)

Kit b-ı Mecm -ı Terc m n-ı T rk  ve Acem  ve Mugal 

ev (TA 6b/3), evdağ (TA 33b/10), evde (TA 55b/11), evl  (TA 26b/6), avlagil (TA 35b/13, 43a/12)

Eđ- Ő z r- z- Zehebiyye vel- Kita 'l- Ahmediyye fil-L gat-it- T rkiyye

avla (ŐZ 9/9), avladı (ŐZ 15/43), avlama (ŐZ 12/30), avlamak (ŐZ 5/10), avlar (ŐZ 19/35), avlayc  (ŐZ 22/38), avlı (ŐZ 40/7), ev (ŐZ 40/12, 68/9), eve ŐZ 62/7, 61/8), sev (ŐZ 9/39), sevdi (ŐZ 16/27)

Kit b 'l- Ef' l

evdidi (KE 26a/4), evdidi (KE 38b/7), evdidi ķuđ (KE 35a/7)

Őerh 'l- Men r li'l- Musannifi bi't- T rk 

ev (ŞM 13a/11, 13a/18, 29b/14, 39a/8, 105a/18, 108a/10, 111a/14, 111b/12, 112b/4, 114a/11, 124a/18, 125a/12, 129b/18, 25b/9, 39a/18, 39a/93, 39b/11, 39b/13, 39b/4, 39b/5, 40b/4, 40b/5, 41a/3, 41a/6, 41a/8, 41b/1, 55a/3, 55b/18, 56a/2, 60b/4/4/5, 65b/6, 73b/12, 83a/18, 83b/10/11, 83b/11, 84a/16, 84a/17, 99a/17, 99b/8), evi (ŞM 53a/13), evlend rse (ŞM 36a/11), evlenmek (ŞM 110a/15, 95b/9)

Et- Tuhfet 'z- Zekiyye Fi'l- L gati't- T rkiyye

ev (TZ 8a/5), evlendi (TZ 18a/13), av (TZ 22a/9), avc  (TZ 22a/9), avladı (TZ 22b/8, 84a/10), avlavc  (TZ 22a/9)

Kit b 'l-  dr k li Lis ni'l- Etr k

av (K  7/20), avladı (K  7/21), avlu “av yeri” (K  7/22), evde id m (K  176/6), ev (K  12/25), evdağ (K  12/27), evde (K  176/6), evdeki (K  170/2), evden (K  176/6), evdi “acele etmek” (K  13/1), evet (K  12/26), evlendi (K  13/2), evl  (K  13/3), evđetti

“alışmak” (Kİ 13/5), sav “dava” (Kİ 88/6), savcı (Kİ 88/7) davacı, savçımız “peygamberimiz” (Kİ 88/5), sevdi (Kİ 89/13)

Codex Cumanicus

év (CC 39b/27), évdegi épçi (CC 45b/22), évdegi kız (CC 45b/23), aş bişürgen év (CC 6b/17) mutfak, uv “av” (CC 20a/14), iv “mezar höyüğü” (CCII 80b/23 b), öv “ev” (CCII 62a/4), öveli (CCII 76a/1/2, 76a/1), övge (CCII 62a/3/4), övi (CCII 69a/9, 69a/19), évge (CCII 62a/8, 62a/9)

Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

av avladı (DM 4b/16), av avlamak (DM 12a/14), avladı (DM 4b/16)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türki)

övge “ev” (GT 167/9), iv (GT 60/11, 98/1, 218/6/12), iv işiki (GT 341/8), iv iyesi (GT 100/2, 119/10), iv ni'meti (GT 68/3, 71/12, 261/11), ivniñ (GT 218/7/8/10, 243/2), ivge (GT 115/8, 167/9, 276/1, 346/1), ivni (GT 246/8), ivde (GT 22/5, 147/9, 206/8, 241/12, 311/13, 312/3, 341/8), ivden (GT 57/7, 152/9), ivime (GT 75/8), ivün (GT 86/7), ivünde (GT 220/10), ivine (GT 57/5, 99/13, 181/2/6/12, 183/8, 187/1, 220/6, 269/1), ivin (GT 61/11, 102/2, 113/7, 180/12, 265/8, 276/9), ivinde (GT 90/4, 204/8, 208/4), ivinden (GT 112/10, 113/5, 195/7), ivdeşi (GT 27/1, 136/5, 289/12), ivlendi (GT 265/8), av (GT 336/4), avğa (GT 180/11), avda (GT 60/13), avçı (GT 209/6), avlar (GT 209/6)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

ev (KF 221a/5), evde (KF 208a/4), eve (KF 24a/6), evi (KF 52a/1, 52b/4), evinde (KF 51b/2, 54a/4, 67a/1), evinden (KF 52a/6, 55a/4, 56b/1, 59b/5, 60a/2, evine (KF 24b/4, 25a/2, 25b/1, 46a/5, 50b/3, 52a/3, 227b/3, 259b/4, evinün (KF 96b/4), evlerde (KF 185b/7), evlerinden (KF 184a/6), evlerünüz (KF 259b/3), evlerünüz (KF 259b/4), evlense (KF 112a/6), evlendürür (KF 217a/1)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türki

ev (KFT 11b/31, 14a/43, 15b/29, 15b/3, 15b/44, 15b/9, 16a/1, 16a/28, 16b/13, 16b/15, 16b/19, 16b/24, 16b/39, ev 17a/44, 17a/47, 17a/8, 17b/1, 17b/2, 17b/3, 17b/4, 17b/6, 17b/6, 17b/8, 18a/23, 18a/24, 18a/26, 18a/4, 1b/14, 1b/19, 7b/10, 7b/11, 7b/13, 7b/2, 7b/2, 7b/3, 7b/4, 7b/5, 7b/6, 7b/7, 8a/10, 8a/12, 8a/3, 8a/31, 8a/4, 8a/5, 8a/8, 8b/20, 8b/21, 8b/22, 8b/24, 8b/25, 8b/28, 8b/29, 8b/29, 8b/32, 8b/34,

8b/37, 8b/38, 8b/40, 8b/42, 8b/49, 8b/53, 9a/1, 9a/11, 9a/19, 9a/22, 9a/3, 9b/11, 9b/16, 9b/26), evde (KFT 12a/25, 8b/21, 8b/23, 8b/24/25, 8b/42, 8b/49, 9a/5), evden (KFT 9b/47), evge (KFT 7b/18, 8b/29, 8b/33, 8b/39, 9a/13), evi (KFT 12a/33, 16b/15, 18a/1, 18a/19, 7b/1, 7b/12), evinde (KFT 9a/1), evini (KFT 8a/3), evinün (KFT 11b/32), evni (KFT 12a/54, 13a/48, 13a/50), evnün (KFT 11b/34, 11b/35, 12a/29, 12b/11, 14a/33, 14a/36, 16a/10), evümi (KFT 7b/6), evün (KFT 12b/18, 12b/39, 14a/31, 14a/38, 15b/48, 15b/53, 16b/18), evünün (KFT 14a/30), evlendürdün (KFT 6b/13, 6b/2), evlendürmedüm (KFT 6b/3), av (KFT 267a/3), avlar (KFT 267a/3), avlamak (İM 267a/11), avlayıp (İM 267a/11)

3. 2. 7. /-d-/ > /-y-/ , /-d/ > -y/ Değişmesi

Kâşgarlı, Eski Türkçedeki dişler arası sızıcı *đ* ünsüzünün *y* ünsüzüne dönüşmesi konusunu: “*Yağma, Toxsı, Kıpçak, Yabaku, Tatar, Kay, Çomul ve Oğuzlar birbirine uygun đ ünsüzünü her zaman y’ye çevirirler ve hiçbir zaman đ’li söylemezler. ‘kayın’ ağacına bunlardan başkası kadın bunlar kayıñ derler. Türklerin ‘hısım’ ve ‘kayın’ anlamında kullandıkları kadın kelimesine bunlar kayıñ diye söylerler*” şeklinde açıklamıştır (DLT I, 1985: 32). Kâşgarlı Mahmut yine aynı açıklamayı *ayrık* “ayrık otu” kelimesiyle tekrarlamıştır (DLT I, 1985: 113). DLT’de, *idiş* “tas, bardak, tencere” (C. I, 61-62), ve *adruk* (C. I, 98) kelimeleri dışında đ’li örnekler olmadığı için, Korkmaz Kâşgarlı’nın bu açıklamasını bazı ayrıcalıklar dışında genel olarak kurallı bir değişim olarak kabul etmektedir. Bunun yanı sıra đ > y ses değişiminin XI.- XIII. Yüzyıllar arasında tamamlandığını belirtmiştir (Korkmaz, 2013: 58). Eski Türkçenin söz içi ve söz sonu /-d-, -d/ ünsüzü Karahanlı Türkçesi döneminden itibaren önce sızıcılaşarak /-đ-, -đ/ olmaktadır. Harezmi Türkçesi döneminden itibaren bu ses akıcılaşmaya başlar ve eserlerde hem /-đ-, -đ/’li, hem de /-y-, -y/’li kullanımları görülmektedir. Kıpçak Türkçesinde ise bazı eserlerde tek tük /-đ-, -đ/’li örnekler görülsede bu ünsüzün eserlerin tamamında /-y-, -y/’e dönüştüğü görülmektedir (Güner, 2013: 93, 99).

3. 2. 7. 1. -đ > - y Değişmesi

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

boynı (3)niñ (BVP 106/4), boynı (BVP 20/2, 26/1, 34/2, 106/4, 20/6, 26/2, 43/7, 46/4, 46/5, 47/2, 47/3, 91/7, 34/5, 47/6, 98/6), boynın (BVP 86/3/4, 87/2), boynına (BVP 86/1), boynında (BVP 45/3), boynından (BVP 38/7), boynınıñ (BVP 44/2, 45/3, 46/3, 105/7, 106/2/6, 107/1, 47/5, 46/7, 47/7), boynunuñ (BVP 46/2, 93/7), koyar (BVP 89/1, 97/3), koyğan (BVP 88/2), koyğan yiri (BVP 66/3), koymağay (BVP 106/6), koymas (BVP 114/5, 121/1/1, 114/6)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

boyı (BVİ 14a/23, 14a/25, 14b/2, 14b/3, ,boyınıñ (BVİ 14a/22), boyunniñ (BVİ 12b/21), boyunı (BVİ 3b/6, 3b/9, 4a/17, 4a/18, 5a/17, 5a/19, 6a/24, 6b/15, 6b/16, 6b/18, 6b/20, 6b/22, 12b/8, 13a/25, 15b/2, 16a/3, 49a/24, 51b/14, 57b/7, 59a/4), boyunınıñ (BVİ 6a/25, 6b/8, 6b/13, 6b/13, 6b/17, 6b/20, 6b/21, 6b/23, 15a/25, 15b/1, 15b/4, 15b/6), boyunın (BVİ 11b/25, 12a/1, 12a/5, 49a/25, 56a/5), boyunına (BVİ 11b/24, 49b/5), boyununa (BVİ 46a/7), boyunında (BVİ 6b/7), boyunından (BVİ 56b/12, 68a/21), boyunlu (BVİ 15b/8), koyar (BVİ 13a/16, 33a/11, 38a/2, 39a/15, 44b/25, 45a/2, 56a/6, 66b/7), koyğay sen (BVİ 18b/18, 19a/3, 19a/4, 23a/25, 23b/17, 23b/18, 24a/5, 24a/12, 24a/14, 24a/17, 25a/3, 25a/23, 25b/3, 26a/20, 28b/23, 29a/4, 29a/16, 29b/23, 30a/25, 31b/7, 32b/6, 32b/15, 34b/11, 34b/12, 34b/16, 37b/1, 37b/2, 37b/3, 37b/5, 39a/25, 40a/5, 41a/3, 41a/12, 41a/17, 41a/18, 41a/24, 41b/11, 41b/13, 41b/23, 42a/3, 42a/24, 43a/9, 43a/10, 43a/18, 43a/19, 43a/22, 43b/13, 43b/19, 44a/2, 45b/7, 46a/13, 46a/19, 46b/16, 47a/1, 47b/10, 47b/15, 48a/12, 48a/20, 48b/17, 48b/21, 48b/25, 49a/18, 50b/21, 50b/24, 51a/4, 51a/22, 52a/2, 52a/6, 52a/10, 52a/15, 52a/20, 52b/18, 53a/13, 53b/8, 53b/13, 53b/19, 54a/5, 54a/6, 54a/7, 54a/11, 54a/20, 54b/5, 54b/6, 54b/7, 54b/8, 54b/16, 54b/20, 55a/10, 55a/14, 55a/19, 55a/24, 55b/16, 55b/21, 56a/1, 56a/3, 56a/9, 56a/16, 56b/4, 56b/10, 56b/17, 56b/19, 57a/8, 57a/11, 57b/25, 58a/2, 58a/10, 58a/21, 58a/24, 58b/4, 59a/13, 59a/24, 59a/21, 60a/8, 60a/11, 60b/23, 61a/8, 61a/22, 62b/12, 62b/13, 63a/18, 63b/16, 64a/15, 64a/17, 65a/14, 65a/16, 65a/18, 65b/15, 65b/17, 66b/25, 67a/2, 67b/10, 68a/2, 68b/17, 69a/4, 69a/9, 69a/16, 69a/17, 69a/19, 69a/25, 69b/7, 69b/8), koyğay sın (BVİ 18a/13), koyğay (BVİ 34b/17, 34b/20, 34b/21, 62b/2, 64b/9, 64b/10, 66a/1), koyğıl (BVİ 12b/24, 14a/8, 20b/18,

21a/12, 21b/15, 21b/18, 21b/20, 30a/6, 32a/5, 32a/19, 34b/25, 35a/12, 36b/4, 38a/13, 38a/15, 38a/16, 38a/21, 38a/23, 38b/6, 42b/9, 43b/17, 44a/10, 44a/24, 48b/9, 48b/11, 49a/6, 50b/13, 51b/11, 51b/12, 51b/13, 51b/18, 51b/19, 53a/5, 57a/16, 57a/19, 57a/21, 58b/10, 58b/13, 59a/17, 59b/14, 59b/17, 59b/18, 59b/21, 59b/22, 60b/25, 69a/21), *koysun* (BVİ 35a/8), *koysañ* (BVİ 63b/21, 63b/22), *koysa* (BVİ 47b/23, 48b/21, 60b/11), *koysa bilmes* (BVİ 56b/24), *koğan* (BVİ 9a/8), *koymak* (BVİ 64b/12), *koğan* (BVİ 9a/7), *koğandan* (BVİ 44a/1), *koymas* (BVİ 16b/7, 17a/20, 21a/14), *koymağay sen* (BVİ 28b/12, 28b/13, 33b/24, 48a/5, 66a/9), *koymağay* (BVİ 15b/3, 29b/6), *koymağıl* (BVİ 23a/5, 38b/2), *toyduğay sen* (BVİ 55b/10), *uyup* “uyamak” (BVİ 60b/3), *yayğay sen* (BVİ 23b/5, 49b/9),

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

toy “doymak” (KK 79b/6), *keydi* (KK 11a/10), *kiy-* (KK 80b/5), *koym-* (KK 83a/7)

Kitâb Fî Riyâzati'l- Hayl Tercümesi

boynı (RH 32b/8, 50a/3, 71b/9, 88a/7, 90b/9, 49b/8, 98a/8, 49b/5, 74b/4, 71b/6, 49b/6), *boynıñ* (RH 81b/5, 49b/3, 62a/4), *boynına* (RH 77a/8), *boynını* (RH 50a/6), *boynınıñ* (RH 62a/8), *koysa* (RH 71a/6), *koysar* (RH 56b/1, 60b/3, 61a/3), *koysdı* (RH 2a/9, 6b/8, 7a/4), *koysay* (1) *sen* (RH 52b/2), *koysay* (RH 17a/5, 95b/7, 17a/9, 17b/2, 18b/3, 18b/4, 20b/1, 33a/9, 37a/2, 37b/5), *koysay sen* (RH 32a/5, 60a/6, 87a/7, 89a/4, 57a/5), *koysay yumşaklığıla* (RH 101a/4), *koysıl* (RH 18a/1), *koymağay* (RH 52a/1, 60b/6, 58b/4, 59a/2), *koymağay sen* (RH 51a/7, 53b/2), *koymak* (RH 19b/9, 52a/7, 87a/5, 87a/9, 93a/8 97b/2, 87b/3, 87b/7, 88a/1, 89b/3, 89b/4, 89b/7, 96a/9), *koymak gerek* (RH 100a/9, 88b/7, 94a/3), *koymakdan* (RH 51b/4, 52a/9, 52a/4, 55a/3, 56a/5, 58a/8, 58b/2), *koysa* (RH 18b/2, 94a/7), *koysañ* (RH 87b/1), *koysub* (RH 100b/9, 85b/7, 95b/6, 86a/5, 86b/4, 95b/8, 96a/2, 97b/1), *koysup* (RH 100a/8, 100a/8)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşâb Tercümesi

koysay sen (İN 60v/6), *boynı* (İN33r/8, 50r/5/6/8, 50v/3), *boynın* (İN 50r/3, 62v/4), *boynını* (İN 50v/6), *boynınıñ* (İN 62v/8), *keygende* (İN 30v/8), *keymek* (İN 16r/8, 16v/1, 30v/8, 17r/6), *koysar* (İN 57r/1, 61r/3, 61v/3), *koysdı* (İN 2v/9, 7r/8, 7v/4), *koysay* (İN 17v/5, 17v/9, 18r/2, 19r/3/4, 21r/1, 33v/9, 37v/2, 38r/5), *koysay sen* (İN 32v/5, 53r/1, 57v/5), *koysıl* (İN 10v/1), *koymağay* (İN 51v/7, 59v/2, 61r/6, 52v/1,

59r/4), koymağay sen (İN 54r/2), koymak (İN 20r/9, 52v/7), koymağdan (İN 52r/5, 52v/4, 52v/9, 55v/3, 56v/6, 58v/8, 59r/2), koysa (İN 19r/2)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

boynına (MS 24a/6, 34b/5), boynumu (MS 34b/6), keymekden (MS 37b/6)

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

boynı (MG 56b/1, 52b/9, 52b/3, 52a/9), boynıñ (MG 34a/7), boynına (MG 90a/4, 93b/8), boynuñ (MG 34b/2), keygey sen (MG 68a/5, 68a/5), keyip (MG 4a/1, 4a/1), keyseñ (MG 68a/8, 68a/8), kiydürgil (MG 72a/1), kiymeklik (MG 68a/9, 68a/9), koya birgeniñ (MG 36a/9), koyabirgey (MG 110b/5), koyabirip (MG 14a/1, 58b/3), koyabirmegil (MG 58b/2), koyabirseñ (MG 37b/2), koyduñ ise (MG 95a/5), koyğan (MG 10a/7), koyğay (MG 49b/6, 52a/9), koyğıl (MG 46b/4, 10a/2, 10a/6, 72b/7, 95a/6, 46b/8, 55a/7, 56b/1, 65a/3, 69a/6, 77b/6, 78a/2, 78a/2, 78a/3, 82a/3, 82a/5, 95a/5, 34a/7, 56a/8, 60b/3), koymağay (MG 104b/8), koymağıl (MG 59b/4), koymas (MG 67a/4), koysa sen (MG 52b/3), koyup (MG 19b/5, 105a/1, 21a/4, 94b/8, 95a/2, 95b/4, 30b/8), koymasa MG 56b/9)

Resûlî Sözlüğü

koy- (RS 186b/16), koyu bër (RS 186a/24), asa koy- (RS 186b/2), toy (RS 205a/32), boy “kamet endam” (RS 198b/12)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

toyar (BM 50a/6), toydı (BM 50a/6), boyadı (BM 56a/3), boyar (BM 56a/3), boyun (BM 14b/10) boy endam, boyunladı “vurmak” (BM 55a/5), koyulur (BM 86b/7), kirâ koydı (BM 45b/3), kiydi (BM 79a/7), kiydürdi (BM 79b/10), kiydürür (BM 79b/10)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

keygil (TA 35b/7), kere koyğıl (TA 36b/3), koyğıl (TA 37a/3, 41b/11, 57a/7, 41b/6, 45a/13), tuçu koyğıl (TA 38b/10), boy (TA 20b/10)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtaü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

koyar (ŞZ 18/7), koyıcı (ŞZ 21/25)

Kitâbü'l- Ef'âl

toydu (KE 72a/2), toyğan (KE 72a/2/3), toyun (KE 134b/3/4), kıydı “koymak” (KE 113b/8, 116a/3, 116b/6, 54a/6, 54a/6, 113b/8, 116a/4, 116b/6), küydi (KE 31a/5, 35a/7), kıoy (KE 36a/7, 59a/6, 76a/3/4, 90a/3), kıoydı (KE 113b/7, 118b/8, 138b/7, 1a/8, 42a/1/1), 120a/7, 120b/6, 125b/3, 130b/4, 131b/2, 146b/9, 15b/6, 16b/3, 170b/4/7, 18a/5, 1b/1, 20a/9, 37b/4, 43b/1, 46a/6, 43a/1), kıoyğuşuk (KE 145b/5), kıoyğay (KE 172a/7, 97a/6), kıoyğu (KE 37b/5), kıoymak (KE 167a/1), kıoymatsız (KE 36a/7), kıoymaz (KE 99a/3), kıoyuldu (KE 164b/3), kıoyulmuş (KE 43b/2), kıoyuştlar (KE 158a/6), keydi (KE 144b/4, 153b/7, 163b/1, 156a/2, 171a/6, 171a/7/8, 152b/8, 155a/6), keyürdi (KE 142a/1, 169b/8), kıyürdi “giymek” (KE 95a/4, 95a/4), ıydı (KE 110a/1, 120b/4, 125b/5/9, 141a/2, 42a/5, 42a/5, 89b/9, 90b/5, 110a/1, 120b/4, 125b/5, 125b/9, 126a/5, 130a/5, 141a/2, 142b/3, 144b/6, 162b/9, 144b/6, 90b/5, 126a/5, 130a/5, 89b/9), ıydım (KE 110a/8, 110a/8), boynı (KE 64b/5, 84a/7/7), boynığa (KE 130b/8, 154a/7), boynın (KE 17a/2, 34b/1), boynını (KE 26a/2), boynu (KE 81b/6)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

boynı (ŞM 94a/12), boynın (ŞM 94a/12), boynına (ŞM 107b/3), keylen (ŞM 76b/4), keylin (ŞM 76b/4), keyline (ŞM 89b/2), kıygen (ŞM 28b/2), kıymeginde (ŞM 51a/6), kıymek (ŞM 49a/18, 49a/18), kıymektir (ŞM 80a/3), kıyürse (ŞM 29b/15), kıoydı (ŞM 27a/17, 104a/3), kıoyıp (ŞM 61b/13), kıoyıp tururlar (ŞM 6b/15), kıoymağay min (ŞM 32a/16), kıoymak (ŞM 112a/15, 29b/18), kıoymaz idi (ŞM 102b/13), kıoymuş (ŞM 114a/16), kıoyunmak (ŞM 125a/4)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

boy bos (TZ 8a/3), boydaş (TZ 86b/11), boyı/boyu (TZ 8a/3), keyedir (TZ 74b/4), kıyir (TZ 55a/6), kıymek (TZ 31b/11), kıoyası tüyül (TZ 72a/4), kıoydı (TZ 14b/11), kıoymadı (TZ 23a/4), kıoymayım (TZ 60a/9), toydu “doymak” (TZ 21b/7), ıyardı (TZ 10a/8), ıydı (TZ 5a/7)

Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

keydi (Kİ 47/14), keydürdi (Kİ 47/15), boyun (Kİ 21/9), boy “kamet” (Kİ 21/7), sona kıoydı (Kİ 92/7), toydu “doymak” (Kİ 106/8)

Codex Cumanicus

boy “vücut, beden” (CC 48a/10), boy “kişi” (CC 48b/29), boy bile “şahsen” (CC 32a/16), ıyar mèn “göndermek” (CC 17a/7), ıydım (CC 17a/8), ıygıl (CC 17a/9), kèydim (CC 15b/8), kèyer mèn (CC 15b/7), kèygil (CC 15b/9, 31a/3), küydür “yakmak” (CC 3b/3), küydürdüm (CC 3b/2), küydürmèn (CC 3b/1), koyar mèn (CC 22a/13, 23a/10, 9a/13), koydum (CC 22a/14, 23a/11, 9a/14), koygan (CC 23a/13, 9a/16), koygil (CC 22a/15, 23a/12, 9a/15), yayar mèn (CC 12a/10), yaydum (CC 12a/11), yaygil (CC 12a/12), toy “toy, ziyafet” (CC 8b/7), toyga (CC 8b/5/6), kèydi (CCII 76a/3/4, 76a/14), kèydirdi (CCII 69b/14, 71a/4/5), kèyinip (CCII 71b/16), kiydi (CCII 82a/24), koygay biz (CCII 63b/5/6), koymaga (CCII 63a/10), koysa (CCII 62b/28/29), koyulmuş “konulmak” (CCII 61b/5/6), koyup (CCII 69b/12, 75b/3/4), toydırdı (CCII 75a/2/3), toydırgıl (CCII 72b/18/19), toydırır (CCII 70b/6), toydura “doymak” (CCII 72b/6), boy (CCII 80a/3), boy aruvlıhı “namus” (CCII 66a/19), boy sukluğı “aşırı arzu” (CCII 66a/29), boyın (CCII 63a/34), boyıñ (CCII 69a/13, 70a/12, 70b/16, 71a/18/19), boyına (CCII 63a/33/34), boyını (CCII 70a/7/8)

Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

boynı (DM 13a/2), keymek (DM 11a/11)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türki)

key (GT 101/12), keydi (GT 6/3), keymiş (GT 190/13, 237/2), keyer (GT 288/10), keyerler (GT 131/1), keygey (GT 90/10), keygeyler (GT 304/11), keyse (GT 142/2), keyip (GT 22/5, 101/7, 102/8, 114/13, 191/9, 286/2), keygen (GT 114/10, 199/12), keyerge (GT 164/3), keymege (GT 140/4, 175/13), keymeyin (GT 142/9), keydirip (GT 102/9, 158/1), keydürüp (GT 6/1, 72/5), koy- (GT 103/5, 155/2, 259/12, 262/13), koygil (GT 199/9, 284/1), koyuñ (GT 57/13), koydum (GT 120/8), koydı (GT 23/9, 53/7/9, 137/2, 159/4, 242/5/6, 318/13), koydılar (GT 229/1, 277/5), koyarlar (GT 311/11), koygay (GT 91/3), koygaylar (GT 117/9, 311/3, 327/13), koysañ (GT 9/3), koysa (GT 311/7), koyar idi (GT 281/11), koyup (GT 12/9, 39/5/9, 48/5, 49/6, 95/5, 96/7, 98/3, 105/9, 129/10, 130/2, 143/4, 157/6, 175/6, 179/7, 205/11, 206/2, 215/3, 238/12, 258/5, 263/2, 271/4, 276/9, 298/8, 311/1/13, 317/9, 318/2, 324/8, 330/10, 356/7), koyuptur (GT 317/11), koyup turur (GT 73/6, 295/2), koyup tururlar (GT 60/2, 238/1, 312/4), koyup dururlar (GT 282/13), koymak (GT 25/10, 233/11, 326/4), koymaktur (GT 25/7), koymaknı (GT 286/5), koymadı (GT 57/2, 253/10), koymas sen (GT 261/4), koymas (GT 232/10), koymayın (GT 208/1, 249/9), küyer “yanmak”

(GT 47/8), küyüp (GT 164/1/8, 228/12), küye tursa (GT 258/6), küymek (GT 164/8), küymes (GT 232/9), küydürse (GT 231/13), boyı (GT 29/13, 139/12), boylı (GT 19/11, 19/12/13, 20/2/2, 21/2, 139/4), boynuña (GT 145/129), boynuñda (GT 82/3), boynı (GT 274/7), boynına (GT 154/5), boynın (GT 6/5), toyğınça (GT 232/11, 344/1), toymayıp men (GT 272/6), toymas (GT 140/2, 232/12), toymayın (GT 165/13), toymas (GT 276/7), toydurmak (GT 207/8), toyğaylar “bıkmak” (GT 327/12)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

boynına (KF 203b/2), boynını (KF 89b/1, 90b/2, 189b/2), boynuma (KF 35a/2), boynumu (KF 89b/2), boynunu (KF 97b/1), boyunlarına (KF 203a/3, 203a/5), boynı (KF 91b/2), boynı+içün (KF 90b/5), kiygen (KF 221a/5), kiygenden (KF 119b/3), kiymek (KF 119b/1, 189a/7, 192a/6, 194a/1), kiymekden (KF 128b/5), kiymiş (KF 118a/5), kiyse (KF 119a/4), kiysün (KF 50b/6, 59a/3), keydi (KF 24b/4, 25b/1), keygende (KF 108a/2), koysa (KF 66b/4, 67b/5, 68a/5), koysun (KF 66b/4, 85b/5, 85b/6, 100b/1), miras koydılar (KF 9b/3), miras koymadılar (KF 9b/2, 9b/3), yire koymadı (KF 23b/6), koysun (KF , koyı virmesün “Salı vermek”(KF 162b/2), koyı virsün (KF 169b/7), koyan (KFT 18a/15, 9a/29), koyup (KFT 10a/12)

İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

kéyğenden (İM 99b/3), kéyse (İM 125b/2), kéygende (İM 101a/6), kéyer (İM 244b/2), kéyilür (İM 244b/3), kéymesden (İM 341b/3), toyğandan (İM 449b/1), toyğa (İM 450b/1), uyusa (İM 96a/3), kéymek (İM 303a/1), koyarlar (İM 23b/1/1), koydı (İM 16b/5, 30a/2), koymadı (İM 43a/2), koymağı (İM 5b/8), koysa (İM 11b/4, 5b/2)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

keyip (KFT 262b/13, keyse (KFT 262b/52), uyur (KFT 272b/24), uyuqlar (KFT 272b/7), uyanuq (KFT 272a/42), koyacak (KFT 45a/2)

3. 2. 7. 2. /-q-/ > /-y-/

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

böyük (BVP 56/6/7, 59/5, 108/1, 109/2, 60/2, 62/2, 66/6, 71/1, 96/3, 69/2, 69/4), büyüklükine (BVP 57/2), büyükrek (BVP 67/2, 70/6), kıyruğı (BVP 113/1, 71/7), kıyruğın (BVP 113/2/3), kıyruğımı (BVP 113/4), kıyruğınıñ (BVP 70/3), kıyruğınıñ

(BVP 75/7), kuyruk (BVP 109/3, 72/4, 113/1, 73/1/7, 73/4, 74/7), kuyruğda (BVP 113/5), koymuçu (BVP 133/1), ayağı (BVP 24/7, 59/7, 91/5, 99/2, 114/3, 77/3/4, 110/1), ayağın (BVP 59/1, 60/5, 91/4), ayağından (BVP 75/3), ayağını (BVP 55/7, 59/6, 88/7), ayağının (BVP 82/3, 96/7, 90/2, 89/6, 71/5), ayağınuñ (BVP 112/3), ayağını (BVP 89/2), ayağınuñ (BVP 84/3), ayakları (BVP 51/3, 76/6, 87/4, 92/2), ayaklarını (BVP 25/2, 86/5, 88/3, 88/6)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

ayağın (BVİ 19b/12, 54b/1), ayak (BVİ 12b/6), ayağıñ (BVİ 12b/6), ayağı (BVİ 4a/10, 8a/19, 10a/20, 10a/21, 11a/19, 13b/4, 16a/1, 16b/5, 29b/5, 30a/2, 31a/18, 48a/6, 53a/12, 57b/19, 65a/8), ayağınuñ (BVİ 9b/13, 10b/25, 11a/12, 11a/16, 11a/18, 11a/19, 12a/30, 12a/21, 13a/13, 16a/16, 19a/10, 20a/10, 20a/12, 27a/21, 28a/1, 29a/24, 30b/21, 31a/5, 32a/12, 32a/22, 53a/10, 63a/10), ayağın (BVİ 8a/14, 8a/24, 25b/1, 33b/15, 62b/16), ayağına (BVİ 30a/6, 57a/18), ayağında (BVİ 10a/19, 11a/11, 17b/16, 25b/11, 25b/21, 25b/22, 27a/3, 27a/4i 27a/18, 27a/23, 27b/12, 28a/11, 30a/18, 30b/11, 31b/2, 34b/25, 49a/10), ayağından (BVİ 37a/1, 54b/12, 56b/13), ayaklarda (BVİ 23b/23), ayakları (BVİ 7a/20, 10a/17, 12a/7, 12b/10, 23a/10, 30a/5, 38a/10, 39b/3, 56a/25, 61b/10, 63b/5, 65b/2), ayaklarını (BVİ 4a/12, 12a/2, 12a/11, 12a/4), ayağını (BVİ 7b/23, 8a/19, 12a/14, 12a/16, 24a/5, 31a/17, 31a/25, 31b/1, 31b/2, 64a/11, 65b/21), ayakların (BVİ 38a/2), ayaklarından (BVİ 44b/2), ayağından (BVİ 37a/1, 54b/12, 56b/13), aygır (BVİ 13b/7, 13b/8, 13b/10, 13b/11, 13b/13, 14a/5, 14a/7, 14a/13, 27b/23), aygırını (BVİ 13b/5, 13b/17), aygırğa (BVİ 13b/5, 13b/17), aygırdan (BVİ 13b/8, 13b/11), ayruğ (BVİ 50b/19), ayunuñ (BVİ 44b/20), büyük bolğay (BVİ 8a/2, 8a/3, 8a/16, 8a/21, 8b/8, 9a/9, 9a/22, 9a/24, 9b/9, 13a/10, 15b/13, 15b/21, 16a/1, 31a/4), büyüklüküne (BVİ 8a/4), büyükrek (BVİ 9a/11, 9b/7, 30b/21), kuyruk (BVİ 9b/17, 9b/21, 9b/24, 10a/1, 10a/6, 10a/13, 15b/22, 16a/21, 16a/23, 21a/11, 21a/16, 21a/18, 21a/19, 21a/20, 21b/2, 21b/4, 22a/17, 24a/23, 34b/2, 34b/7, 35a/5, 38b/14, 62a/15, 63b/24, 63b/25, 64a/24, 68b/4, 69a/10), kuyruğda (BVİ 16b/1), kuyruğı (BVİ 9b/14, 36b/25, 46b/7, 46b/8, 50b/5, 54a/2, 57b/21, 60a/9, 60a/10, 60a/12, 60a/14), kuyruğınuñ (BVİ 9b/5, 10a/11, 46a/3, 55b/11), kuyruğınu (BVİ 16a/25, 33a/8, 33a/13, 43a/6, 46b/7), kuyruğın (BVİ 16a/23, 16a/24, 58a/6), kuyruğına (BVİ 45a/19), kuyruğında (BVİ 46b/6), kayırmas “kayırmak” (BVİ 20a/6, 20a/15, 22b/9, 23a/18, 24b/5, 48b/22, 62a/14, 66b/11) , yayılır (BVİ 19a/21, 20a/12, 20a/14, 27b/14, 45a/6,

49a/11, 49a/12, 51a/7, 52b/25, 66a/12), yayıldı (BVİ 20a/19), yayılmas (BVİ 39b/23), iyerniñ (BVİ 6b/4, 8b/6, 47b/21), iyerler (BVİ 66b/5), iyerlep (BVİ 17a/24)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

uyandır (KK 84b/3), uyukla- (KK 81b/10), kaygırmak (KK 69a/10), aygır (KK 69a/13), ayağ (KK 69a/1), ayrık (KK 69a/4/10), ayu (KK 69b/11), , kiyik (KK 69b/12), kuyruğ yağı (KK 70b/6), mıyık “bıyık” (KK 68a/10), mıyıklıdır “bıyık” (KK 67b/1), eyer (KK 71b/8, 82b/3), büyük (KK 45a/10)

Kitâb Fî Riyâzâtı'l- Hayl Tercümesi

ayağı (RH 33a/8, 33b/2), ayağın RH 101a/3), ayağından (RH 101a/3), ayağını (RH 33a/8), ayak (RH 6a/2, 77a/9), ayakı (RH 29a/9/9, 71a/2, 72a/2, 72b/7, 73b/6, 75b/7, 83b/9, 84b/7, 85a/8, 98a/4), ayakın (RH 23a/8, 85a/4), ayakını (RH 101a/1, 29b/5, 29b/9, 85a/5), ayakların (RH 101a/2, 82a/1), ayaknı (RH 29b/3, 33b/4, 47b/3), ayaknıñ (RH 29a/3/4/6/7), 29b/4, 30a/2, 41a/8), 29a/7, 29b/6, 30a/7, 31a/7), ayrılır (RH 19b/1), ayruğ (RH 84a/7, 99b/9), ayunuñ (RH 94b/9), kuyruğı (RH 74a/8, 81b/2, 85b/1, 88a/6, 81b/2), kuyruğın (RH 99a/6, 99a/5), kuyruğına (RH 76a/7), kuyruğında (RH 100a/9, 81b/3), kuyruğından (RH 94b/2), kuyruğını (RH 100a/7), kuyruğınıñ (RH 74b/6), kuyruğunu (RH 100a/6), kuyruk (RH 57b/2, 85b/6), kuyrukı (RH 72b/1, 75b/9), kuyrukını (RH 92a/5), kaygular (RH 81a/8, 81b/7, 82a/2), eyerlemek (RH 99a/4), uyarlardı (RH 11a/8)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

ayağı (İN 33v/8, 34r/2), ayağını (İN 33v/8), ayak (İN 6v/2), ayakı (İN 29v/9/9), ayakın (İN 23v/8), ayaknıñ (İN 31v/7), ayakını (İN 30r/5, 30r/9), ayaknı (İN 30r/3, 34r/4, 48r/3), ayaknıñ (İN 29v/3, 29v/4, 29v/6/7, 30r/4, 30r/6, 41v/8, 30v/2), ayaknın (İN 30v/7), ayrılır (İN 20r/1), uyarladı (İN 11v/8)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

ayağ (MS 30b/6, 31a/3, 38b/1), ayağı (MS 31b/2, 35a/1), ayağın (MS 23a/1, 30a/3), ayağına (MS 26a/6), ayağını (MS 35a/5), ayağımı (MS 35a/2), ayak (MS 10a/6, 17a/4), ayakdan (MS 38a/6), ayaklar (MS 35a/3/4), ayaklarıñuzu (MS 11a/6, 23a/3), ayurur (MS 29b/4), uyarlar (MS 34b/4), uyatlığın (MS 10a/4, 12b/1, 12b/4, 25b/2, 26a/1, 30b/1/2),uyatlığına (MS 24b/2, 25b/4), uyatluğımı (MS 33a/6/6), uyuklamak (MS 6a/6), kuyular (MS 7a/3)

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

ayağı (MG 110a/2), ayağın (MG 13a/3, 102b/5), ayağın (MG 10a/2, 98b/4, 68b/7), ayağına (MG 68a/9, 68a/8), ayağıña MG 68a/5), ayağını (MG 11b/5), ayağını (MG 10a/6, 12a/4, 13a/1, 108b/2/3), ayağını (MG 56b/1, 69a/5, 10a/1, 10a/7), ayakdın (MG 8a/6), ayakı (MG 52b/8, 8a/9), ayakın (MG 52b/6), ayakındın MG 98a/8), ayakımı (MG 52b/2, 52a/8, 53a/2), ayakları (MG 112b/1, 26a/1), ayakların (MG 39b/2, 54b/1), ayaklarını (MG 96a/5), ayaklarıñını (MG 11b/9, 12b/6, 12b/8, 98a/2), ayaklarıñınıñ (MG 12b/9), ayaklarını (MG 20a/4), ayaksız (MG 71b/9), ayakları (MG 8b/6), ayırğıl (MG 72b/3), ayırsa (MG 57b/5), ayrılmağay (MG 13a/1, 94a/4), ayrılmağıl (MG 40a/6), ayru (MG 72b/7), ayrılısalar (MG 60a/8), bıyığın (MG 103a/4), biyik (MG 103b/8, 80a/2, 100b/8, 101a/3, 80b/9), boyun (MG 11b/4), boyuñdın (MG 68b/6), boyuñını (MG 11b/7), büyük (MG 7b/9), iyer (MG 11b/3, 7b/7, 9b/1, 34a/2, 8a/2/2, 108b/1, 28a/3), iyerde (MG 11b/3, 11b/6, 12b/5, 11b/4), iyerdın (MG 112a/5, 39a/2, 8b/4, 112a/4, 113a/4, 113a/8, 113b/1, 113b/1, 13b/6), iyerge (MG 10a/5/8, 12b/6), iyeriñde (MG 38b/8, 75b/6, 64a/3), iyeriñdın 20a/3, iyeriniñ (MG 54b/1), iyeriñni (MG 65b/5), iyerletgil (MG 9a/7), iyerlig (MG 9a/9), iyeriñ (MG 78a/2), iyerniñ (MG 10a/4, 10b/9, 28b/8, 8b/7, 9b/8, 56a/9, 69b/6, 11a/3, 59b/2, 68b/4), kayırmas (MG 111a/8, 115a/8), kiyikke (MG 106b/9), kuyruğındın (MG 109b/5, 109b/9, 54b/5, 110b/9, 111b/7), yayağ (MG 64b/4, 94a/6, 57b/6, 27b/2), yaydak (MG 7a/6/7), uyalmağıl (MG 37a/9, 7a/8), uyaltır (MG 3b/7)

Resûlî Sözlüğü

ayağ (RS 190a/25, 199a/14), ayak astı (RS 199a/18), aygır (RS 195b/6), ayık (RS 203a/21), ayru (RS 203c/20), ayruğ (RS 189a/22), ayu (RS 199c/20), bıyık (RS 189b/22, 198b/24), boya (RS 211c/6), boyun (RS 189b/24, 198c/5), éyegü (RS 199a/6), éyer (RS 196a/22, 205a/18), éyerle (RS 187b/22, 187b/23), éyü (RS 191a/14), ıygıl (RS 187b/26), kèyik “aba, elbise” (RS 195a/2), kèyik (RS 195b/18), kuyruğ (RS 194b/1), kuyu (RS 193a/27, 201c/3), kuyuruğ (RS 199a/5, 200a/14), yayağ (RS 191b/6), yalıñ ayak (RS 202c/26)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

uyuklar (BM 85b/8), kuşkuyuğu (BM 15a/6) , kıyu/kıy (BM 10a/2), şawan keyik (BM 15b/2), ayığlandı (BM 54a/9), ayığlanur (BM 54a/9), ayırdı (BM 69b/9), ayırur (BM 69b/9), ayrı “yol” (BM 9b/7), ayrılardı (BM 71a/7), aq ayğır “şirayi yemani yıldızı” (BM 9a/2), ayu (BM 15b/9), keyik (BM 15b/3), keyik şıgırda (BM 15b/4), keyikle- (BM 53b/4), kılkıyuğu “keklik cinsi” (BM 16b/9), yayan (BM 12a/5), uyanırır “dikkat etmek” (BM 23a/3), uyukladı (BM 85b/8), kıyuldu “koyulmak” (BM 86b/7), oyandı “dikkat etmek” (BM 23a/3), oyandurur “uyanmak” (BM 23a/9), kıyruq (BM 13b/1)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî

kağı tutkıl (TA 37b/11), keyik (TA 11b/6), kıç ayakları (TA 13b/6), kılkıyruq (TA 11a/4), yayağ (TA 28a/11, 60a/10), kıyruğ yağı (TA 16b/8), ön ayakları (TA 13b/5), tikekoğıl “ekmek, dikmek” (TA 38a/7), uyanğıl (TA 37b/5), uyarğıl (TA 37b/5), uyıgil (TA 46a/4), uyuklağıl (TA 37b/4), ayrılğıl (TA 44b/13), ayruq (TA 59a/7/8/9/10/11/12), ayğır (TA 12b/13), ayık (TA 28a/12), boya (TA 25b/8, 33a/4), boyaçı (TA 25b/8), boyagil (TA 39a/2), bıyık (TA 21a/12), eyer (TA 14b/8), eyerleğil (TA 38b/4), eygi “iyi” (TA 26b/12)

Eş- Şüzür-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

uyan (ŞZ 41/17), uyu (ŞZ 7/25), uyucu (ŞZ 21/27), uyudu (ŞZ 14/19), uyuma (ŞZ 11/5), uyumak (ŞZ 3/26), uyumak (ŞZ 68/4), uyur (ŞZ 18/9), aykır (ŞZ 34/24), ayruk (ŞZ 45/18, 60/10), ayu (ŞZ 35/9), ayak (ŞZ 32/44), eyer (ŞZ 41/15), eyü (ŞZ 70/3), büyük (ŞZ 38/15), büyükdür (ŞZ 65/3),

Kitâbü'l- Ef'âl

oyanuk (KE 31a/9), oyğandı (KE 165a/6, 45a/6, 82b/6), oyğanğıl (KE 84a/2), oyğardı (KE 121b/6, 134b/1, 137a/4, 90a/2), uydı (KE 60a/9, 71b/7), uydurdu (KE 113a/4), uyğan (KE 158a/2, 71b/7), uyğanı (KE 60b/1), uyığan (KE 45a/6), uykuğa, (KE 71b/7), uykusın (KE 22a/8), uykusındın (KE 121b/6, 137a/4), uykusuz (KE 68a/5), uyudu (KE 22a/8, 22a/8, 50b/6), uyugan (KE 13a/7), uyuşgan (KE 68b/5), uyuştı (KE 68b/4), uyuttı (KE 1a/7), kıyrukımnıñ (KE 60a/6), kıyruqluğ (KE 68a/7/7), kıyugdın (KE 3a/4), koyuğ (KE 109b/9, 33a/3), kaygu (KE 49b/4), kayguluğ (KE 44a/2), kaygunı (KE 133b/4), kaygurttı (KE 47b/6) , kaygusuzluğ (KE 44b/8), ayıldı (KE 123b/5, 56b/9), ayılır (KE 148a/8), ayırdı (KE 41a/1), ayırğan (KE 8a/9), ayırık

(KE 35b/1, 55a/2), ayrıldı (KE 12b/1, 8b/1), ayrılıştılar (KE 159b/9, 160a/1), ayak (KE 160b/2), ayakı (KE 14a/4, 165a/1), ayakığa (KE 171a/4), boyadı (KE 129a/4, 170a/3, 38b/2), boyag (KE 170a/4, 38b/4), boynağalık (KE 144a/1), boynağuluğ (KE 31b/3/4), eygü (KE 38b/9), büyük (KE 30b/7, 61a/5, 87a/1, 40b/1, 41b/1/1, 86b/9, 87a/1, 30b/7, 40b/1, 41b/1, 86b/9, 41b/1), bıyık (KE 47b/1), bıyıkı (KE 46b/2), yayağ (KE 75b/9, 76a/1), yaydı (KE 130a/5, 37b/3, 45a/8, 49b/9, 56b/8, 92b/9), yayıldı (KE 21b/3), yayılmış (KE 37b/3)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

ayağ (ŞM 29b/14, 32a/17, 52b/16, 29b/18/8), ayākımınıñ (ŞM 32a/16), ayakların (ŞM 40a/17, 40a/18), ayırdı (ŞM 126b/5), ayırmak (ŞM 4b/14), ayırsañ (ŞM 59a/12), ayrı (ŞM 63b/6), ayırdur (ŞM 7b/18), ayrınıñ (ŞM 47a/11), ayruk (ŞM 128b/16, 25a/7), ayrukında (ŞM 128b/16), bayram (ŞM 10a/10), uyandı (ŞM 9b/6, 9b/8), uyanmakını (ŞM 111a/14), uyku (ŞM 108b/7, 108b/12, 108b/9, 111a/6), uykuda (ŞM 111a/7), uyqudın (ŞM 111a/8), uyukladı (ŞM 9b/6, 9b/8), uyuklup (ŞM 108b/16), uyukluluğı (ŞM 108b/8)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

ayak (TZ 16b/9, 19b/6, 20b/11), aygır (TZ 13a/3), ayık (TZ 22b/4, 47b/12), ayıklandı (TZ 22b/12), ayıldı (TZ 22b/12), ayırdı (TZ 28a/10), ayırladı (TZ 28a/10), ayrı (TZ 89b/13), ayırık (TZ 34b/11), ayrılıştı (TZ 10a/9), ayırdı (TZ 6a/10), ayruk (TZ 39a/2, 89b/13, 90b/1), ayruluk (TZ 34b/11), ayu (TZ 15b/3), ak aygır (TZ 20a/13), bıyık (TZ 20b/6), eyerlemeyip (TZ 70b/11), eyerleyip (TZ 76b/1), eyi (TZ 14a/9), boyadı (TZ 23a/2, 84a/1), boyav (TZ 84a/4), boyuktı (TZ 10b/6), boyun (TZ 16b/7, 27b/7), boyun bayladı (TZ 26a/6), boyunladı (TZ 25b/8), biyidi (TZ 14b/11), biyik (TZ 25b/2, 73b/13), büyük (TZ 25b/2), kaygadı (TZ 38a/2), kaygardı (TZ 13b/4), kaygı (TZ 37b/11, 82b/7), kaygırdı (TZ 82b/7), kayırdı (TZ 8a/13), kayıttı (TZ 17a/10, 30a/10, 38b/9), köyündirdi (TZ 13b/8), kuyruk (TZ 4b/3), kuyu (TZ 7a/13), uyandı (TZ 5a/9, 6a/5, 53a/4), uyanık (TZ 47b/12), uyattı (TZ 6a/5), uydı (TZ 9b/4, 24a/9, 38b/7), uyudı (TZ 15a/9), uyukladı (TZ 37a/5), uyuklaştı (TZ 10b/6), uyuksıradı (TZ 10b/6, 37a/5), uyuttı (TZ 17a/12), yalan ayak (TZ 12b/10), yalın ayak (TZ 12b/10)

Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

keyesi “elbise” (Kİ 47/13) , kılkuyruk (Kİ 135/2, 75/16), kuyruk (Kİ 84/3), kuyu (Kİ 84/4), kuş kuyruğu “çıban” (Kİ 83/8), uyandurdu (Kİ 113/5), uyanuk (Kİ 113/16),

uydu (Kİ 113/17), uyğan “uymak” (Kİ 113/18), uyıdı (Kİ 113/20), uyku (Kİ 113/19), kaygu (Kİ 142/4), kayğurdu (Kİ 142/4), kayğurdu “anlattı” (Kİ 74/5), ayak (Kİ 8/6), ayğır (Kİ 8/9), ayıldı (Kİ 8/10), ayırdı (Kİ 8/11), ayırladı (Kİ 8/12), ayrağ “ayıran” (Kİ 8/19), ayruk (Kİ 174/3/4), ayruk “başka” (Kİ 8/22), ayrukladı (Kİ 8/23), ayu (Kİ 9/1), ayuğ “aklı başında olan” (Kİ 9/2), ağ ayğır (Kİ 4/26), eyerladı (Kİ 13/8), eyerlemeyin (Kİ 169/5), eygü (Kİ 13/11), boyunladı “boyunu vurmak” (Kİ 21/10)

Codex Cumanicus

boya “boya” (CC 27b/12), boyacı (CC 27b/11), boyadum (CC 27b/9), boyagıl (CC 27b/10), boyar mèn (CC 27b/8), èyerniñ agaçı (CC 52a/6), ayag üzi “ayağın üstü” (CC 48b/19), ayak (CC 48b/18), ayırdum (CC 26b/3), ayırgıl (CC 26b/4), ayırur mèn (CC 26b/2), ayu (CC 54b/14) ayı, bèyiklük “büyük” (CC 53a/23), èygi “iyi” (CC 30a/16, 35a/1, 38b/16, 49a/25), èygiler (CC 25a/2), èygilik (CC 38a/20), èygirek “daha iyi” (CC 18a/11, 18a/12, 18a/13, 31b/6, 31b/10), hoş èyi bile “dürüstçe, samimi olarak” (CC 31b/20) kazan ayak “saç ayağı” (CC 53a/4), hoş èyi bile “dürüstçe samimi olarak” (CC 31b/20), kèyik (CC 37b/14), kèyik toñuz (CC 54a/23), küyegü (CC 49a/12), kuyruk (CC 8b/17), kuyu (CC 40a/3), töşekniñ ayagı (CC 52a/25), uyag tur (CC 29b/3) uyanık, uyag turdum (CC 29b/2), uyag turur mèn (CC 29b/1), uyandum (CC 24b/6), uyangıl (CC 24b/7), uyanur mèn (CC 24b/5), uyudum (CC 9a/18), uyugıl (CC 9a/20), uyur mèn (CC 9a/17), iygilikni “iyilik” (CCII 75a/2), kaygı (CCII 80b/6), kaygımıznı (CCII 69a/12), kaygırmağ “üzülmek” (CCII 63a/8, 63a/9), kaygırmañ (CCII 62a/23), kaygısı (CCII 63b/11), kèyitge “elbise” (CCII 66b/7 b/8 b), kèyitlerni (CCII 71a/4/5), kiyik (CCII 60b/32, 60b/33/33, 60b/34, 60b/35), koygaşıp “koyun koyuna uyumak” (CCII 57a/18), kuyruñunça “kuyruk” (CCII 60b/35/36), kuyu (CCII 57a/13), uyanganda (CCII 58a/24) uyanmak, uyuganda (CCII 58a/22), uyuñısı (CCII 58a/23), uyuñısında (CCII 58a/22), uyuñısırıp (CCII 58a/23), uyur (CCII 60b/13), uyutmadı (CCII 69a/24), uyuv mıdır “uyku” (CCII 58a/25), yayar mèn “yaymak” (CCII 80b/12 b), yayılı “yayılmak” (CCII 60b/11), yayılmış (CCII 60b/15), bèyik “büyük, yüce” (CCII 58a/34, 61b/8/9, 65b/26), ayagışıp “ayaklı başlı yatmak” (CCII 57a/19), ayak (CCII 82a/33), ayaklı (CCII 60b/25/26), aygır (CCII 60b/38/39), ayırgan “ayırmaq” (CCII 60b/10/11), ayrı (CCII 60b/23, 60a/9), èygi (CCII 66b/7 b, 66b/8 b)

Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

ayağ “kadeh” (DM 10b/14), ayak “ayak” (DM 13b/6), ayğır (DM 8a/9), ayu “ayı” (DM 7b/7), boyamak (DM 12b/14), eyer (DM 8b/7), eyerçi (DM 18a/6), kayın ağaşı (DM 11b/8), altın ayak (DM 10b/16), altun ayak (DM 2b/14), keyik (DM 7b/15), keyik şıgır “yaban sığırı” (DM 7b/13), kıuyı (DM 4a/2), kıuyı şu (DM 4a/13), kıuyruk yağ (DM 6b/11), kümiş ayak “kadeh” (DM 2b/14), kümüş ayak (DM 10a/16), mıyık “bıyık” (DM “13a/10), orta boyılı (DM 5a/2)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türkî)

ķaygu (GT 58/6, 112/6, 131/2, 231/13, 235/1, 317/1), ķaygum (GT 41/1, 112/8), ķayguñ (GT 41/1, 154/1, 213/12), ķaygusı (GT 51/1/10, 131/5, 146/3, 278/10, 343/10), ķaygusın (GT 131/5, 316/5, 319/4), ķaygusun (GT 125/8, 131/6), ķaygusından (GT 270/7), ķaygursun (GT 7/7), ķayurmağıl (GT 54/1), ķayurmas (GT 147/11, 182/9), keyik (GT 139/4), keyik “geyik” (GT 60/13, 139/4, 291/1), keyikler “geyik” (GT 209/6), kıuyı (GT 312/9), kıuyığa (GT 202/9), kıuyı (GT 92/6), kıuyığa (GT 63/12), kıuyuda (GT 64/6), kıuyusı (GT 182/11), kıuyusunda (GT 106/11), kıuyrukından (GT 198/1), küyegüñni (GT 158/5), küyev “damat” (GT 156/11, 276/2, 276/12), küyevge (GT 275/13), küyevni (GT 157/2), eygü (GT 12/10/11, 13/1, 14/1, 86/6, 87/13, 101/12, 124/12, 126/3, 152/6, 213/1, 222/7, 267/2, 277/2, 285/2, 301/13, 344/5), eygüni (GT 213/2, 266/1), eygüler (GT 26/5, 99/9), eygülerniñ (GT 27/2), eygülerge (GT 220/2, 322/6, 353/11, 353/5), eygülik (GT 86/8, 353/11), eygülük (GT 60/9, 86/8, 270/3, 271/5, 289/9, 322/9, 330/9, 334/5, 353/11, 355/10), eygülüktür (GT 12/13), eygülüknı (GT 29/8), bayram (GT 84/5, 95/12), beyise “büyümek” (GT 324/10), beyük (GT 64/5, 69/7, 265/12, 304/13, 311/11, 340/7), beyüklıki (GT 348/1), bıyık (GT 326/8), boyun (GT 154/5), boyap “boyamak” (GT 271/9), boyun (GT 130/4), ayak (GT 37/10, 115/3, 180/2, 327/10), ayakka (GT 253/3), ayakdan (GT 53/3, 344/6), ayağın (GT 166/11), ayağım (GT 153/13), ayağın (GT 107/11, 257/10), ayağın (GT 145/11), ayağınđan (GT 130/11, 208/12), ayağı (GT 67/7, 164/13, 180/3, 189/1/3, 249/2, 276/2, 298/1), ayağı (GT 301/4, 307/7, 308/3, 320/5), ayağınđın (GT 140/8), ayağın (GT 95/4, 200/12), ayağın (GT 189/7, 192/9, 290/10, 294/13), ayağına (GT 36/6), ayağında (GT 269/7), ayağlarına (GT 281/11), ayağlı (GT 189/2, 303/3), ayağsız (GT 309/11), ayağsızdan (GT 189/4), ayağı “kadeh” (GT 91/7, 159/2), ayırmaq (GT 38/11), ayrılır (GT 195/10), ayrılıp (GT 135/8, 247/2), uydılar (GT 22/7), uygaylar (GT 138/1), uyup (GT 160/2, 174/10, 259/10), uyğan “uymak” (GT

27/1, 149/6), uyağ (GT 275/12), uyandı (GT 205/12), uyattı (GT 259/4), uyğanur (GT 244/1), uyku (GT 202/4), uykuğa (GT 346/4), uykudan (GT 226/8, 271/7, 343/1), uykusu (GT 204/3/8), uykusunda (GT 105/12, 127/4, 160/4), uykusunda (GT 305/11), uykusuzlukdan (GT 110/12), uyur (GT 40/4, 105/10, 127/10, 205/11), uyurlar (GT 111/7), uyusañ (GT 106/1), uyusa (GT 40/5), uyup (GT 346/4), uyumağ (GT 40/2), uyumas idi (GT 249/10), uyumayın (GT 105/7, 265/10), yayağ (GT 111/4, 115/2), yayağ idim (GT 293/1), yayağlar (GT 293/1), yayağ yürü- (GT 115/13, 346/3), yayıldı (GT 285/2), yayılğay (GT 258/1), iyerimniñ (GT 44/13, 45/1)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

ayağ (KF 10a/3, 40b/2, 52b/2, 55a/3, 55a/4, 62b/5, 94b/1, 97a/5, 120a/5, 120b/2, 148a/3, 148a/6, 149a/3, 150a/2, 159a/6, 162a/4, 178a/1, 184a/1), ayağı (KF 150b/6, 203b/6, 43b/6, 52a/4, 52b/3, 52b/3, 55b/1, 55b/1), ayağımı (KF 91a/2), ayağın (KF 43b/3, 44a/1, 44a/3, 44b/1, 45b/1, 55b/2, 63a/5, 68b/3, 79a/5, 85a/1, 90b/6, 91a/2, 91a/4, 96a/6, 99b/6, 110b/6), ayağına (KF 43b/2), ayağını (KF 43a/2, 43a/3, 52b/3, 56b/3, 65b/6, 79a/3, 110a/4, 111b/2, 119b/6, 121a/2, 128b/5, 151b/5, 151b/5, 159a/3, 162a/5), ayaklar (KF 91a/3), ayaklarıñuzu (KF 84b/1), ayağum (KF 132b/6), ayağıñ (KF 97a/1), ayak başganiçun (KF 10a/4), ayırıp (KF 164b/7), ayırmağ (KF 68a/6, 222a/7, 265a/4), ayırmağda (KF 221b/5), ayırmasun (KF 142b/4), ayırmaz (KF 39a/1), ayırsun (KF 221a/4), ayrılmağıçun (KF 146b/2), ayrılmayınca (KF 184a/6), ayrılınca (KF 203b/3), bayram (KF 61b/5, 108a/1, 136a/3, 140a/4, 146b/5, 176a/6, 191b/2, 191b/6, 192b/4, 192b/5, 193b/2, 193b/4, 194a/4, 196a/3, 239b/7, 247b/1), bayramda (KF 251b/3), bayramı (KF 192a/3, 192a/3, 194a/2, 194a/2), bayramında (KF 192a/5, 193a/1, 193a/1, 193b/6, 250a/2), bayramıñuza (KF 192a/4), bayram eylegende (KF 216a/4), bıyığına (KF 252a/7), bıyıklarıñuzu (KF 72b/1), kaygırmağ (KF 57a/5, 199b/2, 200b/3), kayğura (KF 218a/4), kıyu (KF 61b/1), kıyular (KF 42a/1), uya (KF 138b/3), uyarlar (KF 15b/1, 89b/1), uyarlarıdı (KF 192a/1), uydı (KF 47a/4), uyğan (KF 147a/1, 147a/5, 181a/2, 193a/6), uymağı (KF 197a/4), uymağ (KF 185a/3), uymış (KF 139b/5, 147a/2, 155a/2), uysa (KF 172a/2), uyanmasa (KF 80a/6, 232a/2), uyansa (KF 107b/3, 112b/3), uyandır (KF 144b/7), uyandırdı (KF 20b/1), uyatlığı (KF 55a/2, 69a/1), uyatlığına (KF 57b/1), uyatlığını (KF 53b/3, 57b/1, 58a/5), uyatlığımı (KF 59a/6), uykusından (KF 144b/7), uyuklamadı (KF 23b/6), uyuklamak (KF 103b/2), uyuklamağda (KF 44b/2), uyuklamağdan (KF 119a/4), uyuklamasun (KF 161b/5), uyuklamış (KF 113a/1, 113a/3, 231b/7, 232a/1, 247b/6), uyuklamışdı

(KF 20a/6), uyuklasa (KF 103b/2, 103b/2, 103b/3, 173b/3), öyle “ögle” (KF 135a/3), kuyı (KFT 7b/20, 7b/46, 8b/43, 8b/44), kuyuğı (KFT 7b/24)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

ayrılmak (KFT 313b/43), ayrılmazdan (KFT 330b/2), boya (KFT 294a/29)

İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

ayağı (İM 72a/5), ayaklarıñıznı (İM 78a/5), ayakını (İM 99b/3), bayram (İM 101a/6), kuyunıñ (İM 113b/2), kuyunı (İM 113b/2), kuyu (İM 114b/1), kuyudan (İM 114b/6), yayağ (İM 226a/5, 428b/5), keyik (İM 266b/2), ayrılsa (İM 390b/5), ayırmağay (İM 445a/7), ayaçuğ (İM 7a/5), ayak (İM 33b/7/8), ayırmaslar (İM 211a/1), ayrılsa (İM 27b/7), ayrılır (İM 8b/1), bıyıkñ (İM 13a/1), kayğurma (İM 42b/8), kayırmas (İM 37a/5)

3. 2. 8. /k-/ > /h-/, /-k-/ > /-h-/, /-k/ > /-h/ Değişmesi

Kelime başı k- >h- değişmesi, Memlûk Kıpçak sahası eserlerinde de görülmesine karşın daha çok *Codex Cumanicus* ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülmektedir. Kelime içinde görülen /-k-/ > /-h-/ değişimi, eserlerde genel olarak kalın sıradaki /-k-/ ünsüzün değişmesine rastlanmakla birlikte azda olsa ince sıradan /-k-/ ünsüzünün değiştiği de görülmektedir. Ermeni harfleriyle yazılmış Kıpçak Türkçesi eserlerinde bu değişimin temel bir fonetik özellik hâlini aldığı görülmektedir. Kelime sonudaki /-k/ > /-h/ ünsüzlerinin değişimi, yaygın olarak *Codex Cumanicus*'ta ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi metinlerinde bulunmaktadır (Güner, 2013: 89-90, 96-97, 100-101). Aydoğdu, kelimelerde görülen /-k-/ > /-h-/ sızıcılaşmasını Oğuz Türkçesinin bir etkisi olarak değerlendirmektedir (Aydoğdu, 2017: 236). Hazar da, konu ile ilgi yazdığı makalesinde *ohşaş* “benzer”, *yahşı* “güzel”, *ohşat-* “benzetmek” kelimelerini birer Oğuzca kelime olarak değerlendirmiştir (Hazar, 2011: 57). Biz de Kıpçak Türkçesi eserlerinde görülen /k-/ > /h-/, /-k-/ > /-h-/, /-k/ > /-h/ değişmelerinin Oğuz Türkçesinin Kıpçak Türkçesine bir etkisi sonucu olduğunu düşünmekteyiz.

3. 2. 8. 1. /k-/ > /h-/

ḣatun (KE 16b/2, 36b/6, 42b/3, 42b/3, 51a/9, 52b/7, 53a/2, 76a/1, 82a/7, 84a/3, 86b/5, 86b/5, 104a/2, 104a/3, 113a/6, 113a/6, 115b/3, 116a/5, 116a/5, 117b/8, 117b/8, 118b/5, 121b/8, 124a/3, 133a/2, 133b/2, 140b/7, 145b/4, 152b/8, 155a/3, 166a/7, 168b/9, 169b/2), ḣatunġa (KE 112a/6, 133b/9, 145a/2, 149b/5), ḣatunı (KE 127a/4), ḣatunıdın (KE 144b/4), ḣatunını (KE 115b/3), ḣatunka (KE 94a/4), ḣatunlar (KE 75b/3, 104a/4), ḣatunrı (KE 97b/6, 111b/7, 138b/3, 142b/1, 145a/9, 145b/2, 153b/7), ḣatunrıñ (MG 90a/3), ḣalı “ḣalı” (DM 10b/10), ḣatun (GT 150/4, 270/9, 271/8, 307/10, 341/6), ḣatunrı (GT 241/12), ḣatunı (GT 241/11, 290/3), ḣatunlar (GT 147/6, 157/10, 274/12, 275/1, 337/5), ḣalı “ḣalı” (TZ 8a/2), ḣatun (TZ 18b/8), çın ḣan “gerçek kral” (CCII 70a/4), çın ḣanımız “gerçek kral” (CCII 69b/13/14), ḣatun (KFT 3b/77, 3b/80, 6b/26, 6b/28/29, 6b/31, 6b/31, 6b/32, 6b/50, 6b/51, 6b/52, 6b/54, 6b/7, 6b/8), ḣatuna (KFT 6b/28, 6b/28, 7a/21, 7a/22), ḣatunun (KFT 6b/25), ḣatun (İM 12b/6, 20b/8, 22a/8, 22b/1, 22b/1, 22b/3, 22b/3, 22b/4), ḣatunġa (İM 22b/3), ḣatunı (İM 16a/4), ḣatunına (İM 12b/7, 22a/8), ḣatunlarını (İM 15a/8), ḣatunlarını (İM 15b/3/4)

3. 2. 8. 2. /-k-/ > /-h-/

oĥşadı “benzemek” (KE 118a/6, 145b/5, 146b/3, 155a/2), oĥşadılar (KE 158b/6), oĥşaşıġ “benzer” (KE 118a/6), oĥşattı (KE 137a/2), aĥça “dirhem, akçe” (KK 28b/8/10, 47b/5/6, 64b/12, 66a/8), aĥşa “gümüş para” (DM 3a/2), oĥşar “benzemek” (MG 81a/2, 90a/1, 91a/3, 92b/4/5/6/8/9, 104b/2), oĥşap (MG 88b/2), oĥşayur (MG 3a/1, 74a/8), oĥşarak (MG 86b/1), oĥşa (İN 32v/4), oĥşat (İN 26r/5), oĥşamaġdan (KF 37b/6), oĥşaya (KF 154b/3, 154b/4), oĥşar (BVP 77/6), oĥşar (BVİ 10a/23, 19a/14, 26a/7, 28b/2, 30b/12, 39a/2, 53b/11, 66a/3), oĥşar (BVİ 26b/13), oĥşasa (MS 6a/5, 7b/5), oĥşatġay “benzemek” (RH 25b/5), aĥtardı (GT 202/13), yaĥşı (MG 5b/7, 7b/5, 8b/8/9, 9a/1, 11b/1/3, 13b/4, 14a/6, 15a/7, 18b/3, 20b/9, 24a/5, 25b/7, 26a/3, 26b/7/8, 31b/4, 35a/7, 36b/3/5, 37a/1, 38b/1, 41b/7, 42b/5, 45a/1, 56b/5, 60b/1, 61a/9, 62a/8, 62b/4, 63b/5, 69a/2, 74b/6, 76a/4, 76b/6/7, 78a/6, 78b/9, 79a/3, 79b/6, 83a/4, 85a/9, 85b/1, 86b/4, 88a/9, 88b/2, 92b/7, 99b/8, 101b/7, 103b/8, 105b/4, 106a/4, 106b/7, 114b/8, 144b/5), yaĥşısı (MG 68a/4, 79a/7, 79b/9, 85b/5, 103b/4, 114b/2/9), yaĥşısın (MG 26a/1, 79a/6, 93a/7), yaĥşırak (MG 8b/2, 9a/4, 11a/4, 19a/3, 26b/9,

27a/3, 36b/3, 38a/6, 63a/5, 64a/7, 79a/4, 100a/7), yaşırağı (MG 25a/3, 58a/2), yaşırlıkından (MG 91b/5), yaşırlıkından (MG 91b/5), yaşı (TA 26b/13), yaşı (KK 30a/3, 67b/9), yaşıdır (KK 32a/11/13), yaşırlık (KK 30a/4), yaşırağıdır (KK 32b/7), yaşı (RS 202c/23, 203c/2), yaşı (KH 10/1, 15/1, 19/9, 20/7, 20/9, 21/5, 39/6, 63/2, 63/3), yaşıdan (KH 7/4, 36/3, 39/1, 42/4, 47/1, 48/9, 49/2, 52/6, 64/6), yaşıdır (KH 14/3), yaşıdan (KH 37/2), yaşı (KH 2/9, 18/2, 67/8), yaşı (KH 4/8, 21/2), yaşırağı (KH 38/8), yaşı (MS 1b/4, 15a/4, 33b/5), yaşılarçun (MS 1b/2), yaşı (MS 9a/4), yaşırlığı (MS 5b/1, 37b/4), yaşı (RH 16b/9, 22b/3, 24b/4, 26a/8, 27a/8, 28b/2, 31b/8, 32a/2, 33b/5, 54b/2, 61b/4, 69a/6, 71b/1, 76b/2, 76b/9, 77a/3, 77a/8, 87a/5, 87b/1, 98b/5), yaşıdan (RH 85b/4, 86a/4, 88b/4, 91a/4, 92a/3, 92a/6, 93b/9, 99a/7), yaşıdır (RH 6a/4, 25b/3), yaşırağı (RH 5a/5, 7a/8, 19a/2, 26b/3, 28a/2, 87a/2), yaşırağıdır (RH 7a/9, 26a/9, 33a/6), yaşırağı (RH 23a/9), yaşı (RH 67a/9, 75b/5), yaşı (RH 100b/5), yaşı (RH 77a/6), yaşı (RH 68a/8), yaşı (DM 14b/8), yaşı bağı- (DM 3b/14), yaşı bil- (DM 22a/4), yaşı işle- (DM 3b/16), yaşı kez- (DM 21a/12, 21b/14), yaşı kişı sen (DM 20a/8), yaşı yemek (DM 22a/16), yaşı sen (DM 22a/14), yaşı mıdur (DM 23a/12), yaşı (İN 5v/5, 6v/4, 17r/9, 23r/3, 25r/4, 26r/3, 26v/8, 27v/8, 29r/2, 32v/2, 33r/8, 34r/5, 55r/2), yaşı bil- (İN 62r/3), yaşırağı (İN 7v/8/9, 19v/2, 26v/9, 27r/3, 13v/9), yaşı (KE 7a/2, 51b/2, 91a/9, 91b/1, 92a/8, 129a/2, 161a/5, 162b/6, 164b/8, 169a/5, 169a/7, 170a/6, 172a/5), yaşı bağı- “gözünü dikerek bakmak, dikkatlice bakmak” (KE 91a/9, 162b/6, 164b/8), yaşı bol- “ iyi, güzel olmak” (KE 11b/3), yaşı sor- “incelemek, araştırmak” (KE 86a/6, 89b/8, 166b/5), yaşırlıkından (KE 91b/3), yaşırlık kıl- “güzellik, iyilik” (KE 115b/8, 146a/7), yaşı bol- (GT 293/6, 295/5), köp yaşı (GT 191/13, 268/9), köp yaşı durur (GT 207/9), yaşılarğa (GT 350/4), yaşırağı (GT 12/10, 40/5, 72/9, 125/3, 156/6, 168/11, 171/6, 338/1), yaşırağı (GT 18/5, 45/12, 62/10/13, 66/12, 92/1, 106/1, 124/11, 137/12, 164/8, 195/4, 273/1, 333/6/7, 341/10, 347/2, 348/13), yaşırağı turur (GT 18/1, 267/10), yaşırağı durur (GT 20/2, 161/10), yaşırağı biz (GT 159/1), yaşırağı ol durur (GT 316/4/6), yaşı (BVP 13/3, 14/1, 14/2, 16/3, 16/5, 16/7, 19/7, 29/3, 31/1, 31/3, 32/3, 33/3, 34/7, 47/2, 71/4, 74/6, 84/5, 85/1, 85/2, 85/3, 87/2, 90/4, 97/4, 98/6, 98/6, 102/4, 117/5, 118/2, 121/7), yaşı (BVP 10/7), yaşı (BVP 30/2), yaşı (BVP 2/2), yaşı (BVP 38/3/4), yaşı (BVP 8/6), yaşırağı (BVP 70/2, 78/4, 78/5, 91/5), yaşırağıları (BVP 88/5), yaşırlığı (BVP 3/3), yaşırlık (BVP 3/5/6), yaşırlığına (BVP 33/6/7, 40/6/7), yaşı (BVİ 2b/7, 2b/20, 2b/23, 4b/22, 4b/24, 11b/14, 11b/17, 11b/18, 12a/5, 13a/25, 14a/19, 14a/24, 14a/25, 22a/13, 25a/3,

25b/1, 30b/1, 34a/3, 34b/18, 35a/6, 38a/14, 41b/25, 54a/6, 54b/22, 54b/23, 63a/2, 65a/15, 65a/25, 67b/1, 67b/23), yağısı bol- (BVİ 2b/24, 3b/5, 4b/10, 5a/5, 5a/20, 9b/11, 10a/6, 14a/21, 14a/24, 14b/4, 15a/9, 17a/3, 17b/2, 20a/15, 23a/2, 23b/11, 24b/6, 24b/18, 25b/9, 26a/1, 26a/2, 26b/8, 27a/13, 28a/18, 29a/7, 29a/12, 29b/13, 29b/23, 30a/8, 30b/24, 31a/22, 32a/7, 34b/8, 34b/14, 36b/5, 37b/19, 38b/7, 38b/22, 40a/17, 40a/17, 43a/19, 45a/11, 47a/2, 47a/6, 47b/18, 48a/1, 49a/4, 50b/8, 52a/22, 52b/13, 53a/6, 53a/19, 53b/20, 53b/21, 53b/22, 54b/11, 54b/22, 54b/15, 58a/25, 58b/13, 59a/10, 59a/23, 60a/17, 62a/20, 63a/16, 63b/7, 65b/7, 66a/15, 66a/22, 66b/19, 67a/3, 67a/7, 67a/11, 67a/17, 67b/21, 68a/17, 68a/18, 68b/3, 68b/14, 68b/19, 69a/12, 69a/21, 69b/1), yağısı turur (BVİ 3a/10, 3a/11, 3a/13, 5a/11, 6b/19, 12a/24, 13a/18, 13a/23, 22b/25, 26a/23, 44a/5, 44a/6, 47a/25, 56b/20, 61a/18), yağısı (BVİ 19a/23, 20b/17, 21b/19), yağısını (BVİ 11b/4), yağısını (BVİ 2a/21, 4b/15, 30a/23, 30a/24), yağısına (BVİ 4b/18, 5b/16), yağılığına (BVİ 5a/14, 6a/7), yağıarak (BVİ 32b/8), yağıarak turur (BVİ 9b/4, 10b/2, 10b/3, 12b/7, 19b/3, 20a/2, 21b/5, 22b/8, 22b/10, 26a/4, 29a/17, 30b/6, 30b/8, 44a/4, 51a/11, 53a/16, 57b/3, 60b/12, 64b/13, 67a/25), yağıarakı (BVİ 12a/13, 18b/14, 60b/1), yağısı (KF 3a/6, 3a/6, 3b/5, 3b/6, 15b/2, 19a/3, 19b/3, 23b/4, 37b/3, 37b/3, 46b/4, 81a/4, 82a/5, 87a/2, 126b/6, 131b/5, 189a/7, 192a/6, 193b/7, 196b/2, 200a/3, 201b/4, 206b/6, 227b/3, 230a/4, 257a/6, 263a/5), yağıdur 6a/1, 48a/6, 151b/3), yağılar (KF 154a/2), yağılardan (KF 26a/5), yağısı (KF 6a/1, 188a/7, 196b/5), yağısına (KF 89a/6), yağısı eyle- “iyi yapmak” (KF 58b/2, 127a/1, 127a/1, 127a/2), yağısı ol- “iyi olmak” (KF 79b/6), yağısı al- “iyi almak” (KF 85b/4, 124a/3, 125a/4, 132b/2), yağılığ “iyilik” (KF 133a/3), yağılığlar (KF 152a/7), ađça (KFT 11a/50, 10a/45, 10b/2, 16a/32, 16a/45, 19a/45, 19a/55, 1b/74, 1b/80, 1b/93, 1b/75), ağçadan (KFT 10a/6, 10a/8, 16a/44, 9b/32), ağçadur (KFT 19b/25), ağçam (KFT 11a/43, 10b/5, 11a/52, 15b/33, 16a/30, 16a/41, 19a/48, 19a/52, 3b/2, 3b/20), ağçamuz (KFT 9b/29), ađçañ (KFT 16a/38, 16a/43), ađçanuñ (KFT 8a/20), ağçası (KFT 10a/3, 15b/36, 3b/13, 3b/24, 3b/29, 3b/6, 1b/80), ağçasını (KFT 3b/25), ağçaya (KFT 1b/88, 9b/44), ağçayı (KFT 15b/39, 16a/39, 3b/8), yağısı (KFT 19b/40, 1b/94), ağşam (İM 182b/8), yağısı (İM 21a/8, 37b/8), yağıarak (İM 16a/3, 16a/7, 43a/4, 43b/4, 44a/1, 21a/7, 2), oğşar (İM 23a/8, 3a/5)

3. 2. 8. 3. /-k/ > /-h/

oĥ “ok” (İN 31r/3/9), oĥ “ok” (RH 30b/3, 38a/4), oĥnı “ok” (RH 30b/9)

3. 2. 9. ñ > n Değişmesi

Eski Türkçe döneminden başlayarak Karahanlı Türkçesinde kullanılan ñ art damak ünsüzünün Oğuzca da aynı şekilde kullanılmaktadır. Korkmaz’a göre XI. Yüzyıl sonlarında Oğuzcada ñ > n değişmesi henüz hiçbir şekilde başlamamıştır. Bu durum hem kelimelerin bünyesinde hem de eklerde görülmektedir: *iñek* “inek”, *yaña* “derenin yanı”, *bardıñız*, *erüñ* gibi örnekler daha da arttırılabilir (Korkmaz, 2013: 58). Kıpçak Türkçesi dönemine ait eserlerde de ñ > n değişmesinin gerçekleştiği örnekler mevcuttur. Bu örnekler hem kelimelerin bünyesinde hem de ekler de görülmektedir

alsañ (MG 59a/3, 59b/1, 73a/6), alniña (MG 55a/9), alniñdın (MG 23a/8), ayağıñ (MG 10a/2, 68b/7), ayağıña (MG 68a/5/8/9), barsañ “varmak” (MG 44b/9), barmağıña (MG 104b/9), barmaqlarıñge (MG 107b/1), bıyığıñ (MG 103a/2/4), biliñ “bel” (MG 34b/8), boldiñ (MG 107a/1), bolsañ (MG 7b/2, 13b/7, 96b/5), devriñni (MG 55b/5), ınsañ (MG 22a/5), kılduñ (MG 31b/9), kıldiñ (MG 106b/7), urmasañ (MG 111a/8), aldıñ (KK 22b/7), almađıñızsa (KK25b/1), beñzer (MG 37a/12/13), beñzemes (MG 37b/4), eyledüñ (MG 24a/6), қаtıñда (KK 36a/2, 45a/3/4), қаtıñızда (MG 45a/4), tepreñ- (KK 83a/5), baña (RS 188b/18), beñiz (RS 205c/37), biñ (RS 201b/14), eñek “çene” (RS 198b/31, 189b/18), қараñу “karanlık” (RS 198a/25), öñ (RS 203a/24, 205d/42), saña (RS 188b/19), siñek “sinek” (RS 200b/11), yañılamak “yenilemel” (RS 191c/13), atıñ “atmak” (RH 5a/4, 86b/1), beñzeyüb (RH 70b/4), bolsañ (RH 99b/9, 102b/5), kılıñ (RH 3b/1), soñra (RH 4b/8, 37a/2, 77b/4, 99b/5, 100b/6), atıñ “at” (KH 14/2, 22/1, 33/2), bolsañ (KH 66/2), depretseñ (KH 21/6), derdüñ (KH 46/4), soñ (KH 37/9), soñra (KH 14/9, 58/3, 65/5), teñri “tanrı” (KH 2/1, 5/5), başıñnı (TZ 41a/6), bolduñ (TZ 68b/13), bolduñuz (TZ 68b/9, 68b/10), keldiñ (TZ 50b/4, 52b/11), keldiñiz (TZ 40b/5, 52b/11), arañızда (TA 58a/5), arañızdan (TA 58a/8), çızdıñ “yazmak” (TA 49b/1), çızdıñız (TA 49b/7), kiñ “geniş” (TA 29b/1), süñük (TA 23a/3), aranıñ “ara, orta” (BVP 50/6), atuñ “at” (BVP 91/6), ayağıñ (BVİ 91/4), eñekiniñ “yanak” (BVP 34/7), göñülünde (BVP 43/6), ayağıñ (BVİ 12b/6), ayağıñnı (BVİ 9b/13, 20a/12, 63a/13), bađladıñ (BVİ 44b/13), bolsañ (BVİ 11b/1,

20a/7), iñse “ense” (BVİ 6b/5, 6b/20), koysañ (BVİ 63b/21, 63b/22), ağzuñuz (KF 70a/4), alduñ (KF 21a/1, 21a/4), ayağuş (KF 97a/1), biñ “bin” (KF 219b/7), boğazlasañuz (KF 195a/6), aqçañ (GT 105/5), ‘ameliñ (GT 320/13), ‘amelleriñizge (GT 138/1), añladiñ (GT 106/10), arañızda (GT 263/8), ‘aşığıña (GT 236/6), atañ (GT 299/11), ayttıñ (GT 88/3/13, 272/5), başıñdan (GT 189/11), dostuñ (GT 52/13), hãliñ (GT 51/4, 67/6), kıldıñ (GT 39/7), kılsañ (GT 10/11/12, kılsañız (GT 84/13, 246/5), oturuñ (GT 22/5), otursañ (GT 58/2), bularnıñ (CC 34a/20), èdiñiz (CC 1b/27), eşittüñ èdi (CC 1b/3), kèñlik “ genişlik” (CC 38a/28), kèndiñe (CC 23b/11), açtıñ (CC2 69b/7/8), anañmı (CC2 66b/4), añladiñ (CC2 65a/14), añladuñuz èse (CC2 65b/11), kañırır “utandırmak” (CC2 81a/6), koñşuñmı (CC2 62a/25/26), maña (CC2 61a/23/24), oñaldı “iyileşmek” (CC2 58a/11), öziñ (CC2 72a/9/10), saña (KFT 138a/61), şoñra (KFT 138a/49), kãdımuñ (KFT 122a/40), eyledüñ (KF 8a/4), kirñüz (KF 11b/5), olñuz (KF 13b/1), isteñüz (KF 14a/2), öğrenüñüz (KF 14a/5), yalñuzlıkda (KF 14b/4), tañrı (KF 17a/3), kördüñ (KF 18b/3), aña (KF 20a/3), buçuğımuñ (KF 21b/6), haqquñda (KF 23a/1), baña (KF 30a/2), hidāyetüñ (KF 30a/2), yaratduñ (KF 32a/6), dileseñ (KF 32a/6), deñizi (KF 34a/5), tañrıñuzdur (KF 37b/4), köñlümi (KF 59b/1), yuñuz (KF 84a/6), yüzlerüñüzi (KF 84a/6), gönüller (BVP 5/5), soñı (BVP 10/6), yiñi (BVP 17/7), süñükleri (BVP 21/4), eñeki (BVP 32/4), oñurga (BVP 33/2), süñgüsi (MG 46a/1), beñzer (RH 67a/9), öğreniñ (RH 5b/7), muña (RH 32b/2), durğuzsañ (KH 68b/9), şoñra (KFT 79a/36), kişinüñ (KFT 79b/7)

3. 2. 10. Kelime Başında Görülen Ünsüz Düşmeleri

3. 2. 10. 1. /b-/ Düşmesi

Kelime başında görülen /b-/ ünsüzün düşmesi olayı Eski Ana Türkçesi döneminde yaygın olarak görülmektedir. Kıpçak Türkçesi eserlerinde *bol-* “olmak” fiilinin yanı sıra *ol-* “olmak” biçimi tespit edilmiştir.

Baytaratü’l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

ola (BVP 67/1), oldı (BVP 5/4), olğandan (BVP 121/6, olğay (BVP 14/2/2/3, 20/2, 36/4, 36/5, 53/5, 100/1, 101/2/2, 101/7, 102/1, 104/3, 104/5, 104/6/7, 105/1,

106/1/3/4/5/7, 27/1, 49/1, 103/5, 110/6, 111/4, 26/3, 26/4, 37/5, 48/2, 53/3, 56/2, 56/5, 59/3, 76/2, 76/4, 79/3, 80/5, 81/7, 92/2, 107/6/7/7, 108/1/2/2/3/4/5/5, 109/1/2/2/3/3, 109/5, 109/6, 109/7, 110/2, 110/5, 110/7, 111/2, 111/5/5, 111/6/6/7/7, 112/1, 112/4/5/7, 113/1, 113/1/2, 118/1, 16/2, 20/3, 20/5, 20/6, 20/7, 21/2/3/4, 21/5, 21/5, 21/6, 24/3, 24/5, 25/4, 25/5, 25/7, 26/5, 26/6, 26/7, 26/7, 27/3, 27/6, 27/7, 30/4/5, 31/1, 33/4 34/1/1, 34/3, 35/1, 35/2, 35/6, 36/3, 36/6, 36/7, 37/1, 37/2, 37/3, 38/1, 38/2, 38/7, 39/3/3/4, 39/5, 40/3, 41/2, 41/6, 42/1, 43/7, 44/3, 44/4, 44/7, 45/2, 45/4, 45/5, 45/6/6/7, 46/2, 46/2, 47/3/3, 47/7, 48/1, 48/3, 48/4, 48/4, 48/5, 48/7, 49/3/3, 49/6, 49/7, 50/2, 50/2, 50/3, 50/5/5, 50/6, 51/1, 51/2 51/4, 51/5, 51/6, 51/7/7, 52/1, 52/2, 52/3, 52/4, 52/5, 52/6, 53/3, 54/1, 55/5, 55/6/6/7, 56/6, 57/3, 57/5, 57/7, 58/1, 58/1, 58/2/3/4, 59/1, 60/6, 60/7, 61/1, 61/3/3/5/5/6/6, 62/1/2/4/5, 63/2/2/4/5/6/7, 64/4/6, 64/7, 65/1, 65/3, 65/4/4, 67/2, 67/5, 67b/6/6/7, 68/1, 68/3/3/4/4, 68/6, 69/2, 69/6/6/7, 70/1/1, 70/4, 70/5, 70/6, 71/1, 72/1/1, 73/3, 74/1, 74/3, 76/1, 76/3, 76/5, 78/1, 84/2, 84/4, 87/5, 88/1, 88/2, 91/7, 92/3, 92/6, 93/2, 93/3, 93/5, 94/1, 94/2, 99/1/1/2/7/7, 99/6, 110/1, 112/4, 21/7, 27/4, 38/7, 83/6), olğayı (BVP 53/2), olğıl (BVP 8/2), olmağa (BVP 24/2), olmağay (BVP 12/5, 25/6, 36/4, 52/6, 62/6, 81/5, 101/3, 108/6, 108/7, 26/3, 27/3, 27/4, 33/5, 33/6, 35/5, 358/5, 39/7, 41/2, 45/1, 45/2, 45/3, 47/5, 52/4, 53/3, 56/1, 56/2, 62/7, 62/7, 63/1, 65/6/6, 66/1/2, 66/6/6, 68/5, 69/7, 71/1, 74/2, 76/5, 77/1, 53/3,53/7, 83/2, 83/6, 87/5, 92/4, 98/4, 98/7, 99/1, 55/7), olmak (BVP 105/4, 24/1, 100/4, 100/5, 100/7/7, 101/5/5, 102/2, 105/5, 105/6, 24/2), olmak(1)lığa (BVP 24/2), olmakdan (BVP 121/4), olmaklık (BVP 78/4), olmas (BVP 34/7, 90/4, 118/2, 103/2, 103/3, 117/6), olmasa (BVP 14/4, 23/3, 46/7, 33/1, 33/2/2, 33/3, 46/6, 47/1/1, 47/2, 51/2, 60/2, 60/4), olması (BVP 84/7), olmaz (BVP 22/3, 8/4, 22/6, 32/3, 41/4), olsa (BVP 22/1, 100/2, 103/1, 104/1, 22/6, 22/7, 23/2, 23/2, 23/4, 29/3, 31/5, 31/5, 32/4, 32/5, 32/6, 34/5, 35/3, 37/6, 40/6, 41/3, 42/2, 46/6, 49/7, 50/1, 64/1, 65/5, 71/3, 90/3, 90/6, 99/5, 47/6, 29/3, 31/3, 19/7, 20/1, 59/6, 74/6), olsun (BVP 4/3, 4/5, 4/6, 5/2, 5/7, 6/1), olur (BVP 34/6, 9/7, 103/3, 104/1, 117/1, 117/2, 119/1, 120/3, 120/5, 121/2, 121/4/5, 15/2, 18/2, 19/3, 22/4, 23/1, 24/1, 29/4, 29/6, 30/6, 33/1, 34/5, 35/3, 37/6, 37/7/7, 40/6, 44/2, 46/5/5, 47/6, 50/1 50/1, 51/3/3, 59/6, 59/7, 60/1/1, 60/5, 65/5, 65/5, 74/6, 79/7, 80a/1, 84/6, 84/7, 90/6, 95/4, 95/6, 95/6, 96/2/2, 96/3, 96/4, 96/5/5, 96/6, 96/7, 97/1, 37/7, 50/2)

Kitâb Fî Riyâzâtî'l- Hayl Tercümesi

olan (RH 74b/5, 74b/7), olıcağ (RH 75a/7), olmağa (RH 98a/6), olmakdan (RH 59a/7), olmuş (RH 94a/6), olub (RH 11b/5, 73b/9)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

olup (İN 12r/5)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

ola (MS 26a/3, 38a/2), olan (MS 24a/2, 26a/5, 24b/1), oldu (MS 14a/3, 15a/4, 16a/6, 16b/1, 16b/2, 19a/5, 21b/2, 27a/1/2, 27a/4, 2b/3, 42a/6, 14a/5, 15a/5, 42b/2, 42b/3, 47a/5), oldum (MS 28b/3), olğay (MS 36a/5/5), olmağ (MS 11b/5, 17a/3, 6a/6), olmağdur (MS 44b/2 46b/6, 45b/2/2), olmasa (MS 21b/1, 33b/1), olmaz (MS 16a/1, 16a/4, 20a/3, 20a/5, 28a/2, 21a/3, 21a/4, 21b/5, 22a/1, 22a/2, 28a/3, 41a/3, 41a/4, 41b/6, 43a/3, 4b/2, 43b/3), olsa (MS 19a/6, 21a/5, 21a/6, 21b/1, 39b/2, 41a/4, 6b/1/1, 21b/4, 22a/1, 22a/3, 28a/5/5, 33b/1, 43b/3, 43b/4), olsañuz (MS 13a/6), olsun (MS 10b/3, 12b/5, 1b/5, 28b/3, 32a/1, 32a/4, 3a/1, 8a/4, 15a/1), olur (MS 16a/3/4, 16b/3, 20a/2, 20a/4, 21b/4, 27b/4, 21a/3, 21b/5, 22a/3, 27a/3, 27a/5, 28a/6, 31a/1, 42b/5, 42b/6, 43a/1, 43a/2/2, 43a/4, 43a/5, 43a/6, 43b/1, 43b/4), olurlar (MS 41a/5)

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

olmasun (MG 7b/9)

Resûlî Sözlüğü

oldı (RS 192b/6), olmuş yıl (RS 201a/5)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

bay olur “zengin olmak” (BM 27a/10), bayından oldu “zengin” (BM 57a/2), bayından olur (BM 57a/2), danuğ oldu (BM 50b/2), kör oldu (BM 62a/9), kör olur (BM 62a/9), kurağı oldu (BM 62a/9), kız oldu (BM 67a/4), kız olur (BM 67a/4), kuşlu olsun (BM 11b/4), olur (BM 29b/10), olur (BM 77b/7), öli oldu “ıslanmak” (BM 27b/4), öli olur “ıslanmak” (BM 27b/4), pişman oldu (BM 86a/9), oldu (BM 29b/10), oldu (BM 77b/7), sökel oldu (BM 83a/1), şayruw oldu (BM 83a/1) sarılık olmak, tolu oldu (BM 81a/8), tolu olur (BM 81a/8), yalın oldu (BM 39a/8), yalın olur (BM 39a/8), yüce oldu “yüce olmak” (BM 27a/10), şayruw olur (BM 83a/1), hoş oldu (BM 60a/8)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

ola (ŞZ 64/12, 70/4), olalum (ŞZ 63/2), oldu (ŞZ 16/39), olıcı (ŞZ 23/15), olma (ŞZ 13/26, 70/3), olmak (ŞZ 6/9, 68/2), olmazsın (ŞZ 59/6), olmaz (ŞZ 62/3), olur (ŞZ 20/27, 70/1, 62/3), olursan (ŞZ 60/3, 67/3)

Kitâbü'l- Ef'âl

oldı (KE 14a/3, 19b/8, 20a/3, 22b/8, 34b/4), oldurdu (KE 145a/1), oldurttı (KE 110a/3), olduruştılar (KE 158a/8)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

olğacı (ŞM 53b/7), olğangınca (ŞM 115a/8), olunır (ŞM 85b/17), olunmak (ŞM 25b/16), oldu (ŞM 63b/6, 86b/7), olabilir (ŞM 107a/1/1, 22b/17, 69a/9), olan (ŞM 89a/4), olanı (ŞM 84b/5), olduğu (ŞM 11a/8), oldurdu (ŞM 99b/3), olunmamışdur (ŞM 70b/5), olunmuşdur (ŞM 70b/3), olunmuştur (ŞM 20a/13), oluncıdur (ŞM 76a/10), oluncılardur (ŞM 107a/7), olunur (ŞM 34b/5), olmadı (ŞM 81a/13), olmaz (ŞM 17b/1, 126b/6, 38b/16, 89a/4), olmuğay (ŞM 127b/1), olsa (ŞM 29a/12, 102b/10), olsunsa 58a/3, olun (ŞM 40b/16), olun (ŞM 106a/7), oluna (ŞM 16b/12), oluncıdur (ŞM 76a/10), oluncılardur (ŞM 107a/7), olundu (ŞM 12b/4, 19a/7, 24b/6, 27a/2, 27b/8, 52a/7, 5b/6, 107a/17/17, 111b/4, 112a/1, 113a/14, 113b/12, 114a/3, 114b/11, 116b/11, 121b/1, 121b/18, 121b/7, 121b/9, 122b/13, 122b/2, 126a/1, 129a/7, 130a/14, 25a/11, 25a/3, 27a/18/18, 34a/15, 46b/17, 49a/5, 52a/15, 52a/6, 52b/7, 56a/18, 56a/9/9, 56b/13, 61a/9, 62a/6, 64a/12, 64a/14, 64b/1, 64b/4, 65b/18, 66a/3, 66b/8, 67b/8, 69b/18, 73a/3, 73a/5, 73a/7, 75b/12, 76a/11, 76b/4, 92b/5, 96b/16, 96b/17), olundığı (ŞM 33b/20, 6a/15, 6b/7, 8a/11, 126a/5, 14a/3, 92a/4), olundıkları (ŞM 54a/2), olundılar (ŞM 90a/11), olundiysa (ŞM 31a/11, 51a/14, 62a/2, 68a/9), olunduysa (ŞM 122a/1, 49a/18), olunğan (ŞM 29a/6, 11a/10, 26a/6, 52a/2, 130b/2, 52a/3), olunğandı (ŞM 39b/17), olunğandın (ŞM 23b/16), olunğanlar (ŞM 67a/9), olunğasın (ŞM 59b/4), olunğay (ŞM 10b/8, 15a/13, 24b/1, 25b/14, 51a/9, 9b/17, 100b/4, 111b/18, 113b/1, 113b/2, 114a/10, 116b/10, 123b/17, 123b/4, 26a/3, 27a/4/4, 33b/14, 43a/11, 51b/18, 52a/1, 52a/14, 55b/9, 57a/6, 59a/11, 63a/7, 65a/13, 65a/9, 66b/10, 68a/10, 71a/13, 99a/15), olunğayındın (ŞM 25b/15), olunıp (ŞM 23b/14, 28b/1, 30b/1, 33b/10, 42a/16, 124b/7, 37b/12, 41b/9), olunıp turur (ŞM 103a/6, 122a/14, 44a/12, 6b/17, 90a/4, 40b/5), olunıpdur (ŞM 17b/9, 43a/9), olunır (ŞM 16a/14, 33b/11, 34b/17, 5a/1, 5b/14, 6b/3, 7a/15, 102a/11, 102a/14, 102a/18, 102a/5, 102a/6, 102a/8, 102b/3, 104b/11, 105b/13, 105b/16, 106a/1, 106a/3, 107a/3, 107b/10,

107b/3, 108a/11, 108a/12, 108a/13, 108a/18, 112a/16, 112a/9, 113a/10, 114a/2, 114a/4, 114a/6, 116a/1, 116a/2, 116a/4/6, 119a/12, 119b/10, 119b/18, 120b/17, 121a/4, 121a/9, 122a/10, 122a/17, 123a/8, 123b/17, 123b/18, 125a/15, 126b/18, 126b/9, 127a/10, 127a/4, 127b/3, 128b/14, 130b/16, 130b/4, 15b/4, 16b/14, 16b/7, 17a/10, 17a/3, 17a/5, 17b/6, 18a/15, 18a/7, 18b/17, 19a/20, 19b/8, 21a/1, 21b/1, 23b/18, 29a/14, 29a/5/6, 30a/13, 30a/2, 30b/2, 32a/12, 32a/14/14, 32b/11, 32b/14, 32b/3, 33b/17, 33b/2, 33b/20, 34a/13, 34a/17, 34a/3, 34a/6, 34a/7, 34b/11, 34b/13, 34b/16, 34b/18, 34b/3, 36a/16, 37a/12, 37a/3, 37b/6, 38a/11, 38a/5, 38a/6, 38b/7, 39a/9, 41a/3, 41a/8, 41a/9, 41b/1, 41b/10, 42a/5, 42b/16, 43a/9, 43b/2, 45b/15, 45b/15, 46a/11, 46a/18, 46b/6, 47a/11, 47a/16, 47b/10, 48a/4, 48a/9, 49a/8, 50b/10, 50b/10, 52a/14, 53a/8, 53b/4, 54a/8, 55b/15, 55b/3, 56a/17, 56a/17, 57b/12, 57b/15, 58b/15, 58b/4, 5b/15/15, 62b/13, 63a/1, 64b/3, 65a/17, 66a/12, 68b/5, 68b/6, 71a/11, 71a/17, 72b/5, 74a/6, 76a/17, 76a/6, 76a/8, 80a/7, 84b/18, 86a/4/5, 8a/11, 8a/8, 8b/14, 90b/14, 91a/14, 92b/11, 94b/16, 94b/3, 94b/6, 95a/14, 95a/2, 95a/4, 96b/10, 97b/10, 98a/17, 99b/14, 128b/6), olunır idi (ŞM 128b/6), olunurlar idi (ŞM 114b/13), olunırğa (ŞM 113b/1, 128b/11, 113b/2), olunurlar (ŞM 11b/5, 114b/13, 11a/16), olunmadı (ŞM 55a/14), olunmadı (ŞM 87b/18), olunmadı (116b/6, 122b/8, 61a/10, 68b/12), olunmadığı (ŞM 29a/1), olunmadılar (ŞM 53b/18), olunmadın (ŞM 59a/8), olunmağa (ŞM 33b/13, 9a/3), olunmağay (ŞM 16b/13, 26b/10, 29a/2, 51a/10, 72b/12, 7b/18, 83a/19, 8b/2, 29a/3, 29a/4, 34a/2, 55b/10, 88b/9, 92a/8, 94a/16, 94a/4, 99a/15), olunmağaydı (ŞM 121b/17), olunmağayıp (ŞM 54b/13), olunmağı (ŞM 111a/19), olunmak (ŞM 111a/13, 23a/19, 24b/1, 5b/5, 7a/14, 8a/10, 8a/9, 116b/10, 119a/1, 122a/2, 38a/12), olunmakı (ŞM 43b/13), olunmaqlığı (ŞM 26a/7), olunmaqlığı (ŞM 106a/4, 74a/3), olunmaqlığını (ŞM 88a/4, 116b/16), olunmaqlıñı (ŞM 131a/17), olunmamak (ŞM 5a/14), olunmamışdı (ŞM 81b/16), olunmamışdur (ŞM 70b/3), olunmas (ŞM 38b/7), olunmasa (ŞM 40b/14, 45b/4, 48a/2, 99a/15, 105a/7, 112a/17), olunmayğay (ŞM 48a/8), olunmayıpdur (ŞM 72a/3), olunmaz (ŞM 10b/17, 13a/1, 17b/5, 26b/10, 28b/8, 34b/4, 35a/18, 100a/5, 106b/17, 108b/16, 108b/18, 111a/19, 111b/10, 112a/12, 112a/17, 114a/14, 115a/18, 117a/10, 120b/2, 121a/10, 121b/10, 123a/17, 124a/14, 126a/18, 126b/2, 127a/18, 127b/2, 128a/6, 129a/18, 130a/17/17, 130b/17, 131a/7, 13a/3, 13a/6, 15b/17, 15b/9, 18a/15, 28b/15, 29a/7, 29b/12, 30a/2, 30b/1, 34a/5, 34a/7, 37b/9, 40b/7, 43a/2, 46a/18, 48a/7, 49a/7, 51a/6, 54a/17, 54a/18, 56a/6, 57b/18, 57b/4, 61a/16, 65a/18, 72b/9, 74a/2/2, 74a/4, 83a/17, 83b/1, 85b/16, 89b/17, 91a/10, 91a/9, 92a/3, 94a/10, 94a/8/8, 99b/6, 94b/1), olunmaz imiş (ŞM

94b/1), olunmazlar (ŞM 11b/7), olunmuş (ŞM 18b/16, 26b/16, 39a/17, 118a/14, 53a/1, 53a/17, 80b/15, 81a/2, 85b/12, 85b/2, 65a/9), olunmuş durur (65a/9), olunmuşdur (ŞM 24a/), olunmuşdur (ŞM 100b/15, 24a/8, 48a/11, 48b/2, 50b/7, 72a/2, 87b/14, 70b/4, 91b/1), olunmuşlardur (ŞM 11a/10, 11a/13, 20b/16), olunmuştur (ŞM 101a/1, 5a/9, 117a/9), olunmuştur (ŞM 5a/17, 5a/7), olunmuş (ŞM 113a/15, 18b/11), olunsa (ŞM 14b/7, 23a/17, 23b/3, 23b/5, 38a/15, 8a/10, 8b/3, 8b/6, 112a/16, 115a/3, 120a/5, 125b/1, 125b/3, 23b/4, 23b/8/9, 42a/4, 44a/5, 45a/8, 45b/3, 46b/1, 58a/2, 61b/15, 63a/16/17, 63b/15, 63b/17, 65a/16, 74b/1, 74b/5, 90a/5, 90b/8, 95a/3, 99b/1), olunsalar (ŞM 32a/12), olunsaydı (ŞM 34b/12), olunup (ŞM 23b/13), olunup turur (ŞM 18b/20, 44b/18), olunup tururlar (ŞM 11a/14), olunuptur (ŞM 14b/14), olunur (ŞM 21a/3, 35b/6, 94b/7), olup durur (ŞM 33b/19), olup turur (ŞM 53b/18), oluptur (ŞM 48a/13, 83b/3), oluptur (ŞM 35a/4, oluptur (ŞM 40b/15, 46a/17, 63a/14, 72a/10, 95b/12), olupturlar (ŞM 63b/18), olur (ŞM 23a/15, 33b/1, 102a/5, 103b/13, 111a/13, 31b/2, 34a/16, 36b/2, 36b/7, 37a/18, 46b/5, 61a/18, 74a/16, 81a/16), olurur (ŞM 19a/20, 19a/21), oluşukanda (ŞM 123a/13), ola (ŞM 67a/6), vaşl olunır (ŞM 5a/13)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

olancı (TZ 4a/12), olannı (TZ 78b/6), olası biz (TZ 72a/3)

Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

olmak (Kİ 62/2)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türkî)

oldı (GT 355/12)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

ola (KF 32b/1, 56b/2, 60b/4, 61b/2, 63b/3, 63b/3, 63b/4, 85a/6, 93a/3, 93a/4, 95b/2, 98a/1, 100a/4, 113a/2, 138b/3, 143b/1, 174a/6, 188a/4, 188a/4, 188a/4, 188a/5, 191a/5, 200a/6, 206b/2, 206b/2, 207b/4, 212b/5, 217b/2, 229a/5, 241b/1, 260b/7, 262a/4, 262a/4, 262b/1, 262b/7, 262b/7, 263b/4, 263b/5, 264a/2, 264b/1, 264b/6, 265a/5), ıraç ola (KF 60b/2, 63b/2, 262b/2), mestur ola (KF 63b/1), meşgul ola (KF 142b/3), meşhur ola (KF 187b/6), mırhi ola (KF 85a/6), muharref ola (KF 77a/2), muşarin ola (KF 142b/4), muti ola (KF 262a/4), muvafık ola (KF 247a/5), mümkün ola (KF 148a/2), mütahıkk ola (KF 47b/4, 47b/4), razı ola (KF 262a/5), sarf ola (KF 214a/4), vaki ola (KF 239b/7, 240a/3), yumşak ola (KF 77a/2), olacak (KF 175b/7),

cayiz olacak (KF 167b/7), razı olacak (KF 138a/1), olalar (KF 258b/4), muntazır olamı (KF 148a/3), olan (KF 125b/2, 210a/7), azab olan (KF 258a/7), farz olan (KF 37a/5, 214b/5), hasıl olan (KF 212b/4), hazır olanlardan (KF 138a/2), lazım olayın (KF 26a/1), oldı (KF 30b/3, 179b/4, 180a/6, 191a/2, 229a/2), ahir oldı (KF 260a/7), alim oldı (KF 16b/1), diri oldı (KF 16a/6), farz oldı (KF 169b/3), meşğul oldı (KF 24a/3, 24b/5), mübarek oldı (KF 37b/4, 146a/2), ne oldı (KF 30b/3), rivāyet oldı (KF 146b/2), rüsvay oldı (KF 260a/7), sabah oldı (KF 24b/4, 25a/6, 25b/6), sakın oldı (KF 24b/2, 25a/4), şek oldı (KF 228a/4), ulu oldı (KF 5b/1, 146a/3), vacib oldı (KF 202a/7), vaki oldı (KF 228b/4), yüce oldı (KF 146a/3), zikr oldı (KF 82b/4), oldılar (KF 2b/5), cem oldılar (KF 188b/5, 188b/6), çırağ oldılar (KF 2b/6), men oldılar (KF 131b/4), zamin oldı sen (KF 31b/4), oldıysa (KF 47a/6), oldıysa (KF 13b/3, 13b/4, 81b/6), sünnet oldıysa (KF 75a/1), olduğıçun (KF 266a/1), meşğul oldılar (KF 4b/1), oldum (KF 234a/5), lazım oldum (KF 26a/2), musahib oldum (KF 23b/5), muti oldum (KF 226a/7), olduñ (KF 26b/3, 171a/1), ğani olduñ (KF 33a/4, 33a/4), mübarek olduñ (KF 170b/7), oldur (KF 189a/5, 203a/1, 264a/1), olğan (KF 40a/4, 40b/1, 50b/5, 110b/4, 166a/5, 181a/3, 181a/4, 186a/1, 199a/1, 228b/7), ‘afv olğan (KF 50a/4) ak olğan (KF 88a/2), cahil olğan (KF 22b/1), ehl olğan (KF 79b/2), farz olğan (KF 89b/4), hicamet olğan (KF 233a/1), hoş olğan (KF 248b/7), kara olğan (KF 88a/3), mukim olğan (KF 222a/3), razı olğan (KF 20a/4, 26a/5), suyıgnak olğan (KF 111b/3), vacib olğan (KF 235b/1), zikr olğan (KF 220b/7), olğana (KF 46b/3, 262b/4), izafet olğana (KF 223a/5), razı olğana (KF 29b/5, 145a/1), olğanda (KF 143b/2, 143b/3, 143b/4, 186a/5), müsafir olğanda (KF 105a/1), olğandan (KF 212a/6), fani olğandan (KF 2a/5/5, 30b/4, 32b/1), hoş olğandan (KF 122a/3, 122a/6), sakit olğandan soñra (KF 107a/2), olğanı (KF 107b/5, 129b/5, 129b/5, 132b/6, 161a/3, 195a/7, 211b/6, 240b/3, 240b/5, 260a/7), eksük olğanı (KF 4b/1), mesbuk olğanı (KF 157b/7), razı olğanıçun (KF 9a/1), olğanlara (KF 219a/3), hayır olğanlardan (KF 206b/6), razı olğanlardan (KF 266a/4), olğanları (KF 154b/7), helal olğay (KF 206b/4), razı olğay sen (KF 143b/1), olma (KF 13a/3), farz olmadı (KF 169b/3), ‘ibādet olmadı (KF 12a/3), zayıllı olmadı (KF 71b/5, 188b/1), olmaga (KF 185a/3, 185a/4, 185b/2, 186a/2), doğru olmaga (KF 74b/2), mukim olmaga (KF 184a/7, 250a/4), yakın olmaga (KF 86a/5), yoldaş olmaga (KF 48b/1), tabi olmaganıçun (KF 75a/1), aru olmağı (KF 46a/3), helal olmağı (KF 183b/3), muzaaf olmağı (KF 130b/1), yakın olmağı (KF 174b/6), olmağıçun (KF 179b/5), avun olmağıçun (KF 5a/5), olmağum (KF 195a/1), diri olmağum (KF 145a/6), olmağ (KF 166a/1, 168b/1, 174a/5, 246b/4, 246b/4,

246b/5, 246b/5, 246b/5, 246b/5, 265a/2, 265b/6), afifu'n-nefs olmak (KF 265b/4), cayiz olmak (KF 167a/7, 167b/1, 167b/2, 168a/3), efzal olmak (KF 167b/1), halim inefs olmak (KF 265b/4), hazır olmak (KF 129a/6, 145b/4), ırak olmak (KF 258b/6), mekruh olmak (KF 45b/6, 167b/2), mukim olmak (KF 184b/1), muntazır olmak (KF 80a/2), muti olmak (KF 184b/3), müstakim olmak (KF 159b/5), razı olmak (KF 33a/1), sakin olmak (KF 145b/5, 165b/4), salih olmak (KF 9a/5), tabi olmak (KF 184b/1), vaki olmak (KF 174a/5), yahşi olmak (KF 79b/6), olmakda (KF 104b/5, 113b/1, 174b/4, 179a/4, 186a/7, 196b/1, 226b/5, 229a/2), cayiz olmakda (KF 118a/2, 121a/4), delü olmakda (KF 44b/3), vacib olmakda (KF 84a/4, 143a/1, 169a/6, 207a/4, 210b/3), olmakdan (KF 38b/1, 203b/3, 244b/4, 244b/5), alim olmakdan (KF 12a/4), olmakdur (KF 190b/4), yakın olmakdur (KF 14b/3), olmaşız (KF 168a/4), hoş olmaşız (KF 122a/1, 122a/5), mekruh olmaşız (KF 167b/1), olmamak (KF 265b/6), yakın olmañuz (KF 105a/1), olmasa (KF 11b/2, 51a/1, 52a/5, 57b/2, 59b/4, 67a/5, 77a/2, 97b/3, 103a/4, 103a/5, 125a/3, 141b/7, 142a/1, 149b/3, 155b/2, 175b/1, 181a/5, 185a/1, 199a/3, 214b/4, 237a/4, 237a/7, 251a/1, 254a/1, 254a/1, 258b/1, 258b/6, arı olmasa (KF 59a/1), emin olmasa (KF 236a/7), fevt olmasa (KF 126a/1), hasıl olmasa (KF 54b/3), illet olmasa (KF 239b/6, 240a/2), mümkün olmasa (KF 149a/1, 149a/3, 149b/4), olmasaydı (KF 69b/5), olmasun (KF 75b/3, 157a/4), razı olmasun (KF 18a/1), tabi olmasunlar (KF 172a/4), olmaya (KF 203b/6, 206a/7, 206b/1, 206b/1, 206b/1, 206b/1, 213b/5, 214a/7, 218b/7), haram olmaya (KF 206b/4), hasıl olmaya (KF 134a/2, 134a/3), kabul olmaya (KF 166a/4, 220a/1), razı olmaya (KF 206a/5), riya olmaya (KF 206a/5), süma olmaya (KF 206a/5), müstahak olmayasın (KF 134a/4), zahir olmayınca (KF 18a/3), olmaz (KF 36b/4, 80b/5, 170b/6, 170b/7, 180a/5, 184a/5, 185b/1, 203b/3, 210a/4, 225a/5, 228b/4, 229b/1, 241b/6, 245a/1, 250a/5, 252b/1, 258b/2), batıl olmaz (KF 122a/3, 122a/6, 162b/3), battal olmaz (KF 163b/3), cem olmaz (KF 249b/1), ğani olmaz (KF 5a/2), helal olmaz (KF 215a/2), itibar olmaz (KF 119b/1, 119b/2, 119b/2), kesel olmaz (KF 82b/5), lazım olmaz (KF 249b/4), mahfi olmaz (KF 129b/6), mekruh olmaz (KF 168a/5), muhtac olmaz (KF 54b/2, 99b/2), sakıt olmaz (KF 174a/4), salih olmaz (KF 40a/3), vacib olmaz (KF 106a/4, 106a/6, 106b/5, 107a/4, 112b/6, 113a/4, 152a/3, 176a/6, 176b/4, 177b/1, 177b/5, 178a/1, 181a/2, 181a/6, 181b/1, 208a/4, 210a/7, 225a/6, 225b/1, 231a/1, 231b/5, 231b/5, 232b/3, 232b/5, 233a/3, 233b/6, 235b/4, 236a/1, 236a/5, 236b/5, 237a/2, 237a/5, 237b/1, 238b/1, 239a/1, 239a/5, 239a/7, 240b/3, 242b/1, 242b/3, 248a/1, 249a/1, 250b/1, 251a/6, 251b/1, 252b/4, 253a/7, 254a/2, 254b/1, 254b/3,

254b/5, 254b/6), yazıklı olmaz (KF 230b/7), olmaz biz (KF 170a/4), ğalib olmazdan (KF 50b/4, 50b/5), hoş olmazdan (KF 248b/4), beraber olmazlar (KF 8a/3), ğayıb olmaz sen (KF 31b/1), olmiş (KF 167a/4, 175a/7), ayın olmiş (KF 223a/7), men olmişdi (KF 95b/4), olmişdur (KF 206b/7), helāk olmişdur (KF 13b/1), řukr olmiş sen (KF 31a/6), olñuz (KF 105a/2, 169a/7), dogrı olñuz (KF 80b/3), olsa (KF 11a/1, 11b/3, 14a/2, 51a/1, 51b/2, 52a/5, 54b/4, 57b/4, 57b/5, 58a/6, 60a/4, 62b/2, 64a/1, 64a/5, 64b/2, 66b/1, 67a/2, 67b/6, 68a/1, 68a/3, 68a/3, 68a/4, 75a/2, 75a/3, 75a/5, 82b/5, 82b/6, 85b/5, 87a/6, 102b/4, 102b/6, 103a/5, 105b/3, 107b/1, 107b/3, 111a/2, 111b/3, 111b/4, 111b/6, 113a/1, 113a/3, 113b/4, 114a/1, 118a/5, 120a/6, 120b/1, 120b/2, 120b/3, 120b/4, 120b/4, 121b/4, 121b/5, 122a/5, 122b/2, 122b/4, 122b/4, 122b/6, 123a/2, 123a/4, 123b/5, 139b/5, 140a/7, 140b/1, 141a/1, 141b/6, 141b/7, 147a/2, 147b/7, 148a/3, 149a/1, 149a/1, 149b/4, 150a/5, 150a/6, 150b/4, 150b/5, 152a/4, 152a/5, 154b/7, 155a/3, 155a/4, 155a/4, 155a/6, 155b/1, 157a/4, 157b/7, 158a/1, 158a/5, 161a/3, 161b/2, 161b/6, 161b/7, 164a/7, 169a/2, 170a/5, 171a/6, 171b/2, 173a/3, 174b/2, 175a/7, 175b/3, 177a/3, 177a/4, 177a/4, 177a/5, 177b/4, 177b/5, 181a/5, 181a/6, 181a/6, 181a/7, 181a/7, 181a/7, 181a/7, 182a/6, 182a/6, 184b/5, 184b/6, 184b/6, 185a/6, 186a/3, 187a/3, 190b/1, 191a/3, 192a/4, 192b/6, 192b/6, 193a/6, 193a/7, 196b/7, 198b/6, 198b/7, 201b/1, 203a/3, 203b/5, 203b/5, 203b/5, 207a/2, 207a/3, 216b/3, 218a/1, 218a/1, 228b/2, 228b/3, 228b/5, 228b/6, 232a/6, 232b/1, 232b/2, 233a/3, 237a/6, 237b/3, 237b/4, 238a/3, 238a/5, 239b/1, 239b/5, 240b/7, 241b/2, 241b/4, 243a/3, 244a/6, 244a/6, 245a/1, 245b/1, 245b/6, 245b/7, 245b/7, 246a/1, 246a/7, 246b/6, 247a/1, 247a/2, 247a/4, 247b/6, 248b/5, 249a/4, 249b/7, 251a/7, 252a/1, 252a/6, 253b/2, 254a/2, 255a/7, 255b/2, 255b/3, 258b/5, 263b/1), aķıl olsa (KF 108a/6), alim olsa (KF 8b/2), arı olsa (KF 58b/6), artuķ olsa (KF 49a/6, 50a/4), arzı olsa (KF 246b/1), aşaplarından olsa (KF 21b/2), balıg olsa (KF 107b/6, 108a/6, 245b/5), cem olsa (KF 187b/1, 215a/3), cıdri olsa (KF 123a/2), cünüb olsa (KF 95b/6, 123a/1, 241b/6), delü olsa (KF 248b/7), emin olsa (KF 236a/7), fasid olsa (KF 261a/7, 261a/7), ğayıb olsa (KF 238a/4), hadis olsa (KF 19b/2), hâsıl olsa (KF 54b/2, 54b/5), hasta olsa (KF 183b/4, 255a/2), heyyin olsa (KF 164a/1), ırak olsa (KF 125b/3, 127a/4/4, 190b/1), igma olsa (KF 249a/1), illet olsa (KF 240a/1), keng olsa (KF 55b/4), konuķ olsa (KF 19a/2), labüd olsa (KF 117a/6), meşgul olsa (KF 261a/1), muahhar olsa (KF 247a/6), muķaddem olsa (KF 247a/6, 247a/7), mukim olsa (KF 119b/3), muti olsa (KF 48a/4, 48a/4, 235b/3), muvafık olsa (KF 229a/3, 247a/7), müsliman olsa (KF 108a/4, 108a/5), müteahhir olsa (KF

247a/7), necaset olsa (KF 49a/3, 49b/2, 49b/4, 49b/4, 49b/5), oruç olsa (KF 255a/2), rükulu olsa (KF 103b/5), sücudlu olsa (KF 103b/5), tabiilerden olsa (KF 21b/4), tabi olsa (KF 48a/3), yakın olsa (KF 52b/2), yalnız olsa (KF 138b/4), yaş olsa (KF 60a/3, 102a/6), zahir olsa (KF 228b/7), olsalar (KF 180b/7, 188b/1, 214b/1, 237b/4), cem olsalar (KF 49b/1, 188b/1), ehil olsalar (KF 180b/5), olsañ (KF 170b/7), düşman olsañ (KF 170b/7), olsañuz (KF 183b/5), cünüb olsañuz (KF 104b/6), olsavuz (KF 119a/2), olsun (KF 11a/3, 41a/4, 41a/4, 42a/2, 42a/2, 42a/4, 42a/5, 61a/5, 61a/5, 70b/4, 71a/6, 75a/3, 75a/3, 75a/4, 75a/4, 75a/4, 75a/5, 75a/5, 75a/6, 75a/6, 75b/1, 75b/1, 75b/1, 75b/2, 75b/2, 75b/2, 75b/2, 82b/4, 101a/6, 101a/6, 102b/4, 102b/5, 102b/5, 103a/1, 103a/2, 105b/6, 105b/6, 108a/3, 108a/3, 130b/2, 147a/4, 147a/4, 147b/5, 148b/6, 149a/6, 149a/7, 157a/3, 157b/4, 162a/3, 162a/3, 162a/3, 166a/3, 171a/7, 171b/2, 181a/1, 181a/1, 185a/7, 190b/3, 202b/1, 202b/2, 202b/2, 202b/2, 204a/3, 209b/4, 228a/6, 239b/3, 239b/3, 239b/3, 239b/3, 239b/4, 242a/2, 242a/2, 254a/6, 254b/1, 263b/7), baki olsun (KF 4a/4), cünüb olsun (KF 75a/6, 75a/6), daim olsun (KF 4a/4), ırak olsun (KF 47b/2, 67a/5, 82b/2), imam olsun (KF 146a/5), lazım olsun (KF 18a/5), oruç olsun (KF 75a/6), razı olsun (KF 11b/1, 12b/1, 13a/1, 13a/4, 14a/5, 16a/2, 16b/3, 16b/4, 17a/3, 17b/6, 20a/3, 23b/5, 26a/5, 26a/6, 40b/5, 40b/6, 42b/4, 69b/3, 71a/5, 73a/2, 81a/3, 95a/4, 96b/5, 103a/3, 103a/3, 106b/4, 106b/5, 109b/1, 116b/4, 118a/6, 118b/3, 119a/1, 121a/4, 121b/2, 124b/6, 127b/1, 130b/3, 131a/6, 151a/2, 167b/6, 172a/3, 172a/5, 172b/6, 173a/3, 174b/1, 180a/7, 183a/1, 183a/7, 186b/3, 188a/3, 188a/6, 188b/3, 188b/7, 189b/4, 190a/2, 191b/7, 192b/2, 195b/5, 196b/3, 207b/1, 208a/5, 209a/4, 209b/1, 211a/3, 211a/6, 211b/2, 224b/4, 224b/5, 228a/1, 228a/3, 241a/2, 250a/7, 252b/3, 256b/4, 257b/1, 257b/2, 257b/5, 258a/3, 259a/6, sakit olsun (KF 167a/4), sevda olsun (KF 102b/5), tabi olsun (KF 157a/7, 172a/5), olsunlar (KF 7b/1, 7b/1, 171b/1), ferah olsunlar (KF 217a/1), tabi olsun mı (KF 157b/1, 157b/2), bilmiş oluñuz (KF 13b/1), olur (KF 10a/6, 10a/6, 10b/5, 41b/3, 48a/3, 48a/4, 74a/4, 81a/2, 81b/4, 83a/2, 124a/6, 130b/5, 138b/2, 138b/2, 180a/5, 181a/5, 183a/1, 184b/4, 185a/2, 190b/6, 190b/7, 191a/3, 192b/3, 195b/6, 195b/7, 201b/5, 203a/5, 203a/5, 203b/2, 205a/2, 205a/3, 205a/4, 205a/4, 206a/1, 206a/4, 212a/2, 215b/2, 215b/2, 220a/4, 222a/3, 229b/4, 244b/7, 245a/2, 248b/3, 249a/5, 249a/5, 251b/5, 251b/6, 252a/3, 257a/3, 257a/4), ağır olur (KF 206a/3), artuğ olur (KF 49b/5, 205a/3, 206a/3, 212a/6), azad olur (KF 206a/2), batıl olur (KF 122a/3, 122a/6, 162a/2, 162a/2, 162b/4, 163b/5, 184a/4), beraber olur (KF 135a/6, 135b/1), cem olur (KF 211b/7), çok olur (KF 205a/1, 205a/3), def olur (KF 205a/6, 205a/7, 205a/7), diri olur (KF 17b/1), farz

olur (KF 38b/2), fasid olur (KF 261b/1), ferah olur (KF 70b/6, 205a/5), hafif olur (KF 206a/3), hâsıl olur (KF 74a/6, 138b/1, 205a/7, 213a/6), hatm olur (KF 92b/3), hazır olur (KF 143a/6), hükm olur (KF 39a/3), kabul olur (KF 27a/2), kafir olur (KF 144b/1), keffaret olur (KF 81a/1, 125b/2), keñz olur (KF 205b/7), lazım olur (KF 247a/3, 248b/5, 248b/6), mahsus olur (KF 41b/5), mukim olur (KF 184a/6), muvanis olur (KF 205b/7), muzaaf olur (KF 216a/1, 219b/5), müstahak olur (KF 83b/5), nafile olur (KF 184a/4, 184a/5), niyyet olur (KF 96a/2), nur olur (KF 206a/2), rahat olur (KF 25a/3, 25b/4, 25b/4), razı olur (KF 70b/5, 217b/5), saķıt olur (KF 182a/1, 189a/2), sarf olur (KF 213a/4), sebeb olur (KF 74a/5), tabi olur (KF 48a/2, 184b/3), tamam olur (KF 222a/5), vacib olur (KF 13b/4, 37b/5, 38b/2, 39a/3, 41a/6, 96a/2, 106b/3, 107a/3, 112a/6, 112b/4, 112b/6, 152a/2, 175b/1, 175b/3, 177a/7, 177b/4, 177b/7, 180b/1, 181a/3, 181b/1, 181b/7, 182a/3, 184b/3, 207b/4, 207b/7, 208a/1, 208a/1, 208a/4, 208b/2, 208b/5, 209a/7, 210a/1, 210a/2, 210a/7, 215a/4, 225a/6, 225b/3, 230b/7, 232b/3, 232b/5, 233a/4, 233a/5, 235b/1, 235b/2, 235b/2, 236a/3, 236a/5, 236b/1, 236b/2, 236b/4, 236b/4, 237a/1, 237a/3, 237a/3, 237a/4, 237a/6, 237a/7, 238b/1, 238b/7, 239a/5, 239a/7, 242b/2, 242b/4, 244b/1, 246b/6, 249a/2, 249a/6, 250b/2, 252a/4, 252a/5, 252b/1, 252b/1, 252a/4, 252a/5, 252b/1, 252b/1, 253a/4, 253a/6, 253b/3, 253b/7, 254b/4), vaki olur (KF 248a/3, 248a/4, 248a/5, 248a/6, 248a/7, 248b/1), yazuklu olur (KF 41b/3, 152a/3, 251b/4), yazık olur (KF 259b/7), zahir olur (KF 172b/7), zinet olur (KF 216b/2), olurbiz (KF 144b/4), ferah olurbiz (KF 216b/7), olurdı (KF 131b/2, 225b/4), artuķçı olurıdı (KF 22a/1), hayvanlar kibi olurıdı (KF 11b/2), sakit olurıdı (KF 19a/4), tabi olurıdı (KF 19b/2), olurlar (KF 185b/6, 186a/4, 256b/1, 261a/2, 261a/4, 261a/5), arı olurlar (KF 111b/5), diri olurlar (KF 12b/5), fasık olurlar (KF 258b/5), sakin olurlar (KF 185b/7), olurmen (KF 95a/3), beraber olur mı (KF 8a/2), helāk olur sen (KF 13a/3), mutmain olunca (KF 76b/2)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

olģan (KFT 10a/28, 10a/28, 12b/34, 12b/39, 15a/22, 15a/25, 17b/29, 17b/5, 18a/46), olģandan (KFT 46b/47), olģanlarınıñ (KFT 5b/8), olģay (KFT 10a/24, 10a/26, 14a/47, 19b/55, 19b/55, 1a/14, 1a/21, 1a/41, 1a/65, 2a/14, 2a/31, 2b/15, 2b/16, 2b/17, 6a/16, 6a/18, 9a/39, 9b/26), olģaylar (KFT 9a/30, 9a/35), olunca (KFT 11a/15), olındı (KFT 16b/1, 3a/19, 4b/16), olinģan (KFT 10a/25, 15a/10, 15a/55, 15b/17, 15b/37, 15b/40, 15b/42, 16a/31, 16a/37, 16a/42), olinģan 17a/18, 17a/50, 18a/40, 19a/3, 19a/7, 19b/10), olinmaz (KFT 3a/16, 3b/53, 3b/54), olinur (KFT 13a/29, 5a/22, 5a/9),

olmadın (KFT 2b/14), olmadan (KFT 7a/17), olmadı (KFT 13a/53, 13a/54), olmadın (KFT 2a/53, 2a/67, 2b/3, 9b/39), olmağay (KFT 1a/14, 1a/22, 2b/81, 5b/3), olmak (KFT 18a/33, 1b/24, 1b/55, 9a/41, 9a/46), olmaklık (KFT 18a/32, 1b/43, 1b/51), olmamış (KFT 12a/31, 9a/10), olmasa (KFT 16a/34, 17a/28, 18a/35), olmasun (KFT 18b/53, 2a/20, 2a/22, 2a/28), olmayınca (KFT 2a/46, 2a/49, 2a/76, 2a/85, 9b/14, 9b/20), olmayıp (KFT 1a/27, 10a/28), olmaz (KFT 11b/41, 12a/39, 16a/22, 16a/23, 16b/34), olsa (KFT 11b/31, 10a/26, 10a/27, 11b/37), olsalar (KFT 8a/28, 8a/29, 8a/29), olsun (KFT 17b/54, 17b/54, 18b/53, 18b/53, 2a/19), olup (KFT 10b/8, 2a/14), olur 10a/35, 10a/37, 10a/38, 12a/31, 12a/56, 15a/28)

3. 2. 10. 2. /y-/ Düşmesi

Kâşgarlı, DLT’ de /y-/ ünsüzünü Oğuz ve Kıpçakların kelime başında düşürdüklerini ya da /c/ sesine çevirdiklerini belirtmiştir. Öbür Türklerin “*yolcu*ya” “*yelgin*” derken, Oğuz ve Kıpçakların “*elgin*” dediklerini, onların “ılık suya” “*yılığ suw*”, bunların “*ılığ*” dediklerini, bunun gibi öbür Türklerin “*yincü*” dediklerine, bunların “*cincü*” ve devenin uzamış tüyüne “*yuğdu*” derken, Oğuz ve Kıpçakların “*cugdu*” dediklerini belirtmiştir (DLT I, 1985: 31). Korkmaz, Kâşgarlı’nın eserinde bahsettiği y- > c- değişiminin XI. Yüzyıldan sonraki Oğuz Türkçesi metinlerinde görülmediğini, aksine bu ses değişiminin Kıpçakçada olduğunu, bu nedenle de Kâşgarlı’nın y- > c- değişimini Oğuzca için vermesinin bir yanlışlık olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir (Korkmaz, 1973: 44). Tarihî Türk dili alanında tanıkladırılamayan y- > c- değişimi Orta Türkçenin dönemlerine ait bir ses gelişmesidir. Türk dilinin ayıcı fonetik ölçüt olarak kullanılan ve Kâşgarlı’nın da hem Oğuzlar hem de Kıpçaklar için işaret ettiği bu değişim, çağdaş Kıpçak grubu Türkçelerinde farklı şekillerde görülmektedir (Özyetgin, 2001: 107). Özgür de, konu ile ilgili yazdığı makalesinde *agaç* “*ağaç*” < *yığaç*, *inçi* “*inci*” < *yinçi*, *inçe* “*ince*” < *yinçe* kelimelerini Oğuzca bir unsur olarak değerlendirmektedir (Özgür, 2003: 355-356). Kıpçak Türkçesi metinlerinde kelimelerin /y-’li ve /y-’siz örnekler görülmektedir. Çalışmamızda /y-’siz örnekleri birer Oğuzca unsur olarak değerlendirmekteyiz.

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

ince (BVP 44/2, 47/2, 53/3, 99/7, 93/7, 34/1), inçke (BVP 103/7, 108/2, 31/1, 38/2, 39/1, 44/1, 81/4, 108/4), inçüke (BVP 78/3), inçüki (BVP 51/6, 52/3, 96/6, 109/4, 49/5, 80/4, 112/4), inçükine (BVP 52/1), inçükünüñ (BVP 80/7), inçükleri (BVP 81/3), inçükleri(3)ni (BVP 81/4), inçüklerine (BVP 25/5), inçük (BVP 80/5)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

ağaç (BVİ 20b/21, 24a/10, 29b/21, 34a/21, 47b/13, 49b/10, 52b/16), ağaçda (BVİ 62b/22), ağaçınıñ (BVİ 27a/7, 66b/4)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

ağaç “asa” (KK 48a/3, ağaçı (KK 66b/4/5/6), ağaçını (KK 40a/6), ağlayıp (KK 46/13), inci (KK 72a/9), incü (KK 72/9), igne (KK 72a/4), ip (KK 72a/2)

Kitâb Fî Riyâzati'l- Hayl Tercümesi

incgeligi (RH 71b/6), incgelikden (RH 70b/4), incinür (RH 92b/5), incügi (RH 31a/8), etinden (RH 73b/2), etine (RH 22a/3, 71b/2), ağacı (RH 64a/2), ağacından (RH 9b/6), ağactur (RH 13b/7), ağaç (RH 13b/2)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

ağaç (İN 14r/2), ağaçı (İN 64v/2), ağaçından (İN 10r/6), ağaçtur (İN 14r/7)

Kitâbu'l Hayl

inçe (KH 66b/9), inçinür (KH 87b/1), inçkeliki (KH 67b/4), inçükünde (KH 78b/8), ırak (KH 80a/6)

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

ağaç (MG 72a/9, 72b/2), ağaç uzunı (MG 96b/1), ağaçı (MG 7b/7), ağaçındın (MG 104b/2, 65b/3, 75b/3), ağaçka (MG 78b/2), ağaçını (MG 96b/7), ağaçdın (MG 74b/6), ağaçındın (MG 59b/2, 71b/8)

Resûlî Sözlüğü

ılan (RS 199c/13), ilan balık (RS 199c/12), ıldırım (RS 198a/12), ırak (RS 191b/9), ip (RS 196b/2, 202a/8), armağan (RS 205a/33), ağaç (RS 194b/11, 202a/16), ağaç köki (RS 202a/7), çalğozza ağaçı (RS 202a/22), tut ağaçı (RS 211d/4), ağla (RS 186b/12)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

armağan (BM 11a/8), ırmağ (BM 10b/7)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

ağaç (TA 7b/12), ağaççeri (TA 31b/9), ıglagıl (TA 38a/11), ırlagıl (TA 44b/4), ırlayıcı (TA 25b/11), ilik (TA 11b/12), iyne “iğne” (TA 25a/1), şam ağacı (TA 8b/13)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

ağac (ŞZ 40/34)i ağaç kavunu (ŞZ 42/43), ağaçdan (ŞZ 65/9), ağla (ŞZ 8/40), ağladı (ŞZ 15/16), ağlama (ŞZ 12/8), ağlar (ŞZ 19/12), ağlayıcı (ŞZ 22/15), ağlamak (ŞZ 4/35), ırla (ŞZ 9/32), ırladı (ŞZ 16/20), ırlama (ŞZ 13/7), ırlamak (ŞZ 5/34), ırlayıcı (ŞZ 22/61), ırmak (ŞZ 36/19), üzümünden (ŞZ 60/10), yüksek (ŞZ 60/5), yüksek (ŞZ 64/12), yüksek (yüksek) (ŞZ 38/21)

Kitâbü'l- Ef'âl

ağaçlarını (KE 36b/1), ıgladı (KE 51a/9), ıl “yıl” (KE 21b/2, 21b/7), ıldırım (KE 39b/8, 39b/8), ılkı “yılkı” (KE 52b/5), ılkınıñ (KE 15b/8), ıraq boldı (KE 58b/8), ıgneye (KE 41a/9, 41b/1), inçüler (KE 41a/4)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

tal ağaç (TZ 22b/2), ılan (TZ 10b/12), ılı su (TZ 13a/13), ırmak (TZ 36a/5), ikkinci (TZ 25b/4, 72b/11), igne (TZ 4b/12), iğrendi (TZ 30a/4), inci (TZ 31b/11), iyne (TZ 4b/12), ağaç “ağaç” (TZ 11b/10, 14b/1, 25b/3)

Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

ağladı (Kİ 2/11), ağlayuban (Kİ 169/1), ağlayup (Kİ 144/2), ıgladı (Kİ 41/13), ıglattı (Kİ 42/1), igne (Kİ 38/4), ikindi (Kİ 38/11), inçü (Kİ 39/12), ip (Kİ 39/8), üzüm (Kİ 116/9)

Codex Cumanicus

ıgladum (CC 21a/2), ıglagıl (CC 21a/3), ıglamak (CC 21a/4), ıglar mên (CC 21a/1), ıraq (CC 32a/5), ıraq (CC 31a/25), ıraktın (CC 30a/8), ırladım (CC 6a/16), ırlagıl (CC 6a/17), ırlar mên (CC 6a/15), ıgine “iğne” (CC 42b/25, 44b/12), ıgit “yiğit” (CC 38b/25), inçke (CC 39a/9) ince, inçkelep “ince düşünmek” (CC 33a/2), inçü (CC 47a/26), ip (CC 13a/10, 42b/28, 44b/14), ıpek (CC 46b/2), uzun ip (CC 43b/19), yogun ip “kalın ip” (CC 44b/13), ağaç (CC 40a/5, 51a/17, 53a/20), ağaçlar “odun anlamında” (CC 44b/22), èyerniñ ağacı (CC 52a/6), tik ağaç “direk” (CC 51a/20),

ekindü “ikindi” (CC 36a/22), ağaç (CCII 58a/32, 58b/11, 60a/19/20, 60a/21/22, 74a/6), ağaçdan (CCII 60a/9, 60a/10), ağaçga (CCII 60a/3, 71a/18/19), ağaçı (CCII 69a/1), ıgladıñ (CCII 70a/15), ıglap (CCII 71a/11), ıl (CCII 65b/8 b) yıl, ılagandır “ağlamak” (CCII 60b/29/31), ılagıl “ağlamak” (CCII 63b/23, 60b/24/25), ılan “yılan” (CCII 63a/33/33, 63a/34) ılandır (CCII 60b/6), ılannı (CCII 69b/16), ılap (CCII 59a/11/12), ırağ (CCII 62b/10), ırağtan (CCII 62b/9), ırlap (CCII 72a/2), ırlarlar (CCII 61b/7, 61b/8), inçke “iğne” (CCII 58a/29), ine “iğne” (CCII 65b/33)

Ed- Dürretü’l- Mudiyye fi’l- Lüğati’t- Türkiyye

ağaç çanak (DM 10b/8), ağaş (DM 6a/2), ağaş çanak (DM 10b/8), ağaşlık (DM 6a/2), et (DM 6b/5), hurma ağaçı (DM 6a/6), igne (DM 10a/4), ilik (DM 12b/6), incittim (DM 22a/8), incitme (DM 20b/6), incitmedi sen (DM 22a/10), incitmek (DM 4b/14), inçi (DM 12b/4), ip (DM 8b/13), iplik (DM 11a/2), ip saracak “ip çıkırığı” (DM 10a/2), kayın ağaşı (DM 11b/8)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi’t- Türkî)

ağaç (GT 137/7, 187/11, 202/6, 269/7, 272/9, 281/1/2, 286/8, 315/11, 353/12), ağaçnıñ (GT 139/1, 354/3), ağaçka (GT 59/5, 109/3, 269/10, 345/13), ağaçı (GT 269/5), ağaçını (GT 315/10), ağaçında (GT 25/12), ağaçlar (GT 126/13, 131/1), ağaçlarğa (GT 5/13), ağaçlarına (GT 14/10/12), ağaç “değnek, sopa” (GT 103/1, 220/7, 297/11), inçi (GT 312/6, 275/10, 276/13), inçinip (GT 273/8), inçittim (GT 72/6), inçitseñ (GT 201/7), inçitmiş (GT 46/10), inçitmekniñ (GT 201/8), inçü (GT 178/4, 178/7), üzüm (GT 254/6)

Mukaddimetü’l- Gaznevî fi’l- İbâdât (Kitâb fi’l- Fıkh) Tercümesi

ılan (KF 202a/2), ıldırım (KF 126b/1), ırağ (KF 22a/3, 42b/4, 150a/1), ırağ eyle- (KF 29b/5, 51a/6, 145a/1), ırağ ol- (KF 47b/2, 60b/2, 63b/2, 67a/5, 82b/2, 125b/3, 127a/4, 127a/4, 190b/1, 258b/6, 262b/2), incudan (KF 217a/3) inci, incular (KF 217b/1), üzüm (KF 211a/5), ağladı (KF 133b/3), ağlamak (KF 129a/6, 133a/4), ağlamasun (KF 161b/5, 161b/7)

Kitâb fi’l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

ağaç (KFT 12b/18, 8a/49, 9a/7) , (KFT ağaçı 8b/10, 8b/7), ağaçını (KFT 8a/16, 8a/21), ağaçları (KFT 8a/9, 8b/3), ağaçlarını (KFT 8a/35), üzüm (KFT 19b/30,

19b/35/35, 19b/40, 20a/3, 20a/6, 20a/8), inçü (KFT 228a/15), ırak (KFT 310a/9), ılan “yılan” (KFT 419a/25)

İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

ırmak (İM 111a/2), ırmaktan (İM 111a/3), üzüm (İM 388b/6),

3. 2. 11. Kelime Sonunda Görülen Ünsüz Düşmesi

3. 2. 11. 1. /-b/ Düşmesi

Kelime sonunda görülen /-b/ ünsüzün düşmesi Oğuz Türkçesinde yaygın olarak görülmektedir. Eski Türkçenin kelime sonu patlayıcı /-b/ ünsüzünün sızıcılaştırmış biçimi olan /-w/'nin şu kelimedede (*sub* > *suw* > *suf* > *su* “su”) Kıpçak Türkçesinde akıcılaşarak önce /-f/ olduğu ardında düştüğü görülmektedir (Güner, 2013: 103). Kıpçak Türkçesi metinlerin bazılarında kelime sonunda “-v, -w” (*suvğa* “su” (KE 48a/1), *suw* “su” (KE 3a/8, 8a/8), *suw bolsa* (İM 64b/3), *suw* (İM 64b/2), *suwnıñ* (İM 64b/7)) ünsüzlerinin korunduğu görülmektedir. Biz de burdan hareketle Kıpçak Türkçesi metinlerinde kelime sonunda “-b” düşmesini Oğuzca bir unsur olarak değerlendirdik.

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

su (BVP 18/5, 94/3, 95/3, 116/6, 19/1, 97/1), suğa (BVP 97/2, 97/3), susamas (BVP 30/7), susar 64/2, suya (BVP 19/2, 95/3)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

şudanıñ (BVİ 33b/19, 34a/10), sulak (BVİ 64b/14, 65a/4), suvanur “sulanmak” (BVİ 54a/23)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabtî'l- Lügati't- Türkiyye

şu (KK 66a/10/11, 70b/10), şu (KK 66a/11), şu şığırı (KK 69b/8), taşlı şu (KK 66a/11)

Kitâb Fî Riyâzâtî'l- Hayl Tercümesi

şu (RH 84a/5, 85b/4, 86a/6, 88a/3, 91a/7, 91b/2, 93b/2), şuda (RH 93a/7), şuga (RH 93a/1), şuyı (RH 95b/7), şuyın (RH 95b/1, 97b/2), şuyına (RH 95a/9), şuyını (RH 87a/9), ağan şu (RH 84b/4)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

şu (MS 6a/4, 6b/6, 7a/1/1, 7a/2/2, 23b/4/4/5, 23b/6/6, 24b/2, 25a/6/6, 25b/5/5, 26a/1, 26a/4, 27a/6, 30a/1, 30a/3, 30b/5, 31a/2, 32a/1, 32a/3, 32a/5, 33a/4, 33b/3, 33b/5, 38b/4, 41b/4/5, 7a/5, 7b/2, 7b/6, 8a/4, 8b/3), şuyı (MS 7a/3/3/3/4/4/4/5, 7b/3), suyu (MS 25b/3, 7b/4/4/4/5/5/5, 9b/3), şudur (MS 7a/1/1/1, 7b/3)

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

su (MG 30b/9, 88b/6, 88b/8), suyu (MG 92a/8), suğarmak MG 92a/7)

Resûlî Sözlüğü

su (RS 201b/27), susuz çağır (RS 205b/17)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

şu tartarı “su horozu” (BM 17a/2), şusadı (BM 62a/4), şusar (BM 62a/4), şuşığırı “camıs” (BM 13a/7)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

şu (TA 7a/10), şu sığırı “manda” (TA 15b/6), şuda batkıl (TA 44b/9), şunı (TA 57a/13), şusuz (TA 56a/12), şuyaklı (TA 39a/6)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

şu (ŞZ 36/23), şu içerüm (ŞZ 62/9), şu sığırı (ŞZ 34/31)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

suga (ŞM 62a/16, 62a/18), suyından (ŞM 32b/18)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

ılı su (TZ 13a/13), su (TZ 35a/5), su öy (TZ 35a/7), su sığır/su sıyır (TZ 11b/7), su sugardı (TZ 27a/7), suçı (TZ 80b/12, 80b/12), suçının (TZ 80b/13), sunı (TZ 78b/10), yılı su (TZ 13a/13), say su (TZ 16b/11), sığa su (TZ 16b/11)

Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

su (Kİ 135/2, 93/11, 94/9), su tartarı “su horozu” (Kİ 94/2), su taşı (Kİ 94/3), suluv “sulu olan yer” (Kİ 93/17), susadı (Kİ 94/1), mengü su (Kİ 58/4), ılı su (Kİ 42/3), barma suluk “su kabı” (Kİ 15/8)

Codex Cumanicus

issi su (CC 5a/19), su (CC 36a/3, 51a/16), su sığır “manda” (CC 54b/20), su (CCII 74a/3, 80b/6 b), su yinçi (CCII 60b/33/34, 60b/35/36), susadıñ “özlemek, hasret çekmek” (CCII 70b/17)

Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

açı şu (DM 4b/2), dirler şu “küçük göl” (DM 3b/16), kıamış şu “kıamış suyu” (DM 4a/11), kıamış şuyı (DM 4a/7), kıarbuş şuyı “karpuz suyu” (DM 4b/4), kıuyı şu (DM 4a/13), leymu şuyı “limon suyu” (DM 4a/11), şu (DM 4a/5, 4b/2), şu kıuşı (DM 12a/4), şu şığırı (DM 7a/11, 7b/2, 8a/4), şeker şuyı (DM 4a/7), tağlı şu (DM 4a/15), teñiz şuyı (DM 4a/13), tiñiz şuyı (DM 4a/13), tuğlı şu (DM 4b/2), tuğlu şu (DM 4b/2), yamğur şuyı “yağmur suyu” (DM 4a/13), yüzüm şuyı “üzüm suyu” (DM 4a/11)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türki)

su (GT 41/10, 43/11, 88/7, 173/12, 198/13, 200/13, 202/5, 202/10/11, 204/3, 262/11, 271/3, 305/12, 243/1), su durur (GT 283/10), sudur (GT 85/3), su idi (GT 292/3), suğa (GT 95/13, 107/7, 202/4, 262/10), sunı (GT 43/10, 195/12), suda (GT 102/17, 195/12), suda (GT 102/17, 127/2), sudan (GT 140/3, 151/8, 188/9), susap (GT 43/9, 202/8), susamış (GT 94/4, 95/13, 178/8, 305/11)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

şu (KF 43b/4, 44a/1, 44a/5, 44a/6, 45a/4, 45a/4, 45a/4, 45a/6, 45a/6, 45b/1, 45b/1, 45b/2, 46a/5, 46a/6, 46b/6, 47a/2, 50b/3, 51a/5, 51a/5, 51b/2, 51b/3, 51b/4, 52a/1, 52a/1, 52a/3, 52a/6, 52b/4, 54a/4, 55a/4, 56b/1, 56b/1, 57a/6, 59a/4, 59a/4, 59b/1, 59b/5, 59b/5, 60a/2, 61a/5, 61a/5, 61a/6, 61b/3, 63a/1, 63a/3, 63a/3, 63b/2, 63b/3, 63b/4, 63b/5, 63b/6, 63b/6, 64a/1, 64a/2, 64a/3, 64b/5, 65a/1, 65a/1, 65b/4, 65b/5, 66b/3, 67b/2, 67b/3, 68b/3, 69a/3, 75b/4, 76b/4, 78a/6, 78a/6, 78b/1, 78b/2, 78b/4, 78b/6, 79a/3, 79a/6, 85b/2, 85b/6, 86b/5, 87a/3, 87b/1, 87b/2, 88b/5, 89a/4, 89b/6, 90a/2, 90b/6, 102b/3, 102b/5, 103a/1, 109b/1, 110a/1, 110a/1, 110a/1, 111a/1, 111a/1, 111b/3, 111b/5, 112a/4, 112b/5, 113a/2, 113b/2, 113b/4, 113b/5, 114a/2, 123b/1, 205b/4, 232a/2, 232a/3, 238a/1, 247b/5, 250a/7, 251a/1, 251a/1, 252a/2, 260a/3), şuda (KF 45b/4), şudan (KF 51a/2), şudur (KF 41b/5, 45b/2), şular (KF 41b/4, 213b/5, 213b/6), şulardur (KF 41b/6), şuya (KF 61a/5, 123b/5), şuyı (KF 58b/2, 58b/4, 59a/4, 61a/6, 63b/4, 64b/1, 78a/5, 86b/3, 86b/5, 87b/4, 91b/2, 109b/4, 110a/2, 110a/3, 111a/4, 111a/5, 112a/3, 117a/5, 123b/5, 209b/7, 213b/6, 213b/6, 213b/6, 231b/7,

247b/5), şuyıdur (KF 41b/6, 41b/6, 42a/1, 42a/1), 42a/1, 42a/1), şuyın (KF 109b/3), şu evi (KF 46a/5, 50b/3, 51b/2, 52a/1, 52a/3, 52a/6, 52b/4, 54a/4, 55a/4, 56b/1)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

su (KFT 16b/10, 16b/4, 9a/1), suyu (KFT 16b/14, 16b/2), suyunu (KFT 9a/21), su evini (KFT 8b/45)

İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

susamakdan (İM 122b/7)

3. 2. 12. Kelime İçinde ve Kelime Sonunda Görülen Ünsüz Düşmeleri

3. 2. 12. 1. / -g-, -ğ- / Düşmesi

Eski Türkçe yazı dili ile Oğuz Türkçesini birbirinden ayıran önemli farklardan bir de ğ/ g ünsüzlerinin durumudur. Bilindiği gibi Eski Türkçenin birden çok heceli sözcüklerinin sonundaki ğ/ g ünsüzleri ile ek ve hece başlarındaki ğ / g ünsüzleri XIII. Yüzyılın sonlarında artık eriyip yok olduğu görülmektedir. Korkmaz, konu ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: “*Kâşgarlı, bu değişimin XI. Yüzyıldaki durumu ile ilgili olarak bazı açıklamalar yapmıştır. Kâşgarlı, isim ve fiil soyundan sözcüklerin iç seslerindeki ğ / g erimesi için çumğuk / çumuk “alakarga”, tamğak / tamak, barağan /baran, urağan /uran (I. 33 ve öt.), kuruğ/ kuru “kuru” (I, 122), buşğak /buşak “içi sıkıntılı” (I, 154) örneklerini vermiştir. Ancak eserde serpintiler hâlinde Oğuzca için barğan, urğan, kurgan, kakulğan, sokulğan, sevindirilgen gibi sözcüklerin g’li ve g’siz türleri ile tariğ “darı”, satğa-, satğış- “rastlamak, çatışmak” Kayığ “Kayı boyu”, yazığçı “yazıcı, hısımlar arasında mektup getiren elçi” yalğu “ahmak, beyinsiz adam” vb. ğ / g ünsüzlerini kaybetmiş örnekler de sıralandığına göre bu olay: ancak, daha gelişmesini tamamlamamış durumdadır.” (Korkmaz, 1972: 245-246). Kıpçak Türkçesi metinlerinde tek ve birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan /-ğ/ ve /-g/ ünsüzleri çoğunlukla korunurken bazı örneklerde bu ünsüzlerin düştüğü görülmektedir (Güner, 2013: 103).*

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

süñük (BVP 15/5) <süñgük 49/4, 52/4, 75/7, 83/4, 83/5, 81/1, 83/3), süñük(5)lerinden (BVP 15/6), süñüke (BVP 39/7, 52/7, 61/3, 58/5), süñüki (BVP 52/5, 61/11, 103/5, 61/2, 61/4, 64/5, 75/5, 78/5, 83/5, 76/4 63/4, 103/6,), süñükine (BVP 53/5, 80/6), süñükleri (BVP 21/4, 32/4, 36/6, 51/4, 69/3, 39/6, 49/6, 92/1, 93/5, 67/3), süñükleriniñ (BVP 67/2), süñükünden (BVP 32/2), kulağı (BVP 101/1/2/3/4/4, 62/6, 38/7, 62/7, 30/7, 38/1, 96/1, 101/5/5, 117/7), kulağınıñ (BVP 39/1), kulağ (BVP 40/3), kulaqlı (BVP 63/2), eşekleri (BVP 2/7), yañağı 101/3, yañağında (BVP 33/5), yañağınıñ (BVP 104/6, 93/5), yañağımuñ (BVP 33/7), yañaqları (BVP 32/7, 34/1), yuğarıısına (BVP 35/6), yuğarıısınıñ (BVP 34/7), yuğaru (BVP 115/7, (BVP 31/6, 35/5, 106/1/2/5, 37/5, 39/6, 50/7, 60/7, 74/1, 81/1, 90/2, 80/6), yuğarudan (BVP 48/6), yuğarudın (BVP 26/5, 27/2), yuğarusı (BVP 30/4, 93/7, 35/5, 48/7, 33/7), yuğarusından (BVP 48/2, 78/6), ileri (BVP 39/3, 39/4), belürnese (BVP 94/3)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

yuğaru (BVİ 5a/1, 5b/12, 5b/24, 7a/18, 10a/2, 10b/15, 10b/17, 12b/3, 15a/25, 15b/3, 16b/5, 19b/12, 22a/3, 28b/14, 31a/18, 36a/9, 37b/18, 38b/4, 42a/7, 43a/5, 43a/6, 43a/11, 43b/13, 48b/25, 51a/13, 52b/17, 56b/1), yuğarudın (BVİ 4a/20, 4a/24, 7a/5, 19a/8, 38b/3), yuğarusı (BVİ 4b/19, 5a/15, 7a/6) , yuğarunuñ (BVİ 5a/21), yuğarundan (BVİ 6b/25, 10b/4), yañakı (BVİ 14b/21, 62a/10), yañakınıñ (BVİ 5a/15, 12b/19, 15a/17), yañakında (BVİ 5a/13, 49a/9), yañakları (BVİ 5a/9, 5a/16), yañaklarını (BVİ 43b/25), tamağınıñ (BVİ 60a/18), tamağına (BVİ 36a/6), tamağdan (BVİ 52b/24), tamağından (BVİ 67a/21), süñük (BVİ 7a/9, 10a/10, 11a/6, 22a/22, 25b/13, 25b/15, 25b/17, 25b/18, 26b/13, 27a/15, 27b/15, 28a/8, 30a/16, 32b/19, 35b/25, 39a/10, 58b/16), süñükniñ (BVİ 10b/18), süñükge (BVİ 5b/25, 7b/4, 8a/12, 8b/3, 22a/23, 33b/11), süñüki (BVİ 5b/24, 7b/3, 8b/1, 8b/2, 8b/4, 8b/16, 8b/22, 10a/14, 10b/4, 15a/9, 15a/11, 17b/8, 17b/17, 32b/18, 33a/3), süñükine (BVİ 5b/18, 33a/3), süñükünden (BVİ 25b/17), süñükündin (BVİ 5a/4), süñükleri (BVİ 5a/6, 5b/7, 7a/10, 7a/21, 7b/2, 12b/9, 12b/19, 32b/19, 62b/11), süñükleriniñ (BVİ 3a/6, 3b/16), kulağ (BVİ 15b/15, 42b/3, 66b/20), kulağı (BVİ 4b/22, 4b/24, 5b/14, 5b/19, 6a/4, 13a/8, 14b/19, 14b/20, 14b/21, 14b/22, 17a/2, 35a/21, 44a/23, 48b/2, 48b/4, 65b/2, 66b/21, 66b/24), kulağınıñ (BVİ 5b/20, 46a/7, 46a/11), kulağını (BVİ 36b/22, 66b/25), kulağın (BVİ 42a/13, 49a/23, 56a/5), kulağına (BVİ 35a/24, 46a/5, 67a/2), kulağından

(BVİ 46a/6), kulaqları (BVİ 43b/10), kerek (BVİ 2b/2, 2b/3, 2b/9, 2b/10, 2b/14, 2b/19, 2b/21, 3a/5, 3a/18, 3b/2, 4a/11, 4a/17, 9a/24, 11a/12, 19b/17, 20a/21, 20a/25, 21b/6, 23a/13, 28b/11, 29b/6, 64b/11, 64b/12, 64b/13), kerekse (BVİ 27a/3, 27a/4, 27a/23), kerekmez (BVİ 64a/11), işekde “eşek” (BVİ 61a/2), kazan “kazan” (BVİ 24b/20, 55b/8, 59b/17), kazanniñ (BVİ 29a/10), kazanga (BVİ 32a/4, 37a/5, 41b/9, 54a/5), eşeklerini (BVİ 1b/9)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

kuş (KK 68a/11), konak (KK 30a/8), konaklamak (KK 30a/7), korkak (KK 67b/11), eşek (KK 37a/5, 47b/12, 69b/4), eşek(g)e (KK 37a/13), eşekler (KK 64b/2), eşekni (KK 40a/7), bıçak (KK 71b/5), bıçağıdır (KK 53b/3, 63a/2), yuğardadır (KK 44b/13), yuğarı (KK 44a/9), yuğarıdan (KK 61b/11), yanak (KK 68a/7), şıçan (KK 4b/12, 70a/5)

Kitâb Fî Riyâzâtî'l- Hayl Tercümesi

eyle gerek (RH 28b/9, 33a/7, 49b/8), gerek (RH 101b/4, 101b/9, 102a/4, 102a/5/7, 77a/7, 101a/1, 55b/5, 86a/8, 88b/6, 93a/2, 93a/8, 95a/7, 96b/8, 99a/5, 50b/5), kiçi (RH 70b/2, 71b/1, 98b/6), kuş (RH 39a/8), kuşın (RH 99a/9), kuşına (RH 93a/3, 94b/8), kuşu (RH 25b/5, 63b/2, 63b/5, 71b/9, 84a/9, 74b/4), kuşın (RH 83b/3), kuşına (RH 89b/9, 90a/1, 90a/6/6/8/9), kuşları (RH 70b/7, 70b/8, 88a/8), kuşların (RH 88a/4, 95a/4), kuşlarının (RH 88b/1), kuşını (RH 22a/2, 71a/4), şarırmağa (RH 80a/3), şarırmaş (RH 79a/5), şarır (RH 79a/3), yukarıdan (RH 77b/7), yukarı (RH 20b/1, 63b/5, 23a/9, 25b/7, 37b/6), yukarıdan (RH 53b/9, 77b/6, 79b/6), yukarısında (RH 83a/7), yañak (RH 49b/9), yañakda (RH 49b/1), yañakdadur (RH 44a/1), yañakları (RH 71b/4), yañaklarının (RH 73b/3), yañakını urur (RH 49b/7), korkak (RH 102a/3), bıçak (RH 10a/6), bıçakını (RH 10a/6)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşâb Tercümesi

kerek (İN 14r/1, 15v/5, 23v/1, 25v/4, 34v/6, 51r/5, 62r/9, 16v/1, 36r/5, 50v/8, 51r/6, 56r/5, 60r/4, 48v/8), kerekse (İN 5r/1), yañak (İN 50r/9), yañakda (İN 50r/2), yañakdadur (İN 44v/2), yañakını (İN 50r/7), yoğaru (İN 21r/1, 23v/9, 26r/7, 64r/5, 38r/6), yoğarıdan (İN 54r/9), bıçakını (İN 10v/6)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

kuş (MS 20b/1), kuş (MS 22b/2/2), kuşına (MS 24a/1, 34b/3), kuş (MS 22b/2)

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

kerek (MG 7a/8, 83a/6, 92a/5, 94a/2, 94a/7, 94b/1/3, 107b/5, 25b/9), kirek (MG 3a/7, 6a/1, 80a/7, 99a/6, 100a/2/3, 100a/3, 100a/5, 100a/8, 101a/1, 101a/7, 101b/1, 107b/2, 111a/1, 111a/9, 112b/8, 113b/6, 115a/1, 115a/3, 11b/5, 14b/8/9, 18b/5, 21b/1, 30b/3, 36a/6, 42b/8, 44b/6, 57a/1, 74a/7, 74b/4, 76a/3, 79b/3, 82a/9/9, 93a/7, 94b/1/2, 96a/7, 96b/8, 99a/8, 99b/1, 99b/2, 101a/5, 105b/4, 108a/1, 113a/2, 85a/4, 103a/1, 44a/2, 64b/8, 112a/9, 113b/9, 113b/9, 114b/5), kireklüsin (MG 100b/1), kirekmes (MG 49b/5), kisek (MG 73a/5), kulağı (MG 110b/2), kulağına (MG 110b/3), kulağını (MG 96a/4), kulağı (MG 20a/5, 33a/2, 33a/3, 42a/1), kulağına (MG 28a/4), yoğarı (MG 97a/3), yoğarıdın (MG 67a/7), yoğaru (MG 101a/3, 21b/8, 22b/7, 29a/2, 30b/8, 54b/1, 67a/8, 72a/6, 82a/4, 102a/3, 102a/6, 103a/6, 45a/6, 46b/3, 54b/5, 59a/5, 60b/4, 66b/7, 66b/9, 67a/1, 69a/7, 72a/5, 77b/8, 21a/6, 65b/9), yoğarudın (MG 101a/5, 67a/3, 102b/3), yoğaruğı (MG 101a/6/9, 95b/2, 95b/3, 101a/1, 102a/9), yoğarurak (MG 38b/7, 73a/6), yoğarusı (MG 80b/3), yoğarusın (MG 82a/4), yoğarusında (MG 80a/2), yoğarusındın (MG 29a/5, 51b/5)

Resûlî Sözlüğü

ilerü (RS 189a/29, 211d/13), inek (RS 195a/28, 199b/17), eşek (RS 195a/20, 199b/11), kısa dün (RS 192b/11), kısa dün (RS 192b/11), kulağ (RS 189b/25, 198c/1), kulağ teliği (RS 198c/2), konak (RS 203a/28), tişi eşek (RS 199b/12), sıçan (RS 196a/1), butağ (RS 194b/13, 202a/19), bulanık (RS 203b/27), yañak (RS 198b/22), yukarda (RS 205d/45)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

buçağ < buçgak (BM 19a/2), bulaştı (BM 32b/3), inek (BM 13a/5), satıştı (BM 32a/7), yalan söyledi (BM 77a/5), yalan söyler (BM 77a/5), yaprağ (BM 9b/8), yuğaru (BM 18b/5), ilerü (BM 18a/5)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî

bulaşturğıl (TA 40b/5, 42a/3), bucağ (TA 7a/6), busu (TA 15a/6), eşek (TA 13a/12), eşekli (TA 56a/4), inek (TA 15b/5), konak (TA 34a/7), konaklağıl (TA 43b/12, 43b/12), kulağ (TA 21a/3), kulağı uzun (TA 13a/12), kazan “bakır kap” (TA 18b/2), kazanğıl (TA 40b/9), yañak (TA 21a/11), yoğarı (TA 28b/2), kısa (TA 27a/7)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtaü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

yoğarı (ŞZ 34/5), yalan (ŞZ 9/49), yalanlacı (ŞZ 23/13), yalanlama (ŞZ 13/23), yalanlamak (ŞZ 6/7), yalanlar (ŞZ 20/25), sıçan (ŞZ 35/19), kulağ (ŞZ 32/6), kısa (ŞZ 38/18), kapak (ŞZ 32/10), bıcağ (ŞZ 41/11), yañak (ŞZ 32/13), içeri (ŞZ 38/33), kazan

(ŞZ 42/9), kurtar (ŞZ 9/13), kurtardı (ŞZ 16/1), kurtarıcı (ŞZ 22/42), kurtarma (ŞZ 12/33), kurtarur (ŞZ 19/39), eşek (ŞZ 34/29, 70/2), kazan (ŞZ 42/9)

Kitâbü'l- Ef'âl

kerek (KE 172a/8, 26a/7), kereklig (KE 26a/7), eşek (KE 46b/1, 4a/9, 80b/7, 10a/3, 119a/4, 14a/3/4, 17b/8, 51a/5, 6a/4, 6b/5, 54b/5), eşekge (KE 54b/5), bıçağını (KE 45b/5, 46b/3, 93b/4, 118b/5, 119a/6), arındı (KE 163b/4, 163b/4), arıttı (KE 131b/7, 137a/5, 142a/9, 5a/5, 48b/5, 131b/7, 137a/5, 142a/7, 142a/9), sataştı (KE 149b/2), sataştırdı (KE 142a/7), sataştırdı (KE 142a/7), kulağ (KE 108b/2, 122b/4, 59a/6, 126b/5/5), kulağı (KE 81b/5), kulağığa (KE 133b/2/2), kulağını (KE 41b/2, 46b/1), kulaqlarını (KE 135a/6), kulağını (KE 119a/4, 40b/2), kurtardı (KE 108b/1, 110a/9, 122b/6, 125b/3, 161b/4), süñük (KE 89a/2), süñüksüz (KE 133b/4), yukarı (KE 109b/6), bıçak (İN 10v/6)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

kerekdi (ŞM 127a/10, 30a/8, 78b/3, 90a/14, 128a/9, 30b/3), kerekdir (ŞM 78a/18), kerekdür (ŞM 95b/13), kerekse (ŞM 18a/7/8, 22b/7/7, 27b/2, 6b/1, (ŞM 6b/2, 7a/10/10, 105b/14/14, 109b/2, 109b/3, 121b/1, 121b/10, 121b/11, 121b/2, 125a/10, 27b/3, 27b/9/9, 28a/8, 29b/15/15/16, 30a/7, 30a/8, 32b/4, 32b/4, 33a/11, 33b/4, 33b/5, 45a/15, 45a/15, 48b/12/12, 53a/14, 53a/15, 55a/3, 7a/11, 93a/13, 93b/4/4, 98a/7/7), kerekdür (ŞM 89a/11), yokarı (ŞM 17a/3, 78a/2), yukarı (ŞM 100b/1, 54a/6, 58a/7), yuğarı (ŞM 57b/1), yukarıdur (ŞM 104a/12), kerek (ŞM 15a/8/8, 26a/11, 53b/12, 9a/4, 111b/4, 117b/2, 122a/7, 13a/10, 13a/10, 26a/15, 26b/17, 30b/7, 31b/2, 56b/11, 61b/3, 76b/12, 77b/15, 79a/13, 79b/4, 83b/9, 84a/18, 84b/5, 89a/16, 97b/14, 98a/16)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye

eçek "eşek" (TZ), eçekçük "eşek" (TZ 46a/7), eçekgine "eşek" (TZ 46b/3, 46b/6), eçeklergine "eşek" (TZ 46b/4), bulanak (TZ 25a/8), bulandı (TZ 26a/3), bulanuk (TZ 25a/8), bulaştı (TZ 32a/6), bulaştırdı (TZ 32a/6), butak (TZ 26b/5), eşek (TZ 13a/4), eşekginemiz (TZ 46b/7), kazak başlı (TZ 24b/11), kazandı (TZ 13b/18), işeri "içeri" (TZ 11a/11, 83a/10), inek (TZ 7b/6), konak (TZ 23a/9), konakladı (TZ 5a/11), korkak (TZ 14a/6, 48a/3), sarardı (TZ 83b/5), sıçan (TZ 83a/7), tamag "damak" (TZ 17b/12), kerek (TZ 13b/2, 90b/3), kerekli (TZ 13b/12), yokarı (TZ 28a/7, 73b/6), yokarım (TZ 74a/2), yanak (TZ 14a/4), taşarı (TZ 83a/8), kulak (TZ 4b/1)

Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk

sıçan (Kİ 90a/3), tamak (Kİ 97/5), tarak (Kİ 99/8), tarakladı "taramak" (Kİ 99/9), yañağ (Kİ 119/5), yaprak (Kİ 119/8), yokarı (Kİ 127/13), kapak (Kİ 69/9), kazan (Kİ

74/20), k r k k (Kİ 79/8), k zu k lağı (Kİ 80a/10), k lak (Kİ 81/4), bıçak (Kİ 20/4), buca  (Kİ 22/6), buladı (Kİ 22/16), emek (Kİ 10/22) , e ek (Kİ 12/20), kısa (Kİ 135/2, 76/16), kerek (Kİ 45/6), başardı (Kİ 15/19)

Codex Cumanicus

ya ak (CC 47b/19), k rekt r (CC 20a/14), kürek  di (CC 20a/15), konakla (CC 3b/6), konaklar m n (CC 3b/4), konaklardum (CC 3b/5), konaklık (CC 39b/29), kulak (CC 47b/14), kulaksız (CC 50a/13),  sek (CC 54a/19), inek (CC 54a/26), kazan ayak “sa  ayağı” (CC 53a/4), bı ak (CC 42b/15, 50b/14), bı akçı (CC 44a/30), k rek (CCII 60a/20/20, 62a/35, 63a/8/8, 63b/1/2, 63b/4, 63b/14, 66a/8 b/9 b), k rek turur (CCII 74b/15), k rekimizde (CCII 66b/35 b/36 b), k rekli (CCII 59a/23), k rektir (CCII 63a/39), yo arı (CCII 61b/16), tamadı (CCII 57a/22), k rekli (CCII 59a/23), bı ak (CCII 56a/24, 60b/18), bı akdır (CCII 60b/7),  sek (CCII 65b/17 b),

Ed- D rret 'l- Mudiyye fi'l- L gati't- T rkiye

bı ak (DM 10a/12), bı ak “bı ak” (DM 10b/6), buca  (DM 3a/12), bulama  (DM 6b/3), dama  (DM 13a/8), ileri (DM 3b/2), inek (DM 7a/11), kazan (DM 10b/6), kerekmes (DM 22b/12), k n klar men (DM 20b/10/12), k lak (DM 13a/2), yaban ye ek “yaban e eği” (DM 7b/15), ya ak (DM 13a/4), yaprak (DM 5b/15), yapraklı tirek “yapraklı ağa ” (DM 6a/4), ye ek “e ek” (DM 8a/11), ye ekler “e ek” (DM 7b/15, 8a/11), y z m yaprakı “ z m yaprağı” (DM 5b/15), yapraklı tirek “yapraklı ağa ” (DM 6a/4), ya lu tirek “ye il tirek” (DM 6a/4)

G listan Terc mesi (Kit b- ı G list n Bi't- T rk )

i ek (GT 62/9/13, 293/13), i ek turur (GT 62/8, 278/2), i ek tururlar (GT 342/11), i ekni  (GT 62/11, 299/13), i ekke (GT 102/9, 321/1), i ekden (GT 20/7), i eki (GT 308/9), i ekin (GT 278/2), kesek (GT 219/7, k lak (GT 44/12, 73/6, 110/9, 126/6, 212/5), k lağıma (GT 119/10), k lağın (GT 352/8), k lağına (GT 296/12), k lakların (GT 119/6), k rı (GT 25/13, 90/5, 164/3, 169/4, 178/11, 188/11, 190/2, 281/2, 315/11, 334/6, 345/6), k nak (GT 103/13, 269/1, 347/1),), ya ak (GT 236/2, 281/11), yaprakın (GT 202/6), yaprakların (GT 137/7), ulla (GT 275/8, 295/10, 219/13, 198/12, 297/4, 162/8), k rtarđay (GT 326/11), kirekli (GT 86/4, 254/12, 343/4)

Mukaddimet 'l- Gaznev  fi'l-  b d t (Kit b fi'l- Fık ) Terc mesi

bula maya (KF 52b/6), i erini (KF 89a/5), i erisini (KF 66a/2, 76b/5), i eriye (KF 102a/3), iler den (KF 54a/2), kerek (KF 17a/5, 35a/5, 35a/6, 147a/3, kerekd r (KF 47a/6, 47b/6, 50b/4, 54a/3, 60b/3, 63a/4, 73a/5, 73b/5, 75b/6, 81b/6, 83a/3, 100a/1, 110a/6, 114a/6, 117b/1, 126b/4, 128a/2, 142b/3, 154b/3, 160a/5, 165a/5, 165b/7,

204b/7, 218a/1, 230a/4, 262a/2), kerek ise (KF 75b/1, 105b/6, 239b/4), kerek (KF 41a/3, 41a/4, 42a/2, 42a/4, 42a/5, 61a/5, 61a/5, 75a/3, 75a/3, 75a/6, 75b/1, 75b/2, 75b/2, 75b/2, 75b/2, 75b/3, 101a/5, 101a/6, 102b/4, 102b/4, 103a/1, 103a/2, 105b/4, 105b/4, 105b/6, 108a/2, 108a/3, 146a/5, 146a/5, 149a/6, 149a/6, 152a/1, 162a/3, 166a/5, 167a/6, 180b/6, 180b/6, 180b/7, 185a/4, 191a/4, 202b/1, 202b/2, 202b/2, 202b/2, 203a/3, 228a/6, 233a/5, 233a/6, 235b/6, 239b/3, 239b/3, 239b/3, 239b/3, 241b/4, 242a/2, 242a/2, 243b/2, 243b/2, 252b/2), kerekdür (KF 47a/6, 47b/6, 50b/4, 54a/3, 60b/3, 63a/4, 73a/5, 73b/5, 75b/6, 81b/6, 83a/3, 100a/1, 110a/6, 114a/6, 117b/1, 126b/4, 128a/2, 142b/3, 154b/3, 160a/5, 165a/5, 165b/7, 204b/7, 218a/1, 230a/4, 262a/2), kerekli (KF 215a/3), kerekli (KF 4b/3, 5a/2), kısa (KF 167b/3, 168a/1, 168b/3, 182b/7, 183b/7), kulak (KF 87b/6, 87b/6, 90b/1, 145b/7, 169b/7, 197a/5), kulaga (KF 149b/6), kulağı (KF 44b/1, 90b/5), kulağına (KF 240b/2), kulağını (KF 45a/6, 89a/3, 128b/2, 218b/3), kırtar (KF 29a/1, 36b/1, 153b/4, 153b/7, 157a/1, 170b/4, 198a/7), kırtarduñ (KF 171a/4), kırtarmaga (KF 188a/5), yañağını (KF 203a/6), yaprağın (KF 237a/5), yapraklarını (KF 216b/5), yuğaru (KF 57b/1, 76a/1), yuğarusına (KF 62b/3, 63b/3), yuğarusından (KF 63b/5), yuğarusını (KF 76b/5, 77b/3, 77b/4), yuğaru (KF 132b/59), sıçan (KF 62b/4)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

eşek (KFT 20a/23, 20a/26), kerek (KFT 6b/58, 7a/48, 7a/56), kerek ise (KFT 12a/12, 12a/14, 17b/53, 17b/54, 18b/52, 18b/53, 2a/18, 2a/19, 2a/20, 2a/21, 2a/26, 2a/27, 8b/29, 8b/29, 8b/46, 8b/47, 8b/52, 8b/53, 9a/12, 9a/14, 9a/22, 9a/23, 9a/3, 9a/4), kerekdür (KFT 16a/50, 16a/51, 16a/35, 1a/21, 1a/40, 1a/64, 1b/55, 1b/60, 1b/71, 20a/41, 4b/36, 4b/38, 5b/19, 7a/24, 7a/48, 7a/58, 7a/9, 9a/41), kerekmez (KFT 13b/26), yuğaru (KFT 16a/52, 8b/35), yuğaruğı (KFT 7b/16, 7b/2, 7b/4, 7b/6, 7b/7, 7b/9, 8a/4, 8b/29, 8b/29, 8b/33, 8b/39, 8b/47, 8b/52, 9a/11, 9a/19, 9a/3, 9a/5, 9a/5, 9a/7, 9a/8), içeri (KFT 211b/45), kırtarğaylar (KFT 24a/5), kırtarmağdan (KFT 24a/15)

İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

eşekniñ (İM 18a/4, 22b/7), konak (İM 19b/3), kulak (İM 33a/8), kulakına (İM 112b/8), yoğaru (İM 260a/2), èyle kerek (İM 12a/2, 12a/5, 28a/8, 30b/2, 32b/6, 33a/6, 34a/1, 34a/6, 35a/6, 36b/3, 37a/1, 37a/6, 38a/6, 38b/8, 39b/6, 40a/3, 40b/1, 40b/5, 41a/7, 42a/3, 42a/7, 42b/4, 43a/3, 43b/3, 43b/8, 44a/4, 7b/6, 9a/3, 9b/2), èyle kerekmes (İM 27b/6, 29a/3)

3. 2. 12. 2 /-g, -ğ/ Düşmesi

Eski Türkçe yazı dili ile Oğuz Türkçesini birbirinden ayıran önemli farklılıklardan bir de ğ/ g ünsüzlerinin durumudur. Bilindiği gibi Eski Türkçenin birden çok heceli sözcüklerinin sonundaki ğ/ g ünsüzleri ile ek ve hece başlarındaki ğ / ğ ünsüzleri XIII. Yüzyılın sonlarında artık eriyip yok olduğu görülmektedir. Korkmaz, konu ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: “*Kâşgarlı, bu değişimin XI. Yüzyıldaki durumu ile ilgili olarak bazı açıklamalar yapmıştır. Kâşgarlı, isim ve fiil soyundan sözcüklerin iç seslerindeki ğ / g erimesi için çumğuk / çumuk “alakarga”, tamğak / tamak, barağan /baran, urağan /uran (I. 33 ve ö.t.), kuruğ/ kuru “kuru” (I, 122), buşğak /buşak “içi sıkıntılı” (I, 154) örneklerini vermiştir. Ancak eserde serpintiler hâlinde Oğuzca için barğan, urğan, kurgan, kakılğan, sokülğan, sevindirilgen gibi sözcüklerin g’li ve g’siz türleri ile tariğ “dari”, satğa-, satğaş- “rastlamak, çatışmak” Kayığ “Kayı boyu”, yazığçı “yazıcı, hısımlar arasında mektup getiren elçi” yalğu “ahmak, beyinsiz adam” vb. ğ / g ünsüzlerini kaybetmiş örnekler de sıralandığına göre bu olay: ancak, daha gelişmesini tamamlamamış durumdadır.” (Korkmaz, 1972: 245-246). Kıpçak Türkçesi metinlerinde tek ve birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan /-ğ/ ve /-g/ ünsüzleri çoğunlukla korunurken bazı örneklerde bu ünsüzlerin düştüğü görülmektedir (Güner, 2013: 103).*

Baytaratü’l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

katı (BVP 20/4, 104/5, 105/5, 111/7, 113/4, 117/3, 118/5, 119/5, 20/7, 21/2, 21/6, 22/2, 22/6, 22/7, 23/1, 24/4, 25/7, 26/3, 27/2, 28/2, 29/4, 36/7, 37/6, 44/4, 58/3, 74/1, 77/2, 84/3, 89/4, 92/4, 97/7, 111/4, 21/7, 56/1, 65/3), ulu (BVP 51/4, 62/5, 110/6, 53/3, 53/7, 56/5, 61/5, 63/3, 77/1, 77/2, 83/6, 92/2, 98/7, 53/3, 28/6), tolu (BVP 61/6, 72/1, 67/7, 72/7, 73/4, 76/2, 79/3, 81/2, 75/6, 76/3), dolu (BVP 80/7), giçi “küçük” (BVP 109/2), etli (BVP 25/6, 81/5, 33/1, 34/2 34/3, 34/4, 61/2, 63/5, 68/4, 76/3, 78/4 78/6, 67/1), etlü (BVP 35/5, 35/5), güçlü (BVP 20/7, 34/6, 76/7, 25/1, 21/2, 24/4, 50/1, 51/2, 27/7, 44/7, 46/4, 74/6, 80a/1), güçlü (BVP 25/1, 44/5, 61/6, 65/5), inli (BVP 35/5, 35/6), tügli (BVP 25/6, 52/3, 81/5), tüglü BVP 69/6), burunlu (BVP 33/2), çağlı (BVP 39/2), çaklı (BVP 65/3), burunlu (BVP 33/3), bağlu (BVP 3/6), şaburlu (BVP 14/3, 21/6, 20/1), şabırlu (BVP 59/6), kuvvetli (BVP 50/1, 51/2), nefesli (BVP

14/2, 22/2, 92/4), kefeli (BVP 108/5, 28/5, 108/6/6, 68/4/4/5, 109/2), odlu (BVP 36/5), etli (BVP 27/3, 49/2, 49/6, 97/7)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

açı “acı” (BVİ 18b/6, 26a/20, 26a/25, 43a/14, 48a/3, 48b/5, 55b/19, 62b/17, 64a/25, 65b/10) açığan “acımak” (BVİ 14a/14), ağrır “ağrı” (BVİ 8a/24, 20b/15, 30a/18), ağrısı (BVİ 25b/18), ağrıduğı “ağrı” (BVİ 17b/25), ağrıgan “ağrı” (BVİ 63a/15, 63a/17), tiri (BVİ 34b/24, 38a/10, 54a/24, 64a/15, 66a/4), tiri bol- (BVİ 14a/11, 14a/12, 50a/1), tirige (BVİ 66a/3), tirisi (BVİ 4a/2, 4a/6, 4b/11, 5b/10, 5b/18, 6b/12, 6b/13, 6b/14, 7a/19, 7a/24, 9a/14, 9b/1, 9b/23, 10b/25, 20a/1, 20a/4, 22a/24, 32a/12, 32b/9, 35b/8, 35b/20, 35b/21, 37a/12, 40b/18, 63a/15), tirisin (BVİ 31b/6, 49b/4), tirisine (BVİ 19b/23, 43b/16, 45a/6, 52b/10), tiriden (BVİ 22b/2, 22b/3, 42b/2), tirikür “dirilmek” (BVİ 50a/25), tirilmes (BVİ 57a/25, 58a/1), kıatı (BVİ 4a/24, 4b/4, 5b/8, 9a/1, 10a/20, 11a/13, 11a/16, 12b/12, 13b/1, 15a/17, 15a/23, 16a/12, 16a/14, 16a/25, 16b/23, 17a/11, 17b/11, 19a/3, 21a/17, 21b/14, 21b/22, 24b/12, 25a/17, 25b/5, 25b/6, 25b/21, 27b/16, 28a/1, 29b/17, 29b/25, 31a/2, 34a/5, 37b/25, 40b/20, 43a/10, 43b/2, 47b/3, 47b/6, 52b/3, 55a/6, 58b/15, 58b/19, 59a/3, 62b/11, 63b/18, 64a/7, 64a/22, 64b/1), kıatı bol- (BVİ 5b/13, 6b/3, 24b/22, 33a/21, 33b/15, 38a/11, 48b/20, 49a/12, 52b/2, 53a/25, 59b/24, 66b/11, 68b/4), (BVİ 24b/22), kıatısı (BVİ 45b/20), issi (BVİ 20b/8, 21b/22, 22b/21, 22b/22, 26b/4, 26b/6, 31a/19, 37a/10, 38a/3, 38a/24, 40b/21, 44a/1, 45a/11, 48b/10, 50a/21, 50a/24, 52b/3, 52b/11, 52b/18, 54b/20, 55b/9, 55b/14, 56a/20, 56a/22, 56b/3, 56b/22, 59a/23, 60b/13, 63a/20, 63a/21, 64a/3, 64b/1, 69a/16), issiden (BVİ 67a/14, 68a/9), issile (BVİ 49b/4, 49b/19, 54b/19, 57a/15, 63a/13), issirek “çok sıcak” (BVİ 30b/21, 38a/21, 50a/18), kıoyu bolğay “koyu” (BVİ 24a/11, 24b/23, 26a/21, 26b/1, 29b/21, 34a/23, 36b/19), kıuru (BVİ 29b/25, 40b/5, 43a/24, 52b/3, 59b/14, 64a/20, 67b/12, 68a/4), kıurığay “kurumak” (BVİ 22a/1, 24a/5, 25a/4), kıurur “kurumak” (BVİ 53a/23), kıurusun (BVİ 34a/24), kıurusa (BVİ 30a/5, 32a/8), kıurumış bolğay (BVİ 14a/9, 58b/8, 62b/23), kıurumış (BVİ 44a/10), kıurutur (BVİ 64b/9), kıurutğay sen (BVİ 23a/21, 46b/14, 59a/21), kıurutğil (BVİ 49a/20), kıurutsa (BVİ 47a/23), sapsarı (BVİ 65a/2), sarı (BVİ 30b/13, 36a/10, 36a/12, 36b/23, 37b/22, 38b/22, 39b/12, 40a/12, 42b/3, 46b/9, 48a/8, 48b/23, 62a/12, 64b/3, 65b/3), sarı yağ (BVİ 48b/23, 49b/6, 62a/16, 62a/25, 63b/13, 63b/15, 64a/1), sarı kibrit (BVİ 54a/14, 68a/20), yüklü (BVİ 13b/6, 13b/18, 13b/24, 14a/5, 14a/9), topraklı (BVİ 67a/19), tatlı (BVİ 47b/6), tatlı şarab (BVİ 55b/16, 55b/17, 69a/18, 69a/20, 69a/24, 69b/5), tatlısı

(BVİ 41a/4, 61b/14), suvlu “sulu” (BVİ 36b/18), şaburlu (BVİ 2b/24, 3b/5, 3b/18, 8a/18), menfaatlı (BVİ 18b/13, 26a/23, 32a/10, 34b/23, 35a/13) menfaatli, nefesli (BVİ 2b/24, 3b/8, 3b/20, 12b/12), burunlu (BVİ 5a/10, 5a/11, 15a/11), ‘ayıblı (BVİ 22a/24, 22b/4, 26a/15), aşıklı “akıntılı” (BVİ 10a/12, 10a/14, 10b/17, 11a/8), , itli “etli”(BVİ 4a/15, 4a/25, 5a/9, 5a/16, 5a/17, 5a/18, 5a/25, 7a/8, 7a/11, 7b/1, 8a/12, 9b/2, 9a/10, 9a/18, 9b/20, 10b/3, 10b/4, 10b/21, 13b/1, 33b/11,), irinli (BVİ 5b/1), kuvvetli bolur (BVİ 7a/12, 7a/20), güçlü bolur (BVİ 3b/10, 3b/12, 4a/9, 4a/11, 4a/12, 4b/3, 5a/19, 6b/4, 6b/5, 6b/15, 7a/12, 7a/20, 9a/3, 10a/5, 10a/18, 10b/12), sewüglü “sevmek” (BVİ 8a/9, 8a/18) , tuyaqlı (BVİ 33a/12), tuzlu (BVİ 22b/11, 37a/2, 48b/18), tüglü (BVİ 4a/15, 7b/1, 48a/4), tortalı (BVİ 48a/2, 49a/7) tortulu, yilli “elli” (BVİ 53a/2, 59b/1), tişli (BVİ 5b/6) dişli, toğalı (BVİ 28a/6)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabtî'l- Lügati't- Türkiyye

ulu (KK 67a/13), ulu kuşluk (KK 45b/5), uluğına (KK 64a/4), ulularına (KK 64a/4), ulusıdır (KK 53b/8), şarı (KK 67b/6, 72a/11), şarı yağ (KK 70b/6), kuru üzüm “kuru üzüm” (KK 71a/3), elli (KK 47b/12, 73a/2, 73b/2, , 74a/8,75a/1), aru (KK 72b/2), acı (KK 66a/11), acı tengiz (KK 66a/12), kapu (KK 66b/12), tahtlı şü (KK 66a/11), tahtlı tengiz (KK 66a/12), sözli (KK 63b/7), rumlu (KK 63b/3), mışrılı (KK 63b/3), mallı (KK 63b/6), güçlü (KK 67b/6), ‘ilmli (KK 63b/7), ‘ırâqlı (KK 63b/3), inli (geniş) (KK 72b/1)

Kitâb Fî Riyâzati'l- Hayl Tercümesi

katı (RH 18a/3, 101a/1, 18a/5/6, 20b/3, 21a/3, 21a/7, 21a/9, 26a/5, 28b/6/6, 30a/8, 32a/2, 34a/5, 36a/4, 39b/8, 40a/2/3, 46b/3, 47a/5, 49b/4, 50b/7, 51a/1, 51b/2, 54a/5, 55b/2, 56a/7, 57a/8/9, 57b/8, 58a/1, 58b/3, 59b/6, 61a/5, 61a/7, 61a/8, 62a/5, 73a/4, 76b/7, 81b/3, 89a/6, 99a/5, 35b/6), 42b/8, 48b/5, 35b/4), katırak (RH 27b/1, 77b/1, 6a/7), katısından (RH 46b/5, 48b/6, 50a/7, 62b/3, 63a/4, 63b/3), kurudıb (RH 88a/2), kuruluktur (RH 84a/1), kurumuş (RH 93a/4, 96a/3), kuru (RH 87b/8), sarı (RH 71b/6, 71b/9, 72a/1), şaru (RH 74a/5, 78a/9, 79a/7, 91a/9, 92a/1, 95b/3, 96a/7, 97a/5, 97b/2, 79a/8), ölü (RH 18b/3), ulu (RH 17a/7, 46b/4, 68b/1, 51a/2, 72a/3, 72b/3), uluca (RH 77a/2), ululara (RH 67a/2), ululuğa (RH 68b/6), aru (RH 70a/9, 75a/2, arı (RH 70b/8), tirilmege (RH 53b/2), tirilmekten (RH 53a/1), issi (RH 85b/4, 86a/6, 93a/7, 93b/2), edebli (RH 101b/1), edebli (RH 67b/5), boyunlu (RH 71b/8), adlu (RH 7a/1), kişilikden “küçük” (RH 97b/6), hareketlüce (RH 75a/1), haşletlü (RH 81a/7), kutlu

(RH 67a/3, 74a/3, 82a/3, 82a/7, 82b/1/2/4), tırnaklı (RH 76b/8), teñlü (RH 16a/6), tarağlı (RH 101a/6, 67b/8, 73a/9), şatlı (RH 93b/1), rençlü (RH 81a/3, 71a/7), rençlü (RH 73b/6), şıfatlı (RH 76a/1), türlü (RH 16a/2, 1b/5/5, 48b/7, 67b/8, 81b/7/7, 42a/6), türlüdür (RH 22b/1), yüzlü (RH 69a/9, 70a/9), yirlü (RH 62b/8), barmağlı (RH 17b/1, 51b/6, 54b/7/8), başlı (RH 73a/4), arđalı (RH 76b/7), ‘ayblu (RH 70a/6, 74a/9, 77a/5), ‘ayblusı (RH 67b/7), yaylı (RH 32a/2), yeteklü (RH 77a/2), nişanlı (RH 82b/2), şaburlusı (RH 73b/7), topuğlı (RH 67a/3/4, 82a/3), yanlı (RH 72a/8), yaralı (RH 85a/2), yürekli (RH 99b/1), kefeli (RH 71b/5), kıymetlüsi (RH 67b/1)

Kitâb fî İlmi’n- Nüşâb Tercümesi

şatı (İN 18v/3/5, 21r/3, 21v/3, 34v/5, 40r/8, 18v/6, 21v/7, 21v/9, 26v/5, 29r/6, 30v/8, 32v/2, 36r/4, 36r/6, 36v/4, 40v/2/3/3, 43r/8, 47r/3, 47v/5, 49r/5, 50r/4, 50v/7, 51r/7, 51v/1, 52r/2, 54v/5, 56r/2, 56v/7, 57v/8/9, 58r/8, 58v/1, 59r/3, 60r/6, 61v/7/8, 61v/5, 62v/5), şatısından (İN 47r/5, 50v/7, 63r/3, 63v/5, 64r/3), ulu (İN 17v/7, 47r/4, 51v/2), ölü (İN 19r/3), adlı (İN 7v/1), atlı (İN 23v/6), barmağlı (İN 18r/1, 52r/6, 55r/7), dürlü (İN 29r/3, 30r/1, 44r/2, 47r/6, 30r/7, 30v/4/9), türlü (İN 42v/6, 49r/7, 16v/2/2, 2r/5/5), türlüdür (İN 23r/1), tenlü (İN 16v/6), yerlü (İN 63r/7), közülü kişi (İN 22v/8)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu’l- Leysi’s Semerkandî Tercümesi

arı (MS 11a/6, 15b/6, 17b/5, 23a/4, 2a/3, 33a/4, 2b/1/4, 3b/4, 45a/6), arıdııcı (MS 7b/6, 8a/5, 8b/3, 7a/6, 32a/6), arıdır (MS 7a/5, 7b/6, 8a/4, 8b/3), arılar- men seni (MS 35b/2), arılığ (MS 28a/6 30a/5, 37a/6, 6b/2), arınınca (MS 28a/5), arınmağ (MS 10a/3, 11b/6, 28a/2), arınmasa (MS 28a/4), arınsa (MS 28a/2, 28a/3), arısuz (MS 12a/5), arıt (MS 12a/2, 33b/3), arıtğay (MS 37a/6, 37b/2/3, 37b/4, 37b/5), şurumağa (MS 30b/3), şuyular (MS 7a/3), şapusu (MS 36b/3), şatı (MS 19b/5, 25b/3, 6a/6/6), kişi “küçük” (MS 6b/3/5), şoğu (MS 30b/1), şoğusu (MS 33b/3), şoğusından (MS 33b/6), řorđu (MS 17a/6, 33a/2), řorđucılar (MS 17a/6), saru (MS 13a/6, 13a/6, 6a/4, 9b/5), ölü (MS 5b/1), uşşı (MS 6a/6), ulu (MS 32a/3, 39b/6, 6b/2/3, 40a/6, 47a/5), adlı (MS 8a/3, 8b/2/3, 9a/6), avdazlı (MS 43b/3), ‘izzetlü (MS 35b/1), sevâblu (MS 41a/5), şükürlü (MS 35a/5), ni‘metlü (MS 33a/5), sevgilüdür (MS 35b/2), yazuğlı (MS 22a/3), bellü (MS 20a/2, 6a/1),

Münyetü’l- Guzât Tercümesi

kiçigez (MG 89a/4), kiçirek (MG 104a/8), kiçirek turur (MG 104a/8), sarı (MG 39a/5, 110b/7, 79a/3), saru (MG 64a/3, 15a/9, 30a/3, 39a/6, 102b/3, 40a/4, 45b/4, 47b/6,

48a/7, 53b/1, 64a/1, 74a/3, 45b/7, 58b/8, 50b/8), sarudın (MG 42b/2), sarıdı (MG 42a/9), arısız (MG 84a/5), arısız kişi (MG 84a/5), ağırı (MG 82a/9), inamlu (MG 37a/3), itli (MG 79a/8), kapurçuklu (MG 92b/8), körklü (MG 3a/3, 17b/3, 5a/8), körklü-reki turur (MG 83b/8/9), körklüsü (MG 14b/3), ortaçaıklı bolsun (MG 26b/6), levnlı (MG 80a/5/6), bıçağ (MG 79b/8)

Resûlî Sözlüğü

isi (RS 191b/30, 193a/7, 202c/25), kamu (RS 189a/24, 203b/29), elli (RS 197b/17, 201b/8), kapu (RS 193b/5), kapuçu (RS 198b/6), kıyu (RS 193a/27, 201c/3), sarı (RS 202c/2, 189c/6), saru êruk (RS 202b/5), arı (RS 203a/22, 203c/26), kıtu (RS 191b/19), acı (RS 194a/5), süçü (RS 194a/14), ulu (RS 191a/10), ulu ata (RS 190b/17), taru (RS 202b/18), ölü (RS 203c/25), ênlü (RS 203b/9), şakallu (RS 203c/24), uslu (RS 203b/3), uflu (RS 203c/13, 203c/13), üreklü (RS 203a/18), yaralu (RS 204a/8), tatlu (RS 205b/14), ölümlü (RS 203c/12), körklü (RS 191a/16, 202c/28), küçlü (RS 203b/23), bağılu (RS 191a/29), oturağılı (RS 203c/8)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

çeri (BM 12a/9), elli (BM 17a/10), issi (BM 9a/9), kapı/kapu (BM 19a/3), kıru üzüm (BM 13b/10), kırudur (BM 85a/5), kıruttu (BM 85a/5), şarı ot (BM 12b/6), tiridi “dirilmek” (BM 61b/8), tirir “dirilmek” (BM 61b/8), öli oldu “ıslanmak” (BM 27b/4), öli olur “ıslanmak” (BM 27b/4), ıssık “hararet” (BM 15a/4), kara kıruş (BM 13b/6), köpri (BM 10a/8), arıdur (BM 84b/3), arıttı (BM 84b/3), aşşı (BM 11a/7), aşşı eyledi “kazanmak” (BM 78b/9), kıtu olsun (BM 11b/4), öli eylüdi “ıslatmak” (BM 35b/8), ölüm (BM 11b/1), kıbırçağılı bağı (BM 11a/3)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

açı (TA 29a/7), açı erenge (TA 9a/7), ağırı (TA 34b/10), aru (TA 29b/5), ağaççeri (TA 31b/9), bekçeri (TA 31b/9), issi (TA 5b/12, 29a/10), issi şu (TA 6b/10, 29a/10), issingil (TA 38b/3), elli “elli sayısı” (TA 23b/9), kapu (TA 6b/5), kapuçu (TA 25b/5), kıtu (TA 29b/8), kıtıyalu (TA 31b/13), kıru (TA 6a/13, 28b/6), kıruş (TA 17b/5), köpri (TA 6b/11), ölü (TA 27b/9), şapşaru (TA 33a/2), şaru (TA 14a/3, 32b/8), süçü (TA 29a/4), şeri “çeri” (TA 15a/7), tamu (TA 9b/6), tiri (TA 27b/8), tirilgil “dirilmek” (TA 44a/10, 44a/10), tolu (TA 5b/11), ulu barmağ (TA 21b/9), atlu (TA 28a/1, 56a/3, 60a/9), aylu “hamile” (TA 26b/2), barlu “varlıklılı” (TA 28a/9, 28a/9), evlü (TA 26b/6), erdemlü (TA 27b/5, 27b/5), kıba şakallu (TA 27b/1), kaburçağılı bağı

“kurbağa” (TA 7b/7), ıllı şü (TA 6b/10), elirlü “katırlı” (TA 13a/8), kāmkağ başlu (TA 9b/10), közlü (TA 28a/1, 28a/1), kütlu (TA 28b/10), kütuba (TA 31a/12, 31b/3), kütubars (TA 30b/12), kütulalkıl (TA 40b/4), küçlü (TA 27b/12), mällü (TA 56a/5), sıçan (TA 12a/8), taşlu (TA 29a/5), uşlu (TA 27b/1), yoğlu (TA 28a/10), yüklü (TA 26b/4), şağallu (TA 27a/11, 56a/5)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtaü’l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

sarı (ŞZ 39/39), şarı kavunu (ŞZ 43/8), kurı (ŞZ 38/29), kapu (ŞZ 40/13), kâpusında (ŞZ 65/7), ısı (ŞZ 37/17), ısıcak (ŞZ 37/16), ısıtıcı (ŞZ 22/54), ası “fayda” (ŞZ 39/34), açıcı (ŞZ 22/36), elli (ŞZ 49/14), elli bin (ŞZ 50/13), tuzlu deñiz (ŞZ 36/24), tatlı deñiz (ŞZ 36/25), bahalı (ŞZ 38/35)

Kitâbü’l- Ef’âl

tirildi (KE 21a/3, 34b/8), tirilür (KE 28a/8), ulaşlu (KE 17b/7), kırıdı (KE 13a/7, 19b/4, 27a/7, 80b/8, 82b/4, 88a/4, 153a/2, 27a/7, 80b/9, 82b/4, 88a/4, 153a/2), kırıttı (KE 137a/7, 137a/7), çömelü oturdı (KE 126b/5), barıglı ermez (KE 172b/6), barıglı(4) turur (KE 151b/3/4), bağlu atlar (KE 2a/5), billü (KE 34a/1), ıyällü (KE 55b/5), kiçürlü (KE 28a/7, 28a/7), örtüglü (KE 42a/3, 43b/8, 43b/8, 42a/3), örtülü (KE 37a/7, 37a/7), kârnılı er (KE 36b/6), kârnılı hatun (KE 36b/6)

Şerhü’l- Menâr li’l- Musannifi bi’t- Türki

tiri (ŞM 16b/9), ulu (ŞM 33a/15, 43b/7), kuyu (ŞM 102b/9), ölü (ŞM 113b/7), ölüm (ŞM 113a/8, 113a/8), kamu (ŞM 14a/9), katı (ŞM 26b/9, 29b/14), arı (ŞM 24b/11), aru (ŞM 64b/12, 64b/17), arudur (ŞM 62a/12, 64b/14), arulık turur (ŞM 64b/17), arınmaqlık (ŞM 112b/15), arınsa (ŞM 14a/2), tünli (ŞM 2b/14), türli (ŞM 27a/17, 31a/17, 126a/6, 91b/16, 51b/10), türli durur 51b/10, türlidir (ŞM 105b/11), türlidir (ŞM 12a/1, 12a/2, 13b/12, 14b/10, 23b/13, 36b/9, 50a/5, 50b/17, 68a/13, 8b/8, 96b/14, 9b/2/2, 102b/2, 105a/4, 107a/8, 124b/11, 126b/17, 44b/6, 48b/13, 49b/18, 50a/5, 50b/17, 57b/10, 57b/7, 59b/2, 60a/3, 70b/1, 71a/15, 73b/3, 84b/7, 91b/13, 93a/12, 99a/5), türlisi (ŞM 49b/18, 50a/15, 131a/12, 44b/6, 50a/15, 50b/17, 50b/17, 51b/10, 51b/11, 70b/2, 71a/15, 88a/17, 91b/13, 91b/16, 92a/14), türlisine (ŞM 62b/11), türlü (ŞM 95a/16, 123b/5), türlüdirir (ŞM 129b/10), türlüdür (ŞM 33b/18, 42a/16, 131a/7), türlüsi (ŞM 12a/1/1, 12a/3, 13b/12, 14b/10, 14b/18, 23b/14, 30a/4, 31a/17, 50b/6, 88a/17, 8b/10, 8b/8, 102b/2, 107a/8, 107a/8, 131a/10, 131a/16, 131a/7, 31b/18, 33b/18, 33b/18, 50b/6, 70b/1, 70b/4, 70b/6, 71a/15, 73b/11, 90a/1,

90a/9, 93a/12), türlüşine (ŞM 51a/3), yazıklı (ŞM 11a/4, 16b/10), körklü (ŞM 104a/11, 13a/9, 13a/14, 13a/16/17, 13b/4/6, 13b/8), başlu (ŞM 97b/12), bolmaıklı (ŞM 17b/3), erkli (ŞM 58b/6), ırıklı (ŞM 38b/12)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye

acı (TZ 13a/1, 31b/13), agrı (TZ 16b/9), agrıklı (TZ 33a/11), agrılı (TZ 33a/11), arıtmak (TZ 14b/5), arıttı (TZ 30a/7), aru (TZ 23b/7, 36b/5), aru boldı (TZ 24a/5, 35b/11), arudı (TZ 24a/5), assı eyledi (TZ 17b/1), assıladı (TZ 27a/5), asu (TZ 36a/12, 90b/1), elli (TZ 60b/9), katı (TZ 29b/9, 50a/1), katı boldı (TZ 29b/11), isidi (TZ 20a/3), isindi (TZ 16a/7), issicek (TZ 46a/10), issilik (TZ 19a/12), kapu (TZ 8a/5), kokudı (TZ 28a/10), köpri (TZ 11a/10, 28b/10), köru (TZ 12a/3) kuru, ölüm (TZ 33b/4, 84a/12), sarı (TZ 35a/2, 4a/2, 83b/5), kurut (TZ 5a/3), tan sarısı (TZ 20b/2), ulu meşke (TZ 8a/4, 37b/10), ulurak (TZ 55b/1), tiri (TZ 84a/5), tirildi (TZ 25b/6, 84a/5), añlı (TZ 27b/6), antlı (TZ 33a/11), aptallanlı (TZ 33a/6), bagdaşlı (TZ 33a/8), başkarlı (TZ 32b/12), bir buşkaklı (TZ 13a/8), bir buştaklı (TZ 13a/8), betli (TZ 34b/2), bezenli (TZ 33a/5), biligli (TZ 24b/13), atlı (TZ 27b/11), buşkaklı (34b/9), buşmanlı (TZ 31a/11), devletli (TZ 22a/8), dörtli (TZ 62a/8), igilikli (TZ 34b/2), iñli (TZ 22b/3), karalı (TZ 63a/1), karanlı öy (TZ 13a/12), karavulu (TZ 20b/13), körükli (TZ 57b/13, 84b/12), körükliğür (TZ 79a/8), kökli (TZ 63a/2), öyütli “öğütli” (TZ 36a/11), kurudı (TZ 12a/9, 35b/12, 39a/11), kurunçuka (TZ 29a/13), kut topuklu (TZ 30b/7), kutlı topuklı (TZ 30b/7), kuturlı boldı (TZ 12a/6), küçli (TZ 68a/10, 168a/12), sakallı balta (TZ 23b/8), sanşlı “damgalı” (TZ 34b/1), sezelli (TZ 33a/11), soylak tişli (TZ 30b/6), süzmeli (TZ 32a/1), şapaklı (TZ 4a/7), şavlı “meşhur” (TZ 20b/10), şörlü (TZ 33a/7), tamı/tamu (TZ 11a/8), tanlı (TZ 33a/6), tatlı (TZ 13a/12, 32a/1), tatlı kamyş (TZ 28b/10), yaplı (TZ 35a/1), yaprak (TZ 14b/1, 38a/11), yaralı (TZ 11a/4, 34b/9), yaşıkyamlı “süheyl yıldızı” (TZ 18b/9), yaşıralı (TZ 34b/9), umsunlı (TZ 33a/6), yumgaklı “yumru” (TZ 34b/), yuntavlı (TZ 9a/3, 14a/8), yüzli (TZ 76a/12), tiyişli “gerekli değer” (TZ 39a/1, 90b/2), kutsız topuklı (TZ 30b/7)

Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk

ķuraķ (Kİ 83/3), ķurdu “kurudu” (Kİ 83/5), ķurıdı (Kİ 82/9), ķuru (Kİ 82/15), ķuru “peynir” (Kİ 83/2), süçi (Kİ 94/4), tarı (Kİ 99/14), tiri (Kİ 103/7), tiridi “yaşadı” (Kİ 103/8), tirildi (Kİ 103/9), toru “doru” (Kİ 106/6), ulu (Kİ 111/19), ulu anası (Kİ 112/1), ulu azu “büyük dişler” (Kİ 112/2), uludu “ yükseldi” (Kİ 112/4), ululadı “hizmet etmek” (Kİ 112/5), ulullandı “kökleşti” (Kİ 112/6), ulusu (Kİ 144/1), ölü (Kİ 65/15), isi (Kİ 40/9), isidi (Kİ 40/10) ısındı, isittirdi (Kİ 40a/13), issilik “sıtma” (Kİ

40/11), kapu (Kİ 69/10), köprü (Kİ 52/3), arı (Kİ 5/15), arındı (Kİ 5/17), arıttı (Kİ 5/19), çeri (Kİ 28/14), elli (Kİ 10/19), kiçi “küçük” (Kİ 48/9) küçük, kiçiçük “küçücük” (Kİ 48/13), kiçkine (Kİ 48/6), acı (Kİ 1/3), sapsarı (Kİ 144/7, 86/20), sarı (Kİ 144/7, 87/10), sarı kavun (Kİ 87/3), sarıçıkan (Kİ 135/2), sarışın (Kİ 87/14), saruca “sarıca” (Kİ 88/1), barlu (Kİ 15/6), kurşun (Kİ 82/11), kutlu (Kİ 83/10), meñli (Kİ 58/9) benli, şaşı gözlü (Kİ 95/20), taşlı (Kİ 100/6), tatlu (Kİ 100/10), tonuğ yüzlü (Kİ 105/5), tumlu “soğuk” (Kİ 107/15), tuzlu (Kİ 109/5), tüklü alma “ayva” (Kİ 109/8), türlü (Kİ 110/4), yaslu (Kİ 121/10), yoğlu “fakir” (Kİ 127/14), yumak közlü “gözleri kapalı” (Kİ 129/1), yüklü “hamile” (Kİ 130/7), yürekli (Kİ 130/19), muñlu (Kİ 59/27), oğurlu “uğurlu” (Kİ 61/10), kaburçaqlı bağa “kaplumbağa” (Kİ 67/10), körklü (Kİ 52/11), bitı “kitap” (Kİ 19/11), boğday emlü “buğday renklü” (Kİ 20/14), bütür yüzlü “ekşi yüzlü” (Kİ 25/7), çaçır gözlü (Kİ 27a/1), atlu (Kİ 7/17)

Codex Cumanicus

ulu (CC 34b/16), ulu ata (CC 49a/10), ulu köñüllü “kibirli” (CC 50a/18), ulu kün (CC 35b/23), ulular (CC 34b/18), ulularını (CC 34b/19), ululuk (CC 38a/27), ulunı (CC 34b/17), tiri (CC 39a/24), tirildüm (CC 23b/23, 29b/22), tirilgil (CC 23b/24, 29b/23), tirilmek (CC 23b/25, 29b/24, 38b/3), tirilür mèn (CC 23b/22, 29b/21), tolu (CC 32a/11), tolu kılı (CC 32a/10), toolu (CC 19a/9), kiçi “küçük” (CC 34b/20, 35b/3), kiçi agulu bile “alçak gönüllü” (CC 31a/9), kiçiler (CC 34b/22), kiçilerni (CC 34b/23), kiçini (CC 34b/21, 35b/4), ölü (CC 39a/25), ölüm (CC 17b/3, 38b/2), sarı (CC 46b/32), köprü (CC 40a/2), kuru (CC 39a/1), kuru yüzüm “kuru üzüm” (CC 53b/11), arı (CC 39a/3), arı algışlı “kutsal” (CC 35b/10), arındum (CC 12a/14), arıngıl (CC 12a/15), arınmaga (CC 12a/17), arınmak (CC 12a/16), arınur mèn (CC 12a/13), arıtmak bile “saflık” (CC 32a/15), çeri başı (CC 45b/11) , issi (CC 39a/18), issi su (CC 5a/19), issilik (CC 8a/14), issinür mèn (CC 8a/11), katı (CC 39a/16), katı kılı “sert, cesurca” (CC 30b/21), arı algışlı “kutsal” (CC 35b/10), açı (CC 37b/10, 37b/11) acı, açı türlü (CC 30a/9) acı, agrıdum “ağrı çekmek” (CC 9b/1), agrımak (CC 9b/2), agrur mèn (CC 9a/23), agrımak (CC 9b/2), agrur mèn (CC 9a/23), ulu ata (CCII 65b/15 b), ulu kün (CCII 61a/11), ulu künden (CCII 61a/16), tiri (CCII 71a/7), tirilerni (CCII 74b/11/12), tirilik (CCII 61b/26/28, 63a/27, 73a/7), tirilikiñ (CCII 62a/22), tirilikni (CCII 73a/10/11, 74b/18/19), tirilikniñ (CCII 69a/1), tolu kılı (CCII 70b/4), tolu sèn (CCII 63b/33), kuyu (CCII 57a/13), heybetli, katı (CCII 61b/18, 63b/20, 64a/13, 72b/14/15, 80b/33 b), korkuku “korku” (CCII 63b/12), çeri (CCII

61b/7), arı (CCII 61a/2/2/2/2, 61a/3/, 61a/8/8/, 61a/21, 61b/1, 61b/13, 61b/22/23, 62a/9, 73a/6, 73a/9/10, 62a/17/18, 62a/19, 62b/25, 62b/26, 62b/35, 63a/6, 71b/13, 73a/8, 73a/13/14, 73a/18/19, 74b/16/17, 80a/2/3, arı (CCII 62b/34/35, 63a/29, 69a/14), arı tın “arı ruh” (CCII 61b/10/11, 69a/19, 70a/11, 73a/4/5, 74b/7/8, 74b/13, 76a/11/12, 76a/17, 80a/2/3), arıksuz (CCII 63a/28), arılar (CCII 62a/32/33), arılarga (CCII 61a/3), arıların (CCII 71b/13, 72a/1), arınalı “temizlenmek” (CCII 75b/3/4), arıngay (CCII 63a/8), arınmas (CCII 62b/36/37), arıtma (CCII 62b/33), arıtur (CCII 62b/21), ölüm (CCII 63a/4), ölümge (CCII 80a/3/4), ölümünde (CCII 69a/24), ölümlü (CCII 79a/2), ölümlü (73a/13), ölümni (CCII 63b/2/3), ölümniñ (CCII 69a/17, 72a/21), ölümün (CCII 63a/30, 63b/1/2), aç “acı” (CCII 65b/29), sarı (CCII 60b/16, 60b/38/39), isi (CCII 63b/10, 69b/9), katılap (CC 30b/21), tözümlü kişi “yumuşak huylu kişi” (CC 49b/13), tükli “tüylü” (CC 37b/19), türlü (CC 13b/12), ustlu “akıllı” (CC 49a/27), yamgurlu “yağmurlu” (CC 37a/9), yazuklu (CC 50a/24, 50a/26), tişi eşek (CC 54a/20), kılıklı (CC 49b/12), koturlu “kabuklu” (CC 50a/12), naamatlu (CC 49b/3), körkli (CC 38b/18, 49a/28), küçlü (CC 49b/4), etikçi bıçağı (CC 43b/5), burnı kişi “küçük burunlu” (CC 50a/9), suvlu (CC 55b/22), tatıglı “lezzetli” (CC 38a/2), tatlı (CC37b/9), tatlı kılı (CC 30b/8), kargışlı (CC 37b/16), irdemli (CC 49b/2), berneli mên “borçlu” (CC 10b/14), bernelü boldum (CC 10b/15), bernelü mên (CC 10b/14), barlu kişi “zengin” (CC 49a/26), borçlı (CC 10b/17), borçlular (CC 40b/12), atlu kişi “süvari” (CC 45b/16), araklı “keten” (CC 47a/8), ızarlı “kıskanç” (CC 50a/19), türlü türlü (CCII 71a/4/5), uçmaklı “cennet” (CCII 72b/10), ulu (CCII 56a/26, 60a/21/22, 61a/5, 61b/2/3, 61b/7, 62a/8, 63a/3/4, 71b/2, 74a/9, 75a/7, 76a/8), ütlü “delikli” (CCII 60a/15), küvezlü “gururlu” (CCII 66b/11), örtli “ateşli” (CCII 80a/5/6) sollu (CCII 60b/10), tatlı (CCII 61b/24, 72a/9/10, 75a/3/4, 75b/1, 64a/8, 64a/9, 70a/17, 71a/16, 75a/2/3, 81a/7), sövünçlü (CCII 63b/33), sövüneli (CCII 76a/16/17), kutlu (CCII 74a/7, 74a/14), küçlü (CCII 57a/32, 61b/24), küçlüdür (CCII 62b/32), kuru (CCII 73a/11/12, 76a/13), çoğmarlı “topuzlu” (CCII 60a/14), ırkli (CCII 74b/1, 76a/1/2, 76a/1, 80a/1, 80a/4/5) kuvvetli, haybatlı (CCII 70a/4, 74a/7) kılıklı (CCII 66a/15/16), kılıklı kişi (CCII 81a/31), bahtlı (CCII 71b/11), baralı (CCII 75b/4/5), agullı “akıllı” (CCII 71b/21), algışlı atı (CCII 61b/23), algışlı bolgay (CCII 62b/26), algışlı bolsun (CCII 63b/27), algışlı hatun (CCII 73a/14/15), algışlı kanı (CCII 73a/18), algışlı kişi (CCII 62b/12, 62b/14, 62b/18, 62b/6/7), algışlı kollarında (CCII 74a/9), algışlı ogul (CCII 73a/12/13), algışlı sên (CCII 63b/34), algışlı yemiş (CCII 63b/35), algışlıdır (CCII 62a/31), algışlıtur (CCII 62a/30), asıhlı “faydalı”

(CCII 66b/10), ayaklı (CCII 60b/25/26), , aylı “hamile” (CCII 76a/7, 76a/11/12), başlı “başı olan” (CCII 60a/14, 60a/26), bitişli kişi “kibar kişi” (CCII 81b/20), bugovlu “zincirli” (CCII 60b/27), bügenekli “örtülü” (CCII 60b/28) örtülü, körkli (CCII 62b/8/9, 62b/15/16, 62b/19), tuman bétli “asık suratlı” (CCII 81b/29 b), yamanlı (CCII 75a/5/6), yarlıgançlı “merhametli” (CCII 80a/1), yarovlı “uyumlu” (CCII 65b/21 b), yazuklı (CCII 62b/4,62b/5/6, 62b/23/24, 62b/36/37, 62b/37/38, 63a/6/7), yazuklı mên (CCII 61a/1/2), açuvıñ “keder, üzüntü” (CCII 70a/16)

Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye

açı (DM 4b/4), açı şu (DM 4b/2), ,açı teñiz (DM 4a/15), açi tiñiz (DM 4a/15), issi (DM 2b/4), kapı (DM 3a/12, 10b/4), kapu (DM 3a/12), kaçı (DM 4b/8), kıru (DM 4b/8), kıru hurma (DM 6b/15), kıru inçir “DM 6b/13), kıru tirek “kuru ağaç” (DM 6a/4), kıru yet “kuru et” (DM 6b/13), kıru yüzüm “kuru üzüm” (DM 6b/13), kıuyı (DM 4a/2), kıuyı şu (DM 4a/13), şapşarı (DM 9a/11), şarı (DM 9a/7), şarı at (DM 8b/2), şarı erük “kaysı” (DM 15b/8), şarı kavun (DM 5b/10), şarı kuş “baykuş” (DM 12a/6), şarı yağ (DM 7a/2), şaru (DM 9a/7), şaruca “sarımtırak” (DM 9a/9), şeri “ordu, asker” (DM 11a/15), şerü “ordu, asker” (DM 11a/15), şerü baş “komutan” (DM 11a/13), ulu tağ (DM 3a/4), ulu tirek “büyük ağaç” (DM 5b/15), ulu tiş “azı dişi” (DM 13a/6) yelli “elli sayısı” (DM 15b/10, 15b/10, 15b/12, 15b/12, 15b/14, 15b/14, 15b/15, 15b/15, 17a/14), saçallu (DM 14a/14), taşlu yer (DM 3a/8), taşlu yir (DM 3a/8), tahtlı (DM 4b/2), tahtlı şu (DM 4a/15), tahtlı teñiz (DM 4a/15), tahtlı tiñiz (DM 4a/15), tahtlı yağurt “tatlı yoğurt” (DM 4b/6), tuzlu (DM 4b/12), tuzlu şu (DM 4b/2), tuzlu şu (DM 4b/2)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türkî)

acı (GT 57/2, 70/4, 136/3, 268/6, 281/4), ağrısın (GT 252/8), ağrıdı (GT 286/4), ağrıı idi (GT 293/10), ağrıgay (GT 55/12, 222/8, 248/5), ağrıgan (GT 201/5), ağrıp (GT 66/11, 199/10, 273/6), ağrıttıñ (GT 340/13), ağrıtur idi (GT 169/13), arı (GT 51/3, 97/11, 194/12, 262/7, 302/11, 316/2, 335/2, 346/2), çeri (GT 21/1), çerige (GT 22/4), çerisi (GT 20/13, 22/2, 44/2, 329/2), çerisine (21/8), çerisin (GT 22/7), issi (GT 75/6, 242/11, 243/1, 266/1, 267/6, 296/11), issisi (GT 205/13), issisine (GT 242/13), kiççi (GT 289/6), kiççige (GT 69/8), kiççisin (GT 324/6), kiççilik (GT 289/6), kiççilikni (GT 273/6), kiççilikde (GT 280/13), korqusından (GT 148/10, 281/9), kamu (GT 287/7), kamusı (GT 244/9), kıru (GT 283/13, 347/2), kırutup (GT 242/12), öli (GT

159/6, 187/1, 187/3, 189/10), ölü (GT 109/9), ölünü (GT 338/6), ölülerden (GT 10/3), ölüsün (GT 91/6, 182/12), ölüsüne (GT 186/10), ölüm (GT 115/11, 265/1), ölümge (GT 206/2), ölümden (GT 30/12), ölümün (GT 345/7), ölümlü (GT 17/3), sarı (GT 6/1), tiri (GT 168/11, 171/5, 195/5, 189/10, 263/4, 338/6), tirisen (GT 145/12), tirige (GT 13/4), tirilür mi (GT 190/3), tirilgey (GT 50/7), tirilip (GT 187/1), tirileyim (GT 48/11), tirilgil (GT 284/1), tirilür (GT 267/1), tirilir (GT 167/1), tirilse (GT 81/7), tirilginçe (GT 235/9), tirilgen (GT 211/5, 344/3), tirilmek (GT 166/13, 167/2), ulluğa (GT 69/8), ullulara (GT 254/12), ullularını (GT 97/4), ulu (GT 155/3, 280/13, 175/2/11, 294/1, 144/4, 103/12), ulusı (GT 10/8, 88/8), ulular (GT 42/6), ulularğa (GT 335/5), ıssı yüzli (GT 267/6), tolı (GT 11/13, 12/10, 60/11, 95/10, 103/12, 143/1, 147/3, 178/4, 342/8), tolu (GT 13/12, 123/10, 138/11), türlü (GT 76/8/11, 190/10, 302/4, 290/5, 76/9, 141/2, 194/3, 63/1, 183/1, 193/3, 214/2, 233/1, 247/10, 253/1, 275/12, 214/11, 253/13, 266/10, 63/2, 266/11), kattı yüzli (GT 136/3, 254/3), türlü (GT 12/5, 141/12, 193/12, 118/6, 138/12, 193/9, 5/6, 21/6, 36/3, 72/10, 112/1, 180/4, 256/2, 6/6, 6/9, 65/6, 121/10, 266/13), yazuqlı (GT 17/11, 68/7, 7/11, 152/4), yazuqlı men (GT 99/4, 259/12), yüklü idi (GT 289/12), yüzli (GT 18/4, 122/4, 136/3, 139/4, 141/5, 237/4, 248/12, 254/3, 257/5, 262/8, 267/6, 268/6, 270/6, 281/4/8, 307/13), yüzliniñ (GT 171/7/8), yüzlüniñ (GT 268/11), yüzlini (GT 257/3), yüzliden (GT 237/8), yüzliiler (GT 246/11), ay yüzli (GT 141/5, 237/4/8, 257/3, 262/8, 268/11, 281/8, 307/13), kamer yüzli (GT 122/4, 139/4, 246/11, 257/5), küleç yüzli (GT 171/8, 270/6), küneş yüzli (GT 248/12), turuş yüzli (GT 171/7, 268/6, 281/4), zahmlı “yaralı” (GT 51/12), ünli (GT 220/11, 304/13), ta’neli (GT 97/8), tatlı (GT 43/11, 88/1, 95/13, 140/3, 254/1, 264/13, 340/11, 341/1, 347/1, 354/10), tilli (GT 87/13), tirlikli (GT 281/5), tonlı (GT 97/11), sa’adetli (GT 187/7), saqallı (GT 269/1), şıfatlı (GT 12/12, 192/12), siretli “ahlak, tabiat, hal” (GT 222/7, 270/7, 316/3), sözli (GT 136/3, 257/5, 268/6, 270/6, 281/4), şuretli (GT 119/2, 270/7), şiveli (GT 139/10), qarınlı (GT 45/7), kızli (GT 221/5, 323/8, 334/8), kollı “kol, el” (GT 64/12), körgeli (GT 225/13), körkli (GT 13/11, 138/8, 140/6, 148/13, 158/1, 195/4, 224/7/8, 243/4, 329/13), körki turur (GT 133/4), körkli durur (GT 334/13), körkli degül (GT 335/1), körkli (GT 7/6, 28/1, 128/6, 146/5, 193/13, 195/5, 227/11), közli (GT 139/4, 281/5, 281/8), kutlı (GT 70/13, 88/1, 123/13), kutlu (GT 13/7, 57/12, 161/3), kuvvetli (GT 201/2/3), küçli (GT 311/11, 341/6), ölümlü (GT 17/3), örtügli (GT 54/3, 217/11), rāyihālī “koku” (GT 140/5, 243/8), mallı (GT 117/2, 185/6), maşlahatlı (GT 18/5), heybetli (GT 203/2, 273/13, 282/8), himmetli (GT 69/7, 175/2/11, 316/4), fāyideli

(GT 55/8), irdemli (GT 279/4, 279/5), irkli “kuvvet, kudret” (GT 351/7), ‘izzetli (GT 35/4, 57/10), devletli (GT 318/11, 318/12), devletliler (GT 351/13), bahâlı (GT 195/9, 209/9), bahşışli (GT 54/2), bedenli (GT 257/1), bilgili (GT 13/8, 275/10, 317/9, 330/3), biligli (GT 46/5/7, 93/10, 215/10, 217/6, 218/4, 321/13, 322/1, 334/2, 335/8, 340/5), boylı (GT 19/11, 19/12/13, 20/2/2, 21/2, 139/4), aç qarınılı (GT 45/7), aç közli (GT 281/5), ağır yazuqlı (GT 99/4), atlı (GT 92/13), atlı (GT 333/2), ayaklı (GT 189/2, 303/3), çeşreli (GT 94/9)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

çeride (KF 184b/4), çerisi (KF 187b/6), çeriye (KF 185b/2), çeribaşı (KF 185b/1), diri (KF 195a/1), diriler (KF 154a/5), dirileri (KF 27b/4, 198a/1), dirilerümüzi (KF 197b/3, 198b/4), diri eyleyici (KF 27b/3, 32a/5, 173b/1), diri eyleseñ (KF 197b/5), diri eyle (KF 197b/5), diri ol- (KF 12b/5, 16a/6, 17b/1, 145a/6), dirisen (KF 27b/6), dirlik (KF 126a/5), dirliğümde (KF 187a/2), acı (KF 102b/4, 263b/1), acıdıcı (KF 202b/6), arı (KF 3b/6, 4a/1, 75a/5, 80a/5, 80b/2, 100b/6, 113b/2, 114b/5, 138a/6, 206b/2, 232a/2), arıdur (KF 42a/3, 100b/6), arı kıldı (KF 59a/4, 86b/4), arı olsa (KF 58b/6, 59a/1, 111b/5), arıdıcı (KF 59a/4), arıdıcıdur (KF 42a/3), arıdıcı kıldı (KF 86b/4), arılğan (KF 91a/3, 254b/6), arılsa (KF 38b/1, 192b/7, 225a/3), arılsun (KF 116b/1), arılır (KF 205b/1), arılığ (KF 54b/5, 69a/1, 114a/4), arılığda (KF 46b/4), arılığdur (KF 95a/5), arılığlar (KF152a/7), arınmağ (KF 54b/2, 54b/3, 82a/6), arınmağdur (KF 40a/5, 54b/1) , arınsa (KF 245b/6, 245b/6, 251b/2), arınsun (KF 82a/6), arınur (KF 205a/1), arınurlar (KF 49b/1), arınur sız (KF 46b/5), arınıcılardan (KF 57a/3, 109a/3), arısuz (KF 85a/3), arıt (KF 59b/1, 77b/5, 77b/6, 198b/7), arıda (KF 73b/5), arıtdı (KF 47b/5), arıdgarı (KF 54a/3), arıtğay (KF 47b/6), arıtmaga (KF 83b/1, 83b/3, 95b/1, 213b/5), arıtmış (KF 74a/4), arıdñuz (KF 70a/2, 70a/3, 105a/3), arıtsa (KF 48a/1, 73b/4, 83b/4, 191b/4), arıtsun (KF 53b/3, 87b/4, 128a/4, 128a/5), arıdur (KF 69b/2, 70b/5, 71a/4, 124a/1, 129a/2, 210b/6), arıdur (KF 205b/2, 207a/5) arıtmağ kıldı (KF 83a/5, 83a/6), elli (KF 93a/3, 137a/5), ıpudan (KF 93b/3), ıpularına (KF 259b/7), ıpularını (KF 32a/2, 32a/3, 96b/3, 96b/4, 96b/4, 96b/4, 97a/3, 97a/3), ıpularuñuz (KF 259b/6), ıpauña (KF 131a/2), ıpauñda (KF 131a/2), ıpası (KF 124b/1, 216b/1, 264a/7, 265b/6), ıpasına (KF 10a/2, 52a/1, 131a/1), ıpasında (KF 46b/3, 123b/5), ıpasını (KF 93b/2, 187b/7, 188a/1), kiçidür (KF 4b/5), kiçilerin (KF 208a/2), kiçilerümüz (KF 197b/4), kiçisinden (KF 120a/5), kiçiyiçün (KF 210b/7), korqı (KF 143a/3, 159b/2), korqu (KF 57a/5, 129a/5, 129b/2,

130b/2, 133b/1, 134a/1, 159b/1, 166a/1, 166a/3, 199b/2, 200b/3, 258a/2, 262a/4),
korkusundan (KF 133b/6, 161b/6, 161b/7, 162a/1, 162a/3), korkucular (KF 129b/3,
159b/4), korkularını (KF 159b/2), korkuğundan (KF 81b/5), koğu (KF 69a/3),
koğulardan (KF 87a/5), koğusu (KF 76b/3), koğusını (KF 71a/2), koğusundan (KF
73b/4), kuru (KF 75a/4, 211a/5, 237a/1, 237a/1), kurudan (KF 34a/5), kuyu (KF
61b/1), kuyular (KF 42a/1), ölüleri (KF 198a/2), ölülerimiz (KF 197b/4),
özüümüzü (KF 197b/3, 198b/4), ölü (KF199a/7, 204a/4, 204b/4, 205b/7), ölümiñ
(KF 15a/3), ulu (KF 9b/4, 10a/4, 30a/5, 30a/6, 56b/5, 74b/3, 86b/1, 92a/4, 100a/6,
116b/5, 120a/4, 121b/6, 125b/2, 187a/7, 187b/2, 188a/3, 202b/4, 210a/1, 213b/5,
257a/4, 258a/2, 265b/7), uludur (KF 36a/6, 159b/4), ululara (KF 263b/6), uluların (KF
208a/2), ulu ol- (KF 5b/1, 146a/3), ulusu (KF 6a/2, 22b/6), ulusunda (KF 188b/1),
uluydu (KF 19b/5, 19b/6), ulu sen (KF 27b/1, 27b/3, 31a/2, 31b/4, 32b/6, 153b/3), ulu
(KF 203a/5, 203b/1), ululuk (KF 30a/4, 226b/3, 262b/5, 264b/7), ululuğıçun (KF
263b/6), ululuğıñ (KF 146a/3), köprüsi (KF 91a/3, 126a/6), dürlü (KF 169a/7, 202a/3,
212a/3, 212a/4, 212b/2, 217a/5), dürlüdür (KF 42b/6, 48b/4, 100b/6, 105a/5, 169a/7,
212a/1, 220b/7, 225b/5), cevāblu (KF 22b/6), izzetlü (KF 91b/1), kuvvetlü (KF
26b/3), ni'metlü (KF 59a/6), yemişlü (KF 257a/5), yazıklu (KF 198b/7), yazıklu ol-
(KF 41b/3, 152a/3, 230b/7, 251b/4), yüklü (KF 244b/1, 249b/7, 260a/7)

Kitāb fi'l- Fıkh bi- Lisān- ı Türki

dürlü (KFT 20b/18), kapu (KFT 8b/21, 9a/8), katı (KFT 19b/40, 19b/41), ölü (KFT
11a/43, 10b/18), saru (KFT 82b/15), kiçi (KFT 277b/23/24/27/29/26), ulu (KFT
295a/57), ulusu (KFT 295a/52), kurı (KFT 266b/48), katı (KFT 371b/10), elli (KFT
330b/43), ıssı (KFT 371b/8), süci "tatlı" (KFT 384a/1/7/10), kazanıp (KFT 33a/9)

İrşâdü'l- Mülûk ve's- Selâtin Tercümesi

kurı (İM 47b/8), arı (İM 85b/1), sarı suw (İM 94a/6), kuyuniñ (İM 113b/2), kuyunu
(İM 113b/2), kuyu (İM 114b/1), kuyudan (İM 114b/1), kurımış (İM 144a/1), katı (İM
183b/2), türlü (İM 77a/2), öli (İM 35b/7/7), köprüsi (İM 40b/6), kiçi (İM 11a/8),
kiçiçük (İM 7a/4)

3. 2. 13. 1. “- l-” Düşmesi

Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen *otur-* < *oltur-* “oturmak”, *ketür-* < *keltür-* “getirmek” fiillerindeki “-l-” ünsüzün düşmesi, Kıpçak Türkçesi metinlerinde de görülmektedir. Özgür, yazdığı makalesinde *otur-* “oturmak” fiilini Oğuzca bir unsur olarak değerlendirmiştir (Özgür, 2003: 356). Biz de burdan hareketle Kıpçak Türkçesi dönemine ait metinlerinde *otur-* ve *ketür-* fiillerini birer Oğuzca unsur olarak değerlendirdik.

ketürdüm (MS 28b/5), ketürdüñüz (MS 23a/2), ketürgen (MS 18a/6), ketürgen (MS 28b/4), ketürgey (MS 30a/3), ketürmek (MS 43b/5), ketürüñüz (MS 11a/4), ketüreyim (GT 41/5), ketürdüñ (GT 14/9, 47/3), ketürdi (GT 36/11, 181/4), ketürdiler (GT 34/9), ketürür (GT 166/11, 337/6), ketürgeymen (GT 14/12), ketürgey (GT 5/2, 8/5, 16/12), ketürgeyler (GT 24/4), ketürüp (GT 200/11), ketürgen (GT 62/9, 71/4/6), ketürmediñ (GT 79/5), ketürmeyin (GT 64/13), ketürdiler (KF 38b/4, 38b/5, 38b/6, 38b/6, 39a/1, 145a/3), ketürdüm (KF 226a/7), ketüre (KF 190a/1), ketüreler (KF 203b/5), ketüren (KF 4b/3, 7b/6), ketürenleriçün (KF 145a/4), ketürgen (KF 84a/5, 226b/2, 226b/6), ketürgenler (KF 186b/1), ketürmege (KF 1b/4), ketürmek (KF 38b/2), ketürmekde (KF 157b/1), ketürmesün (KF 158a/2), ketürse (KF 82b/6, 94a/6, 124b/4), ketürsün (KF 99b/1, 99b/4, 156b/2, 157b/3, 179a/2, 190a/2), ketürsünler (KF 190a/6), ketürüp (KF 216a/6), ketürbiz (KF 170a/2), ketürsen (KF 30b/2), ketürici sen (KF 29a/3), ketürdi (KE 112b/6, 117b/5, 127a/8, 131a/1, 133b/7, 142b/5, 161b/4, 162b/4, 16b/4, 17b/9, 20b/3, 7b/1), ketürülmüş (KE 20b/ 20b/4), ketirdiler (ŞM 66b/16), ketirmeginde (ŞM 108b/15), ketürmekke (ŞM 110b/16), ketürüp (ŞM 29b/14), ketiñiz (TZ 50b/6), ketirdi (TZ 12a/8), ketürdi (Kİ 47/1), ketüren (Kİ 46/20), ketür (KFT 13b/25, 13b/31, 20b/45), ketürmek (KFT 5b/19), ketürgey (KFT 4b/40), ketürdi (KFT 18a/41), ketürgil (KFT 8b/16), ketürmekden (KFT 6b/53, 7a/30), ketürmeke (KFT 18a/39, 19a/4), ketürse (KFT 4b/10, 4b/53, 5b/27), ketürüñ (KFT 4b/65), ketürmesden (İM 58b/5), kètermek (İM 259b/1), oturganda (MS 19b/3, 20b/5), oturmağay (MS 25a/4), oturmak (MS 10b/1, 18b/6, 19b/3, 25a/2), oturun (MS 32a/6), otururken (MS 17b/3, 19a/2), otur (ŞZ 60/1, 7/9), oturdı (ŞZ 14/1), oturma (ŞZ 10/17), oturmağ (ŞZ 3/9), oturucu (ŞZ 21/9), oturur (ŞZ 17/17), oturdı (KE 151a/8, 153b/1, 165a/1, 153a/7), oturttı (KE 118a/3), oturur (KE 172b/3), oturmağında (ŞM 51a/7), oturmışken (ŞM 47b/10), otursa (ŞM 47b/12, 49a/12), oturak (TZ 11a/9), oturdı (TZ 29b/12), oturgu (TZ 11a/9), otur- (GT 299/11, 333/10), oturgıl (GT 192/9), oturgul

(GT 329/6), oturuñ (GT 22/5), oturduñ (GT 69/5), oturdı (GT 34/11, 70/7, 107/8, 156/13, 254/8), oturdılar (GT 104/1), oturmuş (GT 39/4), oturur sen (GT 164/5), oturur (GT 141/4, 154/8, 164/7, 169/5, 259/3, 303/12, 315/7, 330/13), otururlar (GT 24/3, 219/9, 310/13), oturgay (GT 208/7), otursañ (GT 58/2, 74/12, 212/3), otursa (GT 118/10, 157/7, 208/5, 214/2, 237/4, 267/10, 341/13, 347/7), oturur idim (GT 243/2), oturur idi (GT 130/7, 146/10, 199/1, 210/12, 242/2, 253/7, 312/10), oturur irdiler (GT 23/13), otura tura (GT 273/1), oturup (GT 10/6, 23/10, 58/3, 69/13, 78/12, 88/5, 90/4, 116/1, 119/2, 144/12, 164/10, 183/9, 184/3, 207/4, 215/13, 223/8, 235/12, 256/12, 265/9, 284/11, 299/4, 301/1), oturgunça (GT 267/10), oturgan (GT 217/2, 301/8), oturganın (GT 231/10), oturmak (GT 184/10), oturma (GT 125/9, 257/10), oturman (GT 205/4), oturmas (GT 118/1), oturmaslar (GT 309/12), otura (KF 60b/1, 60b/4, 63a/4, 85b/1), oturacak (KF 175b/4), oturalar (KF 61b/5), oturdı (KF 24a/2, 24b/5, 25b/6), oturduğı (KF 159a/7), oturgan (KF 153a/2), oturganda (KF 153a/3, 159a/2, 159a/3, 175b/7, 177b/3, 177b/5), oturgay (KF 189b/1), oturmaga (KF 52b/2, 150b/4, 152a/4), oturmağı (KF 56b/2), oturmak (KF 40b/3, 151b/7), oturmakda (KF 152b/4, 157a/7, 158b/2, 159a/2), oturmañuz (KF 191a/6), oturmasa (KF 184a/4), oturmasun (KF 53a/4, 61a/6, 61b/1, 61b/1, 61b/1, 61b/2, 61b/3, 61b/3, 61b/3, 61b/4, 61b/4, 61b/5, 61b/6, 61b/6, 62a/1, 62a/1, 62a/2, 62a/3, 62a/3, 62a/4, 62b/1, 62b/1, 62b/1, 62b/2, 62b/3, 98a/2, 150b/6, 157a/3), oturunca (KF 150a/7), karşı oturmasun (KF 62a/5), murabba oturmasun (KF 160b/4), oturmuş (KF 182a/6), otursa (KF 86a/2, 175b/4, 184a/2), otursun (KF 52b/1, 52b/5, 56a/6, 62b/6, 65b/5, 67a/3, 85a/4, 97a/6, 98b/2, 100a/3, 151b/5, 152a/5, 153a/2, 155b/3, 156b/1, 159a/2, 264a/7), oturdı (KF 24a/3, 24a/4, 24a/5), oturun (KF 133a/5), otursa (KFT 80a/12),

3. 2. 14. Kelime Başında Ünsüz Türemesi

3. 2. 14. 1. / v- / Türemesi

Eski Türkçe döneminde görülen *ur-* “*vurmak*” fiili, Eski Anadolu Türkçesi döneminde kelime başında /-v/ türemesiyle *vur-* “*vurmak*” biçiminde görülmektedir. Örnekleri azda olsa Kıpçak Türkçesi metinlerinde *ur-* filinin yanı sıra *vur-* biçimi de bulunmaktadır.

vurgay (MS 30b/6), vurmak (MS 25b/3), wurdı (BM 56b/1), wurur (BM 56b/1), vurma (ŞZ 11/15), vurmak (ŞZ 3/36), vurucu (ŞZ 21/37), vurur (ŞZ 18/20), ıslıx vurdı

(TZ 22b/10), sıkırık vurdu (TZ 22b/10), vur (ŞZ 7/36), vurdu (ŞZ 14/29), vurur sen (DM 20b/4), vura (KF 203b/6), vurma (KF 106a/5, vurmasun (KF 58b/4, 87b/4), vursalar (KF 241a/4), vursun (KF 58b/4, 114b/4, 115b/2), vurulmuş (KF 239b/4)

3. 2. 15. Hece Kaynaşması

Kâşgarlı, DLT’de madde başı olarak geçen *uwutlan-* fiilinde, Oğuzların bu kelimeye *utandı* dediklerini ve kelimededen birkaç harfi birden attıklarını belirtmiştir (DLT I, 1985: 291). Kıpçak Türkçesi metinlerinde azda olsa örnekleri görülmektedir.

utandı (Kİ 113/7), uţandı (BM 25b/3), uţanur (BM 25b/3), utanmak (ŞZ 4/12), utan (ŞZ 8/14), utanma (ŞZ 11/32), utanur (ŞZ 18/36), utanıcı (ŞZ 21/55), utanma (ŞZ 67/11)

3. 2. 16. Ünsüz İkizlenmesi

Kâşgarlı’nın ses değişimleri konusunda ele aldığı önemli bir olay da ses ikizlenmesi olayıdır. Korkmaz, konu ile ilgili olarak “*Kâşgarlı, bu konuda ottuz ‘otuz’, ıssız: ıssız kişi ‘yüzsüz, iyilik bilmez adam’, essiz ‘acınma anlatır’, arrıg ‘pek arı nesne’, ellig “elli” örneklerini sıralamış ve ıssız sözcüğü dolayısıyla ‘şedde’nin ‘mübalağa’ için geldiğine de işaret etmiştir. Kâşgarlı’nın bu kaydı dikkate değer bir kayıttır. Çünkü eski ve yeni Türk dili metinlerinde yer alan ikizlenme olaylarının bir kısmını, düşen bir sesin yerini başka bir sesin doldurması, uzun ünlülerin kısalmasından doğan boğumlanma açıklığının ikizlenme ile kapatılması gibi ses değişmesi olayları yolu ile açıklayabildiğimiz hâlde, bir kısım örnekler doyurucu bir açıklamaya kavuşturulamamıştır. Arrıg sözcüğünün ‘pek arı nesne’ anlamı ile verilmiş olması ikizlenme olaylarının kısmen anlam bilimle ilgili olduğunu ortaya koymuş bulunmaktadır.” Açıklamasını yapmıştır. (Korkmaz, 2013: 61).*

issi “sıcak” (DM 2b/4), appak (KK 4a/6/6, 67b/5), elli “elli sayısı” (KK 47b/12, 73a/2), elli min (KK 73b/2), elli beş min (KK 75a/1), elli min min (KK 74a/8), elli “elli sayısı” (RS 197b/17, 201b/8), ellisinden “elli sayısı” (RH 80b/6), assıladı “faydalanmak” (TZ 27a/5), elli “elli sayısı” (TZ 60b/9), ikki “iki” (TZ 60b/6, 79b/5), ikkisi (TZ 61a/10), ikkiz “ikiz” (TZ 9a/3), ikki yüz “iki yüz” (TZ 60b/11), issilik

“sıcak” (TZ 19a/12), issicek (TZ 46a/10), elli “elli sayısı” (TA 23b/9), issi “sıcak” (TA 5b/12, 29a/10), issingil “ısınmak” (TA 38b/3), ıssı şu “sıcak su” (TA 6b/10, 29a/10), issi (BVİ 20b/8, 21b/22, 22b/21, 22b/22, 26b/4, 31a/19, 37a/10, 38a/3, 38a/24, 40b/21, 44a/1, 45a/11, 48b/10, 50a/21, 50a/24, 52b/3, 52b/11, 52b/18, 54b/20, 55b/9, 55b/14, 56a/20, 56a/22, 56b/3, 56b/22, 59a/23, 60b/13, 63a/20, 63a/21, 64a/3, 64b/1, 69a/16), issiden (BVİ 67a/14, 68a/9), issile (BVİ 49b/4, 49b/19, 54b/19, 57a/15, 63a/13), issig (BVİ 63b/21), issirek “çok sıcak” (BVİ 30b/21, 38a/21, 50a/18), ikki (23/12, 29/1, 34/9, 37/9, 55/12, 76/1, 85/3, 107/12, 141/8/11, 146/13, 163/4, 173/8, 180/3, 186/12, 191/13, 202/3, 213/10, 215/8/10/11, 232/3, 240/6/7/8, 243/11, 245/6/7, 262/9, 294/9, 297/10, 302/6, 306/6, 318/3, 320/8, 324/13, 325/3, 328/5, 329/13, 332/3, 335/8, 337/2, 342/10, 344/7), ikkikez (GT 121/5), ikkisini (GT 167/9), ikkimizniñ (GT 314/12), illi “elli sayısı” (GT 76/11, 123/2, 183/7, 203/10, 207/12, 223/4), issi (GT 75/6, 242/11, 267/6, 266/1, 296/11, 243/1), issisi (GT 205/13), issisine (GT 242/13), kattı “sert, katı” (GT 115/4, 169/12, 172/21, 223/9, 254/3, 267/10, 272/8, 273/5, 296/5/7, 324/1, 328/1, 339/3, 341/8), kiççi “küçük” (GT 330/5), kiççisin (GT 324/6), êkki kat “iki misli, iki katı” (CC 37a/31, 37b/1), issi (CC 39a/18), issilik (CC 8a/14), issinür mèn (CC 8a/11), issi su “banyo, hamam” (CC 5a/19), aşşı (BM 11a/7), aşşı eyledi (BM 78b/9), ıssık “hararet” (BM 15a/4), ikki (BM 17a/6), ikki kez (BM 17b/7), ikki yüz (BM 17b/2), issi (BM 9a/9), on ikki (BM 17b/6), elli (KFT 330b/43), ıssı (KFT 371b/8), yelli “elli sayısı” (İM 467b/1)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ŞEKİL BİLGİSİ

4. 1. Hâl Ekleri

4. 1. 1. Yönelme Hâl Eki

Yönelme hâli eki, Eski Türkçede genellikle +Ka, +Ga, iyelik eklerinden sonra +Ña ve son sesi /k/ ünsüzü olan isimlerle yazıtlardaki bazı yer isimlerinde +A biçiminde görülmektedir (Gaban, 2003: 63; Tekin, 2016: 104- 105). Gülsevin, konu ilgi şu açıklamayı yapmıştır: “*Bengü taşlarında yönelme hali için +KA kullanılmakla birlikte, 1. Ve 2. Kişi iyelik eki üzerinde +A şeklinin de bulunduğu bilinmektedir: bodun+ um+ a, kagan + im+ a. Aslında, normal çekimde +KA, iyelik eki üzerinde +A'nın bulunması, kurallı bir kullanımdır. Köktürkçedeki +ım + A yönelme şekli ile, günümüz Oğuz lehçelerindeki + (y)A hal ekini karşılaştırmak yerine, Halaç Türkçesinin nizami çekimi ile karşılaştırsak daha doğru sonuca varabiliriz. Çünkü Halaççada da, tıpkı Bengü Taşlarda olduğu gibi, yönelme eki normal isimlerde +KA, iyelik eki üzerinde +A olarak kullanılmaktadır.*” (Gülsevin, 1998: 3). Korkmaz ise bu +A'ların Oğuzcadaki karakteristik +A yönelme hâli ile bağlantılı olacağını belirtmiştir (Korkmaz, 2013: 48-49). Kıpçak Türkçesinde yönelme hâli eki +GA, +KA, +A biçimindedir. Ek genellikle ünlüler ve tonlu ünsüzlerden sonra +GA, tonsuz ünsüzlerden sonra ise +KA şeklinde kullanılarak ünsüz uyumuna tabi oldukları görülmektedir. Ekin buna rağmen ünsüz uyumu dışında kalan birçok kullanımı da Kıpçak Türkçesi eserlerinde bulunmaktadır. Ekin +A şekli, genellikle iyelik eki almış isimlerden ve zamirlerden sonra geldiğinde ortaya çıkar. 3. Şahıs iyelik eklerinden sonra araya bir /n/ ünsüzü girer ve ek –ña olabilir. Ekin zaman zaman – mAk isim-fiil ekinden sonra ve isimlere doğrudan +A olarak eklendiği örneklerde bulunmaktadır (Güner, 2013: 190- 191).

+A:

bilmeklike (BVP 15/3, binmeke (BVP 11/4, 121/1), dırnağa (BVP 55/2), hâmiye (BVP 57/2), kıılmağa (BVP 19/6, 22/4), olmağa (BVP 24/2), olmak(1)lığa (BVP 24/2), kayışa (BVP 24/5), kıısrağa (BVP 17/5), kişiye (BVP 107/2), kitāba (BVP 7/5), saklamağa (BVP 9/2), suya (BVP 19/2, 95/3), sünbüke (BVP 57/4), sünüke (BVP 39/7, 52/7, 61/3, 58/5), ta‘ālāya (BVP 5/1), teñriye (BVP 1/3), urmağa (BVP 121/1), yire (BVP 73/7), yarısıya (BVP 67/5), yarışa (BVP 11/5), yazmağa (BVP 7/1), yazmağlığa (BVP 5/4), yire (BVP 59/1, 59/2, 59/3, 59/5, 59/7, 60/4, 62/2), yörimeke (BVP 12/3), çıkmaklığa (BVP 35/3), çapmağa sürmege (BVP 23/7), ete (BVP 72/6), ota (BVP 70/1), oturğan yire (BVP 69/1), ol yire (BVP 36/2), bege (KK 41a/3/4/6), işitmege (KK 43a/8/11), körmege (KK 38b/10), olturmağa (KK 39b/2), ölmege (KK 38b/9), sağa “sana” (KK 27b/12, 28b/6/10, 40b/1), yatmağa (KK 39b/4), yemege (KK 43a/10), yıkılmağa (KK 38b/11), urmağa (KK 39b/1), ancağa (RH 21b/2, 57b/4, 22a/1), almağa (RH 99a/2), cirāhate (RH 94a/7), düşmene (RH 23b/2), devlete (RH 68b/6), ekmege (RH 8a/5), eksilmege (RH 80b/5), güneşe (RH 70a/7, 92b/1), güne (RH 85b/9, 96a/3, 96b/1), gözlemege (RH 22b/1), gāliye (RH 88b/7), gişiye “kişi” (RH 28b/9, 7b/4), hanlığa (RH 68b/6), İbrāhim’e (RH 9b/1), kabzaya (RH 17b/4), karalığa (RH 74a/4, 76a/5, 76b/1, 76b/9), karanlığa (RH 75b/4), karaya (RH 75b/4), kişiye (RH 2b/8, 32a/2/2, 49b/5, 4b/2, 50a/4, 51a/2, 61b/8, 62b/6), kimersenelere (RH 22b/4), meliklere (RH 67a/1, 98b/3), minmege (RH 99a/8), oğcılara (RH 43a/8, 43b/1), şararmağa (RH 80a/3), pādīşāhlara (RH 67b/2), ražiya (RH 4a/3), te‘ālāya (RH 7a/4, 8a/6), sultānlara (RH 67a/2), tañrıya (RH 1b/2), tolmağa (RH 20b/7, 41b/4), tirilmege (RH 53b/2), toldurmağa (RH 19b/1), tüşmege (RH 80a/8), uçmağa (RH 5a/1), ululara (RH 67a/2), ululuğa (RH 68b/6), ülgüye (RH 38a/4, 40a/5, 48a/9, 49a/5, 50a/9, 64a/1), üzengüye (RH 99b/4), yazmağa (RH 2a/6), atlara (RH 81a/6), atmağa (RH 8b/2), atmağlığa (RH 22b/9), anlara (RH 22b/5), bilmege (RH 68a/5), bilmegenlere (RH 69a/3), bilmeklige (RH 82a/3), boğuna (RH 37b/8), çıkmğa (RH 78b/3), bolmaya (RH 76b/3), kıılmağa (RH 2b/9, 38b/3/5, 7a/5), yüksege (RH 98a/6), yire (RH 30b/3, 85a/4), küzbere (RH 95b/7), ilgüye (RH 16a/6), irkege (RH 71a/8), arpaya (RH 71a/5), çeriğa (RH 24b/5), ādama (İN 2r/9), ançağa (İN 22r/2, 22v/1, 58r/4), aşığa (İN 17v/6, 17v/9, 19v/9, 28r/6, 31r/5, 28r/8, 36v/6, 38r/5, 38r/8/9, 38v/6, 41v/8, 51v/5, 54r/8, 54v/3), aşığadan (İN 54v/1), atmağa (İN 9r/2), atmağlığa (İN 23v/1), anlara (İN 23r/5), boğuna (İN 38r/8), kezlemeke (İN 20r/4), kıılmağa (İN

39r/3, 3r/9, 6v/6, 7v/5), kimerselere (İN 23r/4), kişiye (İN 29r/9, 3r/8, 50r/5, 50v/4, 5r/2, 32v/2, 47r/4, 62v/8, 63r/6, 8r/4, 51v/2), tutmağa (İN 19v/5), teñriye (İN 2r/2), terilmeke (İN 54r/2), yaylu kişiye (İN 32v/2), yazmağa (İN 2v/6), ta‘ālāya (İN 8v/6), düşmana (İN 24r/2), oğçılara (İN 43v/8, 44r/1), küne (İN 11v/5), kirişe (İN 28v/1), köge (İN 11v/2), közlemeke (İN 23r/1), ekmeke (İN 8v/5), ibrahime (İN 10r/1), ilgüye (İN 16v/6), kabzaya (İN 18r/4), almağa (KH 94a/9), ata (KH 93a/1), arpaya (KH 67a/6), bilmeklige (KH 77b/4), bilmeyenlere (KH 65a/8), çıkmağa (KH 74a/9), çüprege (KH 80b/5), güne (KH 80b/8, 91a/3, 91b/3), eksilmege (KH 76a/8), çüprege (KH 80b/5), meliklere (KH 63b/2), hanlığa (KH 65a/4), karalığa (KH 72a/3, 72a/8, 72b/7), karaya (KH 69b/9, 72b/9), kişilere (KH 65a/8), minmege (KH 94b/7), kişilere (KH 65a/8), sultanlara (KH 63b/2, 64a/3), sürtülmege (KH 75b/6), üzegüye (KH 95a/4), yüksege (KH 93b/3), yire (KH 93b/1), Allah’a (MS 31a/4, 31b/3/4, 32a/2, 44b/5, 32a/4, 33a/3, 46a/6), anlara (MS 15a/2, 28a/1, 33a/2, 33a/2, 44b/4), A‘rābiye (MS 13b/2, 18b/4), başuñuza (MS 11a/5, 23a/3), beglere (MS 46b/6), çanağa (MS 23b/3), gazālığa (MS 5a/3, 5b/2), İbrāhim’e (MS 36b/1), ikinciye (MS 28a/3), bize (MS 23a/4, 2a/4, 42a/4, 2b/1), bunlara (MS 29b/4, 39a/2, 6a/5, 7b/5, 9b/3/5, 39a/5, 7a/5), imamlara (MS 47a/1), İsa’ya (MS 36b/2), itmege (MS 33b/5), elüme (MS 34a/5, 34b/1), evlenmege (MS 16b/2), kâfirlere (MS 1b/1), kıbleye (MS 10a/4, 13a/4, 13b/3), kişiye (MS 22a/6, 35b/2, 43a/4), küne (MS 4a/5), küfiye (MS 40a/3), küneşe (MS 25a/4), kılmağa (MS 38a/3), kifāye (MS 5a/3), Muḥammed’e (MS 36b/2), Musā’ya (MS 36b/2), mü’ezzinlere (MS 47a/1), mü’mintlere (MS 1b/1, 1b/1), namaza (MS 10b/12, 11a/4, 21a/4), Nebi’ye (MS 5a/6), nesneye (MS 31a/2), köge (MS 35b/2), sultānlara (MS 46b/6), şuya (MS 25b/5, 26a/3), kullara (MS 44b/4), kumāşa (MS 9a/6), taḥiyyāta (MS 10b/1, 19b/3, 20b/5), tañrıya (MS 13b/6, 15b/6, 1b/2, 32b/1), tañrıñıza (MS 18b/1), tapuğa (MS 23a/1), oğumağa (MS 33b/4, 33b/4), oğuya (MS 35b/6), tapuğa (MS 23a/4), üstüme (MS 31b/5, 32a/6, 40b/6), üstümüze (MS 42a/6, 42b/3, 42b/6), üstüñüze (MS 29a/2), üçinciye (MS 28a/3), varmağa (MS 3a/6), yire (MS 30a/3, 30b/6, 35b/5), yumağa (MS 22b/3, 22b/5, 23b/1), ançağa (MG 97b/3), kimseye (MG 26a/6), kismeklige (MG 92a/7), size (MG 4a/5), sançmağa (MG 56b/3, 56b/9), +a “yönelme hāli eki” (BM 19b/10), bulara (BM 19b/4), bazara (BM 20a/9), aşığa (BM 18b/5), pazara (ŞZ 63/3), size (ŞZ 45/6), zeyd’e (ŞZ 45/1), zeyd’lere (ŞZ 45/2), sabaha (ŞZ 61/9), medreseye (ŞZ 60/7), neçeye (ŞZ 62/4), ollara (ŞZ 45/8, 66/6), gazaya (ŞZ 66/9), aşığa (TA 28b/2), tañrıya (KE 3a/9), zımnığa (ŞM 17b/5), yitmeğe (ŞM 32b/17), yitmeğe (ŞM 99a/11), yitürmege (ŞM 80a/4),

sözlemege (ŞM 33a/8), sürilmege (ŞM 32b/8), soña (ŞM 114a/15), şatmağa (ŞM 115b/4), nekire (ŞM 22b/2/4, 22b/5, 22b/9, 23b/4, 23b/9), köye (ŞM 99a/2), kendüye (ŞM 30b/7), kāmile (ŞM 106a/2/3, 36b/9), isti'nāfiye (ŞM 36b/8), işitmeke (ŞM 72b/5), işlemege (ŞM 129b/13, 60b/16), ھاşıraya (ŞM 106a/7), içmeğe (ŞM 32b/17), ھاıkarmağa (ŞM 68a/14), eylemege (ŞM 38b/9, 38b/6), bolmaıklığa (ŞM 16a/16), bolmaıklıka (ŞM 87a/8, 125a/1), bolmağa (ŞM 115b/9, 24a/8, 36a/4, 46a/15, 100b/8, 103b/5, 106a/16/16, 107a/15, 116b/12, 116b/7/8, 117a/6, 130a/8, 130b/14, 131a/2, 70a/10, 70a/11, 77b/1, 80b/12, 95a/9, 99b/18), bolmağa (ŞM 61a/4), almağa (ŞM 40a/14, 89a/7), akçağa (ŞM 20a/5, 39a/2), bedeniye (ŞM 129a/10), biregüye (ŞM 36a/10, 44a/13), kendüye (ŞM 30b/7), barışa (ŞM 75a/6), altına (ŞM 82b/9), arañıza (TZ 74a/7), artıma (TZ 74a/7), karşımıza (TZ 74a/7), karşımıza (TZ 74a/8), tañrıya (TZ 9a/4), kiraye (Kİ 49/10), kiraye berdi (Kİ 49/11), kirke berdi “kiraya vermek” (Kİ 49/16), bilmege (CCII 62a/19/20), minmege (CCII 75a/8), ovluma “oğul” (CCII 76a/3), sağışlamaga (CCII 63b/14), köñlümize (CCII 63b/5/6), ādemilere (KF 199b/3), ağaca (KF 56a/1), ağza (KF 87b/1), ‘aliye (KF 13a/1, 71a/5, 96b/5, 209a/4), almaya (KF 263a/7), ‘amellere (KF 142b/6), Allaha (KF14b/3, 39b/6, 48a/4, 55a/5, 56b/6, 59a/4, 86b/1, 86b/1, 86b/3, 96b/1, 97a/1, 138a/6, 143b/2, 143b/3, 155b/3, 166a/6, 179b/1, 204a/6, 226a/5), ‘ālimlere (KF 2b/2, 259a/4, 265a/6), anlara (KF 3a/1, 3a/2, 3a/4, 47a/4, 48a/3, 48a/5, 50a/2, 57a/5, 62a/4, 115a/6, 154a/6, 179b/7, 180a/2, 180a/4, 191a/6, 199b/2, 200b/3, 202b/6, 209b/2, 215a/2, 215a/4, 215a/5, 263a/2, 264b/2, 264b/4, 264b/5), arıtmaga (KF 83b/1, 83b/3, 95b/1, 213b/5), üstüme (KF 35b/5, 55a/6, 89a/2, 132b/5, 169b/3), üstümüze (KF 97a/2, 97b/3, 152b/2), şehre (KF 250a/3, 250a/5, 254a/2), sultana (KF 256a/6, 256a/7, 263b/3), sultanlara (KF 214b/6, 262b/1), aşaga (KF 76a/4, 147b/5), aşagaya (KF 54a/6), aydınlığa (KF 30a/3), avrata (KF 196b/5, 236a/6, 241b/3, 260a/6), avratuma (KF 234a/7), avratlara (KF 140b/2, 190a/3), beglere (KF 214b/5), beklemege (KF 99b/3), cebireye (KF 122b/2), cemā‘ate (KF 97a/5, 156b/1), ھاıkğana (KF 53a/3), cennete (KF 11b/5, 12a/2, 15a/5, 48b/2, 59a/6, 74b/3, 124b/5, 126b/1), dereceye (KF 125a/6), dünyāya (KF 204a/4, 204a/4, 256a/7, 256b/1, 259a/7), ebediye (KF 9b/4), bize (KF 6a/1, 7a/1, 7a/4, 15b/3, 33a/1, 35b/1, 36a/6, 74b/2, 96b/3, 97a/2, 119a/1, 134b/3, 142b/5, 144b/3, 145a/1, 153b/3, 153b/5, 153b/6, 154a/2, 156b/7, 159b/1, 159b/5, 166b/1, 170b/1, 170b/2, 170b/2, 170b/3, 179b/1, 198a/6, 209b/6, 211a/7, 215b/3, 216b/6, 220b/3, 256a/1, 265b/7, 266a/2, 266a/4, 266a/5), birbirine (KF 102b/1, 160b/2), bilege (KF 116a/5), boynuma (KF 35a/2), bunlara (KF 214b/5), du‘alara (KF 154b/4), aşaga (DM 3a/14), aşaga (GT

261/9), 349/11, 313/13), ‘aşıqlara (GT 196/2, 349/13), atıma “at” (GT 214/8), atama (GT 105/10), başıma (GT 64/3), bolmağa (GT 12/6, 15/10, 107/12, 263/1, 304/2, 334/11), bize (GT 82/6, 91/7, 317/1, 355/7), buyruğıma (GT 35/11), cānıma (GT 235/5, 262/13), cehenneme (GT 27/1), düşmenlerime (GT 37/2), haqqıma (GT 125/2), hālime (GT 50/5, 248/8), hātırıma (GT 234/9), ‘ibādetime (GT 349/7), ilime (GT 240/11), iqlime (GT 23/12), ile “memleket” (GT 80/10, 280/7), işlere (GT 29/9, 317/9, 321/7), yıqmağa (GT 324/12), yādıma (GT 118/9), velāyetime (GT 184/9), ullulara (GT 254/12), tonuma (GT 199/12), suvālıma (GT 50/6), söze (GT 334/2), sözüme (GT 267/5), satmağa (GT 175/5), sem‘ime “kulak” (GT 121/13), sormağa (GT 350/10/12), saqlamağa (GT 60/8), özgelere (GT 262/4), meydana (GT 21/4), minmege (GT 115/6), miskinlere (GT 111/4), kulağıma (GT 119/10), köklere (GT 320/3), koylara “koyun” (GT 79/11, 337/8), kavlüme (GT 284/3), kanıma (GT 68/4), kaçmağa (GT 22/3), itmege (GT 176/6, 185/8, 245/13, 320/4, 350/6), ivime (GT 75/8), yire (GT 96/7, 153/10), özüme (GT 230/4, 249/13, 298/3), kuluma (GT 92/12), könlüme (GT 286/5), aḥçaya (KFT 1b/88, 9b/44), atama (KFT 14b/42, 15a/32, 15a/49), ekmege (İM 18b/7), haqqıma (İM 18a/7), ançaya (BVP 8/4), ‘ayıblara (BVP 10/1)

+na:

‘acuzına (BVP 70/5), alnına (BVP 62/6), altına (BVP 119/7), ardına (BVP 87/4, 101/2, 62/7), arkasına (BVP 49/1), aşağısına (BVP 35/7, 56/4), aşlına (BVP 47/7), aşılığına (BVP 38/3), ata (BVP 8/3, 11/2), atlarına (BVP 13/1), başına (BVP 62/4, 65/1, 70/7, 75/5, 75/7), bığına (BVP 108/7), birbirine (BVP 88/7), birine (BVP 110/6, 112/5, 51/6, 77/5, 99/2, 111/1/2, 116/3, 118/6, 109/7), boynına (BVP 86/1), diline (BVP 6/4), hārikine (BVP 64/7), hizmetine (BVP 6/2), içine (BVP 54/7), inçüküne (BVP 52/1), inçüklerine (BVP 25/5), kenarına (BVP 54/4, 54/7), mañlayına (BVP 32/7), kabına (BVP 77/1), katına (BVP 120/6), siñirine (BVP 82/3), süñüküne (BVP 38/6), süñüküne (BVP 53/5), süñüküne (BVP 38/6), tözine (BVP 73/1, 73/5, 74/7), üstine (BVP 4/2/3, 5/4, 22/3, 4/5/6, 7/7, 72/1, 85/5), yaḥşı(3)sına (BVP 38/4), yaḥşı(6)lığına (BVP 33/7, 40/7), yanına (BVP 44/3, 63/1), yarısına (BVP 73/2), uyluğına (BVP 116/1), yirine (BVP 108/4, 79/4, 72/2, 75/3), za‘iflikine (BVP 89/3), yukarısına (BVP 35/6), yöriyişine (BVP 77/6), yüzine (BVP 33/5), topuğına (BVP 83/4), içine (BVP 58/6), eñsesine (BVP 44/5, 44/6), etine (BVP 72/3), gözine (BVP 95/3), saçına (BVP 40/2), ağına (BVI 30b/12), ‘acuzına (BVI 9b/6), astına (BVI

9b/14), ağızına (BVİ 36b/3, 37b/2, 37b/5, 38a/6, 39a/25, 41a/24, 41b/13, 41b/23, 42b/9, 43a/19, 43a/22, 45b/7, 46a/18, 49b/11, 49b/25, 50a/2, 51a/4, 51a/22, 52a/2, 52a/5, 52a/14, 52a/20, 52b/9, 53a/5, 53b/13, 54a/18, 54a/11, 54b/7, 54b/16, 54b/19, 55a/10, 55a/13, 55a/24, 56a/3, 56b/19, 57b/25, 58a/2, 58a/21, 58a/23, 58b/4, 58b/9, 58b/12, 59a/17, 59a/24, 59b/13, 59b/21, 59b/22, 60a/7, 60b/23, 60b/25, 62b/2, 62b/13, 65a/18, 66a/1, 68a/2, 69a/2, 69a/25, yürekine (BVİ 36a/15, 50b/1), yüzine (BVİ 5a/12), za‘ifliğine (BVİ 12a/17), zekerine (BVİ 61a/8, 69b/8), yinçüküne (BVİ 7a/24), yirine (BVİ 9a/22, 9b/16, 10a/8, 15b/15, 37a/12, 50b/6, 63a/3), yirlerine (BVİ 42b/23, 68b/19), ucasına (BVİ 54a/16), topukına (BVİ 11a/7), tizine (BVİ 44b/1, 44b/8) taşına (BVİ 31a/7), tirisine (BVİ 19b/23, 43b/16, 45a/6, 52b/10), tuyakına (BVİ 30a/12), tüzine (BVİ 9b/21, 9b/24, 10a/6, 55b/11, 67a/20), uçına (BVİ 5b/20, 9a/13, 15a/14), yaħşısına (BVİ 4b/18, 5b/16), yaħşılığına (BVİ 5a/14, 6a/7), özgelerine (BVİ 11a/25), saçına (BVİ 6a/2), katına (BVİ 13b/20, 17a/18), ħalkasına (BVİ 55b/25), ħaddine (BVİ 34a/1), ħarikine (BVİ 8b/23), dānesine (BVİ 39a/2), dübürine (BVİ 57b/11, 57b/13), bilekine (BVİ 29a/25), başına (BVİ 8b/10, 8b/24, 9b/8, 10a/10, 10a/12, 31a/24, 49b/5, 49b/5, 49b/20, 56a/13), başlarına (BVİ 9b/2, 53a/12, 53a/19), birine (BVİ 11b/9), birisine (BVİ 26b/8, 28a/25), boğuzına (BVİ 40a/5, 49a/7) boğaz, boyununa (BVİ 11b/24, 49b/5), boyununa (BVİ 46a/7), arasına (BVİ 29a/25), aħsağanına (BVİ 34a/8), altına (BVİ 17b/23, 24b/21), arħasına (BVİ 7a/6), arpasına (BVİ 45a/16, 60a/11), artına (BVİ 8b/13, 12a/6, 14b/20,), aşılma (BVİ 6b/23), aşılılıkına (BVİ 5b/16), kılına (BVİ 47a/15), kırığına (BVİ 27a/19), kilmeke (BVİ 16b/7), kölige (BVİ 37b/14, 49a/20), kulakına (BVİ 35a/24, 46a/5, 67a/2), oğlanlarına (BVİ 1b/7, 1b/10), oğulına (BVİ 1b/4, 1b/5), siñirine (BVİ 10b/25, 11a/1, 20b/20, 20b/22, 22b/2, 22b/3), siñirlerine (BVİ 20b/8, 27b/11), sirkesine (BVİ 46a/20), suwına (BVİ 56b/14), tenine (BVİ 45a/9, 49a/10, 49b/16, 56a/10), şaħfasına (BVİ 18a/20), süñüküne (BVİ 5b/18, 33a/3), yürüyüşüne (BVİ 10a/22), inşesene (BVİ 6b/3, 6b/5), itine (BVİ 60b/8, 64b/8), şaħalına (KK 68a/10), bularğına (KK 64a/8), uzunğına (KK 64a/5), ağızına (RH 16b/1, 6b/3, 70b/4), alnına (RH 69b/1), burnına (RH 70b/3, 91a/5), bugüne (RH 11a/5), buyruğına (RH 2b/4), cirāhetine (RH 87a/5), çöprege “çömlek, kap” (RH 85b/7), dişlerine (RH 77b/3), dimāğına (RH 95b/6), degine (RH 70b/3, 70b/5), eline (RH 17a/3, 5a/3, 36b/5), endāmlarına (RH 84a/7, 91a/9), etine (RH 22a/3, 71b/2), eyesine (RH 80b/9, 81a/8, 81b/7, 82a/2, 82a/7, 82b/4), günine (RH 66b/7), gözlerine (RH 69b/1), gözine (RH 69b/3), ħanlarına (RH 68b/1), içine (RH 89b/2, 89b/7, 91b/7, 93a/1, 95b/6, 97b/11), karındaşına (RH 6b/2),

ķarnına (RH 84a/2), kendüsine (RH 30b/7, 9a/3), ķatına (RH 4a/4), ķolına (RH 30b/1, 30b/2), yerine (RH 101a/2), ķulađına (RH 93a/3, 94b/8), ķulaķına (RH 89b/9, 90a/1, 90a/6/6/8/9), ķuyruđına (RH 76a/7), maķ'adına (RH 96b/4, 96b/9), maķteline (RH 84b/1), oğlanlarına (RH 1b/4), Őaķlanmađına (RH 86b/8), Őakirdlerine (RH 21b/8), Őabaķasına (RH 11b/6), Őamarına (RH 95b/8), tırnaķlarına (RH 83b/8), tiŐlerine (RH 71a/9, 78a/5), tuŐına (RH 22a/1, 38a/8, 40b/5), túbresine (RH 100a/8), ucına (RH 25a/5), ucına (RH 25a/5), ústine (RH 70a/4, 84b/2, 96a/4, 86a/4, 86b/3, 86b/4, 86b/5, 87a/7, 87a/9, 87b/1/3, 87b/7, 88a/1, 88b/7, 89b/4, 93a/8, 93b/6, 94a/3, 94a/4, 95b/2, 95b/8, 96a/2, 96a/3, 93b/3), úzerine (RH 2a/1/3/4, 5b/2, 3a/6, 59b/6, 96a/2), vaķtine (RH 11a/3), yarasına (RH 97a/6), yanına (RH 38a/6, 73a/2, 96b/5, 99a/6, 101a/1, 99b/5/6), yanlarına (RH 101a/8), yasına (RH 64a/9), atlamına (RH 7b/5), barmaķına (RH 56a/4), baŐkanına (RH 6a/3), başına (RH 100b/9), azgine (RH 91b/1/1), biline (RH 4a/3, 4a/4), birbirine (RH 11b/9, 21b/6, 72b/6, 12a/1/1, 23b/7, 30a/6, 81b/8, 82a/1, 86a/4), birine (RH 24a/4/4, 43b/4, 68a/5, 43b/6, 83a/2), birisine (RH 43b/3, 43b/5/5), boğazına (RH 88b/8, 94b/7, 89a/1, 89a/4, 96a/8), boğunına (RH 18a/9, 38a/9, 40b/7), boynına (RH 77a/8), ĉignine (RH 40b/1, 75a/5), rengine (RH 76a/9, 79a/2, 79b/6), Şuyına (RH 95a/9), yúzine (RH 70b/1, 82a/4, 8a/2), yolına (RH 7b/2, 96b/5), ikisine (RH 21a/1), ileyine (RH 71a/6), ardına (RH 39a/8), ođúlmüŐ boğazına (RH 88b/9), yaşına (RH 100b/7, 82b/7/8), ağızına (İN 17r/1, 7r/3), ardına (İN 39v/8), atlamına (İN 8r/4), barmaķına (İN 56v/4), baŐkanına (İN 6v/3), beline (İN 4v/3, 4v/3), birbirine (İN 12v/1/1, 22r/6, 24r/7, 30v/6), birine (İN 24v/4/4, 44r/4/6), birisine (İN 44r/3, 44r/5/5), boğunına (İN 19v/9, 38v/9, 41r/7), eline (İN 17v/3, 37r/5, 5v/3, 22r/2, 26v/4, 27r/8, 39r/5, 39v/8, 28r/5, 40r/4), etine (İN 22v/3), ķatına (İN 4v/3), kendüsine (İN 31r/7, 9v/3), ķolına (İN 31r/1/2), úlgúye (İN 38v/ 4, 40v/5, 48v/9, 50v/9, 64v/1, 49v/5), úzerine (İN 2v/1/3/4, 60r/6, 3v/6), yolına (İN 8r/2), yúzine (İN 8v/1), yasına (İN 64v/9), vaķtına (İN 11v/3), tuŐına (İN 22v/1, 38v/8, 41r/5), uĉına (İN 25v/5), Őagirdlerine (İN 22r/8), Őabaķasına (İN 12r/6), ĉignine (İN 41r/1), oğlanlarına (İN 2r/4), ekisine (İN 21v/1), iĉine (İN 64v/4), alnına (KH 66a/8), ķarnına (KH 79a/9), arķasına (KH 94b/6), başına (KH 96b/2), birbirine (KH 77a/9, 77b/2, 81a/3), birine (KH 64b/5, 78b/2), boğazına (KH 83b/8, 89b/6, 91b/1, 84a/1, 83b/9, 84a/3), boynına (KH 73a/5), burnına (KH 66a/3, 86a/2), cirāhatine (KH 82a/1, 88b/6), ĉignine (KH 71a/1), gúnine (KH 88b/4/4/4), gidermegine (KH 84a/6), gúzine (KH 66b/1), endāmlarına (KH 79a/9, 86a/6), eyesine (KH 76b/3, 76b/9, 77a/8, 77b/3, 77b/7, 78a/4), delúklerine (KH 88b/1), dırnaķlarına (KH 79a/7), azgine (KH 86a/7/7),

mağ'adına (KH 92a/4), mağteline (KH 79b/1), içine (KH 84b/1, 84b/5, 86b/4, 87b/6, 92b/6), hanlarına (KH 64b/9), rengine (KH 69b/1, 72a/7, 74b/8, 75b/1), yolına (KH 91b/8), öñine (KH 67a/7), tobrasına (KH 96a/1), üstine (KH 65b/6 81a/3, 81b/2, 88a/8, 88b/2, 81b/3, 82a/5, 82a/6, 82a/9, 82b/3, 82b/7, 83a/1, 83b/6, 84b/3, 88b/9, 89a/1, 90b/1, 90b/7, 91a/2/2, 91a/4, 91a/5), yirine (KH 96b/5), yanına (KH 91b/9 94b/5, 95a/6, 95a/7, 96b/3), yanlarına (KH 97a/3), yarasına (KH 92b/1), yaşına (KH 78a/6, 98b/1, 78a/8), yüzine (KH 66a/1, 77b/5), yolına (KH 91b/8), ağzına (MS 23b/6, 25a/6, 25b/5, 33b/3), ahsurana (MS 5a/5), altına (MS 20b/2, 22b/1), ayağına (MS 26a/6), başına (MS 34b/1), birliğine (MS 43b/6), boynına (MS 24a/6, 34b/5), burnına (MS 23b/6, 25a/6, 25b/5, 33b/5), buyruğına (MS 44b/2, 45b/2), cennâtına (MS 3b/5, 33a/5, 33a/5), buyruğına (MS 44b/2, 45b/2), ikisine (MS 10b/4, 22b/4, 25a/4, 9a/2, 9a/4, 10b/6), evine (32a/5, 31a/2, 32a/1), kitâbına (MS 39b/5), kitâblarına (MS 46a/6), kötceğine (MS 24b/2), melâyiklerine (MS 46a/6), künine (MS 46b/1), kildüğine (MS 44a/1/1), resullerine (MS 46a/6), birliğine (MS 45a/3), duğına (MS 46b/1), kulağına (MS 24a/1, 34b/3), üstine (MS 10a/6, 13a/1, 1b/3/4/4/4/5, 11b/3, 12a/4, 12b/6, 13b/2, 14a/4, 16a/2, 16a/6, 17a/1, 17a/4, 17b/2, 17b/4, 18a/3, 18b/3, 19a/2, 19a/3, 20a/3, 20a/4, 20b/2, 21b/4/5/6, 22a/2, 25b/3, 28a/4, 28b/4, 29a/3, 2a/5, 2b/3/5, 30b/5, 31b/6, 32a/4, 35a/2, 36a/2, 36a/3, 36b/6, 3a/2/3, 3b/1, 40a/2, 40a/5, 41a/6, 41b/6, 42a/5, 42b/1, 42b/2, 42b/4, 45b/2, 47a/1, 4a/1, 4a/4, 4a/5/6, 4b/2/3, 5a/6, 43b/3, 43b/4), uyatlığına (MS 24b/2, 25b/4), ümmetine (MS 42b/5), yirine (MS 41a/6, 41b/1), yumşağına (MS 20b/1, 22b/2), alnına (MG 56a/7, 55a/2 55b/5), altına (MG 59a/6), arasına (MG 107a/8, 59a/4), arķurısına (MG 87b/7), arķurısına (MG 39a/3), 'arzına (MG 47a/4), artına (MG 40a/5/6, 50b/3, 55a/8, 55b/9, 56b/8, 56a/4), azğına (MG 12a/6, 14b/6, 95a/8, 9b/4, 102b/4, 21b/1, 50b/3, 51a/3/3, 69a/3, 91a/9, 95b/2), bağına (MG 78b/7), azğına (MG 20a/2, 21a/6, 47b/9, 51b/5), başına (MG 34a/3, 99b/4), bazısına (MG 87a/3), bileğine (MG 55b/3), bileğine (MG 23a/9), biline (MG 93b/8, 94a/3), birine (MG 94a/9, 74a/8), birisine (MG 108a/3, 61b/9, 63b/1, 115a/3), buçuğına (58b/3, 30b/8), buçuğına (MG 33b/3, 58b/2), cevherine (MG 90a/1), eyesine (MG 114a/3, 54a/7/7, 83a/8), iñsesine (MG 44b/1), işlerine (MG 17a/7), karşına (MG 40b/5), kaşına (MG 28a/3, 59b/3), kımına (MG 95a/4), ğarimine (MG 52a/9), halkasına (MG 55b/8), içine (MG 30b/4, 105a/1, 95b/4, 8a/3), ileyine (MG 50b/6, 52a/1), ilgerü (4)sine (MG 110b/5), karmına (MG 12a/5), kımına (MG 94b/5, 95a/8), kolına (MG 113a/1, 78b/8), koltuğına (MG 10a/2), kulağına (MG 28a/4), kulağına (MG 110b/3), halaķasına (MG 57a/3), kögsine (MG

43a/9, 54b/9, 55b/2, 8a/1), rāyihasına (MG 92b/5/5/6/8/9, rızqına (MG 3b/3), sağına (MG 20b/1), sağına (MG 51a/6, 23b/7, 40a/8, 41b/3, 42b/8, 43a/1, 53a/2, 66a/9, 65a/5, 42a/4, 49a/2, 48b/9, 51a/4), sidüğine (MG 92b/4), solına (MG 48a/2, 48a/9, 41b/5, 30b/6, 42a/4, 42b/8, 48b/1, 50a/8, 42a/5, 24b/7), te‘dibine (MG 40b/6), tilegenine (MG 77a/2), tiline (MG 84b/9), tüpüne 49a/1, uçına (MG 89b/6), yanına (MG 23b/1, 9b/2, 32a/3, 112a/2, 14a/1, 25a/8/8, 28b/3, 59b/9, 47b/9, 24a/8), yirine (MG 44a/8, 88b/7, 64a/9), yüzine (MG 88b/3, 51b/3, 55b/2, 71b/1, 71b/3, 43a/9), yasına 99b/1, uzunluğuna (MG 114a/5), yağrınına (MG 19b/3), üstüne (MG 7a/9), yañağına (MG 20a/1, 21b/9), tutğasına (MG 86b/1, 90a/7), süñüsine (MG 66b/2), üzerine (ŞZ 46/10, 59/1/1, 67/5, 68/10, 70/4), arasına (KE 17a/6, 3a/7), buçına (KE 19b/2), velisine (ŞM 10b/14), vuşlatına (ŞM 99b/11), vuşulına (ŞM 99b/17), vücudına (ŞM 126b/1), vücubına (ŞM 15b/14, 7a/8), vücudına (ŞM 95a/3, 98b/8, 99b/4, 95a/5), yerine (ŞM 85b/6), yañahharına (ŞM 63a/10), yalğanına (ŞM 59a/5), zıddısına (ŞM 49a/2), zimmetine (ŞM 106a/18, 129a/10), ‘umumğına (ŞM 31b/12), ‘umumlığına (ŞM 48a/16), uşına (ŞM 92a/6), üstüne (ŞM 19a/9, 36a/6, 48a/1, 59b/5, 108a/13, 108a/14, 122b/14, 128a/2, 49a/5, 49b/12, 49b/5, 49b/7, 49b/8, 57a/2, 59b/4, 92b/9, 94a/2, 95a/2), üstüne (ŞM 65a/3, 68b/4), üzerine (ŞM 54a/17, 88a/18), vaqtine (ŞM 32b/9), vārislerine (ŞM 86a/4, 86a/9), sözine (ŞM 84b/17), sözlemekliğine (ŞM 108b/17), şartlarına (ŞM 53b/18), tardına (ŞM 89a/1), tarikasına (ŞM 50b/14, 50b/14, 50b/15, 50b/15, 77a/13), şıfatlarına (ŞM 21a/15), şıfatına (ŞM 55a/18), sivāsına (ŞM 79a/19), şatılğanına (ŞM 116a/1), sebebine (ŞM 48a/4), reviyyesine (ŞM 88a/12), nefesine (ŞM 110b/3, 56b/15, 89b/17), oğutmağına (ŞM 108b/16), ölümüne (ŞM 52a/10), öñine (ŞM 29b/14), özgesine (ŞM 120a/8), özine (ŞM 97b/10), öznine (ŞM 102a/6), nev‘ine (ŞM 58a/5), nişfına (ŞM 32a/1), mālına (ŞM 17b/11), leħmine (ŞM 62a/8), köñline (ŞM 71b/10), kullarına (ŞM 27a/15), kulisine (ŞM 23a/18), küllisine (ŞM 22a/6, 32b/4, 44b/7, 124b/8, 43a/18), külmekliğine (ŞM 108b/17), maħalline (ŞM 40b/12), ma‘nisine (ŞM 38a/11, 41a/7), mevāline (ŞM 28b/6), kıluna (ŞM 37b/2), kendüzine (ŞM 38b/11), kerçekliğine (ŞM 59a/3), kırnağına (ŞM 21a/9), kerçekliğine (ŞM 59a/3), kendüzine (ŞM 38b/11), kıyduğına (ŞM 116a/4), kıymetine (ŞM 110b/4), kızlarına (ŞM 121a/14), kıznağına (ŞM 32a/7), iznine (ŞM 88a/7), kabline (ŞM 19b/15, 20a/1), kankısına (ŞM 103a/13), karına (ŞM 35b/14), kılbine (ŞM 71b/9), ikisine (ŞM 11a/1, 121a/9, 18b/3, 28b/13, 33b/19, 41a/13, 59a/7), ikincisine (ŞM 103a/8 35b/10, 37a/9), ‘ilmine (ŞM 86a/14), ħatunına (ŞM 103a/6, 32a/6, 33b/3, 35a/11, 37b/18, 38b/8, 42b/15, 7b/2, 45a/13, 46b/11), ħatunlarına (ŞM

36b/11), hürlüğine (ŞM 114a/15), içisine (ŞM 48b/6), cüz'ine (ŞM 101a/18, 110a/14, 15a/12), cidalına (ŞM 89a/4), cem'ine (ŞM 20b/10, 41a/6), cemi'sine (ŞM 68b/8), dābbesine (ŞM 40b/3), esbābına (ŞM 117a/2), erine (ŞM 114b/4), dārına (ŞM 32a/16, 32a/17), efrādına (ŞM 41a/6), ednāsına (ŞM 43a/8), ehline (ŞM 98a/1), eline (ŞM 59b/16), evvekiine (ŞM 35b/18), evveline (ŞM 112a/11, 5a/10), evvelkisine (ŞM 103a/7), evvelsine (ŞM 88b/7), eyesine (ŞM 8b/9), haqqına (ŞM 111a/18, 24a/7/8), haqlığına (ŞM 27a/9), ğayrına (ŞM 11b/10, 45b/9, 5b/10, 84a/13, 75b/18), gayrına (ŞM 89b/17), gayrine (ŞM 106a/8), fāidesine (ŞM 25b/12), fevdine (ŞM 41a/7), hācetine (ŞM 114a/8, 114b/9), boldığına (ŞM 24a/9), bolduğına (ŞM 16b/4), bolğanına (ŞM 116a/2, 16b/3), bolmağına (ŞM 58b/16/16, 81a/12), 'amellerine (ŞM 72b/15), āherine (ŞM 35b/1, 36a/16, 59b/7), aqallisine (ŞM 124b/8), 'ademine (ŞM 95a/4), 'abdine (ŞM 40b/3), babına (ŞM 11a/7), 'azmına (ŞM 85a/3), barçasına (ŞM 23a/4), balasına (ŞM 36b/16), başına (ŞM 35b/10, 36a/4, 58b/6, 97b/12, 68a/16, 70b/17), başmağına (ŞM 99b/4), belāsına (ŞM 40a/11), ba'zısına (ŞM 81a/12), beyanına (ŞM 19b/3), bikirlerine (ŞM 92a/3), aşlına (ŞM 17b/13), 'avratına (ŞM 37a/7), bireğüne (ŞM 37a/13), birine (ŞM 105b/12/12, 14b/1, 15a/12, 22a/10, 25b/13, 105a/4, 105a/5, 123a/12, 124a/9, 38a/13, 62a/2, 62b/4, 95a/8, 95b/10), birisine (ŞM 11a/1, 41a/12), kelmegine (ŞM 42a/12), kelmekine (ŞM 42b/10), kemāline (ŞM 9a/14), kendüine (ŞM 13b/14, 64a/2), namazına (ŞM 9b/9), ihtiyārına (ŞM 119a/13), kelāmına (ŞM 103b/1), hükmüne (ŞM 105b/5/6, 21a/7), bolmaqlığına (ŞM 125b/6, 14a/8), kuluna (TZ 79a/3), ortasına (TZ 74a/9), altına (TZ 74a/7), altlarına (TZ 74a/4), muna (CC 30b/12), ağızına (CCII 63a/33), artına (CCII 60b/13), başına (CCII 63b/23/24), birlikine (CCII 59a/7), boyuna (CCII 63b/17/18), ėline (CCII 61b/21), düşmanlarına (CCII 63b/4), inine "mağara" (CCII 60b/7), oğluna (CCII 72b/7), ovluna "oğul" (CCII 73a/20), ötmekine "ekmek" (CCII 70b/7/8), sınamakına "deneme" (CCII 63b/31/32), sövmeklikine (CCII 63b/6/7), tēnizine (CCII 70a/9/10), töresine (CCII 76a/18), tuzakına (CCII 59a/11), uçuna (CCII 60b/17), yañığına (CCII 63b/17/18), yarıhlığına "aydınlık" (CCII 59a/27/28), yèrine (CCII 61b/35/36), yoluna (CCII 62b/27/28), yüregine (CCII 60a/20), canına (CCII 63a/34), boşatmağına (CCII 74b/17/18), boyına (CCII 63a/33/34), boyuna (CCII 63b/17/18), işine (CCII 59a/12 b), köksüne (CCII 76a/5), kırına "kenar" (CCII 60b/18), tınçına "rahat" (CCII 80a/6/7), anasına (CCII 70b/13, 72b/7), 'ādetine (KF 259b/7), 'afvuna (KF 144b/6), ağızına (KF 44a/5, 45a/4), āhirine (KF 193a/4), ahrine (KF 27a/1), āhirete (KF 265a/6), altına (KF 29a/6), altına (KF 52a/6, 87b/5), şehrine (KF 184b/5, 184b/7,

185a/5), üstüne (KF 4a/2, 4a/3, 4a/3, 4a/3, 4a/5, 7b/5, 8a/6, 8b/2, 8b/4, 9a/4, 9a/5, 9b/1, 9b/5, 10a/5, 10b/1, 10b/2, 11b/3, 12a/3, 12a/5, 12b/5, 13a/1, 14a/1, 14a/3, 14a/4, 15a/2, 16b/5, 17a/4, 17b/4, 20a/1, 21b/1, 21b/1, 21b/2, 26b/5, 27a/4, 27a/5, 31a/5, 34a/1, 34a/2, 37a/6, 37b/5, 38b/2, 39b/2, 39b/3, 40b/2, 42b/1, 45a/3, 46b/2, 46b/5, 50b/1, 52b/2, 52b/3, 54b/4, 55a/3, 56b/2, 56b/6, 58a/1, 58a/2, 60b/5, 60b/6, 61a/3, 62b/1, 62b/5, 63a/5, 63a/6, 65b/1, 69b/1, 69b/3, 69b/5, 69b/6, 70a/1, 70a/3, 70a/5, 70b/1, 70b/3, 71a/5, 71b/2, 71b/5, 71b/6, 72a/2, 72a/3, 72b/2, 72b/5, 73b/1, 75a/1, 75a/5, 78a/4, 79b/4, 80a/4, 80b/3, 80b/5, 80b/5, 81a/2, 81b/2, 83a/2, 84b/2, 84b/3, 85a/2, 85a/5, 85a/5, 85b/1, 86b/2, 87b/1, 89b/6, 90b/4, 90b/4, 91a/3, 92a/3, 92a/5, 93a/1, 93b/4, 94a/4, 94a/5, 94a/6, 94b/4, 96a/4, 96a/5, 96b/2, 96b/2, 96b/3, 96b/5, 97a/2, 97a/2, 97b/4, 97b/5, 98a/1, 98b/1, 104a/2, 105a/2, 105b/4, 105b/4, 109b/2, 109b/4, 111b/4, 111b/4, 111b/5, 112a/2, 112a/6, 113a/1, 113a/3, 113a/4, 113b/3, 113b/6, 114a/3, 114b/5, 116a/6, 118a/2, 118a/3, 118a/4, 118b/1, 118b/2, 118b/5, 118b/5, 119a/2, 119a/5, 120a/1, 120b/1, 120b/5, 121a/2, 121a/3, 121a/6, 121b/3, 121b/3, 121b/4, 122b/6, 123a/3, 123b/1, 123b/3, 123b/6, 124a/2, 124b/3, 125a/3, 125b/1, 125b/3, 125b/4, 125b/5, 126a/2, 126a/6, 126b/2, 127a/4, 127b/3, 127b/3, 130a/3, 132a/2, 132b/6, 133a/6, 133b/2, 138b/1, 141b/6, 144a/1, 144a/2, 144a/5, 144a/7, 147b/3, 147b/7, 148a/6, 149a/3, 149a/5, 149a/5, 149b/4, 149b/4, 149b/5, 150a/3, 150a/4, 150b/6, 151b/5, 152b/2, 152b/4, 152b/5, 154a/2, 156b/2, 157b/1, 157b/3, 157b/7, 158a/2, 158b/6, 158b/7, 159a/3, 159a/6, 160a/1, 160a/2, 160a/3, 160a/5, 162a/4, 162a/5, 162a/6, 163a/3, 163a/7, 164a/2, 165a/6, 166b/6, 166b/6, 166b/7, 168b/4, 169a/3, 169a/3, 169a/6, 169b/2, 173b/2, 173b/5, 173b/6, 174a/1, 174a/2, 174b/5, 175a/1, 175a/2, 175a/5, 178a/1, 179a/2, 179b/5, 180a/2, 180a/6, 180a/7, 180b/1, 181a/2, 181a/2, 181a/3, 181a/4, 181a/5, 181a/5, 181b/1, 181b/1, 183a/2, 183a/3, 183a/4, 183a/5, 183a/7, 183b/2, 184a/5, 185a/6, 186b/4, 188a/7, 190a/1, 190a/7, 191a/4, 191b/5, 191b/7, 192a/2, 192a/4, 195a/6, 196b/1, 196b/2, 196b/2, 196b/3, 196b/4, 196b/5, 197b/5, 197b/6, 198b/3, 198b/6, 199a/1, 199a/2, 200b/7, 201a/3, 201a/6, 201b/1, 201b/2, 201b/7, 203a/6, 203a/7, 203b/4, 204a/1, 204a/2, 204b/6, 205b/3, 205b/5, 206a/2, 207a/2, 207a/2, 207a/7, 207b/3, 207b/4, 207b/5, 207b/6, 208a/2, 208a/3, 208b/1, 208b/4, 208b/5, 208b/7, 209a/1, 209a/3, 209a/4, 209a/5, 209b/5, 209b/7, 210a/2, 210a/4, 210a/4, 210a/5, 210a/7, 210a/7, 210b/4, 210b/5, 210b/6, 211a/4, 211a/7, 211b/3, 211b/4, 211b/4, 211b/4, 211b/4, 212a/6, 215b/2, 215b/6, 216a/5, 216a/7, 216b/2, 217a/7, 217b/4, 219a/1, 219b/6, 220a/5, 220b/1, 222a/2, 222b/1, 222b/5, 224a/4, 227a/2, 227a/5, 227a/5, 227b/1,

227b/5, 227b/6, 228a/1, 231a/7, 231b/4, 232b/7, 234a/4, 234a/6, 234b/1, 234b/2, 234b/4, 234b/6, 235a/4, 235a/5, 235a/7, 235b/1, 235b/1, 235b/3, 241b/7, 242b/1, 244b/3, 246b/6, 247a/3, 247a/4, 248a/2, 253b/7, 254b/3, 256a/5, 256b/2, 257a/2, 257a/4, 258a/2, 258a/5, 258a/7, 258b/2, 258b/3, 258b/5, 259b/1, 260a/5, 260b/2, 261a/6, 261b/4, 262a/4, 265a/3, 265b/7), ardına (KF 15b/1, 53b/5, 58b/1, 88b/6, 89a/1, 90a/6, 114b/6, 115b/5, 160a/6, 160b/4, 237b/7), artuğına (KF 150/5), āvāzına (KF 148a/3), a‘vānlarına (KF 148a/3), aṣāğasına (KF 60b/5, 62b/3, 63b/4), aṣhābına (KF 17b/6, 190a/2), ayına (KF 220a/5), ‘avretine (KF 53a/2), avratına (KF 104b/2, 233a/6, 235b/1, 236a/2, 252a/3), āzatlarına (KF 9b/6), ayağına (KF 43b/2), bākisine (KF 123a/5), barçasına (KF 86b/6, 96a/1, 196b/5), ba‘zısına (KF 122b/5), belālarına (KF173a/6), başına (KF 45a/6, 53a/6, 110a/2, 111a/4), barmağına (KF 238a/1), boğazına (KF 89b/2, 232a/3, 232a/4, 232a/6, 237b/2, 240a/5, 240a/6, 247b/5, 247b/5), ikinine (KF 158b/3, 159b/1), derisine (KF 104a/4, 111a/6), deluğine (KF 62b/4/4/4), budına (KF 151b/7, 159a/1), boynına (KF 203b/2), boyunlarına (KF 203a/3, 203a/5), ‘aczine (GT 173/7), ağına (GT 188/1), ağaalarına (GT 14/10/12), ağzına (GT 86/9, 298/1), ‘āķillara (GT 103/11), ‘āķlına (GT 166/3), alına (GT 330/11), allına “alın” (GT 168/5), anasına (GT 87/8, 273/5, 289/6), anbarına (GT 75/5), arkasına (GT 205/13), artına (GT 203/7, 219/6), aṣlına (GT 289/8), ‘āṣıķlarına (GT 231/9), atına (GT 10/13), aṭına (GT 310/11), atasına (GT 21/9, 148/12, 198/12, 207/5, 277/8, 294/5), ayağına (GT 36/6), ayağlarına (GT 281/11), ‘aybına (GT 262/4, 262/5), bağına (GT 164/13), balına (GT 164/11), balıķına (GT 249/2), başına (GT 65/10/13, 129/10, 130/2, 191/1, 204/1, 306/4), bāzārına (GT 162/5), bigine (GT 219/3), biline (GT 39/5, 90/5), birine (GT 13/4, 222/10, 293/3, 354/1), bolmağına (GT 32/7), boynına (GT 154/5), burcına (GT 102/11), burnına (GT 238/10), burunlarına (GT 174/5), cāhına (GT 181/2, 278/5), cehline (GT 216/11), cānına (GT 63/7, 312/5), cemaline (GT 70/13, 140/6, 224/13, 236/12, 251/8, 252/4, 265/9), cevābına (GT 71/1, 71/2), cevrine (GT 64/10, 124/7, 233/9), erisine (GT 21/8), etūkine (GT 185/11), da‘vatine (GT 175/7), def‘ine (GT 313/2), derdine (GT 252/11), dostına (GT 132/2), dostluğına (GT 322/11), dostluğına (GT 324/4), dūṣmeniņe (GT 323/7), dūṣmenine (GT 337/9), edāsına (GT 73/8), ef‘āline (GT 122/10), ehline (GT 25/7, 35/5, 247/8, 339/8), endiṣesine (GT 38/7), etekine (GT 192/9), ḥaddine (GT 157/10), ḥāķķına (GT 7/8, 41/6, 44/1, 56/7, 97/8, 104/4, 120/10, 125/1, 221/2, 258/11), ḥāķimine (GT 166/7), ḥaṭāsına (GT 241/3), ḥaylına (GT 128/5), ḥāzretine (GT 5/2, 7/12), ḥāzzına (GT 291/12), ḥıdmatına (GT 24/10, 27/13, 34/4, 57/1, 77/1, 81/1, 84/1, 89/11, 128/8,

132/13, 164/6, 165/2, 165/6, 192/3, 211/6, 279/9), hikāyetine (GT 51/4), hilmine (GT 282/4), hışārına (GT 99/6), hukmine (GT 99/2, 314/9), ‘ışkına (GT 224/9, 242/9), icābetine (GT 71/11), içine (GT 47/8, 80/3, 244/8), igremine “girdap” (GT 88/7, 262/11), ihsānına (GT 95/7), iklimine (GT 184/5), iline (GT 71/4, 141/5, 200/3, 201/12, 240/12, 244/11, ileyine (GT 147/7), 266/8, 294/3, 353/6), illerine (GT 6/1), in‘āmına (GT 95/7), issisine (GT 242/13), işlerine (GT 42/3, 94/2), ışikine (GT 74/1, 98/3, 129/11, 174/12), itine “köpek” (GT 185/12), iyesine “sahip” (GT 119/10, 293/12, 322/2), izdiḥāmına (GT 42/9), kademine (GT 318/2), ivine (GT 57/5, 99/13, 181/2/6/12, 183/8, 187/1, 220/6, 269/1), kadrine (GT 182/7, 233/5), kanına (GT 30/3), katına (GT 28/13, 33/4, 45/8, 53/5, 66/4, 69/13, 80/13, 86/11, 164/9, 172/7, 191/11, 204/9, 228/2, 228/13, 314/9), kavline (GT 197/6), kavllerine (GT 149/2), kavmına (GT 135/9), kendüne (GT 183/5), kögsine (GT 311/13), köletkesine “gölge” (GT 23/7), kölgesine (GT 46/2, 242/13), közine (GT 106/4, 210/13, 251/13, 293/11), közüne (GT 213/4, 259/10), kullarına (GT 45/1, 143/11), kulağına (GT 296/12), kuvvetine (GT 201/5, 297/6), mağarasına (GT 29/3), maḥabbetine (GT 265/9), maḥallesine (GT 260/7), maḥdumlarına (GT 255/3), maḥamına (GT 104/9), maḥşadlarına (GT 293/6), maḥşudına (GT 355/8), malına (GT 31/2, 278/5, 319/8), mallarına (GT 312/13, 316/11), ma‘nilerine (GT 11/4), meclisine (GT 254/9), menziline (GT 181/9), muşallasına (GT 209/11), mülkine (GT 92/10, 278/5), müridine (GT 287/10), naşihatine (GT 321/11), nedimlerine (GT 143/9), nefsine (GT 174/10), ni‘metine (GT 5/3), ni‘metlerine (GT 180/4), nüktesine (GT 157/5), oğlanlarına (GT 278/3, 280/2/10), oğluna (GT 19/13, 59/6, 168/8, 213/6, 279/7, 283/6, 286/13, 288/5, 317/8), oқına (GT 69/5), otına (GT 38/13, 54/6, 164/1/8, 231/11, 232/9, 249/3, 355/3), ölüsine (GT 186/10), özine (GT 13/13, 18/9, 49/7, 55/5, 190/11, 200/3, 211/2), rāyına (GT 120/13), rızāsına (GT 291/11), rızқına (GT 182/8), rüzgārına (GT 227/6), safarına (GT 55/7), sarayına (GT 198/8), sökünçine (GT 215/8), sözine (GT 18/8, 150/11, 334/8), sözlerine (GT 348/5), sözlemege (GT 52/3, 55/11, 184/11, 228/5), şuhbetine (GT 101/8, 119/1, 123/13, 167/4, 193/5, 239/8, 321/12), şuretine (GT 205/9, 206/11, 251/12), şartına (GT 290/4), şehrine (GT 39/8, 83/13, 207/2), şükrine (GT 47/2), ta‘birine (GT 19/1), taқşirine (GT 9/9), taşına “dış” (GT 335/1), t̄âyifesine (GT 158/10), teñzine (GT 228/4), terisine (GT 106/1/2), tesbihine (GT 129/6), tiline (GT 16/11, 280/4, 284/12), timürine (GT 285/5), tonına (GT 353/6), tuzağına (GT 140/13), türbesine (GT 270/1), uçna (GT 94/7), üstine (GT 201/3/13, 249/4, 252/11, 259/2), üstüne (GT 34/8, 115/12, 166/11, 179/7, 238/12,

286/5, 294/11, 299/9, 307/8, 320/5, 333/1, 319/3, 100/3, 145/10, 176/3, 54/1, 26/12, 206/10), üstādına (GT 78/1), vaqtına (GT 24/9), valisine (GT 256/10), varislerine (GT 37/3), vezirlerine (GT 86/13), yağına (GT 164/11), yaqasına (GT 14/4, 108/1, 94/7, 198/113), yaqınına (GT 156/5), yañaklarına (GT 281/11), yārānlarına (GT 75/8, 253/10, 254/3, 269/9, 290/5), yaşına (GT 28/11, 291/7), yazılarına (GT 134/10), yiplerine “ip” (GT 34/9/10), yirine (GT 29/4, 226/7, 251/4, 260/2, 282/10, 79/5, 130/1, 165/10, 266/3, 287/4, 295/3), yüzine (GT 70/3), yüzüne (GT 258/5), yüzine (GT 5/10, 69/4), zaħmına (GT 56/2), zelletine (GT 58/4), fehmine (GT 245/6), ferrāşına (GT 5/10), fi’line (GT 280/4), üstine (KFT 11b/ 2, 10a/1, 10a/16, 10a/18, 10a/21, 10a/31, 10a/43, 10a/47, 10a/48, 10a/52, 10b/21, 10b/22, 10b/23, 10b/4, 10b/44, 11a/2, 11a/26), atasına (KFT 14b/18, 14b/26, 14b/28, 15a/51), soñına (İM 10a/4), ançasına (İM 25b/8/8), birine (İM 21a/6), birisine (İM 32b/8), , erine (İM 23a/1), haşmına (İM 20a/6), ikisine (İM 38a/1), kāfirligine (İM 24a/6), qazasına (İM 31a/1/2), qullarına (İM 42a/4), oğluna (İM 23b/1), oqınmağına (İM 40a/2), oqınmağına (İM 39b/6), raħmetine (İM 2b/6/8), rızāsına (İM 2b/6), birliğine (İM 27a/5)

+ña:

aña (BVP 10/5, 24/7, 80/2, 82/7, 102/3, 102/6, 103/1, 103/7, 107/2, 111/1, 12/2, 29/7, 42/5, 56/7, 62/1, 94/4, 57/4, 79/2, 83/7, 102/5, 53/1, 70/3, 79/1, 79/1, 42/3, 100/6, 118/5, 103/5/104/3, 108/1, 13/2, 13/2, 37/3, 41/6, 42/1, 55/2, 57/5, 61/1, 72/3, 74/3, 83/4), buña (BVP 114/4, 114/7, 116/4), qatuña (BVP 85/2), aña (RH 8b/9, 102b/3, 10a/5, 18a/4, 29a/8, 31b/1, 34a/9, 35a/5, 37b/6, 38b/6, 43b/9, 52b/3, 56b/1, 60b/7, 61b/6, 75b/6, 98b/5, 50b/4), maña (RH 4a/8), muña (RH 20a/1, 21a/4, 24a/2, 24b/6, 25a/8, 25a/9, 25b/1, 26a/6, 32b/3, 41b/6), saña (RH 50b/4), aña (İN 10v/5, 19v/4, 29v/8, 32r/1, 53r/3, 9r/9, 34v/9, 35v/5, 38r/6, 44r/9, 51r/4, 57r/1, 61r/7, 62r/6), saña (İN 2r/2, 51r/4), muña (İN 20v/1, 21v/4, 23v/5, 25v/8, 24v/2, 25r/6, 25v/9, 26v/6, 33r/3, 42r/5), aña (KH 71b/3, 98a/8), Allah’uña (MS 16b/6), aña (MS 18b/4, 22b/4, 28b/1, 40b/1/3/6, 7a/2/2, 13b/3, 14a/1, 28b/2, 28b/5, 36a/5, 36b/1, 36b/3/4, 38a/3/4, 39a/6, 39b/2, 39b/3, 40a/1, 41b/2, 43a/1, 43a/3, 44a/2, 45a/1, 8b/1/2, 9a/2, 9a/5), baña (MS 14a/5, 15b/2, 31b/5, 33b/6/6, 34a/4, 34a/6, 34b/2, 40a/4, 33b/4), qavlüñe (MS 34b/4), saña (MS 31a/4, 35b/3, 35b/4/5, 35b/5), almiña (MG 56a/1, 56a/5, 48a/9), aña (MG 44a/7, 48a/3, 4b/1, 42b/4, 72a/1, 100a/5, 104a/7, 104b/8, 115a/5, 17b/8, 39b/7/8, 41a/1, 41a/7, 41b/5, 43a/6, 44b/3, 50a/7, 51a/3, 52b/1, 53b/8,

55a/3, 55b/4, 58b/9, 58b/9, 61b/3, 61b/9, 63b/9, 64a/4, 6a/6, 75b/2, 78b/5, 80a/6, 86a/2/3, 93a/8, 93b/1, 95b/6, 96b/5, 63a/9, 40a/2, 41a/9, 45b/9, 46b/5, 49b/6, 56a/2, 70b/9, 30b/5), barmağıña (MG 104b/9), barmaqlarıña (MG 107b/3), bilegiñe (MG 22b/9), biliñe (MG 26b/2, 57a/2), buyruqlarıña (MG 5a/3), eliñe (MG 24a/8), iliñe (MG 24b/4, 25b/4, 31a/9, 34b/7, 70a/3, 28a/1, 38b/1), iziñe (MG 14b/6), ğarimiñe (MG 39b/1, 48a/8), ħacetiñe (MG 49a/8), ħamleriñe (MG 41a/6), ħoltuğıña (MG 21b/9), kuşağıña (MG 23b/5), muña (MG 104b/2, 114b/4, 68a/1), öziñe (MG 13a/6), sağıña (MG 40b/1, 33a/7/9, 41a/1/2, 42a/8, 55a/6, 30a/4, 71a/3, 96b/3, 53a/3, 51b/1, 24b/7, 65a/1, 71a/2, 42a/5), saña (MG 13a/6, 23b/8, 37b/4, 5a/1, 62a/8, 62b/9, 108b/7, 10b/8, 114a/8, 12a/9, 13a/7, 15a/1, 17a/1, 17a/2, 18b/7, 20a/8, 20b/5, 20b/6, 21b/4, 22a/9, 23a/6, 24b/9, 27b/7/8/9, 28b/1, 36b/4, 38a/9, 40a/2, 40a/9, 40b/2/3, 40b/7, 41a/4, 42b/3, 46a/1, 47b/5, 48a/5, 52a/6, 52b/9, 54a/1, 55a/5, 56a/2, 56a/4, 56b/1, 58b/9, 59a/9, 60b/5, 61a/5, 61b/8, 62a/2, 62a/6, 67b/6/6, 68b/9, 69a/1, 71a/5, 77b/1, 80b/7, 84b/8, 97b/4, 98b/1, 99b/7, 13b/5, 17b/4, 52a/7, 42a/6, 105b/5, 39b/5, 50b/2, 56b/9, 13b/8), solıña (MG 15a/3, 15a/8, 20b/5, 56a/7, 107a/3, 23a/4, 24b/1, 24b/3, 30a/7, 33a/9, 33b/2, 41b/1, 42a/8, 44a/5, 51b/1, 52b/3, 58b/3, 65a/5, 71a/3, 98b/3, 29a/7, 40b/9, 23b/6, 29b/8, 41b/2, 49a/4), yarıña (MG 19b/8, 32b/4, 40a/1, 97b/6, 106b/1, 22a/1/2, 29a/8, 30a/5, 30a/8, 31b/8, 32a/8, 32b/7, 33b/9, 50a/7, 69a/9), yiñiñe (MG 19b/5), yiriñe (MG 31a/2), yüziñe (MG 70b/6), yüzüñe (MG 98a/7), aña (RS 188b/23), saña (RS 188b/19), baña (RS 188b/18), buña (RS 189a/7), aña (BM 19b/2), saña (BM 19b/2), maña (TA 57a/1), aña (TA 56b/11), saña (TA 56b/9), muña (TA 56b/11), saña (ŞZ 45/5, 65/1, 67/7, 70/1, 70/4, 61/1), aña (ŞZ 45/7, 65/7, 66/1, 70/1), babaña (ŞZ 64/11), aña (KE 1a/9, 47a/8, 5a/6, 93b/3, 10a/8, 110b/5, 113a/8, 16a/7, 18a/4, 21b/1, 53b/9, 101a/5, 106a/8, 107a/1/2, 107a/7/7, 107b/7, 108a/1/1/4/5/5, 108a/7, 108b/3, 109a/1, 109b/2, 109b/2/3/7, 110a/1/6/8, 110b/1/2/2/3, 110b/6, 110b/8, 111a/1/5/6/6, 111b/6, 112a/7, 112b/3, 113b/1/2/7/8, 114a/1/3/7/9, 114b/1/4/6, 114b/9, 115a/3, 115a/6/6, 115b/3/4, 115b/6/7, 116a/2/9, 116b/1/4, 117a/3/5/6/7, 117b/2/3/4/6, 118a/1, 118a/4/6, 118b/3/3/9, 119a/1/5, 119b/1/1/4/7/8, 120a/4/5/6/8/9, 120b/1/3/4, 120b/9, 121a/3/4/5/7, 121b/1, 122a/1/2/3/4/5/8, 122b/2/4/6/9, 123a/1/3/5, 123b/1/4, 124a/1/7, 124a/3/4/4, 124b/2/2/3, 125a/7/8, 125b/2, 125b/6/8/9, 126a/1/3, 126a/7/7, 126b/2/4/5/6/8/8, 126b/9, 127a/2/5, 127b/2/2, 127b/3/4/5/6/7, 127b/7, 128a/3/6/7, 129a/1/2/3/5, 129a/5/8, 129b/2, 131a/1, 132a/1, 132b/2, 132b/7, 133a/1, 133a/3/3/4/5, 133b/4, 133b/7, 133b/7/8/8/9, 134a/1/4/5/7/8/9, 134b/3, 134b/9, 135a/1/5/9/9/9, 135b/3/6,

136a/1, 136a/1/2/2/2/3, 136a/4/6/6/8/8/9, 136b/1/6/8/8, 137a/1/1/1/2/2/4, 137a/7, 138a/6, 138a/7, 138b/1/1/1/2/2/5, 139a/4, 139b/5/6/7, 13b/9, 140a/3/3/5/5/7, 140b/2/2/3/5, 141a/7/8/8, 141b/1/6/6, 142a/1, 142a/2/2/3/4/4, 142b/4/4/7/8/8, 143a/1/5/5, 143a/7/8, 143b/1/4/7/7/8/8, 144a/1/1/4/7, 144b/3/7/7/9, 145a/1, 145a/5/5/6, 146a/1/3/3/7/9, 146b/1/2/3, 146b/3/4/4/5/5/6/8/8, 146b/9/9/9, 147a/2, 147a/8, 147b/2/3/4/4/7, 148a/1, 148b/1/2, 148b/6/7, 148b/9, 149b/3, 149b/8, 14a/7, 14b/8, 150a/2/6, 150b/8, 151a/1, 152b/6/7, 153a/1, 153b/1/3, 154a/4, 154a/7/9, 155a/2, 155a/8, 155b/3/5, 155b/9/9, 156a/5, 157a/2, 158a/5, 159b/5, 15a/8, 160a/2, 160b/3, 161a/5/8/8/8, 161a/9, 162b/2, 162b/5, 163a/3/5, 163b/9, 164a/8, 165a/2/8, 165b/1, 166a/5/6, 167a/2/3, 168b/7, 16a/3, 16b/3, 169b/8, 170a/1/2/8, 170b/2, 17a/5, 17a/7, 18b/6, 19a/7, 19b/1, 19b/4, 1b/2, 20a/7/9, 20b/2, 20b/4/6, 21b/5, 21b/8/9, 22a/3, 22b/3, 22b/7/8, 23a/1, 23a/3, 23a/4, 23a/9, 23b/1/2/5/7, 24a/4/5, 24b/4/5, 25a/1/2/2/3/4/7, 25b/8, 26a/7, 26b/5, 28b/1/2/2, 29b/6, 31a/5, 31b/1, 31b/3, 31b/9, 32a/1, 32a/7, 32b/8, 33a/1, 34b/7/9, 35a/7, 36b/2, 36b/4, 38a/9, 38b/8, 39b/8, 40a/6, 40a/8, 40b/4/5, 41a/1, 41b/6, 42b/6/6, 43a/6/7, 43b/2, 44a/9, 44b/3, 45a/4, 46b/1, 46b/7, 47a/2, 47b/1, 47b/8, 48a/1, 48b/2, 49a/2, 49a/6, 49b/6/8, 50a/8, 50b/3, 50b/8, 51a/2, 51b/3, 51b/8, 52a/4, 52a/7, 52b/3, 53a/5, 53b/1, 53b/5, 54a/2, 54a/5, 55a/4, 56a/4, 56b/1, 56b/6, 57a/2/4, 57a/7, 57a/8, 57b/5/8, 58a/1/2, 58b/1, 58b/4/4, 59a/3/3, 59b/1/2, 60a/9, 61a/9, 61b/3/8, 62b/5, 63b/7/8, 64a/5, 64b/4/7, 66a/5, 67a/9/9, 67b/3, 67b/5/7, 73a/7/9, 73b/3, 74a/1, 74a/9, 74b/4/6/6/7, 75a/1/9, 77a/3, 79a/3, 79b/4, 80a/4, 84a/6, 85b/8, 88b/2, 89a/9, 89b/5, 8b/2, 91a/3/3, 91a/6, 91b/3, 92a/1, 92a/5, 92b/8, 93a/9, 93b/4, 94a/2, 94a/8, 94b/8, 95a/3, 95a/4, 95a/7), 97a/4, 97b/1, 97b/1, 98a/3, 98a/7/8/9/9, 98b/7/8, 99a/2, 9a/7, 9b/4, 9b/6, 138b/4/8, 44b/9, 49b/9, 155a/7, 81b/8, 43a/5, 55b/8, 71b/7, 89b/9), 107a/6, 43a/2, 45b/4/7, 155b/1, 18a/2, 35b/4, 107a/4, 42b/8, 6a/1, 89b/1), maña (KE 114b/2, 97a/5, 9b/4, 172b/7), saña (KE 143a/3, 15a/1, 172a/8, 22b/6/7, 25b/8, 63b/7, 81b/8), baña (KE 54b/2), saña (ŞM 59b/5, 85b/18, 59b/8), muña (ŞM 30b/12), aña (ŞM 12b/2, 16b/7, 46a/3, 5b/16, 9a/5, 100b/1, 100b/4, 101a/16, 101a/7, 102a/18, 103b/13, 104a/13, 104b/11, 104b/13, 104b/17, 104b/2, 104b/7, 105a/2, 106a/10, 106b/11, 106b/6, 107a/18, 111b/18, 112a/13, 112a/16, 112a/9, 113a/18, 113b/18, 114a/1, 114a/10, 114a/4, 115b/13, 116a/2, 116a/4, 116a/6, 116b/12, 116b/7, 117a/2, 118b/9, 120b/13, 123b/1, 131a/8, 14a/3, 17b/14, 19a/13, 19a/3, 23b/12, 24b/10, 26a/16, 39b/16, 51b/3, 53a/12, 53b/3, 56a/18, 56b/2, 62a/14, 66b/15, 67b/8, 68a/9, 71a/7, 71b/12, 72a/3, 72a/4, 72b/9, 80a/7, 81a/17, 81a/8, 82b/11, 84a/14, 85a/16, 85b/5, 87b/15, 89b/9, 92b/15, 94a/11,

96b/3, 99a/11, 121a/3), kuluña (TZ 85a/2), maña (CC 11a/13, 29b/14, 33b/4), saña (CC 33b/15, 15a/3, 15a/3), ataña (CCII 72b/17), atña (CCII 70a/9), boyuña (CCII 58b/5), maña (CCII 61a/23/24, 63a/17/18), mürvetiñe (CCII 72b/13/14), ogluña (CCII 70b/11/12), ovliña “oğul” (CCII 72a/9), rahimiñe “merhamet” (CCII 72b/17/18), yesusiña (CCII 71a/15), yollarıña (CCII 70a/6), yoluña (CCII 71a/15), caniña (CCII 63a/16), boyuña (CCII 58b/5), aña (CCII 61a/12, 61a/13/14/15, 61a/18/19, 62a/3/4, 63a/8, 63a/14, 63a/27, 63a/33, 73a/4 74a/10), üstüñe (KF 71a/6, 152b/1, 152b/1, 152b/1, 170b/5), baña (KF 26a/3, 27a/3, 27a/3, 28b/2, 29b/1, 29b/5, 30a/2, 31a/4, 32a/3, 34b/5, 36a/1, 37a/1, 39b/1, 55a/6, 71b/6, 81a/3, 87a/1, 87a/4, 87a/5, 94a/6, 94b/5, 95a/1, 114a/3, 118b/4, 226a/5, 256b/5, 256b/7), ‘aşığıña (GT 236/6), atña (GT 13/11), ataña (GT 270/3), başıña (GT 69/3, 114/12), boynuña (GT 145/129), burnuña (GT 123/10), cemāliñe (GT 229/11), cevriñe (GT 266/7), dostlarıña (GT 323/4), hıdmatıña (GT 22/8), hıkmüñe (GT 295/1/13), iliñe (GT 188/7), iñekiñe “avurt, çene” (GT 235/12), maña (GT 15/2/8, 35/13, 37/2, 38/5/6, 39/5/7, 40/10, 68/8, 72/7/8, 80/7/8, 85/1, 88/3, 107/9, 109/9, 111/1, 116/8, 118/3, 121/9/11, 122/10, 127/7, 134/4, 136/1/9, 149/1, 152/13, 163/3, 165/8, 174/7, 182/5, 184/12, 189/9, 191/1, 203/11, 213/9, 214/13, 222/4, 227/3, 229/6/9, 230/5, 231/13, 232/7, 235/9, 242/4, 244/10, 263/9, 267/5, 268/9/12, 269/8, 273/10, 276/7, 290/1, 301/7, 309/3, 314/3/5), maqşuduña (GT 50/10), kuluña (GT 295/6), közüñe (GT 35/3), kavliñe (GT 340/1), katiña (GT 148/7), kadriñe (GT 328/2), aña (GT 4/3, 14/7, 28/8, 31/13, 32/9, 41/11, 45/2/9/11, 51/8, 59/3, 61/2, 62/2/4/7, 67/3, 73/13, 75/2, 76/12, 81/4, 82/7, 85/12, 93/1, 94/11, 95/12, 96/5, 110/2, 113/1, 115/4, 119/6/11, 129/10/13, 130/3, 148/5, 149/6, 150/5, 151/6, 153/3, 164/5, 165/4, 166/4, 169/3/9, 170/8, 174/11, 175/6, 182/4, 188/6, 191/5, 193/2, 194/8, 197/3/5, 200/9, 210/1, 215/9, 218/11, 223/10, 226/13, 233/3, 236/10/11, 238/7, 241/9, 246/9, 247/8, 251/2, 253/1, 257/8, 259/11, 265/5, 273/12, 277/11, 281/12, 283/9, 285/1/9, 288/11, 293/9, 295/3, 303/12, 311/8, 314/4/5, 324/7, 327/1, 340/9, 345/4/11, 356/2), oğlanlarıña (GT 286/12), nefisiñe (GT 226/1), nahlesiñe (Gt 115/11), yüzüñe (GT 232/11), saña (GT 6/9, 10/10, 13/8, 28/6/10, 30/7, 39/8, 51/6/8, 78/9, 89/7, 96/1, 98/7, 100/7, 103/4, 124/13, 128/11, 163/5, 170/10, 205/2, 207/6, 208/10/13, 217/10/13, 229/4/5, 235/8, 236/10, 244/7, 245/9, 252/4, 260/2/10, 288/1/7, 292/6, 319/11, 320/1, 323/11, 326/7, 327/7, 351/7, 354/12), ra’iyyetiñe (GT 38/8), öziñe (GT 201/10), özüñe (GT 90/12), zātıña (GT 13/11), renciñe (GT 30/12), üstüñe (GT 257/11), nefsiñe (GT 154/13, 300/7), aña (KFT 10a/11, 10b/18, 5a/9, 8b/15, 9a/22, 9b/35, 9b/41, 9b/48, 9b/53), maña (KFT 12a/4,

12a/8, 13b/2, 13b/20, 13b/25, 13b/26, 13b/37, 13b/9, 15a/14, 15a/2, 15a/5, 18b/38, 20b/45, 6b/13, 6b/2, 7a/18, 7a/27), saña (KFT 16a/39, 17b/4, 20b/40, 20b/51, 3b/37, 6b/3, 6b/48, 7a/13, 7a/15, 7a/26, 7a/29, 7b/13), aña (İM 25b/3, 2a/3), maña (İM10b/3, 11a/3, 11a/3, 11b/2, 13a/4, 14a/6,14a/7,14b/1, 14b/4, 14b/5, 17b/7, 19b/5, 20b/4, 20b/4, 20b/5, 21b/3, 22a/4, 22a/5, 34a/2, 34a/5, 37b/7, 38b/4, 38b/4, 39b/5), ümmetiñe (İM 39a/6), saña (İM 11a/4, 14b/6, 17b/6, 17b/7, 18a/5, 19b/4, 21a/1, 21b/4, 21b/7, 25b/4, 38b/3), nefsiñe (İM 40a/1)

4. 1. 2. Ayrılma Hâli Eki

Ayrılma hâl eki Eski Türkçede konsonat uyumuna bağlı olmayarak – *tin*, – *tin*, –*din*, –*din* şeklinde dar vokallidir. Batı Türkçesinde ise, yönelme hâli eki ve bulunma hâli eklerinin tesiri ile olacak, ek geniş vokalli olmuştur. Başındaki konsonant bakımından ise Batı Türkçesinde ekin uzun zaman sadece *d*'li şekilleri görülmüş, *t*'li şekiller ise son zamanlarda konsonant uyumuna bağlanınca ortaya çıkmıştır. Yani ayrılma hâli eki Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlıcanın ilk dönemlerinde –*dan*, –*den* şeklindedir. Osmanlıcanın sonlarında konsonant uyumuna bağlanarak bugünkü – *dan*, –*den*, –*tan*, – *ten* şekillerini almıştır (Ergin, 2013: 236). Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen –*dan* , – *den* ayrılma hâli eki Kıpçak Türkçesi metinlerinde – *din* ayrılma hâli eki ile karışık olarak görülmektedir (Güner, 2013: 192). Bu bilgilerden hareketle biz de Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülen – *dan*, *den* ayrılma hâli ekini Oğuzca bir unsur olarak değerlendirdik.

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

şağrısından (BVP 73/4), oynamaktan (BVP 120/4), öñinden (BVP 78/2), şıfatlardan (BVP 22/1, 92/4), sincisinden (BVP 15/5), süñük(5)lerinden (BVP 15/6), süñükünden (BVP 32/2), ta'âlâdan (BVP 7/6), tarafından (BVP 32/5), toğandan (BVP 9/7), topuğdan (BVP 80/5), tözinden (BVP 71/7), turmağdan (BVP 118/7), kâditân(6)dan (BVP 79/7), kâhelden (BVP 62/3), kaçından (BVP 44/6), kefelinden (BVP 74/7), kıлмаğdan (BVP 5/1), kişiden (BVP 119/1), mingenden (BVP 119/1), çıkmağdan (BVP 121/2), çanağdan (BVP 94/4), çigininden (BVP 48/4), dilinden (BVP 117/2, 5/3, 6/4), dizinden (BVP 50/7, 96/4), bakmağtan (BVP 78/4), barçadan (BVP 1/5),

başından (BVP 78/2), birinden (BVP 110/7, 69/2, 87/5, 89/2), boynundan (BVP 38/7), bögrekinden (BVP 68/2), bundan (BVP 58/7), arkasından (BVP 15/7), ardından (BVP 75/7, 78/2), aşağısından (BVP 35/1, 44/1, 49/1), arşundan (BVP 91/2), aşıldan (BVP 47/1), ayakından (BVP 75/3), hālinden (BVP 15/4), hārikinden (BVP 96/2), hec'inden (BVP 41/3), ıstābıldan (BVP 119/3), içinden (BVP 23/5, 56/7), 'illetlerden (BVP 17/7, 17/7), işinden (BVP 60/6), olmakdan (BVP 121/4), yırağdan (BVP 84/5, 84/6, 92/6/6), yamızından (BVP 108/3), yanından (BVP 58/5), yakından (BVP 12/1), yahşısından (BVP 8/6), yirden (BVP 104/2, 59/1, 59/3), yirinden (BVP 121/3, 27/1, 56/3), yokdan (BVP ¼), yörimekten (BVP 119/1), yukarısından (BVP 48/2, 78/6), yukarudan (BVP 48/6), urmağdan (BVP 120/3), üstinden (BVP 26/5), vağtından (BVP 18/7), andan (BVP 11/7, 117/3, 63/5 12/4, 16/3, 20/4, 32/2, 35/4, 63/3, 90/3, 91/3), anasından (BVP 40/4), 'acebinden (BVP 70/5), altından (BVP 44/4), eyegülerinden (BVP 68/1), gezden (BVP 87/7, 88/1, 88/2), gözinden (BVP 37/4), önünden (BVP 78/2),

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul Nüshası

altından (BVİ 59a/2, 67a/9), aluçdan "alıç, yabani elma" (BVİ 52a/11), ağından (BVİ 49a/24, 66a/8), ağızından (BVİ 41a/18, 50b/4, 53a/22, 57a/23, 57b/8, 59b/10) ağığdan (BVİ 42b/13, 64b/5, 66b/13), añasından (BVİ 6a/4, 6a/5, 28a/6, 28a/7, 28a/9, 28a/10), arkasından (BVİ 3a/7), arasından (BVİ 42a/9), alından (BVİ 6b/3), āfetden (BVİ 33a/2), 'aşırından (BVİ 39a/1), aruğdan (BVİ 34a/20), artından (BVİ 10a/11, 10a/25), arpadan (BVİ 38b/10), arşundan (BVİ 12b/3), aşağısından (BVİ 5a/21, 6a/25, 7a/7, 35a/12), aşağıdan (BVİ 64a/12, 66a/9), atdan (BVİ 3a/4, 66b/9), ayaklarından (BVİ 44b/2), ayakından (BVİ 37a/1, 54b/12, 56b/13), ayğırdan (BVİ 13b/8, 13b/11), balasından (BVİ 14a/14, 14a/15), bağlamağdan (BVİ 63b/11), baldan (BVİ 67b/10), basğandan (BVİ 22b/5), başından (BVİ 10a/25, 53a/9, 53a/13), baytarlardan (BVİ 23a/19), bıgınıñdan (BVİ 50b/18), bilekden (BVİ 27b/15, 27b/17), bişğenden (BVİ 54a/19), bişmesden (BVİ 63b/22), boğundan (BVİ 27b/21), boğunından (BVİ 28a/2), boğunlarından (BVİ 36b/21, 37a/2), bolmağdan (BVİ 10b/3, 17a/23, 55b/7), bolğandan (BVİ 17b/2, 66a/22), birisinden (BVİ 24b/17, 25a/6, 39b/7, 40a/1, 40a/3, 40a/7, 41b/4, 45b/11, 46b/12, 46b/12, 46b/10, 67b/14), birinden (BVİ 9a/22, 12a/8, 12a/16, 16a/8), birmekden (BVİ 67a/19), bolmasdan (BVİ 66b/11), bolmazdan (BVİ 37b/4), bögrekinden (BVİ 9a/17, 69a/14), boyunundan (BVİ 56b/12, 68a/21), buğdaydan (BVİ 38b/11), burundan (BVİ 36a/5, 36a/7, 36a/10, 36a/20,

36b/23, 37b/17, 37b/21, 38b/19, 38b/20, 38b/22, 39b/10, 39b/15, 40a/9, 40a/25, 40b/20, 41a/3, 42a/24, 46a/13, 48b/17, 48b/21, 49a/3, 50a/9, 50a/10, 50b/3, 50b/4, 50b/21, 53b/5, 53b/8, 53b/19, 55b/20, 55b/20, 60a/20, 62a/12, 69a/18), çağırardan “şarap” (BVİ 41b/16), çıkmağdan (BVİ 17b/21), çapmakdan “koşmalı sürmek” (BVİ 58b/24), çanağdan (BVİ 12b/25), çigininden (BVİ 7a/3), dağdan (BVİ 20a/1), dānesinden (BVİ 45a/15), Ebu Yusuf’dan (BVİ 24b/14, 25a/1), divārdan (BVİ 58b/23), dudakından (BVİ 58b/16), devālardan (BVİ 26b/5, 40a/15, 67b/19), devālarından (BVİ 69b/9), devādan (BVİ 24a/13, 39b/13, 67a/25), dānesinden (BVİ 45a/15), fārisīden (BVİ 51b/17), evvelinden (BVİ 47b/7), haddinden (BVİ 26b/11), hālinden (BVİ 3a/5), ğardan (BVİ 54b/13), harāretten (BVİ 29a/22, 66b/2), harekden (BVİ 33a/1), hārikinden (BVİ 13a/9), hılkatinden (BVİ 26b/11), hevādan “heves” (BVİ 67a/15), hılıtdan (BVİ 35b/14), içinden (BVİ 4a/3, 8a/3, 17b/13, 25b/19, 26a/6, 28b/15, 30a/20, 30b/10, 31a/7, 43b/19, 44a/16, 44a/17, 44a/18, 47a/14, 58b/19, 64b/4, 68a/12), içmekden (BVİ 63b/10, 67a/8), ileğenden (BVİ 41b/10), ‘ilaçdan (BVİ 60b/17), ileyinden (BVİ 10a/25), ‘illetden (BVİ 26a/1), incirlerden (BVİ 19b/16), ilinden (BVİ 20b/12, 36b/25, 38a/18, 54b/11, 56b/13, 63b/16), ıstanbuldan (BVİ 17a/10), issiden (BVİ 67a/14, 68a/9), işden (BVİ 8a/24), itinden (BVİ 29b/9, 63a/16), itden (BVİ 7b/2, 15b/1), iyegülerinden (BVİ 9a/16), incirlerden (BVİ 19b/16), kıandan (BVİ 66b/3), karından (BVİ 28b/14), kāzītāndan (BVİ 10b/10), kefelinden (BVİ 10a/6), kabından (BVİ 38a/19), kendünden (BVİ 52b/10), kaşından (BVİ 6b/4), kıılmağdan (BVİ 22b/10, 26a/3), kıılğandan (BVİ 24b/5, 28b/19), kıızıldan (BVİ 51b/1), kıçeden (BVİ 41a/9, 41b/15), kıirmekden (BVİ 29a/23), kıolından (BVİ 38a/24), kıoltuğından (BVİ 54a/24), kışiden (BVİ 17a/8), kışi(19)lerden (BVİ 17a/20), kıozdan (BVİ 17b/7, 26b/14), kıögüsinden (BVİ 16a/2), kıoyğandan (BVİ 44a/1), kıünden (BVİ 13b/24, 24a/17, 38b/1, 45b/17, 62a/22, 69a/10), kıözinden (BVİ 5b/12, 40a/25, 64b/15, 67a/5), kıöydürmesden (BVİ 21b/7, 23a/21), kıuğuldan (BVİ 23b/14), kıurğuşundan “kıuruş” (BVİ 19a/14), kıulakından (BVİ 46a/6), kıektāfdan (BVİ 33a/1), kıa‘lefdan “kıamanlık” (BVİ 28b/3, 53a/8, 63b/5), kıağaddan (BVİ 58b/24), kıeşşeden (BVİ 18b/20), kıınmekden (BVİ 17a/9, 17a/24), kıundan (BVİ 8a/13, 58a/4), kıunlardan (BVİ 56b/11), kıücerreblerden “kıecrübe edilmış” (BVİ 20b/23, 31a/1), kınātıfdan “kıelva” (BVİ 57b/12), kıotdan (BVİ 38a/15), kıotından (BVİ 64b/19), kıoynamağdan (BVİ 17a/17), kıandan (BVİ 2b/12, 2b/15, 3a/9, 3b/7, 5a/4, 5a/24, 8a/25, 8b/17, 10a/1, 11a/22, 11b/8, 12a/23, 12b/4, 13b/9, 13b/11, 13b/12, 13b/15, 13b/16, 13b/22, 16b/23, 17b/12, 17b/18, 17b/24, 18a/3, 18a/4, 18a/7, 18a/9, 18a/11, 18a/12,

18a/14, 18a/17, 18a/18, 18b/1, 18b/8, 19a/15, 19a/17, 19a/18, 19a/24, 19a/25, 19b/1, 19b/3, 19b/11, 19b/14, 19b/17, 19b/22, 19b/24, 20a/5, 20a/22, 20b/5, 20b/19, 20b/20, 21a/11, 21a/13, 21a/21, 21a/22, 21b/11, 21b/13, 21b/17, 21b/19, 21b/20, 21b/21, 21b/25, 22a/6, 22a/10, 22a/11, 22a/20, 22b/1, 22b/4, 22b/12, 22b/15, 22b/17, 22b/19, 22b/20, 22b/21, 22b/24, 22b/25, 23a/1, 23a/9, 23a/22, 23a/24, 23b/2, 23b/4, 23b/14, 23b/24, 24a/4, 24a/6, 24a/8, 24a/9, 24a/15, 24a/16, 24a/18, 24a/24, 24a/25, 24b/2, 24b/13, 24b/18, 24b/24, 25a/17, 25a/18, 25a/24, 25a/25, 25b/2, 25b/3, 25b/5, 25b/8, 26a/6, 26a/9, 26a/14, 26a/20, 26a/21, 26b/2, 26b/6, 26b/19, 27b/1, 27b/3, 27b/8, 27b/24, 28a/2, 28a/20, 28b/9, 28b/19, 29a/5, 29a/10, 29a/11, 29a/19, 29b/8, 29b/12, 29b/16, 29b/20, 29b/22, 30a/1, 30a/3, 30a/5, 30a/6, 30a/10, 30a/12, 30a/25, 30b/2, 30b/3, 30b/7, 30b/16, 31a/14, 31a/19, 31a/20, 31b/3, 32a/3, 32a/24, 32b/1, 32b/3, 32b/8, 32b/15, 33a/15, 33a/16, 33a/24, 33b/17, 33b/18, 33b/21, 34a/15, 34a/17, 34a/23, 34b/1, 34b/2, 34b/4, 34b/6, 34b/19, 34b/21, 35a/5, 35a/6, 35a/8, 35a/16, 36a/13, 36a/14, 37a/3, 37a/14, 37a/3, 37a/4, 37a/, 37b/23, 38a/3, 38a/15, 38a/18, 38a/19, 38a/20, 39a/24, 39b/20, 39b/23, 40a/16, 40b/7, 40b/11, 41a/10, 41a/14, 41a/17, 41b/12, 41b/23, 41b/24, 42a/5, 42b/3, 43a/9, 43a/13, 43a/17, 43b/10, 43b/11, 43b/12, 43b/20, 43b/21, 44b/4, 44b/9, 44b/13, 44b/14, 44b/16, 44b/17, 45a/15, 45a/16, 45a/21, 45a/22, 45a/23, 45b/7, 45b/13, 45b/15, 45b/16, 45b/24, 46a/11, 46a/19, 46a/23, 46b/14, 46b/17, 46b/20, 46b/25, 47b/9, 47b/11, 47b/14, 47b/16, 47b/17, 48a/1, 48a/8, 48a/10, 48a/11, 48a/19, 48a/22, 48a/23, 48a/25, 48b/6, 48b/10, 48b/11, 48b/17, 49a/1, 49a/5, 49a/6, 49a/10, 49a/16, 49a/17, 49a/19, 49b/16, 49b/24, 49b/25, 50a/1, 51a/23, 51b/5, 51b/6, 51b/9, 51b/10, 51b/11, 51b/15, 51b/17, 51b/19, 51b/25, 52a/1, 52a/20, 52b/11, 52b/19, 53a/14, 54a/4, 54a/6, 54a/7, 54a/10, 54a/24, 54b/11, 54b/22, 55a/12, 55a/17, 55a/18, 57a/21, 57b/14, 57b/23, 59a/24, 59a/25, 59b/2, 59b/3, 59b/4, 59b/19, 59b/21, 60a/13, 60a/14, 60a/15, 60a/20, 60b/3, 60b/10, 60b/22, 61a/6, 61a/7, 61a/10, 61a/15, 61a/21, 61a/22, 61a/23, 61a/25, 61b/24, 62a/4, 62b/14, 62b/18, 62b/20, 62b/21, 63a/6, 63a/14, 63a/16, 63a/17, 63a/18, 63a/19, 63a/20, 63a/21, 63b/24, 64a/4, 64 a/25, 64b/3, 64b/8, 65a/14, 65a/7, 65b/3, 65b/4, 65b/15, 66a/9, 66b/6, 66b/21, 67a/11, 67a/23, 67b/15, 67b/16, 67b/18, 67b/19, 67b/24, 67b/25, 68a/2, 68a/5, 68a/6, 68a/12, 68a/20, 68a/21, 68b/2, 68b/17, 68b/18, 69a/2, 69a/3, 69a/6, 69a/7, 69a/11, 69a/15, 69a/16, 69a/17, 69a/23, 69b/16), sincisinden (BVİ 11b/4), siñirden (BVİ 25b/12, 28a/15), şıfatlardan (BVİ 3b/20, 12b/11), siñirinden (BVİ 31a/1, 32a/22), siñirlerden (BVİ 27b/20), sirkeden (BVİ 47b/8), sondan (BVİ 45b/22), sowuqdan (BVİ 49b/1, 50a/23, 50b/25, 51a/24, 55b/6,

67a/14, 67a/22, 67b/12, 68a/3), suwdan (BVİ 44b/14, 51a/9, 55b/18, 65a/16), suwından (BVİ 48b/22, 51a/19), sebebden (BVİ 59a/3), önelmesden (BVİ 17a/23), sağırsından “sağrı” (BVİ 9b/24), sebebinden (BVİ 14a/14), segrimekten (BVİ 19a/20, 58b/23), şişmekden (BVİ 20a/11), süñükünden (BVİ 25b/17), taşından (BVİ 17b/14, 25b/19, 26a/7, 26b/20, 28a/13, 30a/21, 47a/15), telükünden (BVİ 48b/15), tarafından (BVİ 5a/7), şişikden (BVİ 21b/2), tamarından (BVİ 47a/14, 51b/4, 59a/4, 63a/10), tamağdan (BVİ 52b/24), tamağından (BVİ 67a/21), tamarından (BVİ 47a/14, 51b/4, 59a/4, 63a/10), tigmekten “değmek” (BVİ 17b/22, 17b/23, 33b/19), tãhundan (BVİ 31a/9, 31a/23, 32b/21, 39a/11), ta‘aladan (BVİ 14b/5), tãrfadan (BVİ 55a/11), toğğandan (BVİ 2b/1), tizinden (BVİ 7a/18, 13a/11), tirmekden (BVİ 49b/2), tiriden (BVİ 22b/2, 22b/3, 42b/2), topuğdan (BVİ 10b/15), tozdan (BVİ 31a/12), tüzinden (BVİ 9b/14, 50b/5, 60a/10), turmağdan (BVİ 17a/8, 29a/24, 32a/25), tuyağından (BVİ 44b/1, 44b/8), uçından (BVİ 43b/10), urmağdan (BVİ 17a/16, 17b/24, 63a/9), üstinden (BVİ 46a/17), vağiden (BVİ 20a/21, 21a/11), vağtından (BVİ 3a/24), yağdan (BVİ 19a/18, 28b/18, 32a/8, 33a/13, 33a/15, 50a/22), yağından (BVİ 21b/4, 50a/14), yağırından (BVİ 39a/7), yağlağandan (BVİ 45b/21), yamızından “kaşık” (BVİ 15b/15), yirinden (BVİ 3a/7, 4a/23, 10a/15, 18a/19, 22a/6, 22a/7, 27b/17, 43b/9, 57b/3, 64a/18), yandan (BVİ 63b/2), yirden (BVİ 8a/14, 8a/16, 15a/14, 20b/1, 29b/11, 42a/13, 43b/15, 44a/8, 44a/10, 44a/11), yilden “yel” (BVİ 29b/24), yimekten (BVİ 26a/17, 30b/18, 32b/22, 58b/6, 60a/1, 63b/10), yırağdan (BVİ 11b/14, 11b/16, 12b/13), yıılmakdan (BVİ 63a/1), yassısından (BVİ 6b/25), yandan (BVİ 8a/12, 22a/21, 23a/6, 25b/20, 30b/14, 66a/6), yandan (BVİ 63b/2), yubuseden (BVİ 29a/22) yuğandan (BVİ 24b/3, 26b/4), yuğarundan (BVİ 6b/25, 10b/4), yumurtğadan (BVİ 68a/15), yügenden (BVİ 49a/18), yügürmekden (BVİ 58b/22), zerāricden (BVİ 18b/23, 25a/21), zeyitden (BVİ 57b/4), zirāvendden “bitki adı” (BVİ 52a/12), zamandan (BVİ 54a/25), zebilden (BVİ 55b/6), diltilinden (BVİ 43b/9)

El- Kavânînü’l- Külliyye li- Zabti’l- Lügati’t- Türkiyye

biyden (KK 50a/12), bizden (KK 54a/7), menden (KK 49a/5, 50b/2, 54a/6), munđan (KK 51a/12), senden (KK 54a/7), sizden (KK 54a/7), tünekünden (KK 51a/1), yıldan (KK 51a/3), zuhurdan (KK 46a/1), yuğarıdan (KK 61b/11), özden (KK 30b/8, 59a/7), aydan (KK 51a/2), özdenlik (KK 30b/8), şārdan (KK 50b/1)

Kitâb Fî Riyâzâtî'l- Hayl Tercümesi

andan (RH 4b/7, 50a/1, 10a/5, 10a/8, 10b/1, 10b/5, 10b/8/9, 11a/1, 11a/2, 11a/4/4, 14b/3, 15b/3, 17b/9, 18a/1, 20a/5, 20b/2/2, 20b/6, 20b/8, 21a/4, 21b/9, 22a/3, 22a/9, 23a/4, 24a/6, 24a/8, 24a/9, 25a/8, 27b/3/4, 30a/3, 30b/5, 31a/1, 31a/3/4, 31b/5, 32a/8, 33b/3, 36b/6/8, 36b/9, 37a/7/8, 37b/2/3, 40a/8, 40b/8, 41b/4, 41b/8, 46b/8/9/9, 47a/1/2/3, 48a/2/3/4/5, 48a/6, 48b/7, 50b/2, 52a/2, 54b/9, 64a/2, 64a/3, 65b/9, 66a/1, 66b/9, 67b/3, 68b/4, 6b/1, 6b/5, 6b/8, 74a/4, 75a/7, 77a/6, 78a/1/3, 78a/7, 78b/3, 78b/4, 79a/8, 7a/9, 80b/1, 80b/5, 82b/7, 83b/2, 83b/4, 84a/1, 84a/3, 84a/8, 84b/9, 85a/1, 85a/1, 86a/5, 86a/7, 86b/3, 87a/3, 88a/9, 89a/2, 89b/2, 8b/4, 8b/9, 91a/9, 91b/3, 91b/7, 92a/2, 93a/6, 93b/9, 94a/6, 94b/3, 94b/6, 95a/6, 95a/7, 96a/1, 96b/1, 97b/2, 99a/3/4, 99b/5, 100b/7, 101a/8, 37a/2, 64a/5, 77b/4, 78a/9, 93a/8, 99b/2), andandur (RH 74a/1), anlardan (RH 12a/4, 9b/8, 77b/8), ‘anzerutdan (RH 87a/3), arhasından (RH 72a/6), arkasından (RH 71a/1, 77a/8), artkarından (RH 81a/9), aşlından (RH 63b/9), aşağıdan (RH 54a/1, 77b/6, 78a/4, 96b/4, 77b/7, 79b/7), aşağısından (RH 88a/6), atğandan (RH 25b/6, 26b/9, 28a/1), atdan (RH 100a/6), atmağdan (RH 54a/1, 54a/6, 7a/8, 55a/4, 56a/8), (RH 101a/3), ayağından (RH 101a/3), ‘aybdan (RH 76b/5), ‘ayblardan (RH 43b/3), ‘ayıblardan (RH 75a/2), açmağdan (RH 26b/3, 39b/4), açmağdan (RH 59a/5), ağacından (RH 9b/6), ağdan (RH 74a/1), ‘alefden (RH 94b/8), altından (RH 15b/8, 16b/5), alnından (RH 70b/1), barmağdan (RH 58a/6, 58b/9), bağlamağdan (RH 3b/2), baldan (RH 96b/8), baldırından (RH 83b/8), barçasından (RH 10b/7), barmağından (RH 59b/7), barmağlarından (RH 27b/3), başından (RH 101b/2, 70b/3, 76a/7), bilekden (RH 37b/9), biçareden (RH 2b/1), bir kezden (RH 38b/9), birbirinden (RH 39b/3, 85a/6, 39b/4), birinden (RH 63b/5, 91a/3), bişden (RH 43b/2, 52b/5), bizden (RH 6b/6), boğmağdan (RH 55b/1), boğundan (RH 37b/5), boğumından (RH 58a/3, 58b/6), bolmağdan (RH 48a/1), bolmağdan (RH 52b/8, 58a/9, 54a/2/2, 54a/7/8, 56b/9, 58a/3, 60a/4, 63a/8/9, 63b/2), bundan (RH 84a/6), burunğıdan (RH 27b/1), burnından (RH 84a/4/5, 95a/5), birden (RH 35a/3, 35a/9, 34b/9, 35a/6), ornamağdan (RH 63b/4), otdan (RH 6b/3), çekmeginden (RH 73b/4, 46b/2, 48b/4, 49b/4, 50a/4, 51a/3, 53b/9, 57a/8, 57b/8, 47b/8), çemenlerinden (RH 5b/9), çıkarmağdan (RH 47b/9, 48b/5, 4b/1), çıkğandan (RH 63a/3), çeynemekden (RH 80a/9), çıkandan (RH 84b/6), dibinden (RH 88a/8), dertden (RH 88b/8), dörtten (RH 45a/6), durmağdan (RH 48b/5, 84b/8), dutmağdan (RH 36a/4, 46a/7/8, 62a/4, 49b/3, 50a/6/7, 51b/2, 52b/7, 52b/9, 54a/4, 54a/5, 55b/2/3, 56a/7, 56b/8, 57a/1, 57b/8, 58a/1, 58b/3, 62a/5, 47b/7),

düşmandan (RH 12b/4, 12b/9), düşmeden (RH 13a/4/6), elinden (RH 21a/9), endāmdan (RH 34b/8, 35b/1), ellisinden (RH 80b/7), etinden (RH 73b/2), evvelden (RH 90a/7, 99a/2), güneşden (RH 70a/8),), günden (RH 86a/5, 97b/3), gidergenden (RH 85b/8), göksünden (RH 51a/7), gezlemekden (RH 53b/7, 53b/8), gidergenden (RH 85b/8), ḥabbetü'l- hażrādan (RH 88b/9), ḥadden (RH 54a/3), ḥaşletden (RH 49b/2, 50a/2, 51a/1, 51b/1, 52a/3, 53b/5, 55a/2, 56a/2, 56b/7, 57b/7, 60a/2, 60b/9, 62a/2, 63a/3), içinden (RH 36a/7, 38a/2, 42a/7, 91a/7, 42b/1, 43a/1, 43a/3), içindendir (RH 42b/4), ıtlākdan (RH 26b/2, 26b/6), içgeriden (RH 46b/2), ikiden (RH 34a/4, 64b/2), 'illetden (RH 84b/3, 86b/7, 86b/7), indürmekden (RH 51a/5), incgelikden (RH 70b/4), itmemekden (RH 52a/7), ḳabuğundan (RH 87a/4), itmemekden (RH 52a/7), ḳabzasından (RH 19b/1), ḳaralığından (RH 73b/8), ḳarışdan (RH 65a/8, 65b/2), ḳarşudan (RH 70a/8), ḳatısından (RH 46b/5, 48b/6, 50a/7, 62b/3), kişiden (RH 62b/9), kiçilikden (RH 97b/6), kişilerden (RH 4b/5, 6b/1), aldan (RH 76b/9), kitāblardan (RH 2b/1/2), ḳoldan (RH 21a/6/7, 39a/2), ḳopmağdan (RH 63b/1), ḳoymağdan (RH 51b/4, 52a/9, 52a/4, 55a/3, 56a/5, 58a/8, 58b/2), ḳuvvetden (RH 3b/2, 3b/4), ḳuvvetinden (RH 8b/4), ḳuyruğundan (RH 94b/2), levnden (RH 77a/3), mahluḳlardan (RH 1b/6), maḳ'atdan (RH 96a/9), nesneden (RH 13b/1, 46a/7, 102a/1, 47b/6, 48b/3, 52b/7, 55a/9, 59a/3, 67a/8, 73b/1, 80b/2), nesnelere (RH 36b/1) oğlanlarından (RH 4b/3), merhemden (RH 86b/4), mundan (RH 10a/8, 18a/2, 44a/9, 10b/2, 10b/6, 19b/2, 19b/3, 36a/1, 46b/6, 49a/4, 53a/5), minmekden (RH 5a/5), oḳcılardan (RH 31b/7), oḳdan (RH 23a/4, 25a/6, 41b/3), oḳlardan (RH 18a/8), olmağdan (RH 59a/7), renclerinden (RH 83a/3), sekizden (RH 34a/6, 34b/1, 34b/5), sancmakdan (RH 6a/7), senden (RH 47b/5, 50b/8, 51a/8, 48b/2, 49b/1), sağından (RH 77b/9), şaḫabelerden (RH 6b/7), sidüğinden (RH 92b/7), solından (RH 77b/9),), tamarından (RH, 95b/9, 88b/1), tamarlarından (RH 88a/7), taşından (RH 23a/2, 38a/1, 42a/9, 42b/7, 43a/2/2, 43a/5), taşḳarıdan (RH 48b/1), taşḳarudan (RH 47b/4), tāzeliğinden (RH 73b/3), te'ālādan (RH 3a/2), tigmekden (RH 58a/4), tibinden (RH 93a/7), tîmārsuzluğdan (RH 85a/2), tirilmekden (RH 53a/1), tişinden (RH 73b/2), tişlerden (RH 78b/8), tizniñden (RH 47b/3), tıdurmazdan (RH 31a/1), tutmağdan (RH 53b/6, 62a/3), ucından (RH 40b/4), uçmağdan (RH 10a/4, 8a/2, 9b/2), uzunından (RH 46b/3/5, 62b/3, 50a/5), urulmağdan (RH 57a/8), üçden (RH 45b/5), üstādlardan (RH 28a/3), üstāzdan (RH 61b/6), vāsītāniyyatdan (RH 79b/3), vāsītāndan (RH 79a/5), yaḳından (RH 13a/7), yaşımağından (RH 100b/6), yanından (RH 70b/3, 78a/2, 98a/2, 99b/4), yaşıdan (RH 82b/6), yaydan (RH 23a/9, 33b/9, 38b/1, 38b/6,

48a/7, 60b/6, 63a/2) yaylardan (RH 32b/7), yumşakından (RH 63a/6), yukarudan (RH 53b/9, 77b/6, 79b/6), yigirmiden (RH 80b/6), yıldan (RH 78b/3), yincgesinden (RH 63a/7) yirden (RH 22a/8, 44b/2, 45a/3), yiynilikden (RH 63a/5), yoğunluğdan (RH 70b/4), yokdan (RH 1b/3), yirinden (RH 18a/2, 53b/8), yukarıdan (RH 77b/7), yugandan (RH 93b/2), yağından (RH 94b/5/6), yahşıdan (RH 85b/4, 99a/7, 86a/4, 88b/4, 91a/4, 92a/3, 92a/6, 93b/9), çağırdan (RH 89a/1, 92b/6, 93a/2), çapmağdan (RH 26a/2, 51a/8, 60a/3), çigninden (RH 25b/9), içinden (RH 43a/5)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşâb Tercümesi

ağaçından (İN 10r/6), andan (İN 21r/2/2), aşağıdan (İN 54v/1), bağlamağdan (İN 4r/2), berk, dutmağdan (İN 50v/6), beşdan (İN 53r/5), durmağdan (İN 49r/6), dörtten (İN 45v/6, 46v/2), dutmağdan (İN 36v/4, 46v/7, 46v/8, 48r/7, 50r/3, 50v/7, 52r/2, 53r/7, 54v/4/5, 56r/2, 58r/8, 62v/4, 56r/3, 56v/7, 57r/8, 57v/1, 58v/1, 59r/3, 62v/5), elinden (İN 21v/9), etmemekden (İN 52v/7), çıkarmağdan (İN 48r/9, 49r/5), kıtasından (İN 47r/5, 50v/7, 63r/3, 63v/5, 64r/3), kezmekden (İN 54r/7, 54r/8), koymağdan (İN 52r/5, 52v/4, 52v/9, 55v/3, 56v/6, 58v/8, 59r/2), etmemekden (İN 52v/7), kögsüñden (İN 51v/7), tıdurmazdan (İN 31v/1), olmamağdan (İN 59v/7), tegmekden (İN 58v/5), yerden (İN 22v/7, 45r/2, 45v/3), yaylardan (İN 33r/7), yaydan (İN 23v/9), yokarudan (İN 54r/9), yerinden (İN 18v/2, 54r/8), uçmağdan (İN 10r/2)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

ali'den (MS 32a/1), 'Abdullah'dan (MS 2b/6), andan (MS 10b/3, 21a/2, 4b/3, 5b/3, 6a/2, 10b/5, 12b/5, 15a/1, 15b/2, 22a/3, 26a/6, 26b/1, 26b/2/2/3/4, 26b/4/5, 28b/3, 31a/1, 31a/2, 32a/2, 32a/4, 32a/4, 33a/6, 33b/3, 33b/5, 34a/1, 34a/3, 34a/5, 34b/1, 34b/3, 34b/5, 35a/1, 35a/4, 35b/5, 35b/6, 37a/5, 38b/1, 38b/5, 40a/4, 41a/3, 45b/4, 45b/6, 45b/6, 46a/1, 46a/2, 6b/1, 6b/6, 8a/4, 9a/6, 9b/2, 9b/4), anlardan (MS 33a/2, 34b/4), arıdıclardan (MS 32a/6), ardından (MS 27b/4), arğamdan (MS 34b/1), avdazdan (MS 24b/3, 35b/1), avdazsuzluğdan (MS 10a/3, 11a/2), ayakdan (MS 38a/6), âyetden (MS 14a/2), berekātuñdan (MS 34b/3), Belhi'den (MS 45a/1), Başri'den (MS 40b/1), birden (MS 24a/2), Cerir'den (MS 2b/6), bühtândan (MS 37b/4), cünüplikden (MS 26b/6, 46b/4, 5a/2, 6b/4), ğaybetden (MS 37b/3), ğabisden (MS 31a/1/5), ğâlden (MS 46a/5), Ğanife'den (MS 38a/3, ğasedden (MS 37b/2), ğayzdan (MS 26b/6, 46b/4, 5a/2, 6b/4), Hüreyre'den (MS 12b/5, 36b/5), içinden (MS 10b/6), idicilerden (MS 32a/6), ikisiden (MS 3a/1, 41a/4), imândan (MS 45a/1), istincâdan

(MS 24a/4, 26a/2, 32a/5), ışıkden (MS 36b/4), işlerden (MS 6a/1), evvelden (MS 45a/5), evinden (MS 30a/3), eyleyenden (MS 45b/2), kadarından (MS 27a/1, 27a/4), kavuğundan (MS 30a/2), keymekden (MS 37b/6), kızılığdan (MS 14b/6), kiçkenden (MS 15b/1) , kiçmekden (MS 17b/4), kirden (MS 37b/2), kitâbdan (MS 40a/6), kitâbından (MS 40a/6), koğusundan (MS 33b/6), kökden (MS 37b/1), kıllaruından (MS 33a/1), kıumâşdan (MS 7b/1, 8a/1, 8a/6), Kıur'ân'dan (MS 18a/2, 19b/2), kıurumazdan (MS 25a/1), mâlından (MS 12a/6, 12b/1), ma'rifetden (MS 45a/2), melâyikelerden (MS 5b/4), menden (MS 28b/4, 31b/4), mü'minlerden (MS 5b/5), namazdan (MS 10b/2, 12b/6), namâzdandur (MS 11a/1), Nebi'den (MS 3a/1, 3b/1, 3b/6, 11b/3, 12a/4, 12b/6, 13b/2, 14a/4, 16a/2, 17a/1, 17b/1, 18a/3, 18b/3, 19a/3, 31b/5, 36a/3, 36b/6, 4a/4, 4b/2), necâsetden (MS 10a/3, 12a/1, 26b/6), necisden (MS 31a/5), neflden (MS 42a/4), nefsinden (MS 42b/2), nifâsdan (MS 26b/6, 46b/4, 5a/2, 6b/4), ni'metlerinden (MS 34a/1), oğlından (MS 28b/3, 40b/5), tañrıdan (MS 37b/1, 3a/3, 46b/1), toprağdan (MS 27b/6, 31b/2), tekbirden (MS 21a/1), tenden (MS 27b/1, 46b/5, 7b/1, 8a/1, 8a/6, 8b/4, 46a/2), tevħidden (MS 45a/2), üçden (MS 26a/5), yirden (MS 37b/1), yamanlığdan (MS 5b/2), yerinden (MS 3a/1), yalandan (MS 37b/3), yirinden (MS 40a/1), yoldan (MS 27b/3), Yusuf'dan (MS 9a/5), yumşığından (MS 22b/2), zincirlerden (MS 35a/1), ziynetden (MS 12b/4), yamandan (MS 32a/2), yimekten (MS 37b/5), otdan (MS 34b/6), oturgandan (19a/4), özgeden (MS 27b/3, 37b/1), özgelerden (MS 5a/5), özgesinden (MS 4b/6), ricisden (MS 31a/5), rükünlerden (MS 6a/1), şadıqlardan (MS 37a/2), sâlihlerden (MS 37a/3), şudan (MS 38a/1), senden (MS 15b/3, 35b/3), Şıddık'dan (MS 32a/4), ta'âladan (MS 2a/5, 2b/2, 5b/3), sünnetden (MS 42a/3), şehidlerden (MS 37a/3), şeri'atdan (MS 45a/2), şeytândan (MS 31a/6), ta'âladandur (MS 11b/2, 23a/6), silmekden (MS 24a/5), silsilelerden (MS 35a/1), şokmazdan (MS 23b/3),

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

tüpinden (MG 21b/8), yahşılığından (MG 91b/5), cihetinden (MG 91b/4), cümlesinden (MG 93a/6), çıkgenden (MG 103a/7), ebeden (MG 66a/4, 89a/9), içinden (MG 108b/1), artından (MG 32a/5), andan (MG 64a/4), 'uruğdan (MG 87b/3), yıkılmakdan (MG 8b/3)

Resûlî Sözlüğü

kıandan (RS 189a/1), andan (RS 189a/3), bundan (RS 189a/2)

Kitâbu Bulgatü'l- Müştâk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

+dan (BM 20a/2), ewden (BM 20a/9)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

andan (TA 59a/11), bizden (TA 59a/12), Ʒal'adan (TA 55b/5), menden (TA 59a/11), mundan (TA 59a/10), senden (TA 59a/8), sizden (TA 59a/9), özden "necip, asil" (TA 26b/10)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

bulutdan (ŞZ 60/5), bundan (ŞZ 47/21, 60/9, 64/5), bullardan (ŞZ 66/9/9), bulardan (ŞZ 47/22), cāhillerden (ŞZ 60/1), deñizden (ŞZ 64/5, 64/6), den/dan (ŞZ 46/6), du'adan (ŞZ 67/10), karadan (ŞZ 64/6), iğerden (ŞZ 62/9), kadırğadan (ŞZ 66/4), kimden (ŞZ 62/5), kimesneden (ŞZ 62/4), kişilerden (ŞZ 67/3), kitablardan (ŞZ 67/7), körlerden (ŞZ 59/6), mescidden (ŞZ 68/12), müta'allimden (ŞZ 68/1), nesneden (ŞZ 66/6), nesnelere (ŞZ 60/10, 68/2), olardan (ŞZ 47/20), ollardan (ŞZ 66/9), ondan (ŞZ 47/19), armuddan (ŞZ 60/10), ağaçdan (ŞZ 65/9), babadan (ŞZ 63/2), amâldan (ŞZ 70/3), benden (ŞZ 47/15, 70/7), şehirlerinden (ŞZ 64/9), risaleden (ŞZ 68/1), risaletinden (ŞZ 68/1), fukarâdan (ŞZ 69/1), galatadan (ŞZ 66/4), üzümünden (ŞZ 60/10), bizden (ŞZ 47/16), yanadan (ŞZ 66/3), sizden (ŞZ 47/18), senden (ŞZ 47/17),

Kitâbü'l- Ef'âl

menzilden (KE 2b/7), sayrılığdan (KE 25a/1)

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

yimekten (ŞM 62a/4), yirden (ŞM 44a/15, 56a/18), vaşfindan (ŞM 101a/17), zamirden (ŞM 36b/4), tañrıdan (ŞM 99b/8, 99b/9), tarafından (ŞM 35a/16), taraftan (ŞM 76a/7), teb'ızından (ŞM 43b/14), tertibden (ŞM 35b/8), şâfi'iden (ŞM 29a/7), sâbiğâtından (ŞM 72b/17), şahâbiden (ŞM 61b/15), siyâkından (ŞM 34a/14), seherâtdan (ŞM 125a/4), sözünden (ŞM 46b/14), suyundan (ŞM 32b/18), mesihden (ŞM 43b/13), mes'eleden (ŞM 98b/13), meşru'ândan (ŞM 50a/2, 50a/2), mukadderden (ŞM 29b/11, 30a/18), munâkaadan (ŞM 93a/12), müsemmasından (ŞM 28a/10), müşterekden (ŞM 24b/6), namâzdan (ŞM 98a/9), Ʒullarımdan (ŞM 21a/5), ma'aniden (ŞM 37b/11, 38b/1, 38b/14, 39a/8, 42a/14, 45a/17, 45b/14, 45b/8, 47a/1), ma'niden (ŞM 13a/18, 46a/2), mecâzdan (ŞM 29a/15, 30b/6, 52b/6), mecâzdandur (ŞM 51b/12), minhudan (ŞM 68a/14), mucâzefeden (ŞM 89a/10), mundan (ŞM 114b/1, 39b/7), Ʒablinden (ŞM

38b/2), kalbden (ŞM 92a/8), kāmilden (ŞM 106a/2/2), kaṭ‘iden (ŞM 66a/11), kaṭından (ŞM 44a/9), kaṭlından (ŞM 66b/3), kaṭlından (ŞM 79a/16), kendinden (ŞM 64a/2), ikisinden (ŞM 19b/14, 39b/1, 41a/12, 46a/9, 46b/13), ileyden (ŞM 20b/11), illetinden (ŞM 87a/14), iḥkāmından (ŞM 80b/4), iḥtimālisinden (ŞM 40b/17), ‘illetiñizden (ŞM 95b/17), imāmeynden (ŞM 46b/17), ‘ilm ‘adeden (ŞM 80b/6), ğaşıbdan (ŞM 95b/1, ğāyātlardan (ŞM 82b/8), furādan (ŞM 32b/17), gayrından (ŞM 72a/10), ğayrinden (ŞM 122a/2), esbābından (ŞM 120a/18), esbābdan (ŞM 49b/17), ef‘allerden (ŞM 12a/6), ebeden (ŞM 33b/1), cinsinden (ŞM 118a/16, 82b/17, 109a/6, 119a/8, 83a/16, 83a/7, 83b/1), cihetinden (ŞM 12a/10, 18b/11), cimā‘dan (ŞM 89a/4, 89a/4), cümlesinden (ŞM 43b/16, 44a/18, 44b/17), çıkmazdan (ŞM 114b/17), danāsından (ŞM 33a/2), bolğandan (ŞM 111a/6, 113b/10, 19b/10, 21a/4), bolduğundan (ŞM 18a/10, 78b/9), bolduğundan (ŞM 129a/16), bolğanından (ŞM 21b/8, 28a/5, 37a/16, 82a/16, 37b/1), bolmaduğundan (ŞM 12a/17), bolmağından (ŞM 95b/14, 98a/1), bolmağılıktan (ŞM 25a/11), ‘ameden (ŞM 110b/3, 53b/7), ‘abden (ŞM 31b/9), ‘āmiden (ŞM 18b/19), andan (ŞM 15a/15, 33a/15, 78b/15, 33b/5), andandur (ŞM 59b/14), anlardan (ŞM 44a/12, 45a/12, 47b/4), ayatıdan (ŞM 83a/18), ‘ayından (ŞM 79a/19), nefiden (ŞM 128a/1), necisden (ŞM 84b/18), ‘omerden (ŞM 73a/5), berāyiden (ŞM 15b/5), bir kizden (ŞM 35b/3), birden (ŞM 72a/17), ḥocalarından (ŞM 35b/15), kılınmaduğundan (ŞM 129b/3), ‘özrinden (ŞM 78b/17), timekinden (ŞM 89a/13), töhmetden (ŞM 31b/14)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye

señden (TZ 55a/13), senden (TZ 73b/3), sizden (TZ 73b/4), alardan (TZ 73a/13), andan (TZ 55b/1, 73a/12), bizden (TZ 55b/3, 73b/2)

Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk

menden (Kİ 177/2), bizden (Kİ 177/2), senden (Kİ 177/2), sizden (Kİ 177/2), andan (Kİ 177/2), anlardan (Kİ 177/2), künden (Kİ 176/4), urmağıdan (Kİ 183/6), andan (Kİ 4/79)

Mukaddimetü’l- Gaznevî fi’l- İbâdât (Kitâb fi’l- Fıkh) Tercümesi

ağırdan (KF 162a/3), ağızından (KF 78b/1, 237b/5), ağılaldan (KF 89b/3), āhirinden (KF 164b/4, 164b/5, 165a/1), āhiretten (KF 28a/5), alğanlardan (KF 212a/3), anadan (KF 79b/3), ‘amelerden (KF 218a/7), altundan (KF 208b/7, 209a/5), altından (KF

216b/4), Allahdan (KF 10b/3, 265b/3), ‘ālimlerden (KF 13a/5), ‘ālimden (KF 252a/6), ‘aliden (KF 21a/2, 121a/4, 131a/6, 258a/2), andan (KF 5a/3, 11a/3, 11a/6, 11b/1, 12b/1, 13a/1, 13a/4, 14a/5, 16b/4, 17a/4, 20a/3, 23b/5, 26a/6, 38a/6, 40b/5, 45b/5, 47a/2, 49a/4, 62a/2, 65b/3, 71a/5, 76b/1, 81a/3, 88b/5, 89b/6, 90a/3, 92b/3, 95a/4, 95b/4, 96b/5, 103a/3, 106a/6, 106b/5, 109b/1, 109b/5, 116a/5, 118a/2, 118a/6, 118b/3, 119a/1, 120b/2, 121a/4, 121b/2, 122b/6, 124b/6, 126a/5, 126a/5, 127b/1, 130b/5, 131a/6, 131b/2, 151a/3, 163a/4, 167a/2, 167b/6, 169b/7, 172a/5, 172b/6, 173a/3, 173b/4, 182a/1, 183a/1, 183a/7, 188a/3, 188a/6, 189a/2, 189b/4, 191b/3, 191b/7, 192b/2, 192b/3, 193a/3, 194a/4, 194b/4, 195b/6, 197a/7, 197b/2, 204a/3, 204a/7, 204b/1, 204b/4, 207b/1, 208a/5, 209a/5, 209b/1, 209b/5, 211a/3, 211a/6, 214b/7, 217b/5, 222a/3, 224b/5, 228a/3, 228a/6, 229a/4, 233b/7, 245a/7, 249a/5, 249b/6, 250a/7, 252b/3, 253a/3, 256b/4, 257b/1, 257b/2, 257b/5, 258a/3, 258a/5, andandur (KF 61a/4, 228a/2), andan soñra (KF 12a/2, 17b/4, 17b/4, 17b/5, 24a/2, 24a/3, 24a/6, 24b/6, 24b/6, 25a/1, 37a/4, 39a/3, 42b/2, 42b/6, 45a/1, 46a/6, 47a/3, 51a/5, 52a/3, 52b/1, 53b/2, 53b/5, 53b/6, 54a/1, 55a/2, 55a/3, 55a/6, 56a/1, 56b/4, 56b/6, 57a/1, 59a/1, 59a/2, 59b/1, 63b/6, 64a/3, 65a/1, 65b/4, 65b/6, 66a/5, 72a/4, 76a/2, 76a/3, 76a/4, 76a/4, 76a/5, 77a/6, 77b/3, 78a/5, 78b/2, 78b/4, 79a/1, 79a/3, 79a/6, 79b/2, 85a/1, 86a/6, 86b/2, 86b/4, 87a/3, 87b/3, 88a/3, 88b/4, 88b/6, 89a/1, 89a/3, 89a/5, 89b/1, 90a/5, 90a/6, 90b/2, 90b/6, 91b/6, 92b/5, 94a/4, 96a/6, 97a/5, 97b/4, 98b/2, 99b/1, 102a/4, 102a/5, 104a/1, 106b/2, 107a/1, 109b/4, 110a/1, 110a/2, 110a/3, 110a/4, 110b/1, 110b/1, 110b/3, 110b/4, 110b/5, 111a/4, 111b/2, 114b/3, 114b/4, 115a/1, 115a/2, 115b/2, 115b/5, 115b/6, 116a/3, 116a/6, 116b/1, 117b/1, 119a/5, 122b/2, 124a/3, 124a/6, 125a/4, 128b/6, 130a/6, 130b/2, 131a/5, 132b/2, 133a/2, 133a/5, 133a/6, 133b/1, 142a/1, 142a/2, 145a/4, 145b/3, 145b/4, 145b/7, 146a/2, 146a/4, 146b/3, 148a/6, 148b/6, 148b/6, 148b/6, 148b/7, 149a/1, 149a/4, 150a/6, 150b/1, 150b/5, 152a/4, 152a/6, 152b/4, 153a/3, 154b/5, 155b/7, 155b/7, 156a/7, 156b/6, 166a/6, 169b/4, 170a/1, 173b/7, 173b/7, 175a/5, 175b/1, 177b/1, 177b/1, 178a/4, 178a/7, 178a/7, 178b/4, 178b/5, 179a/3, 180b/2, 181b/3, 182a/5, 182b/3, 183b/6, 192a/7, 193a/2, 193a/3, 193a/4, 193a/5, 193a/5, 193b/1, 193b/4, 194a/3, 194b/7, 195a/7, 195b/3, 196a/5, 196b/6, 196b/6, 197a/5, 197a/6, 198b/1, 201b/3, 225a/4, 225b/4, 226a/1, 227a/4, 229b/6, 229b/7, 230b/1, 232b/4, 232b/6, 233b/7, 237b/5, 238a/2, 238a/7, 238b/4, 238b/5, 243b/5, 245b/5, 246a/2, 249b/5, 251a/5, 251b/1, 251b/7, 252a/4, 252b/4, 253a/3, 262a/3), anlardan (KF 7a/1, 16b/2, 16b/3, 26a/5, 47a/4, 63b/2, 180a/7, 190a/2, 196b/3, 204b/7, 215a/6, 217a/7, 256b/2),

arşundan (KF 64a/5, 64a/5), arpadan (KF 211a/2), arkamdan (KF 88b/3), ardından (KF 49a/5, 53b/4, 54a/2, 88b/6, 102a/2, 105b/3, 106a/1, 148a/3, 235b/5, 238a/4), arınıcılardan (KF 57a/3, 109a/3), virmekden (KF 215a/1), atadan (KF 38a/1), aşağısından (KF 76a/3), aşağıdan (KF 53a/5, 76a/6), aşhâbından (KF 21a/1, 21a/2, 21a/3), aşhâblarından (KF 21b/2), atamdan (KF 19b/4), avratdan (KF 49a/6), avdazsızlıktan (KF 40a/5, 116b/2, 199b/5), avdazdan (KF 75b/5, 91b/1, 92a/5, 93a/2, 93b/6, 94b/2, 95a/5), ‘aşırdan (KF 99a/3, 135b/3), ‘azābuñdan (KF 144b/7), ‘azāblardan (KF 89b/4), ‘azābından (KF 36b/1, 144b/6, 153b/4, 153b/7, 157a/1, 198a/7, 198b/1, 265b/1), ‘ayıblardan (KF 28b/5, 35a/1, 155b/4), aydınlıktan (KF 2a/2), ayından (KF 220b/1, 230a/6, 242a/1), avratlardan (KF 3b/3, 3b/6, 155a/1), āyetden (KF 183a/3), 185b/4), batmazdan (KF 143a/7, 143b/5), bid‘atlardan (KF 47b/3), benden (KF 235a/1, 235a/3), barmakından (KF 90a/4/4), beklemezden (KF 100a/2), cinsinden (KF 116b/3, 175a/7, 220b/6), cehennemden (KF 201b/1), boğazından (KF 68a/1), bizden (KF 33a/1, 131a/3, 145a/3, 197b/5, 197b/6, 205b/6), birisinden (KF 162a/6, 100b/6, 167a/7, 187b/3, 187b/3, 187b/4, 187b/4, 225b/5, 225b/5), birbirinden (KF 164b/7), çıkmazdan (KF 143a/7, 143b/5, 185a/4, 211b/1, 230b/4), cünüplikden (KF 45a/2, 106b/1, 109b/3, 116b/2, 119a/3), düşmānlıktan (KF 218b/5), dünyālarından (KF 262b/2), düşmezden (KF 201a/3), başkadan (KF 44b/4), berekatlarıñdan (KF 89a/2), batğandan (KF 225a/1), çıķğandan (KF 194a/6, 230b/5, 234a/1), başından (KF 101b/2, 103b/6, 116a/2, 120a/3), çıķğandan soñra (KF 99a/4), çıķmağdan (KF 66b/6, 107a/1, 112b/2, 233b/7), evvelden (KF 157a/6, 249b/2, 249b/4, 249b/6, 250a/3), evvelinden (KF 141a/2, 141a/2, 146a/7), erkānlarından (KF 163b/3), eminlerden (KF 199b/2), edeblerinden (KF 82b/2), edeblerden (KF 127a/3), dozdan 8 KF 161b/3), dolusından (KF 243a/3, 243b/3), dörtten (KF 142a/2), eserinden (KF 56a/5), evlerinden (KF 184a/6), evinden (KF 52a/6, 55a/4, 56b/1, 59b/5, 60a/2), eygenden (KF 4a/6, 69a/5, 145a/2, 181b/6, 187a/3, 224b/6, 233b/5), eylegenlerden (KF 256a/2/2, 266a/3/3, 266a/4), eylemekten (KF 74a/1), eylemekden (KF 74a/3, 128a/4, 215a/1, 218b/5, 128a/6, 218b/2, 74a/3, 29b/6, 23a/2, 218b/6, 29b/6, 214b/3, 128a/5, 118b/1, 170b/5, 22a/4, 71b/6, 128b/4, 215b/4, 218b/1), eylemezden (KF 169b/5, 181b/3, 172b/1), eylemişlerden (KF 144b/4), eyleyenden (KF 131a/3), eyleyenlerden (KF 138a/3, 173a/6/6), farzından (KF 184a/3, 224b/2), farzdan (KF 246a/6, 246b/2), ğanilerden (KF 297b/2), faķihden (KF 233a/2, 233a/4), farzlarından (KF 117a/2, 127a/2), farzlarından (KF 82b/1), ğayırlardan (KF 37a/1), ğaşudlıktan (KF 128a/4, 218b/5), ğasenātlardan (KF 217b/3),

haseneden (KF 7a/3), hālından (KF 190b/7), haqıqatdan (KF 130a/1), habisden (KF 52a/2), ğazabuñdan (KF 170a/7), ğaybetden (KF 22a/3), hacdan (KF 39a/5), hācetden (KF 53a/4), helālinden (KF 206b/3), hayvānlardan (KF 169a/7), hayzdan (KF 45a/2, 116b/2, 249b/6), heybetinden (KF 133b/6), hicāmetden (KF 108b/2), hikmetden (KF 6b/2)

Codex Cumanicus

+dan “ayrılma hāl eki” (CC 30a/6, 30b/7, 32a/25), andan (CC 31a/15, 34a/7), andan yamanrak “en kötü” (CC 32a/13), emdiden arı “şimdiden sonra” (CC 30a/14), emdiden keri (CC 30b/5), bulardan (CC 34a/23), kumadan tovgan “piç” (CC 50a/7), menden (CC 33b/6), mundan (CC 34a/18), senden (CC 33b/18), sizden (CC 33b/24), özden “asil soylu”(CC 49b/1), yazuhtan (CC 35b/20), tınımdan “can, ruh” (CC 10a/17, 10a/18, 10a/20, 10a/21), yalguzlardan (CC 35a/15), barçadan (CCII 61b/8, 61b/24/24, 61b/23/24, 69b/14), barçadantır (CCII 70a/4), barçalardan (CCII 69a/14), baldan (CCII 70a/17), emdigiden “şimdiden sonra” (CCII 80b/14), elbekligiñden “zenginlik” (CCII 70b/5, 70b/6), erkimden “arzu, istek” (CCII 61a/6), erkinden “güç” (CCII 80a/2, 80a/3), işlemekimden (CCII 61a/6), işlerimden (CCII 61a/5), kabakından “kapı” (CCII 69a/17), kelependen “hastalık” (CCII 62b/3/4), kèlgenden (CCII 66b/2 b/4 b), kimden (CCII 69b/15, 73a/15), kızdan (CCII 76a/13/14), korgaşından “kurşun” (CCII 58a/5), koyurmaktan (CCII 60a/17), kökten (CCII 69b/4, 72b/5/6, 74b/7), köñlüñden (CCII 62a/14), köñülüñden (CCII 71b/3/4), köpden “çok” (CCII 63a/40), köpten (CCII 62b/20), körgenimden (CCII 61a/3/4), kuyaşdan (CCII 59a/14 b /15 b), küçüñden (CCII 62a/15), kütövüñden “sürü” (CCII 63a/40), mariamdan (CCII 61b/22/23, 73a/6, 73a/8, 73a/9/10, 73a/12/13, 73a/18/19, 74b/7/8, 80a/3), ovuldan “oğul” (CCII 74b/14, 74b/14, 76a/17), otdan (CCII 72a/3), ölümden (CCII 72b/14/15, 74b/10, 80a/4/5), ölümünden (CCII 70a/16), saña (CCII 56a/15, 62b/23, 63a/4/5, 63a/1/2, 63a/3/4, 69a/10, 73a/4/5,74a/13), sövmekden (CCII 75a/7/8), sövmekinden (CCII 62a/28/29), özümden (CCII 66b/20 b), papdan (CCII 61a/18/19, 63a/24/25), paygambardan (CCII 62a/2) , sagınçımдан (CCII 61a/5/6), sagıttan “silah” (CCII 63b/6/7), sarhıtıñdan “fazla” (CCII 72a/16), senden (CCII 70a/1, 70a/12, 70a/20, 71b/1, 72a/7, 72a/22, 72b/19, 73a/1), sözden (CCII 69b/6, 76a/7), sözümден (CCII 61a/6), stefandan (CCII 61b/13), tabanıñdan (CCII 63b/21/22), teniñden (CCII 62a/15), ulu küñden (CCII 61a/16), tuşmandan “düşman” (CCII 69a/10), tutğanımdan (CCII 61a/4), tuvmasdan “doğmak” (CCII 57b/19), tüpden “kök” (CCII 74a/7),

yazukımdan (CCII 61a/9, 61a/9/10), yazukından (CCII 62b/19/20), yegenimden “yemek” (CCII 61a/4), yerusalemden (CCII 62a/2/3), yarıklığından (CCII 69a/8), zamanalardan (CCII 74b/3/4), altundan (CCII 60a/11, 60a/12), anadan (CCII 76a/1/2), andan (CCII 57a/22, 61b/18, 61b/37/38, 62b/11, 62b/18, 62b/26, 69a/20, 69b/2, 70b/2, 70b/4, 74b/6, 70b/14, 71a/7, 72b/2, 76a/8, 76a/9, 76a/11), ağaçdan (CCII 60a/9, 60a/10), anlardan (CCII 71a/17), atadan (CCII 74b/3/4), yoldan (CCII 62b/10, 62b/12/13, 62b/16/17, 63a/36), tēñrinden (CCII 60b/25, 63a/19, 63a/24/25, 71b/15, 74b/3/4), tından “ruh” (CCII 81a/7), etikten “kısa çizme” (CCII 60a/26), eşitgenimden (CCII 61a/3/4), haçdan (CCII 63a/38/39), ırahtan (CCII 62b/9), içinden (CCII 62b/36), bğülerden “peygamber” (CCII 74b/15/16), canıñdan (CCII 62a/15), cehandan “cihan” (CCII 71b/9)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türkî)

yağasından (GT 202/4, 215/5), yandan (GT 141/7), yārānlarından (GT 14/7, 107/8/9, 211/12), yazmağdan (GT 294/8), yazuğdan (GT 261/3), yazuğundan (GT 17/7), yeñden (GT 230/13), yeñinden (GT 187/5, 240/12, 230/13), yıldan (GT 270/9, 290/6), yılandan (GT 205/4), yigitlerden (GT 146/10/11), yigitlikden (GT 271/2), yimekten (GT 123/10), yimekten (GT 123/8), yimişinden (GT 320/4), yirden (GT 38/5, 79/2, 171/4, 219/6, 223/1, 311/2, 352/13, 228/3, 245/1), yirinden (GT 77/8), yoğdan (GT 176/11), yoldan (GT 149/6), yolundan (GT 159/10), yoldaşlarımızdan (GT 126/9), yüzden (GT 196/3), yüzünden (GT 242/7), yüzükden (GT 209/13, 210/5), zahidlerinden (GT 137/6), zağmından (GT 205/6), zağmetinden (GT 90/1), zalimden (GT 342/3), zalimlerden (GT 322/7), zamandan (GT 126/11, 14/5, 200/13, 64/4), zamaneden (GT 238/11), zencirden (GT 55/4), zencirinden (GT 135/13), zinetinden (GT 177/12), zulmından (GT 31/3), uluğlardan (GT 97/7, 133/12, 171/10, 294/5), uyğudan (GT 226/8, 271/7, 343/1), uykusuzluğdan (GT 110/12), ümden (GT 267/8), ünüñden (GT 121/6, 223/6), üstünden (GT 282/2), vākı‘alarından (GT 206/12), vağtdan (GT 165/7), vağanından (GT 196/7), vezirden (GT 17/12, 27/3), vezirlerden (GT 17/4, 25/1, 42/13, 181/1), vezirleriñden (GT 35/7/8), yādından (GT 201/8), tahtından (GT 349/11), tākadan “pencere” (GT 23/1, 41/3), ta‘liminden (GT 78/5), tarafdan idi (GT 240/6), tarafımızdan (GT 87/10), tarafından (GT 110/1, 241/4), tariğden (GT 103/1/2), taşından “dış” (GT 97/13, 340/7, 353/3), tekebbürden (GT 132/9), tekellümden (GT 92/4), teñriden (GT 66/7, 81/5, 156/5, 186/6, 290/12, 316/12), terbiyetinden (GT 149/12), tereden (GT 180/7), teşvişinden (GT 204/8),

tevaḳḳu‘ından (GT 171/12), tikenden (GT 130/11, 208/11, 340/2), tilinden (GT 4/10, 46/4, 124/6), timürden (GT 29/6, 77/8, 256/8), tirlikden (GT 16/9, 36/9), toprakından (GT 332/9), töhmetden (GT 255/5, 347/10/11), töşekden (GT 75/6), ‘uḳubetinden (GT 91/3, 306/2), saçından (GT 34/8), şadefden (GT 195/10), şafāsından (GT 131/10), safardan (GT 130/8, 184/2), saḫavetden (GT 161/10), saḫalından (GT 282/8), sāliḫlerinden (GT 107/3), savuḳdan (GT 219/7), sebebden (GT 11/8/9, 36/6, 46/12, 53/5/6, 89/1, 114/6, 125/3/9, 134/8, 148/1/2, 166/12, 180/1, 190/6, 212/13, 234/5, 252/1, 242/9), semā‘dan (GT 118/8), senden (GT 36/2, 64/10, 66/10, 72/7, 80/6, 96/10, 100/8, 115/9, 158/13, 162/8, 175/1, 200/7, 218/1, 219/1, 219/13, 249/5, 260/9, 295/5/8, 327/11, 328/1, 331/3/4, 334/2, 352/6, 354/11), sevüngenimden (GT 230/3), şıfatlarından (GT 243/4), sözden (GT 18/4, 20/12, 60/5, 262/1), sözünden (GT 17/13), sözinden (GT 327/5), sözlerinden (GT 245/2), sözlemekden “söylemek” (GT 54/12, 92/1), sudan (GT 140/3, 151/8, 188/9), şuhbetden (GT 103/8), şuhbetinden (GT 101/4, 134/10, 138/5, 238/10), sultāndan (GT 50/12, 66/4, 81/5), sükutdan (GT 333/6), şehrinde (GT 296/4), şehirde “şehir” (GT 290/10), şerrinden (GT 47/1/5, 197/10), şeyḫdan (GT 287/9), şirazdan (GT 245/1), ta‘ālādan (GT 72/8), ta‘āmdan “yemek” (GT 165/13, 226/8), ta‘alluḳından (GT 132/4), ṭabi‘atdan (GT 47/12), siretinden (GT 146/4), sizden (GT 201/2), oḫlarından (GT 86/10, 279/11), oḫrılardan (GT 204/6, 205/8), oḫulıñdan (GT 270/4), andan (GT 14/8, 28/10, 33/3, 63/3, 69/10, 79/7, 87/7, 109/10, 113/3, 122/11/13, 123/5, 134/4, 148/6, 157/8, 165/4, 170/10, 182/5, 183/2/3, 188/8, 191/13, 222/8, 225/2, 227/11, 234/9, 235/4, 261/4, 280/6/13, 298/13, 317/1, 325/8, 345/11), ortadan (GT 23/10, 225/4), otdan (GT 79/13), otından (GT 8/13, 75/11, 151/2), otdan “ılaḳ” (GT 293/11), oḫden (GT 207/10), oḫgeninden (GT 18/12), ölülerden (GT 30/12), ölümden (FR 30/12), ‘ömründen (GT 264/8), özümde (GT 175/11), özüñde (GT 267/2), özüñde (GT 267/2), özünden (GT 339/11), özinden (GT 77/10, 106/3, 333/13), özgeden (GT 229/8, 292/7, 328/3), özgelerden (GT 125/3, 309/13, 335/7), levāzımından (GT 347/3), luṭfından (GT 350/7), ma‘ribdan “garp, batı” (GT 24/6), maḫbubdan “sevgili” (GT 254/4), maḫdumından (GT 44/10), maḫamından (GT 287/12), maḫşumdan “pay edilmiş” (GT 344/8), maldan (GT 195/4), māmēzādan (GT 344/9), ma‘niden (GT 110/2, 267/4), ma‘rifetden (GT 110/10), maşlahatından (GT 82/10, 155/5), maşrıḳdan “şark, doğu” (GT 259/6), melikden (GT 81/9), meliklerden (GT 43/6, 65/3, 182/4), meliklerinden (GT 18/10, 36/8, 70/80, 73/3, 137/9, 165/1, 209/9, 211/6, 250/7), melullikden (GT 231/3), memleketinden (GT 196/9), menden (GT 9/13, 69/1, 80/6, 120/5, 127/6,

146/13, 218/9, 219/12), menzilden (GT 335/9), meşakkatdan (GT 183/5), mıkdarından (GT 71/9), mihrinden (GT 283/5), mu‘atibinden (GT 83/7), mufāraqatından (GT 249/13), muḥaldan (GT 226/13), muḥāsebeden (GT 51/1), muḥlislerinden (GT 47/4), muḥtesibden (GT 50/13), muşahibden (GT 222/1), müdde‘ilerinden (GT 300/12), müddetden (GT 222/12, 232/5, 286/1, 335/11), mühmelâtdan (GT 184/11), müşaheden (GT 233/12), müşahedesinden (GT 238/2, 242/1), müttakilerden (GT 321/10), nazarından (GT 298/8), nedimlerinden (GT 84/4), nefesiñden (GT 221/8), nehengden (GT 208/4), nevāhisinden (GT 128/5), niden (GT 15/4, 154/2), niçelerden (GT 140/12, 352/4), ni‘metinden (GT 264/5, 345/8), ni‘metlerinden (GT 305/7), nişansızdan (GT 10/1), nükteden (GT 199/10), qadarından (GT 169/2), qaddinden (GT 308/2), qamışdan (GT 334/6), qanından (GT 191/6), qarañguluqdan (GT 151/1), qarından (GT 307/7), qatımızdan (GT 270/8), qatından (GT 220/1), qatından (GT 113/13), qavlınden (GT 61/13), qayğusından (GT 270/7), kefenden (GT 159/4), keremden (GT 5/9), keremiñizden (GT 134/5), kereminden (GT 25/4), kerpiçden (GT 299/9), kıyāsdan (GT 317/2), kiçeden “gece” (GT 120/4), kimden (GT 122/9, 215/2, 343/2), kimedden “gemi” (GT 200/4), kimirseden “kimse” (GT 50/11), kirişinden “kiriş” (GT 73/1), kişiden (GT 72/2, 79/6, 171/1, 177/4, 303/3), kolundan “kol, el” (GT 159/8), qorqusından (GT 148/10, 281/9), körğeniñden (GT 184/12), kötürmekden (GT 164/4), közden (GT 58/6, 212/7), közünden (GT 22/9, 67/1), közinden (GT 66/11, 116/3), közlerinden (GT 173/4) qıldan (GT 58/7, 246/4), qullarından (GT 5/1, 9/11/12), qullarından (GT 67/8, 142/13, 217/8), qur‘andan (GT 346/2), küçinden (GT 73/2), quyruqından (GT 198/1), ıyısından “koku” (GT 106/10), , ‘ibādetden (GT 98/9), içinden (GT 243/6), iqliminden (GT 94/3, 158/3), ilden “el” (GT 76/5, 76/6, 90/8, 168/7, 172/13, 226/6, 231/5, 253/3, 303/3, 346/6), ilimden (GT 15/1), iliñden (GT 66/9, 72/9, 254/1, 271/13, 322/10), ilinden (GT 4/10, 33/5, 33/7, 39/1, 46/4, 48/7, 122/1, 148/1, 151/11, 171/7, 171/8, 188/2, 200/5, 202/1, 204/2, 243/10, 250/10, 254/2, 257/1, 261/7, 284/7, 285/11, 298/2, 303/4, 308/13, 309/2, 312/5/11, 328/13, 334/7), ilden “memleket” (GT 72/11, 80/10), ileyimden “ön” (GT 42/8), ileyiñden (GT 79/4), ‘imāretten (GT 180/11), ‘imāretinden (GT 201/1), imdiden (GT 249/13, 250/1), inşāfindan (GT 306/11), irden (GT 36/2, 63/1, 171/4, 303/2, 321/13, 351/3), irinden (GT 267/12), irenlerden (GT 137/3), irlikten (GT 297/13), işden (GT 98/8, 114/11, 277/1, 330/1), işleriñden (GT 349/9), işekden (GT 20/7), işikden “eşik, kapı” (GT 36/10, 37/5, 278/6), işikinden “eşik, kapı” (GT 129/9, 282/), işitkeniñden “duymak, işitmek” (GT 184/13), itden

“köpek” (GT 133/11), ivinden (GT 112/10, 113/5, 195/7), iyesinden “sahip” (GT 326/2), iyelerinden “sahip” (GT 14/3, 73/9, 74/10, 86/3, 133/3, 321/9), ‘izzetden (GT 183/4), kitkenden (GT 211/11), hacâletden “utanma” (GT 127/11), haddden “sınır, derece” (GT 87/9, 327/9), hâdimden (GT 104/9), hâdimlerinden (GT 257/9), haqdan (GT 81/9, 152/5, 161/3), hakimlerden (GT 216/10), hâlden (GT 101/8, 237/7), hâlimden (GT 51/11, 57/7), hâlinden (GT 48/12, 155/4), hâlâlden (GT 341/12), hâlâşımından (GT 51/10/11), hâlâvâtdan (GT 140/5), hâlâyıkdan (GT 72/12, 135/4), halebden (GT 184/8), halkdan (GT 77/13), hârisden (GT 50/12), hâşlarından (GT 47/4), hasedden (GT 30/11), hasekilerinden (GT 57/7), hâşiyetinden (GT 339/11), haşmdan (GT 33/8, 313/13), hâtırmından (GT 178/6), haţiblerinden (GT 221/4), hayâtından (GT 40/7, 264/9), hayrından (GT 81/2), hevâdan (GT 77/13), hevesinden (GT 124/3), hırkasından (GT 14/6), hırkandan (GT 290/2), hicâzdan (GT 84/1), hikâyetden (GT 293/13), hikâyetinden (GT 352/1), hileden (GT 271/11), hindden (GT 184/8), horluğundan (GT 90/3), hürmetsizlikden (GT 253/10), fâydelerinden (GT 150/1), fazlasından (GT 302/1), firâkıdan (GT 242/3), gammazdan (GT 50/12), gayretinden (GT 308/1), gülden (GT 268/12), gülistândan (GT 12/8), gülistânımından (GT 11/13), edebden (GT 287/1), edeblerinden (GT 216/5), edebsizlerden (GT 122/9), ehinden (GT 245/11), elifden (GT 228/7), etekiñden (GT 261/2), etekinden (GT 233/7, 234/10), evcinden (GT 7/8), evşâfından (GT 28/1), evvelden (GT 243/11), delilden (GT 173/13), derdinden (GT 128/4), deriçesinden (GT 252/3), devletimden (GT 135/8), devletinden (GT 278/10, 305/9), dostdan (GT 325/9), dostlardan (GT 48/6, 173/5), dostlarından (GT 204/9, 242/2), dostluğundan (GT 324/5), du‘âsından (GT 268/9), dünyeden (GT 331/13, 354/13), düşmenden (GT 38/9, 201/5, 330/2), düşmeniñden (GT 343/3), düşmeninden (GT 64/11), câhından (GT 181/13, 221/3), cândan (GT 16/10, 109/19, 109/12, 225/7), câhibden (GT 259/6), cehândan (GT 162/7, 193/10, 246/8, 249/10, 272/6, 318/4), cehûlden (GT 98/4/5), cem‘iyyetinden (GT 307/12), cevrenden (GT 83/7, 179/12, 239/3, 328/11), cihetden (GT 114/7, 290/10), cihetinden (GT 49/9, 192/1), cirâhatdan (GT 201/9), cümleden (GT 106/6, 159/2), cümlesinden (GT 81/6, 258/10), cündilerinden “süvari, sipahi, komutan” (GT 135/1), çâşniden (GT 174/1), çerigden (GT 44/5, 206/10), çerigiñden (GT 45/4), çiçeklerden (GT 6/4), çinden (GT 184/6), bağından (GT 25/3), balasından (GT 326/11), barçadan (GT 241/10, 309/13), başımdan (GT 120/7), başıñdan (GT 189/11), başından (GT 66/13, 207/5), baylardan (GT 301/2, 316/6), bâzudan (GT 161/13), belâdan (GT 188/12), biglerinden (GT 56/7, 247/7), bilimden (GT 120/7), biliñden

(GT 271/12), bilinden (GT 289/11, 338/10), bilmegenimden (GT 25/12, 35/1/2, 70/10, 97/10, 161/13, 163/7, 194/12, 205/5, 214/2, 214/5, 223/6, 246/4, 279/6, 294/4), birden (GT 291/10), birinden (GT 268/2), bizden (GT 82/7, 158/12), borçuñdan (GT 343/9), bulardan (GT 105/11, 196/12), burcından (GT 95/4, 261/9), burunğından (GT 293/6), bustândan (GT 6/4), bülbülden (GT 266/12), ‘âbiddeden (GT 341/10), ‘acizinden (GT 260/5), açından (GT 316/13), açığından “acı, keder” (GT 130/7, 57/2), açlıqdan (GT 343/8), ‘ademden (GT 159/4), âdemden (GT 62/13, 348/13), ağızından (GT 131/11, 137/1), ahmağdan (GT 20/2), ‘âkıldan (GT 318/10), almağdan (GT 259/13), ‘âlimden (GT 237/3), altundan (GT 179/10), ‘amelden (GT 132/10), arslandan (GT 62/10), aşhâbdan (GT 165/3), aştan (GT 23/3), atından (GT 185/2), atasından (GT 59/6, 283/6), ayakdan (GT 53/3, 344/6), ayağından (GT 130/11, 208/12), ayaksızdan (GT 189/4), ‘azâbından (GT 124/5, 326/11), âzerden (GT 340/2), perişanlıqdan (GT 329/5), rāhetlerinden (GT 307/12), ra‘iyyetden (GT 65/11), rāyihāñdan (GT 15/5)

Kitâb fi’l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

zühri’den (KFT 5a/1), yoldaşından (KFT 8a/23, 8a/33), zeyidden (KFT 11b/9, 11a/23, 11a/27, 11b/23, 11b/26, 14b/30, 14b/32), yirden (KFT 1a/59, 1b/13, 1b/2), şartılardan (KFT 2a/2, 2a/33, 2a/43, 2a/7, 2b/78, 1a/11, 5a/83), oğlumdan (KFT 13a/31, 13a/35, 13a/39, 13a/44, 13a/48, 13b/5, 14a/22), mundan (KFT 12b/9, 13a/34, 13a/8, 13b/21, 13b/3, 13b/31, 13b/41), kişiden (KFT 4b/34, 4b/49, 5a/25, 5a/63), atasından (KFT 14b/50, 6a/57), atamızdan (KFT 6a/27, 6a/44)

İrşâdü’l- Mülûk ve’s- Selâtin Tercümesi

‘aliden (İM 44a/1), ‘amaldan (İM 16a/6/6), anadan (İM 3a/6), andan (İM 11a/6, 16a/4, 16a/5, 16a/7, 16b/7, 16b/8, 17a/4, 17a/4, 18b/5, 19b/7, 1b/5, 24a/3, 24b/1, 24b/2, 25a/1, 26b/4, 28a/3/3, 28a/4, 28a/5/6, 29b/8, 2a/4, 2a/8, 2b/3, 33a/3, 35b/3, 36a/7, 36b/2, 37b/3, 37b/4, 3b/3, 3b/5, 40b/8, 41b/2, 43b/6, 43b/6/6/6, 4b/2, 9a/5, 9b/7), anlardan (İM 29a/1, 33b/6, 35b/6, 5b/1, 8b/8), dinden (İM 21a/2), bolmağdan (İM 12b/1), bolmağandan (İM 28b/4), aydan (İM 11b/3), aşhâblarından (İM 6a/1), akçadan (İM 11b/3), ‘arşden (İM 17b/3), ‘abbâsdan (İM 31a/6), dünyâdan (İM 23b/8), dünyadan (İM 33a/2), düşmânlıqdan (İM 13a/5), ebeden (İM 33a/5/5), ebu bekr’den (İM 43a/5, 43b/39, efzâlından (İM 27b/8), ehlinden (İM 29a/3, 30a/5, 30a/8), endâmlarından (İM 7a/4), eşitkenden (İM 28b/7), evvalından (İM 8b/6/6), farzlarından (İM 6b/3), farzrağından (İM 28a/1), gurdan (İM 37b/2), hacdden (İM

16a/5, 3b/4, 41a/4), haıkatinden (İM 6a/2), haklarından (İM 41a/5), hlden (İM 36b/6), harmdan (İM 12b/1), hricilerden (İM 33b/3), cematinden (İM 27b/7), cenbetden (İM 41a/4, 6b/4), cihetinden (İM29a/8, 29b/1), ukurlarından (İM 36b/7), umgenlerinden (im 36b/6)

4. 1. 3. Belirtme Hli Eki

Kktrke'de belirtme hli eki  ekilde grlmektedir. İyelik eki almamı isimlerden sonra + (X)g biiminde: *bodun+ug bay* "milleti zenginletirdim", *tr+g itmi* "kanunları dzenlemi", iyelik eklerinden sonra +(I)n biimde: *sabım +ın eidgil* "szm iit", iaret ve ahıs zamirlerinden sonra +Nı biimdedir: *bu + nı, biz + ni, a +nı* (Ercilasun, 2011: 181). Uygur Trkesi ve devamı olan Karahanlı Trkesinden balayarak, eskiden zamirlerde karakteristik olan +nı ekinin isimlere de eklenmeye baladığı grlmektedir. Daha sonraki dnemlerde Trk dilinde yaygın belirtme hli +nı olmutur. Kktrk Beng Talarındaki + (I)g ekli ise, Ouz lehelerinde +(y)I olarak devam ettiği grlmektedir: *aygır +ı, ev+i* gibi. Sadece, Azerbaycan Trkesinde nszle bitenlere +I nl ile bitenlere (diğer lehelerdeki gibi) +nı olarak eklendiği grlmektedir (Glsevin, 1998: 3). Kıpak Trkesi metinlerinde belirtme hli eki +nı, +nu, +n ve +I biimindedir. Ek, isim tabanlarıyla iyelik ve okluk eklerinden sonra gelmektedir. İsimler ve zamirler genellikle ekin +nı, +nu biimini almaktadır. Ekin +nu biimi daha ok Ermeni Harfli Kıpak Trkesi metinlerinde grlmektedir. Ben ve sen zamirleriyle bazı kelimelere ekin +I biiminde geldiği de grlmektedir. Ekin 1. Ve 2. ahıs iyelik eklerinden sonra +nı biimi yaygın olmakla beraber +I'lı rnekleri de mevcuttur. Teklik 3. ahıs iyelik ekinden sonra ise ekin her  biimi de kullanılmaktadır (Gner, 2013: 193).

Baytarat'l- Vzh Tercmesi Paris Nshası

atları (BVP 2/7), adlı kitb (BVP 6/4), arpay (BVP 116/7), bzular (BVP 26/6), bakmağ (BVP 37/1, 37/6), breyi (BVP 6/3), boğazlayacağ yiri (BVP 44/1), bu 'ayıb (BVP 119/6), bu kitab (BVP 5/3, 6/7, 7/2/4), bu nesnelere (BVP 11/6), bu vaqt(3)ları (BVP 19/4), bu yirleri (BVP 75/4, 78/4, 78/4), ıkđan (4) yiri (BVP 31/5), ıkđay yiri (BVP 20/5), gzlemeki (BVP 92/6, 95/6), hlal yiri (BVP 109/4, 112/5),

iki budları (BVP 21/1), iki butları (BVP 24/3, butları 24/7, 27/2), iki kulağı (BVP 31/2), iki yağrınları (BVP 48/1, 26/4), kabağı (BVP 102/2), kankı yiri (BVP 15/7, 16/1/2), katırları (BVP 2/7), kayışı (BVP 32/7), kaysı yiri (BVP 16/3/3), kılada yiri (BVP 62/4), munı (BVP 42/5), nusur yiri (BVP 60/3), şikāl (4) yiri (BVP 60/4, 55/5), tay atları (BVP 10/5), yaşılığı (BVP 3/3), turğan yiri (BVP 36/1, 32/7), turğay yiri (BVP 76/5), ol yiri (BVP 34/4, 60/5, 80/2, 121/5, 66/6, 71/1, 74/5, 75/1, 81/2), ol yirleri (BVP 45/1, 80/3, 99/7, 100/1, 100/2), ol endāmları (BVP 99/5), ol (6) yiri 72/7, yatğan eyegüleri (BVP 63/7), yatğan yiri (BVP 24/1)

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi İstanbul

közlemek (BVİ 12b/13, 13a/7)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabtî'l- Lügati't- Türkiyye

meni (KK 38b/6/10, 41a/12/13, 41b/3, 56b/8, 58a/3), seni (KK 41b/8, 42b/11, 43a/1, 56b/9, 58a/4)

Kitâb Fî Riyâzati'l- Hayl Tercümesi

barmağı (RH 36a/4, 36b/8, 38b/2/3, 37a/1, 52b/1), barmaqları (RH 35b/8), bilmekliği (RH 69a/8), boğunu (RH 16b/3, 20a/7, 36a/6, 52a/5, 55a/8, 55b/7, 56a/2), burunu (RH 92b/3), buyurğanı (RH 50b/4), gözlemegi (RH 40b/1), göksini (RH 32b/5), görüşü (RH 69a/9), görksüzi (RH 67b/5), geleni (RH 70a/8), erçelligi (RH 80b/8, 81a/6, 81a/9), korkmazlığı (RH 40a/7), küştüvānı (RH 42a/4), kırañı (RH 58a/4, 58b/7), şaruluğı (RH 76a/5), sarumsağı (RH 85b/6), soğanı (RH 94a/3), yumşaklığı (RH 98a/1/2/2), kırañı (RH 58a/1, 58b/3), ol eti (RH 57b/1), rāstlığı (RH 27a/5)

Kitâb fî İlmi'n- Nüşşâb Tercümesi

atmağı (İN 28v/6/7), boğunu (İN 17r/3, 17v/6, 20v/7, 36v/6, 55v/8, 56v/2, 56r/7), kırañı (İN 58v/4, 58v/1), düşmanı (İN 31v/1), oқuñuzu (İN 6r/6), nişānı (İN 23r/9, 23v/4, 29v/1)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l- Leysi's Semerkandî Tercümesi

anları (MS 46a/4), Allah'ı (MS 44a/3), seni (MS 35b/2), artuqlığı (MS 39a/3), 'amelümi (MS 35a/6), ayagümü (MS 35a/2), ayaklaruñuzu (MS 11a/6, 23a/3), a'zaları (MS 24a/2, 24b/1, 26a/5), a'zayı (MS 24a/6, 25a/5), ālemleri (MS 1b/2), beni (MS 31b/4, 31b/6, 44a/5), başlamağı (MS 39b/4), bildürmegi (MS 44a/4), barmağı (MS 33b/2), kavlüñi (MS 34b/4), kumāşuñı (MS 12a/2), köñlini (MS 37b/1), kılmağı (MS

2a/4), kirmegi (MS 21a/4), kitābumı (MS 34a/4, 34a/6), meni (MS 32a/1/1, 32a/5, 34b/2, 34b/6, 35a/5, 33a/1/1, 34b/4), namāzı (MS 12a/5,2b/1, 4a/2), namāzları (MS 2a/6), ol ikisi (MS 20a/1),ol yiri (MS 27b/2, 41b/4), şadaķayı (MS 12a/6), şaklamağı (MS 2b/1), seni (MS 44b/6), sümķürmegi (MS 25b/4), şuyı (MS 7a/3/3/3/4/4/4/5, 7b/3), ödemegi (MS 21b/2), öyleyi (MS 14b/2, 15a/4), tezegi (MS 28b/6, 29a/3), üçinciyi (MS 29a/4), uyatluğumı (MS 33a/6/6), yahşılığı (MS 37b/4, 5b/1), yatsuyı (MS 14b/4, 15b/1), yazuğumı (MS 33b/3, 35a/6), yumağı (MS 23a/5), yüregini (MS 37b/2), yürügenümi (MS 35a/5), yüzümi (MS 34a/2/3), yüzüñi (MS 13a/5), yüzüñüzi (MS 13b/1), incidgeni (MS 31b/4), avdazı (MS 39b/3), avdazsuzluğı (MS 39b/4), sünneti (MS 42a/4), zekātı (MS 2a/3), sevābı (MS 36a/6), orucı (MS 41a/4), necāseti (MS 7a/6), neçāseti (MS 8a/1), erkānları (MS 19b/5), farızayı (MS 42a/3), hisābumı (MS 34a/5), irteyi (MS 14a/6), müzdini (MS 42b/5)

Münyetü'l- Guzāt Tercümesi

‘amelleri (MG 7b/3), kalınlığı (MG 91b/7), ķalkānı (MG 54a/1), kiñliđi (MG 14a/3, 72b/5), minmekliği (MG 6b/6), ķazılmıř yirleri (MG 86b/8), itiligi (MG 92a/1), ölümi turur (MG 93a/4)

Kitābu Bulgatü'l- Müştāk Fî Lügati't- Türk ve'l- Kıfçak

beni (BM 19b/3)

Eş- Şüzür-üz- Zehebiyye vel- Kıtaü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

bu kitabı (ŞZ 62/1), seni (ŞZ 60/3, 64/11, 67/11, 60/12)

Şerhü'l- Menār li'l- Musannifi bi't- Türkî

yamanı (ŞM 18b/19), yimeği (ŞM 78a/11), vaķtıñi (ŞM 15a/3), vaşfını (ŞM 127b/7, 70b/6, 83b/8, 125b/14, 83b/11), vāzıñlıđı (ŞM 24b/18), şükreddiği (ŞM 16b/1), seni (ŞM 118b/11), 79b/14), rāzıñlıđı (ŞM 117a/2), şabiliği (ŞM 32b/8), ramazāñıñı (ŞM 16b/13), kulñıñı (ŞM 48a/2), namazı (ŞM 14a/3), noķşanlıđı (ŞM 26a/8), ol ĥastalıķı (ŞM 110b/14), ol kavli (ŞM 23a/2), Ol meclisi (ŞM 47b/9), ol muāza‘anı (ŞM 107a/1/1, 22b/17, 69a/9), (ŞM 117b/18), ol numānı (ŞM 104a/11/11), ol tesmiyeni (ŞM 51b/5), ol yiri (ŞM 91a/3), oķınmaķı (ŞM 70b/3), oķumaķı (ŞM 70b/4), kórmedigi (ŞM 36a/6), kirmegi (ŞM 30a/1), keçmedigi (ŞM 9a/11), keldiği (ŞM 43b/8), kelmedigi (ŞM 125a/6), ķalđanı (ŞM 28b/11, 38a/2), ķalđanları (ŞM 38a/1, 73b/12, 74b/13), ķalmadıđı (ŞM 100a/7, 13a/4, 35b/11), ķalmaķlıđı (ŞM 16b/9),

kaşuğu (ŞM 21b/13), ĥicetleřtiđi (ŞM 96b/2), bu kulı (ŞM 125b/20), cümleyi (ŞM 36b/12, 36b/13), ıkanı (ŞM 99a/2), esirmekliği (ŞM 116a/16), boldığı (ŞM 10a/16, 10a/3, 11a/7, 15b/7, 16a/14, 22b/15, 26a/7, 34a/11, 36a/5, 6b/10, 8b/17, 9b/7, 101a/2, 101b/6/6, 103a/18, 105a/13, 105a/17, 108b/2, 108b/5, 110a/2, 110a/4, 113b/8, 114a/15, 114a/4, 114a/6, 114b/2, 115a/2, 116b/2/3, 117a/3, 118a/11, 119b/6, 120a/18, 120b/7/14, 122a/1, 124b/6, 125b/10, 125b/9, 127b/8, 128b/6, 129a/9, 19b/10, 27b/13, 28a/16, 28b/13, 28b/5, 32a/7, 32a/8, 33a/1, 35b/10, 35b/18, 35b/2, 41b/5, 54a/3, 55a/12, 55b/13, 58a/6, 61b/2, 62a/13/13, 62b/12, 62b/16, 63a/6, 63b/13, 63b/14, 63b/3, 64a/6, 65a/14, 65b/10, 65b/11, 72b/6, 77b/2, 77b/3, 80b/6, 85a/13, 86b/5, 87a/13, 87a/14, 87a/7, 87b/16, 87b/4, 87b/6, 87b/8, 91b/10, 93a/8, 94b/12, 97b/13, 98a/1, 98a/18, 99a/1, 99b/11, 99b/17), bolđanı (ŞM 35b/9, 36b/13, 39b/2, 99a/2, 127a/7, 38b/10, 38b/12, 39a/13, 39b/4, 39b/8, 41b/2, 47b/2, 127b/2), birmekliği (ŞM 129b/6), birmekliği (ŞM 110b/8), bilmediği (ŞM 21a/13), bilmemekliği (ŞM 116a/1, 116a/4, 116a/2, 116a/5/6), bilmemekliliği (ŞM 116a/3), bolmadığı (ŞM 13a/2, 15b/18, 16b/8, 33b/7, 5a/3, 68a/15, 6a/12, 8b/1, 9a/15, 105b/1, 113b/6, 114a/7, 121a/11, 121a/14, 126a/1, 130b/5, 131b/3, 13a/4, 43b/10, 78b/5, 87a/13, 88a/5), bolındığı (ŞM 89b/14), bolmağlığı (ŞM 111b/6, 24a/18, 25a/10, 25a/4, 41b/10), bolmağlığı (ŞM 30b/4, 101b/17, 102a/7, 105a/13, 106a/3, 108a/10, 108a/4, 108a/9, 113b/10, 124a/12, 30b/5, 54a/17, 64b/12, 74a/1/1, 74a/2, 79b/1, 80a/5, 80b/14, 80b/8, 82a/5, 83b/12, 88a/1, 90a/15, 94b/6, 98a/6, 98b/8), bolmağanı (ŞM 29a/2, 128b/13), bolmağı (ŞM 20b/15, 27b/11, 29b/7, 30b/5, 33a/12, 64b/13), bolmağları (ŞM 54b/12), anları (ŞM 108a/8), ‘acizliği (ŞM 16a/9), adını (ŞM 20a/7), almağı (ŞM 114b/5), almağlığı (ŞM 113b/12), artığılığı (ŞM 61b/7)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lüğati’t- Türkiyye

seni (TZ 41a/12, 60a/3, 60a/9, 60a/13, 69b/13, 72a/6)

Codex Cumanicus

mèni (CC 33b/5), sèni (CC 33b/16)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi’t- Türkî)

meni (GT 14/13, 21/11, 54/9/10, 55/4, 57/9/10, 60/6, 64/1, 66/6, 68/13, 78/11, 88/2, 89/2, 91/3, 99/9, 112/5, 125/3, 135/2/12, 148/2, 162/8, 163/7, 165/6, 183/8, 221/10, 228/12, 230/9, 235/8, 239/7, 250/6, 251/2, 261/4, 262/13, 269/1, 272/11, 277/4), seni (GT 30/4, 50/10, 64/6, 72/6, 75/1/13, 99/12, 121/4, 126/3, 136/10, 137/4, 145/12,

146/4, 166/11, 200/8, 232/10, 236/11, 241/8, 261/9, 266/4, 287/12, 317/11, 319/9, 327/13, 335/7, 343/2)

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbâdât (Kitâb fi'l- Fıkh) Tercümesi

deñizi (KF 34a/5), du'âları (KF 60a/1, 84a/2, 134b/5, 142b/7, 154a/6, 159b/7, 169a/4, 215b/4), du'âmı (KF 28b/6), du'âyı (KF 204b/3), dünyâyı (KF 259a/4, 260b/6), ağzuñuzı (KF 70a/3), ağzumı (KF 77b/5), ağlamağı (KF 161b/6), 'amelümi (KF 91a/5), arıları (KF 46a/4), ayağımı (KF 91a/2), ayağı (KF 150b/6, 203b/6, 43b/6, 52a/4, 52b/3, 52b/3, 55b/1, 55b/1), a'zâmı (KF 77b/6), bağışlamağı (KF 29b/2), bambuğı (KF 102a/5), bizi (KF 7b/4, 15b/4, 15b/5, 36b/1, 48b/1, 48b/2, 100b/1, 109a/3, 138a/2, 144b/7, 145a/1, 153b/4, 153b/7, 154a/6, 157a/1, 170b/4, 173a/4, 191a/7, 198a/7, 199b/1, 206b/5, 215b/3, 256a/2, 266a/2), boynumı (KF 89b/2), boynuzı (KF 203b/6), cum'ayı (KF 187a/1, 189a/4), cimâyı (KF 230b/3, 233b/5), cinleri (KF 39b/1), cenneti (KF 36a/1, 133a/1, 199b/6, 217b/6), cenâzeyi (KF 198b/2), çekirdegi (KF 236b/6), çoğı (KF 123a/4, 136b/3), edüklerümüzi (KF 119a/2), eyitgeni (KF 127a/6), eylemegi (KF 109a/6, 182a/7, 256a/4, 110a/5, 6b/6, 58a/4, 65a/4, 130b/1, 204b/3, 247b/7, 183b/7, 138a/6, 194a/4, 121a/3, 123a/6, 6b/6, 138a/5, 166a/5, 194a/4, 196a/4, 169a/4, 115a/4, 8a/4), eylegeni (KF 4b/2, 5b/2/2, 154a/2, 203a/2, 262a/5), hâzırlarumuzu (KF 197b/3), hırmayı (KF 201a/5), hisâbumı (KF 88b/1), hâlümü (KF 133b/1), ıklımı (KF 141b/2), içmegi (KF 230b/3, 252a/2), islâmı (KF 86b/4), incidgeni (KF 55a/5), kaçmağı (KF 180a/2), işlegeni (KF 28b/6), qaraglıkı (KF 1b/3), qaraglığı (KF 2a/2), keceyi (KF 1b/3, 19a/3), qoruğanı (KF 28a/4), meni (KF 29a/1, 29b/2, 29b/5, 30a/2, 33b/2, 33b/5, 34a/1, 34a/2, 34b/3, 36a/2, 39b/1, 55a/5, 57a/2, 57a/3, 57a/4, 57a/4, 78a/1, 89a/2, 89a/5, 124a/5, 203a/7), licâmı (KF 163a/5), loqmayı (KF 252a/2), ol küni (KF 249a/4), Qur'anı (KF 23a/3, 124a/4, 133a/3, 151a/7, 167a/6, 167a/7), körmegi (KF 9b/5), nebiyi (KF 118b/5), sizi (KF 46b/4, 95b/1, 201b/6), tevbemi (KF 32b/4, 35b/1, 91b/6, 92b/2, 155b/6), tacirlüğümi (KF 91a/6), ta'âlâyı (KF 37a/6, 130a/1, 130a/3, 143b/4, 143b/6), sureyi (KF 172b/2, 172b/3), yağmurı (KF 204b/7), yağmurları (KF 1b/3), yazığımı (KF 59b/1, 77b/6, 91a/6, 91b/6, 92b/1, 155b/6), yazuğlarımı (KF 31a/4), yazığlarumuzu (KF 154a/1, 205b/7), yetişgeni (KF 189a/4), yüregimi (KF 77b/6), yüreklerümüzi (KF 198b/5), seni (KF 124a/5, 130a/4, 170a/4)

Kitâb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

davarı (KFT 9a/36), evi (KFT 13a/31, 13a/35, 13a/38, 13a/44, 15b/24, 17b/4i, 18a/25, 9b/44), kırnağı (KFT 12a/8, 18b/14, 12a/4), ıulı (KFT 10b/31, 10b/32, 17b/31, 18b/28, 18b/31, 3a/67), ıavarı (KFT 11b/23, 11b/26, 15a/14, 15a/2, 15a/32), tonı (KFT 14b/30, 14b/42), yiri (KFT 17b/14), meni (KFT 13b/48, 13b/50, 14a/10, 14a/18, 14a/2, 15a/26, 16a/43, 6b/8), furunı (KFT 7b/39, 7b/42), ıammâmı (KFT 7b/32), ıatunı (KFT 3b/79, 3b/81), işi (KFT 8b/37, 8b/41), ıavarumı (KFT 13b/17, 13b/25, 13b/29, 13b/31, 13b/35), danuğı (KFT 13a/55), danuğları (KFT 11a/38, 13a/33, 13a/8), daşı (KFT 1b/7), dıvârı (KFT 13a/14, 8a/11, 8a/13), ıumâşı (KFT 15b/6), ıuyı (KFT 7b/21), mâlı (KFT 10a/53), seni (KFT 3b/22)

4. 1. 4. İlgi Hâli Eki

Köktürkçe metinlerinde tamlayan eki $+(n)Iñ'$ dır (*köl tigin+iñ altunun kümüşin KT. GB; bayırku+niñ ak adgırır KT. D. 6*). Daha sonraki dönemlerde $+nIñ'$ şekli de metinlerinde görülmeye başlamaktadır. Orta Türkçe döneminde, bu iki şekil, ayrı ayrı yazı dillerini temsil etmektedir. Bunlardan $+(n)Iñ'$ şekli Oğuz yazı dilinde, $+nIñ'$ ise Orta Asya edebî yazı dilinde yaşamaktadır. Bugün de $+(n)iñ'$ Oğuz lehçelerinde, $+nuñ'$ ise Oğuz olmayan lehçelerde görülmektedir (Gülsevin, 2010: 61). Köktürk dönemi metinlerinde $+nXng/+Xng$, Uygur Türkçesi metinlerinde ise daha çok $+nXng$ şeklinde görülen ek, her dönemde ve lehçede geniz n 'li olarak yazılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde ekin ünlüsü genel yuvarlaklaşma eğiliminin etkisinde kalarak yuvarlaklaşmıştır (Akar, 2018: 137). İlgi hâli eki Kıpçak Türkçesinde $+nuñ'$, $+nuñ'$, $+iñ'$, $+uñ'$ biçimindedir. Ekin isimlerden sonra $+nuñ'$, $+nuñ'$, zamirlerden sonra ise daha çok $+iñ'$, $+uñ'$ biçimleri yaygındır. Ekin ünlüsü daha çok düzdür ancak Oğuzcılışmanın etkisini gösterdiği metinlerde yuvarlak ünlülü şekilleri de bulunmaktadır (Güner, 2013: 189).

anıñ süñgüsi (MG 46a/1), siziñ ihsanıñız (MG 4a/8), kişiniñ üstüne (MG 7a/9), üzeñgüniñ altında (MG 8a/5), seniñ aletindin (MG 9a/6), mehmiziñ işareti (MG 13b/2), tuyağınıñ kırığı (MG 14a/9), sağ ıoluñ üstünde (MG 22b/9), butuñ artında (MG 28b/8), eyeriniñ art ıaşını (MG 54b/1), atınıñ yüzi (MG 71a/9), öziniñ buyruğına (RH 2b/4), kişiniñ ağızına (RH 6b/2), munlarıñ her birisiñ bir mezhebi (RH 11b/7), atlarıñ altında (BVP 3/3), burnınıñ süñüki (BVP 32/5), gülefsârınıñ ıayışı

(BVP 32/6), enekiniñ yukarisınıñ (BVP 34/7), yukarisınıñ arası (BVP 34/7), atıñ uyan halkası (BVP 35/3), atıñ ağızında (BVP 36/2), atıñ dişleri (BVP 36/3), atıñ aşılığına (BVP 38/3), kaşınıñ iki yanı (BVP 38/5), atıñ depesindeki süñükleri (BVP 39/6), atıñ atası (BVP 41/7, 43/2), atıñ boynı (BVP 43/7), boynınıñ üstini (BVP 44/2), uçasınıñ altından (BVP 44/4), bāzularınıñ eti (BVP 45/5), boynınıñ derisi (BVP 46/3), atıñ gögsi (BVP 48/5), aranıñ siñirleri (BVP 50/6), toynağıniñ ardı (BVP 56/6), toynağıniñ ardı (BVP 58/7), diziniñ boğunu (BVP 60/7), eyegüleriniñ eti (BVP 63/6), budınıñ yoğun etine (BVP 72/3), başınıñ aşağısı (BVP 79/2), ayağıniñ bağanaqları (BVP 84/3), yañağıniñ süñükleri (BVP 93/5), atıñ iki göziniñ ucu (BVP 102/3), atıñ iki göziniñ ağı (BVP 102/7), kabzaniñ iç yanını (RH 17a/5), kişiniñ barmakları (RH 17b/3), oқınıñ gezini (RH 19b/5), düşmanıñ başın (RH 23a/7), atıñ levni (KH 69b/5), atıñ dişleri (KH 73b/1), atıñ dişlerine (KH 74a/2), atıñ alnında (KH 77b/8), atıñ reclerinden (KH 78b/3), kurbaganiñ içi (KH 80b/4), yumurtganiñ ağı (KH 82b/1), anıñ üstine (KH 83b/6), oğlınuñ ucası (RH 14a/4), anuñ sözini (RH 2b/5), anuñ süñgüsü (MG 45b/7), anuñ ehli beyti (BVP 4/3), özinüñ adı (BVP 7/4), anuñ üstine (BVP 7/7), kişinüñ fārisliki (BVP 8/3), ‘ayıblaruñ ‘ilacı (BVP 10/3), kişinüñ ma‘rifeti (BVP 14/4), elinüñ boğunları (BVP 21/3), boğunlarınıñ süñükleri (BVP 21/4), toynağınuñ art dirisi (BVP 29/5), gözünüñ süñükleri (BVP 36/6), gözünüñ arası (BVP 36/7), kulağınuñ içine (BVP 39/2), saçınıñ yanlarınıñ (BVP 39/4), yanlarınıñ kılları (BVP 39b/5), boynunuñ derisi (BVP 46/2), toynağıniñ ardı (BVP 59/4), kerelinüñ öñi (BVP 64/6), başınıñ süñükleri (BVP 69/3), ‘aybesinüñ öñinde (BVP 72/5), inçükinüñ yukarı başı (BVP 80/7), burınınuñ eti (BVP 93/3), anuñ ma‘ması (KF 6b/1), ta‘ālānuñ āzatlarına (KF 9b/5), nesnenüñ diregi (KF 12a/6), ‘ilmüñ bu fazileti (KF 13b/3), ‘ālimlerüñ bu menzilesi (KF 13b/4), Ebū Ḥanifenüñ faẓā’ilini (KF 16a/2), raḥmetüñ қаpularını (KF 32a/3), mezhebine Nu‘mānuñ (KF 37a/4), ta‘ālānuñ қavlıdur (KF 46a/2), istincānuñ bu fazileti (KF 47a/5), senüñ üstüne (KF 71a/6), misvāquñ bu fazileti (KF 73a/5), ağızınıñ barçasına (KF 86b/6), senüñ berekatlaruñdan (KF 89a/2), raḥmetüñ қаpularını (KF 96b/3), faẓluñ қаpularını (KF 96b/4), evinüñ қаpularını (KF 96b/4), berekatlaruñ қаpularını (KF 96b/4), kulağınuñ ortası (KH 67a/5), atıñ dişlerine (KH 67a/9), iki kolınıñ başı (KH 68a/1), endāminüñ saçı (KH 69a/7), atıñ yigitligin (KH 69a/4), dişlerinüñ etinden (KH 69a/6), yañaqlarınıñ etini (KH 69a/7), dişlerinüñ başları (KH 74b/4), ādemüñ ellisinden (KH 76a/9), bunuñ ercelligi (KH 76b/7), ‘illetüñ ‘alāmeti (KH 78b/8), derdüñ ‘alāmeti (KH 85b/4), ayunuñ içi yağın (KH

89b/9), kişinüñ üstine (KFT 15a/1), anuñ elinde (KFT 15a/20), atamuñ atasınuñ (KFT 15a/34) atamuñ milkidür (KFT 15a/39), kişinüñ elinde (KFT 15b/1), kendünüñ idükine (KFT 15b/3), eyelerinüñ miliklerine (KFT 16a/10), kişinüñ da‘vusı (KFT 21b/13), mālınuñ cinsinden (KFT 87b/15), kendünüñ idikine (KFT 86a/21), kişinüñ kankısınuñ danuķı (KFT 86a/27), senüñ elindeki (KFT 86a/42), ođlanuñ atası (KFT 91b/6), ođlanuñ atasınuñ adını (KFT 91b/10), ađçanuñ şıfatını (KFT 91b/48), senüñ üstüne (KFT 97a/53), řadısinuñ şatında (KFT 123b/10)

Birinci kişı zamirinin tamlayan eki alması durumunda ekin sonundaki ünsüz tarihî dönemlerde “ñ”, bugün ise “ñ” ya da “n”dir. Bu ses, Eski Anadolu Türkçesinde ise “m” olarak görölmektedir: benüm (Gülsevin, 2010: 61). Bugün Oğuz dışındaki diyalektlerde (Özbek, Kırgız, Kazak, Başkurt, Uygur vs) “ñ/ng”li biçimler yaşamaktadır (Gülsevin, 2010: 62). Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca şekli az da olsa görölmektedir.

menüm şatumda (KF 12a/1), menüm ümmetümden (KF 16b/6), menüm ümmetüm (KF 17a/2/3), menüm sırrımı (KF 31b/1), menüm işlerümden (KF 31b/2), menüm üstüme (KF 35b/1), menüm milkimdür (KFT 15a/4), menüm atamuñ (KFT 15a/34), menüm üstüme (KFT 86a/7)

4. 2. Şahıs Ekleri

4. 2. 1. – vuz/-vüz şahıs eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminde görölen çokluk birinci şahıs eki –*vuz*, *vüz* *b- v* değişikliği ile *biz* zamirinden gelişmiştir. Vokali ise *v* tesiri ile yuvarlaklaşmıştır. Batı Türkçesinde başlangıçta çokluk birinci şahıs ekinin bu olduğu düşünölmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde yaygın bir şekilde kullanılmamış, sadece şart ve istek çekimlerinde kendini göstermiştir. Eski Anadolu Türkçesi döneminden sonrada ortadan kalkmıştır (Ergin, 2013: 285). Eski Anadolu Türkçesi döneminde görölen çokluk birin şahıs eki, Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da olsa görölmektedir.

Kelevüz (Kİ 161/1), çıķarmayavuz (KF 119a/3), olsavuz (KF 119a/2), kelevüz (TZ 71b/12), ačavuz (KFT 222b/55), bačavuz (KFT 32a/33, 262a/22), körevüz (KFT 32a/23, 257a/34/42, 262a/22, 275a/8), idevüz (KFT 275a/8),

4. 2. 2. – dUk şahıs eki

Çokluk birinci şahıs eki Eski Türkçede –mız, -miz şeklindedir. Batı Türkçesinde bu ek atılmış, yerine –duğ, -dük sıfat fiilinin tesiri ile ortaya çıktığı anlaşılan -k, -k eki kullanılmıştır. Bazen -k eki Eski Anadolu Türkçesinde -h olmuştur (Ergin, 2013: 287).- Duk sıfat fiil ekinin çekimli fiil olarak kullanışı hakkında Korkmaz ise şu açıklamayı yapmıştır: “*Kâşgarlı, geçmiş zaman kipinin bütün Türk dillerinde değişmez bir kuralla -Dı eki ile belirttikten sonra (C. II, s. 33), Oğuzca için bazı açıklamalar yapmıştır. Ona göre, XI. Yüzyılın ikinci yarısında, Suvarlarla Kıpçaklardan bir takımı ile Oğuzların, geçmiş zaman kipi bakımından öteki Türklerden ayrılan yanlarını göstermiştir. Yapılan açıklamalar ve verilen örneklerden anlaşıldığına göre, bu yüzyılda Oğuzcada, geçmiş zaman kipinin kuruluşunda –Duk sıfat fiil eki de kullanılmakta ve kipin 3. Şahıs teklik çekimi ile çokluk çekimi arasında bir ayrılık bulunmamaktadır: men ya kurduk ‘ben yay kurdum’; ol ya kurduk ‘o yay kurdu’; ol süt sağduk ‘o süt sağdı’; olar tağka ağduk ‘onlar dağa ağladılar’; olar ewge kirdük ‘onlar eve girdiler’; men añar tawar birdük ‘ben ona mal verdim’ gibi (Div. Terc. C. II, s. 60). Oğuzlar, 3. Şahıs için bardı, keldi şekillerini de kullandıklarına göre (C. II, s. 262), -Duk eki ile yapılan çekimler her hâlde Oğuzların bir bölüğünce benimsenmiş olmalıdır. Biz, yalnız 3. Şahıslarda görülen ve teklik çekimi ile çokluk çekimi arasında bir ayrılık gözetilmeyen –Duk eki ile kurulmuş geçmiş zaman kipini tek tük Eski Türkçe döneminde yazıtlarda da bulmaktayız: karluk işiñe kelmedük ‘Karluklar müttefiklerine gelmediler’; Sekiz Oğuz Tokuz Tatar kalmaduk ‘Sekiz- Oğuz Dokuz Tatar hiçbiri kalmadı veya kalmadılar’ (Alt. Gr. s. 224/3) gibi. Bu durumu da Oğuzcanın zayıf bir belirtisi olarak gösterebiliriz. Zayıf bir belirtisi diyoruz çünkü, XI. Yüzyılı izleyen dönemlerde de –Duk eki, Güney batı lehçelerinin geçmiş zaman kipinde, yalnız I. Şahıs çokluk çekiminde devam etmiştir. Öteki şekilleri kullanımdan düşmüştür.” (Korkmaz, 2013: 50). Bu bilgilerden hareketle Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen – dUk ekini Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca olarak değerlendirdik.*

kılduk (BVP 99/4), yād kılduk (BVP 106/1, 106/3, 58/7, 63/3, 74/4, 84/1), bolduk (BVİ 11a/23), vasif kılduk (BVİ 14b/7, 14b/9, 26a/13, 47b/18), yād kılduk (BVİ 10a/4, 11a/11, 11a/14, 11a/24, 11b/2, 15a/25, 21a/1, 23a/6, 24b/4, 26a/2, 31a/21,

38b/14, 42a/15, 44a/21, 63b/3, 65a/4), kılmaduk (BVİ 11b/23), başladuk (BVİ 17b/5), tidük (BVİ 14b/10, 14b/12, 14b/13), yedük (KK 57a/9), kettük (KK 13b/11, 57a/9), kelmedük (KK 17a/8), keldük (KK 13b/11), keldük mi (KK 19a/9), keldük mi biz (KK 19a/12), biz mi keldük (KK 20b/3), almağuk (KK 17a/1), alđuk (KK 13b/10, 57a/8), alduksa (KK 25a/12), alsak (KK 26b/3), alursak (KK 26a/4), eyledük (KK 24a/5), içtük (KK 57a/9), kılduk (RH 16b/7), yād kılduk (RH 41a/1, 41b/6, 44a/8, 52b/5, 54b/3, 62a/1, 62b/8), yād kılduk (İN 44v/8, 17r/7, 41v/1, 55r/3, 42r/7, 53r/5, 62v/1, 63r/8), zikr kıldık (MG 114a/8), zikr kılduk (MG 84b/9, 110a/4), zikr kılmadığ (MG 100b/2), kördük (MG 76b/1), kılduk (MG 100b/1, 100b/4, 111a/2), kiltürmedük (MG 84b/9), alduk (MG 82b/9, 82b/9), tidük (MG 85a/2, 85a/3), biz kıldık (RS 188a/26), biz kılmadığ (RS 188a/28), okuduk (ŞZ 25/4), puyurduk (ŞZ 25/6), yedük (ŞZ 25/9), bildik (ŞM 71a/5), bilmedük (ŞM 71a/10), keldik (26a/17, 17b/16, 22b/1, 121a/16, 121b/12, 124b/17, 130b/13, 26b/8, 27a/6, 31a/7, 32b/14, 47b/1, 49b/17, 52b/18, 55a/18, 58a/5, 67a/12, 73a/16, 84b/4, 90a/18, 91b/13), keldük (ŞM 27b/4), işittik (ŞM 82a/9), kıldık (ŞM 21a/7, 28a/7), kılduk (ŞM 28a/6), kerdik (ŞM 116b/15), tidük (ŞM 93b/15), tiledik (ŞM 38a/13), kelmedik (ŞM 24b/5), aldık (ŞM 6a/8), almadık (ŞM 6a/9), bolduk (ŞM 82a/16), aldık (TZ 40b/3), baydık (TZ 19a/1), biz aldık (TZ 40b/8), yidük (Kİ 125/2) yedik, ağın kılduk (Kİ 5/4), kördük (CCII 61b/40), keldik (CCII 61b/10, 62a/1), barsak (CCII 62a/29), aytsak (CCII 62b/29, 62b/31), añlar bolsak (CCII 65b/4), añlar edik (CCII 65a/10), añlamas edik (CCII 65a/10), bolgay edik (CCII 65a/25), añlamış edik (CCII 65a/22), añlar edik (CCII 65a/10), ağırlasak (CCII 61b/28), bolduğ (CCII 73a/13), bolduk (CCII 79a/2), bolduk edi (CCII 79a/2), bolgay edik (CCII 65a/25), bolsak (CCII 65b/4), kılduk (GT 355/7), kilür idük (GT 297/2/3), kittik (GT 298/9), tapmadık (GT 298/7), alurduk (KF 209b/7), eylemedük (KF 155b/5), virdük (KF 7b/3), yetişmedük (KF 22b/4), eyledük (KFT 20b/20), kirmedük (KFT 1a/30, 1a/34), keldük (KFT 11a/34, 1b/28, 2b/1, 2b/11, 5a/52, 5a/8), ayıttuk (İM 15a/6, 27b/6, 28a/8, 29a/3, 30a/5, 30b/2, 32b/6, 33a/6, 33b/4, 34a/1, 35a/6, 36b/3, 37a/1, 37a/6, 38a/6, 38b/8, 39b/5, 40a/3, 40b/1, 40b/4, 41a/7, 42a/3, 42a/7, 42b/4, 43a/3, 43b/3, 43b/8, 44a/4, 5a/3), ulaşturduğ (İM 5a/7), sözleşduğ (İM 35a/8), kördük (İM 35b/6/7, 36a/1), keltürduğ (İM 26a/4)

4. 3. İsimden İsim Türeten Ekler

4. 3. 1. +Çık, +Çuk

Eski Türkçe döneminde görülmeyen bu ek, Batı Türkçesinin ilk devirlerinden itibaren görülmeye başlamış ve son zamanlarda çok işlek hâle gelmiştir. Başlıca fonksiyonları isimden *küçültme* ve *sevgi* ifade eden isimler yapmaktır. Bu ek Türkçede eskiden beri görülen ve kendisinin de bir eşi olan *-cağ*, *-cek* ekinden türemiştir. Batı Türkçesinin ilk devirlerde *ç’li*, bu devrin sonunda, Osmanlı ve Türkiye Türkçesinde ise *c’li* biçimleri görülmektedir (Ergin, 2013: 163-164). Ayrıca ekini: “*Kıpçak lügatinde tasgir alâmeti (kınâ) olup Türkmenlerde (çuk) ve (çük) ’tür. Bunlar gerek müfret gerek cemi olsun isimlerin ahırına ilave edilmektedir.*” Açıklaması yapılarak *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 136). Bu bilgilerden hareketle Kıpçak Türkçesi metinlerinde eki, bir Oğuzca unsur olarak değerlendirdik.

tépeçük (RS 201c/13), alaçuk (RS 202a/7), tamçık “damlacık” (BM 9a/8), kışkaçuk (TA 27a/8), azaçık (TA 27a/6), eçekçük (TZ 46a/7), yalınca “yalın” (TZ 24b/13), itçük (TZ 46a/8), köbürçük (TZ 22b/2), ağırca (TZ 11a/1), kulcuk (TZ 46a/7), azaçuk (Kİ 136/5), yetinçek “yalnız kalan kimse” (Kİ 124/22), turğaçak (Kİ 140/1), turaçak (Kİ 140/1), kiçiçük (Kİ 48/13), bebecük (Kİ 16/18), kuburçuk “küçük kutu” (CC 41b/18), alaçuk “kulübe” (CC 40a/14), balaçuk “civciv” (CC 55a/18), baltıca “çekiç” (CCII 58a/20), çapçaçık “fıçıcık” (CCII 60b/3), erinçek “tembek” (CCII 59a/10 b, 66b/1), tokmaçık (CCII 60b/25/26), yançık “kese, torba” (DM 13a/14), şığırçuk (DM 12a/8), tekeçük (TA 16a/7), yinçeçük “incecik” (DM 14b/6), amçuk. (DM 13b/10, Kİ 4/3), kapurçuklu (MG 92b/8), kılçık “buğday başağının üzerindeki ufak ve uzun dikenler” (Kİ 75/11), kapçukında “kabuk” (KFT 268a/2), oğlançukun (KFT 83a/31), atçuk (TZ 46a/7), ayaçuk (İM 7a/5), oğlançuk (KFT 90a/40), kiçiçük (İM 7a/4)

4. 3. 2. +Çukaz, +çUKAs

+Çık, +Çuk ekinin +Az ile genişlemiş şeklidir. Eklendiği isimlere tam bir küçültme anlamı katmaktadır. Ek, canlı varlık isimlerine getirildiğinde küçültmenin yanı sıra acıma ifadesi de yüklemektedir. Kıpçak Türkçesi metinlerinde ekin son ünsüzü sızıcılaşmış olarak +çUkAs biçimi de bulunmaktadır (Güner, 2013: 114). Ayrıca ekin: “İkinci harfî sakın olan her iki harfli isimde, Türkmence de tasgîr alâmetleri olan (çuk) ve (çük)’ten sonra sakın olarak bir (s) harfî ilâve edilmektedir. Ms: (kılçukas), (ilçükä) gibi.” Açıklaması yapılarak *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931:143). Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da olsa örnekleri görülmektedir.

kulcukaz (TZ 46a/9), kulcukazum (TZ 46b/7), itcügez (TZ 46a/9), ilçükes (Kİ 143/8), azcuğas (Kİ 136/5), kılçukas (Kİ 136/5, 143/8) , itçükes (Kİ 136/5), atçukaz “küçük at” (TZ 46a/9), yayçuğaz “küçük yay” (KK 64a/11), yerçügezde (KFT 42b/4), yüzçükez (İM 7a/), kiçigez (KFT 41a/30/31/39)

4. 3. 3. + layin / + leyin

Eski dönemler bu ek, -ça, -çe, -ca, -ce ekin yanı sıra onun gibi bir eşitlik çekim eki olarak kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde çekim eki olarak “gibi” ve “göre” ifadesi ile geniş ölçüde kullanılmıştır. İyelik eklerinden sonrada gelmesi ekin eski dönemlerde çekim eki olarak kullanıldığını göstermektedir. Ek bazen çekim eki bazen ise yapım eki olarak kullanılmıştır. Ek isimden fiil yapım eki olan -la-, -le- ile -ı-, -i- zarf fiil ekinin birleşerek bir tek ek hâline gelmesi, sonrada -n instrumental ekinin de benliğini kaybedip bu birliğe katılmasıyla oluşmuştur (Ergin, 2013: 173). Ayrıca ek, Kıpçak Türkçesi dönemi eserlerinde olan *Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye*’de Türkmence kaydıyla verilmektedir (Atalay, 1945: 112).

ancılayın (RH 73b/7, 74a/6, 79b/8, 100a/5, 101a/6, 102a/3, 102a/6, 102a/9, 80a/3, 81b/9, 82a/9, 85b/9, 86b/6, 89a/4, 90a/7 92b/9, 95b/1, 97a/4, 98a/3, 98b/8, 99b/6, 93b/1), ikincileyin (RH 79a/7), ancılayın (KH 69b/2, 75b/4, 77b/1, 84a/3, 90a/8, 97b/9, 77b/9, 80b/8, 81b/4, 85a/4, 87b/5, 88a/6, 92a/8, 92b/2, 93a/9, 94a/6, 95a/7, 95b/6, 97b/7, 98a/3, 75b/8, 70a/1, 96b/9, 98a/6), ancılayın (ŞZ 46/2), ancılayın (ŞM 24a/13, 33b/4, 51a/15, 102a/12, 111b/11, 121a/18, 127a/6, 31a/12, 34a/16, 34a/2,

54b/1/2, 74a/8, 75b/13, 77a/11, 83a/13), ancılayındur (ŞM 75b/18, 22b/15, 32b/7, 48b/14, 91a/16, 101b/12, 122a/11/11, 125a/15, 34b/11, 57b/17, 77b/10, 78b/5, 84b/13, 91b/11), ancılayınındur (ŞM 108a/3), ancılayundur (ŞM 31a/13), kündüzleyin (TZ 73a/5, 75b/2), keşeleyin (TZ 73b/7), ogrılayın “gizlice” (CC 30b/19), ovrulayın “gizlice” (CC 30b/19), yamgurleyin (CCII 72a/15/16)

4. 4. Kip ve Kip Ekleri

4. 4. 1. Haber Kipleri

4. 4. 1. 1. Gelecek Zaman

Eski Türkçede gelecek zaman eki *-ğay*, *-gey*'dir. Sonradan *-ğa*, *-ge* biçiminde ortaya çıkan bu ek Batı Türkçesinde, *ğ* ve *g*'nin düşmesi ile, *-a*, *-e* biçimine geçmiştir. Fakat bu ek foksiyon değiştirerek istek eki olmuştur. Eski gelecek zaman ekini istek eki olarak kullanan, *-acağ*, *-ecek* ekini de henüz ortaya çıkarmamış bulunan Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki olarak *-ısar*, *-iser* kullanılmaktadır. Eski Türkçenin sonlarında ortaya çıktığı anlaşılan ve hem Kuzeydoğu Türkçesinde, hem Batı Türkçesinde görülen bu gelecek zaman ekinin de nasıl türediği belli değildir. *-ısar*, *-iser* eki Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olarak kullanıldıktan sonra yerini *-açak*, *eçek* ekine bırakmıştır. Batı Türkçesinin eski ve yeni dönemlerinde iki farklı gelecek zaman eki olmuştur. *-acak*, *-ecek* eki Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde ortaya çıktığında hakimeyet *-ısar*, *-iser* ekindedir. Osmalı Türkçesine geçince *-ısar*, *-iser* eki unutulmuş, *-acağ*, *eçek* tek gelecek zaman eki olarak kullanıla gelmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman için *-ası*, *-esi* partisipinden de yararlanılmıştır: *gör- esi- ven*, *gid- esi- dür* örneklerinde olduğu gibi. Eski Anadolu Türkçesinden sonra bu kullanım kalkmış ve sadece partisip eki olarak kullanılmıştır (Ergin, 2013: 303-304). Akar da, gelecek zamanın Eski Anadolu Türkçesinde farklı eklerle karşılandığını belirtmiştir. Bunlardan en yaygın olanın *-(y)ısar* olduğunu, yaygın olmamakla birlikte sıfat fiil eki *-AsI* ve istek eki *-A*'nın da gelecek zaman eki olarak kullandığını belirtmiştir. Günümüzde kullanılan *-AcAk* ekinin ise 14. Yüzyıl ortalarında sıfat fiil olarak kullanıldığını 15. Yüzyılda *-IsAr* ekinin yerini alarak genel gelecek zaman eki hâline geldiğini fakat istek eki *-A*'nın bir süre daha gelecek zaman eki olarak kullanıldığı için *-AcAk* ekinin yaygınlaşmasının 17. Yüzyıla kadar uzadığını savunan görüşlerin olduğunu belirtmiştir (Akar, 2018: 174). Kıpçak

Türkçesinde gelecek zaman eki farklı şekillerde kullanılmaktadır. Bu ekler arasında Kıpçak Türkçesi için gelecek zaman bildiren en temel yapı –GA, -Gay ve –KAY ekleriyle yapılandır. Ayrıca Kıpçak Türkçesi eserlerinde gelecek zaman eki için –AsI, -IsAr, -UsAr, -sAr ve az da olsa –AÇAK eklerinin de kullanıldığı görülmektedir (Güner, 2013: 226). –AçAk eki, sadece Memlûk Kıpçak sahası eserlerinden *Et-Tuhfetü’z-Zekiyye Fi’l-Lûgati’t-Türkiyye*’ de Türkmençe kaydıyla gelecek zaman eki olarak gösterilmiştir (Atalay, 1945: 91).

4. 4. 1. 1. 1. -IsAr

öliser (GT 211/5), kaytarmayısar (GT 247/12), keliser (GT 91/7), kılmayısar (GT 30/10), kitmeyiser (GT 157/8), bolusar (GT 5/9, 283/13, 285/10, 295/8), bolısar (GT 211/3), bolmayısar (GT 191/8/9, 289/5), alusar (GT 295/8), keliserdür (KFT 10b/50, 48b/52)

4. 4. 1. 1. 2. - AsI

alası men (TZ 47a/7), kelesi men (TZ 54b/ 2), ketesi men (TZ 72a/2), alası sen (TZ 47a/8), kelesi sen (TZ 54b/1, 72a/2), alası (TZ 47a/8), beresidir (TZ 79a/3), kelesi (TZ 54b/9), töydiresidür (TZ 79a/7), urasıdur (TZ 78b/12), alası biz (TZ 47a/7), kelesi biz (TZ 54b/1), olası biz (TZ 72a/3), alası siz (TZ 47a/8, 72a/2), kelesi siz (TZ 54b/1), alasılar (TZ 47a/8), kelesiler (TZ 54b/2)

4. 4. 1. 1. 3. AçAk

kelecek men (TZ 54b/2), alaçak (TZ 47a/10), kelecek biz (TZ 54b/3), dökecek (KFT 8b/44), ekecek (KFT 9a/40, 9b/2)

4. 5. Sıfat Fiiller

4. 5. 1. – AçAk

Gelecek zaman ifade eden bu ek, en fazla kullanılan sıfat fiil eklerindedir. Birleşik bir yapıdan oluşan bu ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminin sonlarında ortaya çıkmıştır (Ergin, 2013: 336). Eski Anadolu Türkçesine mahsus sıfat fiil eklerindedir. 15. Yüzyıla kadar seyrek kullanılmaktadır. Bu yıllardan sonra gelecek

zaman eki olarak da kullanılmaktadır (Akar, 2018: 194). Kıpçak Türkçesi eserlerinde az da olsa örnekleri görülmektedir.

keleçek yer (KK 33b/6), olturaçak yer (KK 33b/5), mineçek (KH 63b/2), okuyacak yirde (MS 19b/5/5), yataçak (TZ 49a/2), yazaçak (TZ 49a/2), yeyeçek (TZ 49a/2), içecek (TZ 49a/2), turaçak (TZ 49a/2), küleçek “gülecek, gülünç” (TZ 77b/3), keleçek (TZ 49a/2), dutaçak endāmları (İN 36r/6)

4. 5. 2. – Daçı

Kâşgarlı Mahmud’un fiilden türeyen sıfatların “ism-i fail” grubuna soktuğu –*daçı* eki, bir eylemi “sürekli olarak ya da alışkanlık hâlinde” yapmayı göstermektedir. Bu ek on birinci yüzyılın ikinci devrinde Oğuz ve Kıpçak lehçelerinden başka Yimek, Yağma, Argu, Suvar, Peçenek ve göçebe dillerinde de görülen bir ektir (C. II, 32). Kâşgarlı Mahmud –*daçı* eki için yaptığı açıklamayı eserinin birkaç yerinde tekrarlamıştır. Kâşgarlı, öbür Türklerin dilinde *tapungüçi, yüküngüçi olan ism-i fail “Oğuzların dilinde tapındaçı, yükündeçi”* şeklini aldığını (C.II, 168) belirtmektedir. Yine DLT’nin başka bir yerinde bu durumu *suwgardaçı* “sulayıcı”, *toğurdaçı* “doyurucu”, *toğradaçı* “doğrayıcı” örneklerini vererek açıklamıştır (C. II, 256; III, 314). İki ayrı yerde de Oğuz, Türkmen ve Kıpçak dilleri için *tuttaçı, sattaçı* (C. II, 296), *bititteçi, közetteçi* (C. II, 318) gibi –*taçı* eki ile yapılmış örnekler verilmiştir. Görülüyor ki on birinci yüzyılın ikinci yarısında Oğuzcada –*daçı* sıfat fiil eki özel bir yer tutmaktadır (Korkmaz, 2013: 68). Eski Türkçenin gelecek zaman partisip eklerinden biri olan bu ek Batı Türkçesinin başlarında da tek tük olsa da görülmektedir. Ancak daha, Eski Anadolu Türkçesi döneminde iken unutulmuştur (Ergin, 2013: 338). Kıpçak Türkçesi eserlerinde de azda olsa görülmektedir.

keldeçi ay (TA 30a/8), keldeçi kün (TA 30a/12), keldeçi yıl (TA 30a/5), keldeçi yıl (Kİ 44/3)

4. 5. 3. – An /- en

Eski Türkçe dönemindeki *-ğan, -gen* biçiminden gelişen bu ek, şekil ve zaman eki durumuna geçmeyen çok işlek bir sıfat fiil ekidir (Ergin, 2013: 334). Kıpçak Türkçesi metinlerinde ekin *-Gan, -KAn* biçimleri yaygın olarak bulunmaktadır. Ancak Türkmen etkisinin görüldüğü eserlerde *-Gan, -Kan* eklerinin yanı sıra ekin *-An* biçimi de bulunmaktadır (Güner, 2013: 324). Bu bilgilerden hareketle Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olarak görülen bu eki Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir unsur olarak değerlendirdik.

çıkan (BVP 104/1), çıkan yiridür (BVP 48/6), eden (BVP 110/3), kesilen (BVI 58b/7), çıkan (RH 79a/2), çıkandan (RH 84b/6), olan (RH 74b/5, 74b/7), ağan şu (RH 84b/4), çıkanda (İN 39r/1), okıyan (İN 3r/8), çıkan (KH 74a/7, 74b/5/8), çıkandan (KH 79b/7), ağan (KH 79b/5), iñen (KH 71b/8, 78a/1, 78a/3), okuyan (KH 85a/8), çıkan (ŞM 99a/2), olan (ŞM 89a/4), olanı (ŞM 84b/5), eyleyen (MS 42b/6, 43a/1/2/3, 43a/3), çıkan (MS 27a/6), kiren ay (BM 18a/5), kelen yıl (BM 18a/6), çıkan ay (BM 18a/5), kiren şu (TA 7b/3), yağın (KE 50b/8), bağan yüz (KE 161b/6), olancı (TZ 4a/12), olannı (TZ 78b/6), ketüren (Kİ 46/20), duran (KF 51b/2, 56b/3, 63a/6), dutan (KF 216b/1, 221b/4), dutana (KF 201a/2), oruç dutanlar (KF 256a/1), oruç dutanlara (KF 251b/2), dutanlardan (KF 173a/5), bozan (KF 120b/6, 242b/6), eyleyen (KF 131a/3, 259b/1, 131a/3, 259b/1, 131a/2), eyleyenden (KF 131a/3), eyleyenlerden (KF 138a/3, 173a/6/6), kelen (KF 38b/4, 154b/4, 179a/3, 226b/2), keçen (KF 31a/3, 31b/2, 138a/1, 160b/6, 185b/3, 216a/7, 226b/2, 229b/3, 246a/3), ketüren (KF 4b/3, 7b/6), kılan (KF 147a/6, 157a/5, 160a/6), körünmeyen (KF 111a/6), kören (KF 246a/4), okıyan (KF 180b/4), okıyanlara (KF 264b/2), olan (KF 125b/2, 210a/7), azab olan (KF 258a/7), farz olan (KF 37a/5, 214b/5), hâsıl olan (KF 212b/4), hazır olanlardan (KF 138a/2), saklayanlar (KF 214a/2), viren (KF 212b/1), yaratan (KF 4b/3), yetişmeyen (KF 157a/6), yetişenlerden (KF 199b/1), bolmayan (MG 66a/5), diyen (KFT 11a/52, 16a/40, 16a/41, 3b/39, 3b/44), dutan (KFT 9b/18), eken (KFT 9a/43, 9a/44, 9a/46, 9b/5, 9a/41), ekilen (KFT 9a/43, 9a/44, 9a/45, 9a/42), izdemeyen (KFT 7b/23, 7b/29, 7b/34, 7b/41), şatan (KF 14b/10, 14b/24, 9b/16, 9b/19, 9b/8, 9b/9), koyan (KFT 18a/15, 9a/29), yapmayan (KFT 8a/37, 8a/39), yapan (KFT 8a/22, 8a/32, 8a/36), bakan (KFT 90b/22), bağışlayan (KFT 132b/31), diyen (KFT 24a/50), izdeyen (KFT 34b/44), kesenlerüñ (KFT 303a/26), içen (KFT 75a/28), dutan (KFT

66a/35), idmeyen (KFT 78b/39), uğurlayan (KFT 275a/8), boşayan (KFT 275b/49), çıkan (KFT 299a/26), tapan (KFT 345b/28)

4. 5. 4 –ICI+, -UCI+

Eski Türkçe döneminde –*i-ğçI*, –*i-gçI* ve –*ğuçI*, –*güçI* biçimlerinde olan ek, fiilden isim yapma ekleri –*ğ*, –*g* ve –*gu*, –*gü* ile isimden isim yapma eki –*çI*, –*çi*'nin birleşmesiyle meydana gelmektedir. Batı Türkçesinde eklerin sonundaki ve başındaki *ğ* ve *g* düşmüş, Eski Anadolu Türkçesine –*uçI*, *üçI* biçimde geçmiştir. Daha sonra ç'nin sedalaşması ve yuvarlak vokalin düzleşmesi ile –*ıçI*, –*icI* şeklini almıştır. Son zamanlarda vokal uyumuna bağlanarak bugünkü çok şekilli hâle gelmiştir (Ergin, 2013: 191). Kıpçak Türkçesi metinlerinde ekin –*GıçI*, *GuçI*, –*KuçI*, *KıçI*, –*vUçI*, –*IçI*, *UçI* biçimleri görülmektedir. Gelecek zaman anlamının yanı sıra daha çok geniş zamanda gerçekleşen bir devamlılık ifadesi taşımaktadır. Ekin, –*vUçI* biçimi daha çok Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesiyle yazılmış metinlerde görülmektedir (Güner, 2013: 328). Kıpçak Türkçesi Metinlerinde görülen ekin –*IçI*, –*UçI* biçimlerini Oğuzca unsur olarak değerlendirdik.

satıcı (TA 25a/13), silici (ŞZ 22/53), ağsırcı (ŞZ 22/13), alıcı (ŞZ 21/41), atıcı (ŞZ 21/24), bükici (ŞZ 22/65), bakıcı (ŞZ 21/15), barışıcı (ŞZ 22/19), başlayıcı (ŞZ 22/4), batıcı (ŞZ 22/25), biçici (ŞZ 23/25), bilici (ŞZ 21/1), biliciler (ŞZ 29/1), içici (ŞZ 21/13), şorucu (ŞZ 21/56), söğici (ŞZ 22/35, 23/28), şişici (ŞZ 22/46), süpürücü (ŞZ 21/34), sürücü (ŞZ 22/58), uçucu (ŞZ 22/9), unutucu (ŞZ 21/53), üfürücü (ŞZ 22/45), üründüğü (ŞZ 23/1), sarıcı (ŞZ 22/43), şarkıtcı (ŞZ 23/18), şaticı (ŞZ 21/42), şatun alıcı (ŞZ 21/43), şavutıcı (ŞZ 22/55), sayıcı (ŞZ 21/51), serici (ŞZ 22/59), yakıcı (ŞZ 21/29), yapıcı (ŞZ 22/28), yarıcı (ŞZ 21/48), yaticı (ŞZ 21/28), yeyici (ŞZ 21/12), yıkcı (ŞZ 22/29), yırtıcı (ŞZ 23/4), yuğurucu (ŞZ 21/46), yutucu (ŞZ 21/62), yuyucu (ŞZ 22/22), yüzücü (ŞZ 22/23), saçıcı (ŞZ 21/57), sağıcı (ŞZ 21/35), sakınıcı (ŞZ 22/30), ögici (ŞZ 23/27), öpücü (ŞZ 22/18), kesici (ŞZ 21/36), kaldırucu (ŞZ 22/31), kalkıcı (ŞZ 21/10), kapacı (ŞZ 22/37), keliçi (Kİ 137/8), keşiçi (Kİ 46/6), tapuçi (Kİ 99/1) hizmetçi, turuçu (Kİ 138/1), alıcı “alıcı” (CC 46a/5), şaticı (DM 17b/15), tokuçu (DM 18a/12), yazıcı “yazan” (DM 18a/14), yemiş şaticı “manav” (DM 17b/15), tikiçi (GT 156/10), dutıcı (KF 219a/1), dutıcılar (KF 225a/7), dutıcı (KF 30a/6), arıdıcı (KF 59a/4), arıdıcıdur (KF 42a/3), arıdıcı kıldı (KF 86b/4), bağışkayıcı sen (KF 29a/4,

31a/3, 33a/3, 153b/6), bağışlayıcı (KF 91b/1), bağışlayıcıdır (KF 138a/4, 191b/2), bilicidir (KF 3a/3, 3a/3, 130b/6, 200a/7), bilici sen (KF 31a/2), bozcıları (KF 100b/4), eyleyici (KF 169a/4), eyleyicidir (KF 156a/5, 134b/5, 159b/7, 215b/4, 166b/3, 199b/3, 256a/3, 256a/3, 199b/3), eyleyiciler (KF 209b/2, 171a/5), eyleyicisen (KF 33a/3, 27b/4, 198a/4), eyleyici (KF 22b/5, 131a/2), eyleyicidir (KF 138a/4), eyleyicidir (KF 173a/7, 215b/5, 84a/2, 84a/3, 142b/7, 1b/5, 15a/4, 3a/6, 14b/6), eyleyici sen (KF 28a/3, 28a/4, 154a/7, 32a/5, 27b/3, 27a/6, 32b/6, 28a/1, 27b/6, 32a/5, 27a/6, 28b/5, 31a/6, 32b/3, 154a/6, 31b/4, 29a/4, 27b/2, 34a/5, 28a/6, 28a/6, 28b/1, 27b/6, 28b/1, 29a/3), idicilerden (KF 57a/3, 109a/3), iledicidir (KF 15a/5), indürici sen (KF 154a/7), ketürici sen (KF 29a/3), kılıcı (KF 130a/5, 138b/2, 157a/4, 157b/7, 159a/5, 160a/2), yaradıcı sen (KF 27b/1), yaradıcı (KF 5a/5, 134b/1, 134b/1, 173b/1), yaradıcı sen (KF 30b/6, 31a/1, 32a/5, 34b/3), yazıcı (KF 35a/1), yeyici (KF 261a/2, 261a/4), yuyucu (KF 205b/6), edicidir “eden yapan” (KF 179b/7), alıcı (KF 211a/2, 212a/7), düzüci (KFT 20b/33, 20b/36, 20b/37, 20b/50), oynayıcı (KFT 418b/18), kesicilerin (KFT 302b/31), yazıcı (KFT 175b/32), alıcı (KFT 245a/16), süpürücü (KFT 44b/46)

4.6. Zarf Fiiller

4.6.1. – bAn

Eski Türkçede *-pan*, *-pen* şeklinde olan bu ek, Batı Türkçesine geçerken önündeki yardımcı ünlüyü bünyesine almış ve iki ünlü arasında kalan *p* ünsüzü *b* olarak – *uban*, *üben* şeklini almıştır. Bunun yanı sıra ekin, Eski Anadolu Türkçesinde *-ubanı*, *-übeni* ve *-ubanın*, *-übenin* biçimleri de görülmektedir. Bu eklerin ilk vokali *-up*, *-üp*’ e uygun olarak genel olarak yuvarlak olmuştur. Ancak Eski Anadolu Türkçesinde *uriban*, *göriben* gibi aykırı örnekleri de görülmektedir (Ergin, 2013: 345-346). Eski Anadolu Türkçesi döneminde ekin kullanılan bu şekilleri 16. Yüzyıldan sonraki metinlerde azarlarak kaybolmuştur (Akar, 2018: 201). Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da olsa örnekleri mevcuttur.

turuban (Kİ 169/1), yiyiben (Kİ 169/6), külüben (Kİ 169/1), kelüben (Kİ 143/8), ağlayuban (Kİ 169/1), kiliben (GT 153/10, 270/2), kitiben (GT 228/12), kizleben (GT 105/3), korkuban (GT 284/7), körüben (GT 126/3, 132/9, 147/4, 209/7), külüben (GT 231/12, 237/1), çıkıiban (GT 209/6), boluban (GT 145/12), açıiban “açmak” (GT 43/8),

alıban (GT 209/5), atıban (GT 298/5), yürüben (GT 148/9), yürüben (GT 27/8, 333/3), töküben (GT 249/11), turuban (GT 118/12), ürküben (GT 121/6), soyuban (GT 137/3), kesüben (KFT 302b/16), aluban (KFT 317a/36, 320b/20, 117a/15, 212b/37, 282b/39), açıban (KFT 346a/18), oluban (KFT 348a/13, 250b/24, 257a/15, 273a/37), idüben (KFT 362a/15, 257a/5, 261a/15, 91b/3, 95a/27), sağınuban (KFT 362a/47), dutuban (KFT 250b/15), körüben (KFT 256b/27, 256b/37, 124a/1), katışduruban (KFT 83a/5), korçuban (KFT 110a/20, 158a/31), eyleyüben (KFT 119a/39, 119b/11), içüben (KFT 133a/4/10), idüben (KFT 124a/1, 151b/13, 213a/26/31/39), ölüben (KFT 128a/12), dutuban (KFT 158a/3, virüben (KFT 236b/9/10/12)

4. 6. 2. – dUKça

Oğuzcaya has zarf fiil eklerindedir. –*dUk* sıfat fiil ekiyle –*Ça* eşitlik ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir (Akar, 2018: 200). Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da olsa örnekleri bulunmaktadır.

bardukça (BVP 120/5), buldukça (BVP 6/7), boldukça (BVI 2a/11), bardukça (BVI 14a/20, 14a/21, 14a/24, 14b/1, 14b/2, 14b/4, 17a/18, 17b/24, 21a/6, 27a/19, 28a/3, 28b/6, 46b/5, 48a/7), keldükçe (KI 185/2), yetdükçe (İN 37v/6)

4. 6. 3. – InCA

Eski Türkçeden beri kullanılagelen işlek bir zarf fiil ekidir. Eski Türkçede –*gınça*, –*ginçe* biçiminde olan bu ek, Batı Türkçesine –*mınça*, –*inçe* biçiminde geçmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde uzun süre bu şekilde kullanılmıştır: *olinça*, *diyince*, *kılınça* örneklerinde olduğu gibi. Osmanlı Türkçesi döneminde uyuma girerek –*inca*, *ince* biçimiyle de kullanıldığı görülmektedir (Ergin, 2013: 341-342). Oğuz Türkçesinde hece başındaki –*g*'nin düşmesiyle bu biçimi almıştır. Fiillerin zamanını –*e kadar* anlamıyla tamamlamaktadır (Akar, 2018: 195). Kıpçak Türkçesi metinlerinde ekin –*GınçA*, –*GunçA*, –*KınçA*, –*KunçA*, *InCA* biçimleri görülmektedir. Bilgilerden hareketle ekin –*Inca* biçimini Oğuzca bir unsur olarak ele aldık.

ölince (BVP 114/4), ölmeyinçe (GT 157/8), körmeyinçe (GT 258/12), çıkınca (KF 24b/3, 99a/4, 225a/1), ayrılınca (KF 203b/3), kararınca (KF 247a/3), kelince (KF

119b/4, 183b/3, 204a/74), kilince (KF 19a/5), eyleyince (KF 118b/2, 145b/6), çıkmayınca (CCII 62b/35/36, 62b/36/37), sormayınca (GT 350/13), kitmeyince (BVİ 14b/5), kirmeyince (BVİ 14b/6), urmayınca (BVİ 38a/6), kilmeyince (MG 58b/2), tilemeyince (ŞM 47b/2, 47b/9), ölmeyince (ŞM 46a/10, 46b/13), bolmayınca (ŞM 101b/5, 15a/12, 55a/10, 101b/7, 126b/6), bulunmayınca (ŞM 44a/10), , körmeyince (GT 258/12), yitmeyince (GT 305/2), almayınca (KF 84b/6), ayırlmayınca (KF 184a/6), batmayınca (KF 250a/6), keçmeyince (KF 210b/2), kılmayınca (KF 98a/3), körmeyince (KF 239b/7), yetişmeyince (KF 208b/4, 209a/6), yunmayınca (KF 105a/1), olınca (KFT 11a/15), dimeyince (KFT 87a/50), olmayınca (KFT 35a/42), almayınca (KFT 52b/55), durkuzmayınca (KFT 75b/22), çıkarmayınca (KFT 273a/11), arınmayınca (KFT 371/31), bolmayınca (İM 29a/8),

4. 6. 4. –İCAK, -UCAK

Batı Türkçesinin ilk dönemlerinde uzun süre kullanılıp sonradan unutilan bir zarf fiil ekidir. Eski Anadolu Türkçesinde tamamıyla ve geniş ölçüde, Osmanlı Türkçesinde ise kısa süre kullanılmıştır. Batı Türkçesinin ilk devirlerinde *-ıçak, içek* şeklindedir: *diyiçek, atıçak* örneklerinde olduğu gibi. Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde *-ıcağ, -icek* biçimine girerek Osmanlı Türkçesine geçmiştir: *alıcağ, göricek* örneklerinde olduğu gibi. Bu ek sonraki dönemlerde yazı dilinden kalktığı halde ağızlarda bugün de yaşamaktadır. Bugün ağızlarda artık *-ıcak, -icek, -ucağ, -ücek* biçiminde vokal uyumuna bağlanmış olduğu görülmektedir. *-ıcağ, -icek* eki foksiyon bakımından yerini *-ınca, ince, unca, ünca* ekine bırakmıştır (Ergin, 2013: 344-345; Akar, 2018: 195). Eski Anadolu Türkçesinin ilk devirlerinde ortaya çıkan bu ek, Kıpçak Türkçesi metinlerinde azda olsa görülmektedir.

çıkıçağ (GT 196/7), kiçiçek (GT 254/7), kiliçek (GT 87/12), körüçek (GT 12/8), ölüçek (GT 219/2), tüşiçek (GT 47/8, 196/9)

4. 6. 5. –mAtIn, -mAdIn

Eski Türkçenin Köktürk ve Uygur kollarında bol kullanılan bir ektir: *igidmiş kağanın sabin almatın yir sayu bardığ* “seni beslemiş olan kağanın sözünü almadan her yere vardın”; *tün sayu öd yazmatın muntağ kılinç kılsar* “her gece vakit

geçirmeden bu işi yapsa” (TT VA 109); *tilep istep bulmatın yanturu yana kelip* “... *arayıp bulmadan yine gelip*” (Suv. 13/14). Bu ek Karahanlı, Harezmi Türkçelerinde de süregeldikten sonra, Eski Anadolu Türkçesine kadar uzanmış ve *-mAdAn* biçimi ile Türkiye Türkçesinde *-p* ve *-ArAk* zarf- fiil olumsuz türünü geliştirmiştir. Daha Uygur döneminden başlayarak bu ek, bir yandan *d > y* değişimi ile *-mAyIn*, *-mAy*, *-pAy*, *-bAy*, *-bin/-pin* biçimleri ile Kıpçak ve Doğu Türk lehçelerinin bir eki olmuştur. Bu gelişmeyi göz önünde bulundurunca, Eski Türkçedeki *-mAtIn*, *-mAdIn* ekinde Oğuzcanın da payını kabullenmek gerekiyor (Korkmaz, 2013: 52). Kıpçak Türkçesinde ekin birkaç örnekte *-mAdIn* olarak kullanıldığı görülmektedir. Yoğun kullanımı ise *-mAyIn* yönündedir. *-mIyIn*’lı biçimler ise Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülmektedir (Güner, 2013: 346).

Ündemedin (KE 18a/4), tuymadin (MG 74b/4), külmedin (Kİ 169/10), eyerlemedin (Kİ 169/10), tuydurmadın (MG 74b/4)

4. 6. 6. *-ArAk, -UrAk, -rAk*

Sadece Oğuz grubu lehçelerinde görülmektedir. İlk olarak Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen bu ekin oluşumuyla ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır (Akar, 2018: 199). Bu ek Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemlerde ek, *-urak*, *-ürek*, *-ırak*, *-irek* biçimlerinde görülmektedir: *yiüyerek*, *acıyırak* örneklerinde olduğu gibi. Ek, zarf fiil eki ile karşılaştırma ekinin birleşmesinden oluşmaktadır. Karşılaştırma eki ile önce *-u*, *-ü*, *-i*, *-i* zarf fiil ekinin, sonra da Osmanlı Türkçesinde *-a*, *e-* zarf fiil ekinin birleşmesiyle *-arak*, *-erek* şekli ortaya çıkmıştır (Ergin, 2013: 341).

sançışarak “vuruşarak” (MG 62a/4), oğşarak “benzeyerek” (MG 86b/1), kıyışarak “meylederek” (MG 64a/3), tartarak “çekerek” (MG 64a/5), kötürerek “götürerek” (MG 13a/4)

4. 7. Zamirler

4. 7. 1. Dönüşlülük Zamiri

Dönüşlülük zamiri olarak Köktürkçe yazıtlarda hem *kentü*, hem de *öz* sözcükleri kullanılmaktadır. Batı Oğuzcasında bu *kendi* biçimi karakteristiktir. Sibirya Türk lehçeleri ve Çuvaş Türkçesi hariç tutulursa, diğere diyalektlerde *öz* zamirinin çeşitli telaffuzları görülmektedir. (Gülsevin, 2007: 287). Eski Anadolu Türkçesinde de *gendü*, *kendi*, *kendüz* sözcükleriyle karşılanmaktadır (Akar, 2018: 145). Kıpçak Türkçesi metinlerinde ise dönüşlülük zamiri olarak *kendü*, *kendi*, *kensi* ve *öz* kelimeleri kullanılmaktadır (Güner, 2013: 266).

kendi (BVİ 50b/5), kendüsi (BVİ 2b/22), kendünden (BVİ 52b/10), kendüsine (RH 30b/7, 9a/3), kendüsini (RH 12b/8, 13a/4), kendüsine (İN 31r/7, 9v/3), kendüsini (İN 13r/8, 13v/4), kendü (MS 10b/2), kindü (MG 7a/3, 7a/3, 22a/5, 22a/5), kendözi “kendisi” (BM 20b/5), kendü (KE 141b/3, 142a/5/8, 17b/4, 19b/3, 23b/6, 25b/8, 28a/6, 2b/9, 34a/5, 34b/8, 36a/1, 49a/3, 43b/3, 46a/1/1/3, 48a/4, 49a/2, 51b/5, 56b/4, 59b/8, 5a/1, 8b/9, 122a/2, 125a/7, 163b/7, 34b/2, 41b/1, 45b/3, 90b/6/8, 94a/2, 37a/3), kendüleri (KE 127a/6, 48a/3), kendüsi (KE 32b/5), kendi (ŞM 13b/7, 16a/9, 19b/16, 33b/16, 64a/6, 9a/3, 113b/9, 120b/1, 120b/12, 122a/1, 123b/8, 128b/12, 35b/10, 36a/4, 44b/1, 44b/6, 48a/3, 52a/2, 52a/7, 56b/15, 57a/6, 57b/12, 58b/6, 64b/13, 64b/2, 68a/16, 69b/15, 76a/11, 82b/18, 89b/17, 89b/3, 89b/6, 92b/9, 97b/2, 98b/12), kendilerini (ŞM 122a/3), kendinden (ŞM 64a/2), kendini (ŞM 82a/4), kendü (ŞM 13b/10), kendüne (ŞM 13b/14, 64a/2), kendüsi (ŞM 105a/11, 108a/13, 120a/18), kendüye (ŞM 30b/7), kendüsüne (ŞM 38b/11), , kendüsünü (ŞM 8a/14), kendüsünü (ŞM 8b/9), kendi (TZ 40a/1, 41a/4, 82a/2, 87a/10), kendilerinin (TZ 40b/11), kendilerinin (TZ 40b/1), kensiler “kendi” (TZ 40b/11), kensilerini (TZ 41a/3), kensilerinin (TZ 40a/13), kensilerinin (TZ 40a/13), kensini (TZ 41a/3), kendi (CC 23b/9, 23b/10, 23b/11), kensi (CCII 63a/33, 63b/11/12, 62b/25, 63a/8/9, 63a/22, 80a/8, 81a/20 b, 63b/12/13, 62b/28, 63a/6/7, 62b/19/20, 62a/9, 61b/30, 71a/7, 63a/1, 61a/1) kendi, kensimizni (CCII 62b/30), kensine (CCII 80a/3), kensini (CCII 62a/25/26), kendüne (GT 183/5), kendüye (KF 19a/2, 85b/1), kendü (KFT 12b/19, 14b/50, 4a/34, 6a/34, 7b/8), kendünden (KFT 18b/17, 8a/10), kendünün (KFT 11b/6, 11b/9, 10b/25, 10b/33, 10b/35, 11a/18, 11a/22, 11a/26, 11a/37, 11a/4, 11a/6, 11b/12,

11b/56, 12a/36, 12b/11, 12b/18, 12b/25, 12b/40, 13a/4, 14a/6, 14b/49, 15b/13, 15b/19, 15b/3, 15b/4, 16b/15, 16b/2, 16b/3, 17a/15, 17a/35, 17a/37, 17a/39, 17a/42, 17b/21, 17b/21, 17b/6, 1b/65, 1b/9, 2b/48, 4b/58, 5a/43, 5a/44, 5a/45, 5a/46, 6a/34 6a/37, 6a/39), kendünüdür (KFT 14b/9), kendüsi (KFT 16a/24, 2a/10, 4b/57), kendü (İM 17a/5, 23b/5, 31a/3, 31b/4, 31b/5, 3a/6), kendüleriniñ (İM 31a/4), kendüsi (İM 34b/7),

4. 8. Birleşik Fiiller

4. 8. 1. Yeterlilik Fiilleri

Türk dilinde yeterlilik için *u-*, *bil-* ve *al-* fiilleri kullanılmaktadır. Köktürkçede olumlularda da olumsuzlarda da *u-* fiilinin kullanıldığı görülmektedir: *artat-ı u-daçı, itinü yaratunu u-maduk* örneklerinde olduğu gibi. Orta Türkçe döneminde *u-* ve *bil-* fiilleri bir arada kullanılmıştır: *negü teg barugay sanga bu özüm (KB. 3789), kelir kut tuta bilmese sen barır (KB. 724)*. Daha sonra, Orta Asya Türk edebî yazı dilinde *al-* fiili de kullanılmaya başlamış ve bugün Oğuzca olmayan lehçelerde *al-* fiili standart hâle gelmiştir. Çağatay Türkçesi metinlerinde ise *-a al-ma-/ -a bil- me-* biçimleri de yaygınlaşmıştır. Günümüz lehçelerinde (Başkurt, Tatar, Özbek, Kazak, Kırgız, Yeni Uygur) *al-* fiili standart şekil haline gelmiştir. Günümüzde Köktürkçedeki *u-* fiilini sadece batı Oğuzları olumsuz çekimlerinde kullanılmaktadır: *gel-eme-di < kel-e u- ma-dı* (Gülsevin, 2010: 62-63). Kıpçak Türkçesi metinlerinde olumlu ya da olumsuzluk yeterlilik ifade eden asıl yardımcı fiil *bil-*’dir. Bunun yanı sıra yeterliliği ifade etmek için Karahanlı ve Harezm Türkçelerinde de bulunmasına karşın daha çok Çağatay Türkçesinde karşımıza çıkan *al-* fiilinin de örnekleri mevcuttur (Güner, 2013: 317-318). Bilgilerden hareketle *bil-* fiilini Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca unsur olarak değerlendirmeyi uygun gördük.

alabilmes (BVP 64/2), alabilmez (BVP 22/5), basabilmes (BVP 60/5), içebilmes (BVP 116/6), kıla bilmez (BVP 23/1, 23/7, 23/6), açabilmes (BVİ 51a/14, 52b/8, 67a/5, içebilmes (BVİ 16b/20, 40b/21), yuta bilmes (BVİ 16b/21, 35b/25), yütükre bilmes (BVİ 35b/23, 35b/24), kıla bilmeyin (BVİ 2a/10), tizekleyi bilmes (BVİ

52a/16, 65a/7), oya bilmes (BVİ 56b/24), ktre bilmes (BVİ 51a/13, 52b/7), kydre bilse (BVİ 27b/10), yuta bilmes (BVİ 16b/21, 35b/25), ytkre bilmes (BVİ 35b/23, 35b/24), ıla bilmeyin (BVİ 2a/10), baabilmes (RH 22b/6), ekebilmemek (RH 36b/1), atabilmes (RH 12b/9), atabilmez (RH 13a/8, 33a/5), atabilr (RH 33a/4), ata bilr (İN 33v/4), urabilmegey (MG 114a/1, 114a/1), urabilmes (MG 111b/9), oğurlağabilgey sen (MG 51b/6), salabirseñ (MG 59a/1), sanabilseñ (MG 42a/8, 50b/2, 56b/6, 55a/7, 53a/5), toğurabilmes (MG 90a/3), ılabilgey (MG 74b/5), ılabilgey sen (MG 43b/6), ılabilirler (MG 96a/3), ılabilmes (MG 18b/2, 64b/3), atabilseñ (MG 106b/4), ike (8) bilmegey (MG 99b/9), kmebilse (MG 74b/2), tutabilmedi (KE 158a/4), tutabilmez (KE 125a/3), toplayabilmez (ŞM 43b/10), bara bilmes (CCII 62a/27), tura bilmegeysen (GT 246/6), tura bilmediñ (GT 188/7), tura bilmedi (GT 134/1, 188/2), tura bilmes (GT 188/10, 345/5), ıla başladı (GT 186/4, 230/8), ıla bilr (GT 323/6), ıla bilgey sen (GT 124/10), ıla bilmedim (GT 30/9), ıla bilmedi (GT 190/1, 287/1), ıla bilmesler (GT 42/4), ıla bilmegey (GT 329/12), ıla bilmes (GT 139/11), kitre bilmes (GT 296/9), urtula bilmes (GT 183/5), utula bilse “kurtulmak” (GT 237/9), utula bilmedi (GT 189/5), utula bilmegey (GT 237/9), utula bilmeyin (GT 242/1), ite bil- (GT 33/13, 77/12, 87/7, 195/13, 307/11), ala bilmeyin (GT 63/11, 200/5), ata bilmeyin (GT 260/6), ıa bilmeyin (GT 4/11), ıışa bilmeyin (GT 214/11, 314/2, 343/6), ite bilmeyin (GT 33/13, 77/12, 87/7, 195/13, 307/11), ıla bilmeyin (GT 30/9, 42/4,124/11, 139/11, 190/1, 287/1, 323/6, 329/12), kite bilmeyin (GT 179/8), kre bilmeyin (GT 336/6), ktre bilmeyin (GT 154/11), utula bilmeyin (GT 183/5, 189/5, 237/8/9, 242/1), rte bilmeyin (GT 305/3), tirgize bilmeyin (GT 338/6), tuta bilmeyin (GT 134/1, 188/7/11, 345/5), tura bilmeyin (GT 246/6), ura bilmeyin 336/7), yete bilmeyin 260/8), ala bilmedi (GT 63/11, 200/5), ala bilmediler (GT 200/5), ‘afv ite bil- (GT 87/7), ata bil- (GT 260/6), ala bilmeyin (GT 63/11, 200/5), ata bilmeyin (GT 260/6), ıa bilmeyin (GT 4/11), ıışa bilmeyin (GT 214/11, 314/2, 343/6), ite bilmeyin (GT 33/13, 77/12, 87/7, 195/13, 307/11), ıla bilmeyin (GT 30/9, 42/4,124/11, 139/11, 190/1, 287/1, 323/6, 329/12), kite bilmeyin (GT 179/8), kre bilmeyin (GT 336/6), ktre bilmeyin (GT 154/11), utula bilmeyin (GT 183/5, 189/5, 237/8/9, 242/1), rte bilmeyin (GT 305/3), tirgize bilmeyin (GT 338/6), tuta bilmeyin (GT 134/1, 188/7/11, 345/5), tura bilmeyin (GT 246/6), ura bilmeyin 336/7), yete bilmeyin 260/8), ıa bil (GT 4/11), ıışa bil- (GT 214/10, 314/2, 343/5), rte bilmes (GT 305/3), eydibilmes (KF 182b/2), eyleyebilmes (KF 160b/1), ılabilrmisen (132a/6), krebilmeseler (KF

229b/5), yapabilmese (KFT 8a/29), yapabilür (KFT 8a/29), idebilür (KFT 117a/43), doğabilür (KFT 33a/126), kötürebilir (KFT 45a/7), tutabilmese (İM 463b/5, 464a/1)

4. 9. İ- (Cevheri Fiil)

Eski Anadolu Türkçesinde “*olmak anlamındaki er- fiilinin sonunda bulunan r düşmüş; e daralmış ve fiillerin birleşik çekimi ile isim çekimi, bu değişimin sonucu olarak ortaya çıkan i- fiilinin uyuma giren biçimleriyle (ekleşmesiyle) yapılır olmuştur.*” (Ercilasun, 2011: 457). Kıpçak Türkçesi metinlerinde *i-* ve *er-* fiilleri bir arada görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen *i-* fiilini Oğuzca olarak ele almayı uygun gördük.

ıy iken (BVP 10/7), tıruptur idi (KK 36a/11), yoğıdı (RH 11b/4), ol idi (RH 65a/4/7), ol(1) idi (RH 65b/2), idi (RH 11b/1), idiler (RH 11a/7), gördiy ise (RH 10b/1), gördiyise (RH 4a/6), gözliyise (RH 69b/2), berk ise 71b/2, dutam edi (İN 64v/9, 65r/2), edi (İN 12r/2), ustāz idiler (İN 11v/7), ustāzıdı (İN 7r/8), ol edi (İN 66r/2), bolmazıdı (İN 65r/5), başladı ise (İN 8v/5), bāvardı idi (İN 12r/1), yediyise (İN 8v/6), yoğıdı (İN 12r/4), maṭlub iken (MG 55b/1), neçe idi (TA 54a/13), neçük idi (TA 60b/8), kaçan ıdı (TA 61a/4), biz idik (TA 54a/13), bu ıdı (TA 54a/11), ol ıdı (TA 54a/10), sen idiñ (TA 54a/9), munlar ıdı (TA 54a/12), siz idiñiz (TA 54a/9), men idim (TA 54a/12), vasf ideyin (ŞZ 65/1), idi (ŞZ 47/14), bolgay idi (TZ 60a/8), dogmış idi (TZ 76a/9), baqar iseñ (ŞM 16b/3, 16b/4), bar iken (ŞM 39b/18), bar ise (ŞM 21a/10), bilmez idi (ŞM 69b/9), bināda idi (ŞM 117b/13), birir idin (ŞM 66b/16), boldı ise (ŞM 103a/14 110b/18, 112a/7, 92b/4, 120b/10), bolmadı ise (ŞM 104a/2, 129a/9), bolmadılar ıdı (ŞM 67a/9), bolmağay idi (ŞM 112b/18), bolmağ idi (ŞM 22a/1), bolmaz idi (ŞM 117a/5), bolmış idi (ŞM 16a/8, 93a/5), bolmışıdı (ŞM 44b/9), bolsa idi (ŞM 103b/5), boldıyısa (ŞM 127b/8), bolur ıdı (ŞM 27b/16, 39a/11, 83a/4), bolur idi (ŞM 115a/6, 28b/3, 36a/13, 9a/8, 19b/10, 36b/13, 39a/10), bolur imiş (ŞM 12b/16), bolur ise (ŞM 24b/4), bolurlar ısa (ŞM 126b/10), böyle ise (ŞM 93a/4), farz idi (ŞM 49b/13), fāsıd idi (ŞM 83a/12), farz ise (ŞM 71a/8), ider (ŞM 93a/15), idi (ŞM 12b/1, 27a/2, 19a/8, 27a/14, 27b/14, 41a/5), ilzām idi (ŞM 96b/4), imiş (ŞM 25a/18/18, 35a/16, 16b/16, 25b/12), i‘rāzda idi (ŞM 117b/14), islām idi (ŞM 17b/13), imsāk idi (ŞM 87b/4), ise (ŞM 22b/9, 7b/14, 35b/72, 37a/5, 38b/16, 54b/1), kerek idi (ŞM 29b/17, 34b/12), malik idi (ŞM 13a/7), ma‘lum idi (ŞM 69a/11), masa idi (ŞM

102b/11), mille idi (ŞM 31b/14), mubāh idi (ŞM 53b/8), murā‘i idi (ŞM 9a/13), muharrem iken (ŞM 52a/3), muhtācra idi (ŞM 114a/2), mubāh idi (ŞM 30b/8), ne idi (ŞM 12b/1), ne ise (ŞM 108a/3, 10b/10), olunır idi (ŞM 128b/6), olunurlar idi (ŞM 114b/13), olunmaz imiş (ŞM 94b/1), şavm idi (ŞM 9a/12), semeyde ise (ŞM 104b/13), sıfatları idi (ŞM 59a/1), şart ise (ŞM 102b/18), şirā idi (ŞM 31b/16), tidük idi (ŞM 121a/17), tüşer idi (ŞM 65b/17), tüşmez idi (ŞM 102b/11), vedi‘at idi (ŞM 43b/18), üçün idi (ŞM 96b/6), ünbāh idi (ŞM 30b/9), yarattık idi (ŞM 17a/4), yirmez idi (ŞM 103b/6), iter idi (ŞM 87a/13), iter isen (ŞM 18a/7), itici idi (ŞM 102b/13), itinir idi (ŞM 95a/16), itinmiş idi (ŞM 92b/9), itmemiş idi (ŞM 86b/8), itmiş idi (ŞM 128a/17), iyle ise (ŞM 66b/18, 67a/1), kā‘im iken (ŞM 52a/13, 52a/5/5), bu idi (ŞM 112b/17), cāyizidi (ŞM 39b/17), haram idi (ŞM 53b/9), üstünde idi (ŞM 79a/8), ‘ale‘l fevr imiş (ŞM 16b/15), aña ise (ŞM 121a/3), ‘aciz idi (GT 243/4), açuğ idi (GT 109/6), ağrır idi (GT 293/10), ağrıtur idi (GT 169/13), arıp idim “yorulmak” (GT 89/10), artuğ idi (GT 96/11, 252/2), artuğrak idi (GT 89/1), atar idi (GT 210/4), aytur idim (GT 283/10), aytur idi (GT 98/3, 99/7, 112/3, 118/4, 136/9, 162/5, 178/3, 206/2, 238/3/12, 244/12, 253/2, 265/10/12, 268/7, 269/9, 287/10, 288/5, 299/5), ayttı ise (GT 206/13), az idi (GT 61/5, 171/10, 355/11), ‘aziz ise (GT 346/12), bağlap idim (GT 242/9, 248/10), bağlap idi (GT 191/1), bağlap turur idim (GT 105/8), baqtım ise (GT 178/7), bar idi (GT 14/10, 17/8, 19/10, 22/13, 24/12, 28/12, 34/4, 44/7, 53/6, 56/5, 67/10, 69/6, 76/13, 88/7, 89/10, 92/13, 104/11, 132/1, 135/1, 136/1, 144/6, 157/10, 173/5, 174/2, 179/4, 183/7, 185/6, 186/8, 187/5, 188/9, 189/3, 204/5, 209/10, 210/2, 220/11, 221/5, 224/11, 225/5, 226/9, 227/7, 234/5, 269/3, 270/6, 277/5, 313/4/5, 331/8), bar imiş (GT 182/5, 184/5, 221/11, 241/4), bar ise (GT 160/8, 187/13, 229/7, 290/2, 297/13, 331/10, 340/1), besler ise (GT 168/6), büyük idi (GT 64/5), big idi (GT 222/8), bilür idi (GT 214/2), bilse idi (GT 333/1), bilür iseñ (GT 245/2), bilmeyin idi (GT 35/1), bilmes idim (GT 350/10), birür idi (GT 278/4), birmediler ise (GT 202/11), bolur idim (GT 125/5), bolur idi (GT 281/7, 313/2), bolgay idi (GT 25/5, 26/5, 95/8, 168/1, 225/1), bolsam idi (GT 125/4), bolsa idi (GT 162/6, 215/6, 269/4, 273/9, 312/10, 316/1), boldı ise (GT 31/3, 92/9, 313/11) bolur ise (GT 144/11, 191/7, 302/7), bolup idi (GT 35/11, 113/4, 270/11), bolmasa idi (GT 224/13, 293/13, 336/8), bolmağay idi (GT 333/8), buzlanıp idi (GT 219/7), cemşid idi (GT 353/7), cennet idi (GT 250/4), çeker idi (GT 296/7), çiker idiler (GT 221/3), degül idi (GT 31/12, 35/12, 134/3, 277/8), dir idi (GT 238/11), dir iseñ (GT 238/11), haberi yok idi (GT 128/4), fitne idi (GT 30/1), haqq idi (GT 70/6), halk bar idi (GT 234/5), hazır idi (GT 86/3,

117/7, 132/4, 141/9, 167/13), ir iseñ (GT 155/2, 300/10), işletür idiler (GT 134/13), iter idim (GT 286/2), itkeyler idi (GT 312/12), itip bolmas idi (GT 182/4), izder iseñ (GT 30/13), izder ise (GT 83/8), kórksam idi (GT 81/5), kararur idi (GT 281/8), 306/4), kılur idim (GT 263/7), kılur idi (GT 63/9, 107/7, 136/4, 137/8, 138/13, 140/7, 164/2, 207/5, 215/6, 216/4, 224/12, 233/2, 319/6), kılur idiler (GT 27/13, 82/11, 91/9, 167/5, 262/3), kılğay idi (GT 93/5/6), kıldım ise (GT 53/7), kıldıñ ise (GT 270/3), kılur ise (GT 197/5), kılur bolsam idi (GT 125/4), kıla bilmes idi (GT 139/11) kılmas idim (GT 350/11), kılmas idi (GT 157/12, 216/1/2), kılmağay idi (GT 93/5), kiçer idi (GT 75/7, 110/2, 151/11, 294/12), kiçkey idi (GT 287/12), kiçer iken (GT 135/2), kilür idük (GT 297/2/3), kilür idi (GT 312/11), kilgey idi (GT 312/11), kilmes idi (GT 204/9), kimirse idi (GT 146/6, 281/5/6), kiñ idi (GT 192/2), körmegey idi (GT 249/6), körmeyin idi (GT 231/1/2), körmegen idi (GT 296/13), körgüzür idiler “göstermek” (GT 85/13), lāyık isem (GT 99/8), mağrur idi (GT 201/5), mağşudı idi (GT 85/7), mağşum ise (GT 197/7), mañlar idi (GT 222/6), ma‘rifetim bar idi (GT 135/1, 187/5), ma‘ruf idi (GT 38/1, 170/11), miñ ise “bin” (GT 355/4), muğadder idi (GT 72/8), muğadder ise (GT 197/9), murdar ise (GT 182/11), mu‘tekif idim (GT 37/12), mülāzim idiler (GT 254/9), müretteb idi (GT 56/6), müsellemdür (GT 58/7), mütena‘im idi (GT 296/10), nağdi bar idi (GT 313/4), ni idi (GT 292/2), ni ise (GT 100/9, 353/3), niçük idi (GT 31/10), niçük imiş (GT 290/7/8), ol idi (GT 225/6, 239/1), oğıdı ise (GT 190/4), oğur idim (GT 105/10, 118/10, 249/4/5), oğur idi (GT 40/9, 178/13, 220/12, 223/9, 263/13, 297/6), oğur idiler (GT 31/9, 128/2/3), oğugaylar idi (GT 263/4), oğudum ise (GT 10/7), oğur isen (GT 224/1), oturur idim (GT 243/2), oturur idi (GT 130/7, 146/10, 199/1, 210/12, 242/2, 253/7, 312/10), ölgey idim (GT 249/5), pāk iseñ (GT 347/13), rāzi iseñ (GT 199/12), resm idi “adet, usul” (GT 275/11), sabit idi (GT 240/4), safarda idim (GT 126/7), sağınur idim (GT 114/7/8), semiz ise (GT 180/6), sev idi (GT 225/7), söküşürler idi (GT 314/8), sözli idi (GT 136/3), sözler idi (GT 69/9), sözler idiler (GT 146/9), su idi (GT 292/3), sürer idim (GT 313/1), sürer idi (GT 333/5), t̄alib idi (GT 94/13, 118/7), tapkay idi (GT 123/6), tapsa idi (GT 291/3), tar idi (GT 180/1), tarafdān idi (GT 240/6), tigdi ise (GT 29/4), tiler idim (GT 313/2), tilemes idi (GT 222/8), tołğay idi (GT 316/2), turur idi (GT 123/4), turur idi (GT 248/1), turup turur idim (GT 105/8), turup turur idiñ (GT 14/8), turup turur idi (GT 14/5, 25/1, 65/9, 94/8, 173/2, 174/6, 199/11, 204/2, 211/1, 226/8, 228/4, 234/4), turup tururlar idi (GT 69/12, 238/1/2), turar idi (GT 44/1, 85/9), tüşüp turur idi (GT 226/7), tüşer idi (GT 222/7), tüşmegey idi (GT 336/9), uyumas idi (GT

249/10), yakın idi (GT 180/12), yapar idi (GT 313/3), yaptı ise (GT 23/2), yıl idi (GT 355/11), yir idim (GT 131/6), yir idi (GT 89/12, 123/4, 168/2/3), yir imiş (GT 247/2), yok idi (GT 41/11, 61/1, 128/4, 129/8, 176/1, 202/10, 228/5, 248/4, 281/10, 290/1), yok imiş (GT 167/11), yok ise (GT 15/9, 41/1, 160/8, 161/2, 199/8, 206/7), yüklü idi (GT 289/12), yatur idi (GT 40/12, 100/3, 179/7), yayağ idim (GT 293/1), yığlar idi (GT 205/1), yittim ise (GT 14/13), yitti ise (GT 23/8, 28/11, 58/4, 115/11), yitip turur idi (GT 173/1, 174/5), yitmegey idi (GT 215/7), yoldaş idi (GT 247/7), kararur idi (GT 281/8), kavı idi (GT 167/6), kaynatur idi (GT 242/12), kerâmet-ı meşhur idi (GT 107/5), kesip idi (GT 36/10), kesilip idi (GT 58/12), kim ise (GT 38/4), kiter idi (GT 51/5, 234/13), kiter iken (GT 190/2), kitürgey idim (GT 165/10), koyar idi (GT 281/11), köp idi (GT 22/2), köp degül idi (GT 31/12), küreşür idi (GT 76/9), bilinmişidi (KF 18b/6, 19a/1), çoğıdı (KF 19a/1), eyitüridi (KF 259b/3), eydüridi (KF 22b/4), eyleyiciyidi (KF 19a/3), kerek ise (KF 75b/1, 105b/6, 239b/4), varıdı (KF 20b/4, 234b/7), elinde idi (KFT 12b/15, 13a/1, 15a/20, 16a/19, 17a/8, 17b/13), kişi ise (KFT 8b/7, 8b/9), mü'min idim (İM 26a/7),

4. 10. Bildirme eki

Eski Anadolu Türkçesinde *durur* yanında, *+dUr* bildirme eki yaygın olarak kullanılmıştır (Ercilasun, 2011: 456). Kıpçak Türkçesi metinlerin de ise ekin, *durur*, *+dur*, *turur*, *+tur* biçimleri görülmektedir. Özgür, konu ilgili yazdığı makalesinde *durur* ve *+dur* eklerini Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca unsur olarak değerlendirmektedir (Özgür, 2012: 1790). Bu bilgilerden hareketle Kıpçak Türkçesi metinlerinde *durur*, *durır*, *dırır* *+dur* *+dır* bildirme eklerini Oğuzca olarak inceledik.

durup durur (KFT 13b/24, 17b/9), *durur* (KFT 13b/34, 19a/17, 13a/28, 13b/25, 19b/12), *durur* (Kİ 36/7), *durur* (ŞM 26a/10, 31a/13, 25b/1), bu *dırır* “bu *durur*” (ŞM 19a/16, 78a/10, 78a/15), bu *durur* (ŞM 10a/3, 10b/7, 5a/4, 6a/10, 6a/3, 8a/13, 9b/5, 10a/14, 11b/6, 12b/7, 15a/1, 38b/15, 8a/15, 9b/15, 9b/7), *elip durur* (ŞM 24a/10), *kelmeyip durur* (ŞM 24a/11), *durır* “*durur*” (ŞM 124a/15, 31b/18), *durur* (ŞM 11b/12, 35b/1, 100b/3, 101b/18, 102a/11, 102a/5, 102b/5, 106b/10, 107a/8, 107a/9, 107b/14, 107b/2, 111a/3, 111a/6, 111b/11, 112b/3, 113a/10, 113a/11, 113a/4, 113a/5, 113a/8, 114a/17, 115a/12/13, 115a/3, 115a/8, 115b/17, 115b/8, 117a/8, 118a/12, 119a/10, 119b/10, 121a/7, 121b/4, 122b/1, 122b/18, 123b/3, 123b/5, 124b/4, 125a/16, 125a/4,

125b/13, 126a/12, 126a/17, 127a/13, 129a/16, 129b/11, 129b/15, 130a/16, 131a/10, 131a/7, 13a/15, 18b/20, 20b/14, 17a/7, 21a/12, 21b/1, 21b/12, 21b/13, 21b/4, 22a/5, 22b/10, 23a/13, 23a/16, 23a/7, 23b/14, 23b/17, 24a/2, 24b/13, 24b/8, 25b/15, 25b/4, 25b/5, 25b/7, 26a/18, 26a/8/8, 26a/9, 26b/15, 26b/16, 26b/2, 26b/2, 26b/4, 27a/17, 27a/6, 27b/18, 27b/18, 27b/2, 27b/4, 28a/9, 28b/13, 28b/7, 29a/1, 29a/10, 29a/16, 29a/16, 29b/12, 29b/18, 29b/5, 30a/1, 30a/10, 30a/2, 30a/9, 30b/10, 30b/17/17, 30b/18, 31a/11, 31a/12, 31a/16, 31a/18, 31a/3, 31a/3, 31a/4, 31a/5, 31a/8, 31b/1, 31b/4, 32a/16, 32a/18, 32a/2, 32a/6, 32b/11, 32b/3, 33a/6, 33b/15, 34a/1, 34a/12, 34a/16, 34a/8, 34b/14, 34b/16/16, 34b/2, 35a/1, 35b/14, 36a/10, 36b/18, 37b/12, 37b/3, 39b/12, 39b/18, 41b/14, 41b/18, 41b/9, 42a/10, 42a/16, 44a/15, 45a/12, 45a/18/18, 45b/16, 45b/8, 46a/3, 46b/8, 47a/1, 47a/18, 48b/13, 48b/17, 48b/2, 48b/3, 48b/4, 49a/6, 49b/17, 50a/2, 50a/2, 50a/2, 50a/2, 50b/18, 50b/18, 50b/7, 50b/9, 50b/9, 51a/4, 51a/8, 51b/17, 52a/9, 53a/17, 53b/14, 54a/10, 54a/15, 54a/7, 54b/15, 54b/5, 55a/12, 55a/6, 55b/8, 56a/1, 56a/16, 56a/17, 57a/15, 59a/3, 59a/5, 59a/7, 59b/3, 59b/4, 60a/11, 61b/12, 62a/11, 62a/3, 62b/12, 62b/16, 62b/73, 63a/15, 63a/6, 63b/14, 64a/14, 64b/4, 65a/10, 65b/5, 65b/6, 66a/18, 66a/3, 66b/13, 67b/5, 68a/14, 68a/15, 68a/16, 68a/6, 68b/15, 69b/1, 69b/18, 71a/18, 71a/5, 71b/5, 71b/8, 72a/2, 73a/5, 73a/7, 74a/13, 75a/18, 76b/11, 77a/5, 77b/13, 78a/12, 78a/13, 79a/12, 79a/18, 79a/6, 79b/10, 79b/3, 81a/2, 82a/8, 82b/7, 82b/8, 83a/5, 84a/2, 84b/7, 85b/17, 86a/1, 86a/15, 86b/4, 86b/6, 87a/12, 87a/16, 87a/3, 88a/11, 88a/3, 88a/6, 88b/15, 89a/1/1, 89b/13, 91a/12, 91a/14, 91b/13, 91b/6, 93a/12, 93b/13, 93b/14, 94b/17, 95b/13, 95b/15, 95b/7, 96a/18, 96b/15, 96b/4, 99a/2, 99a/5, 99b/14), dırır “durur” (ŞM 19a/16, 78a/10, 78a/15, 33b/10, 65a/18), durur (ŞM 10a/3, 10b/7, 5a/4, 6a/10, 6a/3, 8a/13, 9b/5, 10a/14, 11b/6, 12b/7, 15a/1, 38b/15, 39a/3, 8a/15, 9b/15, 9b/7), durup durur (MS 1b/6), durur (MS 41a/5, 41b/1), durur (KH 63b/6, 65a/4, 67a/8, 69b/6, 71a/9, 79b/9, 87b/9, 91b/9, 95b/9, 74a/3, 78b/2, 78b/2, 78b/4/4, 78b/6, 79a/2, 80a/5, 80a/7, 81a/9, 85a/7, 85a/8, 88b/8, 90a/4, 96b/3, 97b/3), durur (İN 12r/5, 27r/3, 5v/5, 9r/4, 24v/8, 25r/4/5, 25v/5, 27r/4, 29r/3, 29r/3/4/5, 29r/4/5, 30v/5, 35r/8, 35v/4/5, 36r/2, 40r/9, 44v/4, 53r/4, 55v/5, 56r/4, 60r/9, 64r/4, 9r/7), ol durur (RH 25a/5, 28b/3, 28b/4, 28b/5, 55b/4, 61b/1), durur (RH 24b/4, 28b/2, 31b/8, 26b/3, 34b/8, 6a/7), durur (RH 22a/2, 30a/9, 52b/4, 57b/2, 5a/5, 100a/7, 11b/5, 11b/9, 24a/8, 24b/5, 26b/4, 28b/3, 28b/4, 28b/5, 28b/8, 30a/5, 35a/4, 35a/5, 35a/9, 35b/2, 39b/9, 44a/4, 59b/9, 63b/4, 66b/9, 8b/4, 98b/3, 97a/8), durur (BVP 16/5, 16/5, 78/4, 83/3 107/4, 113/4, 117/3, 16/7, 17/3, 33/3, 47/2, 49/5, 78/5, 90/4, 91/5),

Baytaratü'l- Vâzih Tercümesi Paris Nüshası

bardur (BVP 82/7), gökçek(1)dür (BVP 17/2), aşıldür (BVP 42/7), yamandur (BVP 16/7, 17/2), yahşıdur (BVP 97/4), nişânıdur (BVP 31/1), yoğdur (BVP 10/4, 114/7)

El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabti'l- Lügati't- Türkiyye

allardadır (KK 54b/7), atımdır (KK 55a/9), atnındır (KK 55a/10), bişmiş midür (KK 20b/12), biyniñdir (KK 50a/8), bizdedir (KK 54b/6), bizimdir (KK 54a/10), bolğandur (KK 60a/3), çanağçıdur (KK 62b/12), keledir (KK 47a/10), kelgendür (KK 60a/1), kelip midür (KK 20b/11), kişidir (KK 23b/yan, 66a/7/9, 67a/10, 67b/7/9/10/11/12/13, 68a/1), kılıdır (KK 53a/4/11, 55a/10/11), kulumuzdur (KK 55a/10), kullarıdır (KK 55b/2), kullarıdur (KK 55b/1), kulumdur (KK 55b/8), kulumdur (KK 55a/7), kulumuzdur (KK 55a/8, 55b/9), kuluñdur (KK 55a/9), küçünsizdir (KK 67b/7), mendedir (KK 54b/5), ne ni üçündür (KK 23a/11, 23b/1), ne niçündür (KK 24b/5), ne özdendir (KK 23b/8), nedendir (KK 24b/5), nedir (KK 21b/10), neydir (KK 21b/11), oğulıdır (KK 53b/1), oğulumdur (KK 55b/19), oқыyadır (KK 47a/4), oturup mıdur (KK 20b/6), oturup mıdur (KK 20b/6), ölmüş midür (KK 20b/13), özdenlikdandır (KK 23b/8), öziniñdir (KK 54a/11), şakallıdır (KK 67a/12/13, 67b/1/4/5/6, şakalsızdır (KK 67a/11), sizdedir (KK 54b/6), siziñ bilebilir (KK 54b/1), siziñdir (KK 54a/10), şamlıdır (KK 63b/1), şardadır (KK 44b/11, 50a/1), şekirtidir (KK 53b/3), şekirtümdür (KK 55a/8), tapğandur (KK 60a/3), tağrısıdır (KK 53b/9), tarağçıdır (KK 63a/1), tazdır (KK 68a/12), temirçidir (KK 63a/5), tikiçidir (KK 63a/11), uzundur (KK 23b/yan, 32a/4), üstlerinedir (KK 54b/13), üstümedir (KK 54b/9), üstümüzedir (KK 54b/9), üstünedir (KK 54b/10), üstünedir (KK 54b/12), üstünizdedir (KK 54b/10), yahşıdur (KK 32a/11/13), yahşırağdur (KK 32b/7), yaratğandır (KK 59b/12), yatğandır (KK 60a/2), yüklidir, bardır (KK 50b/12), bargandur (KK 59b/10), çıkıp mıdur (KK 20b/7), feresidür (KK 55b/13), haleblidir (KK 63b/2), kaçandır (KK 21b/8), kelir midür (KK 21a/2), keñdür (geniş) (KK 32a/6), ketedir (KK 47a/10), urğandur (KK 60a/2)

Kitâb Fî Riyâzati'l- Hayl Tercümesi

oldur (RH 24a/5), 100b/8, 101b/2, 102a/8, 28b/7, 29b/8, 30a/4, 30b/1, 31a/7, 31b/2, 31b/8, 32a/3, 33b/7, 40a/1, 47a/4, 49a/5, 50a/8, 51a/6, 51b/6, 52a/9, 53a/9, 54a/9, 55a/5, 56b/2, 57b/1, 58b/1, 59b/2, 60b/5, 70a/3, 70a/4, 70a/6, 74a/6, 75a/5, 75b/5, 76a/5, 80b/4, 81a/5, 82a/4, 83a/9, 84a/9, 85a/3, 85a/7, 85b/1, 85b/3, 86a/1, 86b/1,

89b/1, 89b/8, 90b/7, 91b/2, 92a/1, 92b/3, 92b/5, 92b/8, 93a/6, 94a/8, 94b/9, 95a/2, 95b/9, 55b/5), gişidür (RH 11a/9), gönüldür (RH 35b/3), gözdür (RH 35b/3), gözlemekdür (RH 22a/5), içindendür (RH 42b/4), iflâtdür (RH 15b/1) ‘illetdür (RH 84a/2, 84b/5), başdadur (RH 35a/9), bāzudadır (RH 43b/8), bardur (RH 18a/4, 39a/4/7, 66a/2, 84a/8, 42a/2), barmağdadur (RH 44a/3, 52a/3), barmağdur (RH 35a/4), adıdur (RH 8b/7), akmat(4)dür (RH 3b/5), atlardadır (RH 66b/7), atdur (RH 75b/3), oldur (41a/3), oturmağdur (RH 32b/2/3), tenindedür (RH 34b/5, 35a/6), tepredür (RH 95a/3), titremekdür (RH 46a/2/3/4/5), şişdürür (RH 83b/1, 89a/8, 89a/9, 83b/3, 89b/1), şukāğdur (RH 83a/4), tamarlarıdur (RH 35a/2), selimerekdür (RH 26b/1), şa‘bdur (RH 89a/6), rencdür (RH 83a/4, 83a/6), kâyimdür (RH 13b/7), yokdur (RH 25a/1, 42a/1), uzadur (RH 26a/8), zağmetdür (RH 83b/3), yaydur (RH 9a/7), yigitdür (RH 80b/3), yarılmağdur (RH 59a/3), ya mıdur (RH 9a/5), şebkördür (RH 70a/5), meşeşdür (RH 83a/8), mücerrebdür (RH 86a/9, 90b/1, 96b/6), çapmağdur (RH 48b/3), çapmağdur (RH 51b/1), çigindedür (RH 44a/1), bilekdedür (RH 43b/7), sağaldadır (RH 44a/2)

Kitâb fî İlmi’n- Nüşşâb Tercümesi

bardur (İN 19v/4, 39v/4/7, 42v/2, 66v/2), barmağdadur (İN 44v/4, 52v/3), atmağdur (İN 4r/5), başdadur (İN 35v/9), bazudadır (İN 44r/9), budur (İN 61r/1, 61v/1), boyundur (İN 35v/8), çağmağdur (İN 49r/3, 52r/1), durmağdur (İN 30v/8), (İN 44r/8), emçekdedür (İN 44v/3), çigindedür (İN 44v/1), kişidür (İN 11v/9), koldadır (İN 35v/1, 35v/3), kâyimdür (İN 14r/7), sağaldadır (İN 44v/2), köñüldür (İN 36r/3), içindendür (İN 43r/4), közdür (İN 36r/3), közlemekdür (İN 22v/5), oldur (İN 24v/5, 29r/7, 40v/11, 41v/3, 56r/5, 30r/8, 30v/4, 31r/1, 31v/7, 32r/2, 32r/8, 32v/3, 49v/5, 50v/8, 52v/9, 58r/1, 59r/1, 52r/6, 34r/7, 47v/4, 51v/6, 53v/9, 54v/9, 60r/3, 57r/2, 61r/5), selimrekdür (İN 27r/1), oldurur (İN 62r/1), tamarlarıdur (İN 35v/2), tanındadır (İN 35r/6, 35v/6), titremekdür (İN 46v/2/3/4/5), uzadur (İN 26v/8), bilekdedür, yağşı durur (İN 29r/2, 32r/8), yağşıdur (İN 26r/3, 6v/4, 19v/2, 27r/3, 28v/2, 5v/5, 7v/8), yağşırağdur (İN 26v/9, 33v/6, 7v/9), yokdur (İN 25v/1, 42v/1)

Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu’l- Leysi’s Semerkandî Tercümesi

‘abdidür (MS 3a/4), ağlıkdur (MS 14b/6), almağdur (MS 37b/6), altıdur (MS 10a/2, 10a/5, 24a/3, 25a/2, 25b/3, 26a/1), Allah + içundur (MS 16b/1), anuñdur (MS 16a/1), arıdıdır (MS 7a/6), arıdur (MS 7a/5, 7b/6, 8a/4, 8b/3), avdazdur (MS 11b/5, 17a/3,

38b/2/2), avdazsuzluğdur (MS 6a/2/3), azkūnluğdur (MS 38b/6), ‘ayndur (MS 4b/4), berāberdür (MS 21a/5, 22a/1), bidatdur (MS 26b/4), başmağdur (MS 31a/3), battallıksuzdur (MS 45b/1), bilmekdür (MS 45a/4, 46a/4), birdür (MS 45a/6, 46a/4), bisleyicidür (MS 1b/2), bağışlamakdur (MS 5b/14), cünübdür (MS 41b/2), çıkmakdur (MS 31b/2), farzdur (MS 10b/2, 1b/6, 26b/2, 26b/5, 44a/2), inanmakdur (MS 46a/6), ‘ibāretdür (MS 5b/6/6), inanmakdur (MS 44b/1), hüccetdür (MS 29a/2), hidāyetdür (MS 47a/3), idicidür (MS 1b/1/1), ihtiyātdur (MS 26b/4), ihsāndur (MS 44b/3), iki müdür (MS 13a/3), ikidür (MS 20a/6), ikrārdur (MS 44b/1, 45a/3/5, 47a/3), istemekdür (MS 30a/5), işidür (MS 47a/5), istiğfārdur (MS 5b/5), ebçidür (MS 41a/2), evlādur (MS 17b/4), eyitkendür (MS 9a/5), eylemekdür (MS 31b/3, 44b/4), kavlidür (MS 11a/3, 18a/6, 2a/2/6, 2b/3, 8b/1, 9a/1/2, 12a/2, 12b/2, 13a/5, 13b/6, 15b/6, 16b/5, 17a/5, 18a/1, 19a/1, 23a/1), kaldurmakdur (MS 20b/1), kılıcıdur (MS 42a/1), kızıllığdur (MS 15a/3) kılmakdur (MS 44b/5), kitādur (MS 39b/6), kolaydur (MS 18a/2), kifāyedür (MS 4b/4), mıdur (MS 43b/5), midür (MS 43b/6), Muḥammed’dür (MS 1b/4), müsteḥabdur (MS 26b/3), namāzdandur (MS 11a/1), nedür (MS 44a/6/6/6), Nebi + çündür (MS 16b/1), niksdür (MS 29a/1), oğurlamakdur (MS 12a/6), resulüñdür (MS 35b/6), ricsdür (MS 29a/1), rükündür (MS 16b/4, 17a/5, 17b/6, 18a/5, 18b/6), resulidür (MS 3a/4), raḥmetdür (MS 5b/4), sābitdür (MS 1b/2, 2a/1), saḳlayıcıdur (MS 32a/2, 46a/4), ondur (MS 23b/1) öksürmekdür (MS 30a/1), ortasıdur (MS 15b/4), selam + ıladur (MS 11b/6), şaklañuz (MS 2a/6), sığınmakdur (MS 31a/4), sevgilüdür (MS 35b/2), sünnetdür (MS 26b/3, 41a/5, 44a/2, 41a/6), sünnetlerdür (MS 20a/1), şartdur (MS 11a/2, 12a/1, 12b/1, 13a/4, 13b/5, 15b/5, 28a/2, 28b/1), şoldur (MS 4b/5, 5a/4), sevgilüdür (MS 35b/2), tahāretdür (MS 6b/2/3), tendedür (MS 46a/1, 46b/2), tenaḥnuḥdur (MS 29b/6), üstindedür (MS 46a/3), üçdür (MS 28b/1), vācıbdur (MS 26b/2), vaḳtıdur (MS 15b/3, 15b/3), vaḳtlardur (MS 14a/2), vaḳtundur (MS 15b/2), vardur (MS 17a/2), viricidür (MS 46a/4), virmekdür (MS 17a/3), yapmakdur (MS 12b/4), yaradıcıdur (MS 46a/4), yaradılmamışdur (MS 47a/5), yaradılmış mıdur (MS 47a/2/2), yaradılmışdur (MS 47a/4), yapmakdur (MS 12b/4), yaradıcıdur (MS 46a/4), yaradılmamışdur (MS 47a/5), yaradılmış mıdur (MS 47a/2/2), yaradılmışdur (MS 47a/4), yaradılmış (MS 1b/4), yokdur (MS 18a/4, 33a/2, 35b/4, 44a/4, 44a/4, 45a/6, 46a/3), yoldur (MS 1b/6, 38b/6), yumakdur (MS 22a/6), yunmakdur (MS 26b/5), yürekdedür (MS 45b/6), yığlnmakdur (MS 45b/2), yıkmışdur (MS 4a/3), sañadur (MS 32a/1), közüngendür (MS 22a/6), ḳuluñdur (MS

35b/6), kumâşdadur (MS 8b/6), ma'nadur (MS 29a/2), mehruhdur (MS 29b/2), kuvvetlüsidür (MS 4b/1),

Münyetü'l- Guzât Tercümesi

iledür (BM 89a/6), kimdür (TA 55b/1), nedür (TA 62a/4)

Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kıtâü'l- Ahmediyye fil-Lûgat-it- Türkiyye

anahtarıdur (ŞZ 69/9), emindür (ŞZ 64/9), eñsesindedür (ŞZ 64/2), başkadur (ŞZ 66/1), bilinmüşdür (ŞZ 68/1), budur (ŞZ 62/3, 68/2), kabulidür (ŞZ 70/3), öñündedür (ŞZ 66a/1), mermerdendür (ŞZ 65/9), kolaydur (ŞZ 70/3), minareyledür (ŞZ 65/9), mürisdür (ŞZ 69/7), nicedür (ŞZ 65/1), saraydur (ŞZ 65/3), yakındur (ŞZ 64/5), yakınmıdur (ŞZ 64/5), yokdur (ŞZ 59/3, 64/9, 65/7), tabiblerdür (ŞZ 70/6), yırakmıdur (ŞZ 64/5), farzdur (ŞZ 59/3), cāhillerdür (ŞZ 70/5), büyükdür (ŞZ 65/3), azdur (ŞZ 65/9), ondadur (ŞZ 63/10),

Şerhü'l- Menâr li'l- Musannifi bi't- Türkî

tamamrakdur (ŞM 51b/12), tarafıdur (ŞM 59b/1, 60a/3, 60a/11), tardedandur (ŞM 88a/17), üzerindedür (ŞM 101a/7), üzerinedir (ŞM 42a/6), üzerinedür (ŞM 74b/9), üzredür (ŞM 122b/12), vācibdür (ŞM 84a/2), vāhiddir (ŞM 86b/14), yedindedür (ŞM 112b/8), yegerekdür (ŞM 40b/13, 95b/17), yüsāvidir (ŞM 79b/2), zāhirdir (ŞM 85b/7), yukarıdur (ŞM 104a/12), zāhirdür (ŞM 57b/8), zāhirdür (ŞM 71a/15), zāhirdür (ŞM 85a/1), zālike'l-hükmdür (ŞM 101a/14), zannidir (ŞM 66a/15), zarbındadur (ŞM 13a/18), zāruridir (ŞM 98a/8), zāruridür (ŞM 27b/18), zārurisidir (ŞM 124a/16), zatdadur (ŞM 95b/4), zevāyidtir (ŞM 97a/7), zevi'l'uçuldendür (ŞM 67a/8), zıddıdur (ŞM 116b/10, 126a/12, 17a/11), zinādur (ŞM 53b/5), zımnındadur (ŞM 7a/4), yirindedür (ŞM 25a/4), yörimeklikidür (ŞM 102b/12), üstüncileyindür (ŞM 24b/8), vaşfadur (ŞM 12a/12), vaşıldur (ŞM 37b/15), vücutdur (ŞM 126a/6), vücutu'l edādur (ŞM 126a/6), vühdāndur (ŞM 7b/16), vardur (ŞM 35a/4), ta'imdür (ŞM 95b/16), t̄baqadur (ŞM 39b/6), tābi'dür (ŞM 118b/9/10, 46a/4, 95b/3), tafasildir (ŞM 79b/2), t̄ahirdür (ŞM 62a/7), taqrirdendür (ŞM 66a/14), t̄alaqdur (ŞM 47a/15), t̄amudadurlar (ŞM 67a/2), terāhidür (ŞM 37b/13), terāhidür (ŞM 37b/15), teñrekdür (ŞM 38a/17), tebdildür (ŞM 69a/13), te'diyetür (ŞM 84a/4), teğyiridür (ŞM 93a/15), tekrardur (ŞM 8a/1), tekrardur (ŞM 8a/3), tekrekür (ŞM 94b/9), türlidir (ŞM 105b/11), türlidür (ŞM 12a/1, 12a/2, 13b/12, 14b/10, 23b/13, 36b/9, 50a/5, 50b/17, 68a/13, 8b/8, 96b/14,

9b/2/2, 102b/2, 105a/4, 107a/8, 124b/11, 126b/17, 44b/6, 48b/13, 49b/18, 50a/5, 50b/17, 57b/10, 57b/7, 59b/2, 60a/3, 70b/1, 71a/15, 73b/3, 84b/7, 91b/13, 93a/12, 99a/5), şāmıldür (ŞM 30a/14, 32b/5), şartıdur (ŞM 102b/8, 31b/5, 95b/17), şartındur (ŞM 15a/4), şartlardur (ŞM 76a/12), üçündür (ŞM 44a/14), üçündür (ŞM 22a/13, 38b/14, 38b/2, 40a/1, 43a/5, 44a/14, 5b/2, 9a/12, 101b/6, 111b/16, 43a/14, 43b/16, 44b/1, 44b/13, 44b/8, 46b/5, 46b/7, 53a/1, 63a/3, 67b/6, 68a/8, 81a/16, 84a/13, 87a/14, 98b/16, 99b/9), şıfatmıdur (89a/11) , sıfatlanmışdur (ŞM 22b/12), sirkadur (ŞM 53b/5), sivādur (ŞM 45a/2), sivādurlar (ŞM 72b/10), summedür (ŞM 37b/11), şure mıdur (ŞM 89a/14), suresindedür (ŞM 63a/1), sünnetdür (ŞM 84a/2), sünnettir (ŞM 50b/7, 50b/7), süresindedür (ŞM 62b/18), şahādettir (ŞM 78a/8), şadıuğdur (ŞM 21b/10), şağarlıktır (ŞM 107a/9), sāğışincadur (ŞM 111a/17), şahihtir (ŞM 93a/13, 117b/14, 118b/4, 93b/7, 96a/15), salardur (ŞM 73b/15), şāmındur (ŞM 73a/8), şāmıldür (ŞM 11a/1), rec'ilerdür (ŞM 122a/5), sebeddür (ŞM 99b/17), sātılmışdur (ŞM 94a/15), sebedidir (ŞM 15a/5), sebedidür (ŞM 31b/4), seferdür (120a/10), özgedür (ŞM 10b/15, 13a/3), ötrüdür (ŞM 99b/19), ötrüdür (ŞM 10a/17, 129b/4, 21a/4, 21b/8), ol dırır (ŞM 73b/1, 88a/13, 88a/8), ol durur (ŞM 17b/16, 5a/4, 7b/7, 9b/18, 100b/3, 101b/7, 102a/1, 102a/17, 102b/16, 103a/4, 103b/13, 10a/6, 10a/9, 10b/1, 121b/9, 123a/5, 126a/7/7, 18a/4, 24a/13, 24b/6, 24b/7, 25a/11, 25a/6, 26b/3, 26b/8, 37a/8, 50a/15, 50a/6, 52a/13, 52b/13, 52b/6, 53b/3, 54b/10, 56a/10, 59a/10, 59b/15, 60a/4, 60a/7, 64a/1, 64a/2, 64a/5, 67a/12, 71a/1, 71b/12, 73b/11, 74b/12, 78a/5, 80a/7, 84a/11, 87a/2, 93a/11, 94b/16, 99a/11), ni'metdür (ŞM 17a/16, 17b/5), nisyanıdur (ŞM 108a/17), numādur (ŞM 35a/3, 82b/12), numālardır (ŞM 80a/3), nümādur (ŞM 30b/18), nünāfisidür (ŞM 33b/6), olinmamışdur (ŞM 70b/5), olinmışdur (ŞM 70b/3), oluncıdur (ŞM 76a/10), oluncılardur (ŞM 107a/7), muraddur (ŞM 63a/10/11), murā'idür (ŞM 7b/15, 7b/16, 7b/17), mu'taberdür (ŞM 103b/18), muttaşıldur (ŞM 68a/13, 7a/2), mü'essiredür (ŞM 88a/17), mübāhdur (ŞM 17b/13, 41a/17), nefsindedür (ŞM 103a/1), nehidür (ŞM 12a/14), mübeyyendür (ŞM 84a/14), mübtedadur (ŞM 41b/15), mücāzefedir (ŞM 79b/2), mücidesidür (ŞM 101a/13), mücmeldür (ŞM 19b/2), mücmellerdür (ŞM 26b/18), mümāne'edür (ŞM 88b/18), mümkündür (ŞM 71b/17), mümtenidür (ŞM 89b/6), münāfisidir (ŞM 98b/16), münkindür (ŞM 93b/12), münkirdir (ŞM 86a/2), münkündür (ŞM 22b/17), mürseldür (ŞM 57b/10), müsāfirdür (ŞM 120b/12), müsbeddür (ŞM 22b/11, 23a/3), müsemmādır (ŞM 22a/12), müsemmāsıdur (ŞM 9b/17), müstelzemdur (ŞM 33a/12), müstelzemdür (ŞM 30b/9), müşterekdür (ŞM 34b/7), müşterekdür (ŞM 66b/9/9), müte'addidür (ŞM

43a/11), mütēnāhidir (ŞM 78b/10), mütēnāveldür (ŞM 41a/7, 18b/3, 43a/8), mütēnavvidür (ŞM 120b/2), mütevakkıfdür (ŞM 19b/3), müyesseresidür (ŞM 14a/15), müyessirdür (ŞM 71a/12), nādirdür (ŞM 111a/18), nāhidür (ŞM 11b/13), namāzdur (ŞM 53a/16), naziridir (ŞM 77a/17), naziridir (ŞM 78a/17), necisdür (ŞM 62a/7, 64b/14, 84b/17), neçārdur (ŞM 68a/9), nedir (ŞM 79b/4), nedür (ŞM 23b/3, 50a/17, 127b/6, 28b/14, 30b/5, 31b/3, 50a/17, 51b/3, 53b/4/4, 53b/5, 64b/3, 84b/5, 91a/2, 92b/15, 98b/7), nesihdür (ŞM 25b/7), nesnededür (ŞM 73a/10), nesnedir (ŞM 80a/9), nesnedür (ŞM 81a/9, 96b/9), nev'dür (ŞM 97a/3, 9b/1), nev'idür (ŞM 111a/4, 68b/11), nekiredür (ŞM 22b/11, 22b/15, 23a/3), mindür (ŞM 44a/12), misālidür (ŞM 42a/13), misildür 39b/18, mi'yār durur (ŞM 16b/4), mi'yāridur (ŞM 15b/15), mu'alleldür (ŞM 19a/19, 19b/7), mubāhtır (ŞM 70b/18), mubcilatındur (ŞM 18a/16), mubeddeldür (ŞM 68b/7), mucibedür (ŞM 104a/10), muciletidür (ŞM 31b/8), muhāldür (ŞM 15a/7), muhāldür (ŞM 17a/12, 24a/16, 29a/11), muhayyerdür (ŞM 15b/10), muhtaşardur (ŞM 7b/12), muḳābelesindedir (ŞM 40a/12), muḳadderdür (ŞM 121b/16), muḳimdür (ŞM 120b/12), muḳtażādur (ŞM 123b/14), muḳtażidür (ŞM 124a/4), mulazdur (ŞM 12b/14), mumādir (ŞM 53b/7), munafisidür (ŞM 99b/12), munāḳaşadur (ŞM 90a/9), muncılayındur (ŞM 101a/10, 32a/2, 32b/16, 33b/3, 37a/12, 39a/1, 41a/15, 59b/12, 94a/14, 94a/7, 101a/12, 101a/14, 124b/1, 34a/13, 34a/7, 98a/4), muncılayınıdur (ŞM 33b/17), muncılayındur (ŞM 32a/13, 32a/15), mundakildir (ŞM 79b/5), munfaşıldur (ŞM 68a/13), lafzındandur (ŞM 34a/4), lāzımdur (ŞM 66a/11), lāzımdur (ŞM 84a/9), ma'a'l- cinsdür (ŞM 101a/18), ma'ānidür (ŞM 35a/3), macāzdur (ŞM 28a/16), maḥfuẓdur (ŞM 7b/15), maḥremetdür (ŞM 95b/8), maḥşuşdur (ŞM 66b/17, 94b/11), maḥzufdur (ŞM 123b/14), mālđür (ŞM 69a/12), ma'lumdur (ŞM 10b/9), ma'nasındadur (40a/12), māni'dür (ŞM 74a/11), ma'nisindedür (ŞM 103b/4, 34a/1, 99b/20), ma'rifedür (ŞM 23a/6), ma'şiyetdür (ŞM 17a/10, 17a/16), ma'şumdur (ŞM 110a/18, 72a/9), mavḳufdır (ŞM 88a/12), mecāzdandur (ŞM 51b/12), mecāzdır (ŞM 29b/18), mecāzdur (ŞM 28b/9, 33b/20, 54a/3, 6a/15, 43b/8), mecāzidür (ŞM 42a/17), meçhuldur (ŞM 10b/9), memkúkesidir (ŞM 114b/4), menzilesindedür (ŞM 47a/14), mes'eledür (ŞM 11a/6), mesiledür (ŞM 126b/8), meşru'dur (ŞM 17b/4, 17b/6), meşrú'dur (ŞM 12b/2), mezhebimizdür (ŞM 65a/17), mezkurdur (ŞM 123b/7), kesirdür (ŞM 27a/12), keyfdür (ŞM 47a/1), kısımđır (ŞM 130b/13), kısımđur (ŞM 100b/5, 15a/1, 59a/1, 99a/6), kılıçdur (ŞM 129b/13), küllidür (ŞM 8a/3), kimlerđir (54b/13), kimlerđür (ŞM 73b/15), kimselerđür (ŞM 73b/15), ḳat'idür (ŞM 72a/13), katkıındandır (ŞM 66b/4), ḳatldür (ŞM 53b/4), ḳavidür

(ŞM 85b/3, 95b/1, 98b/2), kavlidür (ŞM 73b/6), kavlimdedir (ŞM 63a/7), kazadır (ŞM 10a/11, 8b/10, 9b/3), kebā'yirdür (ŞM 128a/4), kayillerdür (ŞM 68a/7), kemdür (ŞM 47a/18), kāmiledür (ŞM 14a/6, 97a/9), kāmildir (ŞM 113b/9), kāmildür (ŞM 33b/18, 56b/5, 9b/2), kādirdür (ŞM 28a/2), kaimdür (ŞM 89b/7, 95a/12, 95b/2, 95a/15), karundur (ŞM 54b/13), kaşırdur (ŞM 33b/19, 9b/3), kaşivedür (ŞM 97a/11), isti'nāfiyyedür (ŞM 36b/16), isti'māldür (ŞM 69a/9), iticidir (ŞM 114a/5, 129a/12, 80a/14, 81a/11), iticidür (ŞM 104a/10/11, 86b/12), iydür (ŞM 43a/10), istizārdur (ŞM 34a/15), imtidāddur (ŞM 42a/10), 'inddür (ŞM 45b/8), isim midür (ŞM 89a/10), içindedir (ŞM 114b/2), huḥuku'llahdır (ŞM 96b/14), hükmedür (ŞM 82a/5), hükmdür (ŞM 31b/3/3,84a/9, 129a/2), hükmidür 105a/11, hükmindedür (ŞM 100a/13, 68b/17), hissilerdür (ŞM 12a/6), hükümedür (ŞM 33a/9), hükümdür (ŞM 34b/6), hürriyetdür (ŞM 17b/2), hümindedir (ŞM 124b/15), ikrardur (ŞM 97b/12), ilādur (ŞM 44a/18), hāldādur (ŞM 95b/3), hāldür (ŞM 36b/4), hālidür (ŞM 77a/11), harāmdur (ŞM 64b/15, 89a/7), haḳıkatrakdur (ŞM 51b/11), haḳıkidür (ŞM 42a/17, 99a/10), haḳkındadır (ŞM 113a/12, 75a/7), hāyildür (ŞM 114a/5), helāldur (ŞM 64b/15), heysul-mi'yār mıdur (ŞM 89a/15), hezeldür (ŞM 116b/5), hafidir (ŞM 85b/7), hafidür (ŞM 85a/4), haḳıkadur (ŞM 124b/11), haḳıkatdandır (ŞM 51b/11), haḳıkatdür (ŞM 17a/7, 28a/15, 28b/9, 34a/2, 46a/16), hādisedir (ŞM 126b/15), hādisedür (ŞM 126b/16), hāricisidür (ŞM 8a/5), hāşdur (ŞM 19a/17, 22b/11, 22b/15), hattādur (ŞM 41b/9), elhafidür (ŞM 85a/9), emrdür (ŞM 6b/9), engilganlardur (ŞM 125b/11), enva'dur (ŞM 97a/4), eridir (ŞM 24b/9), esbābindandır (ŞM 120a/18), esbābindandır (ŞM 120a/18), evşdur (ŞM 39b/7), evlādur (ŞM 63b/17), eynedür (ŞM 47b/4), ezādur (ŞM 123a/9), ezyedir (ŞM 85a/3), caizdir (ŞM 80a/14, 80a/16), cāizdür (ŞM 17a/13, 19a/10, 70a/16, 101a/2, 109a/2, 118a/18, 75b/18, 76a/2, 80b/1/2, 80b/4, 80b/5, 80b/7, 80b/8, 83a/10, 84a/10, 85a/16, 98a/7, 23b/18, 39b/9, 42b/4, 6a/16, 7a/4), cerdür (ŞM 42a/15), dāfi'edür (ŞM 82a/15), cevābdur (ŞM 24a/4, 128a/6, 30a/18, 43b/7, 67b/17, 79a/12), cevābudur (ŞM 66b/6), cinsdendür (ŞM 64a/13, 64b/13, 64b/2), cinsdür (ŞM 19b/7, 95b/18), cinsindendür 85a/2), budır (ŞM 124a/5, 130b/9), budur (ŞM 6b/6 12b/10, 16b/14, 17b/14, 23b/14, 44b/6, 6b/9, 70b/1, 104b/15, 109b/8, 126b/3, 13a/15, 13a/16, 13b/4/5, 14b/3, 15a/12, 15b/3, 54a/18, 6b/12, 70b/2, 70b/4, 71b/9, 74a/8, 79a/16, 85b/4, 94b/3, 95b/9, 96a/5, 96b/1), aramızdadur (ŞM 61b/2), arasındadır (ŞM 106a/15, 53b/7, 98a/13, 98a/14), artkdur (ŞM 124a/10), 'arızadır (ŞM 80a/18), arudur (ŞM 62a/12, 64b/14), aşıldır (ŞM 98a/5), aşıldur (ŞM 91b/8), 78a/6, 98b/1), asldur (ŞM 77b/12), atıldur (ŞM 115a/18), āyātdur

(ŞM 67b/10), ayırır (ŞM 7b/18), böyledür (ŞM 102b/17), ‘ammdür (ŞM 19a/17, 19b/1, 22b/16, 30a/14, 23a/18, 23a/4, 25b/4, 35a/5, 66b/18, 95b/14), ‘ameldür (ŞM 55a/14), ‘ämmidür (ŞM 66b/18), andandır (ŞM 59b/14), ancılayındur (ŞM 75b/18, 22b/15, 32b/7, 48b/14, 91a/16, 101b/12, 122a/11/11, 125a/15, 34b/11, 57b/17, 77b/10, 78b/5, 84b/13, 91b/11), ancılayınındur (ŞM 108a/3), ancılayındur (ŞM 31a/13), aḥkāmıdır (ŞM 96b/10), aḥvalidir (ŞM 79b/1), āḥirdür (ŞM 8b/4), ağırlığıdır (ŞM 102b/12), ‘adettür (ŞM 33b/14), aḳdemdür (ŞM 10b/1), ‘āmdür (ŞM 46b/15), aḳşāmıdandır (ŞM 100a/18), aḳşāmdür (ŞM 99a/6), ‘aksinceddür (ŞM 45b/1), ‘alādür (ŞM 43b/16), almadur (ŞM 78b/4), iledür (ŞM 11a/2), ihtiyācındandır (ŞM 114a/9), imandır (ŞM 52a/6), ismu’l cinsdir (ŞM 124b/8), kâ’ımdür (ŞM 52b/6), rāḥiledür (ŞM 14a/15), ramāzandır (ŞM 53a/11), ruḥsatdur (ŞM 59b/2), ruḥsatdur (ŞM 60a/3), sâ’atsinceddür (ŞM 111a/16), şekerdür (ŞM 116a/9), ‘uḳubātedür (ŞM 97a/13), uşuldür (ŞM 97a/5), üçdür (ŞM 24a/5, 43b/12), birdür (ŞM 43a/8), bolğandır (ŞM 78a/15), bolğandır (ŞM 91a/2), bolğaydır (ŞM 127a/6), bolmışdur (ŞM 70b/2, 95a/16), bolğaydur (ŞM 124b/15), fi’lidür (ŞM 73b/6), ğālibdür (ŞM 96b/16, 96b/18), ğalıḳadur (ŞM 124b/11), ğayrdur (ŞM 26a/11, 45b/14, 26a/13), dāirdür (ŞM 106b/9, 97a/12), dardandır (ŞM 82a/17), edādür (ŞM 8b/8, 9b/7, 39b/7, 52a/13), bar durur (ŞM 8b/16, 41a/16), bardır (ŞM 59a/14, 72a/4, 81a/8, 99b/19), bardur (ŞM 10a/11, 10b/14, 16a/10, 22a/14, 22a/8, 34a/10, 60a/17, 7a/18, 8a/4, 100a/1, 100b/1, 101a/17, 101a/8, 101b/15, 103a/12, 105a/10, 106b/7, 107b/10, 108a/4, 110b/10, 113a/9, 117a/10, 120b/2, 120b/3, 122b/15, 123a/2, 130b/5, 15b/5, 34a/6, 47b/14, 53a/7, 63a/13, 73b/13, 78a/1, 78a/10, 78a/2/2, 78a/3/3, 78a/5, 78a/8, 79a/4, 80b/13, 82b/9, 85a/18, 88a/18, 88b/1, 91b/14, 92a/9, 95a/1, 97a/17, 97b/1, 98a/16, 99a/3), bardurur (ŞM 10a/17), bātıldur (ŞM 75a/6, 115a/14, 115b/3, 118b/5, 84a/18, 93b/3, 57b/8, 58a/5, 71a/15), belādādür (ŞM 10b/6, 38b/2), bedeni’l-insāndur (ŞM 101b/13), birisidür (ŞM 116b/3), birledir (ŞM 77a/3), besyādır (ŞM 80a/8), beyandır (ŞM 68b/11, 103b/17, 57b/7, 58a/16, 58b/18), beyındür (ŞM 93b/11),

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lüğati’t- Türkiyye

aḳçadır (TZ 57a/13), aḳdır (TZ 85a/4), alaydır (TZ 37b/13), artıñdadır (TZ 67a/3), bileydür (TZ 74b/6), budur (TZ 70b/2), kuldur (TZ 45b/3, 85a/10), saprasdır (TZ 85a/7), uzundur (TZ 79a/10), , söylepdür (TZ 74b/12), kündür (TZ 67a/7),

Kitābü’l- İdrāk li Lisāni’l- Etrāk

kayıtdur (Kİ 74/10), açıkdur (Kİ 1/6)

Codex Cumanicus

çayhaladır “çalkalanmak” (CCII 82a/8), inçkaydır “hıçkırmak” (CCII 57a/7), eşikdir (CCII 60b/20), ışıklıdır “baca” (CCII 60a/5) , itdir (CCII 60b/13), karañgıdır “karanlık” (CCII 59a/15 b/16 b), kaynaydır (CCII 81a/26), kilegendir (CCII 60b/27), körüngendir (CCII 60b/21), kişineydir (CCII 57a/4), körleydir (CCII 57a/8), kulunlagandır “yavrulamak” (CCII 60b/11), öneydir (CCII 60b/10) , otdır (CCII 60b/15), sandıraydır (CCII 82a/25), sürüdür (CCII 57b/29 b), silkinedir (CCII 82a/10), sohrangandır (CCII 60b/27/29), solkuldaydır (CCII 82a/9), turnadır (CCII 60a/14), yañlanıdır (CCII 82a/27), yarlıgançlıdur (CCII 62b/32/33), yarovlıdır “yararlı” (CCII 80b/29 b), yulduzdır (CCII 60b/8), yügünedir (CCII 60b/4), üredir “havlamak” (CCII 57a/1), erkelenedir “nazlanmak” (CCII 81b/27 b), çağaradır “bağırmaq” (CCII 57a/5) bavursakdır (CCII 81b/38), algışlıdır (CCII 62a/31), birdir (CCII 81b/19, 82a/16/17, 82b/25/26), bıçakdır (CCII 60b/7), küçlüdür (CCII 62b/32), kuymıçdır (CCII 60b/25/26), tırpıldaydır (CCII 82a/26), këmedir “gemi” (CCII 60b/19), kargışlıdur (CCII 63a/24, 63a/25), çürüşipdir (CCII 81a/20), buza durur “bozmak” (CCII 73a/9/10), mañraydır “melemek” (CCII 57a/2), sılaydır (CCII 81a/14) , yavıdır (CCII 60a/25), öne durur (CCII 74b/13/14), këregidir (CCII 60a/30), hatunımdır (CCII 59a/13 b)

Gülistan Tercümesi (Kitâb- ı Gülistân Bi't- Türkî)

âdemi durur (GT 348/1), aytıp dururlar (GT 284/6), ayta dur (GT 285/9), ‘âlim durur (GT 334/1), âdemidur (GT 133/11), artuğdur (GT 131/12, 161/13), azdur (GT 5/1), bar durur (GT 54/3), bu durur (GT 255/8, 309/7, 320/12), budur (GT 85/4, 207/1), beladur (GT 131/7, 345/10), biledür (GT 315/9), cezâ durur (GT 85/1), çeşme durur (GT 278/8), cezâdur (GT 285/12), çoğdur (GT 154/2, 323/2), cehennemdür (GT 35/6, 136/7, 239/6), degül durur (GT 149/2, 167/3, 284/5), du‘â durur (GT 39/7), degüldür (GT 81/1, 100/10, 103/4, 137/3, 174/12, 199/6, 322/3, 331/3), döğüldür (GT 52/13, 102/1), fakir durur (GT 148/5, 160/1, 310/4), fakirlar durur (GT 316/4), fağrına durur (GT 304/10), firāvândur (GT 32/5), ğani durur (GT 148/6), ğanidür (GT 332/4), güldür (GT 213/4, 322/1), hağâ durur (GT 327/2), hağâdur (GT 38/11, 254/13), hayâdur (GT 133/10), hayf durur (GT 339/7), hayr durur (GT 39/8), hâzır dururlar (GT 304/3), hıdmatıñdur (GT 57/12), hoşdur (GT 92/4), hıkmündedür (GT 72/13),

içindedür (GT 356/1), işidür (GT 161/1), işikdedür (GT 154/3), işikindedür (GT 313/10), itmekidür “ekmek” (GT 175/9), kitedür (GT 144/9), kitipdür (GT 271/13), kãandadır “nerede, nereye” (GT 297/7/8), kãavidür (GT 64/10), ke'l'ademdür “yok, yokmuş gibi” (GT 187/12), keremdür (GT 187/11/13), kimdür (GT 5/3, 48/13, 232/9, 280/6), kölgesidür (GT 111/5), küçlüdür (GT 200/7), kündür (GT 36/2, 116/13, 142/6, 144/11, 153/12, 239/4, 245/9, 291/1, 273/4, 288/4, 294/4, 230/12, 333/3, 344/10), maħrumdur (GT 351/6), maħrum dururlar (GT 305/9), ma'lum durur (GT 174/1, 289/4, 305/3), ma'lumdur (GT 351/6), meskenetdür “fakirlik, yoksulluk” (GT 154/3), muşavverdür (GT 268/10), mübãekdür (GT 101/11), mübtelãdur (GT 131/7), mükerrerdür (GT 35/4), münevverdür (GT 340/10), müşkildür (GT 248/7, 341/4), nimdür (GT 239/3), oқıdur (GT 323/3), oldur (GT 100/9, 112/8, 116/12, 159/7, 224/8, 294/1), otdur (GT 325/3), ra'ıyyetdür (GT 33/9), sultãdur (GT 32/6), resmidür (GT 161/5), revã durur (GT 65/12), revãdur (GT 86/5, 182/12, 254/12), rızãsidur (GT 50/9), şadefdür (GT 195/9), su durur (GT 283/10), sudur (GT 85/3), teferrücdür (GT 351/2), temaşadur (GT 355/10), teve durur (GT 51/10), tevedür (GT 293/9), yahnidür (GT 147/12), yolıdur (GT 104/8), eyledür (GT 29/8, 67/7),

Mukaddimetü'l- Gaznevî fi'l- İbãdât (Kitãb fi'l- Fıkh) Tercümesi

yaқındür (KF 175a/4, 188b/2), yoқdur (KF 12b/4, 29b/4, 29b/4, 38a/6, 57a/5, 57a/6, 65b/1, 72b/5, 76b/1, 91b/5, 112a/2, 112b/1, 113a/5, 113a/5, 121a/2, 145a/7, 150a/7, 150a/7, 156a/1, 172a/1, 173b/4, 182b/6, 187a/4, 187a/5, 187a/5, 187a/5, 193b/4, 195a/2, 199b/2, 199b/2, 200b/3, 207b/6, 208b/3, 209a/5, 214b/2, 219a/1, 221a/6, 222b/1, 222b/3, 222b/4, 234b/2, 235a/3, 235a/3, 242a/1, 244b/3, 246b/3, 254b/7, 255a/3), yolıdur (KF 70a/4), yoldaşdur (KF 14b/4), yücedür (KF 3b/2), zekãtıdur (KF 212a/1), zuhırdur (KF 189a/1), müsteħabdur (KF 75b/3, 86a/6, 108a/4, 192a/5, 193b/6, 226a/4, 250b/7), sendendür (KF 30b/3, 33a/6, 195a/3), sülüsdür (KF 42b/6), ta'ãlãyiçundur (KF 195a/2), tañrıñuzdur (KF 37b/4), tesbiħdür (KF 14b/1), vaқıtdur (KF 241b/1, 253b/7), vaқtdadur (KF 51b/5), vaқtdur (KF 187b/4), vaқtıdur (KF 173b/4), yahşıdur (KF 6a/1, 48a/6, 151b/3), alıñandur (KF 213b/3), bilmekdür (KF 6b/3, 37a/6, 56a/4), cum'adur (KF 189a/3), çoқdur (KF 4b/6, 4b/6, 257a/4, 257a/6, 257a/7, 257b/1, 266a/7, 266a/7, 266a/7, 266a/7), edeblerdür (KF 41a/2), farzdur (KF 14a/3, 40b/5, 48b/5, 105a/5, 105b/1, 111a/3, 114b/3, 148b/4, 207a/1)

Kitãb fi'l- Fıkh bi- Lisân- ı Türkî

zeydündür (KFT 12b/16), yoçdur (KFT 6a/21, 6a/24, 6a/28), yolumdur (KFT 16b/22), Őaŕihdur (KFT 18b/16, 18b/25), rivāyetdür (KFT 3a/19), oldur (KFT 2a/3, 2a/34, 2a/43, 2a/53, 2a/53), oçlumdur (KFT 3b/60, 3b/64), milkimdür (KFT 20b/40, 20b/44), menümdür (KFT 5a/40, 6a/45, 9b/11), lābüddür (KFT 19a/4, 19b/3, 19b/31), kiŕinüñdür (KFT 12a/30, 12a/48, 12b/14, 12b/7), kiŕidür (KFT 10b/20, 10b/21),

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SÖZ VARLIĞI

Oğuzların İslamiyeti kabulünden sonraki durumları ve Türkmenler hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Sümer (1992: 60) Oğuzlardan Müslümanlığı kabul eden gruplara onları gayri Müslim kardeşlerinden ayırt etmek için, Maverâünnehir Müslümanlarıncâ *Türkmen* denildiğini ifade etmektedir. Sümer, özellikle *Türkmen* isminin kullanılmasının sebebinin ise, Orta Asya’da ilk defa Müslümanlığı kabul eden Türk kaviminin ismi olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Buna göre Müslümanlığı kabul eden İlk Türk kavimi Balasagun ile Mirki arasında yaşayan Türkmenlerdir. Bundan dolayı o dönemden sonraki zamanlarda Türkmen adının Maverâünnehir Müslümanları arasında “Müslüman Türk” anlamında kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Sümer, 1992: 60).

Türkmen ismi yazılı edebiyatta ise ilk olarak 10. Yüzyılın son yarısında Mukaddesî de görülmektedir. Mukaddesî o devirdeki İslam ülkesinin Orta-Asya’daki, sınırında bulunan bölgelerden bahsederken “*Türkmen*” adını iki yerde kullanmıştır (İnan, 1987: 555). Türkmen kelimesinin ilk izahına ise 11. Yüzyılda Kaşgârlı Mahmud’un, Divanü Lûgat-it-Türk adlı eserinde rastlanmaktadır (Kafesoğlu, 1958: 121). Son yıllarda Türk bilginlerinden Hüseyin Hüsameddin’e göre Türkmen ismindeki “*men*” Türkçe büyüklük eki olup, Türkmen “*büyük Türk*” anlamına gelmekte, Necip Asım’a göre ise Türkmen kelimesi, Türk ile adam manasına gelen “*man*” dan meydana gelmiştir ve “Türk eri” tabirinin tercümesidir (Gelekçi, 2004: 14).

Aynı kavim için kullanılan Oğuz ve Türkmen isimleriyle ilgili olarak şimdiye kadar üç farklı görüşün ileri sürüldüğü görülmektedir:

1) Bunlardan ilki Köprülü ve Houtsma tarafından ileri sürülen görüştür. Bu görüşe göre *Türkmen* adı Oğuzlara sonradan verilmiştir ve Müslüman olan Oğuzlara Türkmen denilmektedir.

2) İkinci görüş Barthold'a aittir. Bu görüşe göre *Türkmen* isminin eski olduğu kökeni hakkında yeterli bilginin olmadığı ve Oğuzların Türkmen adı ile de anıldığı biçimindedir.

3) Üçüncü görüş ise Kafesoğlu ve Pritsak'a aittir. Bu görüşe göre ise *Türkmen* adı eski bir siyasi topluluk ismidir ve Oğuzlar ile Karluklar bu siyasî topluluğa giren kavimlerdendir (Gelekçi, 2004: 14).

Oğuz ve Türkmen sözcüklerini açıklamada farklı görüşler ileri sürülse de *Oğuz* ve *Türkmen* isminin aynı Türk boyunun ismi olduğu noktasında birleşilmektedir (Eröz, 1991: 17). Bu anlamda Fuad Köprülü'nün görüşü klasik bir değer kazanmaktadır. Köprülü, Divanü Lûgat-it-Türk'e dayanarak, *Türkmen* isminin Oğuzlardan Müslüman olan gruplara verildiğini ifade etmektedir (Kafesoğlu, 1958: 128).

Oğuzlara (Türkmenlere) ait pek çok hususiyeti içerisinde barındıran Tarihi Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca unsurlar ses ve şekil değişiklikleriyle sınırlı olmayıp söz varlığında da bu unsurlar göze çarpmaktadır. Çalışmamızın beşinci kısmını oluşturan söz varlığı bölümünde, Oğuz ve Türkmen kaydıyla verilen sözcüklerden Tarihi Kıpçak Türkçesi metinlerinde tespit edilenler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu bilgilerden hareketle eserlerden tespit edilen sözcüklerin geçtiği eserler ve satır/sütun numaraları belirtirmiştir. Ayrıca bazı kelimelerin Kıpçak Türkçesi karşılığı da verilmiştir. Eserlerden tespit edilen örnekler şöyledir:

1. Abru “ahmak”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 36). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Abru (TA 28a/5)

2. Ağaç “ağaç”

Özgür (2003: 355-356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

ağaç (BVİ 20b/21, 24a/10, 29b/21, 34a/21, 47b/13, 49b/10, 52b/16), ağaçda (BVİ 62b/22), ağaçınıñ (BVİ 27a/7, 66b/4), ağaç “asa” (KK 48a/3, ağaçı (KK 66b/4/5/6), ağaçını (KK 40a/6), ağacı (RH 64a/2), ağacından (RH 9b/6), ağactur (RH 13b/7), ağaç (RH 13b/2), ağaç (İN 14r/2), ağaçı (İN 64v/2), ağaçından (İN 10r/6), ağaçtur (İN 14r/7), ağaç (MG 72a/9, 72b/2), ağaç uzunı (MG 96b/1), ağaçı (MG 7b/7), ağaçındın (MG 104b/2, 65b/3, 75b/3), ağaçka (MG 78b/2), ağaçını (MG 96b/7), ağaçdın (MG 74b/6), ağaçındın (MG 59b/2, 71b/8), ağaç köki (RS 202a/7), çalğoz a ağaçı (RS 202a/22), tut ağaçı (RS 211d/4), ağaç (TA 7b/12), ağaççeri (TA 31b/9), ağac (ŞZ 40/34), ağaç kavunı (ŞZ 42/43), ağaçdan (ŞZ 65/9), ağaçlarını (KE 36b/1), ağaç (CC 40a/5, 51a/17, 53a/20), ağaçlar (CC 44b/22) odun anlamında, eyerniñ ağaçı (CC 52a/6), tik ağaç (CC 51a/20) direk, ağaç (CCII 58a/32, 58b/11, 60a/19/20, 60a/21/22, 74a/6), ağaçdan (CCII 60a/9, 60a/10), ağaçga (CCII 60a/3, 71a/18/19), ağaçı (CCII 69a/1), ağaç çanağ (DM 10b/8), ağaş (DM 6a/2), ağaş çanağ (DM 10b/8), ağaşlık (DM 6a/2), hurma ağaçı (DM 6a/6), ağaç (GT 137/7, 187/11, 202/6, 269/7, 272/9, 281/1/2, 286/8, 315/11, 353/12), ağaçınıñ (GT 139/1, 354/3), ağaçka (GT 59/5, 109/3, 269/10, 345/13), ağaçı (GT 269/5), ağaçını (GT 315/10), ağaçında (GT 25/12), ağaçlar (GT 126/13, 131/1), ağaçlarğa (GT 5/13), ağaçlarına (GT 14/10/12), ağaç “değnek, sopa” (GT 103/1, 220/7, 297/11), ağaç (KF 236b/7, 237a/5, 238a/3), ağaca (KF 56a/1), ağacı (KF 61b/1, 75a/3), ağaçlar (KF 257a/4), ağaç (KFT 12b/18, 8a/49, 9a/7) , (KFT ağaçı 8b/10, 8b/7), ağaçını (KFT 8a/16, 8a/21), ağaçları (KFT 8a/9, 8b/3), ağaçlarını (KFT 8a/35), ağacından (İM 41b/1), ağacını (İM 41b/3)

3. Ağır “ağır” (KT avur)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 19). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

ağır (TZ 11a/1), ağırınca (RH 97b/1), ağır (KE 13a/5, 120b/7, 120b/6), ağır bahalığ (KE 82b/9), ağır til (KE 98b/4), ağır bol- (KE 81b/4), ağırlık kıl- (KE 135b/2), ağır

(KH 12/3), ağırınca (KH 60/6), ağır (RS 191b/17, 202c/15), ağırla (RS 187a/16), ağır (TA 29a/2), ağırlağıl (TA 39b/4), ağır (KK 72b/2), ağırladı (KK 23a/8), ağır (MG 27a/1, 82b/5, 114a/2), ağır bolsun (MG 8a/4, 75a/3), ağır bolmasun (MG 8a/8), ağır bolur (MG 66b/7, 83a/7), ağır bolsa (MG 113b/7), ağır kilir (MG 113b/7), ağırı (MG 82a/3, 113b/5), ağırlığı (MG 87a/8, 89a/8), ağır (DM 14b/6), ağır (BVİ 53a/25), ağırı (BVİ 18b/16, 24b/7, 24b/8, 24b/9, 25a/22, 34a/18, 34a/21, 38b/18, 39a/19, 41a/20, 41a/21, 41b/3, 41b/5, 41b/6, 41b/7, 43a/1, 43b/21, 44a/22, 45b/5, 46a/12, 46a/19, 51b/22, 51b/23, 52a/12, 64b/18, 64b/19, 64b/20, 65a/11, 68b/8, 68b/9, 68b/10, ağırında (BVİ 64b/21), ağırlığı (BVİ 1b/17), ağır (Kİ 2/7), ağırladı (Kİ 2/9), ağır bahālı (GT 209/9), ağır bahşış (GT 219/13), ağır belā (GT 345/10), ağır bol- (GT 55/12), ağır düşmen çerisi (GT 20/13), ağır iş (GT 298/10, 306/1), ağır kamçı (GT 89/3), ağır kıyāmet (GT 195/10), ağır taş (GT 159/10, 299/11), ağır yazuklu (GT 99/4), ağır yükler (GT 301/10), ağır zencir (GT 55/4, 290/11), kulağım ağır yarat- (GT 352/8), ağırlap (GT 288/10), ağır (CC 35a/18, 38a/25, 39a/10), ağır (CC 14b/6), ağır kılı (CC 31a/1), ağırladım (CC 14b/4), ağırlağıl (CC 14b/5), ağırlar mèn (CC 14b/3), ağırlap (CCII 61a/11/12), ağırlalık (CCII 61b/22, 32), ağırlasak (CCII 61b/28), ağır (KF 106a/6, 206a/3)

4. Ağır “ağır olmak” (KT avurdu)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de bu kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 20). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Ağırdı (TZ 11a/6)

5. Ağrı “para” (KT avrı)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 30). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Ağrı (TZ 15b/9)

6. Ağrit- “ağritmak, incitmek”

Hazar (2011: 57), “*ağritma*” kelimesini “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

ağritmasun (MG 8a/1), ağrı (TA 34b/10), ağrısını (KH 51/7), ağrıgan (KH 36/2), ağrıgan (RH 85b/4), ağrımağ (RH 36a/2), ağrıklı/ağrılı (TZ 33a/11), ağrıdum (CC 9b/1), ağrımak (CC 9b/2), ağru mên (CC 9a/23), ağrıh (CC 63a/15), ağrıhın “hastalık, ağrı” (CC 63a/17), ağrıkmızın “hastalık, ağrı” (CC 69a/12), ağrıkmızınñ (CC 69a/11), ağrısın (GT 252/8), ağrıdı (GT 286/4), ağrı idi (GT 293/10), ağrıgay (GT 55/12, 222/8, 248/5), ağrıgan (GT 201/5), ağrıp (GT 66/11, 199/10, 273/6), ağrıttıñ (GT 340/13), ağrıtur idi (GT 169/13), ağrı (BVİ 60/5), ağrıduğı (GT 121/6), ağrı (BVİ 8a/24, 20b/15, 30a/18), ağrısa (BVİ 25b/18), ağrıduğı (BVİ 17b/25), ağrıgan (BVİ 63/15, 63/17), ağrığ (BVİ 22a/5, 22a/7, 22b/20)

7. Agu “zehir”

Hazar (2011: 57), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Kelime az da olsa dönemin diğer eserlerinde görülmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ağu (TA 29a/8), ağu (RS 205c/43), ağusını (RH 93b/2), ağu (KE 24a/4, 49a/9, 49a/9), ağu (GT 22/12, 23/2), ağu (Kİ 2/19)

8. Agu “ağı” (KT avu)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 37). Kelime dönemin diğer eserlerinde görünmemektedir.

Agu (TZ 19b/2)

9. Ak “beyaz”

Kâşgarlı “beyaz” anlamında *ak* ve *ürüñ* kelimelerini vermiş, bunlardan *ak*’ın Oğuz lehçesine ait olduğunu belirtmiştir. DLT’de *ak*’ın Oğuz dışındaki Türklerde *ak at* şeklinde sadece *atın rengini* belirtmek için kullanıldığını, Oğuzlarda ise her beyaz şeye *ak* denildiği kaydedilmiştir (DLT I, 1985: 81). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ak (RH 69b/4, 71b/1, 73b/9, 76b/1, 76b/3, 77/3, 77a/5, 78a/6, 79b/5, 82/8, 82a/9, 85a/8, 85a/9), *aķı* (RH 29a/7, 87b/5), *aķıraķ* (RH 74a/3, 82a/5), *abb aķ* “bembeyaz” (RH 79a/6), *aķdan* (RH 74a/1), *aķın* (MS 22b/2), *aķ kılğan kün* “mahşerde günahsız insanların ayrıldığı vakit” (MS 34a/2), *aķlıķdur* “aķlık, beyazlık” (MS 14b/6), *aķ* (KH 8/2, 9/9, 14/4, 19/9, 20/1, 20/8, 21/2, 23/3, 26/1, 30/9, 31/1, 35/8, 35/8), *aķdan* (KH 14/5), *aķı* (KH 8/2, 40/1, 40/5), *apaķ* “ak, bembeyaz” (KH 25/2), *aķ* (RS 196a/4, 202b/26, 204a/28), *aķ* (KK 67a/9, 67b/2/4, 72a/10), *apaķ* “bembeyaz” (KK 4a/6), *appaķ* “bembeyaz” (KK 4a/6/6, 67b/5), *aķ* (TA 32b/7), *aķıdı* (TA 54b/1), *apaķ* “bembeyaz” (TA 32b/13), *aķ* (MG 72a/1, 80a/5, 86a/8, 86b/1, 89b/7), *aķlıķı* (MG 86b/2), *aķı* (KE 65b/5, 65b/6), *aķ* (DM 9a/5), *apaķ* (DM 9a/9), *ak* (TZ 4a/1, 39b/1, 68b/3, 83b/4), *akdır* (TZ 85a/4), *apakdır* (TZ 85a/6), *aklı* (TZ 63a/1), *ak* (CC 46b/26), *aķ* “ak” (CCII 65b/23), *aķ* (BVP 33/4, 33/6, 45/3, 100/5, 103/3, 113/6), *aķ* (BVİ 5a/13, 6b/7, 14a/16, 14b/16, 19a/23, 19b/2, 24b/18, 31b/7, 33a/14, 33a/17, 34a/13, 36a/1, 37b/11, 41b/7, 44b/16, 46b/11, 49b/13, 50b/23, 53a/13, 53b/17, 57b/22, 61b/24, 67b/1, 69b/3), *aķı* (BVİ 15a/6, 15a/8, 20b/6, 51a/16, 52b/2, 65a/2), *aķınıñ* (BVİ 66a/5), *aķın* (BVİ 58b/8), *aķına* (BVİ 30b/12), *aķından* (BVİ 49a/24, 66a/8), *appaķ* “bembeyaz” (Kİ 4/23), *aķ* (Kİ 4/24), *aķ* (GT 6/1, 269/1)

İsim + fiil yapısında olanlar:

aķ kıl- “tertemiz yapmak” (MS 34a/2), *aķ bol*- “beyazlaşmak” (KE 152a/2, 152a/5, 152a/9), *aķ bol*- (BVİ 5a/12, 15a/1, 15a/7, 16b/1, 39a/4, 46b/10, 61b/20, 61b/21, 61b/22), *aķ eyle*- “beyazlatmak, temizlemek” (KF 71a/1, 88a/1), *aķ ol*- “temiz olmak” (KF 88a/2, 192b/6), *yüzi aķ bol*- (GT 9/1, 141/3, 153/5)

10. Akça “para” (KT avrı)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 30). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

akça (TZ 15b/9, 41a/12), (RS 211d/11), aḥça (KK 28b/8/10, 47b/5/6, 64b/12, 66a/8), (MG 84a/7), aḥça (GT 105/5, 121/2, 148/5, 148/6, 149/4, 169/11, 174/3, 174/13, 179/4, 179/6, 199/5, 199/5, 199/6, 199/8, 199/9, 207/7, 220/4, 256/5, 274/9, 295/7, 321/8), akça (CC 40b/10), akça (KF 9b/2), akça (BM 10b/1), aḥça (KFT 11a/50, 10a/45, 10b/2, 16a/32, 16a/45, 19a/45, 19a/55, 1b/74, 1b/80, 1b/93, 1b/75), aḥçadan (KFT 10a/6, 10a/8, 16a/44, 9b/32), aḥçadur (KFT 19b/25), aḥçam (KFT 11a/43, 10b/5, 11a/52, 15b/33, 16a/30, 16a/41, 19a/48, 19a/52, 3b/2, 3b/20), aḥçamuz (KFT 9b/29), aḥçañ (KFT 16a/38, 16a/43), aḥçanuñ (KFT 8a/20), aḥçası (KFT 10a/3, 15b/36, 3b/13, 3b/24, 3b/29, 3b/6, 1b/80), aḥçasını (KFT 3b/25), aḥçaya (KFT 1b/88, 9b/44), aḥçayı (KFT 15b/39, 16a/39, 3b/8), akçadan (İM 11b/4), akçağa (İM 21b/5), akçası (İM 21b/4)

11. Alın “ön, karşı” (KT iley)

Özgür (2003: 355- 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak verilmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

alın (MG 8a/1, 69b/7), alniña (MG 55a/9, 56a/1/5), alniñda (MG 50b/4), alniñdın (MG 23a/8), alniñdayın (MG 63a/7), alnına (MG 55a/2, 55b/5, 56a/7), alnında (MG 55b/2, 57b/8, 98b/2/4), alınlarınça (MG 62a/5), alın (TA 21a/3), alın (RS 189b/5, 198b/17), alnı (RH 70a/9, 74a/3, 74b/7, 76a/6), alnına (RH 69b/1), alnında (RH 81a/5, 82a/5, 82a/8), alnından (RH 70b/1), alın (DM 13a/4), alın (TZ 11a/12), alın (CC 47b/11), alniñda (GT 100/11, 235/9), alnı (GT 160/4), alnında (GT 65/2, 147/6, 148/8, 160/4, 179/7, 315/7), allımnda < alnımnda (GT 35/4), allında <alnında (GT 95/13, 147/6), alın (BVİ 8b/6), alına (BVİ 8b/12), alında (BVİ 1b/11, 17b/20, 26b/23, 27a/20, 33a/20), alındağı (BVİ 26b/24), alındağın (BVİ 15b/3), alından (BVİ 6b/3), alnı (KF 148b/6, 149a/5, 149b/4), alnını (KF 161b/4), alınlarını (KF 203a/1), alın (Kİ 3/11),

12. Alma “Elma”

Kâşgarlı Mahmud Oğuz lehçesinde *alma* ve diğer Türklerde *almıla* olarak kelimeyi iki farklı şekilde kaydetmiştir (DLT I, 1985: 130). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

alma (RS 194b/4, 202b/3), alma (KK 66b/3/6, 71a/2), alma (TA 8a/7), alma (DM 5a/12), alma (CC 53a/28), alma (BVİ 32b/23), alma (Kİ 3/14),

13. Âlu “şeftali” (Ktköken)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 8). Kelime dönemin diğer metinlerinde bulunmamaktadır.

Âlu (TA 8a/10)

14. Am: “kadınlık organı”

Kâşgarlı Mahmud kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT I, 1985: 335). Ancak Kâşgarlı eserinin başka yerinde de kelimeyi Oğuzca ve Kıpçak lehçelerine ait olduğunu kaydeder (DLT I, 1985: 38). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

am (RS 199a/10), am (KK 68b/10), am (TA 22a/9), amçuk (TA 22a/9), am (TZ 27b/4), am (CC 48a/19), am (Kİ 4/1), amcuğ (Kİ 4/3)

15. Andan “ondan sonra”

Kâşgarlı Mahmud, Oğuzlar'ın “sonra” anlamında kullandıkları zaman *anda*'nın sonundaki elifi nuna dönüştürdüklerini (*andan*); ancak “orada” anlamında kullandıkları zaman diğer Türklerle uyarak *anda* olarak kullandıklarını belirtmiştir (DLT I, 1985: 109). Eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

andan (BVP 11/7, 117/3, 63/5 12/4, 16/3, 20/4, 32/2, 35/4, 63/3, 90/3, 91/3), andan (BVİ 2b/12, 2b/15, 3a/9, 3b/7, 5a/4, 5a/24, 8a/25, 8b/17, 10a/1, 11a/22, 11b/8, 12a/23,

12b/4, 13b/9, 13b/11, 13b/12, 13b/15, 13b/16, 13b/22, 16b/23, 17b/12, 17b/18, 17b/24, 18a/3, 18a/4, 18a/7, 18a/9, 18a/11, 18a/12, 18a/14, 18a/17, 18a/18, 18b/1, 18b/8, 19a/15, 19a/17, 19a/18, 19a/24, 19a/25, 19b/1, 19b/3, 19b/11, 19b/14, 19b/17, 19b/22, 19b/24, 20a/5, 20a/22, 20b/5, 20b/19, 20b/20, 21a/11, 21a/13, 21a/21, 21a/22, 21b/11, 21b/13, 21b/17, 21b/19, 21b/20, 21b/21, 21b/25, 22a/6, 22a/10, 22a/11, 22a/20, 22b/1, 22b/4, 22b/12, 22b/15, 22b/17, 22b/19, 22b/20, 22b/21, 22b/24, 22b/25, 23a/1, 23a/9, 23a/22, 23a/24, 23b/2, 23b/4, 23b/14, 23b/24, 24a/4, 24a/6, 24a/8, 24a/9, 24a/15, 24a/16, 24a/18, 24a/24, 24a/25, 24b/2, 24b/13, 24b/18, 24b/24, 25a/17, 25a/18, 25a/24, 25a/25, 25b/2, 25b/3, 25b/5, 25b/8, 26a/6, 26a/9, 26a/14, 26a/20, 26a/21, 26b/2, 26b/6, 26b/19, 27b/1, 27b/3, 27b/8, 27b/24, 28a/2, 28a/20, 28b/9, 28b/19, 29a/5, 29a/10, 29a/11, 29a/19, 29b/8, 29b/12, 29b/16, 29b/20, 29b/22, 30a/1, 30a/3, 30a/5, 30a/6, 30a/10, 30a/12, 30a/25, 30b/2, 30b/3, 30b/7, 30b/16, 31a/14, 31a/19, 31a/20, 31b/3, 32a/3, 32a/24, 32b/1, 32b/3, 32b/8, 32b/15, 33a/15, 33a/16, 33a/24, 33b/17, 33b/18, 33b/21, 34a/15, 34a/17, 34a/23, 34b/1, 34b/2, 34b/4, 34b/6, 34b/19, 34b/21, 35a/5, 35a/6, 35a/8, 35a/16, 36a/13, 36a/14, 37a/3, 37a/14, 37a/3, 37a/4, 37a/, 37b/23, 38a/3, 38a/15, 38a/18, 38a/19, 38a/20, 39a/24, 39b/20, 39b/23, 40a/16, 40b/7, 40b/11, 41a/10, 41a/14, 41a/17, 41b/12, 41b/23, 41b/24, 42a/5, 42b/3, 43a/9, 43a/13, 43a/17, 43b/10, 43b/11, 43b/12, 43b/20, 43b/21, 44b/4, 44b/9, 44b/13, 44b/14, 44b/16, 44b/17, 45a/15, 45a/16, 45a/21, 45a/22, 45a/23, 45b/7, 45b/13, 45b/15, 45b/16, 45b/24, 46a/11, 46a/19, 46a/23, 46b/14, 46b/17, 46b/20, 46b/25, 47b/9, 47b/11, 47b/14, 47b/16, 47b/17, 48a/1, 48a/8, 48a/10, 48a/11, 48a/19, 48a/22, 48a/23, 48a/25, 48b/6, 48b/10, 48b/11, 48b/17, 49a/1, 49a/5, 49a/6, 49a/10, 49a/16, 49a/17, 49a/19, 49b/16, 49b/24, 49b/25, 50a/1, 51a/23, 51b/5, 51b/6, 51b/9, 51b/10, 51b/11, 51b/15, 51b/17, 51b/19, 51b/25, 52a/1, 52a/20, 52b/11, 52b/19, 53a/14, 54a/4, 54a/6, 54a/7, 54a/10, 54a/24, 54b/11, 54b/22, 55a/12, 55a/17, 55a/18, 57a/21, 57b/14, 57b/23, 59a/24, 59a/25, 59b/2, 59b/3, 59b/4, 59b/19, 59b/21, 60a/13, 60a/14, 60a/15, 60a/20, 60b/3, 60b/10, 60b/22, 61a/6, 61a/7, 61a/10, 61a/15, 61a/21, 61a/22, 61a/23, 61a/25, 61b/24, 62a/4, 62b/14, 62b/18, 62b/20, 62b/21, 63a/6, 63a/14, 63a/16, 63a/17, 63a/18, 63a/19, 63a/20, 63a/21, 63b/24, 64a/4, 64 a/25, 64b/3, 64b/8, 65a/14, 65a/7, 65b/3, 65b/4, 65b/15, 66a/9, 66b/6, 66b/21, 67a/11, 67a/23, 67b/15, 67b/16, 67b/18, 67b/19, 67b/24, 67b/25, 68a/2, 68a/5, 68a/6, 68a/12, 68a/20, 68a/21, 68b/2, 68b/17, 68b/18, 69a/2, 69a/3, 69a/6, 69a/7, 69a/11, 69a/15, 69a/16, 69a/17, 69a/23, 69b/16), andan (RH 4b/7, 50a/1, 10a/5, 10a/8, 10b/1, 10b/5, 10b/8/9, 11a/1, 11a/2, 11a/4/4, 14b/3, 15b/3, 17b/9, 18a/1, 20a/5, 20b/2/2, 20b/6, 20b/8,

21a/4, 21b/9, 22a/3, 22a/9, 23a/4, 24a/6, 24a/8, 24a/9, 25a/8, 27b/3/4, 30a/3, 30b/5, 31a/1, 31a/3/4, 31b/5, 32a/8, 33b/3, 36b/6/8, 36b/9, 37a/7/8, 37b/2/3, 40a/8, 40b/8, 41b/4, 41b/8, 46b/8/9/9, 47a/1/2/3, 48a/2/3/4/5, 48a/6, 48b/7, 50b/2, 52a/2, 54b/9, 64a/2, 64a/3, 65b/9, 66a/1, 66b/9, 67b/3, 68b/4, 6b/1, 6b/5, 6b/8, 74a/4, 75a/7, 77a/6, 78a/1/3, 78a/7, 78b/3, 78b/4, 79a/8, 7a/9, 80b/1, 80b/5, 82b/7, 83b/2, 83b/4, 84a/1, 84a/3, 84a/8, 84b/9, 85a/1, 85a/1, 86a/5, 86a/7, 86b/3, 87a/3, 88a/9, 89a/2, 89b/2, 8b/4, 8b/9, 91a/9, 91b/3, 91b/7, 92a/2, 93a/6, 93b/9, 94a/6, 94b/3, 94b/6, 95a/6, 95a/7, 96a/1, 96b/1, 97b/2, 99a/3/4, 99b/5, 100b/7, 101a/8, 37a/2, 64a/5, 77b/4, 78a/9, 93a/8, 99b/2), andandur (RH 74a/1), andan (KH 64a/3, 69b/6), 65a/2, 69b/8, 71a/3, 73a/3, 73b/1, 73b/7, 73b/9, 74a/3, 74a/6, 74a/9, 74b/1, 75a/5, 76a/5, 76a/8, 78a/7, 79a/1, 79a/2, 79a/9, 79a/9, 79a/9, 80a/1/2, 81a/4/5, 81b/2, 81b/8, 83a/9, 84a/2, 84b/1, 86a/5, 86a/9, 86b/4, 86b/8, 88a/1, 88b/6, 89a/3, 89b/1, 89b/5, 90a/5, 90a/6, 91a/1, 91b/3, 92b/7, 94b/2/3, 95a/2, 95a/3, 95a/5, 96a/9, 97a/2), andan (TA 59a/11), andan (KF 5a/3, 11a/3, 11a/6, 11b/1, 12b/1, 13a/1, 13a/4, 14a/5, 16b/4, 17a/4, 20a/3, 23b/5, 26a/6, 38a/6, 40b/5, 45b/5, 47a/2, 49a/4, 62a/2, 65b/3, 71a/5, 76b/1, 81a/3, 88b/5, 89b/6, 90a/3, 92b/3, 95a/4, 95b/4, 96b/5, 103a/3, 106a/6, 106b/5, 109b/1, 109b/5, 116a/5, 118a/2, 118a/6, 118b/3, 119a/1, 120b/2, 121a/4, 121b/2, 122b/6, 124b/6, 126a/5, 126a/5, 127b/1, 130b/5, 131a/6, 131b/2, 151a/3, 163a/4, 167a/2, 167b/6, 169b/7, 172a/5, 172b/6, 173a/3, 173b/4, 182a/1, 183a/1, 183a/7, 188a/3, 188a/6, 189a/2, 189b/4, 191b/3, 191b/7, 192b/2, 192b/3, 193a/3, 194a/4, 194b/4, 195b/6, 197a/7, 197b/2, 204a/3, 204a/7, 204b/1, 204b/4, 207b/1, 208a/5, 209a/5, 209b/1, 209b/5, 211a/3, 211a/6, 214b/7, 217b/5, 222a/3, 224b/5, 228a/3, 228a/6, 229a/4, 233b/7, 245a/7, 249a/5, 249b/6, 250a/7, 252b/3, 253a/3, 256b/4, 257b/1, 257b/2, 257b/5, 258a/3, 258a/5, andandur (KF 61a/4, 228a/2), andan soñra (KF 12a/2, 17b/4, 17b/4, 17b/5, 24a/2, 24a/3, 24a/6, 24b/6, 24b/6, 25a/1, 37a/4, 39a/3, 42b/2, 42b/6, 45a/1, 46a/6, 47a/3, 51a/5, 52a/3, 52b/1, 53b/2, 53b/5, 53b/6, 54a/1, 55a/2, 55a/3, 55a/6, 56a/1, 56b/4, 56b/6, 57a/1, 59a/1, 59a/2, 59b/1, 63b/6, 64a/3, 65a/1, 65b/4, 65b/6, 66a/5, 72a/4, 76a/2, 76a/3, 76a/4, 76a/4, 76a/5, 77a/6, 77b/3, 78a/5, 78b/2, 78b/4, 79a/1, 79a/3, 79a/6, 79b/2, 85a/1, 86a/6, 86b/2, 86b/4, 87a/3, 87b/3, 88a/3, 88b/4, 88b/6, 89a/1, 89a/3, 89a/5, 89b/1, 90a/5, 90a/6, 90b/2, 90b/6, 91b/6, 92b/5, 94a/4, 96a/6, 97a/5, 97b/4, 98b/2, 99b/1, 102a/4, 102a/5, 104a/1, 106b/2, 107a/1, 109b/4, 110a/1, 110a/2, 110a/3, 110a/4, 110b/1, 110b/1, 110b/3, 110b/4, 110b/5, 111a/4, 111b/2, 114b/3, 114b/4, 115a/1, 115a/2, 115b/2, 115b/5, 115b/6, 116a/3, 116a/6, 116b/1, 117b/1, 119a/5, 122b/2, 124a/3, 124a/6, 125a/4,

128b/6, 130a/6, 130b/2, 131a/5, 132b/2, 133a/2, 133a/5, 133a/6, 133b/1, 142a/1, 142a/2, 145a/4, 145b/3, 145b/4, 145b/7, 146a/2, 146a/4, 146b/3, 148a/6, 148b/6, 148b/6, 148b/7, 149a/1, 149a/4, 150a/6, 150b/1, 150b/5, 152a/4, 152a/6, 152b/4, 153a/3, 154b/5, 155b/7, 155b/7, 156a/7, 156b/6, 166a/6, 169b/4, 170a/1, 173b/7, 173b/7, 175a/5, 175b/1, 177b/1, 177b/1, 178a/4, 178a/7, 178a/7, 178b/4, 178b/5, 179a/3, 180b/2, 181b/3, 182a/5, 182b/3, 183b/6, 192a/7, 193a/2, 193a/3, 193a/4, 193a/5, 193a/5, 193b/1, 193b/4, 194a/3, 194b/7, 195a/7, 195b/3, 196a/5, 196b/6, 196b/6, 197a/5, 197a/6, 198b/1, 201b/3, 225a/4, 225b/4, 226a/1, 227a/4, 229b/6, 229b/7, 230b/1, 232b/4, 232b/6, 233b/7, 237b/5, 238a/2, 238a/7, 238b/4, 238b/5, 243b/5, 245b/5, 246a/2, 249b/5, 251a/5, 251b/1, 251b/7, 252a/4, 252b/4, 253a/3, 262a/3), andan (CC 31a/15, 34a/7), andan yamanrak “en kötü” (CC 32a/13), andan (KFT 13b/10, 13b/49, 14a/11, 14a/4, 14a/50, 14a/51, 16a/8, 17b/43, 18a/21, 18a/3, 19b/27, 3b/61, 3b/79, 7a/15, 7b/10, 7b/9, 8b/26), andan (İM 11a/6, 16a/4, 16a/5, 16a/7, 16b/7, 16b/8, 17a/4, 17a/4, 18b/5, 19b/7, 1b/5, 24a/3, 24b/1, 24b/2, 25a/1, 26b/4, 28a/3/3, 28a/4, 28a/5/6, 29b/8, 2a/4, 2a/8, 2b/3, 33a/3, 35b/3, 36a/7, 36b/2, 37b/3, 37b/4, 3b/3, 3b/5, 40b/8, 41b/2, 43b/6, 43b/6/6/6, 4b/2, 9a/5, 9b/7)

16. Anı “onu”

Kaymaz (2004: 204), “Çağatay Türkçesinde Oğuzca Unsurlar Üzerine” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

anı (BVP 9/3/5/7, 10/2, 10/3, 106/2, 11/3, 11/5, 114/2, 115/2, 12/3, 13/1, 13/3, 15/1, 16/4, 16/6, 17/2, 17/6, 10/11, 105/7, 113/7, 12/2, 91/4, 92/5, 97/6), anı (RH 2b/7, 102a/5/6, 12a/5, 12b/6, 13a/7, 16a/1, 16b/7, 16b/8, 18b/6, 20b/5, 21a/3, 24b/1, 30b/1, 30b/6, 47a/3, 48a/6, 49a/4, 50a/8, 51a/5, 51b/5, 52a/9, 54a/8, 55a/2, 55a/4, 55b/3, 56b/2, 57a/1, 57b/2, 59b/2, 60a/5, 60b/4, 61a/6, 61b/9, 62a/5, 62b/7, 68b/4, 6b/5, 70a/3, 71a/1, 7b/7, 83a/3, 84b/1, 89b/6, 94b/6, 95b/4, 99a/1, 9a/2, 9a/7, 53a/8, 57a/9, 58a/9, 60b/6, 43a/9, 101b/9), anı (İN 12v/5, 16v/1, 17r/7, 25r/1, 31r/6, İN 7r/5, 9v/2, 9v/7, 13r/6, 13v/7, 17r/8, 19r/6, 21r/5, 21v/3, 31r/1, 3r/7, 43v/9, 47v/3, 48v/6, 49v/4, 50v/8, 51v/5, 52r/5, 52v/9, 53v/8, 54v/8, 55v/2, 55v/4, 57r/2, 57v/1/9, 58r/2, 60r/2, 61r/4/6, 61v/6, 63r/7, 8r/7, 60v/5, 56r/3, 58v/9, 62v/5), anı (KE 142a/6, 144b/6, 145a/9, 154a/6, 1a/1/3/7, 2a/7, 47a/8, 58b/4, 71b/3, 100a/6, 106b/9, 107a/6, 43a/2,

45b/4/7, 107a/9, 107b/1/5/6/8, 108a/2/4/5/6, 108a/9, 108b/1/1/1, 108b/3/3/3/5, 109a/2, 109a/5, 109a/7/8/9, 109b/1, 109b/2/3/5, 10a/4/6, 10b/7/8, 110a/1/3/3/9/9, 110b/2, 111a/1/4/5/9, 111b/5/9, 112a/2, 112a/4/4/6/6, 112a/9, 112b/1/1/4/6/6, 112b/9, 113a/1/1, 113a/4, 113b/1/2/5/8/9, 114a/1/1/3/4/5/8, 114b/1/4/5/6, 115a/4/6/6, 115a/7/8, 115b/1, 115b/4/6, 116a/1/1/2/5/7, 116b/2/3/9, 117a/1, 117a/4/5/6, 117b/1/4/4/6, 118a/3/5/7/8, 118b/4/6, 119a/5/6/8, 119b/2/5/6/7/8, 119b/9, 11a/1/6/7, 120a/2, 120a/3, 120a/3, 120a/5/5/6/7/9, 120b/1/1/2/4, 121a/1/3/6/7/8/9/9, 121b/3/6, 122a/2/7/8/9, 122b/2/5/6/7, 123a/6/8/9, 123b/6/8, 124a/1/7/9, 124b/1/3, 124b/5, 124b/9, 125a/1, 125a/6, 125b/3/5, 125b/7, 126a/4/4/4, 126a/5/7/9, 126b/3/6/7/9/9, 127a/1/2/4, 127a/9/9, 128a/4/8/9, 128a/9, 128b/1/2, 128b/5/6/7/8/8/9/9/9, 129a/7/8, 129b/1, 129b/4/4, 129b/7/8, 12a/8, 130a/2/4, 130a/5/7, 130b/1/2/2/3, 130b/4/4/6, 130b/8, 131a/1/3/5/5, 131a/7/8, 131b/2/2/4/8, 131b/7, 132a/1/1, 132a/8/9, 132b/3/4/6, 132b/8, 133a/1, 133a/2/3/4, 133a/8/8/9, 133b/1/2/3, 133b/6, 133b/8/8, 134a/1/5/5/5/6, 134b/1/1/2/3/4/6/7, 135a/1/1/3/6/7, 135b/1/1/1/2/2/2, 135b/4/9/9, 136a/1/1/2, 136a/5/8/8/9, 136b/2/2/4/4/6/6, 136b/8, 137a/1/2/4, 137a/3/5/6/7, 137b/1/1/2/2/2, 137b/3/3/3/3, 137b/4/5/5/5, 137b/7/9, 138a/1/1/2, 138a/4/5/6/6/6/6, 138b/3/3/5/5/9, 139a/1/2/4/5, 139b/1/2/2/2, 139b/3/3/8/8, 13a/8/9, 13b/3, 140a/2/4/6/6/7, 140a/8, 140b/2/5/7/7/8/9, 141a/1/1/1/2/2/2/2, 141a/3/4/5/5/5/6/6, 141a/7/8/8/9/9, 141b/2/2/3/5/5/7/8, 141b/4/5/5, 142a/2/3/3/5, 142a/6/6, 142a/7/7, 142b/1/2/3/3/5/5, 142b/5, 143a/1/2/2/6, 143b/2/4/7/8, 144a/2/5, 144b/1/7/7/9, 145a/1, 145b/3, 145b/9, 146a/7, 146b/6/8, 147a/2/2/3, 147b/7/8, 148a/3/4/6, 149a/9, 149b/5, 150a/1, 152b/3, 155a/2, 155a/5, 156a/4/8, 156a/7, 157b/8, 158a/3, 159b/7, 160a/7/8, 161a/2/3/6/6, 161b/1, 161b/4, 162a/1/1/2/6/7/9, 162b/1, 162b/5/5/6/6, 163a/2/2/3/4/5/8/9, 163b/3/3/5/6, 164a/2/3/3/5/8/8, 164b/9, 165b/2, 166a/7, 166b/1, 166b/6/7/8, 167a/1, 167a/4/5, 168a/2/6/7/9/9, 168b/5/8, 169a/3/5/8, 16b/2, 16b/8, 170b/2, 17a/1, 17a/8, 17b/2, 18a/6/7, 18b/2, 19a/1/4, 20a/3/5, 21a/9, 21b/1, 21b/7/8, 22a/1, 22b/2, 23a/3/4, 23b/1/4/6, 24a/2, 24a/7/9, 24b/3, 24b/7/8, 25b/3/5/7, 26a/2, 26a/4, 26a/8, 26b/7, 28a/2, 28a/6/6, 28b/6, 29a/1/3/7, 29b/2/3/5, 2b/1/3, 2b/9, 30a/1, 31b/2, 32a/4, 32a/9, 32b/4, 32b/6/7/8, 33a/1/2/5/6/7, 34a/7, 34b/2, 35a/1/5, 35b/1, 35b/6, 37b/1/3/7, 3a/4, 3a/7, 3b/3, 3b/8/9, 40a/5, 40a/9, 40b/7, 41a/4, 41a/6, 42a/1/1, 42b/1, 42b/4, 43a/5, 55b/8, 43b/5, 44a/6/6, 44b/2, 44b/9, 45a/2/3, 45a/5/5/7/8/9, 46a/1/1/3/3/5/5/5/5, 46b/3/6/6/7/8/9, 47b/4, 47b/5/6, 47b/6, 47b/9, 48a/1/1/7, 48a/4, 48b/5/5/5, 48b/7/9, 49a/2, 49a/8, 49b/1, 49b/4, 49b/5, 4a/5, 50a/1/1/3/6/9, 51b/2, 52a/2, 53b/7, 54a/1, 54b/3, 55b/5, 56b/4, 57a/2/3, 57a/6, 57b/1, 57b/3, 58b/7, 59a/4/5, 59b/1, 5a/4, 60a/9,

62b/1, 63a/2, 64a/1, 66b/1, 67a/3/8, 67b/7, 68a/5, 68a/8, 68b/4/4, 69b/1, 6a/3, 6b/6, 6b/8, 71b/6, 72a/1, 73a/4, 74a/8, 75a/6/6, 77b/4, 7b/5/8, 85b/5, 86b/1, 89a/1, 89b/6/7/8, 8a/1/2, 90a/5/6, 91a/8, 91b/1, 91b/5, 92a/2, 92b/5/5/8, 93a/5/7, 94b/1/1/6, 95a/1/2, 95b/2/3, 96a/7, 96b/1/2, 97a/1/2, 97a/5, 97a/6/8/8/9, 97b/3, 97b/3, 98a/5, 99a/2/3/3/7, 99b/1, 99b/8, 9a/6/7/9, 9b/8, 161a/1, 129b/7/8, 35b/4, 107a/4, 42b/8, 6a/1, 89b/1, 37a/3, 41b/1, 45b/3, 51a/9, 62b/8, 62b/8, 90a/2, 90a/2, 90a/2, 90a/3, 91b/9, 18a/5, 33b/5, 43a/1, 46a/8, 46a/8), anı (BM 19b/2), anı (MG 64b/9, 4b/9, 36a/1, 37b/6, 41b/1, 41b/3, 42b/3, 44a/4, 45b/6, 50b/5, 53b/2, 54a/2, 58a/3/4/6/9, 60b/8, 62b/6, 63a/9, 65a/9, 67b/6, 69a/4, 74b/1, 79a/1, 82a/2, 82a/9, 8a/5, 94a/3, 95a/9, 95b/8, 96b/3, 52b/8, 107b/5, 39a/1, 48a/1, 70b/6, 112a/2, 112a/8, 114a/8, 40b/8, 41b/4, 44a/2, 64b/8, 46a/7, 49a/2, 52b/5, 63a/1, 65b/9, 71a/8, 72a/3, 75b/4, 76a/3, 84a/1), anı (İM 48a/5, 49a/6, 51a/4, 51a/5, 75b/6, 76a/5, 132b/6, 327b/1, 357b/2), anı (KFT 1b/54, 207b/3), anı (MS 21b/1/2, 25a/5, 42a/5, 42b/1, 42b/4, 44a/5/5, 44b/5/6), anı (ŞM 18a/14, 18a/5, 20b/17, 9b/16/16, 103a/18, 104a/11, 104a/12, 10b/8, 110b/1, 113b/3, 115b/1, 115b/11, 117b/17, 119b/10, 11b/4, 120a/7, 124a/5, 126b/11, 129b/7, 130b/4, 14b/1, 15a/9, 15b/11, 19a/10, 19a/11, 20a/6, 23a/2, 23b/3, 26b/4, 28a/12, 30b/18, 31b/2, 33b/10, 41b/18, 42b/4, 47a/15, 50b/18, 50b/18, 50b/18, 50b/18, 50b/9, 50b/9, 51a/4, 51a/9, 52b/3, 53b/12, 54a/16, 54b/11, 55a/2, 56b/12, 56b/13, 56b/15, 56b/16, 59b/8, 59b/8, 60a/13, 60a/16, 60b/1/1, 61a/11, 61b/13, 68a/14, 69b/1, 71a/10, 72a/18, 72b/5, 74b/4, 76a/8, 77a/13, 79b/1, 80a/5, 82a/4, 83a/11, 83a/4, 85b/12, 86a/9, 87a/3, 88b/5, 88b/7, 89b/9, 90b/15, 90b/8, 91a/1, 91a/18, 93b/7/8, 94b/1, 98a/16, 99a/17), anı (CC 34a/6), anı (CCII 56a/4, 60a/20, 60b/23 61b/15/16, 61b/18, 62a/34/35, 62b/9, 63b/16, 63a/21, 63a/24, 63b/11, 63b/17, 63b/18, 63b/19/20, 69a/3/4, 70a/18), anı (GT 63/4, 268/5, 100/3, 103/12, 103/5, 112/7, 114/2, 124/3, 126/1, 129/9, 130/2, 130/9, 132/1, 132/3, 132/5, 133/5, 134/1, 134/8, 136/1, 137/9, 145/5, 147/4, 152/5, 161/8, 163/8, 166/12, 169/7, 175/11, 179/6, 180/7, 182/8, 182/9, 188/12, 189/2, 197/12, 197/8, 200/5, 212/4, 217/13, 220/8, 231/7, 233/4, 234/11, 25/8, 256/1, 257/7, 258/9, 26/12, 261/8, 262/2, 262/5, 270/4, 277/5, 280/7, 282/11, 283/9, 286/1, 288/3, 292/10, 295/7, 297/5, 298/6, 302/10, 306/7, 308/8, 310/6, 311/2, 311/5, 312/4, 323/12/13, 326/11, 329/12, 330/8, 336/6, 34/5, 341/3, 348/10, 350/10, 352/9, 43/6, 43/8, 52/4, 53/5, 58/6, 64/9, 71/2, 72/13, 72/7, 74/10, 75/7, 77/11, 78/10, 8/9, 80/7, 87/3/12, 88/11/13, 9/3, 91/2, 97/12), anı (KF 3b/6, 8a/4, 14a/1, 23a/6, 24a/2, 47a/3, 66b/4, 81b/2, 94a/3, 122a/1, 130a/4, 163b/7, 163b/7, 165a/7, 165a/7, 165b/1, 167b/4,

168a/2, 168a/5, 169b/1, 173b/7, 178a/3, 197a/3, 201a/4, 201a/6, 202a/1, 202b/7, 202b/7, 203b/3, 220b/1, 261b/3)

17. Añla- “anlamak”

“*ol sözü anladı = o, sözü anladı*” cümlesinde, Kâşgarlı *añla-*‘nın Oğuzca olduğunu kaydetmiştir (DLT I, 1985: 290). Ayrıca konu ile ilgili yazılan makalelerde kelime Oğuzca olarak değerlendirilmiştir. Batı Oğuzcasında *anla-* şeklinin, Oğuz grubu dışındaki lehçelerde ise *tüşün-* şeklinin yaygın olduğu belirtilmiştir (Erenoğlu, 2010: 353-354; Gülsevin, 2010: 63-64). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

añlasa (RH 69a/6), añlamaz (RH 24b/4), añlasa (KH 7/4), añla (KK 79a/12), añladı (KK 38a/6), añlasa (MG 41b/4), añlayı bil- (MG 17b/8), añlayu kiç- (MG 4a/9), añladı (TZ 28a/9), añladum (CC 15a/16), añlagıl (CC 15a/17), añlar mên (CC 15a/15), añlamak (CC 15a/18), añla (CCII 65a/31), añladı (CCII 65a/15), añladı èse (CCII 65a/9), añladık (CCII 65a/16), añladılar (CCII 65a/18), añladılar èse (CCII 65a/12), añladım (CCII 65a/13), añladım èse (CCII 65a/8), añladıñ (CCII 65a/14), añladıñ èse (CCII 65a/9), añladıñız (CCII 65a/17), añladuk èse (CCII 65a/10), añladuñuz èse (CCII 65a/11), añlagay (CCII 65a/27), añlagay èdi (CCII 65a/18b), añlagay èdik (CCII 65a/19b), añlagay èdiler (CCII 65a/21b), añlagay èdim (CCII 65a/16b), añlagay èdiñ (CCII 65a/17b), añlagay èdiñiz (CCII 65a/20b), añlagay biz (CCII 65a/28), añlagaylar (CCII 65a/30), añlagay mên (CCII 65a/25), añlagay sên (CCII 65a/26, 65a/36), añlagay siz (CCII 65a/2, 65a/37), añlagıl (CCII 65a/29b), añlalım (CCII 65a/31b), añlalıñ (CCII 65a/31b), añlaluk (CCII 65a/33), añlalum (CCII 65a/33), añlamadı (CCII 65a/15), añlamadım (CCII 65a/13), añlamadıñ (CCII 65a/14), añlamak (CCII 65b/14), añlamam (CCII 65a/1b), añlamas (CCII 65a/3b), añlamas èdi (CCII 65a/9b), añlamas èdik (CCII 65a/10b), añlamas èdim (CCII 65a/7b), añlamas èdiñ (CCII 65a/8b), añlamas èdiñiz (CCII 65a/11b), añlamas biz (CCII 65a/4b), añlamaslar (CCII 65a/6b), añlamaslar èdi (CCII 65a/12b), añlamas sên (CCII 65a/2b), añlamas siz (CCII 65a/5b), añlamış bolgay èdi (CCII 65a/24), añlamış bolgay èdik (CCII 65a/25), añlamış bolgay èdim (CCII 65a/22), añlamış bolgay èdiñ (CCII 65a/23), añlamış bolgay èdiñiz (CCII 65a/26), añlamış bolgaylar èdi (CCII 65a/27b), añlamış èdi (CCII 65a/21), añlamış èdik (CCII 65a/22), añlamış èdiler (CCII 65a/24),

añlamış èdim (CCII 65a/19), añlamış èdiñ (CCII 65a/20), añlamış èdiñiz (CCII 65a/23), añlañız (CCII 65a/32b), añlar (CCII 65a/3), añlar biz (CCII 65a/4), añlar bolsa (CCII 65a/3), añlar bolsak (CCII 65a/4), añlar bolsalar (CCII 65b/7), añlar bolsam (CCII 65b/1), añlar bolsañ (CCII 65b/2), añlar bolsañız (CCII 65b/5), añlar èdi (CCII 65a/9), añlar èdik (CCII 65a/10), añlar èdiler (CCII 65a/12), añlar èdim (CCII 65a/7), añlar èdiñ (CCII 65a/8), añlar èdiñiz (CCII 65a/11), añlar ègeç (CCII 65a/13), añlar (CCII 65a/6), añlar mèn (CCII 65a/1), añlar sèn (CCII 65a/2), añlar siz (CCII 65a/5), añlasa èdi (CCII 65a/38 b), añlasağ èdi (CCII 65a/39b), añlasalar èdi (CCII 65a/41b), añlasam èdi (CCII 65a/36b), añlasañ èdi (CCII 65a/37b), añlasañız èdi (CCII 65a/40b), añlasınlar (CCII 65a/35), añlasun (CCII 65a/30b, 65a/32), añlasunlar (CCII 65a/33b), añlayım (CCII 65a/28b), añladı (Kİ 4/22), añladıñ (GT 106/10), añlamadıñ (GT 97/13), añlattı (GT 71/6), añlattılar (GT 54/9), anğladı (BM 71a/8), anğlar (BM 71a/8), anla- (ŞZ 7/2), anladı (ŞZ 13/42), anlar (ŞZ 17/10), anlamaz (ŞZ 24/2), anlamamak (ŞZ 24/7), anladuk (ŞZ 25/2), anlamadük (ŞZ 25/12), anlaruz (ŞZ 26/2) , anlayalum (ŞZ 26/7), anlamazuz (ŞZ 26/12), anladımız (ŞZ 26/16), anlamadımız (ŞZ 27/2), anlarsız (ŞZ 27/7), anlamazsız (ŞZ 27/12), anladılar (ŞZ 28/2), anlamadılar (ŞZ 28/7), anlarlar (ŞZ 28/12), anlamazlar (ŞZ 28/17), anlacılar (ŞZ 29/29), anladum (ŞZ 29/7), anlamadum (ŞZ 29/12), anlarum (ŞZ 30/2), anlamazım (ŞZ 30/8), anlamam (ŞZ 30/12), anladuñ (ŞZ 30/17), anlamaduñ (ŞZ 31/2), anlarsın (ŞZ 31/9), anlamazsın (ŞZ 31/14)

18. Arık “zayıf, cılız”

Kâşgarlı, Oğuz ve Kıpçak lehçelerinde “*zayıf, cılız*” anlamıyla kullanıldığını kaydetmiştir (DLT I, 1985: 66). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

aruğ (RH 71b/1), aruğlar (RH 94a/9), aruğlar (KH 61/9), aruğ (RS 192a/15, 202c/6), aruğ (TA 29b/6), aruğ (KE 11b/3, 73a/8, 73a/9, 76b/6, 80b/8, 80b/8, 87a/1, 87b/5, 126b/3), arık (TZ 37b/12), arıklık (TZ 49b/8), arık (CC 39a/7), arığ “zayıf, cılız” (CCII 58a/23b), arık (GT 20/6), aruğ (GT 20/6), aruğ (Kİ 6/12),

Kök ek ilişkisini göz önünde bulundurarak *arık* kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak ele aldık:

aruqlattı “zayıflatmak” (KE 114b/1), arıkladı “zayıflamak” (TZ 38a/6), aruqladı (Kİ 6/13),

İsim + fiil yapısında olanlar:

aruq bol- “zayıf ve cılız olmak” (KE 8b/9, 11b/2, 13b/3, 43b/4, 73a/8, 76b/5, 80b/8, 87a/1, 87b/5), aruq kııl- “zayıflatmak” (KE 8b/8, 13b/3, 75a/6, 126b/3, 127b/5), aruq koy- (GT 331/1), aruqlar tüşüp (GT 111/11), arıq bol- (BVİ 42b/16), aruq bol- “yorulmak” (GT 111/11)

19. Armagan “Gittiği yerlerden doyumlu gelen birisinin yakınlarına verdiği hediye”

Kâşgarlı, *armagan ve yarmagan* olarak iki farklı biçimini verdiği kelimeyi Oğuzca olarak kaydetmiştir (DLT I, 1985: 140). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

armağan (RS 205/33), armağān (KE 133a/6), armagan (TZ 37b/10, 67a/9), armagan bérđi (TZ 5a/11), armağan (Kİ 5/20), armağan (BM 11a/8), armağan (ŞZ 63/13),

20. Armut “Armut” (KT kertme)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugali’de kelime Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 8). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

armut (TA 8a/8), (KK 66b/4, 71a/3), (DM 5a/12), (TZ 31a/6), (ŞZ 42/25), armuddan (ŞZ 60/9), (CC 53a/27),

21. Asra- “ısırmak dişlemek” (KT tişle-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 49). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Asradı (TZ 25b/10)

22. aşaka “aşağı”

Kelime, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni 'l- Etrâk’ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 7). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Aşaka (Kİ 7/3)

23. Aşak “aşağı, dağ dibi”

DLT’de kelime Oğuzca kaydıyla verilmiştir (DLT I, 1985: 66). Kökeni bilinmeyen kelime modern Oğuz lehçelerinde bulunmaktadır (Karahana, 2013: 274). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

aşağa (RH 17a/6, 17a/9, 19a/9, 27b/6, 27b/8, 30b/5, 36a/6, 37b/5, 37b/8, 37b/9, 38a/6, 41a/8, 51a/5, 53b/8, 54a/3, 70b/5, 88b/1), aşağıdahi “aşağıdaki” (RH 79a/9), aşağıdan (RH 54a/1, 77b/6, 77b/7, 78a/4, 79b/7, 96b/4), aşağıdın (RH 71b/7), aşağıki (RH 73b/2), aşağırağı (RH 67b/3), aşağısında (RH 82b/1, 83a/7), aşağısından (RH 88a/6), aşak “aşağıdan” (RH 50b/8), aşağı (KH 8/7, 42/1), aşağıdağı (KH 13/6, 25/5), aşağıdan (KH 22/3, 22/4, 22/9, 26/3, 58/7), aşağısı (KH 10/6), aşağısına (KH 31/2), aşağısında (KH 32/6), aşağısından (KH 41/6), aşağırağı “daha aşağı” (KH ¾), aşağı (RS 205d/44), aşağı (KK 44a/10), aşağıdan (KK 61b/11), aşak “alçak, aşağı” (TA 27a/11), aşağı (TA 28b/2), aşağı (MG 23b/3, 24b/4, 27b/3, 67a/3/4/7, 82a/4, 87b/6, 89b/6, 92b/1, 95b/3, 101a/3/5, 102a/3/9, 102b/2/4), aşağıdın (MG 65b/9, 67a/1, 97a/2), aşağısı (MG 89b/5), aşağısın (MG 82a/4), aşağısında (MG 29a/8, 97a/9), aşağısındın (MG 24b/6, 28b/9, 75b/4, 101a/9), aşağıarak (MG 12b/7, 67b/2), aşaka “aşağı” (MG 101a/2), aşakka “aşağı, aşağıya” (KE 151a/8), aşağı (DM 3a/14), aşağı (TZ 5a/6, 73b/6), aşağımız (TZ 74a/2), aşak “aşağı” (TZ 73b/11), aşağı (İN 17v/6/9, 19v/9, 36v/6, 38r/5, 38r/8/9, 51v/5, 54r/8, 54v/1), aşağı (BVP 35/1, 63/5, 65/7, 67/4, 74/2, 74/7, 75/7, 79/7, 93/6, 105/1, 105/1, 105/3, 106/6, 107/7, 108/6), aşağısı (BVP 35/4, 45/4, 79/2, 81/1), aşağısını (BVP 31/6), aşağısına (BVP 35/7, 56/4), aşağısından (BVP 35/1, 44/1, 49/1), aşak “alçak, aşağı” (BVP 28/1, 28/2, 60/2, 66/6, 106/7, 108/2, 109/1, 109/1), aşağı (BVİ 5a/22, 5a/25, 5b/2, 8b/17, 9a/5, 9a/13, 10a/2, 10a/6, 10b/10, 12b/20, 15a/21, 15b/3, 15B/12, 15b/19, 19a/8, 27b/16, 28a/2, 28a/15, 29a/19, 32a/23, 36a/6, 36b/22, 38a/1, 38b/4, 39b/11, 42a/12, 45b/1, 46a/4, 51a/13,

52b/7, 54a/25, 56a/6, 60a/10, 66b/7), aşağıdan (BVİ 64a/12, 66a/9), aşağıdın (BVİ 38b/4, 56b/25), aşağısı (BVİ 6b/8, 10b/6, 10b/18), aşağısına (BVİ 8a/1), aşağısını (BVİ 5a/1), aşağısında (BVİ 20a/17, 26b/12), aşağısından (BVİ 5a/21, 6a/25, 7a/7, 35a/12), aşağı “aşağı” (BVİ 4b/3, 4b/4, 9a/9, 31b/3, 8a/21, 15b/4, 15b/13, 15b/20, aşağı “aşağı” (BVİ 15a/19, 15a/20, 42a/18), aşağıkını “aşağı” (BVİ 16a/19), aşağı (Kİ 7/1), aşağı “aşağı” (Kİ 7/3), aşağı (KF 76a/4, 147b/5), aşağıdan (KF 53a/35, 76a/6), aşağısına (Kİ 60b/5, 62b/3, 63b/4), aşağısından (KF 76a/3), aşağısını (Kİ 51a/6, 76b/6, 77b/3, 77b/4), aşağıya (Kİ 54a/6), aşağı (GT 261/9, 313/13, 349/11), aşağı (BM 18b/5), aşağı “alçak” (BM 19a/5), aşağı (ŞZ 34/6), aşağık (KFT 8b/29, 8b/32, 8b/34, 8b/36, 8b/38, 8b/40, 8b/42, 8b/42, 8b/49/49, 9a/1, 9a/13, 9a/16, 9a/17, 9a/22), aşağırak (İM 305a/4), aşağısında (İM 146b/3), aşağı (İM 239b/6)

İsim + fiil yapısında olanlar:

aşağırak kıl- (TA 29b/1), aşağı kıl- “eğmek, aşağı indirmek” (KE 36a/5), aşağı ıy- “aşağı salıvermek, indirmek” (KE 42a/5), başını aşağı kıl- “başını aşağı eğmek, utanmak” (KE 36a/5), aşağı kıl- “eğmek, aşağı indirmek, azaltmak” (KE 1a/7), aşağıka otur- “aşağı oturmak, eğilip oturmak” (KE 151a/8), közini aşağı kıl- “gözünü haramdan sakınmak” (KE 47b/5), aşağı kıl- (İN 51r/8), aşağırak bol- (BVİ 13b/2)

24. Aşlık “buğday, mutfak, aşevi”

Kâşgarlı, kelimenin Oğuz lehçesinde “*buğday*”, diğer Türklerde ise “*mutfak, aşevi*” biçiminde iki anlamının olduğunu kaydetmiştir (DLT I, 1985: 114). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

aş (RS 194a/11, 205a/39), aşlık (KE 20b/4, 22a/8, 22a/9, 35b/9, 147b/9), aşlık (DM 6a/13), aşlık (TZ 26b/4, 85b/13), aşlık (CC 55b/2), aşlık (BM 12b/4),

25. Av “av”

DLT’de “*av*” anlamındaki kelimenin iki sesletimi verilerek Oğuzların *v* ile, diğer Türklerin *w* ile söyledikleri kaydedilmiştir (DLT I, 1985: 32). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

av (RS 195b/18), av avladı (DM 4b/16), av avlamak (DM 12a/14), av (TZ 22a/9), uv “av” (CC 29a/14), uv “av” (CCII 57b/18), av (Kİ 7/20), av (GT 60/13, 180/11, 336/4), av (KFT 267a/3)

DLT’de “av” anlamındaki kelimenin iki sesletimi verilerek Oğuzların v ile, diğer Türklerin w ile söyledikleri belirtilmiştir (DLT I, 1985: 32). Taranan eserlerde kök ek ilişkisini göz önünde bulundurarak “av” kelimesinden türeyen örnekleri de Oğuzca olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

avlamak (RH 98b/2), avlamak (KH 62/9), avlamak (RS 205d/12), avlagil (TA 35b/13, 43a/12), av avladı (DM 4b/16), av avlamak (DM 12a/14), avcı (TZ 22a/9), avladı (TZ 22b/8, 84a/10), avlavcı “avcı” (DM 22a/9), avladı (Kİ 7/21), avlu “av yeri” (Kİ 7/22), avcı (GT 209/6), avlamak (ŞZ 5/10), avla (ŞZ 9/9), avladı (ŞZ 15/43), avlayıcı (ŞZ 22/38), avlar (KFT 267a/10)

26. Avrat “kadın”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugali’de Türkmence olarak verilmiş olup, Arapça ‘avrat’tan alınmış olduğu belirtilmiştir (Toparlı vd., 2000: 34). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

avrat (TA 26b/4), (KK 67a/4), (DM 14a/4), ‘avrat (KE 1a/4, 1a/5, 7b/2, 13a/5, 16b/1, 16b/5, 21a/7, 21a/7, 22b/1, 22b/2, 24b/8, 24b/9, 26a/6, 27a/5, 30a/5, 30a/6, 32a/2, 32a/3, 40b/7, 40b/8, 45b/8, 69b/5, 69b/7, 70a/8, 70b/5, 71a/1, 75a/5, 75a/6, 77b/2, 79a/6, 86b/5, 86b/9, 93a/7, 95b/8, 96b/7, 103b/7, 107a/5, 112b/6, 116b/6, 143b/4, 166a/2), ‘avratge (KH 52a/4), ‘avratıdın (KH 157a/6), ‘avratınge (KH 26a/2), ‘avratka (KH 40b/4, 81b/1), ‘avratnı (KH 94b/9, 109a/4, 115b/9, 144a/3, 155b/4), ‘avratnıñ (KH 32a/2), ersiz ‘avrat (KH 101a/4), (TZ 3b/13, 32b/6), ‘avrat (GT 22/5), ‘avrat (KF 14a/4, 65a/4, 65a/4, 65b/1, 65b/4, 89b/5, 107b/3, 108a/5, 112a/1, 112a/2, 112a/5, 112b/6, 117b/2, 117b/2, 120a/1, 158a/6, 158a/7, 158b/2, 163a/7, 181a/7, 181a/7, 184b/2,, 208b/6, 217a/2, 217a/4, 217a/6, 217b/2, 232a/1, 235b/3, 235b/3, 239b/3, 240a/2, 241a/3, 244b/1, 244b/1, 245b/6, 245b/6, 246a/4, 246a/5, 246b/7, 247a/1, 249b/2, 249b/5, 249b/7, 251a/7, 254a/6, 254b/3, 254b/7, 255a/7), ‘avrata (KF 196b/5, 236a/6, 241b/3, 260a/6), ‘avratda (KF 236a/6), ‘avratdan (KF 49a/6), ‘avratı (KF 212b/4), ‘avratına (KF 104b/2, 233a/6, 235b/1, 236a/2, 252a/3), ‘avratlar (KF 140b/1,

140b/2, 154a/4, 154a/5, 171b/6, 197b/7, 198a/1), ‘avratlara (KF 140b/2, 190a/3), ‘avratlardan (KF 3b/3, 3b/6, 155a/1), ‘avratları (KF 4a/3), ‘avratlarıçun (KF 156b/6), ‘avratlarımız (KF 197b/3), ‘avratnı (KF 112b/1, 112b/1), ‘avratuma (KF 234a/7), avrat (Kİ 7/26),

27. Ay “eğe demiri” (KT ütürgü)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî’de Türkmece olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 32). Kelime dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Ay (TA 25a/6)

28. Ayığ “ayı”

DLT’de kelime için *adığ* ve *ayığ* kelimeleri bulunmaktadır. Oğuz, Kıpçak, Yağma lehçeleri kaydıyla verilmiştir (DLT I, 1985: 84). *Adığ* için herhangi bir lehçe belirtilmemiştir (DLT I, 1985: 63). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ayunuñ (RH 94b/9), ayunuñ (KH 54/9), ayu (RS 199c/20), ayu (KK 69b/11), ayu (DM 7b/7), ayu (TZ 15b/3), ayu (CC 54b/14), ayuniñ (BVİ 44b/20), ayu (Kİ 9/1), ayu (BM 15b/9), ayu (ŞZ 35/9),

29. Ayıt- “söylemek, demek”

Kâşgarlı Mahmud iki örnek cümlede *ayıt-* fiilini göstermiş ve ilkinin Türklerin, diğerinin Oğuzların kullanımı olduğunu belirtmiştir. Türkler “*ol maña söz ayıttı= o benden söz sordu.*” *Derler, Oğuzlar* “*men añar söz ayıttım = ben ona söz söyledim*” derler. Oğuzların kullanımı, kural dışı olarak nitelendirilmiştir (DLT I, 1985: 215-216). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

eyitür (RH 15a/6, 15b/2, 17b/2, 39b/2, 66b/6, 67a/6, 90b/7), eyitürler (RH 10a/2, 24b/7, 45a/5), eyitürlerdi (RH 5b/3), eyitdi (RH 3b/4, 3b/9, 4a/1, 4a/6, 4a/8, 4b/4, 4b/6, 4b/7, 4b/9, 4b/9, 5a/4, 5a/6, 5b/5, 5b/7, 6a/1, 6a/4, 6a/8, 6b/4, 6b/6, 7a/6, 7b/1, 7b/6, 7b/8, 8a/9, 8b/3, 10a/8, 10b/2, 10b/5, 15b/4, 16a/4, 16a/5, 39a/3, 39a/7),

eyitdiler (RH 7a/3, 9a/1, 9a/6, 9a/9, 9b/9, 10a/1, 10b/8, 15a/1, 16b/7, 23b/1, 27a/3, 27b/1, 42a/7, 42a/8, 42a/9, 42b/2, 42b/3, 42b/6, 43a/6, 43a/7), eyitürler (RH 19b/4), eyitgeysen (RH 86b/6), aydgay (MS 31a/4), aydağay (MS 31b/3, 32b/3, 32b/5, 33b/2, 33b/4, 33b/5, 34a/1, 34a/4, 34a/6, 34b/2, 34b/3, 34b/5, 35a/2, 35a/5, 35b/2, 35b/5), eyit (MS 41a/3, 41a/6, 41b/2, 42a/2, 42a/4, 43b/1, 43b/6, 44a/3, 44b/1, 47a/3), eyitdi (MS 1b/5, 3a/2, 3b/1, 4a/1, 4b/2, 8a/3, 8a/4, 11b/4, 12a/4, 12b/5, 13a/1, 14a/5, 15a/1, 15b/2, 16a/3, 16a/5, 17a/2, 17b/2, 18a/3, 18b/3, 19a/4, 19b/6, 20a/1, 20a/4, 20a/5, 22b/4, 28b/3, 28b/6, 30a/2, 30a/6, 30b/2, 30b/3, 31b/6, 32a/2, 36a/4, 37a/1, 38a/4, 39a/5, 39b/1, 40a/1, 40a/4, 40b/2, 40b/5, 45a/2), eyitdik (MS 12b/1), eyitdük (MS 11a/2, 11b/6, 13a/3, 13b/4, 15b/4, 16b/3, 17a/4, 17b/6, 18a/4, 18b/5, 29a/2), eyitken (MS 9a/3), eyitkendür (MS 9a/5), eydürdi (MS 32a/6), aytdı (KH 2/4), aydur (KH 1/7, 2/6, 46/4), aydurlar (KH 22/8), eyit (KK 84a/13), eyitti (KK 9b/11), aytkil (TA 41b/10), aytkıl (TA 45a/3), ayıttı (TA 61a/10, 61b/1), aytır men (TA 56b/9/10/11/12), aytır sen (TA 56b/13, 57a/1), aytır siz (TA 57a/2), ayıtķay (TA 61a/11, 61b/2), aytur (MG 3b/4, 85a/7), ayturlar (MG 82b/9, 86a/4), ayıtmişlar (MG 35a/4, 37b/8, 92b/2, 103a/9), ayıttım (MG 18b/2, 67b/6, 99b/7), ayıtduķ (MG 28b/1), ayttuķ (MG 107a/5), ayıtdılar (MG 58b/5), ayıttılar (MG 101b/6), ayıtğay sen (MG 83b/1), ayıtğanım (MG 31a/6), ayıtğanlarım (MG 18b/7), aydılmış “denmek, söylenmek” (KE 1b/8), aydıılır “denmek, söylenmek” (KE 125a/2), aydıştılar “söyleşmek” (KE 157a/4, 157a/9, 158b/8, 160a/4, 160a/4, 160a/4), ayılır “söylenmek, denmek” (KE 148a/8), aytursın (KE 52a/6), ayılır (KE 15a/1), aytır sen (DM 19b/13/15, 19b/4/12, 20b/18), aytur sen (DM 19a/13/15, 19b/4/12), aytsana (DM 19a/11, 23b/6), ayta (DM 20b/2, 22a/6), ayıttı (TZ 29b/12, 82b/8), ayıttım (TZ 41a/13, 41b/1, 78a/4), aytır (TZ 82b/10), aytır señ ki (TZ 66a/1), ayta dır (TZ 82b/12), ayt (CC 10a/6, 12a/20), ayttım (CC 10a/5, 12a/19), aytur mèn (CC 10a/4, 12a/18), aytmak (CC 12a/21, 35b/1), ayta bilip sèn (CCII 72a/14), ayta bildiñ (CCII 71b/20), aytalım (CCII 69a/18), aytgança (CCII 74a/17, 76a/11/12), aytıñız (CCII 61a/27), aytıp (CCII 82a/23b), aytıp turur (CCII 69a/4), aytır (CCII 61a/22, 61b/1, 62a/14, 62a/18, 62a/19, 62b/2, 62b/25, 62b/26, 62b/35, 63a/6, 63a/10/11, 63b/21), ayturlar (CCII 61b/8), aytır mèn (CCII 61a/7), aytkança (CCII 74b/10), aytkay mèn (CCII 61a/25), aytkınça (CCII 63a/12/13), aytmaga (CCII 61a/26/27, 63a/9), aytmasañ (CCII 63a/15), aytmış (CCII 76a/9), aytsa (CCII 62a/21), aytsak (CCII 62b/31), ayttı (CCII 61b/2, 61b/6, 61b/18, 61b/19, 61b/20, 61b/21, 61b/35, 62b/1, 62b/18, 62b/24, 76a/11), ayttım (CCII 61a/19), aytur (CCII 61b/16), aythandan (CCII

62b/28), aythıl (CCII 63a/16), aytıñız (CCII 61a/1, 63a/22), aytma (CCII 63a/6/7, 63a/17/18, 63a/24), aytmaga (CCII 63a/1, 63a/12, 63a/21), aytmasa (CCII 62b/34, 63a/22), aytsa (CCII 62b/25, 62b/28), ayıldı (CCII 61b/23, 62a/2), ayt (İN 4r/4, 4r/9, 4v/1, 4v/6/8, 5r/4/7, 6r/5, 6v/4/8, 6r/3), aysam “demek, söylemek” (BVP 42/6, 43/1, 43/4), ayıurlar (BVP 41/5, 54/7, 56/4, 58/6, 70/7, 72/6, 73/1, 73/3, 75/3), ayıtdı (BVP ¾, 3/6), aydı “söylemek” (BVİ 1b/4, 1b/12), aydılar “söylemek” (BVİ 25b/11, 25b/13, 25b/14, 35b/9), aysam “söylemek” (BVİ 6a/18), aytur biz (BVİ 35b/11, 37b/21, 55b/5), ayturlar (BVİ 6a/12, 7a/16, 8a/1, 8a/13, 9b/8, 9b/20, 9b/21, 9b/22, 10a/9, 35b/6, 55b/3, 64b/7, 64b/10, 64b/22), aytğay (BVİ 18b/4), aytuk (BVİ 2b/12), aytayım (BVİ 21a/7), aytsam (BVİ 6a/19, 6a/21), ayıttı (Kİ 8/13), eyit- (KF 8a/2, 38a/2, 68b/2, 97a/1, 97a/5), eyitdi (KF 6b/1, 6b/2, 6b/3, 7a/1, 7a/3, 7a/4, 7a/6, 7b/3, 7b/6, 8a/1, 8a/5, 8b/2, 8b/3, 9b/4, 10b/2, 11a/3, 11b/1, 11b/3, 12a/3, 12b/2, 13a/1, 13a/3, 13a/5, 13b/1, 13b/2, 14a/2, 14a/4, 16a/3, 16b/6, 17a/5, 17b/2, 18a/1, 18a/4, 18b/1, 18b/2, 18b/3, 18b/5, 19b/4, 20a/4, 20b/2, 20b/5, 20b/6, 21a/1, 21a/3, 21a/4, 21a/6, 21b/5, 22a/1, 22a/4, 22a/5, 22b/2, 22b/2, 23a/2, 23a/5, 23b/1, 23b/6, 26a/2, 26a/3, 26a/5, 26b/4, 36b/2, 36b/5, 37b/2, 38a/2, 38a/5, 38b/3, 39b/4, 42b/5, 46b/3, 47a/4, 50a/1, 54a/2, 69b/2, 69b/3, 69b/5, 70a/1, 70a/3, 70a/4, 70b/1, 70b/3, 71a/5, 71b/2, 71b/5, 72a/4, 72a/5, 72b/2, 72b/4, 72b/5, 73a/2, 73a/3, 78a/4, 79b/3, 79b/6, 80a/4, 80b/2, 80b/5, 81a/2, 81a/5, 81b/2, 81b/5, 83a/2, 87b/1, 92a/2, 92a/4, 93b/5, 98a/1, 103a/3, 106b/5, 107a/4, 109b/1, 115a/4, 116b/6, 118a/6, 118b/4, 119a/1, 121a/6, 121b/1, 121b/3, 123b/4, 124a/2, 124b/2, 124b/6, 125a/2, 125b/1, 125b/3, 125b/5, 126a/2, 126b/2, 126b/3, 127a/4, 127b/3, 127b/4, 127b/5, 128a/1, 129b/1, 129b/3, 130a/5, 130b/5, 131b/2, 132a/5, 132a/6, 132b/1, 132b/1, 133b/2, 133b/3, 133b/4, 136a/1, 140b/2, 146b/1, 148a/1, 148a/4, 148b/3, 150b/4, 157b/5, 159b/1, 159b/3, 159b/4, 160a/4, 162a/1, 165a/1, 169b/2, 172a/3, 172a/3, 172a/4, 181b/4, 181b/5, 183a/3, 183a/7, 186b/4, 186b/5, 188a/3, 188a/7, 188b/7, 188b/7, 189a/2, 190b/2, 190b/3, 190b/4, 191a/3, 191b/5, 191b/7, 192a/2, 192a/4, 195a/6, 200b/7, 201a/2, 201a/6, 201a/7, 201b/1, 201b/2, 201b/7, 202a/4, 202b/4, 203a/3, 203a/7, 203b/4, 203b/7, 204a/1, 204a/3, 204b/5, 205b/1, 205b/3, 206a/6, 206b/3, 208b/7, 209a/1, 209a/3, 209a/4, 209b/2, 209b/5, 210a/7, 210a/7, 211a/3, 211a/6, 211b/2, 212b/7, 213a/5, 215b/7, 216a/5, 216a/7, 216b/2, 217b/4, 217b/6, 219b/6, 220a/5, 225b/3, 227b/5, 227b/6, 228a/1, 228a/1, 228a/3, 229a/3, 229b/2, 231a/7, 231b/4, 233b/2, 234a/5, 234a/6, 234a/7, 234b/1, 234b/2, 234b/2, 234b/3, 234b/4, 234b/5, 234b/5, 234b/7, 235a/1, 235a/3, 235a/5, 235a/7, 238b/7, 239a/1, 243a/6, 243b/7,

248a/6, 248b/1, 248b/6, 249a/7, 250b/1, 250b/4, 254a/4, 254b/4, 256a/5, 256b/2, 256b/5, 257a/2, 257a/4, 257b/2, 257b/3, 257b/4, 257b/4, 257b/5, 258a/3, 258a/5, 258a/7, 258b/2, 258b/3, 258b/5, 258b/7, 259a/2, 259a/6, 260a/1, 260a/4, 260b/2, 260b/3, 260b/5, 261a/7, 261b/1, 261b/5, 261b/7, 265b/1), eyitdiler (KF 7b/4, 46b/6, 79b/6, 108b/1, 127b/6, 209a/1, 209a/3), eyitdüm (KF 18b/2, 22a/2, 24a/6, 25a/2, 25b/3, 26a/1, 26b/2), eyde (KF 52a/1), eyide (KF 196a/5), eyitgeni (KF 127a/6), eydibilmese (KF 182b/2), eydildi (KF 6b/5), eyitken (KF 63a/1, 67b/2, 150a/4), eyitmek (KF 148a/2, 226a/4, 228b/2), eyitmekden (KF 256b/5), eyitmekdür (KF 224a/1), eyitmesün (KF 145b/1, 151a/3, 151a/6), eyitse (KF 92a/6, 140a/3, 142a/3, 142b/1, 224a/1, 228b/5, 254a/6, 254a/7, 254b/1), eyitsün (KF 55a/4, 56b/5, 57a/2, 77b/5, 86a/3, 86a/4, 86b/1, 86b/3, 87a/1, 87a/4, 88a/1, 88a/6, 88b/2, 89a/1, 89a/5, 89b/2, 91a/2, 91a/4, 91b/4, 92a/1, 96b/1, 97b/3, 110b/1, 114b/1, 114b/2, 138b/5, 138b/6, 139a/4, 139a/4, 139b/1, 139b/3, 139b/4, 139b/5, 140a/1, 140a/1, 140a/2, 140a/4, 140a/6, 140b/4, 140b/6, 141a/2, 141a/3, 141a/4, 141a/5, 141a/6, 141b/5, 142a/5, 144b/3, 145b/2, 147a/2, 147b/6, 148a/1, 148a/7, 148b/1, 150a/2, 151a/7, 153a/3, 154b/5, 155b/3, 155b/7, 156a/6, 178b/5, 182a/4, 182b/1, 192b/2, 194b/6, 195a/1, 197b/1, 197b/2, 199a/3, 222b/7, 223a/1, 223a/4, 223b/2), eydsün (KF 59a/4), eydür (KF 7a/1, 11b/4, 11b/5, 12a/1, 16a/4, 18a/4, 19b/5, 20a/6, 21a/5, 23a/6, 80b/1, 124a/5, 259a/3), eydürdi (KF 131a/1), eyitüridi (KF 259b/3), eydüridi (KF 22b/4), eydürler (KF 216b/6), eyidürler (KF 260b/5), eyitürlerdi (KF 205b/6), eydürlerdi (KF 11a/5, 261a/1), eyitürmen (KF 203a/6), ayur “söylemek, demek” (GT 353/2), aytayım (GT 44/12, 264/9), ayt (GT 347/5), aytkıl (GT 44/12, 83/10, 85/1, 147/1, 185/1, 213/9, 245/2), aytgıl (GT 79/6), aytiñ (GT 277/9), ayttım (GT 10/11, 11/12, 38/8, 40/5, 44/8, 44/12, 49/10, 51/4, 53/12, 54/7, 55/6, 57/12, 58/4, 59/1, 88/10, 89/4, 101/3, 193/8, 105/10, 109/1/8, 110/4/13, 111/8, 119/10, 120/2, 121/8/10, 126/12, 127/3/9, 128/10, 135/3, 136/11, 151/6, 156/2, 160/12, 174/7, 175/6, 184/3, 185/1, 186/13, 191/3, 212/12, 215/6, 218/10, 226/1, 230/4/9, 232/7, 233/3, 234/10, 236/1, 243/11, 244/12, 245/1/2, 246/2/6/9/13, 248/1/8, 249/8/13, 263/9, 264/7/9, 265/1, 270/11, 271/10, 272/12, 282/12, 286/5, 289/5, 290/8/11, 293/1/8, 297/11, 298/4, 301/7, 304/8, 310/7, 311/6, 312/4/13, 313/6), ayttiñ (GT 88/3/13, 272/5), ayttı (GT 10/10/12, 11/14, 14/7/9, 15/6, 17/4/9/13, 19/3, 20/1, 20/6, 21/7/8, 22/4, 23/4, 25/2/6/9, 26/3, 27/7, 28/8, 29/5, 30/8, 31/13, 32/8, 34/5/12, 35/9, 37/2, 38/5/11, 39/5/6/8, 40/1/13, 41/3/4, 42/7/13, 44/11/12, 45/12, 46/5/6/12, 47/5, 48/8, 50/5, 51/6/7/9, 52/8, 54/7, 58/1, 60/5, 61/2/4/5, 63/4, 64/1/2/4, 65/5, 66/1/2/12, 67/10/13, 68/7/8/11, 72/6,

73/10, 74/10, 75/9, 77/2, 78/4/7, 79/2/3/6, 80/6/8, 81/1/4/11, 82/1, 83/3, 84/1/5/6/8/12, 85/1/6, 86/4/11/13, 87/1/2/3/4/5/6, 88/1/9/13, 89/13, 90/2, 91/2/9/11, 93/4/6, 95/5/8, 96/1/2/11, 97/9, 101/6, 104/11/12/13, 105/13, 106/9/12, 107/9/10, 108/2, 111/1), 112/12/13, 113/3/10/11, 115/4/5/10/1/2, 116/7, 117/10, 120/12, 121/10/13, 122/9, 123/5, 124/10, 125/1/13, 126/1/13, 127/7, 130/9, 131/4, 132/2/3/4/6, 133/1/5, 134/2, 135/2/3, 137/10, 138/2, 141/8/10/11/12, 142/11/13, 143/1/6/9, 144/5, 145/1/6/7/13, 146/11/12, 147/2/8/10/13, 148/4/12, 149/1, 150/5, 152/12/13, 154/3/9, 155/4/12, 157/2, 158/6/12, 161/1/10, 163/1/3, 164/5/7, 165/6/11, 166/1/8, 168/1/8/9/12, 169/7/13, 170/8, 171/1, 172/7, 175/2/8/11, 180/13, 181/1/3, 188/7, 189/3/9/11/12, 190/3, 191/2/10/12, 192/3/8, 193/3/11, 197/6, 198/2/12, 199/7/12, 201/1, 203/9, 204/5, 205/3, 206/12/13, 207/6/13, 208/10, 209/13, 210/7, 211/7, 212/1, 213/2/6/8/10, 214/4/5/8/11/12, 217/10/12, 218/1/8, 219/8/11/12, 220/8, 221/6/7/9, 222/9/13, 223/4/11, 224/6/12, 225/1, 226/3, 227/3, 228/2/8/11, 229/6/8, 231/2/3/12, 233/6, 235/5, 237/1/8/12, 239/9, 242/3, 245/1/5/7/12/13, 246/5/11, 248/3, 250/12, 251/1, 252/3, 253/9/11, 254/1/3/8, 255/11, 255/1, 257/10, 258/2, 259/4/6, 260/1/9/11/12, 261/5/11, 262/3//12/13, 263/8/9, 264/9, 265/3, 267/7/9, 270/12, 272/5/11/13, 273/6/8, 274/3/4/12, 277/8, 279/11/13, 283/1, 284/4, 286/11, 287/3/5, 290/1, 291/5, 293/4/10/12, 294/6/13, 299/11, 300/4, 304/7, 307/9, 309/3, 310/8, 311/9, 312/3/12, 314/3, 315/1, 331/9/11, 335/13, 350/10, 351/5, 353/4/8, 354/2), ayttılar (GT 24/1, 47/1, 91/10, 95/2, 114/8, 117/7, 133/3, 158/5, 166/9, 175/1, 176/4, 188/6, 205/2, 210/7, 226/13, 227/9, 250/8, 254/10, 264/6, 273/12, 274/11/13, 290/8/9, 294/6, 353/7), ayturmen (GT 49/1, 99/11, 232/12, 311/10), aytursen (GT 97/8, 233/8), aytur (GT 17/4/5, 29/10, 37/11, 43/13, 48/6, 50/11, 52/5, 56/4, 75/8, 85/5, 88/4, 98/2, 99/5, 100/13, 105/6, 108/13, 119/6/7, 126/7, 127/13, 134/9, 143/4, 149/5, 150/3, 155/3/6, 162/3, 166/10, 168/10, 178/1, 179/12, 183/6/12/13, 190/12, 210/11, 212/12, 215/4, 216/10, 218/6, 225/9, 232/1/13, 234/3, 237/6, 238/5, 239/3/7, 240/2, 242/8, 244/2/6, 247/6, 263/6, 267/4, 268/13, 270/5, 272/7, 281/3, 283/6, 287/9, 289/1/12, 291/4, 293/2, 296/3, 299/3, 300/2, 310/2, 311/1/4), ayturlar (GT 9/9/11, 36/1, 40/8, 42/1, 45/8/13, 57/4, 61/11/13, 63/8, 64/7, 67/2, 74/7, 92/12, 103/3, 107/4, 111/9, 113/6, 116/9, 123/3, 140/7, 170/11, 171/5/7, 172/5, 185/13, 186/8, 188/10, 190/6, 192/1/10, 193/6, 194/4, 195/4, 201/6, 204/7, 208/3, 212/2, 214/1, 252/12, 253/13, 256/2, 285/7), aytkaymen (GT 117/11), aytkay (GT 217/13, 285/12), aytkaylar (GT 49/3, 251/7, 311/13, 316/12), aytsaň (GT 213/10, 245/6), aytsa (GT 122/12, 327/6), aytsalar (GT 51/9), aytur idim (GT 283/10), aytur idi (GT 98/3, 99/7, 112/3, 118/4, 136/9, 162/5,

178/3, 206/2, 238/3/12, 244/12, 253/2, 265/10/12, 268/7, 269/9, 287/10, 288/5, 299/5), ayttı ise (GT 206/13), aytadur (GT 285/9), aytıp turur (GT 233/10), aytıp tururlar (GT 52/10, 197/7, 283/1), aytıp dururlar (GT 284/6), aytıp turlar (GT 257/12), aytıp turur idi (GT 65/9), aytıp (GT 241/4), aytkan ir (GT 110/8), aytkanı (GT 216/8), aytkanıñ (GT 54/8, 156/1, 248/8), aytkanlarımni (GT 125/4), aytmış (GT 312/1), aytmağ (GT 217/13, 218/2, 344/10), aytma (GT 216/8, 323/12/12), aytmadım (GT 207/7), aytmadıñ (GT 50/5), aytmadıñız (GT 246/1), aytmadı (GT 108/4, 304/8), aytmas (GT 50b/1), aytmağaysen (GT 213/8), aytmayın (GT 134/5), bedihā ayt- (GT 243/11), bedihā nazım ayıt- (GT 185/3), cevāb ayt- (GT 44/12), küfr ayt- (GT 344/10), meselni ayt- (GT 190/6), meselde ayt- (GT 57/4, 113/6, 171/5, 188/10, 212/4, 256/2), mev'izalar ayt- (GT 121/12), rāst ayt- (GT 272/5, 312/1), söz ayt- (GT 110/8), yalğan ayt- (GT 85/5), ayıttı (BM 71b/4), aydur (BM 71b/4), eydürler (KFT 12a/19, 12a/32, 4a/20, 4a/22, 4a/27), eyiddi (KFT 11b/11b/19), eyiddi (KFT 11b/2, 10b/23, 10b/28, 10b/29, 10b/47), eyiddiler (KFT 15a/44, 15a/45, 15a/8, 17a/24, 19a/16, 20a/53), eyidevüz (KFT 4b/26, 4b/33), eyidgeni (KFT 10b/31, 10b/39, 14b/46), eyidgenimiz (KFT 20a/38, 2a/22, 3a/17), eyidgey (KFT 13b/46, 13b/8, 13b/9, 14b/40), eyidgeyler (KFT 7b/8), eyidmegey (KFT 19b/5), eyidmek (KFT 20a/54), eyidmese (KFT 12b/50, 15a/3, 15a/39, 19b/19), eyidse (KFT 9b/27, 9b/4, 9b/43), eyidseler (KFT 15b/17, 16b/30, 16b/41), ayıtğay (İM 16b/1, 24b/7, 29b/4, 31a/5, 34a/2, 34a/4, 34a/5, 35a/4, 35a/6, 25b/5), ayıtğaylar (İM 35b/1), ayıtğıl (İM 12a/1, 12a/4, 25b/3, 26b/7/7, 39a/6, 3a/7), ayıtmadı (İM 25a/6, 29b/6, 30a/1, 3b/2), ayıtmağay (İM 44a/2), ayıtmağay (İM 27b/1), ayıtmağ (İM 13b/2, 34b/2, 38a/5), ayıtmağni (İM 12b/2, 39a/8), ayıtmañız (İM 43b/6), ayıtmas (İM 12a/5), ayıtmasa (İM 12a/1), ayıtmasa (İM 16b/1), ayıtısa (İM 10a/1/1, 10a/2, 10a/3, 10a/5, 10a/5/7/7/8, 10b/1/2/3), ayıttı (İM 12a/4/4, 12b/4, 13b/2, 13b/3, 14a/8, 14a/8, 16b/3), ayıttılar (İM 20a/6, 22a/1, 25b/8), ayıttılar (İM 26a/1), ayıttuğ (İM 15a/6, 27b/6, 28a/8, 29a/3, 30a/5, 30b/2, 32b/6, 33a/6, 33b/4, 34a/1, 35a/6, 36b/3, 37a/1, 37a/6, 38a/6, 38b/8, 39b/5, 40a/3, 40b/1, 40b/4, 41a/7, 42a/3, 42a/7, 42b/4, 43a/3, 43b/3, 43b/8, 44a/4, 5a/3)

30. Ayru “iki çatallı olan şey”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Ayru (MG 72b/7)

31. Ayruk: “ başka”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca kaydıyla vermiştir (DLT I, 1985: 113). Ancak Kâşgarlı, kelimenin y’li biçiminin yanında d’li şeklini de (*adruk*) Oğuzca olarak vermiştir. Kelimenin diğer Türklerce aynı anlamda “*adhın*” kelimesiyle karşılandığını belirtmiştir (DLT I, 1985: 98). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ayruk (RH 84a/7, 99b/9), ayruk (KH 33/9, 66/2, 68/6), ayru (RS 203c/20), ayruk (RS 189a/22), ayriç (KK 49a/4/10), ayruk (TA 59a/7/8/9/10/11/12), ayruk (TZ 39a/2, 89b/13), ayruk (BVİ 50b/19), ayruk (Kİ 8/22), ayrukladı “başkalaştırdı” (Kİ 7/23), ayruk (ŞZ 60/10)

32. Ayva “ ayva”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugali’de kelime Türkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 8). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ayva (TA 8a/13), hayva (KK 71a/4), hayva (RS 202b/4), ayva tozu (GT 235/12), (Kİ 9/3), eyve (Kİ 13/14), (ŞZ 42/45),

33. Ayvuç “geyik” (KT ilik)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugali’de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 13). Dönemin diğer metinlerinde bulunmamaktadır.

Ayvuk (TA 11b/13)

34. Bagır “karaciğer” (KT bavur)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 59). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bagır (TZ 30b/9), bağır (RS 190a/10, 198c/28), bağır (TA 22b/8), bağır (DM 13b/12), bağıırım (GT 249/3), bağırıñ (GT 103/6), bağırı (GT 54/6, 328/11)

35. Bagla- “bağlamak” (KT bayla-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 34). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bagladı (TZ 17b/2), bağlağay (RH 30b/2, 93b/3), bağlamağrı (RH 3a/6), bağlamak (RH 86a/5, 86b/5, 94b/2, 95b/8, 99a/6), bağlamakdan (RH 3b/2), bağlasalar (RH 84b/2), bağlayasın (RH 86b/3), bağlandı (RH 3b/7), bağlanmış (RH 96a/3), bağlansa (RH 81a/7), bağlanub (RH 4a/3, 4a/5), bağladı (KE 2a/5, 2b/4, 4a/8, 8a/6, 8a/6, 9a/8, 12a/8, 24a/6, 33b/1, 45b/8, 46a/9, 49a/2, 85a/2, 115a/5, 116b/8, 116b/9, 120b/3, 128a/7, 129b/1, 130b/7, 130b/7, 135a/2, 135a/5, 136b/9, 138b/1, 147b/7, 148a/8, 168a/9, 169b/8), bağladılar (KE 156b/5, 157b/4), bağlağan (KE 8a/7), bağlağı (KE 2a/6), bağlağay (KH 51/8), bağlamak (KH 37/3, 38/4, 54/1, 56/8, 64/6), bağlamış (KH 57/3), bağlasa (KH 34/3), bağlayasın (KH 38/2, bağlayup (KH 55/7), bağlansa (KH 28/8), bağla (RS 186b/18), bağlamak (RS 191c/17), bağlu (RS 191a/29), bağlağıl (TA 38a/2, 43a/3), bağla (KK 79b/1, 81a/5), bağlar (MG 78b/6), bağlağay (MG 78b/5, 94a/3), bağlağıl (MG 28a/9, 73a/5), bağlap (MG 93b/8), bağlamayın (MG 63b/3), bağlamak (MG 94a/5), bağlangayda (MG 94a/9), bağlu durur (BVP 3/6), bağlar (BVİ 31a/15, 66b/7), bağlağay sen (BVİ 18b/2, 18b/11, 18b/19, 19a/15, 20b/7, 20b/10, 23b/7, 23b/19, 24a/16, 24a/19, 24b/24, 25a/9, 25a/20, 26b/3, 26b/7, 27a/8, 29a/18, 29b/12, 30b/2, 30b/4, 36a/6, 39b/11, 42b/18, 43a/7, 43a/11, 44b/8, 46b/23, 47b/16, 49a/2, 50b/6, 57a/10, 60a/15, 62b/16, 63b/25, 64a/15, 64a/16, 68b/12, 69a/8, 69a/11), bağlağay sin (BVİ 18a/8, 18a/17, 18a/22), bağlağay (BVİ 19a/18, 25b/24, 32b/9, 32b/10), bağladıñ (BVİ 44b/13), bağladı (BVİ 21a/2), bağlağıl (BVİ 21a/1, 21a/3,

21a/17, 21a/13, 21b/3, 21b/21, 22a/3, 22a/4, 22a/6, 22b/20, 30a/6, 30a/13, 32a/19, 35a/13, 38a/20, 42a/9, 57a/16, 57a/21, 60b/11, 66a/14), bağlasañ (BVİ 21b/5, 34a/2), bağlasa (BVİ 63b/8), bağlap (BVİ 42a/8, 43b/13), bağlamak (BVİ 32b/9), bağlamakdan (BVİ 63b/11), bağlamağıl (BVİ 22a/7), bağlanur (BVİ 31a/19), bağladı (Kİ 14/5), bağlağıl (GT 200/10), bağladım (GT 245/11), bağladı (GT 267/5), bağlağay (GT 246/2, 269/10, 275/4), bağlar (GT 189/7, 200/1), bağlamak (GT 285/1), bağlap (GT 11/6, 24/10, 46/2, 56/8, 90/6, 95/4, 125/9/11, 210/12, 219/9, 237/5, 262/8, 265/9, 284/12, 290/11, 294/13, 317/3), bağlap idim (GT 242/9, 248/10), bağlap idi (GT 191/1), bağlap turur idim (GT 105/8), bağlap turur (GT 106/4, 164/6, 303/11), bağlap tururlar (GT 307/3), bağlama (GT 248/6, 285/3), bağlamas (GT 303/10), bağlanıp (GT 173/1), bağlanmas (GT 172/4), bağla- (İN 31r/2), bağlan- (İN 4r/7, 4v/3/5), bağladılar (CCII 63b/17, 63b/19/20), bağlagay biz (CCII 63b/5), bağlamak (ŞZ 3/31), bağla (ŞZ 7/30), bağladı (ŞZ 14/24), bağlacı (ŞZ 21/32), bağlağan (KF 122b/4), bağlamasun (KF 160b/3), bağlamış (KF 121b/4), bağlasa (KF 122a/2, 162b/3), bağlasun (KF 162b/3), bağlanmış (KF 120b/1, 208a/4)

36. Bahana eyledi “bahane etmek” (KT siltadı)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 17).

Bahana eyledi (TZ 9b/3)

37. Bak- “bakmak”

Konu ile ilgili yazılan makalelerde kelime Oğuzca olarak verilmektedir. Diğer lehçelerde bu şekle karşılık *kara-* şeklinin kullanıldığı belirtilmiştir (Gürer, 2010: 65; Erenoğlu, 2010: 355). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

baçar (MG 74a/5), bakğay (MG 30a/9, 30b/4/5), bakğıl (MG 39b/2), baqsın (MG 32b/8), baç (KK 76b/2, 79b/8), baçtum (40a/12), baçtı (KK 10b/1), baçmış (KK 12b/2), baçar sen (KK 15b/2), baçmadı (KK 17b/1), baç (RS 186b/5), baçıcağaz (KH 7/8), baçıncaç (KH 17/1), baçıp (KH 7/9, 9/9, 21/9, 23/2, 31/2), baçmağay (KH 6/7), baçmak (KH 7/8, 66/8), baçup (KH 30/5), baçdı (MS 15b/2), baçğanda (MS 40b/4,

41a/1), baĝgay (MS 35b/2, 35b/5), baĝmadum (MS 40b/3, 40b/6), baĝmaĝ (MS 25b/4), baĝsa (MS 7a/2), baĝıcı (MS 7a/2), baĝabilmeŝe (RH 22b/6), baĝarlar (RH 24b/9), baĝgay (RH 22a/9, 31a/3), baĝıb (RH 41b/7, 69b/1, 77b/3, 78a/5, 82a/4, 82b/2), baĝıcaĝ (RH 69a/9), baĝıncaĝ (RH 75a/5), baĝmaĝay (RH 70a/7), baĝmaĝ (RH 69b/1, 100a/6), baĝsa (RH 22a/8), baĝub (RH 71a/9, 71b/2), baĝ- (DM 3b/2/4/14, 19a/7, 22a/2), baĝĝan (KE 161b/6), baĝĝan (KE 88b/2, 91b/1), baĝtı (KE 22b/3, 35a/6, 40a/8, 61b/1, 83b/2, 91a/9, 92a/1, 94b/8, 99a/8, 124a/3, 134b/1, 146a/3, 147a/3, 149b/5, 159b/3, 162b/6, 164b/8), bir kz birle baĝ- “fke ve kibirden gz klterek bakmak” (KE 159b/3), kzi ucu birle baĝ- “ gzlerini kısıp inceleyerek bakmak” (KE 83b/2), tiz baĝ- “hemen bakmak, ŝiddetle bakmak” (KE 134b/1), uĝurlayu baĝ- “bakmak iin dalgın vaktini beklemek, vaktini kollamak” (KE 146a/3), ulaŝu baĝ- “devamlı bak” (KE 61b/1), yaĝŝı baĝ- “gzn dikerek bakmak, dikkatlice bakmak” (KE 91a/9, 162b/6, 164b/8), baĝ- “korumak, gzetmek” (KE 145a/8), baĝmaĝnı “bakmak, incelemek” (KE 119b/4/4), baktı (TZ 8b/2, 17a/12, 37b/5), baktım (TZ 78a/11), bakkan (TZ 7a/4), bakkaŝ (TZ 7a/4), baka kaldı (TZ 8a/7), baka kaldırdı “ŝaŝırtmak” (TZ 39a/5), baĝkıl (CC 24b/14), bakar mn (CC 24b/12), baktım (CC 24b/13), bakar (CCII 60a/26), bakkay biz (CCII 63b/4), bakkıl (CCII 73a/20), baĝayım (GT 190/3), baĝtım (GT 109/2, 122/9), baĝtı (GT 19/13, 206/1), baĝsa (GT 80/3, 232/12, 341/13), baĝtım ise (GT 178/7), baĝadur (GT 39/2), baĝıp (GT 97/13, 243/2, 326/13, 335/4/8, 337/11), baĝıŝın (GT 253/11), baĝmadı (GT 79/1), baĝmas (GT 144/1), baĝar (BVİ 31a/8, 38b/13, 58b/20), baĝgay sin (BVİ 11b/24), baĝgay (BVİ 16a/10, 16a/11), baĝgıl (BVİ 14a/9), baĝsa (BVİ 12a/4,58b/20), baĝıp (BVİ 1b/6, 2b/7), baĝmaĝı (BVİ 5b/9, 5b/11), baĝmaĝay sen (BVİ 34a/8), baĝtudur “bakturmak” (BVİ 31a/10, 31a/11), baĝa (KF 159a/5, 159a/7, 159b/1), baĝar (KF 159a/7), baĝarlar (KF 216b/5), baĝmaĝ (KF 106a/3), baĝmaĝdan (KF 128b/2, 218b/2), baĝmaya (KF 160a/6, 160a/7), baĝmaz (KF 236/2), baĝmasun (KF 9b/6, 67b/6, 91b/3, 92a/1), bakmak (şZ 3/18), bak (şZ 7/14), baĝardı (BM 31b/6), baĝar (BM 31b/6), baĝtı (BM 39b/4), baĝar (BM 39b/4), baĝardur (İM 17b/3), baĝgıl sn (İM 25a/3)

38. Bakış “bakış”

Hazar (2011: 57), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bakışı (RH 69b/7, 69b/8), bakıştılar “bakışmak, karşılıklı bakmak” (KE 157b/5),

39. Başka “başka” (KT özge)

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Tespit edilen örnekler şöyledir:

başka (MG 99b/5, 109b/9), başka (KH 25/8), başğa (MS 38a/6, 40a/6), başka (MS 21a/1, 25a/5), başkası (MS 21a/2), başka (TZ 26b/10, 90a/1), başka (CC 32a/17, 32b/7), başka, (CCII 61a/16/17, 62a/8, 69b/1/2), başka başka (BVİ 18a/2, 24a/8, 24a/24, 24b/9, 24b/10, 24b/18, 46b/13, 65b/13), başka (BVİ 25b/12, 25b/17, 34a/14, 68b/24), başka (KF 150a/7, 162a/6), başkadan (KF 44b/4), başğa (İM 22a/4), başka (İM 18a/4)

40. Batır- “geçirmek, sokmak” (KT sanç-)

Özgür (2003: 355), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Tespit edilen örnekler şöyledir:

baturdı “geçirmek, sokmak” (KE 108a/7), batırur (BVP 95/3), baturmaz (BVP 97/2).

41. Bal “bal”

Kâşgarlı, Kıpçak, Oğuz ve Suvarların “*bal*” anlamında *bal*, diğer Türklerin *arı yagı* dediklerini kaydetmiştir (DLT I, 1985: 156). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

balıdan (RH 96b/8), bal (RH 9b/4), bal (KH 24/8, 59/2), bal (RS 194a/13, 205b/15), bal şıra “bal şırası, şarabı” (RS 211d/10), aru balı (KK 70b/3), bal (KK 70b/2), kara balı “şeker kamışı balı” (KK 70b/4), bal (TA 16b/11), balını (KE 52b/4), aq bal “arı balı” (DM 6b/9), kamış bal “kamış balı” (DM 6b/9), bal (TZ 25a/6), balavuz “bal mumu” (TZ 21a/5), bal (CC 40b/23), bal (CCII 71a/16), balıdan (CCII 70a/17), bal (BVİ 26a/20, 32a/6, 37a/19, 40b/4, 45b/23, 50b/17, 53b/16, 54b/4, 54b/18, 59a/12, 61b/10, 65a/20, 66a/1, 66a/14, 66b/16, 67b/2), bal bolğay (BVİ 61b/15), bal suvı (BVİ 36a/17, 36b/7, 59a/18, 68a/23), bal birle (BVİ 25a/13, 26a/25, 29a/11, 40b/25, 44a/14, 47a/1, 47a/21, 48b/11, 50b/24, 51b/9, 58b/3, 66a/4, 66b/23, 67a/2, 67b/9, 68a/7, 68a/16), balını (BVİ 19b/25, 51b/2, 61b/7), balıdan (BVİ 67b/10), balsız (BVİ 20a/6), balsız (BVİ 20a/6), bal (Kİ 14/7), bal (GT 139/12, 155/2, 171/7), balına (GT 164/11), balsız (GT 346/9), bal (BM 13b/7)

42. Balçık “çamur”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca kaydıyla vermiştir (DLT I, 1985: 467). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

balçık (RS 193b/2, 202a/4), balçık (KK 66a/10), bakçık (TA 26a/3, 44a/2), balçık (MG 75a/1, 92b/5), balçıkı (MG 75a/8), balçık (KE 153b/7), balçıkını (KE 62a/5), balçıkka (KE 82a/3), balşık “balçık” (DM 2b/14), balşık (TZ 23b/6), balçuk (CC 39b/8), balçık (BVİ 22a/12, 22a/18, 33b/8), balçıkını (BVİ 30b/20), balçık (Kİ 14/12), balçık (GT 134/13, 308/3), balçıkka (GT 150/3, 339/5), balçıkına (GT 249/2), balçık (GT 10b/3), balçık (ŞZ 61/2, 68/8), balçıkdan (İM 10b/8), balçıkdan (İM 11a/1)

Kök ek ilişkisinden yola çıkarak “balçık” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak ele aldık:

balçıklağıl “çamur sürmek” (TA 44a/2), balçıklıq “balçıklı, çamurlu” (KE 62a/4, 62a/4, 72b/6), balçaqladı (Kİ 14/11), balçıkıladı (BM 59a/5), balçıklar (BM 59a/5)

İsim + fiil yapısında olanlar:

balçık bol- “çamurlanmak, çamur olmak” (KE 72b/6)

43. Balık “çamur”

DLT’de kelimenin Oğuz ve Argu lehçelerinde “çamur” anlamında kullanıldığı verilmiştir (DLT I, 1985: 379). Dönemin diğer eserlerinde bu anlamıyla bulunmamaktadır.

Balık (RS 202a/4)

44. panpuķ “pambuk”

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 67). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Panpuķ (Kİ 67/1)

45. Bamuk “pamuk” (KT mamık)

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak kaydetmiştir (DLT I, 1985: 380). Ayrıca kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 25). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bamuk (TA 20a/18), bamuķ (DM 12b/12), pamuķ (RS 202b/20), mamuķnı (KE 5a/3, 8a/7), mamık/mamuk (TZ 29a/11), bambuķ (KF 59b/2, 60a/3, 66b/4, 67b/5, 68a/5,122b/6) bambuğı (KF 102a/5), mamuķ (BVİ 23b/8), mamuķnıñ (BVİ 47a/4), mamuķ (Kİ 57/16), mamuğ (CC 41a/8, CCII 58b/13b), manbuķ (KFT 20b/1, 20b/3), manbuķı (KFT 20b/3), mamuk (İM 93a/7/7, 95a/1), mamuķçıĝa (İM 144a/3)

46. Başmak “Pabuç”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca ve Kıpçak lehçelerine ait olarak kaydetmiştir (DLT I, 1985: 378). Ancak eserin başka bir yerinde Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT I, 1985: 466). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

başmak (RS 194b/30, 205c/7), başmak (KK 71b/7), başmak (TA 20a/8), başmak (TZ 18a/6, 34a/2), başmak (Kİ 16/3), başmak (GT 156/10), başmakım (GT 180/2),

47. batur- “inkâr etmek”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk'ta* Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 16). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

baturdu (Kİ 16/8), (Kİ 16/8), batırdım “gizlemek, saklamak” (CC 8b/21), batırır mên (CC 8b/20), batırmak (CC 8b/22), batırmagıl (CCII 57a/11),

48. Baylavuç “tava” (Kttava)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye 'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 45). Kelime dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Baylavuç (TZ 23b/9)

49. Bayram “bayram”

Kâşgarlı Mahmud kelimenin kökenini bilmediğini, Farslarda da işittiğini, ancak Türklerin *badram* demelerine karşılık Oğuzların *bayram* demesinden dolayı kelimeyi Oğuzca olarak kaydetmiştir (DLT I, 1985: 484). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bayram (RS 192b/3, 211c/3), bayramla “bayram etmek” (TZ 26a/2), bayram (KF 61b/5, 108a/1, 136a/3, 140a/4, 146b/5, 176a/6, 191b/2, 191b/6, 192b/4, 192b/5, 193b/2, 193b/4, 194a/4, 196a/3, 239b/7, 247b/1), bayramda (KF 251b/3), bayramı (KF 192a/3, 192a/3, 194a/2, 194a/2), bayramında (KF 192a/5, 193a/1, 193a/1, 193b/6, 250a/2), bayramuñuza (KF 192a/4), bayram eyle- “bayram yapmak” (KF 216a/4), bayram (GT 95/12), bayramında (GT 84/5), bayram (BM 11b/5), bayram (İM 33a/7)

50. Bebek “göz bebeği” (KT karak)

*Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 69). Dönemin diğeri eserlerinde bu anlamıyla bulunmamaktadır.

Bebek (TZ 36a/9)

51. Begen- “beğenmek” (KT bayan-)

*Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 11). Dönemin diğeri eserlerinde bulunmamaktadır.

Begendi (TZ6b/6)

52. Beki “ustura” (KT yülüvüç, yülküvüç, kerey)

*Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 65). Dönemin diğeri eserlerinde bulunmamaktadır. ...

beki (TZ 34a/12)

53. Bekmes “pekmez”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak kaydetmiştir (DLT I, 1985: 459). Ayrıca *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de de kelime “bekmeş” biçiminde Türkmençe olarak verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 21). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bekmes (TA 16b/12), bekmäs (KK 70b/4), bekmes (DM 7a/2), bekmez (RS 211c/10), bekmez (MS 9b/5), pekmez (TZ 15b/9), bekmez (BM 13b/10)

54. Beñiz “beniz” (KT meñiz)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 44). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

beňiz (TA 33a/6), beňiz (RS 205c/37), beňiz (RS 205c/41).

55. Bıçkuç “makas” (KT kıptı)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî’de kelime Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 31). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bıçkuç (TA 24b/13), bıçkıç (DM 9b/13).

56. Mıñar / Bıñar “kaynak, pınar, su gözü” (KT köz)

Kâşgarlı kelimeyi Oğuzca olarak kaydetmiştir (DLT III, 1985: 376). Ayrıca kelime *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 7). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

mıñar / Bıñar (TA 7a/13), (RS 193a/24), mıñardın (KE 151a/4, 151a/7), pıngar (BM 10b/8)

57. bilgü “bilek, bilewü”

Kelime, Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk’ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 18). Kelime dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir ....

Bilgü (Kİ 18/8)

58. Bir ogurda “bir defada” (KT bir avurda)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 31). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Bir ogurda (TZ 15b/12)

59. Biraz “biraz” (KT bir anca)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 128). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

biraz (TZ 7a/6, 62b/6, 89b/2), birez (RH 24a/5, 24a/8, 24b/8, 25a/7, 36b/7, 37a/8, 37a/9, 37b/2, 37b/3, 38a/7, 40b/8, 50b/7), (DM 20b/15), biraz (BVİ 4a/19, 9b/3, 11b/10, 13b/2, 13b/25, 14a/13, 17b/12, 17b/15, 17b/16, 17b/19, 17b/20, 19a/13, 19a/20, 19a/21, 20a/13, 20a/15, 20a/16, 20a/17, 20a/22, 23a/25, 25b/18, 25b/19, 25b/20, 26a/1, 26a/7, 26b/13, 26b/15, 28a/6, 28a/7, 28a/12, 28a/13, 28a/19, 28b/5, 29b/2, 30a/11, 30b/14, 30b/15, 31b/13, 31b/4, 31b/7, 32a/14, 32b/18, 33a/9, 33a/11, 33b/12, 33b/18, 34b/12, 35b/2, 36a/14, 36b/25, 37a/1, 38b/19, 39b/21, 39b/22, 39b/23, 41a/14, 41b/24, 43b/6, 44b/18, 45a/1, 45b/8, 45b/18, 45a/1, 45b/8, 45b/18, 46b/6, 47b/3, 48a/7, 48b/23, 51a/22, 51a/23, 52b/11, 53a/11, 53a/24, 53b/1, 54b/2, 56a/21, 56b/19, 57a/9, 57b/21, 58a/10, 58b/4, 58b/19, 58b/20, 58b/24, 59a/25, 59b/3, 60a/19, 60a/21, 60a/22, 61a/7, 61b/18, 62a/11, 62a/12, 62b/7, 62b/17, 63b/12, 65b/16, 65b/3, 65b/4, 66a/22, 67a/23), (İN 24v/5, 25r/8, 25v/7, 37r/7, 37v/8, 37v/9, 38r/3, 38v/7, 41r/8, 51r/7), (CCII 61a/26/27)

60. Bitig “Muska”

DLT’nin birçok yerinde *bitig* “yazıt, kitap ” temel anlamıyla, Oğuz lehçesinde “*muska*” yan anlamıyla bulunmaktadır (DLT I, 1985: 384). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bitig “yazı, kitap, muska, mektup” (KE 18a/3, 32a/5, 33a/9, 47b/9, 92b/7, 143b/1, 158a/6, 160a/5), bitigler (KE 118b/1), bitiglerini (KE 132a/9, 145a/9), bitigni (KE 33a/9, 108b/6, 120b/3), bitigçi “yazıcı, kâtip” (KE 137b/5), bitik (DM 10b/4, 21a/4/10), bitigimiz (DM 24a/16), bitik (CC 30a/2, 40b/5), bitikçi (CC 25b/26, 40b/11), bitik ostası “hattat, yazı ustası” (CC 45a/26), bitiv (CCII 60a/21/22), bitüvler (CCII 74b/10), bitik (Kİ 19/14)

61. Biz “bez” (KT böz)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 25). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

biz (TA 20b/3), bez (RS 190c/8, 205b/25), yunmuş bez (RS 194b/29), büz (KE 48a/7), bez (TZ 14b/7), bez (Kİ 17/20),

62. Bog- “boğmak” (KT bo-)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 29). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bogdı (TZ 15a/3), boğmağdan (RH 55b/1), boğgıl (TA 37b/6), boğ- (KK 82a/8), boğdı (KK 11b/7), boğmış (KK 12b/4), bodu (Kİ 20/9), boğdı (Kİ 20/15), boguldum (CC 18b/16), bogulur mên (CC 18b/15), bogulmak (CC 18b/17), buvar mên (CCII 81b/24b)

63. Bogun “boyun” (KT bovun)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 63). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Bogun (TZ 32b/7)

64. Boguzla- “boğazlamak” (KT bovuzla-)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 32). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

boguzladı (TZ 16b/2, 50b/1), boğuzladı (KE 2b/2, 90b/1, 94a/6), boğuzlağı (KE 90b/1), boğuzlağıl (TA 35b/13), boğazla- (KK 80b/4), boğazlayacak (BVP 44/1), boğuzlagay sen (BVİ 42a/1, 67a/9), boğuzlap (BVİ 26a/17, 32b/15), boğazladı (Kİ 20/12), boguzgur (CCII 66a/31, 66b/16), boğazlamak (ŞZ 4/46), boğazladı (ŞZ 15/8), boğazlar (ŞZ 19/21), boğazlacı (ŞZ 22/26), boğazlağanda (KF 194b/7), boğazlağay

(KF 194b/5), boğazlasañuz (KF 195a/6), boğazlasun (KF 194a/6, 194a/7, 194b/1, 194b/1), boğazlaya (KF 194b/5), boğuzlamak (İM 367b/6/7), boğuzlamakka (İM 369b/5)

*Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de “boguzladı” kelimesi Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 32). Ek kök ilişkisini göz önünde bulundurarak “boğaz” kelimesinin de Türkmençe olduğunu düşünmekteyiz. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

boğaz (RS 189b/23), boğuz (RS 198c/4), boğaz (TA 21a/13), boğaz (KK 68a/9), boğaz (DM 13a/8), boğuzdağı (BVP 62/5), boğazga (BVİ 51a/9), boğazdaki (BVİ 8b/11), boğazın (BVİ 51a/7, boğazları (BVİ 6a/24), boğuzı (BVİ 43b/8), boğuzına (BVİ 40a/5, 49a/7), boğaz (Kİ 20/11), boğaz (GT 90/11, 336/8, 337/8), boğazını (GT 242/12), boğazı (GT 192/2), boğazın (GT 119/3, 351/9), bogaz (CC 48a/1), boğazda (KF 68a/3), boğazına (KF 89b/2, 232a/3, 232a/4, 232a/6, 237b/2, 240a/5, 240a/6, 247b/5, 247b/5), boğazında (KF 240a/7), boğazından (KF 68a/1)

65. Bok “dışkı, bok”

DLT’de kelime Oğuzca kaydıyla verilmiştir (DLT III, 1985: 129). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

boğ (RS 199b/2), boğ (TA 23a/3), boğ “bok” (CC 48b/13), bogu (CCII 60b/9), boğını (BVİ 65b/6), boğ (Kİ 20/21), boğ (ŞZ 33/14),

66. Bolgay “olaki, belki” (KT bolay)

*Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 128). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bolgay (TZ 39a/10, 69b/9, 69b/10, 69b/11, 89a/10), bolgay (CCII 81a/19b), bolgay kim (CC 30b/23)

67. Böşek “böcek, bit” (KT kandalala)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 14). Kelime dönemin diğerk metinlerinde bulunmamaktadır.

Böşek (TA 12b/6)

68. Böyük “büyük” (KT ulu / ulug)

Özgür(2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir. Eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

büyük (BVİ 8a/2, 8a/3, 8a/16, 8a/21, 8b/8, 9a/9, 9a/22, 9a/24, 9b/9, 13a/10, 15b/13, 15b/21, 16a/1, 31a/4), büyüklüküne (BVİ 8a/4), büyükrek (BVİ 9a/11, 9b/7), büyük (ŞZ 38/15), büyükdür (ŞZ 65/3), büyük (KE 30b/7, 61a/5, 87a/1, 40b/1, 41b/1/1, 86b/9, 87a/1, 30b/7, 40b/1, 41b/1, 86b/9, 41b/1), békiklik “büyük” (CC 53a/23), békik “büyük, yüce” (CCII 58a/34, 61b/8/9, 65b/26), beyüklüki (GT 348/1)

69. Bugavı “bukağı” (KT buvavı)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 56-57). Kelime dönemin diğerk eserlerinde bulunmamaktadır.

Bugavı (TZ 29b/1)

70. Bugday “buğday” (KT buday)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 56). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bugday (TZ 29a/3), (KE 41b/3, 77a/1, 117a/1), buğdaynı (KE 24a/2, 25b/4, 98b/3), buğdayka (KE 43a/7), buğday başı (KE 41b/3), buğday renklig (KE 76b/9), buğda (RS 194a/3), buğday (RS 202b/15), buğday (TA 10b/1), buğday (KK 71a/7), buğday

(DM 6a/9), buğday (BVİ 37a/25, 38b/11, 39a/2, 39a/3, 40b/10, 56b/15, 59a/8), buğdaynıñ (BVİ 42b/6), buğdaydan (BVİ 38b/11), boğday (Kİ 20/13), boğday emlü (Kİ 20/14), boğday (GT 171/4, 174/1, 178/6, 271/6), bugday (CC 55b/2), bogday (CCII 57a/22/23), buğday (ŞZ 43/13), buğday (KF 211b/5, 236b/4, 242a/5, 245a/6), buğdaydan (KF 211a/1), buğday (BM 12b/4), buğday aş “ buğday çorbası veya yemeği” (BM 13b/4), buğday (KFT 20a/46, 1b/76, 1b/83/83), buğdayı (KFT 19b/20), buğdayum (KFT 19a/14, 19a/34, 19a/39), buğdayuñ (KFT 19b/12, 19b/13), buğday (İM 11a/4, 41b/1, 41b/2, 41b/3), buğdayğa (İM 29b/8), buğdaynı (İM 18b/2)

71. Bu kez “bu defa”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 22). Dönemin diğeri eserlerinde görülmemektedir.

Bu kez (Kİ 22/15)

72. Bulgak “bulanık” (KT bulanak, tolanak)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 48). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bulgak (TZ 25a/8), bulgak (CC 31a/19)

73. Bulgan- “bulanmak” (KT bulan-)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 49). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bulgandı (TZ 26a/3), bulğadı (KE 43a/8, 53b/7, 129b/8, 130b/4, 133b/1), bulğandı (KE 20b/9, 23b/3), bulğandurdu (KE 132a/8), bolğanuq (BVİ 67a/18), bulğandurdu (Kİ 22/21), bulğaytı (Kİ 23/1), bulganır (CCII 82b/31b)

74. Bul- “bulmak” (KT tap-)

Kelime konu ile ilgili yazılan makalelerde Oğuzca olarak değerlendirilmiştir Batı Oğuzcasında bugün *bul-* standart şekline karşılık Oğuzca olmayan diyalektler ile Azerbaycan ve Türkmen Oğuzcalarında *tap-* biçimi yaygın olarak kullanılmaktadır (Özgür, 2003: 356; Gürer, 2010: 67). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

bulur (MG 70b/9), buldı (MG 4a/6), bulğay (MG 82b/6), bulsa (MG 36a/9), bulup (MG 55b/9), bulmağın (MG 36a/6), bulunur (MG 7b/1), bulunmas (MG 38a/1), buldı (KE 16a/2, 30b/2, 31a/4, 53a/4, 53a/4, 69b/1, 73a/4, 84b/6, 84b/6, 93b/6, 101b/9, 109a/8, 109a/8, 124b/4, 145b/9, 148b/4, 149a/8, 155b/8, 158a/3, 161a/4, 164a/4, 164b/6, 164b/6, 165a/4, 166b/8), bulğan (KE 31a/5), bulmadı (KE 14a/6, 77b/2), bulsa (KE 82a/9), bulduqça (BVP 6/7), buldı (Kİ 22/18), bulma (ŞZ 13/6), buldı (ŞZ 16/19), bulıcı (ŞZ 22/60), buldı (BM 79b/2), bulur (BM 79b/2)

İsim + fiil yapısında olanlar:

nuşret bulğay (MG 82b/6), saltana buldı (MG 4a/6), zafer bulmağın (MG 36a/6), zafer bulsa (MG 36a/9), zafer bulur (MG 70b/9), ārzusın bul- “isteğine kavuşmak” (KE 53a/4), fāyda bul- “faydalanmak” (KE 124b/4), hoş bul- “beğenmek” (KE 161a/4), köni yoluğ bul- “doğru yolu bulmak” (KE 31a/4), ögülmüş bul- “övgüye değer görmek” (KE 109a/8, 109a/8), revā bul- “uygun görmek” (KE 101b/9), sezā bul- “uygun görmek” (KE 164b/6), şifā bul- “iyi olmak, iyileşmek” (KE 149a/8, 155b/8), süçüg bul- “tatlı olduğu görüşüne varmak” (KE 166b/8), tilegini bul- “isteğine kavuşmak” (KE 69b/1), yenig bul- “ucuz olduğu görüşüne varmak” (KE 164a/4), yiñmez bul- “yenilmeyecek kadar kötü olduğu görüşüne varmak” (KE 165a/4), yumşak bul- “yumuşak olduğu görüşüne varmak” (KE 164b/6), zafer bul- “başarı sağlamak” (KE 30b/2, 53a/4, 93b/6)

75. Burtar- “buruşturmak” (KT burtur-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 49). Kelime dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Burtardı (TZ 32b/13)

76. Buruş- “buruşturmak” (KT burtur-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 49). Kelime dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Buruştı (TZ 26a/11)

77. Butar- “buruşturmak” (KT burtur-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 49).

Butardı (TZ 26a/11)

78. Buyur- “buyurmak, emretmek”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT III, 1985: 186). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

buyurdı (RH 8a/3), buyurganı (RH 50b/4), buyruk (MS 2a/5, 2b/2, 11b/2, 23a/5), buyruğına (MS 44b/2, 45b/2), buyurdı (MS 2a/4, 2b/1, 11b/1, 13b/3, 23a/4, 42a/4), buyurmak (MS 5b/1), buyur (RS 186a/10), buyruk (KK 80b/9), buyrukıdır (KK 80b/9), buyur- (KK 80b/8), buyurmak (KK 80b/9), buyruk (TA 46a/2), buyurgıl (TA 37a/5, 46a/2), buyurla- “hediye vb. kabul etmek” (TA 37a/6), buyurur (MG 6a/8), buyurup (MG 58a/7), buyrukı (MG 3a/5), buyruqlarıña (MG 5a/8), buyruk kıl- “emretmek” (KE 120b/9), buyurdı (KE 32a/9), buyruk (DM 10b/4, 21a/10), buyurdı (TZ 17b/5), buyur (CC 15b/3), buyurar mên (CC 15b/1), buyurdum (CC 15b/2, 21a/12), buyurgıl (CC 21a/13), buyurur mên (CC 21a/11), buyuruk (CC 21a/14), buyruhum “buyruk, emir” (CCII 62a/16/17), buyruhun “buyruk, emir” (CCII 62a/18/19), buyruhun “buyruk, emir” (CCII 62a/26/27), buyurdu (CCII 62a/22), buyurur (CCII 62a/13), buyuruk “buyruk, emir” (CCII 62a/24/25), buyur- (İN 8v/3, 51r/4), buyrukına (BVİ 2a/10), buyruk (KF 179b/1), buyrukdur (KF 179b/3),

buyruğına (KF 262a/5), buyur- (KF 81b/3), buyura (KF 263a/5), buyurdı (KF 14a/1, 119a/1, 129b/1, 145b/1, 159b/1, 179b/1, 234b/5), buyurduñ (KF 131a/3), buyurđan (KF 78b/3, 78b/5, 79a/1, 80b/6), buyurđana (KF 180a/1), buyurđandur (KF 187b/3), buyurđanı (KF 79a/4), buyurdı (KF 209b/6, 211a/7), buyurdum (KF 69b/6), buyuruldu (KF 195a/2), buyurulmadılar (KF 138a/6), buyurulmuşdur (KF 83b/1, 83b/2), buyurđ (GT 213/8, 293/12), buyurđuñ (GT 34/5, 213/8), buyurđı (GT 26/3), buyurđıma (GT 35/11), buyurđına (GT 130/4, 182/13), buyurđıl (GT 322/2), buyuruñ (GT 10/11), buyurduñ (GT 43/4), buyurduñız (GT 71/10), buyurtuñız (GT 112/13), buyurdı (GT 5/10, 16/8, 24/11, 33/1, 34/6, 41/6, 54/10, 58/9, 63/2, 65/7, 69/11, 73/4, 77/5, 78/1, 81/12, 84/3/10, 85/7, 95/3, 108/5, 112/11, 121/12, 145/8, 181/9, 183/2, 207/1, 209/11, 219/4, 220/4, 250/10, 251/10), buyurmen (GT 182/10), buyursen (GT 258/9), buyurur (GT 265/5), buyursa (GT 61/9, 267/13), buyurđan (GT 294/1), buyurup turur (GT 156/1), buyurmas (GT 91/12), buyurđ (BM 12b/2), buyurdunguz “buyurmak, emretmek” (BM 45b/1), puyur (ŞZ 7/6), puyurma (ŞZ 10/13), puyurdı (ŞZ 13/46), puyurduk (ŞZ 25/6), buyuruk (KFT 1a/65), buyurđı (KFT 12a/27), buyurdı (KFT 12a/5, 4b/68, 4b/69), buyurduğı (KFT 15b/8), buyurđandan (KFT 14b/19, 3a/10, 3a/53), buyurđay (KFT 10a/10, 10a/7, 15a/9), buyurđaylar (KFT 5a/62), buyurmağay (KFT 4a/19), buyurmağ (KFT 13a/11), buyurmasa (KFT 3a/51), buyurmaz (KFT 9b/12), buyursa (KFT 12b/38, 12b/9, 14b/18, 15b/7), buyurur (KFT 4a/74, 5a/30, 5a/35, 6a/53, 9b/33), buyurđ (İM 29b/4), buyurđı (İM 31b/7, 31b/8), buyurđđa (İM 2a/5), buyurđuñ (İM 12a/5), buyrulur (İM 17a/1), buyurdı (İM 11b/4, 28a/7, 29b/5, 32a/1), buyurmadı (İM 32a/2), buyurmağan (İM 29b/8), buyurmağay (İM 41b/3),

79. Buyurđuk “yelve kuşu” (KT badanah)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 37). Kelime dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Buyurđuk (TZ 19a/13)

80. Bük- “bükmek, eğmek”

Kelime, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 24). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

büker (Kİ 24/17), büküp (MG 102b/4), bükülür (MG 92a/6), bükülüp (MG 8b/5), bükülmeyin (MG 35b/2), bük- (KK 79a/10), bükti (KK 10a/3), bükmiş (KK 12b/4), büker siz (KK 15b/6), bükmedi (KK 17b/2), bükkil (TA 40a/5), bükdi (KE 34b/2), bükse (KE 14a/5), büküb (KE 51b/9, 56b/1, 59a/1, 60b/3, 60b/6), bükti (TZ 8b/6, 24a/8, 41b/10), bükürü (CC 50a/16), bükürü (CCII 58b/13), bükse (BVP 95/1, 95/1), bükmeşe (BVP 94/6), bükse (BVİ 13a/3), bük (ŞZ 9/6), bükdi (ŞZ 16/24), büker (ŞZ 20/10), bükersen (KF 35a/1), bükmek (KF 35a/2)

81. Büre “pire” (KT bürçe)

Kelime Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 14). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

büre (TA 12b/8, bürge (RS 195b/26, 200a/5), bürçe (KF 161b/2), pire (ŞZ 35/25), bürçe (CC 54b/33), (BM 16a/8),

82. Cömerd “cömert” (KT ağı)

Farsça olan kelime *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 36). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

cömerd (TA 27b/6), (KK 30b/2, 67b/12), cömerdlik (KK 30b/3), (KE 51b/4, 91a/2), cömerdlik (KE 51b/3, 57a/4, 90b/9), cömert (TZ 30b/5), comardlık itse (GT 45/3), cömert (Kİ 25/11), comard (CC 49b/6), comart (CCII 75a/7)

83. Cülâh “dokuyucu” (KT toğurçı)

Farça kökenli olan kelime *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 32). Kelime diğer metinlerde görülmemektedir.

Cülâh (TA 25b/3)

84. Çağı/çakı “çakı”

Erenoğlu, konuyla ilgili yazdığı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Oğuz grubu lehçelerinde kullanılan *çakı* biçimine karşılık diğer lehçelerde kullanılan biçiminin *beki* olduğunu belirtmiştir (Erenoğlu, 2010: 356).

Çaku “bıçak” (RS 205a/12)

85. Çağrık “çıkırık”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 22). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Çağrık (TA 18a/11)

86. Çanak “çanak, kap kacak”

Kâşgarlı, kelimenin lehçeler arasında iki kullanımını kaydetmiştir. Genel söz varlığı içerisinde *çanak* “*tahtadan yapılmış tuz vb. şeylerin konduğu kap*” ve Oğuz lehçesinde “*kâse*” için kullanılmaktadır. DLT’de “*kâse, çanak, kap kacak vb*” anlamlarında *ayak* ve *çanak* kelimeleri geçmekte, “*ayak*”ın Oğuzlar tarafından bilinmediği ifade edilmiştir (DLT III, 1985: 381). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

çanağ (MS 29b/3), çanağa (MS 23b/3), çanağ (KK 71b/13), çanağçıdur (KK 62b/12), çanağ (TA 11b/4), çanağ (KE 70a/1, 89b/2), çanağ (DM 10b/2), şanakdağı “çanak” (TZ 43a/5), çanak (CC 53a/5, CCII 60b/2), çanağ (BVP 94/3), çanağdan (BVP 94/4),

çanak (BVİ 12b/24, 28b/23, 41a/16, 47a/1, 51b/4), çanakdan (BVİ 12b/25), çanak (Kİ 26/10), çanak (GT 184/6, 336/13), çanak (ŞZ 42/1), çanak (İM 124a/6/7)

87. Çatal “çatal” (KT bagana)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 39). Kelime dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Çatal (TZ 20b/3)

88. Çeft “çift”

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 35).

Çeft (TZ 18a/7, 62b/5), çift (CC 37a/26),

89. Çek- “çekmek” (KT tart-)

Konu ile ilgili yazılan makalelerde kelime Oğuzca olarak değerlendirilmiştir (Özgür, 2003: 355). *Çek-* Oğuzca şekline karşılık Oğuzca olmayan lehçeler de *tart-* şekli kullanılmaktadır (Erenoğlu, 2010: 357). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

çiker (MG 27b/3), çikgey sen (MG 103a/4), çikgil (MG 9a/8, 65b/6, 94b/9, 95a/7, 95b/5, 102a/5, 102b/4), çiksün (MG 98b/7), çike çike (MG 31a/5), çike bilmegey (MG 99b/8), çikip (MG 43b/2), çikgende (MG 95a/4), çikgenden (MG 103a/7), çikmiş (MG 26a/8), çikmekni (MG 102b/9), çikmekde (MG 102b/9), çikmeki (MG 99b/9), çikmeklik (MG 95a/2), çek (KK 81a/5, 83b/11), çektüm (KK 41b/13), çekti (KK 10a/4, 77b/6), çekiş (KK 77b/8), çekişti (KK 77b/6), çekişir (KK 77b/12), çekişmek (KK 77b/10), çekip (KH 34/3, 49/9, 63/3, 65/4, 70/1), çekmeginden (KH 13/8), çekmek (KH 64/4), çekmemek (KH 68/2), çekse (KH 63/6), çekilmiş (KH 8/8), çekebilmemek (RH 36b/1), çekende (RH 58b/1), çeker (RH 24a/7, 24b/1, 25a/5, 52a/6, 52b/2, 60a/4), çekgende (RH 33a/3, 33a/9, 51b/3, 59a/6), çekgey (RH 20b/2,

20b/7, 21b/9, 23b/8, 30b/9, 38a/7, 40b/5, 41b/2, 47b/4, 49a/6, 51a/7), çekgeysen (RH 48b/1), çekib (RH 24a/5, 84b/2, 98b/5, 101b/6), çekmegey (RH 33b/9), çekmeginden (RH 73b/4), çekmek (RH 16b/2, 21a/6, 99a/5), çekmekden (RH 46a/2, 46b/2, 47b/8, 48b/4, 49b/4, 50a/4, 51a/3, 53b/9, 57a/8, 57b/8), çekmemek (RH 100b/9), çekse (RH 19a/8, 23a/3, 40b/2, 49b/7, 98b/8), çeküb (RH 41b/5, 92b/5, 99b/4), çekilür (RH 27a/8), çekilmiş (RH 70b/6), çekti (TZ 12a/4), çekkil (GT 227/1, 293/11), çektim (GT 208/2), çekti (GT 293/11), çekersen (GT 293/11), çekerler (GT 284/8), çekkeyler (GT 166/1), çekseñ (GT 72/3, 326/5), çekse (GT 315/8), çeker idi (GT 296/7), çekken (GT 305/13), çekip (GT 14/4, 23/3, 69/4, 108/1, 112/2, 113/3, 115/13, 119/13, 146/10, 192/9, 225/11, 234/10, 238/3, 242/1, 264/10, 268/6, 276/4, 284/2, 285/11, 286/13, 309/2), çekiptur (GT 206/6), çekmegen (GT 33/12/13, 296/11), çekmeyin (GT 170/6, 207/13), çekiştirler (GT 331/8), çekişip (GT 314/8), çekmegey (GT 10/5), çeker (BVİ 31a/25, 65b/21), çekmegey (BVİ 2b/5), çeksün (KF 90a/5), çekişdiler (KF 238b/6), çekişmegiçün (KF 261b/6), çekişmek (KF 172b/7), çekişmekden (KF 128b/1), çekişmekden (KF 128b/1), çekti (Kİ 28/1), çekişmek (ŞZ 5/11), çekmek (ŞZ 5/30), çekişir (ŞZ 19/35), çeker (ŞZ 20/1), çekişici (ŞZ 22/39),

İsim + fiil yapısında olanlar:

yaşasına çek- (GT 14/4, 108/1), cevr çek- (GT 119/13, 170/6, 208/2, 268/6, 296/11, 315/8), ğarâmet çek- (GT 225/11), gurbet mihnetin çek- (GT 206/6), ilin çek- (GT 23/3, 113/3), illerin çek- (GT 166/1), kılıçın çek- (GT 309/2, 326/5), meşakkat çek- (GT 285/11, 305/13), mücâhadesin çek- (GT 238/3, 242/1), renç çek- (GT 207/13), tişin çek- (GT 264/10), ya çek- (GT 69/4, 276/4, 296/7), yol çek- (GT 146/10), yükün çek- (GT 72/3), zahmet çek- (GT 33/12/13, 115/13, 284/2/8, 286/13),

90. Çekürge “çekirge” (KT şarınçça)

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT III, 1985: 490). Ayrıca *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’ de de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

çekürge (TA 11b/4), (DM 8a/2, 9b/8), çekürge (TZ 11b/5), (ŞZ 35/26), çekürge (BM 16a/3)

91. Çeper “beyaz benekli”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 17). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Çeper (TA 14a/7)

92. Çetük “dişi kedi”

DLT’ de kelime Oğuzca olarak verilmiştir (DLT III, 1985: 127). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

çetük (RS 195b/29, 199c/21), çetük (KK 69b/9), çetük (TA 12a/7), çetük (KE 152a/7), çetük (DM 8a/4), çetik (DM 8a/4), şetük “kedi” (DM 8a/4), çetük (TZ 19a/11), şetük “kedi” (TZ 43b/3), çetük (Kİ 28/18), çetük (GT 36/4), çetükine (GT 185/11), çetük (BM 15b/5), çetük (İM 114a/2, 116b/5/6)

93. Çıban “çıban, intihaplı yara”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî’de kelime Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 47). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

çıban (TA 35a/3), (RS 204a/6), (BVİ 17a/24, 20b/4, 47a/6, 64b/3, 66b/20), çıbanlar (BVİ 17a/21, 17b/1, 47a/3, 62a/18), çıbanların (BVİ 48b/1), çıbanlar (BVP 121/2, 121/4, 121/7), çıban (Kİ 29/1), (BM 15a/6),

94. Çok “çok” (KT köp)

Özgür (2003: 355-356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

çok (KK 32a/11/12), çok (KH 4/4, 6/2, 6/4, 12/6, 30/3, 34/8, 35/4, 48/6, 66/5, 71/1),
çokı (KH 35/1), çok (MS 5a/3, 5b/2, 26a/4), çokrak (MS 27a/1), çok (RH 24b/5,
68a/4, 70a/1, 82a/2, 84b/8, 85a/4, 91b/9, 100a/3, 102a/4), çokı (RH 85a/1), çok (İN
25r/5), çok (KE 55b/5), çok (GT 40/13, 48/8, 110/10, 154/1, 163/11, 185/8, 295/6,
301/5, 331/3, 332/4), çokdur (GT 154/2, 323/2), çok (BVP 93/2, 118/7, 119/7,
120/4), çok (BVİ 12b/16, 18a/16, 19b/13, 23a/9, 32a/8, 32a/25, 34a/7, 40b/23, 46b/2,
57b/5, 61/17), çok (KF 6a/6, 7b/5, 8a/3, 19a/4, 53a/4, 57b/4, 80a/1, 101a/6, 103a/2,
123b/5, 154b/2, 161b/2, 162b/4, 163b/4, 198a/6, 199a/2, 200a/4, 200b/7, 202a/4,
202b/2, 218a/1, 226b/4, 239b/6, 265a/1, 266a/1), çokdur (KF 4b/6, 4b/6, 257a/4,
257a/6, 257a/7, 257b/1, 266a/7, 266a/7, 266a/7, 266a/7), çoğı (KF 123a/4, 136b/3),
çoğıdı (KF 19a/1), çoğında (KF 123a/2), çoğını (KF 115b/1, 115b/1), çok (Kİ 31/4),
çok (ŞZ 61/2, 69/11), çok (İM 391b/6), çok (KFT 80a/22)

95. Çokur “bir çeşit diken” (KT kokaz)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak
verilmektedir (Atalay, 1945: 22). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Çokur (TZ 11b/12)

96. Çömçe “kepçe”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak kaydetmiştir (DLT III, 1985: 417). Taranan
eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

çömçe (RS 193b/14), çömçe (TA 18b/3), çömçe (KE 53b/8), çömçe (DM 10b/6),
çömçi “çömçe” (TZ 34a/6), çömiç “çömçe, kepçe” (CC 52b/29), çömçe (BVİ 20b/18,
21b/17, 21b/18, 24a/8, 25a/23, 25a/25, 30a/25, 34a/17, 47b/10), çömçe (Kİ 31/13),
çömüç (GT 320/7),

97. Çulhaçı “dokumacı” (KT tokuçu)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 25). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Çulhaçı (TZ 13a/7)

98. Çulpan/culpan “çoban yıldızı” (KT arık tak)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 58).

Çulpan/culpan (TZ 30b/3), çolban (BM 8b/10)

99. Dakı “dahi”

Kâşgarlı, kelime için Türklerin *takı*, Oğuzların *dakı* dediklerini belirtmiştir. Ancak eserinin başka bir yerinde *takı*’nın Türkçede “dahi, daha” anlamında, Oğuz lehçesinde “ile birlikte” anlamında kullanıldığını kaydetmiştir (DLT III, 1985: 226). Biz çalışmamızda /t-/ > /d-/ ünsüz değişimine uygun olarak eserlerde *dakı/dağı/dahı*’yı incelemeye uygun gördük. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

dağı (KK 27a/8, 28b/4), dağı (TA 61a/13, 61b/1/2/5), dağı (MG 103b/9), dağı (TZ 31a/8, 81a/6, 81a/7, 89a/8), dağı (CCII 63b/34-35, 62b/26, 63b/19-20, 62b/21-22, 61a/2-3, 63b/17-18, 62a/15, 62a/11-12, 63b/30, 63b/31, 63b/1, 61b/20, 63a/4, 63b/14-15, 63a/31, 59a/12, 63b/13-14, 63b/19-20, 76a/18-19, 62b/30, 69b/7-8, 61b/13-14, 61a/24-25, 63a/29-30, 63a/19-20, 71a/8, 61b/17-18, 63b/6-7, 74b/2-3, 63b/8-9, 63a/38, 63b/5-6, 63b/11, 63b/25-26, 62a/32-33, 61b/29, 62b/4, 63a/7, 63b/16-17, 59a/5, 61b/5-6, 63a/24-25, 61b/10-11, 61b/10, 63b/13, 74b/18-19, 71a/14, 63a/4, 61b/8-9, 62b/32, 62a/24, 62a/25-26, 57a/23, 63a/28, 63a/24, 62b/34, 62b/33, 62b/8-9, dağın “dahi” (CCII 74b/7, 74b/16-17, 63b/2, 63a/12, 61b/19), dağı (İN 2v/9, 3r/5, 4r/6, 7v/2, 8v/8, 9r/3, 11r/2/6, 23r/1, 28r/4, 43r/9, 47v/5), (BVP dağı (BVP ¼, 1/6, 2/1, 3/2, 3/7, 4/3, 4/4, 4/6, 6/1, 7/2, 7/4, 7/5, 7/6, 7/7, 8/5, 9/5, 9/6, 9/7, 10/1, 10/2, 10/4, 13/1, 13/3,14/1, 14/3, 14/4, 15/2, 25/1, 27/5, 51/7, 53/2, 83/5, 84/6, 85/3, 86/5, 107/6, 114/3, 116/2), dağı (KF 1b/1, 2a/6, 4a/6, 4b/6, 5b/1, 6a/1, 6b/4, 7a/2, 8a/1,

9a/3, 10a/5, 11b/4, 13a/5, 14a/2, 15a/6, 20a/2, 28a/5, 31b/1, 31b/5, 31b/6, 31b/6,
38a/5, 38b/5, 38b/6, 38b/6, 39a/1, 41b/1, 42b/2, 52b/4, 57a/6, 77a/1, 81a/1, 95b/1,
95b/3, 108b/1, 110a/4, 113a/2, 113b/4, 114a/1, 119b/2, 120a/1, 120a/1, 129b/5,
134b/3, 134b/4, 135a/5, 135a/6, 142a/6, 143a/4, 143b/1, 143b/1, 143b/5, 143b/6,
143b/7, 143b/7, 146b/4, 147a/1, 149b/3, 150b/1, 150b/3, 151a/3, 152a/1, 152a/6,
154a/5, 156a/7, 156a/7, 157b/2, 158a/2, 158a/6, 160a/6, 160a/7, 160a/7, 162b/7,
163a/3, 163b/6, 166b/7, 168a/4, 170a/1, 171a/5, 172a/1, 172b/2, 172b/3, 172b/3,
172b/4, 172b/5, 174b/7, 174b/7, 175b/2, 177a/3, 178a/4, 178a/4, 178a/7, 178b/1,
179a/5, 179b/3, 181a/2, 181a/3, 185b/1, 185b/5, 185b/5, 185b/6, 188a/5, 188b/5,
193b/6, 194a/4, 195a/1, 195b/1, 195b/3, 196a/2, 196a/3, 196a/3, 196b/5, 197a/4,
198a/1, 198a/1, 198a/2, 199a/4, 199a/5, 199a/6, 199b/2, 200b/3, 201b/1, 205a/5,
205a/5, 206a/1, 206a/2, 206b/4, 208a/2, 210b/7, 210b/7, 210b/7, 211a/1, 212a/3,
212a/4, 212a/7, 212b/1, 212b/2, 212b/7, 213a/1, 213a/1, 213a/1, 213a/2, 213a/2,
213a/2, 213b/6, 214b/5, 214b/6, 214b/6, 215a/3, 219a/2, 222a/6, 222a/7, 222b/2,
222b/4, 223a/4, 224b/3, 224b/7, 225a/5, 230b/2, 231b/2, 231b/5, 232a/3, 233a/2,
233b/7, 235a/4, 235b/2, 236b/2, 236b/4, 237a/3, 239a/1, 239a/4, 240a/5, 241a/5,
241b/2, 241b/7, 242a/1, 242b/2, 242b/7, 243a/6, 244a/3, 244a/4, 244a/6, 244b/3,
246a/3, 246a/6, 246b/1, 246b/2, 247a/3, 247a/4, 247a/7, 248a/5, 251b/5, 252a/5,
252b/1, 252b/7, 252b/7, 253a/7, 255a/5, 255a/5, 255a/6, 258a/2, 260a/7, 262b/4,
263b/1, 264a/6), dağı (GT 4/3/7/8, 5/1/5/11/13, 8/1/7/12, 9/10, 11/5, 16/3/4, 18/2/13,
19/11, 20/1/8/12/13, 21/3/8/9, 22/1/2/9/10, 23/5, 26/2/12/13, 28/5, 29/1/2, 30/13,
31/4/10, 32/1/9, 33/12, 34/10/12, 35/11, 36/13, 37/10, 38/1, 39/8, 41/1/6/8/12, 43/5,
44/1, 45/6/9/12, 46/13, 47/2/10, 48/2/8/9/10, 49/12, 50/5, 51/8, 52/9/11, 54/6/9,
55/7/11, 56/8/12, 57/10/11, 58/11, 60/4, 62/1/8, 64/3, 65/2/6, 66/3/6/7/12, 67/11,
68/10/13, 70/12, 71/2/9/12, 73/6/7, 74/8, 75/10/12, 77/9, 78/2, 79/1/5/7/8, 81/2,
82/2/5/12, 83/4, 84/6/8/13, 86/1/2, 87/2/3/4/5/8, 88/11/12/13, 89/3/11, 90/10, 94/7/13,
95/3, 96/13, 98/10, 100/2, 101/2/5/12, 103/1/9, 104/13, 105/13, 107/5/8, 108/2/4,
109/4/6/13, 110/3/5/13, 111/2, 113/2/7, 114/3/5/6/9, 115/10, 116/1/10, 117/3, 118/8,
120/9, 121/2/12, 122/2, 123/4, 124/1/2/9/10, 125/2/7, 126/10/11, 127/1/2/4,
128/6/9/11, 130/12, 132/2/7, 134/4/5/11, 135/2/12/13, 136/12, 137/13, 140/8,
141/3/5/7/9/13, 144/6/8/12, 145/1, 146/11/13, 148/2/4/6, 149/5/12, 150/1/7/13,
152/11, 153/2, 154/10, 155/5/13, 156/11, 158/7/12, 159/5/11, 160/1/3/4, 166/2/11,
167/1/2/7/10, 168/3, 171/9/12, 172/2/6, 173/1/7/13, 174/4, 178/6, 179/3, 181/5,
183/2/10/11, 184/2/6/7/11/12, 185/9/11/13, 188/9/11, 192/2/10, 193/6, 194/3,

195/3/12, 196/12, 197/8, 198/3/12, 201/3/7/13, 202/1/6/7, 203/11, 204/3/12/13, 205/8, 207/1, 208/1/11, 209/2/3/13, 210/6/13, 212/7, 213/1/13, 214/4, 216/4/6/9/13, 217/11, 219/5/11/13, 220/4, 221/10/11/12, 222/11/12/13, 223/3/4, 224/2/13, 225/3, 226/6, 227/6/12, 228/8/13, 229/2, 230/13, 232/8, 233/6/10, 235/5, 236/9, 237/5, 239/13, 240/5, 241/1/4/12, 242/10, 243/10/11, 244/13, 245/1/10/11, 246/13, 248/11, 249/7, 251/1/7/11, 252/3, 253/9, 254/5/8, 255/2/5/9/10/12, 256/1/5/11, 259/2/4, 260/10/11, 261/5/6/12, 262/1, 263/5/12, 264/8, 265/8/12, 266/9, 267/5, 269/2/6/10, 270/12, 272/4, 274/6, 278/7/9/11/12, 279/10, 280/1/3/4/11, 281/6/8/11/13, 282/1/6, 283/10, 285/4/5, 286/11, 287/2/9, 288/8, 289/4/13, 293/2/6/7/11, 294/8/13, 295/1/3/5/9/11, 296/6/7/8/12, 297/4/10, 298/7, 299/7/8/9, 300/11, 301/3/8/9/10/11/12, 302/7/11/12/13, 303/1/9/11, 304/4/6/11/12, 305/10, 306/2/9/10, 307/3/10/12, 308/2/6/10, 309/5/10/12/13, 310/1/4/9/10/12, 311/1/8/9/12, 312/5/6/11/13, 313/2/4/12, 314/4/9/12, 315/2/3/4/5/6/11/12/13, 316/4/5/8/9/10/12, 317/3, 318/9/11/12, 319/13, 320/9/10, 321/10, 322/7/13, 323/6/8, 324/6, 326/11, 327/10, 328/5/7, 329/11, 330/11/12, 331/6/11, 332/2, 333/1, 334/9, 335/11, 336/9, 337/6, 339/7, 340/2/5, 341/9, 342/10, 343/6, 344/13, 345/5, 346/3, 348/12, 349/6/11, 352/4/9/13, 353/6, 354/4/13, 355/1/2), daği (ŞZ 46/31, 60/1, 60/10, 63/10, 67/10,), daği (KFT 11b/4, 10a/1, 10a/10, 10a/12, 10a/16, 10a/17, 10a/26, 10a/29, 10a/3/4, 10a/30, 10a/32, 10a/37, 10a/39, 10a/40, 10a/42, 10a/45, 10a/5, 10a/50, 10a/6, 10a/9, 10b/1, 10b/12, 10b/2, 10b/24, 10b/25, 10b/40, 10b/41, 11a/16, 11a/18, 11a/21, 11a/23, 11a/23, 11a/24, 11a/25, 11a/28, 11a/28, 11a/28, 11a/3, 11a/36, 11a/38, 11a/38, 11a/5, 11a/6, 11b/10, 11b/13, 11b/14, 11b/28, 11b/28, 11b/31, 11b/33, 11b/36, 11b/37, 11b/38, 11b/42, 11b/5, 11b/53, 11b/7, 11b/7, 11b/9, 12a/1/2, 12a/20, 12a/23, 12a/30, 12a/38, 12a/40, 12a/49, 12a/5, 12a/6/6, 12a/9, 12b/15, 12b/21, 12b/27, 12b/29, 12b/3, 12b/33, 12b/36, 12b/37, 12b/38, 12b/4, 12b/42, 12b/46, 12b/7, 13a/1, 13a/14, 13a/19, 13a/20, 13a/22, 13a/27, 13a/3, 13a/32, 13a/34, 13a/4, 13a/49, 13a/51, 13a/8, 13b/10, 13b/12, 13b/18, 13b/19, 13b/2, 13b/20, 13b/36, 13b/37, 13b/40, 13b/43, 13b/47, 13b/50, 13b/52, 14a/12, 14a/19, 14a/23, 14a/26, 14a/3, 14a/31, 14a/37, 14a/45, 14a/5, 14a/9, 14b/10, 14b/13, 14b/14, 14b/16, 14b/17, 14b/18, 14b/2, 14b/23, 14b/30, 14b/32, 14b/47, 14b/5, 14b/6, 15a/15, 15a/15, 15a/20, 15a/41, 15a/53, 15a/53, 15a/55, 15a/56, 15a/6, 15b/2, 15b/23, 15b/25, 15b/26, 15b/27, 15b/29, 15b/34, 15b/36, 15b/4, 15b/40, 15b/44, 15b/46, 15b/52, 15b/6, 15b/7, 16a/1, 16a/19, 16a/3, 16a/30, 16a/53, 16a/8, 16a/9, 16b/11, 16b/13, 16b/28, 16b/28, 16b/3, 16b/30, 16b/37, 16b/38, 16b/39, 16b/41, 16b/44, 16b/46,

16b/47, 16b/51, 16b/6, 17a/11, 17a/12, 17a/14, 17a/26, 17a/3, 17a/33, 17a/36, 17a/48, 17a/50, 17a/8, 17b/1, 17b/13, 17b/15/16, 17b/17, 17b/18, 17b/19, 17b/20, 17b/23, 17b/28/29, 17b/32, 17b/34, 17b/35, 17b/4, 17b/5, 17b/6, 17b/8, 17b/9, 18a/10, 18a/2, 18a/20, 18a/24, 18a/35, 18a/40, 18a/43, 18a/47, 18a/51, 18a/54, 18b/21, 18b/23, 18b/4, 18b/52, 18b/6, 18b/6, 19a/20, 19a/26/26, 19a/54/54, 19b/23, 19b/24, 19b/33, 19b/37, 19b/54, 19b/55, 19b/58, 19b/58, 19b/9, 1a/19, 1a/20, 1a/33, 1a/43, 1a/55, 1a/59, 1a/61, 1a/68, 1a/70, 1a/8, 1b/13, 1b/2, 1b/32, 1b/33, 1b/45, 1b/45, 1b/49, 1b/5, 1b/51, 1b/54, 1b/56, 1b/63, 1b/69, 1b/79, 20a/19, 20a/27, 20a/3, 20a/36, 20a/41, 20a/45, 20a/47, 20a/52, 20a/53, 20a/54, 20a/55, 20b/17, 20b/24, 20b/31, 20b/33, 20b/38, 20b/51, 2a/20, 2a/23, 2a/3, 2a/34, 2a/39, 2a/43, 2a/47, 2a/51, 2a/55, 2a/59, 2a/60, 2a/67, 2a/72, 2a/8, 2a/82, 2a/85, 2b/1, 2b/12, 2b/24, 2b/33, 2b/34, 2b/41, 2b/46, 2b/52, 2b/68, 2b/70, 2b/71, 2b/80, 2b/9, 33a/77/78, 3a/2, 3a/21, 3a/35, 3a/36, 3a/4, 3a/47, 3a/48, 3a/49, 3a/52, 3a/61, 3a/68, 3a/7, 3a/82, 3a/9, 3b/17, 3b/20, 3b/22, 3b/23, 3b/24, 3b/25, 3b/27, 3b/3, 3b/34, 3b/36, 3b/39, 3b/40, 3b/43, 3b/46, 3b/47, 3b/5, 3b/54, 3b/7, 3b/70, 3b/72, 3b/78, 3b/82, 3b/85, 4a/3, 4a/57, 4b/2, 4b/20, 4b/21, 4b/22, 4b/30, 4b/50, 4b/52, 4b/54, 4b/56, 4b/57, 4b/66, 4b/77, 4b/8, 4b/82, 5a/14, 5a/15, 5a/26, 5a/27, 5a/29, 5a/30, 5a/30, 5a/41, 5a/44, 5a/60, 5a/64, 5a/84, 5b/11, 5b/12, 5b/2, 5b/20, 5b/25, 5b/26, 5b/28, 5b/31, 5b/36, 5b/4, 5b/45, 5b/49, 5b/54, 5b/55, 6a/10, 6a/15, 6a/23, 6a/28, 6a/35, 6a/4, 6a/44, 6a/45, 6a/6, 6b/10/11, 6b/11, 6b/13, 6b/2, 6b/20, 6b/26, 6b/33, 6b/37, 6b/44, 6b/46, 6b/5, 6b/50, 6b/51, 6b/52, 6b/53, 6b/9, 7a/1, 7a/14, 7a/17, 7a/19, 7a/20, 7a/29, 7a/3, 7a/39, 7a/4, 7a/41, 7a/42, 7a/5, 7a/52, 7a/53, 7b/1, 7b/10, 7b/18, 7b/2, 7b/21, 7b/21, 7b/27/27, 7b/3, 7b/3, 7b/31, 7b/38, 7b/38, 7b/4, 7b/40, 7b/42, 7b/48/48, 7b/50, 7b/53, 7b/54, 7b/6, 8a/1, 8a/13, 8a/14, 8a/2, 8a/21, 8a/3, 8a/3, 8a/31, 8a/41, 8a/5, 8a/50, 8a/54, 8a/55, 8a/56, 8a/56, 8a/6, 8a/8, 8a/9, 8b/10, 8b/14, 8b/18, 8b/18, 8b/19, 8b/2, 8b/20, 8b/3, 8b/31, 8b/4, 8b/5, 8b/7, 9a/15, 9a/29, 9a/34, 9a/34, 9a/38, 9a/39, 9a/8, 9b/10, 9b/13, 9b/13, 9b/15, 9b/16, 9b/28, 9b/29, 9b/3, 9b/34, 9b/40, 9b/40, 9b/41, 9b/43, 9b/45, 9b/47, 9b/48, 9b/51, 9b/52, 9b/52, 9b/7, 12a/25)

100. Dağuk “tavuk” (KT dağık)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

dağuk (TA 11a/9), tavuk (DM 11b/15, 23b/6), (RS 197a/12, 200b/9), tağuk (RS 199c/16), tavuk (RS 197a/13), tavuk (KE 21a/5, 21a/6, 168b/7), tağuk (KE 169b/6, 169b/7), tavuk (TZ 15b/8), tavuk (BVİ 43b/12, 58b/6, 58b/8, 60a/5, 67a/8, 68a/11), tavuk (ŞZ 35/34), tavuk (CC 55a/16), tuğuk (BM 17a/4),

101. Dânişmend “din bilgini”

Farsça kökenli olan kelime *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 31). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

dânişmend (TA 24b/5), dânişmendni (GT 232/13)

102. De-/di- “demek, söylemek” (KT ayt-)

Konu ile ilgili yazılan makalelerde kelime Oğuzca olarak değerlendirilmiştir. (Özgür, 2003: 356; Erenoğlu, 2010: 358). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tir (MG 85a/8), tirlir (MG 81b/3/6, 82b/9, 86a/2, 87a/4, 88a/2, 104a/7/9, 105a/9, 111b/9), tidi (MG 5a/2), tidük (MG 85a/2/3), tidiler (MG 58b/6, 101b/7), timişler (MG 63b/3, 92b/3, 93a/1/3/4/6), tiseñ (MG 65b/1), tiyü (MG 5a/7), tip (MG 5a/2, 18b/5, 20b/7, 21b/5, 22b/1, 25a/1, 35b/1/3, 36b/2, 37a/1, 41a/9, 43a/5, 48b/9, 58a/6/8, 60b/9, 64a/5, 69b/4, 76b/1/2, 80b/7, 87b/5, 100b/2/4, 101b/9, 102a/1, 103a/3, 104a/4, 111a/5), timegeyler (MG 76a/6, 84a/7), timek (MG 11b/3, 38a/6, 85a/9, 85b/1), timekdin (MG 38a/7), timeklik (MG 85b/1), demiş (KK 12b/3), didigimiz (KH 45/5), didigümüz (KH 52/7), didigümüz (KH 17/5), didügümüz (KH 15/2, 40/9, 51/9, 52/2), didükleri (KH 16/9, 17/8, 19/7, 19/9, 24/2, 27/7, 32/5, 33/1, 33/4, 33/9, 33/9, 34/6, 34/9, 35/3, 35/5, 35/8, 35/9, 38/5, 38/7, 43/7, 50/8), didükleridür (KH 32/4), dimek (KH 17/1), dirler (KH 4/7, 18/3, 22/5, 22/7, 23/1), diyip (KH 66/1), diyüp (KH 34/4),

didi (MS 15b/2), didüğümüz (MS 13b/5, 17b/1, 18a/6, 12a/2, 11a/3, 11b/2, 12b/4, 13a/5, 13b/1, 14b/5, 16a/2, 18a/1, 27a/2, 2a/2, 2b/6, 30b/5, 44b/2, 46a/5, 47a/3, 4a/3, 4b/5, 5a/3, 6a/3, 6a/6, 6b/3/5, 7b/2, 17a/5, 12a/3/6, 12b/2, 14a/4, 15b/5, 16b/4, 16b/6, 18a/2, 18b/2, 19a/1, 19a/2, 26b/5, 27a/3, 27a/5/6, 27b/3, 30a/5, 38b/3/4, 42b/1, 42b/3, 42b/6, 43a/1/2, 44b/3, 45b/1, 45b/2, 46a/2, 46b/2, 46b/5, 47a/5), didüğümüzden (MS 21a/6, 21b/5), digen (MS 16a/1, 22a/6, 42a/4, 45a/3, 45a/3/5), digenümüzden (MS 21a/4, 22a/1), demek (MS 10b/5, 16b/3, 20b/3/3/3, 20b/4/4, 44b/5, 5a/5, 5b/3), dimekdür (MS 10a/6, 11b/5, 17a/3), didi (RH 39a/4, 3b/2, 10a/9, 10b/3, 10b/6, 39b/1, 40a/8, 41b/9, 4a/3, 5b/9, 6a/3, 6a/8, 7a/3, 7a/9, 8b/5, 8b/5/6), didigümüz 90a/8), didiler (RH 23b/4, 27a/6, 27a/8, 7a/5, 9b/5), didüğimiz (RH 43b/7), didüğümüz (RH 19b/4, 19b/9, 21a/5, 27b/5, 44a/5, 44b/3, 45a/4, 45b/3/4, 46a/1, 74a/6, 75a/9), didüğümüz (RH 87b/8), 20a/3, 22a/4/5, 94a/2, 93b/6), didük (RH 31a/5, 56b/5), didükleri (RH 75a/4, 84b/8, 93a/4, 75b/3, 76a/9, 76b/2, 78b/5, 80b/3, 83a/6, 83b/2, 83b/5, 84a/1, 84a/9, 84b/5, 85a/3, 85a/5, 85a/7, 85b/1, 86b/7, 86b/9, 89a/7), didükleridür (RH 83a/4), didüklerimizi (RH 93b/4), demek (RH 20a/2, 44b/4/4, 45a/5, 75a/4), dimişler (RH 23b/3), dirler (RH 18a/6), dirler (RH 20a/1, 75b/7, 20a/2, 20b/6, 21a/5, 22b/2, 24a/3, 24a/4/4, 24b/6, 25b/1, 26a/6, 26b/7, 32b/4, 37b/7, 38b/2, 41b/6, 43b/4, 68a/6, 78a/1, 78a/3), diyerler (RH 17b/9, 25a/9, 29a/8, 38b/4/5/6, 25a/9, 43b/4/5/6/6, 44a/6), diyib (RH 11b/2, 24b/2, 24b/9, 36b/1, 27b/1), diyip durur (RH 67a/5), 4b/9, 84b/3, 8b/1, 9b/9, 10a/1, 10b/8, 11a/9, 9a/1, 39a/7), tib “demek” (RH 2b/3), tidi (RH 4a/8, 4b/4, 5a/1, 5a/5, 5a/9), tidüğümüz (RH 17a/2), timek (RH 8b/9), tirlir (RH 23a/5, 32a/9, 34b/1, 43b/9, 77b/8), tiyib (RH 1b/9, 2b/8, 2b/9, 3a/1, 3b/9, 4b/6, 15b/1, 15b/4, 16b/8, 42a/8, 42a/9, 42b/2, 43a/5, 68b/9), tiyüb (RH 14b/9), de- (İN 4r/2, 4v/3, 5r/9, 6r/9, 6v/3, 18r/9, 19v/6, 20r/4/9, 20v/1/2/3, 21r/6, 21v/5, 22v/4, 45r/4, 45v/5, 57r/5), dep (İN 25r/2), deyip (İN 25r/9), tidi (KE 73b/5, 73b/6, 120a/4, 132b/5, 136b/6, 137a/2, 138a/6, 140b/6, 154b/2, 162b/2, 168a/3, 169b/2, 170a/1, 170a/4, 171a/1), tigen (KE 73b/5), tip (KE 46b/4), tiyü (KE 136b/1), āmin ti- “öyle olmasını dilemek” (KE 136b/6), dedi (TZ 29b/12, 82b/10, 82b/11), deyor “diyor” (82b/11), didi (TZ 82b/10, 82b/11), diyor (TZ 82b/11), dēgelim (CCII 73a/17), dēptir sēn (CCII 82a/24b), dirler (BVP 103/7, 21/1, 31/2, 83/7, 102/5, 53/1, 70/3, 79/1, 79/1, 42/3, 100/6, 118/5, 102/7, 103/2, 103/6, 104/3, 105/3/4/4, 108/1, 111/2, 114/7, 116/4, 116/4/4, 118/6, 120/7, 29/7, 31/4, 34/4, 35/7, 36/1, 36/3, 37/4, 38/4, 40/1, 40/2, 40/5, 41/6, 52/7, 53/6, 54/4, 55/3, 55/4, 57/1, 57/3, 57/4, 57/6, 59/4, 61/2, 61/4, 62/2/3, 65/2, 66/6, 69/1, 69/4, 72/3, 72/4, 72/6, 73/7, 74/3, 75/1, 75/2,

77/2, 78/4, 79/3, 82/5, 83/1, 83/4, 79/5), didi (BVP 2/6, 3/2), didük (BVP 99/6, 99/7, 99/7, 100/1), dise (BVP 29/3), diyip (BVP 42/7, 43/4, 55/1, 99/4), diyüp (BVP 3/5, 3/6, 6/5, 41/4, 54/3, 54/6, 70/6, 72/5, 73/1, 73/2), didükümüz (BVP 20/1, 49/4, 50/3, 65/7, 66/1, 68/6, 79/6, 80/5), didükleri (BVP 56/3), dimegeysin (BVP 85/4), dimek (BVP 58/4), deyince (BVİ 17a/11) demek, dir biz (BVİ 37b/20), dirler (BVİ 3b/11, 4b/14, 4b/23, 4b/25, 5a/18, 5b/2, 5b/3, 5b/4, 5b/11, 5b/17, 6a/1, 6a/3, 6a/6, 6a/13, 6a/15, 6a/17, 7a/4, 7b/5, 7b/10, 7b/14, 7b/17, 7b/20, 8a/3, 8a/5, 8a/6, 8a/7, 8b/2, 8b/4, 8b/8, 8b/9, 8b/25, 9a/9, 9a/12, 9a/24, 9b/5, 9b/11, 9b/17, 9b/18, 10a/1, 10a/3, 10a/7, 10a/19, 10b/1, 10b/6, 10b/7, 10b/9, 11a/2, 11a/4, 11a/8, 11a/10, 11a/18, 11b/9, 11b/10, 14b/17, 15a/4, 15a/5, 15a/6, 15a/10, 15a/15, 15a/12, 15a/21, 15a/22, 15b/13, 16a/4, 16b/9, 16b/18, 17a/6, 17a/7, 17a/19, 17b/5, 17b/15, 17b/21, 20a/9, 23b/21, 26b/9, 26b/25, 27a/22, 27b/9, 28a/14, 28b/1, 31a/9, 32b/22, 33a/2, 33b/11, 35b/7, 35b/8, 35b/15, 35b/16, 35b/17, 37b/20, 38b/8, 48b/3, 53b/10, 55a/17, 55b/7, 55b/22, 62a/14), dimegey sin (BVİ 11b/20), tirlir (BVİ 16a/9, 38a/10, 38a/25, 44b/2, 54a/24, 54a/25, 54b/25, 65a/19), tidi (BVİ 1b/11), tidük (BVİ 14b/10, 14b/12, 14b/13), tiseñ (BVİ 22b/4, 22b/22), tip (BVİ 1b/9, 1b/13, 2a/8, 2a/13, 2a/14, 2a/18, 6a/12, 6a/18, 6a/19, 6a/21, 7b/13, 7b/15, 7b/17, 7b/25, 8a/11, 8b/8, 9b/19, 9b/21, 9b/22, 10a/8, 14b/8, 14b/9, 25b/12, 25b/14, 31a/19, 32b/24, 34a/4, 35b/7, 35b/9, 35b/11, 35b/12, 35b/13, 37b/5, 37b/20, 55b/4, 64b/8, 64b/9, 64b/10, 64b/12, 64b/13, 64b/22), tidüğümüz (BVİ 3b/6, 7a/9, 7a/15, 9a/4, 9a/6, 9a/20, 10b/10, 10b/15, 20b/2, 22b/13, 23b/22, 26b/9, 27a/17, 27b/13, 28a/1, 28b/1, 31a/5, 32a/11, 32a/22, 32b/12, , 32b/17, 33a/20, 39a/6, 52a/13, 63a/4), didi (KF 13a/2, 13a/4, 18b/3, 20b/6, 21a/4, 71a/6, 72a/5, 96b/6, 121a/6, 121b/2, 121b/3, 131a/5, 132a/6, 132a/6, 132a/6, 132b/1, 133b/2, 209a/5, 227b/6, 228a/1, 234a/5, 235a/2, 235a/4, 248b/1, 257b/3, 260a/1), didiler (KF 46b/6, 79b/6, 127b/5, 165a/1), digen (KF 48b/6, 49a/2, 68b/3, 68b/6, 101a/3, 105b/1, 107a/6, 107b/6, 108a/3, 138b/1), dimek (KF 40b/2, 146a/6, 182b/7, 183a/1), dimekde (KF 151a/2), dimekden (KF 176a/3, 176a/4), dimekdür (KF 196a/7), dimesün (KF 145b/1, 147a/3, 151a/2, 161b/4, 161b/7), dimezden (KF 145b/3), dir (KF 83b/2, 114a/2), dise (KF 18b/4, 140a/3, 142a/5, 147a/1, 162a/1, 162a/2, 165a/7, 190a/6, 228b/4, 228b/6, 228b/6, 254a/6), disün (KF 110b/1, 110b/1, 114b/1, 114b/3, 114b/4, 138b/6, 139a/1, 139a/4, 139b/1, 139b/2, 139b/4, 139b/6, 140a/2, 140a/3, 140a/4, 140a/7, 140b/5, 140b/6, 141a/3, 141a/5, 141b/5, 142a/1, 142a/4, 145b/1, 145b/2, 146a/5, 147a/1, 147a/1, 147a/2, 147b/6, 148a/7, 150a/2, 154b/6, 157a/2, 178b/6, 182a/5, 182b/3, 193a/5, 193a/5, 194b/7, 199a/4, 223a/1, 223a/3, 223b/3, 223b/4,

223b/5, 226b/4), disünler (KF 156b/6), diyüp (KF 165a/4, 166a/4, 166a/5, 220a/1), demek (ŞZ 3/18), deme (ŞZ 10/26), demese (KFT 7b/28), dese (KFT 8b/21), didi (KFT 11b/21, 13b/20, 13b/21, 13b/26, 13b/31, 13b/35, 13b/36, 13b/37, 13b/37, 13b/51, 15b/46, 15b/50, 16a/3, 16a/6, 16a/8, 16b/4, 16b/6, 17a/12, 17a/14, 17a/50, 17a/7, 17b/15, 17b/15, 17b/4, 17b/55, 17b/56, 18a/24, 18a/25, 18a/26, 18a/38, 18a/38, 18a/40, 18a/47, 18a/52, 19b/49, 1b/38, 1b/51, 2a/82, 3a/22, 4a/51, 4a/55, 4a/61, 4a/64, 4b/15, 4b/17, 4b/18, 4b/44, 4b/48, 4b/83), didiki (KFT 3b/35), didiler (KFT 15a/45, 17b/27, 18a/29, 19a/17), didüki (KFT 11b/23, 10b/33, 17b/21, 17b/26), didükinden (KFT 4b/18, 4b/9), didükine (KFT 15a/27), didükümüz (KFT 10a/22, 1b/25, 5a/10, 9b/25), didüñ (KFT 15a/33, 15a/34), digenden (KFT 3a/83), digeni (KFT 10b/40, 10b/41, 14b/47), digey (KFT 13b/47, 14b/43, 15a/10, 15a/15), dikdi (KFT 13b/50), diken (KFT 15a/23, 2a/25, 2a/28), dikenüñ (KFT 2a/21), diledüki (KFT 9a/13, 9a/9), dilemese (KFT 8a/55), dilese (KFT 3b/46), dileyen (KFT 8a/14, 8b/6, 8b/9), dilinde (KFT 2a/21, 2a/25, 2a/29), dimegey (KFT 19b/6), dimegeyler (KFT 10a/11), dimek (KFT 12a/30, 1b/60, 5a/74, 5a/78), dimese (KFT 18b/21, 18b/29, 12a/14), dimeyince (KFT 4a/50), dimezler (KFT 9b/42, 9b/53), dimişdür (KFT 18b/32), dir (KFT 16a/28, 17a/27, 4a/25, 4a/77, 5a/37, 6a/55, 7b/53, 9b/52), dirilikinde (KFT 15b/28), dirler (KFT 4b/72, 7b/24, 7b/29, 7b/35), dise (KFT 11b/53, 12a/23, 12a/30, 12a/43, 12a/54, 12b/29, 12b/36, 12b/45, 13a/19), diseler (KFT 12a/48, 12b/7, 14a/26, 15b/15, 15b/20, 16b/32, 16b/44), disün (KFT 12a/14), diyen (KFT 11a/52, 16a/40, 16a/41, 3b/39, 3b/44), diyip (KFT 17b/38, 17b/48, 17b/52, 7b/7), diyü (KFT 11a/44, 10a/20, 10a/51, 10b/19), diyüp (KFT 15a/24, 19b/47, 3a/41), dëdiginden (İM 9b/2), dëdügümüz (İM 15a/6), dëmegey (İM 24b/7), dëmegi (İM 14a/1), dëmek (İM 14a/2, 16a/8, 27a/2, 27a/3, 27b/5/5, 34a/4, 36a/2), dëmekden (İM 17b/6), dëmekden (İM 35b/5), dëmeyin (İM 11b/5), dërsën (İM 26a/6)

103. Degül “değil”

Kâşgarlı Argu lehçesindeki *dağ + ol* birleşmesinden oluştuğunu belirtmiştir. DLT’de kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT I, 1985: 393). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

degüldür (RH 79b/1, 10a/3, 11b/9, 28a/3, 70a/6), tegültür (RH 71a/3), degül (MS 34b/1, 41b/2), degüldür (MS 7b/6, 8a/5, 8a/6, 8b/3, 10b/4, 10b/6, 28a/1, 29a/5), degül

(KH 9/4), degüldür (KH 6/6), degül (KK 36b/7, 37b/3), degüldi (KK 37b/9), dögül (MG 18b/5, 20b/8, 37a/1, 58b/6, 69a/2, 81a/2, 85a/6, 86a/3/3/7, 86b/5, 89a/7, 91a/1, 91b/5, 92a/5, 109a/2, 113b/2), döğülsen (MG 63b/7), dögül irken (MG 7a/2), tögül (MG 10b/2), tegil (DM 23a/4), degül (TZ 47a/10, 67b/7, 72a/4), dövül “değil” (CC 36a/28), dövül “değil” (CCII 62b/22, 70b/7/8), degül (İN 5v/9, 7r/6, 7v/9, 10r/1, 10v/3), degül (BVP 31/3, 98/6), degül durur (BVP 119/5), degül (BVİ 4b/24, 13a/25, 27b/10, 31b/10, 39a/3, 41a/6, 66b/8), degüldür (BVİ 17a/22), degül (Kİ 33/4), degül (KF 36a/1, 101a/3, 150a/5, 170a/5, 170a/5, 170a/6, 201b/5, 228a/5, 247a/5), degüldi (KF 47a/2), degüldür (KF 33a/4, 38a/4, 41a/1, 45b/3, 50a/5, 54b/1, 56a/4, 76b/1, 101a/6, 146a/6, 146a/7, 148b/2, 164a/5, 165a/1, 196a/2, 196a/3, 241b/6, 251a/3, 251a/4, 257a/5, 257a/6, 257a/7, 258a/1), degülimiş (KF 251a/5), degül men (KF 145a/6), degül sen (KF 35a/6), degül (GT 7/1, 17/9, 25/11, 31/12, 35/12, 37/2, 42/10, 43/4/6, 47/6, 49/13, 52/13, 56/11, 60/8, 65/5, 72/1, 72/12, 73/1, 79/11, 81/8, 83/4, 87/11, 92/2, 97/4, 98/12/13, 100/10, 102/1, 103/4, 112/4, 120/13, 125/7, 131/4, 133/9, 134/3, 136/10, 137/3, 143/8, 144/9, 149/2, 154/4, 155/1, 157/4, 160/1/11, 163/9, 167/3, 174/12, 182/7, 199/6/12, 214/13, 218/1, 224/5, 226/5, 230/11, 231/9, 233/5, 240/13, 267/8/12, 272/11, 274/13, 277/8 284/5, 285/4, 288/11, 289/3, 291/13, 292/10, 292/11, 293/4, 300/13, 304/4/11, 318/10, 321/3, 322/3, 324/3, 330/1, 331/3, 335/1/12, 338/11, 339/11, 346/3, 347/11), dögül (GT 292/10), dögül men (GT 47/6, 60/8), döğüldür (GT 52/13, 102/1), degül (KFT 11b/28, 13b/46, 15a/11, 15b/29, 15b/30, 17a/28, 17a/29, 18a/32, 6a/28, 6b/27, 6b/35, 7a/41, 7a/52, 18a/26, 2a/83, 18a/33), degüldür (KFT 12a/17, 15a/24, 10b/9, 14b/38, 14b/54, 15a/27, 15a/47, 16a/45, 17a/13, 17a/28, 17a/40, 17b/39, 17b/49, 17b/55, 18a/28, 19a/11, 19a/16, 19a/24, 19a/44, 19a/54, 19b/26, 19b/49, 1a/15, 1a/29, 1a/31, 1a/47, 1a/57, 1b/64, 20a/27, 20a/5, 20a/56, 20b/12, 20b/27, 2a/29, 2a/44, 2a/71, 2b/14, 2b/4, 2b/50, 3a/87, 4b/38, 4b/78, 5a/50, 6a/21, 6a/3, 6a/32, 8a/51, 8b/36, 9a/18, 9a/46, 9b/6), degül (İM 10b/5/6, 14b/2, 15a/5, 16b/6, 31b/3, 31b/8/8, 33b/8, 34a/4, 34a/7, 34b/2, 34b/5, 34b/7, 34b/8, 35a/2, 35a/3, 35a/4, 35a/6, 35b/1, 36a/4, 36b/2, 36b/6, 4a/4, 5a/1, 5a/4, 5b/5, 7b/5, 9b/1, 23a/2, 23b/4), degüldür (İM 10b/3, 23a/3)

104. Degirmen “değirmen” (KT tiyirmen)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 45). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

degirmen (TZ 23b/31), tęgirmen (RS 193b/19, 201c/6), tegirmen (DM 11a/2), tegirmençi (DM 18a/2), tęgirmen (CC 18a/14, 18a/15, 18a/16, 18a/17), tęgirmençi (CC 18a/18), degirmen (ŞZ 41/25)

105. Değiş- “değişmek” (KT deyiş-)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 58). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

değişti (TZ 30b/1), deyişirdi (BM 66b/3), deyişürür (BM 66b/3)

106. Delü “deli”

Kâşgarlı, Oğuzca olarak vermektedir (DLT III, 1985: 232). Konu ile ilgili yazılan makalelerde de kelime Oğuzca olarak verilmiştir (Kaymaz, 2004: 204; Erenoğlu, 2010: 359-360). Oğuz grubu lehçelerinde kullanılan *deli* biçimine karşılık diğer lehçelerde *delbe*, *telbe*, *divana*, *cinni*, *delkuli*, *delduv* gibi biçimleri bulunmaktadır (Erenoğlu, 2010: 360). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

déli (RS 191a/21), dëlü (RS 197a/4), tëlü (RS 203c/9), tëlü kırt (RS 199c/19), teli (TA 27b/2, 35a/5), telice (TZ 6a/11), teli (TZ 33b/4), teli (CC 49b/22), delü (Kİ 33/9), delü (KF 108a/6, 181a/7, 245b/7, 246a/7, 246b/1), delülik (KF 246b/3, 246b/4), delü toğan “atmaca cinsinden yırtıcı bir kuş” (BM 16b/1), dëlü (İM 112b/8)

Ek kök ilişkisinden yola çıkarak “delü” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak ele aldık:

telilendi “delirmek” 9b/12), telürdi “delirmek” (TZ 12a/12), delürdi (Kİ 33/11),

İsim + fiil yapısında olanlar:

delü ol- (MS 6a/6), delü ol- “akıl dengesi bozuk olmak” (KF 44b/3, 103b/4, 248b/7)

107. Deve “deve”

Kelimeyi Kâşgarlı, Oğuzca, Kıpçak, Suvar lehçelerine ait olarak vermiştir (DLT III, 1985: 225). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

dëve (RS 195a/22), tève (RS 199b/14), deve (KK 48a/2, 55b/12, 69b/1), devesidir (KK 55b/12), devekuş “devekuşu” (KK 70a/8), teve (TA 15a/10, 15b/1/2), tevelü “devesi olan” (TA 56a/4), tevesiz “devesi olmayan” (TA 56a/10), deve (KE 2a/3), deve (DM 7a/11, 8a/13), deve kuşu (DM 11b/13), ingen teve “dişi deve” (TZ 7b/6, 36b/1), teve kuş “deve kuşu” (TZ 36b/1), töve “deve” (CCII 60a/28), deve (BVP 50/2, 105/2), deve (Kİ 34/3), deve kuş “deve kuşu” (Kİ 34/6), devâ “deve” (KF 184a/1, 194b/1), teve (GT 116/1, 175/3, 183/7, 273/4), teve durur (GT 51/01), tevedür (GT 293/9), teveniň (GT 51/7), tevege (GT 89/2, 115/3), teveni (GT 51/7), tevede (GT 22/1), tevesin (GT 128/8, 333/5), teveler (GT 111/10), teveçi “deveci” (GT 333/4), teveçiğe (GT 110/13, 111/8), deve (ŞZ 34/28), deve (KFT 18b/34, 18b/35, 18b/39),

108. Dez- “ürküp sürüden ayrılmak”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 34). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Dezdi (Kİ 34/8)

109. Diş “diş” (KT tiş)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 36). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

diş (TZ 18b/11), dişlerğa (RH 77b/7), dişleri (RH 79a/2), dişlerine (RH 77b/3), dişlerniň (RH 78b/7), dişniň (RH 73b/2), dişge (KH 22/7), dişi (KH 10/2, 22/9, 26/2), dişinden (KH 13/5), dişler (KH 17/4, 20/4), dişlerğa (KH 22/4), dişleri (KH 10/3, 22/1, 23/2, 23/5, 23/6, 23/7, 23/8, 24/1, 24/8, 25/5, 25/7, 25/7, 26/4, 27/3, 29/9), dişlerinden (KH 24/6), dişlerine (KH 9/9, 21/9, 23/2), dişlerinüň (KH 13/6, 24/4), azıg diş (RS 189b/17), dişi (BVP 36/4, 105/5, 117/4, 117/5), dişleri (BVP 36/3, 105/6),

dişler (BVP 114/5, 120/6), diş (ŞZ 32/16), diş (KF 72a/2, 77a/1), dişim (KF 72a/1), dişler (KF 71a/1, 76a/1, 76b/5, 76b/6, 203a/6, 203b/2), dişleri (KF 71a/1, 224a/5, 232a/6, 235a/4, 237b/2), dişler (KF 203b/3)

Ek kök ilişkisinden dolayı “diş” kelimesinden türeyen kelimeleri de Türkmençe olarak değerlendirdik:

dişleyici (RH 73a/3, 73a/7), dişler (KH 17/4, 20/4), dişleyici (KH 12/7, 13/2, 28/2), dişlemes (BVP 114/2), dişlemek (BVP 120/2), dişlegen (KF 203b/1)

110. Dört “dört”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

dört (KK 72b/17), dört yüz (KK 73a/4), dört min (KK 73a/12), dört yüz min (KK 73b/5), dört min min (KK 74/1), dört yüz min min (KK 74a/12),

111. Dudağ “Dudak” (KT erin)

Kelime konu ile ilgili yazılan makalelerde Oğuzca olarak değerlendirilmiştir (Özgür, 2003: 356; Hazar, 2011: 57; Kaymaz, 2010: 204). Ayrıca kelime *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’ de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 26). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

dudağ (TA 21a/8), tudağ (DM 13a/6), tutağ (RS 189b/14, 198b/26), dudağı (KH 21/1, 30/7), tuşağı (KH 8/7), tudağı (KE 77b/5), dudağı (RH 41b/2, 77a/4, 82a/6), dudakları (RH 74b/5), tuşağı (RH 70b/5), dudag (TZ 20b/6), dodağ (İN 35v/9, 42r/2), dudakları (BVİ 46a/16, dudakın (BVİ 44a/21), dudakını (BVİ 65a/20), dudakından (BVİ 56b/16), dudağı (BVP 105/2), (ŞZ 32/15), toodak (CC 47b/22)

112. iñen “çok, pek çok”

Çürük, kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir. XIII. Yüzyıla kadar rastlanılmayan bu kelimenin Eski Anadolu Türkçesi döneminde yaygın olarak kullanıldığını belirtmiştir (Çürük, 2011: 413). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

iñentür “çok” (CC2 74a/7) iñen (BVİ 2a/8, 4a/18, 4a/24, 4b/1, 11a/9, 12b/8, 20a/2, 22a/16, 29a/17, 44a/5, 51a/11)

113. duvar “duvar”

Kelime, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk'ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 36). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

duvar (Kİ 36/8), divâr (TA 6b/4), divârı (KE 9b/3), duvâr (DM 3a/10), çuvâr (DM 3a/10), dıvar (CC 50b/25, 51a/26), dıvar ostası (CC 44b/1), divâr (BVİ 65b/22), divârka (BVİ 58a/6), divârdan (BVİ 58b/23), dıwar (BM 10a/7), divâra (KF 56a/1, 58b/5, 109b/6, 162a/3), davâr (KF 62a/1),

114. Düdük “düdük” (KT dümri)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 30). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

düdük (TZ 15b/8), düdük (TA 25b/13, 43a/7), düdük (DM 11b/6), tüdük (BVİ 61a/22, 61a/24, 63a/16), düdük (Kİ 36/10)

Ek kök ilişkisinden yola çıkarak “düdük” kelimesinden türeyen kelimeleri de Türkmence olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

düdükçi (TA 25b/12),

115. Dügme “düğme” (KT tüyme)

*Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 35). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

dügme (TZ 18a/5), tügme (TA 20a/3), tügme (MG 26b/3), tügme (DM 12b/6), tüvme (Kİ 110/9), tüvme (CC 51a/5, 52a/4), tüvdim (CCII 57b/2b, 60b/14), tüver mën (CCII 57b/1b), tüvmedim (CCII 60b/14)

Ek kök ilişkisinden dolayı “düğme” kelimesinden türeyen kelimeleri de Türkmençe olarak değerlendirdik:

tügmelegıl (MG 26b/4), tüvmeledi (Kİ 110/10), tüwmeledi (BM 46b/9), düğmeledi (BM 46b/9), düğmelür (BM 46b/9)

116. Edük “çizme”

*Kelime, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk'*ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 9). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

edük (Kİ 9/15), etik (RS 194b/27), ötük (RS 205c/4), etik (KK 71b/7), edük (KE 171a/6), edük (KF 118a/4, 118b/2, 118b/5, 120a/1, 120b/5, 149a/1), edükde (KF 120b/4, 120b/4), edügi (KF 118a/2, 119a/4, 119b/3, 120a/6, 120b/6, 121a/1), edüğine (KF 259b/5), edüğini (KF 43a/1, 43a/2), edükini (KF 43a/4, 43a/6, 43a/6), edüklerümüzi (KF 119a/2), edüklerüñüz (BM 259b/5),

117. Egil- “eğilmek” (KT mayrıl-, eyil-)

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir. Ayrıca kelime *Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Atalay, 1945: 68). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

egildi (TZ 35b/12), egildi (KE 156a/4), igilgen “eğilmek” (KE 4a/3), egildi (TZ 35b/12), igdi (GT 6/5), iggeyler (GT 310/2), igip (GT 256/7), igilur “eğilmek” (GT 281/1), egildi (Kİ 9/18)

118. Egin “sırt, arka” (KT eyin)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 27). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

egin (TA 21b/1), iginiñ (MG 34a/6, 34b/2, 60b/3, 65a/3, 71a/6, 77b/8, 96b/7, 105a/5), iginiñge (MG 34a/1), igini (MG 110/8), iginlerini (MG 12b/2), ègin (RS 189b/26, 198c/6), ègni (RS 198c/6), iginindin (KE 4a/8), igni (GT 276/2), igini (KF 51a/3), (Kİ 10/1)

119. Ekin “çiftlik”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca kaydıyla vermiştir (DLT I, 1985: 129). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ekin (TA 10a/4)

Ek kök ilişkisinden dolayı “ekin” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak değerlendirdik:

ekinçi “çiftçi” (TA 10a/5, 25b/6), ekinçi (DM 14a/10)

120. Ekşi “ekşi” (KT açı)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî'de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 38). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ekşi (TA 29a/8), (DM 4b/6), ekşi yağurt (DM 4b/6), (KH 60/6), (RH 97b/1), ikşi (TZ 13a/11, 31b/13), (GT 254/6, 354/9), èhşi (CC 37b/12),

121. El “el”

Kelime konuyla ilgili yazılan makalelerde Oğuzca olarak verilmiştir. Batı Oğuzcasında kullanılan *el* şekline karşılık, Oğuzca olmayan lehçelerde ise *kol* şeklinin

yaygın olarak kullanıldığı belirtilmiştir (Gülsevin, 2010: 71-72; Erenoğlu, 2010: 360-361; Gül, 2015: 263). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

elin (MG 3b/2), il (MG 11a/3, 22b/2), ilge (MG 4a/1, 80a/8/9), ilde (MG 26b/7), iliñ (MG 9a/8, 9b/6, 10a/3, 10b/9, 11a/3/5/7, 12a/3, 19a/9, 19b/2/3, 20b/2/3, 21a/2/4/5, 21b/7, 22a/6/6, 22b/6, 23b/2/2/4, 24a/4/9, 24b/5/8, 25a/7, 25b/5, 28a/1/2, 28b/4/4, 29a/3/6/8, 31a/4/4/8, 31b/8, 32a/1/1/7/9, 32b/3, 33a/1, 33b/6/8, 34a/8, 34b/4, 45a/5, 45b/9, 46a/3/4, 46b/2/7, 47a/3/9, 48b/7, 51b/4, 56a/9, 59b/1/2, 69b/1/5/6, 76a/2, 77b/7/9, 94a/8, 94b/9, 95a/1, 97a/1/4), iliñniñ (MG 94b/3), iliñni (MG 19b/6/9, 21a/7, 22a/3, 23a/7, 23b/3, 24a/5, 24b/3/8, 28b/7, 29a/1, 32a/4, 34a/1, 43a/7, 49a/1, 65a/2, 94b/7, 95a/2/4, 102a/5, 103a/5, 105a/5), iliñe (MG 24a/8, 24b/4, 25b/4, 28a/1, 32a/9, 34b/7, 38b/1, 70a/3), iliñde (MG 9b/3, 24a/6, 27a/3, 30b/9, 59a/3, 60b/4, 68b/4/5/7, 69b/8, 73a/8, 75a/7), iliñdeki (MG 74a/6), iliñdin (MG 24b/5, 34a/7, 46b/3), ili (MG 5a/5, 45b/9, 54b/7), iliniñ (MG 110b/5, 111a/2), ilin (MG 93b/4), ilini (MG 110a/7, 110b/5/8, 113a/9), ilinde (MG 93b/2/5, 114a/1), ilindin (MG 35a/5, 58a/6, 58b/8, 59b/1/5, 60a/1/2, 93b/7), el (KK 68b/3), èl (RS 190a/16, 198c/9), elin (MS 20b/1, 22b/6, 24a/5), elini (MS 20b/1, 34a/6), elüme (MS 34a/5, 34b/1), el (RH 27a/7), eli (RH 16b/5, 17b/4, 23b/5, 23b/7, 27a/3, 27a/4, 30b/5, 38b/4), elde (RH 45a/7), elinde (RH 18a/2), elinden (RH 21a/9), eline (RH 5a/3, 17a/3, 36b/5), elini (RH 21b/2, 26a/4, 26b/8, 27b/5, 38b/5, 39a/8, 39b/3, 39b/4), eliniñ (RH 39a/9, 45b/5, 47a/4, 52b/5, 53a/9), ellerin (RH 4b/5), elniñ (RH 45a/8, 53b/3, 54b/5), el (İN 5r/5, 5v/3, 17r/5, 18r/4, 18v/2, 24r/7), ele al- (İN 17v/3), el (KE 71b/3, 80b/9), eldin (KE 159b/4), elge (KE 159b/4), eli (KE 88a/4), elin (KE 18a/7, 48b/4, 94a/6), elini (KE 1b/6, 1b/6, 48b/4), elig (KE 43a/1, 69b/1), elgi (KE 1b/6, 4a/5, 42b/9, 44a/4, 69b/8, 69b/9, 71a/6, 71b/2, 80b/9, 88a/5, 125a/3, 128b/1, 128b/3, 144a/3, 153a/4), elgin (KE 59a/2, 134a/9, 142a/1), eligin (KE 172b/7), elginge (KE 18a/7), elgini (KE 4a/9, 80a/9, 153a/5, 159a/3), eliglerini (KE 134b/8), eliglerini (KE 134b/9), elgi açuñ “cömert” (KE 71a/6), elim (TZ 40a/9), elimiz (TZ 40a/10), eliñ (TZ 40a/11), eliñiz (TZ 40a/11), eli (TZ 40a/13), èl (CC 48a/28), èl (CCII 64b/2), èlim (CCII 81a/14), èline (CCII 61b/21), èlsiz (CCII 64b/2), il (GT 16/11, 37/10, 60/9, 208/8, 271/11), ilge (GT 91/5, 285/12, 351/4), ilde (GT 131/7, 303/10, 351/4), ilden (GT 76/5/6, 90/8, 168/7, 172/13, 226/6, 231/5, 253/3, 303/3, 346/6), ilim (GT 192/4), ilime (GT 240/11), ilimni (GT 261/2), ilimde (GT 110/1, 273/9), ilimden (GT 15/1), iliñ (GT 64/13, 191/11, 260/7, 262/12, 271/2, 276/13, 325/9), iliñe (GT 188/7), iliñde (GT

80/9/12, 136/12, 160/8, 297/13, 318/6, 337/11), iliñdegi (GT 326/5), iliñden (GT 66/9, 72/9, 254/1, 271/13, 322/10), ili (GT 17/1, 34/9, 37/8, 85/8, 117/6, 119/6, 161/13, 174/2, 189/1, 192/2, 199/2, 238/12, 301/3, 301/12, 306/12, 308/2, 321/5, 329/13, 336/1, 342/2), iline (GT 71/4, 141/5, 200/3, 201/12, 240/12, 244/11, 266/8, 294/3, 353/6), ilini (GT 186/6, 234/10, 251/4), ilin (GT 7/12, 23/3, 31/2, 32/11, 39/4/9,55/1, 59/7, 83/9, 95/3/4, 96/6, 112/11, 113/3, 124/3,126/6, 164/6, 176/7,182/7, 186/3, 191/13, 200/12, 233/7, 238/12, 258/13, 262/13, 290/10, 294/13, 344/6), ilinde (GT 19/4, 41/9, 62/5, 63/5, 131/7, 153/12, 177/5, 207/7, 209/9, 227/4/12, 243/7, 256/5/11, 257/7, 281/9, 301/5/5, 328/10, 341/5/6), ilindegi (GT 185/9, 268/12, 284/2), ilinden (GT 4/10, 33/5, 33/7, 39/1, 46/4, 48/7, 122/1, 148/1, 151/11, 171/7, 171/8, 188/5, 200/5, 202/1, 204/2, 243/10, 250/10, 254/2, 257/1, 261/7, 284/7, 285/11, 298/2, 303/4, 308/13, 309/2, 312/5/11, 328/13, 334/7), illeri (GT 50/8), illerine (GT 6/1), illerini (GT 301/11), illerin (GT 24/10, 165/13, 311/12, 317/3), illerinde (GT 297/11), ilsiz (GT 189/4), eli “atın eli ayağı” (BVP 25/1, 94/7, 109/7, 111/3, 114/2), eliniñ (BVP 84/1, 84/4), elinüñ (BVP 21/3, 110/4), elini (BVP 87/6, 94/7, 116/3), elin (BVP 94/5), elleri (BVP 50/2), iliñ (BVİ 20b/13, 26a/21, 35b/21, 46a/22, 48b/12, 51b/10, 56a/24, 57b/11, 59b/5, 61a/12, 61b/16, 63b/21, 63b/27), iliñni (BVİ 52b/9, 57b/10), iliñge (BVİ 20a/20), ili (BVİ 4a/12, 4b/11, 13a/1, 13a/2, 15b/25, 16a/19, 16b/5, 20a/11, 20b/14, 20b/23, 21a/23, 21a/25, 22a/8, 22a/24, 23a/4, 25b/18, 26b/18, 33b/15, 39b/20, 45a/1, 61a/11, 63a/8, 63b/22, 65a/8), iliniñ (BVİ 3b/15, 11a/10, 11a/13, 11a/15, 16a/5, 17b/17, 20a/10, 22a/5, 26b/20, 26b/20, 26b/21, 27b/15, 27b/18, 32a/12), ilini (BVİ 12a/18, 16b/26, 20b/13, 22a/8, 44b/24, 45b/20, 63a/1), ilin (BVİ 12b/25, 13a/2, 22a/2, 23a/5, 28b/4, 45a/1, 54b/1, 63b/18, 63b/22), iline (BVİ 20b/7, 22a/4, 44b/7, 45b/22, 52b/10), ilinde (BVİ 17b/6, 22a/12, 24a/2, 25b/21, 27a/21, 27a/4, 27a/17, 27a/23, 27b/12, 28a/13), ilinden (BVİ 20b/12, 36b/25, 38a/18, 54b/11, 56b/13, 63b/16), illeri (BVİ 7a/13), illerinde (BVİ 23a/18), el (KF 106a/2), elini (KF 56b/4, 90a/2, 114b/5, 115b/2, 158b/5), elüñdedür (KF 34b/4), el (Kİ 10/11) el ayası (ŞZ 32/30), elinde idi (KFT 12b/15, 13a/1, 15a/20, 16a/19, 17a/8, 17b/13), elindedür (KFT 10b/27, 11a/7, 11b/52, 13a/15, 13a/29, 15b/10, 15b/26, 15b/30, 15b/9, 17b/2), elinden (KFT 12a/29, 11a/28, 12a/33, 12a/35, 12a/37, 12a/54), eline (KFT 11a/29, 14b/2), elini (KFT 5b/55), elüñdedür (KFT 11b/11b/47, 13a/27, 17a/11), elüñdeki (KFT 11a/35, 12a/43, 12b/34, 13a/2, 14a/36), elin (İM 112b/7)

Ek kök ilişkisinden dolayı “el” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

ëlekle- “elemek” (RS 186b/28), elegil “elemek” (TA 35b/11), eledi “elemek, elekten geçirmek” (KE 43a/1), elek “bir şeyi elemeye mahsus alet” (Kİ 10/13), elendi (Kİ 10/15), elek (ŞZ 41/27)

İsim + fiil yapısında olanlar:

el degşüri “atın satılma sonucunda el değıştirmesi” (TA 44b/7), el uzat- (İN 5r/5), el tart- “el çekmek, vazgeçmek” (KE 107b/8), elini adır- “elini tuttuğı yerden açmak” (KE 48b/4), elgin aç- “elini birbirinden uzaklaştırmak, ayırmak” (KE 142a/2), elgin ba- “elini arkada birleştirmek” (KE 134a/9), eldin elge al- “elden ele dolaştırmak” (KE 159b/4)

122. Emek “emek”

Kelime, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni 'l- Etrâk'ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 10). Dönemin diğeri eserlerinde bulunmamaktadır.

Emek (Kİ 10/22)

123. Enük “köpek yavrusu” (KT küçük)

Kelime Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de Türkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 13). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

enük (TA 12a/6), ënük (RS 195b/12, 199c/2), enük (TZ 11b/6, 30b/12), (Kİ 11/15)

124. Ewet “evet” (KT erylne)

Kâşgarlı, kelimeyi Yağma, Tuhsı, Kıpçak ve Oğuz lehçelerine ait olarak vermiştir (DLT I, 1985: 51). Ayrıca *Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye*'de

de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 70). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

évet (RS 188b/25), evet (KK 78a/2), evet (DM 19a/7), evet (TZ 36b/11, 90a/3), évet (CC 31a/12), evet (Kİ 12/26)

125. Ersek “oruspu”

Kelime, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ersek (Kİ 12/6), érsek (CC 45a/23), érsek (CCII 59a/11b), ersük (BM 14b/6)

Ek kök ilişkisinden dolayı “ersek” kelimesinden türeyen kelimeleri de Türkmençe olarak değerlendirdik:

érsekçi (CC 50a/22), érseksiz (CC 49b/11), érseklik (CCII 66b/20)

126. Esri “pars”

Kelime, Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

esri (Kİ 12/15), ésri “panter” (RS 191b/24, 203b/5)

127. Esrük “sarhoş”

Kaymaz (2004: 204), “*Çagatay Türkçesinde Oğuzca Unsurlar Üzerine*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ésrük (RS 191b/8, 203a/14), esrik (KK 71a/1), esrik (TZ 19a/1, 48a/3), esrük (KE 58b/6, 58b/7, 69a/3, 69a/4), esrükge (KE 45b/5), esrük (TA 28a/11), esrük (Kİ 12/17), esrük (KF 257b/7),

Ek kök ilişkisinden dolayı “esrük” kelimesinden türeyen kelimeler de Oğuzca olarak ele alınmıştır:

esr kl k (KE 23a/3), esr kl kdin (KE 56b/9, 123b/5), esr kl gi (KE 69a/6), esr kl gi (KF 205b/7), esr kligini (KF 199a/7), esr klerd r (KF 257b/7)

İsim + fiil yapısında olanlar:

esrük bol- ‘‘sarhoş olmak’’ (KE 58b/5, 69a/3)

128. Et- ‘‘yapmak’’

Kâşgarlı, *et-* fiilini Oğuz söz varlığı içerisinde, *kıl-* fiilini ise diğer Türklerin kullanımı olarak vermektedir. Fakat Oğuzların *kıl-* fiilini de bildiklerini ama sadece kadınla erkeğin iftleşmesinde kullandıklarını belirtmiştir. Oğuzlar, özellikle kadınların yanında *kıl-* fiilini kullanmaktan kaçınmışlardır (DLT I, 1985: 171). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

it- (RH 86a/3), iter (RH 52b/2), itgey (RH 86a/1, 91b/8, 97a/3, 98b/9), itgil (RH 101a/3), itmege (RH 24b/7), itib (RH 68a/7, 87a/8, 87b/3, 88b/3, 98a/5, 99a/2, 100a/3), itmek /RH 67a/8, 86a/8, 88b/6, 93a/2, 96b/8), itmemekden (RH 52a/7), itmezler (RH 83b/9), itse (RH 4b/8, 6b/6, 98b/8, 100b/1), it b (RH 96a/9, 96b/9, 97b/6), idemedi (MS 4a/6), iden (MS 43a/1), iderler (MS 19a/1), ider men (MS 32b/3, 35b/3, 35b/4), id n (MS 15b/6), it (MS 12a/3), itdi (MS 42b/4), itme (MS 35a/6), itmege (MS 35b/5), itse (MS 4a/2, 21a/3, 21a/5, 21b/3, 21b/6), iditip ‘‘etmek, yapmak’’ (KH 62/3),  derler (RS 188a/25),  tmediler (RS 188a/24),  tmes (RS 188a/27),  tmes biz (RS 188b/1), iterler (MG 17b/1), itgey sen (MG 15a/3), itgey (MG 17b/3/4/5, 82b/6), itgil (MG 12b/8, 16a/2, 19a/5, 20b/9, 25a/9, 38a/2, 41b/7, 66b/8, 67b/2), itip (MG 17b/5, 60b/9), itgende (MG 15b/3), itmeklige (MG 18b/8), etti (TZ 26a/7, 28b/6),  ter m n (CC 12b/7),  tkil (CC 12b/9),  ttim (CC 12b/8),  te (CCII 60a/28, 63a/33/34),  ter (CCII 62a/16/17, 66a/20, 62a/30/31, 62a/33),  tmese (CCII 63a/24),  ter m n (CCII 56a/25, 58a/4),  dirler (CCII 61b/19/20),  tken (CCII 71a/2),  tkenlerge (CCII 63b/30/31),  tkil (CCII 57b/31b/32b, 59a/5b),  tse (CCII 63a/33/34),  tsin (CCII 76a/18),  tti (CCII 61b/13/14, 66a/34b, 73a/14, 76a/10/11),  ttim (CCII 61a/6/7), itgey (BVİ 12a/9), itdiler (KF 100b/1), idenleri (KF 127a/6), iterbiz (KF 21b/3), iterdi (KF 19b/3), iderler (12a/2, 202b/5), iterler (KF 100a/5), iderlerdi (KF 208b/6), iterlerdi (KF 46a/6), itermen (KF 91b/5, 92a/6), ite vir- (KF 64a/2, 64b/6), iderler (KF 200a/5, 200b/1, 201a/1), idicilerden ‘‘eden, yapan’’ (KF

57a/3, 109a/3), iteyim (GT 119/9, 229/7), it- (GT 33/8, 90/11, 170/3, 200/9, 215/2, 264/12, 271/5, 289/7, 300/10, 327/6, 330/9), itkil (GT 99/3, 121/12, 277/1), itsün (GT 103/6), ittim (GT 15/4, 35/12, 103/2, 112/12, 173/8, 233/9, 236/12, 241/5, 243/8/11, 246/13, 285/6, 291/5, 300/3), ittiñ (GT 201/11, 223/1, 251/1, 340/12), itti (GT 10/9, 28/2, 42/8, 49/5, 57/2, 70/10, 77/8, 90/9, 94/5, 102/12, 130/3, 135/12/13, 137/1, 141/1, 153/10, 186/3, 201/12, 235/5, 251/2, 262/2, 270/9, 279/10, 288/13, 287/1, 294/5, 297/10, 318/13), ittiler (GT 36/12, 54/12, 85/12, 120/11, 181/10, 244/4/13, 245/10, 247/10, 282/5), itermen (GT 113/12), itersen (GT 273/7), iter mi sen (GT 113/11), iter (GT 124/11, 160/10, 166/3/4, 167/7, 168/5, 196/8, 210/9, 215/3, 311/4, 329/12, 337/8, 347/13, 348/1, 349/11), iterge (GT 9/4, 70/2, 354/12), itkeymen (GT 198/4/5), itkeysen (GT 273/13, 296/1), itkey (GT 148/9, 194/2, 209/4, 243/2, 309/6, 314/11, 326/12), itkeyler (GT 76/4), itse (GT 45/3, 95/8, 112/13, 173/9, 182/2, 188/12, 280/6, 310/5, 322/11), iter idim (GT 286/2), itkeyler idi (GT 312/12), itip men (GT 140/10/11, 182/9), itip (GT 11/2, 12/9, 13/11, 19/3, 23/6/13, 30/2, 32/4, 37/2, 41/2, 44/6, 45/11, 49/3, 54/4, 55/5, 60/2, 61/12, 85/9, 111/7, 118/4, 142/4, 150/1, 151/7, 153/10, 155/13, 168/3, 172/1, 175/3, 176/5, 178/3, 187/9, 195/7, 198/12, 199/3/13, 202/11, 203/4, 204/8, 206/13, 208/4, 214/11, 234/1/2, 240/5, 246/7, 257/8, 279/3, 282/10, 285/5, 290/9, 310/13, 314/7, 319/1, 328/8, 331/4, 340/11, 356/6), itip bolmas (GT 209/2), itip idi (GT 182/4), ite al- (GT 305/4), ite bil- (GT 33/13, 77/12, 87/7, 195/13, 307/11), ite başla- (GT 31/2), itkinçe (GT 88/10, 233/10), itken (GT 9/6, 355/10), itkenni (GT 106/8), itmek (GT 62/4, 72/1, 109/5, 145/3/5, 192/4, 193/6, 197/8, 233/9, 283/11, 318/10, 322/7, 355/9), itmege (GT 176/6, 185/8, 245/13, 320/4, 350/6), itmekni (GT 274/5), itmegi (GT 212/10), itme (GT 25/13, 45/4, 75/10, 171/4, 252/11, 334/3, 347/13), itmegil (GT 319/13, 326/6, 327/11), itmesünler (GT 35/13), itmesinler (GT 173/8), itmediñ (GT 113/5), itmedi (GT 108/6, 112/2), itmediler (GT 101/3), itmes (GT 132/9, 164/10, 326/7, 348/7), itmegey (GT 332/1), itmese (GT 110/7), itmes idiñ (GT 273/10), itmeyin (GT 199/7, 208/9, 284/3), 229/7, 233/10, 240/5, 251/1, 257/8, 279/3, 282/5, 285/5), iddi (KFT 11a/49, 10b/19, 10b/23, 10b/28, 10b/6, 11a/1, 11a/16, 11a/17, 12a/6, 12a/9, 12b/22, 13a/2, 13a/26, 13a/30, 13a/38, 13b/16, 13b/18, 13b/20, 13b/20, 13b/28, 13b/40, 13b/43, 13b/9, 14a/18, 14b/5, 14b/7, 15a/11, 15a/48, 15b/13, 15b/19, 15b/38, 15b/46, 15b/52, 16a/2, 16a/9, 17a/51, 17a/9, 17b/10, 17b/14, 17b/2), iddiler (KFT 11b/28), iddiler (KFT 10b/46, 15a/43, 15a/7, 5a/71), iddük (KFT 16a/52), iddüm (KFT 13b/2, 18a/51), iddüñ (KFT 10b/44), ider (KFT 11b/57, 11a/41, 17a/20, 1a/18, 1a/37, 1a/68, 2a/2, 2a/33), iderler

(KFT 1a/40, 6b/31, 6b/40, 7b/24, 7b/29, 7b/34), idersin (KFT 4a/60, 4a/64), idgen (KFT 11a/45, 11a/50, 11b/52, 10a/17), idgende (KFT 19b/48, 9a/30), idgenden (KFT 14a/32, 17b/19, 17b/35, 3b/26), idgeni (KFT 11b/25, 10a/24, 13a/56, 15a/13, 15a/48, 15b/14, 15b/14, 17b/49, 17b/52, 18a/13, 18a/7, 18b/42, 18b/45, 19b/39, 19b/44, 19b/50, 1b/20, 1b/22, 1b/24, 1b/29, 1b/32/32,1b/36),idgenimden (KFT 3a/39, 3a/90, 17b/27), idgenine (KFT 12a/11, 15a/22, 15a/24), idgenini (KFT 19a/11, 19a/7), idgenüm (KFT 1a/51, 1b/58/59), idgenüñ (KFT 10b/28, 10b/29), idgey (KFT 18b/38, 19b/3, 1a/50), idgil (KFT 13b/31, 18a/40, 18a/52), idiben (KFT 17b/25), idicek (KFT 4a/79), idici (KFT 1a/23, 2a/15, 2a/63), idince (KFT 6b/31, 6b/41), idip (KFT 12b/14),idmedüm (KFT 5b/40, 5b/52, 5b/54), idmek (KFT 11b/20, 10a/48, 10b/48, 12b/43), idmekdür (KFT 10a/22, 10a/49, 5a/79), idmeke (KFT 2a/15, 7b/12), idmeki (KFT 11b/29, 1a/12, 1a/17), idmeklik (KFT 2a/44), idmekliki (KFT 1a/1), idmeklikinüñ (KFT 1a/2), idmeküñ (KFT 12b/42, 1a/11, 1a/7), idmese (KFT 14b/13, 14b/2, 14b/35, 1a/56), idmeseler (KFT 17a/4), idmesün (KFT 8b/30), idmez (KFT 11b/48, 11b/54, 14b/28), idmezden (KFT 11a/21), idmezler (KFT 9a/25), idmiş (KFT 6a/38), idmişsin (KFT 13b/35), idse (KFT 11a/42, 11b/ 2), terk etdi (İM 31a/2)

İsim + fiil yapısında olanlar:

baħs itgey (MG 17b/4), beyan ider (MG 41b/9), ceħd itip (MG 60b/9), devr itgey sen (MG 15a/3), faħr itgey (MG 82b/6), fehm itip (MG 17b/5), fehm itgil (MG 19a/5, 38a/2, 41b/7), fikr itgey (MG 17b/3), fikr itmeklikke (MG 18b/8), ğayb itgil (MG 66b/8), ħabs itgil (MG 16a/2), iħtiyať itgil (MG 12b/8), işaret itgil (MG 67b/2), ħahr iterler (MG 17b/2), řabr itgey (MG 17b/5), azat et “serbest bırakmak” (CC 4a/18), eygirek et “düzeltmek” (CC 4a/18), ħarç et “harcamak” (CC 12a/8), us et “yıkanmak” (CC 5a/18), yırak et “uzaklaştırmak” (CC 4a/11), azat eter mèn “serbest bırakmak” (CC 4a/16), bèrk eter mèn “sağlamlaştırmak, berkitmek” (CC 12b/4), bunyat eter mèn “temellendirmek, kurmak” (CC 13b/3), eygirek eter mèn “düzeltmek” (CC 18a/11), ħarç eter mèn “harcamak” (CC 12a/6), kamlık eter mèn “büyücülük, falcılık yapmak” (CC 4b/20), kulluk eter mèn “kulluk, hizmet etmek” (CC 27a/8), ramçılık eter mèn (CC 4b/21), taff eter mèn (CC 22b/11), tamam eter mèn (CC 6b/9), us eter mèn “yıkanmak” (CC 5a/16), yara eter mèn “yaralamak, öldürmek” (CC 16a/4), yariħ eter mèn “aydınlatmak” (CC 15b/15), ziyan eter mèn “ziyan etmek” (CC 19a/14), bunyat etkil “temellendirmek, kurmak” (CC 13b/5), kulluk etkil “kulluk, hizmet etmek” (CC 27a/10), ramçılık etkil “kehanette bulunmak, fal bakmak” (CC 4b/23), taff etkil

“serbest bırakmak, koyuvermek, defetmek” (CC 22b/13), tamam êtkil “tamamlamak” (CC 6b/11), yara êtkil “yaralamak, öldürmek” (CC 16a/6), ziyan êtkil “ziyan etmek” (CC 19a/16), taff êtmek “serbest bırakmak, koyuvermek, defetmek” (CC 22b/14), azat êttim “serbest bırakmak” (CC 4a/17), bunyat êttim “temellendirmek, kurmak” (CC 13b/4), èygirek êttim “düzeltmek” (CC 18a/12), h ar ç êttim “harcamak” (CC 12a/17), kulluk êttim “kulluk, hizmet etmek” (CC 27a/9), ram cılık êttim “kehanette bulunmak, fal bakmak” (CC 4b/22), tamam êttim “tamamlamak” (CC 6b/10), us êttim “yıkanmak” (CC 5a/17), yara êttim “yaralamak, öldürmek” (CC 16a/5), ziyan êttim “ziyan etmek” (CC 19a/15), taff êttim “serbest bırakmak, koyuvermek, defetmek” (CC 22b/12),  ah it- “feryat” (GT 37/2), ‘afv it- “bağışlama” (GT 87/7, 262/2, 322/7, 356/6), ‘aksin it- “zıt, ters” (GT 327/6), ‘amel it- “amel” (GT 285/6), anuđ it- “hazır” (GT 355/9), ‘arz it- “sunma” (GT 279/10), ‘ayř it- “yeme-i eme, zevk ve sefa” (GT 194/2),  alvet it- “yalnız, تنها, tenhalık” (GT 160/10), ‘azm it- “niyet ve hareket” (GT 153/10, 245/10), bağıl iş it- “yanlış, batıl” (GT 49/5), berk it- “sağlam, pek” (GT 140/11), cem‘ it- “toplama, topluluk” (GT 145/3, 182/4/9, 204/8, 310/13, 311/4, 318/10/13), cir ahat it- “yara” (GT 201/11), cevr it- “cefa, eziyet” (GT 31/2, 62/4, 195/7, 273/10, 322/7), comardlık it- “c omerdlık” (GT 45/3), c urm it- “su , c ur m” (GT 280/6), d ahil it- (GT 354/12), def‘ it- “uzaklaştırma, savma” (GT 77/12, 243/2), dery ze it- “dilenme, dilencilik” (GT 148/9), dirig it- “esirgeme” (GT 45/4), eser it- “eser, iz” (GT 235/5), fahr it- “ g nme, iftihar” (GT 310/5), fark it- (GT 314/11), f ayide it- “fayda” (GT 112/2), fera  it- “ferah, ferahlık, sevinme” (GT 119/9, 182/2), fehm it- “anlama, anlayış” (GT 110/7), fet  it- “fetih” (GT 36/12), ğark it- “batma, boğulma” (GT 186/3),  all it- “ ozme, hal” (GT 19/3),  al al it- “helal” (GT 19/3),  al as it- “kurtulma, kurtuluş” (GT 55/5, 88/10, 135/13, 137/1, 188/12, 305/4),  aml it- “isnat” (GT 49/6, 120/11, 173/8),  ar ab it- “yıkık, vıran” (GT 61/12),  arc it- “sarf, harc” (GT 185/8, 283/11, 319/1, 340/11),  aşıl it- “husule gelen, elde edilen” (GT 192/4, 193/6, 196/8, 197/8, 288/13, 300/10, 340/12),  atm it- “sona erme, bitirme” (GT 273/13, 274/5),  avf it- “korku, korkma” (GT 208/4),  ayf it- “yazık, pişmanlık” (GT 223/1),  ayr it- “iyilik, hayır” (GT 12/9), hel ak it- (GT 173/9),  is ab it- “hesap” (GT 243/11),  ukm it- “h k m” (GT 130/3, 209/2), ift ar it- “ift ar” (GT 167/7), i tis ar it- “i tisar” (GT 173/8), i tiy ar it- “se me, tercih etme” (GT 103/2, 244/4), i tiy at it- “temkinlilik, sakinme” (GT 35/12), iltif at it- “iltifat” (GT 132/9, 164/10), işler it- (GT 329/9), ‘it ab it- “tekdır, azarlama” (GT 153/10), i‘tim ad it- “itimad, g ven” (GT 322/11), i‘tir az it- “itiraz” (GT 334/3), ittif ak it- “ittifak, s zleşme” (GT 203/4),

iygünlük it- (GT 271/5, 330/9, 355/10), ‘izzetsizlik it- “hürmetsizlik” (GT 70/10), kabul it- (GT 11/2, 99/3, 101/1, 284/3), kahr it- “gazap, kahr” (GT 234/2), kâni‘ it- “kanaat sahibi” (GT 90/11), kâhellik it- “tembellik, ihmal” (GT 208/9), kaşd it- “kasıt” (GT 35/13, 297/11), kattılık it- “sertlik, katılık” (GT 327/11), kebâb it- (GT 103/6), kışâş it- “adam öldüreni öldürme cezası” (GT 176/6), kıyâs it- “karşılaştırma” (GT 243/8, 264/12, 289/7), köñül hoş it- “mutlu etmek” (GT 45/11, 282/10), köñlin şayd it- “av etmek” (GT 195/13), körünmez it- (GT 348/1), közgüçilik it- “aynacılık” (GT 109/5), kurban it- “kurban” (GT 175/3), küç it- “kuvvet, güç, zor” (GT 75/10), luţf it- “güzellik, iyilik” (GT 234/1), mekseb it- “kazanç” (GT 209/4), men‘ it- “yasak, bırakmama” (GT 57/2, 94/5), minnet it- “minnet” (GT 319/13), miskinlik it- “acizlik, aciz davranma” (GT 199/3, 200/9, 202/11), nakl it- “nakil” (GT 181/10), nazm it- “nazım” (GT 13/11, 331/4), necis it- “pis, murdar” (GT 347/13), nehy it- “yasak” (GT 155/13), nisbet it- “kıyas, mukayese” (GT 252/11, 348/7), oğrılık it- “hırsızlık” (GT 113/5), ‘özü it- “özür” (GT 350/6), pâre pâre it- “parça” (GT 312/12), rağbet it- “istek, arzu, rağbet” (GT 141/1), raħm it- “acıma, esirgeme, merhamet” (GT 41/2, 85/9, 199/7, 206/13, 251/2, 326/6/7), raħmet it- “acıma, esirgeme” (GT 135/12), şabr it- “sabır” (GT 95/8, 166/4, 168/3/5, 201/12, 212/10, 233/9, 246/7, 307/11), şarf it- “harcama, sarf” (GT 90/9), sa‘y it- “çalışma, gayret” (GT 60/2, 85/12, 287/1), sefer it- “sefer” (GT 54/4, 198/4, 270/9), seyr it- “yürüme, gezme” (GT 76/4), şuħbet it- “sohbet, meclis” (GT 347/13), suvâl it- “soru sormak” (GT 10/9, 15/4, 236/12, 291/5, 300/3), şulħ it- “barış, uzlaşma” (GT 33/8, 70/2, 241/5, 244/13), sükut it- “susma” (GT 54/12, 215/2), ta‘accüb it- “hayret, şaşma” (GT 314/7), taħammül it- “dayanma, katlanma” (GT 33/13), tama‘ it- “tamah, doymazlık” (GT 171/4, 199/13), tas it- “kayıp” (GT 106/8, 178/3), taşavvur it- “tasarlama, kurma” (GT 77/8, 124/11, 286/2, 309/6, 332/1), teferrüc it- “gezme, gezip-görme” (GT 296/1), temaşa it- “bakıp-seyretme, gezip-görme” (GT 193/7), terk it- “bırakma, vazgeçme” (GT 9/6, 23/6, 32/4, 44/6, 111/7, 112/3, 118/4, 121/12, 140/10, 142/4, 150/1, 151/7, 170/3, 214/11), tevbe it- (GT 277/1), töhmet it- “suç isnat etme” (GT 30/2), tört menzilni bir it- (GT 102/12), uluğluk it- “büyüklük, ululuk” (GT 273/7), uruş it- “vuruşma, dövüşme” (GT 176/5, 290/9), vaşf it- “vasıf, nitelik” (GT 28/2), vefasızlık it- “vefasızlık” (GT 72/1), vefat it- “ölüm, vefat” (GT 294/5), vidā‘ it- “ayrılış, veda” (GT 198/12, 245/13, 246/13), yād it- “anma, hatırlama” (GT 113/11/12, 187/9), yir it- “yer, dünya” (GT 23/13), yüzüñni turuş it- “yüzünü ekşitmek” (GT 172/1), zārılık it- “ağlayıp, sızlama” (GT 247/10), zāyi‘ it- “kaybolan, yitik” (GT 25/13, 42/8), zevk it- “zevk” (GT 9/4,

320/4), ziyân it- “zarar, kayıp” (GT 166/3, 215/3), zulm it- “haksızlık, eziyet”(GT 328/8, 337/8), aşağı iter (GT 349/11), azad etti (BM 31a/5), azad eder (BM 31a/5), naz etti (BM 39a/3), naz eder (BM 39a/3), kereslik etti “hazırlamak” (BM 40b/7), kereslik eder “hazırlamak” (BM 40b/7), şawaş etti (BM 44a/9), şawaş eder (BM 44a/9), ziyan etti (BM 44b/4), ziyan eder (BM 44b/4), tapı etti “tapmak, tâbi olmak, hizmet etmek” (BM 44b/10), sefer etti (BM 48a/8), şükür etti (BM 50b/8), şükür eder (BM 50b/8), kerçek etti (BM 53b/2), kerçek edür (BM 53b/2), tama‘ etti “tamah, açgözlülük” (BM 50a/7), tama‘ eder “tamah, açgözlülük” (BM 59/7), zulüm etti “zulüm etmek, haksızlık, eziyet” (BM 60b/5), zulüm eder “zulüm etmek, haksızlık, eziyet” (BM 60b/5), toz etti “toz atmak” (BM 67a/5), doz edür “toz atmak” (BM 67a/5), içiş itti “karşı koymak” (BM 78b/9), müzed etti “bir şeyi satmak için çağırarak” (BM 85b/7), müzed eder “bir şeyi satmak için çağırarak” (BM 85b/7), kir etti “kirletmek” (BM 87b/5), kir edür “kirletmek” (BM 87b/5)

129. Ev “ev” (KT öy)

Kâşgarlı, Hakaniye Türkçesinde *ew* olarak telaffuz edilen *evin* Oğuzlar tarafından “v” ile söylediklerini ve *ev* dediklerini belirtmektedir (DLT I, 1985: 32). Ayrıca *Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye*’de de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 14). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

evde (RH 67a/8), evinde (MS 26a/1, 32a/3), evinden (MS 30a/3), evine (MS 31a/2, 32a/5, 32b/1), evge “kâbe” (MS 3a/6), evine “kâbe” (MS 3b/5), evde (KH 2/7), év (RS 193b/4, 201c/26, 202a/14), év oğı (RS 202a/14), év tünlügeni (RS 190c/4), çara év çapugı (RS 202a/11), çara év kizi (RS 202a/12), év çabağı (RS 189c/15), ev (KK 43b/12, 44a/7, 49b/10, 66b/12), evde (KK 36a/1, 37b/12/13, 43b/12, 44a/2/4, 44b/2, 62a/1/4/7), evdedür (KK 44b/10, 49b/11), evdeki (KK 35b/13), evdekidür (KK 58b/11), evden (KK 51a/10), evidir (KK 53a/10), ev (TA 6b/3), evde (TA 55b/11), ev (TZ 8a/5), év (CC 39b/27), évdegi épçi “hizmetçi kadın” (CC 45b/22), évdegi kız “hizmetçi kız” (CC 45b/23), aş bişürgen év “mutfak” (CC 6b/17), évge (CCII 62a/8/9), iv “mezar höyüğü” (CCII 80b/23b), öv “ev” (CCII 62a/4), övge “ev” (CCII 62a/3/4), övi “ev” (CCII 69a/9, 69a/19), evde (BVP 18/1), ev (Kİ 12/25), ev (KF 221a/5), evde (KF 208a/4), evi (KF 52a/1, 52b/4), evinde (KF 51b/2, 54a/4, 67a/1), evinden (KF 52a/6, 55a/4, 56b/1, 59b/5, 60a/2), evine (KF 24b/4, 25a/2, 25b/1, 46a/5,

50b/3, 52a/3, 227b/3, 259b/4), evinüň (KF 96b/4), evlerde (KF 185b/7), evlerinden (KF 184a/6), evlerünüz (KF 259b/3), evlerüňüz (KF 259b/4), şu evi “tuvalet” (KF 46a/5, 50b/3, 51b/2, 52a/1, 52a/3, 52a/6, 52b/4, 54a/4, 55a/4, 56b/1, 59b/5, 60a/2), iv (GT 60/11, 68/3, 71/12, 98/1, 100/2, 119/10, 218/12, 218/6, 261/11, 341/8), ivde (GT 147/9, 206/8, 22/5, 241/12, 311/13, 312/3, 341/8), ivden (GT 152/9, 57/7), ivdeşi (GT 136/5, 27/1, 289/12), ivge (GT 115/8, 276/1, 346/1), ivime (GT 75/8), ivin (GT 113/7, 180/2, 218/7, 265/8, 276/9, 61/11), ivinde (GT 204/8, 208/4, 90/4), ivinden (GT 112/10, 113/5), ivine (GT 181/12, 181/2, 181/6, 183/8, 220/6, 269/1, 57/5, 99/13), ivni (GT 246/8), ivniň (GT 218/8/10, 243/2), ivüň (GT 86/7), ivüňde (GT 220/10), övge “ev” (GT 167/9), eve (ŞZ 62/7), ev (ŞZ 68/9), ev (KFT 11b/31, 14a/43, 15b/29, 15b/3, 15b/44, 15b/9, 16a/1, 16a/28, 16b/13, 16b/15, 16b/19, 16b/24, 16b/39, ev 17a/44, 17a/47, 17a/8, 17b/1, 17b/2, 17b/3, 17b/4, 17b/6, 17b/6, 17b/8, 18a/23, 18a/24, 18a/26, 18a/4, 1b/14, 1b/19, 7b/10, 7b/11, 7b/13, 7b/2, 7b/2, 7b/3, 7b/4, 7b/5, 7b/6, 7b/7, 8a/10, 8a/12, 8a/3, 8a/31, 8a/4, 8a/5, 8a/8, 8b/20, 8b/21, 8b/22, 8b/24, 8b/25, 8b/28, 8b/29, 8b/29, 8b/32, 8b/34, 8b/37, 8b/38, 8b/40, 8b/42, 8b/49, 8b/53, 9a/1, 9a/11, 9a/19, 9a/22, 9a/3, 9b/11, 9b/16, 9b/26), evde (KFT 12a/25, 8b/21, 8b/23, 8b/24/25, 8b/42, 8b/49, 9a/5), evden (KFT 9b/47), evge (KFT 7b/18, 8b/29, 8b/33, 8b/39, 9a/13), evi (KFT 12a/33, 16b/15, 18a/1, 18a/19, 7b/1, 7b/12), evinde (KFT 9a/1), evini (KFT 8a/3), evinüň (KFT 11b/32), evni (KFT 12a/54, 13a/48, 13a/50), evnüň (KFT 11b/34, 11b/35, 12a/29, 12b/11, 14a/33, 14a/36, 16a/10), evümi (KFT 7b/6), evüň (KFT 12b/18, 12b/39, 14a/31, 14a/38, 15b/48, 15b/53, 16b/18), evüňnüň (KFT 14a/30)

Ek kök ilişkisinden dolayı “ev” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

evdaş “hanım, eş” (TA 33b/10), evlü “evli, ev sahibi” (TA 26b/6), evdaş (Kİ 12/27)

130. Evlen- “evlenmek”

Özgür, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (Özgür, 2003: 356). Ayrıca kelime, *Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye*’de Türkmence kaydıyla verilmiştir (Atalay, 1945: 17). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

evlendi (TZ 9b/8), evlenmege (MS 16b/2), evlendi (KE 7a/7), (Kİ 13/2), evlü (Kİ 13/3), evlenmes- sen (GT 274/12), ivlendi (GT 265/8), evlense (KF 112a/6), evlendürür (KF 217a/1)

131. Evlendir- “evlendirmek” (KT öylendir-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 35). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

evlendirdi (TZ 18a/13), evlendir- (KK 83a/11), ewlendi (BM 43a/1), ewlenür (BM 43a/1), ewlendürdi (BM 46a/7), ewlendürür (BM 46a/7)

132. Eyle “öyle”

DLT’de kelime Oğuzca kaydıyla verilmektedir (DLT I, 1985: 113). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

eyle (RH 28b/9, 30a/5, 33a/7, 49b/8), eylece (RH 79b/6), eylece “öylece” (KH 26/2), öyle (RS 205d/23), böyle (KE 1b/1), eyle (BVP 24/2, 89/5), (GT 22/1, 49/8, 52/5, 76/6, 81/5, 87/8, 94/12, 100/5/13, 110/3, 128/6, 137/11, 138/10, 155/6, 168/12, 170/11, 172/12, 178/5, 185/7/8, 188/13, 220/13, 221/8, 222/6, 228/4, 230/9, 242/11, 243/3/8, 249/7, 250/8, 279/2, 282/1, 287/11, 289/3, 296/7/8, 306/9, 328/4, 329/12, 355/8, 341/5, 343/13, 350/1), eyledür (GT 29/8, 67/7), böyle (ŞZ 46/34), èyle kèrek (İM 12a/2, 12a/5, 28a/8, 30b/2, 32b/6, 33a/6, 34a/1, 34a/6, 35a/6, 36b/3, 37a/1, 37a/6, 38a/6, 38b/8, 39b/6, 40a/3, 40b/1, 40b/5, 41a/7, 42a/3, 42a/7, 42b/4, 43a/3, 43b/3, 43b/8, 44a/4, 7b/6, 9a/3, 9b/2), èyle kèrekmes (İM 27b/6, 29a/3)

133. Ezber tıttkıl “ezberlemek”

Farsçadan alınan kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 51). Kelime diğeri metinlerde görülmemektedir.

Ezber tıttkıl (TA 36b/9)

134. Gece “gece”

Erenoğlu, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde *gece*, Türkmen Türkçesinde *giice* olarak kullanılan bu şekle karşılık diğer lehçelerde kullanılan Oğuzca olmayan şeklinin ise *tün* olduğunu belirtmiştir (Erenoğlu, 2010: 363-364). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kiçe (MG 74b/1), kece (KK 45b/4), kēçe (RS 200c/20, 200c/21, 200c/22, 200c/23), gice (KH 6/5, 6/6, 47/9, 51/3, 55/8), kiçe (KH 6/6), kice (MS 28b/4, 36a/6), kicenüñ (MS 15b/1), gice (RH 70a/3, 91b/3, 93a/8, 95a/9), kiçe (CC 31a/19), kiçe (GT 40/8, 83/10, 102/5, 116/2, 137/2, 150/3, 160/3, 167/6, 204/11, 226/9, 244/1, 303/5, 337/2), kiçe künden (GT 81/1, 208/7), bir kiçe (GT 75/4, 95/8, 105/8, 110/11, 119/1, 126/8, 183/8, 202/5, 204/13, 230/1, 256/9, 337/4), her kiçe (GT 123/3, 145/7, 194/2, 256/11, 266/9), irtte kiçe (GT 194/6), ol kiçe (GT 102/11, 119/12, 182/1, 207/4, 256/10/13, 257/7, 258/7, 275/12), kiçeni künden kıl- (GT 160/2), kiçede (GT 243/5), kiçeden (GT 120/4), kiçeler (GT 69/13, 105/7, 111/7, 145/13, 204/8, 265/10), kiçelerini (GT 269/6), gice (BVP 102/6), kiçe (BVİ 15a/41, 18b/11, 19a/12, 21b/24, 29b/11, 30a/7, 35a/2, 46b/18, 49a/14, 49a/18, 49a/21, 51b/5, 59a/21, 61a/20, 62b/8, 68a/10), kiçeniñ (BVİ 47b/7), kiçeden (BVİ 41a/9, 41b/15), kece (KF 10a/6, 10b/5, 23b/6, 25a/3, 25a/3, 25b/4, 25b/4, 25b/4, 75b/1, 81a/5, 93a/3, 118a/3, 118a/4, 119a/3, 119a/6, 119b/1, 143a/5, 143b/1, 202a/1, 216a/6, 216b/3, 222b/7, 225a/2, 229a/7, 254b/5), kecede (KF 23a/4, 25a/6, 25b/5, 80b/1, 135a/1., 143a/4, 143b/5, 143b/7, 200b/1, 226a/3, 230a/1, 247a/2, 249a/2) keceden (KF 119b/4, 222b/2, 222b/3, 222b/4), kecesi (KF 23b/4), kecesin (KF 220a/7), kecesinde (KF 137a/3, 137b/4, 137b/5), keceyi (KF 1b/3, 19b/3), keceyiçün (KF 229b/3), gice (ŞZ 37/25)

135. Geç- “geçmek”

Erenoğlu, kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Oğuz grubu lehçelerinde *geç-* standart şekline karşılık Oğuz grubu dışındaki lehçelerde ise *öt-* şekli yaygın olarak kullanılmaktadır (Erenoğlu, 2010: 362-363). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kiçgey (MG 111a/6), kiçgil (MG 60b/6), kiçsin (MG 33a/2, 55a/8), kiçseñ (MG 40a/6, 61a/1, 109a/2), kiçse (MG 4a/9, 56b/7), kiçe kör- (MG 40a/5, 44a/6, 60b/9), kiçgeniñ (MG 40b/1), kiçmekni (MG 40a/4), kiçmeklikke (MG 60b/5), kiçirgey sen (MG 103a/2), kiçirgil (MG 102b/3, 104b/9), kiçire (MG 111a/1), kiçürür (MG 78b/8), kiçürgil (MG 22a/2, 23a/8, 23b/1, 24a/8, 24b/7, 28b/3, 29b/5, 34a/5), kiçüre ur- (MG 109b/3/5/7/9, 110b/3), kiçürüp (MG 4b/3), kiçürmek (MG 25a/9), keçti (KK 10a/7), kèçgil (RS 187b/2), geçse (KH 31/6), kiçer (MS 7b/1, 7b/2, 27b/6, 28a/6, 29a/5, 33b/2, 42a/1), kiçkenden (MS 15b/1), kiçmez (MS 8a/2, 8a/2, 8b/1), kiçmekden (MS 17b/5), gic “geç” (RH 13a/2), keçgenler (KE 39b/1), keçgü (KE 53a/3, 123a/6), keçti (KE 34a/3, 34a/7, 39a/9, 46b/5, 51a/1, 53a/2, 90a/5, 123b/7, 136a/9, 155b/5, 159b/2), keç- “güneş veya ayın batması” (KE 60b/9, 150b/9), keçürdi “geçirmek, aşımak” (KE 91a/7, 124a/4, 126b/6, 136a/9, 142a/2), keçürdi “vakit geçirmek, bir süre yaşamak, oturmak” (KE 19a/9, 21b/2, 21b/7, 56a/5, 124b/2, 128b/5, 141b/6, 142a/4, 148a/1, 154b/9, 155a/1, 155a/7), kiçti (KE 27b/2), kiçtim (GT 282/9), kiçtiñ (GT 107/11), kiçti (GT 20/12, 33/1, 53/8, 78/12, 79/4, 82/4/5/7, 136/2, 236/8, 245/10, 253/8, 317/9, 333/2), kiçersen (GT 135/3, 242/3), kiçer (GT 12/1, 131/8, 145/7, 161/2, 163/8, 270/1, 297/4), kiçerler (GT 294/9), kiçkeysen (GT 87/7), kiçkey (GT 201/4), kiçse (GT 306/6), kiçer idi (GT 287/12), kiçkey idi (GT 287/12), kiçip (GT 17/7, 37/7, 131/10, 170/13, 184/10, 186/1, 235/13, 318/1, 330/5, 349/9), kiçipdür (GT 162/1), kiçiptür (GT 120/4), kiççek (GT 254/7), kiçken (GT 24/2, 207/5), kiçkenler (GT 351/13, 352/1), kiçer bolsa (GT 87/9), kiçer iken (GT 135/2), kiçer yıllar (GT 270/1), kiçer (GT 270/1), kiçmegey (GT 87/9), kiçürdi (GT 210/5), kiçürürler (GT 278/12), kiçürgeymen (GT 184/3), kiçürür idiler (GT 282/5), kiçürür bolsa (GT 210/1), kiçürüp (GT 253/7), kiçürüp tururlar (GT 282/11), kiçirip (GT 129/10, 130/2), kiçürmekde (GT 325/11), geçgen (BVP 83/3), giç (BVP 90/6, 91/3), kiçur (BVİ 23a/3), kiçgey (BVİ 45b/18), kiçgünçe (BVİ 41a/10), kiçgende (BVİ 54b/9), keç- (KF 131a/4), keçen (KF 31a/3, 31b/2, 138a/1, 160b/6, 185b/3, 216a/7, 226b/2, 229b/3, 246a/3), keçer (KF 41b/2, 45b/6, 54b/6, 90a/1, 99a/1, 99a/2, 104b/1, 113b/4, 115b/2, 116b/3, 117b/6, 119a/5, 121b/3, 122a/2, 123b/1, 126a/6, 140a/4, 140b/3, 142a/4, 142a/6, 149a/6, 150a/5, 150b/4, 150b/4, 152a/1, 154b/2, 157a/6, 160b/6, 167b/5, 168a/3, 168a/5, 173a/4, 184a/3, 188b/5, 188b/6, 194a/5, 195b/2, 222a/6, 222a/6, 222a/7, 223a/7, 224a/5, 224b/2, 226a/2, 228a/6, 229a/1, 235a/6, 242a/6, 245a/4, 246b/1, 246b/2, 246b/3, 247a/7, 249a/4, 255a/6, 255b/5), keçerler (KF 212a/3), keçesiz (KF 184a/1), keçmege (KF 131a/3), keçmegi (KF 49b/6, 130b/1),

keçmek (KF 41b/4/4, 106a/3, 107b/5, 112b/4, 121a/1), keçmese (KF 49a/5, 51b/6, 112b/5), keçmeyince (KF 210b/2), keçmez (KF 51b/6, 84b/3, 90a/1, 98b/4, 115a/3, 117a/1, 117b/4, 123b/2, 140b/2, 148b/4, 149a/7, 149b/3, 150b/5, 166b/6, 166b/7, 181b/6, 187b/7, 188b/7, 223b/1, 224a/2, 224a/7, 225a/4, 226a/3, 235a/6, 244b/7, 246a/6, 246a/6, 246a/7, 247a/7, 255a/3), keçşe (KF 49a/2, 51b/6, 89b/6, 106b/6, 122b/3, 122b/5, 122b/6, 161a/1, 185b/1, 207a/3, 209a/7, 236a/2), düşe keçşe (KF 112b/5, 122b/6), keçşeler (KF 186a/1), keçilmese (KF 122b/3), keçüt (BM 10b/10), keçti (BM 63a/10), keçer (BM 63a/10), keçdükinden (KFT 20b/5, 7a/1), keçer idi (KFT 16b/32), keçmeke (KFT 16b/37), kēçürse (İM 11a/8)

İsim + fiil yapısında olanlar:

haddi keç- “sınırı aşmak, ölçüyü bozmak” (KE 57b/3, 99b/7, 112b/7, 115a/5, 155b/1), namaz keçer (KF 41a/5, 174b/3), namazı keçmez (KF 41a/3, 50a/3, 142b/2, 160a/2, 173a/2, 187a/7), müddet keçşe (KF 121a/1),

136. Gizle- “gizlemek”

Konuyka ilgili yazılan makalelerde kelime Oğuzca olarak verilmiştir. *Gizle-* fiili Oğuzlarda, *yaşur-* şekli ise Oğuzca olmayan lehçelerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Gül, 2015: 263; Gülsevin, 2010: 68-69). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

gizlese (RH 6b/1), gizlemek (ŞZ 5/13), gizleci (ŞZ 22/40)

137. Göbek “göbek” (KT kindik)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî’de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 28). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

göbek (TA 22a/6), köbek (DM 13a/16), köbek (RS 190a/3), köbek (MS 20b/2), köbek (TZ 18b/11), köbegi (KF 146a/1, 197a/5), köbegini (KF 55b/5), göbek (Kİ 43/1), (ŞZ 32/37)

138. Gülâb “gül suyu”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugali*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 9).

Gülâb (TA 9a/12)

139. Hamaşa “adet” (KT türe)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 47). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Hamaşa (TZ 25a/1)

140. Her, degme “her” (KT time)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 60). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

her/degme (TZ 31a/10, 90b/5), her (RH 4a/9, 4b/7, 5a/6, 6a/1, 6a/2, 6b/5, 7b/5, 11a/2, 11b/7, 11b/8, 27a/6, 54b/1, 54b/6, 54b/8, 62b/7, 67b/7, 68a/2, 68a/4, 69a/4, 73b/4, 73b/5, 77a/4, 80b/8, 83a/2, 86a/9, 91a/3, 97a/1, 97a/7, 97b/3, 100b/1, 102b/1), her (KH 3/7, 4/3, 4/5, 6/1, 6/2, 13/9, 13/9, 28/1, 32/1, 46/9, 59/5, 60/2, 60/8, 67/3, 71/6), her (MG 3b/8, 4a/9, 4b/1, 16a/4, 30a/2, 30b/3, 31a/4, 40a/9, 49b/7, 55b/6, 58a/5, 73a/4, 83b/2, 87b/5, 97a/1, 98b/1, 106a/1/4/6, 107a/4, 115a/3), her (BVP 11/7, 97/6), her (BVİ 2b/13, 13a/20, 18a/2, 18b/2, 19a/6, 19a/12, 21a/22, 22a/14, 22a/15, 22b/21, 23b/1, 24a/7, 24a/24, 24b/9, 24b/16, 24b/17, 25a/6, 25a/12, 28b/24, 31a/16, 33b/5, 33b/22, 34b/13, 34b/22, 35a/1, 36b/16, 37a/7, 37b/5, 37b/10, 38b/2, 39b/7, 39b/7, 39b/25, 40a/2, 40a/7, 40a/9, 40a/23, 40b/7, 40b/12, 41b/4, 41b/12, 45a/17, 45b/11, 46b/10, 46b/12, 46b/13, 47a/1, 47a/2, 48b/24, 49b/9, 50a/9, 50a/10, 63a/21, 64b/21, 65a/23, 65b/13, 67b/17, 67b/14, 69a/8), her (GT 58/8, 139/1, 145/7, 166/5, 190/9, 198/8, 211/4, 215/13, 217/6, 224/6, 243/13, 263/3, 266/10, 312/13, 313/2, 316/1, 326/9, 331/5, 334/13, 348/9, 356/4), her bir (GT 4/7, 58/3, 114/1, 129/6, 141/7, 176/10, 190/8, 266/13, 346/12, 353/2, 354/2), her biri (GT 6/4, 12/9, 13/4, 23/9, 82/11, 146/7, 222/10, 336/12), her dem (GT 74/1, 194/3, 266/10, 284/8), her ki (GT 142/4, 159/4, 232/11, 284/13, 292/7), her kim (GT 16/10, 50/7, 52/13, 61/5, 74/11,

113/1, 150/11, 153/1, 159/13, 161/10, 168/4, 196/12, 198/10, 211/2, 224/8, 238/6, 256/2/5, 289/8, 291/12, 310/2, 311/7, 324/6, 326/10, 333/13, 335/5, 337/9, 341/10, 351/1/10/12), her kiçe (GT 123/3, 145/7, 194/2, 256/11, 266/9), her kün (GT 132/13, 143/6, 145/8, 169/12, 194/1, 209/13, 222/5, 227/9, 229/11, 262/12, 266/8), tigme (her/değme) (GT 12/6, 20/11, 153/12, 174/12, 326/9, tigme bir (GT 4/5/8, 6/7, 12/6, 76/8, 191/10, 193/8), tigme biriniň (GT 354/1), her (BM 20a/10), degme (BM 20a/10)

141. Һирмен “harman”

Farça’dan alınan kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 10). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

Һирмен (TA 10a/7), Һарманını (KE 53a/7), Һарман (BM 10a/5)

142. Horla- “horlamak” (KT korulda-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 41). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

horladı (TZ 21b/1), Һorladı (ŞZ 16/47), Һorlar (ŞZ 20/34), horlayıcı (ŞZ 23/23)

143. Һорос “horoz”

Farsça’dan alına kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

Һорос (TA 11a/10), Һороз (DM 12a/2), (KE 168b/7, 169b/9, 171b/3, 171b/6), Һораз (TZ 15b/4), (ŞZ 36/1), Һороз (BM 17a/4)

144. İğla- “ağlamak”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 41). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

İğladı (Kİ 41/13)

145. İklik “bir çeşit çalgı saz” (KT oluk)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 33).

İklik (TZ 16b/3), (TA 26a/2)

146. İsla- “ıslatmak” (KT yıpıt-)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 14). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ısladı (TZ 8a/9), ıslamak (RH 95a/9), ıslatub (RH 93a/7), ıslamak (KH 55/8), ısladıp (KH 51/3), ıslagay sen (BVİ 29b/10, 40b/11, 47b/8, 62b/18), ıslagay (BVİ 19a/24), ısladıñ (BVİ 62b/20), ıslagıl (BVİ 42b/5), ıslandı (BVİ 47b/12), ıslanmış (BVİ 53b/15), ıslatmak (ŞZ 4/40), ısladır (ŞZ 19/16)

147. İgne “iğne” (KT iyne)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 31). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

igne (TA 25a/1), (KK 72a/4), (DM 10a/4), ignege (KE 41a/9, 41b/1), (TZ 4b/12), (BVİ 43a/14, 61b/23), (Kİ 38/4), igine (CC 42b/25, 44b/12)

148. İğren- “iğrenmek” (KT iren-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 58). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

İğrendi (TZ 30a/4)

149. İlik “ilik” (KT ilkek)

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiş, diğer Türklerin de *yilik* dediğini belirtmiştir (DLT I, 1985: 72). Ayrıca kelime *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugali'*de de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 25). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ilik (TA 20a/4), ilik (DM 12b/6), ilik (GT 326/9)

150. İmdi “şimdi”

Kâşgarlı, *amdi* olarak kaydettiği kelimenin, Oğuz lehçesinde kesreli kullanımla *imdi* olduğunu belirtmiştir (DLT I, 1985: 125). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

imdi (TA 30b/6), imdi (MG 85b/7), imdi (TZ 5a/5, 75b/1/1, 90a/12), imdi (Kİ 39/3), şimdi (Kİ 96/4), şimdi (BM 18a/9), imdi (İM 11a/4, 35a/8, 38b/1, 40a/5), imdi (KFT 11a/44, 11b/15, 10a/20, 10a/28, 10a/33, 10a/47, 10a/7, 10b/14, 10b/30, 10b/45, 10b/6, 11a/32, 11a/34, 11a/40, 11a/8, 11b/40, 11b/43, 11b/47, 12a/11, 12b/12, 12b/19, 12b/25, 12b/31, 12b/40, 12b/50, 13a/14, 13a/28, 13a/36, 13a/55, 13b/14, 13b/26, 13b/38, 13b/53, 13b/6, 14a/34, 14a/39, 14a/45, 14a/6, 14b/21, 14b/22, 14b/38, 14b/43, 14b/9, 15a/43, 15a/7, 15b/21, 15b/30, 15b/41, 16a/12, 16a/16, 16a/21)

148. İn- “inmek”

Konuyla ilgili yazılan makalelerde kelime Oğuzca olarak verilmiştir. Oğuzca olan *in-* şekline karşılık, Oğuzca olmayan diğer lehçelerde *tüş-* şeklinin kullanıldığı belirtilmiştir (Gülsevin, 2010: 69-70; Erenoğlu, 2010: 361-362). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

iner (KH 33/7, 33/9), indi (RH 8a/8, 9a/7, 10a/4), inen (RH 9a/5), iner (RH 84a/5), inmemişse (RH 71b/3), indi (KE 2b/7, 8b/5, 14a/1, 48b/5, 120a/6, 151a/5, 151b/1), inerde “inerken, akarken” (KE 13a/3), ingen (KE 116b/3), indürdi (KE 113a/1, 116a/3, 116b/3, 116b/4, 119b/6, 126a/2, 127b/7, 136a/2, 139a/5, 163a/5), indürüştiler “karşılıklı indirmek, vuruşmak” (KE 158a/9), indirdi (TZ 16a/13), inindi “inilmek” (TZ 9a/8), iner (GT 4/5, 316/1, 352/13), inip turur (GT 94/8), iner bolsa (GT 159/9), indürdi “vurmak” (GT 89/4), inmiş (BVP 108/7), iner (BVİ 36a/10, 36a/13, 36a/20, 37b/22, 56b/2), ingey (BVİ 36a/7, 39b/12, 48a/1, 49a/2), inse (BVİ 14a/2, 35b/15, 35b/16, 35b/17, 35b/19, 36a/15, 38b/13, 49a/1), inmiş (BVİ 15b/10), indürül (BVİ 57a/17), indi (KF 8a/3), indükden (KF 118b/2), inse (KF 64b/5), indirdi (KF 6b/4), indürgen (KF 156a/4), indürici sen “indiren” (KF 154a/7), indi (Kİ 39/13), indürdi (Kİ 39/14), indi (ŞZ 14/51), indirdi (İM 36a/7, 36a/7, 36a/8), indürdi (İM 25b/7, 25b/7, 36a/2, 36a/5, 36a/8/8, 36b/1, 37b/7)

İsim + fiil yapısında olanlar:

meni indür- “menisini akıtmak” (KE 127b/7), perdeni indür- “yüzünün peçesini kapatmak” (KE 116a/3), suv indür- “çiftleşen kişi menisini akıtmak” (KE 116b/4), ta‘ām indür- “misafire yemek hazırlayıp sunmak” (KE 116b/3)

151. İnçke “ince”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

(MG 79b/5, 81b/8, 90a/7, 91a/1, 96a/9, 100a/8, 104a/9, 107b/2), inçke (RS 203a/3), inçke (KH 10/5, 11/1, 11/5, 11/5, 11/7), inçke (CC 39a/9), inçke (CCII 58a/29), inçke (BVP 31/1, 38/2, 39/1, 44/1, 81/4, 103/7, 108/2, 108/4), inçke (BVİ 50b/8)

Ek kök ilişkisinden dolayı “inçke” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

inçkerek (MG 89b/6, 90b/5), inçkelik (MG 80b/9), inçkeligi (MG 100a/7), inçkeliki (KH 10/4)

152. İnce “ince” (KT yinçe)

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

İNÇE (MG 80a/9, 91a/1, 96a/9, 104a/9, 107b/2), İNÇE (KH 8/9), İNCE (RH 58a/9, 70b/7), İNCEGE “İNCE” (RH 71b/7, 72a/9, 72b/3), İNÇE (İN 58v/9), İNÇÜ (GT 178/4, 178/7), İNÇİ (GT 275/10, 276/13, 312/6), İNCE (BVP 34/1, 44/2, 47/2, 47/4, 53/3, 93/7), İNCE (ŞZ 39/2)

Ek kök ilişkisinden dolayı “İNÇE” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

İNÇELİĞİ (MG 90a/7), İNCEGELİKTEN “İNCELİK, ZAYIFLIK” (RH 70b/4), İNCEGELİKİ (RH 71b/6),

153. İnci “inci”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

İNÇÜ (KK 72a/9), İNÇİ (DM 12b/4), İNÇÜLER (KE 41a/4), İNCİ (TZ 31b/11), İNÇÜ (CC 47a/26), İNÇÜ (Kİ 39/12)

154. İnek “inek”

Erenoğlu, kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Oğuzca olan *inek* şekline karşılık Oğuzca olmayan şeklinin *sıyır* olduğunu belirtmiştir (Erenoğlu, 2010: 367-368). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

İNEK (TA 15b/5), İNEK (KK 69b/7), İNEK (RS 195a/28, 199b/17), İNEK (DM 7a/11), İNEK (KE 1b/4, 1b/5), İNEK (TZ 7b/6), İNEK (CC 54a/26), İNEK (BM 13a/5)

155. İrinçek “tembel, erincek” (KT yalkav)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 59).

İrinçek (TZ 30b/6)

156. İste- “istemek” (KT izde-)

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

istedi (KE 24b/8, 29a/3, 152b/9, 155b/3), istedi “aramak, araştırmak, sormak” (KE 31b/9, 110a/7), işteştürdi “birbirini aramak, araştırmak”(KE 132b/9), istediler (GT 65/7), isteseñ (GT 9/1, 196/6), istep (GT 63/9, 71/7, 206/1, 251/11), istegen (GT 280/6), istegenler (GT 38/12), istemege (GT 256/1), istemegil (GT 82/1, 266/12), isteme(GT 298/13, 341/8), istemedi (GT 165/5), istemes (GT 355/13), istedi (ŞZ 14/49), istedim (ŞZ 60/12), istedi (BM 69a/8), ister (BM 69a/8)

157. İşeri “içeri” (KT işkeri)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 20, 120). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

İşeri (TZ 11a/11, 83a/10)

158. kaçı- “öfkelenmek, kızmak” (KT yangır-)

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk ve Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Caferoğlu, 1931: 71; Atalay, 1945: 10). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:*

kaçıdı (Kİ 71/10), kakımak (TZ 6a/7), kaçımaç (KK 69a/9), kaçıdı (Kİ 71/10), kaçıdım (CC 5a/21), kağıgıl (CC 5 a/22), kağır mên (CC 5a/20), kakımak (CC 5a/23)

159. alı ‘‘sergi, halı’’ (KT k r)

Farsça’dan alınan kelime, *Kit b-ı Mecm -ı Terc m n-ı T rk  ve Acem  ve Mugali*’de Türkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 22). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

alı (TA 17b/13), alı (DM 10b/10), (RS 211a/8), alı (TZ 8a/2) halı (şZ 41/3), (CC 52b/6)

160. Kalkan ‘‘kalkan’’

K şgarlı, kelimeyi Türk ve Oğuz dillerinin birinde kaydıyla vermektedir (DLT I, 1985: 441). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

alkaņa (RH 30b/7), alkan (TA 14b/2), alkan (MG 54a/4/6), alkan ıl- (MG 63b/1), alkan tut- (MG 5b/4), alkaniņ (MG 102a/4), alkanı (MG 54a/1/3), alkan (KE 164b/5), alkan (DM 11a/13), alkançı (DM 18a/8), kalkan (TZ 15b/7), alkan (K  68/5), alkan (GT 229/6), alkan (şZ 41/7)

161. Kanı ‘‘hani’’ (KT kaysı)

Özgür (2003: 356), ‘‘*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*’’ adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

aņı (RS 189a/11), anı (RS 188b/27, 205d/41), kaņı ‘‘hangi’’ (TZ 89b/5), kanı ‘‘hani’’ (TZ 28a/4, 67a/9, 67a/11, 89b/10)

162. Kapı ‘‘kapı’’

Erenoğlu, konu ile yazdığı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir. Oğuzca grubu lehçelerinde *kapı* şeklinin karakteristik olduğunu, Oğuzca olmayan diğer lehçelerde ise *eşik* şeklinin yaygın olarak kullanıldığını belirtmiştir (Erenoğlu, 2010: 368-369). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kapu (ŞZ 40/13), apusunda (ŞZ 65/7), apı (DM 3a/12, 10b/4), apu (DM 3a/12), apudan (KF 93b/3), apularına (KF 259b/7), apularını (KF 32a/2, 32a/3, 96b/3, 96b/4, 96b/4, 96b/4, 97a/3, 97a/3), apularuñuz (KF 259b/6), apuña (KF 131a/2), apuñda (KF 131a/2), apusu (KF 124b/1, 216b/1, 264a/7, 265b/6), apusına (KF 10a/2, 52a/1, 131a/1), apusunda (KF 46b/3, 123b/5), apusını (KF 93b/2, 187b/7, 188a/1), apu (TA 6b/5), apı/apu (BM 19a/3), apu (RS 193b/5), apu (KK 66b/12), apu (KFT 8b/21, 9a/8)

Ek kök ilişkisinden dolayı “kapu” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak değerlendirilmiştir:

apuı (TA 25b/5), apuı (RS 198b/6),

163. arapı “fakir”

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 70). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

arapı (Kİ 70/7)

164. Kar- “karıştırmak”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak gösterir ve diğer Türklerin bu fiili bu şekliyle bilmediklerini ya da kullanmadıklarını ifade etmiştir (DLT I, 1985: 432). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ardı (KE 130b/1, 132a/1), arıştırmağay (BVP 88/3), arışmış (BVİ 38a/21), aruştururlar (BVİ 66b/6), aruřturđay sen (BVİ 18b/1, 19a/2, 24a/23, 26a/25, 26b/1, 28b/22, 34b/12, 37a/20, 37b/12, 39a/17, 39a/20, 40a/4, 40a/22, 40b/6, 41a/17, 41a/23, 41b/18, 41b/21, 43a/8, 43a/16, 44b/10, 45a/16, 45b/6, 46a/18, 46a/20, 46a/21, 47a/1, 47a/21, 48a/16, 48b/24, 51a/21, 52a/1, 52a/5, 52a/13, 52a/19, 53b/19, 54b/16, 54b/19, 55a/8, 55a/13, 55a/18, 55b/19, 56a/3, 56a/8, 56a/9, 56b/15, 57a/8, 57b/15, 57b/24, 58a/8, 58a/11, 58a/20, 58b/3, 59a/6, 59a/13, 59a/22, 59a/24, 62a/4, 62b/1, 63a/11, 63a/12, 63a/19, 64b/24, 65a/22, 65b/17, 66b/23, 67a/10, 67b/25, 68a/24, 68b/5, 68b/7, 68b/11, 69a/1, 69b/6), aruřturđay sin (BVİ 18a/3), aruřturđay (BVİ 45b/23, 60a/7, 61a/6, 62a/7, 64a/14, 69a/25), aruřturđil (BVİ 22b/15, 30a/12, 36b/20, 42a/22,

42b/5, 42b/9, 44a/23, 44a/25, 51b/7, 51b/9, 58b/9, 59b/20, 66a/15, 68a/6, 69a/15), karuřtursañ (BVİ 51b/7), karuştursa (BVİ 32b/7, 47a/24), şaruştura (BVİ 44b/24), şaruşturup (BVİ 22b/24, 30b/20, 40b/8, 44a/4, 45a/9,47a/18, 61a/1, 63b/15, 67a/2, 68a/8, 68a/16), şardı (Kİ 70/13), şarışıp (GT 243/7), şarıştı (BM 32b/3), şarışur (BM 32b/3)

165. Karış- “karışmak” (KT bulgaş-)

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

şarışmış (KE 66a/6), şarıştı (KE 17a/5, 33b/3, 50b/7, 66a/6, 145a/7, 147a/6), şarıştırdı (KE 2a/4, 41a/2, 50b/6, 54a/7, 130b/2, 143b/4), karışrık “karışık” (TZ 48b/9), karıştur- (CC 17b/13), karıştur mën (CC 17b/11), şarışıp (GT 243/7), şarışturmağay (BVP 88/3), şarışmış (BVİ 38a/21), şaruştururlar (BVİ 66b/6), şaruşturğay sen (BVİ 18b/1, 19a/2, 24a/23, 26a/25, 26b/1, 28b/22, 34b/12, 37a/20, 37b/12, 39a/17, 39a/20, 40a/4, 40a/22, 40b/6, 41a/17, 41a/23, 41b/18, 41b/21, 43a/8, 43a/16, 44b/10, 45a/16, 45b/6, 46a/18, 46a/20, 46a/21, 47a/1, 47a/21, 48a/16, 48b/24, 51a/21, 52a/1, 52a/5, 52a/13, 52a/19, 53b/19, 54b/16, 54b/19, 55a/8, 55a/13, 55a/18, 55b/19, 56a/3, 56a/8, 56a/9, 56b/15, 57a/8, 57b/15, 57b/24, 58a/8, 58a/11, 58a/20, 58b/3, 59a/6, 59a/13, 59a/22, 59a/24, 62a/4, 62b/1, 63a/11, 63a/12, 63a/19, 64b/24, 65a/22, 65b/17, 66b/23, 67a/10, 67b/25, 68a/24, 68b/5, 68b/7, 68b/11, 69a/1, 69b/6), karuşturğay sin (BVİ 18a/3), şaruşturğay (BVİ 45b/23, 60a/7, 61a/6, 62a/7, 64a/14, 69a/25), şaruşturğıl (BVİ 22b/15, 30a/12, 36b/20, 42a/22, 42b/5, 42b/9, 44a/23, 44a/25, 51b/7, 51b/9, 58b/9, 59b/20, 66a/15, 68a/6, 69a/15), karuřtursañ (BVİ 51b/7), karuştursa (BVİ 32b/7, 47a/24), şaruştura (BVİ 44b/24), şaruşturup (BVİ 22b/24, 30b/20, 40b/8, 44a/4, 45a/9,47a/18, 61a/1, 63b/15, 67a/2, 68a/8, 68a/16), şarıştı/şarıştu (BM 32b/3)

166. Kardeş “kardeş”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

karındaş (MG 83a/4), karındaş (TA 33b/8, 55a/1), karıntaş (RS 190b/14, 190b/26), ata karındaş “amca” (RS 200b/28), ata karıntaş “amca” (RS 190b/26), uluğ karındaş (RS 200b/25), karındaşına (RH 6b/2), kardeşlar siz (DM 22b/8), karındaşdın (KE 97a/4), karındaşındın (KE 25a/3), kardeş (TZ 3b/12, 86b/6), kardeşı (TZ 43a/7, 80b/12, 80b/13), kardeşin (TZ 82a/11, 82b/8, 82b/11), kardeşim (TZ 82b/9), karındaş (TZ 86b/6), karandaş (CC 49a/8), kız karandaş (CC 49a/9), karındaşınını (CCII 66b/10), karındaş (GT 49/11, 89/10, 111/1, 155/6, 155/7, 163/3), karındaşı (GT 22/13, 33/2, 89/12, 90/2, 162/13), karındaşına (GT 23/1, 162/13), karındaşlar (GT 188/8), karındaşları (GT 20/9, 22/11, 348/4), karındaşların (GT 23/8), kardeşlarğa (BVP 5/2), karındaşlarımğa (BVİ 1b/20), kardeşı (KF 254a/5), kardeşlarumuzu (KF 145a/2), kardeşum (KF 133b/5), karındaş (Kİ 70/19), kardeş (ŞZ 34/15), kız kardeş (ŞZ 34/16), ata kızkarındaş “hala” (BM 14b/2), ana kız karandaş “teyze” (BM 14b/3), karandaşum “erkek kardeşim” (BM 20b/10), karındaşın “erkek kardeşin” (BM 21a/3), karandaşı (BM 21a/6)

167. Karınca “karınca” (KT kumursқа)

Kâşgarlı kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT III, 1985: 375). Ayrıca kelime *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de de Türkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 14). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

karınça (TA 12b/4), karınca (KK 67a/3), (DM 9b/8), (RS 200a/9), (GT 80/11, 303/7), karınça tig (GT 163/7), karınçanıñ kanatı (GT 177/7), karınçanı (GT 67/4), karınçalar (GT 203/5, 236/13), karınca (KF 62b/4), karınca (BM 16a/7), karınça (İM 355a/6/7)

168. Karınçak “karınca” (KT kumruska)

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT I, 1985: 501). Ayrıca *Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lüğati’t- Türkiyye*’de de kelime, Türkmençe olarak verilmiştir (Atalay, 1945: 69). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Karınçak (TZ 36b/2)

169. Karşu “karşı”

Kaymaz (2004: 204), “*Çagatay Türkçesinde Oğuzca Unsurlar Üzerine*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

karşu (İN 16v/6, 24r/2, 30r/4, 29v/4, 30r/5, 30r/7, 33r/4, 33r/5, 50r/9, 50v/9), karşu (RS 205C), karşusinge (KE 113a/9), karşu (RH 16a/6, 23b/2, 29a/4, 29b/4, 29b/5, 29b/7, 32b/4, 32b/5, 49a/5, 49b/9, 50a/9, 70a/7, 78a/4, 92b/1), karşudan (RH 70a/8), karşu (KH 6/7, 23/1/1, 49a/6), karşudan (KH 6/8), karşu (MG 43a/1, 52a/9, 56a/2, 64a/9, 82a/73/5, 97a/7, 109a/3), karşığa (MG 51b/2), karşusına (MG 40b/9), karşu (BVİ 14a/17, 61a/14, 63b/17, 68b/12, 69a/2, 69a/8), karşusın (BVİ 64b/16), karşu (KF 62a/5, 62b/1, 62b/1, 132b/5, 144b/2, 149b/6, 149b/7, 150a/1, 150a/2, 151b/6, 151b/6, 156a/7, 158b/3, 196b/4, 203b/2), karşusına (KF 157a/3), karşusunda (KF 157a/3), karşu (İM 14/6)

Ek kök ilişkisinden hareketle “karşu” kelimesinden türeyen kelimeler de Oğuzca olarak değerlendirilmiştir:

karşulaya (KF 218a/5),

İsim + fiil yapısında olanlar:

karşu dur- “karşısına almak” (KF 40a/6), karşu eyle- “ karşı koymak” (KF 145a/5, 194b/6), karşu otur- (KF 62a/5), karşu ol- (KF 155a/4), karşu otur- (GT 69/5), karşu yürü- (GT 17/1), karşumda tur- (GT 239/3), karşıuında tur- (GT 66/10), karşu kel- “önüne çıkmak” (KE 15a/8, 91a/2, 117a/9, 117a/9, 155b/1), karşu olduruş- “karşı karşıya oturmak” (KE 158a/8), karşu tur- “karşılaşmak” (KE 22b/5, 146b/2), karşu çık- (MG 36a/2/5, 47b/4/5, 48b/4, 60a/6, 61b/5/6), karşu hamle kıl- (MG 45a/4), karşu kir- (MG 40b/9, 47b/2, 56a/2), karşu tur- (MG 18a/5, 40a/2, 41b/9, 42b/7, 44b/4)

170. Karta "karta" (KT kocken)

Kelime, *Kitab-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 11). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

karta (TA 10b/6), (DM 12a/8), (Kİ 71/6), karta (BM 16b/5)

171. Kaşu "sopa, tokmak" (KT dokmak, teğenek, çomuk)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lüğati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 30). Dönemin diğere eserlerinde bulunmamaktadır.

Kaşu (TZ 15b/7)

172. Kat "yanında, ininde"

DLT'de kelime "*kat, tabaka, kıvrım*" temel anlamının dışında, Oğuz söz varlığında "*yanında, ininde*" anlamıyla da bulunmaktadır (DLT I, 1985: 320). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

katına (RH 4a/4), katında (RH 14b/4, 14b/7, 15a/1, 26a/7, 27a/1, 33b/5, 33b/6, 39b/7, 39b/9, 42a/1, 42a/4, 42a/5, 50b/2, 61b/3, 69a/7), katında (MS 8b/6, 8b/6, 9a/1, 10b/3, 10b/4, 10b/4, 10b/6, 11a/1, 15a/1, 15a/2, 15a/2, 15a/2, 22b/3, 22b/3, 25b/2, 28a/1, 28b/1), kat (RS 187b/14), kat (TA 58b/12), katımda (TA 59a/1), katımızda (TA 59a/1), katında (TA 58b/13), katında (TA 58b/13, 59a/2), katımda (MG 9a/3, 10b/1, 11a/4, 16b/4, 22a/7, 25a/3, 35b/3/3/5, 58a/1, 58b/6, 64a/7, 76b/3, 79b/9, 108a/5), katında (MG 31a/6, 36b/2, 46a/2, 62b/6, 68b/7, 70b/7, 83b/1, 88b/9, 90b/4, 112a/5), katındın (MG 50a/6), katımızda (MG 4b/8), katında (KE 32b/9, 32b/9, 32b/9, 46a/3, 55b/3, 60b/4, 74b/8, 140b/3, 149a/4), katığa (KE 127a/4), katımda (DM 20b/10), katımda (DM 19b/10, 20b/10), kat (TZ 89b/3), katımda (TZ 43a/1), katımdağının (TZ 43a/4, 85b/5), katımda (TZ 60a/7), katımdağın (TZ 43a/1), katımdağın (TZ 43a/1, 80b/1), katımdağın (TZ 43a/2), katındağın (TZ 43a/2, 77b/1, 85b/4), katında (CC 30a/7, 30a/19, 31a/22), kat (İN 51r/2), katında (İN 15r/4/7, 26v/7, 27v/1, 34r/5/6,

40r/7, 42v/4, 62r/3), atına (BVP 120/6), atuna (BVP 85/2), atında (BVP 45/1, 72/4, 89/1, 107/4, 113/7, 118/2, 119/5), at (BVİ 2b/3, 23b/3), atımnda (BVİ 30b/17, 66a/17), atına (BVİ 13b/20, 17a/18), atında (BVİ 6b/6, 9b/17, 10a/23, 15b/9, 16b/2, 17a/4, 17a/11, 49b/9, 52b/16, 55a/2, 61b/21), atımızda (BVİ 25b/16, 27b/6), atına (BVİ 13b/20, 17a/18), at (KF 122b/4, 122b/4), atımızda (KF 178b/2), atına (KF 133b/5, 133b/5), atında (KF 2b/1, 15a/1, 40b/5, 40b/6, 40b/6, 42b/4, 42b/4, 103a/2, 103a/2, 106b/3, 106b/4, 107a/3, 116b/4, 116b/4, 136b/1, 136b/1, 146b/6, 148b/2, 148b/2, 149a/6, 149a/7, 151a/6, 151a/6, 151a/6, 155a/5, 155a/5, 165a/5, 167b/6, 167b/6, 167b/7, 168a/7, 168b/5, 168b/6, 168b/6, 168b/7, 172b/6, 172b/7, 173a/2, 173a/4, 174a/7, 174b/1, 174b/1, 189b/4, 189b/5, 192b/1, 192b/1, 195b/4, 195b/5, 195b/6, 196a/3, 200b/3, 215a/4, 217b/2, 224b/3, 224b/3, 224b/4, 240b/6, 240b/6, 241a/1, 241a/2, 241a/2, 241a/3, 241a/4, 242b/5, 242b/7, 243a/2, 243a/3, 243b/1, 243b/3, 243b/5, 248b/6, 248b/6, 250b/1, 251a/3, 254b/6, 260b/3, 263b/5, 264a/1, 264a/1), atımnda (KF 12a/1, 234b/2), atımnda (GT 28/6, 241/10), atımızda (GT 263/9), atımızdan (GT 270/8), atuna (GT 148/7), atunında (GT 65/1, 154/1, 252/10), atunıdan (GT 220/1), atına (GT 53/5, 164/9, 172/7, 191/11, 293/10/13), atına ilt- (GT 66/4), atına kil- (GT 28/13, 33/4, 45/8, 69/13, 80/13, 86/11, 228/2), atına kitür- (GT 204/9, 228/13), atına yit- (GT 314/9), atında (GT 9/1, 42/6, 45/12, 51/2, 53/10, 71/7, 144/1, 153/5, 161/2, 165/3, 169/11, 170/9, 197/12, 226/12, 246/3, 249/9, 274/3, 277/5, 323/9, 336/7, 347/7), atındağı (GT 293/4), atından (GT 113/13), atımızda (KFT 2a/71, 4b/61, 5a/31, 5a/33), atına (KFT 16a/14, 2a/63, 5b/27), atında (KFT 10a/16, 10a/25, 10a/35, 10a/38, 10a/41, 10a/46, 14b/21, 15a/11, 15b/12, 15b/3, 15b/6, 16b/7, 17b/40, 18a/27, 18a/3, 18b/49, 19b/45, 19b/53, 1a/66, 1b/31, 1b/33, 1b/34/35, 1b/44, 1b/45, 1b/45/46, 2a/12, 2a/24, 2a/39, 2a/40, 2a/62, 2b/10, 2b/9, 3a/42, 3a/59, 4b/60), atındadır (KFT 13b/30, 5b/4), atımnda (İM 14b/6), atımızda (İM 24a/2, 5a/5, 11a/5/5, 16a/7, 17a/5, 17b/5/5, 19a/5, 21b/2)

173. Katla “kere, kez” (KT keret, kaz)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 67).

Katla (TZ 35b/1)

174. Kavak “kavak ağacı” (KT avsağ)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 9). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

ķavak (TA 8b/10)

175. Kavun “kavun”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de kelime Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 9). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ķavun (TA 9a/4), (KK 71a/3), (DM 5b/10), (TZ 7b/12), ķavunluğ (GT 354/12), şarı kavunı (ŞZ 43/8)

176. Kayın “hısım, akraba”

Kâşgarlı, kelimeyi Yağma, Tuhsı, Kıpçak, Yabaku, Tatar, Kay, Çömül ve Oğuz lehçelerine ait olarak vermiştir (DLT I, 1985: 32). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ķayın ana (RS 200c/3), ķayın ata (RS 200c/2), ķayın ana (TA 33b/13), ķayın ata (TA 33b/13), ķayın ķarındaşlar “ķayın biraderler” (TA 34a/1), ķayın “ķayınbaba” (CC 49a/11), ķayın ata “ķayın baba” (BM 14b/7), ķayın ana “ķaynana” (BM 14b/7), ķaynumaņası “ķayın babam” (BM 14b/7)

177. Kayın “ķayın ağacı”

Kâşgarlı, kelimeyi Yağma, Tuhsı, Kıpçak, Yabaku, Tatar, Kay, Çömül ve Oğuz lehçelerine ait olarak vermiştir (DLT I, 1985: 32). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ķayın (TA 8b/13), ķayın ağaşı “ķayın ağacı” (DM 11b/8)

178. Kayır “kum”

Kâşgarlı, kelimenin lehçeler arasında iki anlamını vermektedir. Türkler *ķayır*’ı “kaba topraklı yer” için, Oğuzlar ise “kum” için kullanmaktadır (DLT III, 1985: 165). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ķayır (Kİ 74/6), ķayır (BM 10b/4)

179. Kayıt “Yavuz, fena manasında ve yaman makamında istimal edilir”

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 138).

Kayıt (Kİ 138/5)

180. Kaytar- “geri çevirmek, döndürmek”

Kâşgarlı Mahmud, Oğuzların “geri çevirmek, döndürmek” anlamında *ķaytar-*, diğer Türklerin ise *katar-* olarak kullandıklarını belirtmiş ve Oğuz kullanımına örnek vermiştir (DLT III, 1985: 193). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ķaytarub (RH 63b/7), ķaytarur (RH 7b/4), ķaytarmadı (MS 4a/6), ķaytarmak (MS 5b/2), ķaytarmak “iade etmek, tekrarlamak” (MS 44a/2), ķaytarıcı “inkâr eden, reddeden” (MS 4a/6), ķayturmak (MS 5a/5), ķayturğıl (TA 36b/5, 42b/3), ķaytar (MG 8a/3, 88b/4), ķaytarğıl (MG 13b/2, 15a/9, 15b/1/2, 23b/8, 30a/7, 32a/3, 33a/1, 33b/1, 40a/4, 44a/8, 49a/1, 55a/8, 59b/9), ķaytarsa (MG 48a/2), ķaytara (MG 67b/2, 109b/3/8, 110b/8), ķaytarıp (MG 15b/8, 30a/3/7, 43b/6, 52b/6, 65b/6), ķaytarmağıl (MG 31a/5), ķaytardıñ (MG 23b/7), ķaytarmak (MG 23b/6, 67a/7), yüz ķaytarğıl (MG 40b/4), ķaytarmak (KE 166a/5), ķaytar mên (CC 23b/20), ķaytardum (CC 23a/3), ķaytargıl (CC 23a/4), ķaytarur mên (CC 23a/12), ķaytargıl (CCII 59a/5b), ķaytar- (İN 8r/4, 64r/7), ķaytarmağay (BVP 87/4), ķaytarur (BVİ 53a/22), ķaytara (BVİ 19b/5, 19b/6), ķaytar (KF 201a/2), ķaytara (KF 263a/5), ķaytardı (KF 243a/5, 243a/7), ķaytarmak (KF 121a/3, 184a/5, 197a/1, 201b/4), ķaytarmağda (KF 62a/6, 243a/1, 244a/2), ķaytarmasa (KF 243b/7), ķaytarmasun (KF 122a/4, 160a/5, 243b/2, 243b/6), ķaytarmaya (KF 264b/1), ķaytarñuz (KF 201b/3), ķaytarsa (KF 243a/2, 243a/4,

243a/4, 243b/7), *qaytarsun* (KF 89a/1, 122b/1, 172b/3, 172b/4, 172b/4, 172b/4, 173b/7, 243b/2, 243b/5, 249b/2, 249b/6), *qaytarup* (KF 62a/6), *qaytardılar* (GT 130/4), *qaytarur* (GT 146/5), *qaytargay* (GT 8/2), *qaytarıp* (GT 44/11), *qaytarmaq* (GT 43/6, 101/5, 149/12), *qaytarmas* (GT 349/2), *qaytarmayısar* (GT 247/12), *yüz qaytar-* (GT 44/4/11, 101/5, 130/4, 149/12, 349/2), *kaytar* (KFT 14b/10, 14b/24, 11b/18), *kaytardum* (KFT 6b/48), *qaytardun* (KFT 7a/3), *kaytardur* (KFT 3b/56), *qaytarğay* (KFT 19b/12), *qaytarmadun* (KFT 6b/50), *qaytarmaq* (KFT 3b/46), *qaytarmalıqa* (KFT 18a/18), *qaytarsa* (İM 19a/3), *qaytarur* (İM 30b/8)

181. Kayıt- “geri dönmek”

Kâşgarlı Mahmud, *kadıt* kelimesindeki /d/ sesini, Yağma, Tuhsı, Oğuz ve Uygurların /d/zannederek /y/ye çevirdiklerini belirtir (DLT II, 1985: 301). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kayıtı (TZ 17a/10, 30a/10, 38b/9), *kaytkıl* (CC 24a/22), *kayttum* (CC 24a/21), *kaytur mën* (CC 24a/20), *kayttum* (CC 23b/21), *kaytgay* (CCII 80a/6/7), *qayıtur* (BVİ 32b/12, 32b/18, 61b/3), *qayıtgay* (BVİ 21a/23), *qayıttı* (Kİ 74/11), *qayıttur* (Kİ 74/12), *qayta* (KF 203b/7), *qaytdı* (KF 113a/2, 149b/2), *qaytmaga* (KF 184b/7), *qaytmaq* (KF 204a/4), *qaytmasun* (KF 152a/5, 172a/7), *qaytsa* (KF 242b/5), *qaytsun* (KF 130b/2, 152a/5, 172b/2, 178a/3), *qaytup* (KF 7b/2, 85b/1, 183b/3, 204a/4), *qayt* (GT 104/7), *qaytkıl* (GT 115/5), *qayttı* (GT 199/13), *qaytur* (GT 320/1), *qaytıp* (GT 12/5), *qaytmas* (GT 271/3), *qaytmaq* (KH 61/8), *qayıttı* (KK 11b/10), *qayt* (KK 80a/11, 83b/9), *qaytar* “geri vermek” (KK 83b/9), *qayıtkıl* (TA 36b/4, 44a/7), *qaytır* (MG 92a/9), *qayıtarsız* (MG 50b/2), *qayıtgay sen* (MG 14b/5/5, 21a/8), *qayıtgay* (MG 30b/1, 112b/3), *qayıtgıl* (MG 14a/2, 15a/8, 40b/8, 47a/6, 55a/6, 62a/7, 64a/2), *qayıtsañ* (MG 39a/4), *qayıtıp* (MG 14b/6, 110b/6), *qayıtp* (MG 56a/2), *qayıtganda* (MG 14b/4), *qayıtmaq* (MG 61b/3, 112b/2), *qayıtmaga* (MG 14a/7), *qayıtmaqılık* (MG 108a/3), *qayıtmaqılıknı* (MG 14b/1), *qayta tüş-* “geri, arka” (MG 44a/8, 51b/6, 58b/3, 61a/4, 65a/1/6), *qayttı* (KE 1a/6, 2b/9, 8b/7, 18b/7, 33b/8, 42b/5, 46a/1, 46b/4, 50a/6, 51b/9, 52a/5, 52b/1, 55a/3, 152a/3, 152b/2), *qayttılar* (KE 124b/6), *qaytdı* (KE 50b/2, 50b/3), *qaytğan* (KE 152a/4), *qaytğu* (KE 33b/9, 50b/4), *qaytardı* (KE 2b/9, 6b/6, 26a/2, 45b/7, 46a/1, 51b/7, 111a/3, 116b/1, 122b/2, 132b/3, 137b/3, 144a/6, 145b/2), *qayıtdı* (KFT 12a/14), *kayıtdum* (KFT 7a/16), *qayıtduñ* (KFT 7a/28), *qayıtıp* (KFT 8a/23,

8a/33, 8a/38), kayıtmaq (KFT 11a/33), kayıtmaq (İM 17a/2, 34a/4, 39b/5), kayıtmasa (İM 17a/4), kayıtarmak (İM 17a/2), kayıtarmakını (İM 20b/8)

182. Keçe “keçe” (KT kiyiz)

Kelime, DLT’de Oğuzca kaydıyla verilmiştir (DLT III, 1985: 219). Ayrıca kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de de Türkmençe olarak verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 22). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

keçe (RS 193b/24), keçe (Kİ 43/10), keçe (TA 18a/7)

183. Keçi “Keçi”

Kelime, DLT’de Oğuzca kaydıyla verilmiştir (DLT III, 1985: 219). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kêçi (RS 195b/3, 199b/23), kêçi moynuzu (RS 211b/6), keçi (KK 69b/6), keçi (TA 16a/6), keşi “keçi” (DM 7a/15), keşi boynuzu “keçi boynuzu” (DM 5b/4), keşi boynuzu “keçi boynuzu” (DM 5b/4), keçi (TZ 11a/4), keçi münüzü “keçi boynuzu denilen yemiş” (TZ 14a/11), keçi “keçi” (Kİ 43/13), keçi (BM 13a/9), keçi boynuzuv “keçi boynuzu” (BM 13b/10), keci “keçi” (ŞZ 34/34)

184. Keçkün “kadının üst urbası” (KT bürküt)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 21). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Keçkün (TZ 11b/4)

185. Keçüt “geçit” (KT keçi)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 7). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

keçüt (TA 7a/13), (Kİ 43/14), kiçit (Kİ 48/15), (BM 10b/10)

186. Kehel “tembel” (KT armavu)

Farça’dan alınan kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 36). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Kehel (TA 28a/4)

187. Kemi “gemi”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca ve Kıpçak lehçelerine ait olarak vermiştir (DLT III, 1985: 235). Özgür de (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kemi (RS 193a/25, 204b/28), kemi (TA 7b/8), kemi (KE 24a/1, 94a/3, 109b/7, 110b/4, 120b/6, 137b/2), kemini (KE 3a/8, 98b/2, 107a/3), kemi (DM 2a/15), keme/kemi (TZ 19a/7, 33b/5), keme (CCII 57b/40b, 80b/34b), kemedir (CCII 60b/19), kemi (Kİ 44/9), kemide (GT 88/5), kime “gemi” (GT 33/12, 34/13, 35/2, 88/6, 199/11, 200/6, 201/4, 201/12), kimeniñ (GT 201/3), kimege (GT 199/8, 200/12, 201/2), kimeni (GT 262/10), kimede (GT 262/9), kimeden (GT 200/4), kimi “gemi” (GT 34/8/9, 198/13), kimige (GT 33/11), kimide (GT 34/4), kimisin (GT 186/3), kemi (BM 10b/8)

Ek kök ilişkisinden dolayı “kemi” kelimesinden türeyen kelimeler de Oğuzca olarak değerlendirilmiştir:

kemiçi “gemici” (TA 25b/6), kimeçi “gemici” (GT 7/8, 88/9/12, 199/7/13, 200/11, 201/1/12/13, 262/11), kimeçiniñ (GT 200/3), kimeçini (GT 200/4), kimeçiğe (GT 88/10, 199/11), kimeçiler (GT 283)

188. Kene “kene” (KT aşirta)

Kelime, Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî'de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 14). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kene (TA 12b/10), (TZ 29a/12), (Kİ 44/15)

189. Kerşek söylegil “doğru söyle” (KT kerti ayıtıl)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî'de kelime, Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 52). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kerşek söylegil (TA 38a/5), kerşek (TZ 22a/13, 66a/1), kerçek (KF 262b/7), gerçek (BVP 8/3)

190. Kerey “ustura”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT III, 1985: 174).

Kerey (RS 205a/13), kerey (TZ 34a/12)

191. Kes- “kesmek” (KT üz-)

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kesegen “keskin” (MG 85a/6), kisgen “keskin” (MG 91a/6), keskil (TA 37b/2), kesek (TA 16b/6), kes (KK 33a/13, 79b/9), kesti (KK 10a/1), kesmiş (KK 12b/2), kesil “kesilmek” (KK 82b/9), keskü “keski, kesme aleti” (KK 33a/10), kêskin (RS 202c/24), kêsek “parça” (RS 211c/12), keseler (KH 38/7), kesip (KH 34/2, 34/2, 54/7, 55/6, 60/5), kesmek (KH 38/8, 41/5, 42/2), kesmeyüp (KH 38/8, 39/2), kesildi (MS 4b/3, 5b/3, 6a/1, 6b/1, 6b/6, 9b/6, 10b/5, 11a/1, 11b/6, 12b/1, 13a/3, 13b/4, 15b/4, 16b/3, 17a/4, 17b/6, 18a/4, 18b/5, 19a/6, 20a/6, 21a/3, 22a/3, 23b/1, 24a/3, 26a/6,

29a/5, 29b/4, 31a/1, 32b/2, 37a/5, 38b/1, 38b/5, 39a/5, 45b/4), kesegile (MS 31b/1)**
kisegile (MS 23b/5, 27b/5, 29a/6, 30a/5), kesek “ekmek dilimi” (DM 6b/7), kesdi
(KE 1b/7, 25b/2), kese (KE 7a/8, 7a/8), kesgen (KE 8a/9, 9a/9, 32a/9, 46b/3), kesti
(KE 4a/8, 7a/8, 8a/9, 9a/6, 9a/6, 9a/9, 9b/4, 9b/5, 10a/2, 11a/7, 24a/7, 27b/2, 32a/9,
45a/2, 45b/5, 46a/5, 46a/9, 46b/3, 46b/7, 47b/1, 48a/1, 50a/1, 50b/4, 95a/1, 97a/3,
97a/3, 126b/6, 129a/9, 132a/7, 134a/3, 135a/5, 135b/1, 136b/2, 146b/6), kesildi (KE
118b/1, 150b/4, 151a/9, 151b/3, 155b/5), kesilmiş (KE 4a/8, 46a/6), keşişti
“kesişmek; bir işte uyuşmak; ilgiyi kesmek” (KE 145b/6), keşiştiler “kesişmek; bir
işte uyuşmak; ilgiyi kesmek” (KE 157b/7, 158b/2), kesük (KE 53a/9, 68a/7, 68a/7,
95a/1), kesti (TZ 12a/13, 30a/10, 83b/10), kesilmeñiz (TZ 60a/3), kesindi “kesilmek”
(TZ 6b/7), keski/keskü “keski” (TZ 31a/3, 49a/6), kes (GT 298/11), keser (GT 62/3),
keskey (GT 251/4), keskeyler (GT 191/13), kesip (GT 16/9, 24/2), kesip idi (GT
36/10), kesmek (GT 87/3), kesmeyin (GT 5/7, 58/8), kesik (BVP 116/5, 118/1),
kesgey sen (BVİ 41a/9, 41b/15, 55b/25, 60b/21, 66a/9), kesgey (BVİ 64b/7), kesgil
(BVİ 42a/6, 44a/25, 48b/8, 66b/10), kesseñ (BVİ 66a/10), kesse (BVİ 39a/9), kesip
(BVİ 60b/1, kesmek (BVİ 64b/11), kese (BVİ 60b/4), kesmese (BVİ 39a/9), kesilür
(BVİ 44a/10), kesilgey (BVİ 30b/2), kesilse (BVİ 27b/21), kesilen (BVİ 58b/7),
kesildi (BM 34a/6), kesilür (BM 34a/6), kesti (BM 72b/5), keser (BM 72b/5), kesildi
“eti büyük parçaya kesmek” (BM 86b/7)

İsim + fiil yapısında olanlar:

dostluğnı kes- “arkadaşlığı bitirmek” (KE 9b/5), muharref kes- “kalemi bir yana eğik
yontmak” (KE 134a/3), yançuk kes- “yan kesicilik yapmak, hırsızlamak, çalmak” (KE
46b/3), dostluğnı keşirmek “iki taraf arkadaşlığı bitirmek” (KE 9b/5),

192. Keşür “havuç” (KT çomar)

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca kaydıyla vererek, Oğuzların Farslardan aldığını
belirtmiştir (DLT I, 1985: 431). Ayrıca kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve
Acemî ve Mugali*’de de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 9).
Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

keşür (RS 211d/5), keşür (KK 71a/11), keşir (DM 7a/4), keşür (TZ 11b/9), keşür (Kİ
46/15), keşür (TA 9a/9).

193. Kığ “hayvan pisliği” (KT mayak)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de kelime, Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 20). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

kığ (TA 16a/4)

194. Kığır- “çağırmaq”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 75). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

kığırđı (75/8)

195. Kır- “kırmak” (KT sın-)

Özgür (2003: 357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir.

Kırdı (TZ 6a/13, 28b/4)

196. Kırığ “yan, kenar” (KT yan)

Özgür (2003: 357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kırığı (MG 14a/9), kırığın (MG 95b/4), kırığını (MG 95a/6), kırığındın (MG 60a/7), kırığınça (MG 64b/1), kırık (RS 205c/35), kırığı (BVİ 16a/13, 19b/19), kırığına (BVİ 27a/19), kırıklarını (BVİ 43a/13)

197. Kırnak “cariye”

Kâşgarlı, kelimeyi Yabaku, Kay, Çömül, Basmlı, Oğuz, Yemek ve Kıpçak lehçelerine ait olarak vermiştir (DLT I, 1985: 473). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kırnak (RS 190b/28, 200c/17), karnak “cariye” (KK 72a/6), kırnakı (KE 23a/9), kırnak (DM 14a/2), kırnak (TZ 3b/13, 87a/5), kırnak (Kİ 76/11), kırnak “cariye” (GT 94/4/5, 139/5, 140/6), kırnakını (GT 95/2/3, 96/2), kırnaklar (GT 194/1), kırnak (KFT 12a/3, 12a/8, 18b/13, 18b/18, 18b/6, 18b/9), kırnakı (KFT 12a/1, 12a/10, 18b/17), kırnakuğı (KFT 6b/13), kırnakumsın (KFT 18b/2), kırnakuñ (KFT 18b/5, 18b/6, 6b/13, 6b/15, 6b/16), kırnak (İM 133b/4, 244b/7)

198. Kısa “kısa”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 76). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kısa (Kİ 76/16), (RS 192b/11), kısa (TA 27a/7), kışa (KE 12a/3)

199. Kıskaç “yengeç” (KT ilengiş)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye’de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 37). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kıskaç (TZ 19a/10), kıskaç (Kİ 76/22), kışkaç (BM 11a/2)

200. Kıskaç “insanı ısırın, küçük, kara bir hayvancık”

Kelime, DLT’de Oğuzca kaydıyla verilmiştir (DLT I, 1985: 455). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kıskaç (Kİ 76/19), kıskaç “yengeç” (Kİ 76/22), kıskaç (BM 11a/2)

201. Kısarak “kısarak”

Kâşgarlı, *kısarak*'ın Oğuzlarda “*herhangi bir kısarak*” için kullanıldığını, diğer Türklerde ise sadece “*genç kısarak*” için kullanıldığını ifade etmiştir (DLT I, 1985: 474). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kısrak (RS 199b/7, 204a/22), kısrak (KK 69a/13), kısrak (TA 13a/2), kısrakğa (KE 40b/6), kısrakğa (KE 126a/6), kısrak (DM 8a/9), kısarak (TZ 13a/3), kıstrak “kısarak” (CC 54a/16, 54a/17), kısrak (BVP 17/4, 42/4, 43/3, 43/6, 98/4), kısrakniñ (BVP 89/3), kısrakı (BVP 88/6), kısrakğa (BVP 17/5), kısraklarıñ (BVP 99/1), kısraklarğa (BVP 98/3), kısraklarda (BVP 89/3), kısrak (BVİ 3a/17, 6a/16, 6a/20, 6a/23, 13a/23, 13b/7, 13b/22, 13b/24, 13b/25, 14a/23, 14a/15), kısrakniñ (BVİ 13b/14, 14a/6), kısrakni (BVİ 14a/7), kısrakğa (BVİ 14a/17), kısrakğa (BVİ 3a/17, 13b/8, 14a/7, 14a/12, 27b/23), kısraklar (BVİ 13b/5, 14a/5, 14a/10), kısrakniñ (BVİ 13b/2), kısrakni (BVİ 13b/5), kısrakğa (BVİ 13a/23), kısrak (Kİ 77/1), kısrak (ŞZ 34/25)

202. Kibi “gibi” (KT tig)

Konu ile ilgili yazılan makedelerde kelime Oğuzca olarak değerlendirilmektedir (Özgür, 2003: 357; Kaymaz, 2004: 204). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kibi (MG 10a/7, 15b/7, 20a/7, 21b/2, 24b/8, 27a/4, 30b/9, 31a/6, 33a/9, 35b/4, 38b/1, 40b/1, 41a/8, 41b/3, 42b/4, 44b/4/5, 45b/8/9, 46a/5, 47b/8, 51b/3, 71b/9, 72b/2/8, 74a/3/5/5, 75b/4, 78b/5, 86b/2/8, 88b/4, 89b/5/7, 90a/8, 90b/1/4, 97a/9, 99a/3, 105a/1/4, 107b/1), kibi (KK 37a/4), kibik “gibi” (KK 24b/1, 32b/11, 37a/8, 37a/17, 37b/3), kibi (RS 205d/16, 205d/18), gibi (KH 3/1, 3/2, 17/3, 18/9, 21/1, 21/4, 26/6, 28/1, 37/7, 38/7, 45/6, 52/2, 53/3, 56/5, 60/3, 67/3, 69/1, 71/5, 71/6), kibi (KH 33/9, 36/6), kibi (MS 4b/6, 4b/6, 5a/1, 5a/1, 5a/2, 5a/3, 5a/5, 5a/5, 5a/6, 5a/6, 5b/1, 5b/1, 5b/2, 5b/2, 6a/3, 6a/4, 6a/4, 6a/4, 6a/4, 6a/4, 6a/6, 6a/6, 6a/6, 6a/6, 6b/4, 6b/5, 7a/3, 7a/3, 7a/3, 7a/4, 7a/4, 7a/4, 7a/5, 7b/3, 7b/4, 7b/4, 7b/4, 7b/5, 7b/5, 7b/5, 8a/2, 9a/3, 9a/4, 9b/2, 9b/2, 9b/2, 9b/5, 9b/5, 9b/3, 9b/4, 9b/5, 10a/5, 14a/3, 16a/4, 16b/3, 19a/6, 24b/5, 25a/5, 36a/2, 38b/3, 38b/3, 38b/4, 38b/6, 39a/1, 39a/1, 39a/1, 39a/1, 39a/3, 39a/3, 39a/4, 39a/4, 44b/5, 46b/3, 46b/3, 46b/3, 46b/3), gibi (RH 11b/3, 14a/6, 4a/7,

77a/7), 97a/7, 100b/1, 102a/8, 102b/2, 13b/6, 14a/4, 18b/3, 18b/4, 20a/5, 21b/4/6, 21b/8, 22a/6, 22a/7, 22a/9, 22b/6, 22b/9, 24b/2, 25a/3, 25b/8, 26a/1, 26a/4, 26a/5, 27b/6/7, 30a/2, 31b/6, 33a/3, 36b/4, 40b/3, 40b/4, 41b/9, 53a/3, 55b/8, 61b/6, 62b/6, 62b/8, 67b/1, 67b/2, 75a/7, 76a/2, 84a/5, 85b/7, 86a/8, 86b/9, 87b/6, 90a/8, 93b/6, 94a/6, 95b/6, 80b/7, 7b/3, 63b/4, 101a/7), kibik “gibi” (DM 19a/13/15, 19b/4), kibi (ĪN 4v/7, 5r/4, 8r/3, 12r/3, 14r/6, 26v/5, 28r/7, 30v/1, 41r/4), kibi (TZ 22b/1, 89a/12), kibik “gibi” (TZ 89a/13), kibi (CC 32b/14, 33a/11), kibi (CCII 64a/16, 64a/17, 66b/10), bigi “gibi” (GT 154/4, 229/4, 234/6/7, 258/1, 292/8, 324/13, 325/5), kibi (GT 14/13, 15/3, 28/9, 54/8, 70/9/9, 77/7,86/13, 100/10/12, 104/12, 105/1, 130/12, 146/12, 182/8, 227/1, 239/8, 247/4, 275/3,), kibin “gibi” (GT 289/6), gibi (BVP 97/3, 107/2, 121/6, 38/4, 41/1, 46/4, 46/5, 84/2, 86/5, 86/7, 87/1, gibi 90/4, 14/6, 101/4, 104/1, 105/2, 108/6, 110/3, 112/2, 17/3, 31/3, 38/2, 37/6, 40/5, 41/2, 46/2, 47/6, 50/2, 58/3, 68/5, 70/1, 76/1, 76/6, 79/7, 84/7, 88/1, 88/2, 90/7, 94/1, 65/5, 120/6, 35/2, 51/2), kibi (BVĪ 4b/17, 4b/24, 5a/22, 5b/12, 5b/15, 5b/17, 5b/17, 6a/6, 6a/9, 6b/11, 6b/13, 6b/15, 6b/16, 6b/22, 7a/14, 7b/20, 9a/2, 9a/19, 9b/3, 10b/11, 11a/11, 11a/15, 11a/17, 11a/19, 12b/1, 12b/22, 13a/15, 14a/15, 14a/22, 15b/7, 16a/4, 16a/15, 17a/19, 17b/1, 17b/7, 17b/25, 18a/4, 18a/13, 18a/15, 18a/21, 18b/2, 18b/13, 19a/11, 19a/14, 19b/5, 19b/9, 19b/10, 20a/20, 20a/25, 20b/1, 21a/14, 21a/24, 21b/9, 21b/14, 22a/20, 23a/6, 23a/12, 23a/19, 23b/1, 23b/25, 25a/9, 25b/8, 25b/15, 25b/24, 26a/6, 26b/21, 26b/23, 27a/15, 27b/20, 27b/22, 27b/22, 28a/2, 28a/5, 28b/18, 29a/5, 29b/5, 29b/22, 30a/8, 30a/17, 30a/18, 30a/19, 30b/24, 31a/20, 32b/23, 33a/9, 33a/13, 33b/2, 33b/8, 34a/3, 34a/23, 35a/9, 36b/5, 37b/18, 37a/22, 38a/4, 39a/8, 39a/11, 40a/10, 41a/13, 42a/25, 42b/3, 42b/6, 43a/20, 45a/7, 45b/24, 46a/1, 46b/25, 47a/22, 47b/2, 48a/16, 48b/6, 49a/3, 49a/16, 50b/12, 51a/24, 52a/16, 52a/23, 52b/10, 54a/9, 56a/25, 57b/13, 58a/24, 58a/24, 58a/25, 58b/1, 58b/16, 59a/14, 59a/15, 61a/24, 61b/16, 61b/17, 62a/19, 62b/19, 63b/21, 64b/4, 65b/3, 65b/15, 65b/23, 66a/18, 66a/24, 66a/25, 66b/22, 67a/15, 67b/8, 68a/7, 68a/11, 68a/12, 68a/17, 69b/16), kibi (KF 2b/4, 13b/1, 20a/4, 25a/6, 25b/2, 25b/6, 25b/6, 26a/5, 35a/2, 35a/3, 36a/4, 39a/2, 43b/4, 44b/2, 44b/5, 47b/1, 48a/1, 48a/1, 48a/1, 49b/3, 49b/6, 50a/1, 51b/4, 56a/2, 63a/1, 64a/6, 65a/2, 65a/6, 66b/3, 67a/3, 67b/2, 67b/4, 68a/5, 73b/5, 74a/4, 78b/3, 78b/5, 79a/1, 79a/4, 79b/2, 79b/3, 80b/6, 83b/2, 87a/1, 92a/3, 97a/5, 99b/6, 101a/1, 101a/2, 101a/2, 101a/2, 101a/2, 101b/5, 101b/5, 101b/5, 101b/6, 101b/6, 102a/1, 102a/1, 102a/1, 102a/2, 102a/2, 102a/3, 102a/4, 102a/4, 102b/1, 102b/2, 102b/2, 102b/3, 102b/3, 102b/3, 103b/2, 103b/4, 104a/1, 104b/2, 106a/5, 106a/5, 106a/6,

106b/6, 110b/4, 110b/6, 112a/4, 114b/4, 116b/1, 117a/5, 117b/2, 120b/1, 120b/6, 123a/5, 124a/5, 124a/6, 126b/1, 133b/2, 133b/4, 134a/6, 138b/2, 139a/3, 139b/4, 140a/1, 140b/1, 140b/7, 141a/3, 141a/4, 141a/6, 145b/4, 146b/2, 147a/7, 149a/3, 150a/4, 150b/2, 151a/1, 152b/6, 153a/2, 153a/3, 153b/2, 153b/2, 153b/2, 153b/2, 154b/6, 155a/1, 155b/3, 155b/3, 157a/5, 158b/1, 161b/7, 162b/6, 163a/3, 163a/6, 164b/2, 164b/3, 164b/7, 165a/6, 166a/5, 167b/3, 167b/3, 167b/4, 168a/1, 168a/2, 168a/7, 168b/7, 172b/3, 175a/2, 175a/3, 175b/3, 176b/1, 177b/2, 179b/2, 179b/6, 180a/7, 182b/2, 184b/1, 184b/2, 184b/2, 184b/3, 184b/4, 184b/4, 185b/4, 190a/1, 192b/4, 193a/3, 194a/2, 195a/4, 196b/2, 197a/3, 197a/4, 201a/4, 203a/5, 213b/6, 213b/6, 213b/6, 214b/7, 220a/4, 223a/3, 224b/3, 225b/1, 225b/6, 225b/6, 225b/7, 226b/7, 228b/2, 232a/1, 234a/1, 235b/1, 235b/4, 235b/5, 236a/5, 237b/1, 237b/6, 238a/4, 240a/7, 241b/2, 243a/4, 244b/3, 244b/5, 244b/6, 244b/6, 244b/6, 244b/6, 245b/3, 246b/2, 247a/7, 251a/6, 253a/3, 253a/5, 253a/7, 260a/4, 260a/7, 260b/5), hayvanlar gibi ol- (KF 11b/2), kibir (KF 2b/1, 9a/4, 9a/6, 10b/5, 10b/6, 73a/3, 133b/3, 134a/4, 156a/3, 156a/3, 156a/4, 156a/4), kibisiz (KF 12a/1), kibi (Kİ 48/6), gibidir (ŞZ 65/3), kibir (KFT 12b/43, 19a/27, 19a/55, 3a/17)

203. Kiçik "küçük"

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 48). Ayrıca Özgür (2003: 357), *kiçi* "küçük" kelimesini "Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar" adlı makalesinde Oğuzca olarak değerlendirmiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kiçik (Kİ 48/13), kiçgez (MG 89a/4), kiçrek (MG 90b/7), kiçi (KH 7/2, 10/1, 63/4), kiçilikden (KH 61/1), kiçi (MS 6b/3, 6b/5), kiçgez "küçük" (RH 92b/6), kiçgezler "küçük" (RH 86b/2), kiçi (RH 70b/2, 71b/1, 98b/6), kiçilikden "küçüklük" (RH 97b/6), kiçgez taş "küçük taş" (DM 3a/4), kiçgez tirek "küçük ağaç" (DM 6a/2), kiçi (CC 34b/20, 35b/3), kiçiler (CC 34b/22), kiçilerini (CC 34b/23), kiçini (CC 34b/21, 35b/4), burnu kiçi "küçük burunlu kimse" (CC 50a/9), kiçi agulu bile "alçak gönüllü, mütevazı" (CC 31a/9), kiçi kişi (GT 330/5), kiçiğe (GT 69/8), kiçisin (GT 324/6), kiçilik (GT 289/6), kiçilikni (GT 273/6), kiçilikde (GT 280/13), giçi (BVP 27/7, 96/6, 100/6, 109/2, 111/5), kiçgez (BVI 11a/6, 41a/2, 52a/3, 52a/18, 59b/6, 67a/8), kiçi (KF 57b/6, 85b/6, 92a/4, 236b/3, 236b/3), kiçidür (KF

4b/5), kiçilerin (KF 208a/2), kiçilerümüz (KF 197b/4), kiçisinden (KF 120a/5), kiçiçiün (KF 210b/7), kiçi (Kİ 48/9), kiçiçük (Kİ 48/13), kiçi (KFT 20a/16, 20a/21, 20a/29/29, 6b/2), kiçi (İM 11a/8)

204. Kilim “kilim” (KT çökmen)

Farsça’dan alınan kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 22). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kilim (TA 18a/5), (RS 200b/5), kilimge (KE 115b/9), kelim (TZ 31a/3), kilimi (GT 100/2), kilimini (GT 151/8), (Kİ 48/18), (ŞZ 41/4), (CC 52b/5)

205. Kimse “kimse”

Özgür (2003: 357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kimse (MG 26a/6), kimse (KK 37b/13, 49a/6/8, 62a/4), kimesne “kimse” (KH 66/7), kimerse “kimse” (RH 100a/6), kimersene “kimse” (RH 4b/4, 11b/3, 11b/6), kimerseneler (RH 42b/2, 42b/6), kimersenelere (RH 22b/4), kimseler (RH 43a/4), kimseye (DM 22a/6), kimse (İN 43v/4), kimersege “kimse” (KE 27b/5), kimse (TZ 62a/13), kimselik (TZ 62a/13), kim èse “kimse” (CCII 61a/25/26, 62b/34/35), kimese <kim erse “kimse” (GT 166/5), kimirse “kimse” (GT 44/9, 48/13, 55/13, 94/2, 121/5, 132/2, 144/2, 154/9, 185/12, 189/1, 323/9, 328/13, 331/1, 338/6, 339/2, 352/12), bir kimirse (GT 36/10, 48/7, 51/5/6, 62/1, 71/5, 73/9, 74/10, 86/3, 97/7, 110/1/2, 120/12, 132/4, 189/8/9, 191/1, 214/11, 216/13, 223/9, 224/12, 231/1, 237/4, 245/11/12, 272/7, 300/12, 303/10/11, 311/4, 347/11), bir kimirse bilen (GT 135/1, 232/2, 234/4, 240/2, 248/9), hiç kimirse (GT 48/11/12, 148/6/7, 157/11, 216/11, 237/6/7, 296/9), ol kimirse (GT 134/1, 172/5, 310/3/4, 337/10, 341/11), kimirse idi (GT 146/6, 281/5/6), kimirseniñ (GT 28/7, 131/13, 133/12, 226/6, 241/11, 242/9, 294/5, 303/4), kimirsege (GT 63/7, 113/10, 133/3, 171/10, 286/10, 310/10), kimirseni (GT 43/5, 62/2, 63/8, 180/3, 307/3/4, 349/10/11), kimirseden (GT 50/11), kimirseler (GT 145/5), kimesne

“kimse” (BVP 114/1), kimse (BVP 114/2), kimseler (BVP 68/7), kimerse “kimse” (BVİ 9a/21, 14a/12, 14b/5, 16b/5); kimerseniz “kimse” (BVİ 16b/4, 28a/18), kimse (KF 23a/1, 23a/1, 38a/4, 38a/5, 39a/1, 62a/2, 97b/3, 157a/3, 157a/6, 170b/5, 170b/5, 184b/3, 201b/5), kimden (KF 38a/3), kimsenüň (KF 213b/5), kimsesi (KF 214b/4), kimseye (KF 22b/4, 33a/4, 36a/1, 38a/3, 38a/4, 145a/5, 160b/5, 161a/3, 235a/6, 260b/3), kimerse “kimse” (Kİ 49/1), kimse (Kİ 49/3), kimersene (Kİ 49/2)

206. Kişen “köstek” (KT tuşar)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 40). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kişen (TZ 20b/12), (RS 190c/16, 196b/3), kisen (MG 8b/9), (CC 51b/10)

207. Koç “koç” (KT koçkar)

Kelime, DLT'de Oğuzca olarak verilmektedir (DLT I, 1985: 321). Ayrıca kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemi ve Mugali'*de de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 19). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

koç (TA 15b/10), (RS 195b/5), (Kİ 78/2), (BM 13a/8)

208. Koksü- “kokmak” (KT koku-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 54). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Koksudı (TZ 28a/10)

209. Konşu “komşu”

Kâşgarlı, Türkçedeki *koşnu*'nın Oğuz lehçesinde *konşu* olduğunu, ancak her ikisinin de doğru kabul edilebileceğini belirtmektedir (DLT I, 1985: 435). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

konaşmız “komşu” (KK 20b/13), konuşı (TA 34a/11), konuşısı (KE 74b/8), konuşılaştılar “komşuluk etmek” (KE 159b/1), konuşı (DM 14b/2), konuş “komşu” (DM 14b/2), konuş “komşu” (TZ 11b/12), konuşunı (CCII 62a/25/26), konuşı (Kİ 78/9), konuşı (GT 164/13, 218/12, 351/9), konuşı sen (GT 218/11), konuşlarına (İM 5b/4)

210. Konukla- “konuk etmek, misafir etmek”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT III, 1985: 339). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

konuqladı “konuk etmek, ağırlamak” (KE 21b/8, 24a/7, 125a/1, 155a/2), konuqladı (Kİ 78/12), konuqladım (GT 175/3)

Ek kök ilişkisinden dolayı “konukla-” kelimesinin türediği “konuk” kelimesi de Oğuzca olarak değerlendirilmiştir:

konuq (RS 203a/28), konuqnı (KE 161b/9), konuk (TZ 23a/9), konuq (Kİ 78/11), konuqluq (Kİ 78/13), konuk (KF 19a/2)

211. Kov- “kovmak” (KT kav-)

Konu ile ilgili yazılan makalelerde kelime Oğuzca olarak verilmiştir (Hazar, 2011: 57; Özgür, 2003: 357). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kovdı (KE 88a/6, 143b/8), kovsañ (MG 54a/8), kovdı (TZ 21b/9), kovar bolsañ (GT 349/2), kovdı (Kİ 79/16), kovladı (Kİ 79/17)

212. Kovuş “oyuk”

Hazar (2011: 58), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kovuş (MG 74b/7), kovuş (CCII 56a/29)

213. Kova “kova”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT III, 1985: 237). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kowadın (KE 42a/5), kowganı (KE 61a/1), kova (Kİ 79/15)

214. Kölge “gölge” (KT kölek)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de kelime, Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 8). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kölge (TA 8a/6), kölgey (KK 66a/1), (DM 2a/13, 2b/6), kölige (RS 198a/23, 201c/2), kölige (KE 1a/2, 17b/2, 17b/2, 18b/7, 138a/5, 154b/3, 171b/4, 172a/2), kölige kıldı (KE 120a/1, 138a/5) köligelendi (KE 164a/9), kölegesini (MS 14b/3, 15a/4, 15a/5), kölgede (GT 296/10), kölgesidür (GT 111/5), kölgesine (GT 46/2, 242/13), kölge (KF 206a/1), kölgede (KF 61b/3), kölige (BVİ 37b/14, 49a/20), kölege (CC 53a/24), kölege (CCII 57b/23b), kölegesini (CCII 60a/1), kölgey (BM 10a/9)

215. Köbürçük “sandık kutu” (KT kabarçak/kabırçak)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 43). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

köbürçük (TZ 22b/2), kübür (Kİ 54/6)

216. Kölük “binek hayvanlarının genel adı”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 15). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kölük (TA 13b/2), kölik (KE 8b/9, 9a/1, 15b/7, 36a/3, 36a/4, 41a/5, 43b/9, 90b/4, 95b/1), köligini (KE 8b/9, 134a/2), (KE 43b/9), kölükni (KE 9a/8, 30b/3)

217. Könder- “göndermek” (KT uzat-)

Özgür (2003: 357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir. Ayrıca kelime, *Et-Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye*’de Türkmence kaydıyla verilmiştir (Atalay, 1945: 73). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

könderdi (TZ 38b/8), köndergil (MG 11a/9), könderdi (Kİ 51/13), könderdi (BM 88a/7)

218. Könen- /tonan- “bezenmek, süslenmek” (KT bezen-)

Kelime, *Et-Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye*’de Türkmence olarak verilmiştir (Atalay, 1945: 18). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

könendi/tonandı (TZ 10a/6)

219. Köpek “köpek”

Erenoğlu, kelimeyi konu ile ilgili yazdığı makalesinde Oğuzca olarak vermektedir. Oğuz grubu lehçelerinde kullanılan *köpek* şekline karşılık diğer lehçelerde *it* şeklinin kullanıldığını belirtmiştir (Erenoğlu, 2010: 365-366). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

köpek (Kİ 52/2), köpek (BM 15b/7)

220. Köpçük “eğerin ön ve arka yastıkları”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT I, 1985: 478).

Köpçük (RS 196a/23)

221. Köprü “büyük asma köprü anlamında”

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 52). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

köprü (Kİ 52/3), köpri (TA 6b/11), köpri (TZ 11a/10, 28b/10), köpri (BM 10a/8)

222. Köy “köy” (KT kent)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 6). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

köy (TA 7a/5), (ŞZ 40/10)

223. Kur “kuru”

DLT'de “*kuru*” anlamında genel söz varlığı içerisinde *ķuruğ* ve Oğuz lehçesinde de *kur* kelimesi bulunmaktadır. Kâşgarlı, Oğuzcadaki *kur* şeklinin *ķuruğ*'un kısaltmasıyla oluştuğunu belirtmiştir (DLT III, 1985: 122). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ķuru (RH 87b/8), ķurumış (RH 96a/3), ķurumağa (MS 30b/3), ķurumazdan (MS 25a/1), ķuru (KH 40/8), ķurumış (KH 50/9, 57/4), ķuruğ (RS 204a/3), ķuru yüzüm (KK 71a/3), ķuru (TA 6a/13, 28b/6), ķurıdı (KE 13a/7, 19b/4, 27a/7, 80b/8, 82b/4, 88a/4, 153a/2), ķuruğ (KE 82b/5, 82b/5, 172a/3), ķurı (DM 4b/8), ķuru ģurma (DM 6b/15), ķuru inçir (DM 6b/13), ķuru tirek “kuru ağaç” (DM 6a/4), ķuru yet “kuru et” (DM 6b/13), ķuru yüzüm “kuru üzüm” (DM 6b/13), kuru (CC 39a/1), kuru yüzüm “kuru üzüm” (CC 53b/11), kuru (CCII 73a/11/12, 76a/13), ķuruķ “kuru, kurumuş” (BVP 47/2), ķuru (BVİ 29b/25, 40b/5, 43a/24, 52b/3, 59b/14, 64a/20, 67b/12, 68a/4), ķurur (BVİ 53a/23), ķurusun (BVİ 34a/24), ķurusa (BVİ 30a/5, 32a/8), ķurumış (BVİ 14a/9, 14a/10 58b/8, 62b/23), ķuruğ (BVİ 41a/1, 61b/9, 62b/17), ķuru (Kİ 82/15), ķurut (Kİ 83/2), ķuru (KF 75a/4, 211a/5, 237a/1, 237a/1), ķurudan (KF 34a/5), ķurı (GT 25/13, 190/2, 281/2, 315/11, 334/6), kırı itmek (GT 90/5, 164/3, 169/4, 178/11), kırı yir (GT 188/11), kuru (GT 283/13, 347/2), ķurı üzüm (BM 13b/10), ķuruw et “kurutulmuş et” (BM 14a/2), ķurı (İM 47b/8), ķurumış (İM 144a/1),

Ek kök ilişkisinden dolayı “kur” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

kurutğay (İM 124a/4), kuruluşdur (RH 84a/1), kurutıb (RH 88a/2), kuruluşdur (KH 33/9), kurudup (KH 41/2), kurut “kurutulmuş bir çeşit peynir” (RS 190c/18), kurut (TA 17b/5), kurıttı (KE 137a/7, 137b/9), kurudı (TZ 12a/9, 35b/12, 39a/11), kurut “kurutulmuş yoğurt” (TZ 5a/3), kurığay “kurumak” (BVİ 22a/1, 24a/5, 25a/4), kurutur (BVİ 64b/9), kurutğay sen (BVİ 23a/21, 46b/14, 59a/21), kurutğıl (BVİ 49a/20), kurutsa (BVİ 47a/23), kuraqlık (GT 172/12), kurutup (GT 242/12)

224. Kurunçuka “cüce” (KT kayışka)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 56). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Kurunçuka (TZ 29a/13)

225. Kurşun “kurşun”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk ve Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 82; Toparlı vd., 2000: 45). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kurşun (TA 33a/12), kurğuşın (DM 2b/16), (TZ 17a/1), (Kİ 82/11), kurğuşun (Kİ 82/8), (ŞZ 38/9), korgaşından tontarma (CCII 58a/5), (BM 10b/4), kurşun (Kİ 82/11)

226. Kurt “kurt, köpekgil cinsinden”

DLT'de Oğuzca olarak verilmektedir. Kâşgarlı, diğer Türklerin *kurt* ismini “*kurtçuk, tırtıl vb.*” hayvanlar için kullandıklarını, “*köpekgil cinsinden*” hayvanlar için de *böri* kullandıklarını belirtmiştir (DLT I, 1985: 342). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kurç (RS 195b/9, 199c/8), tölü kurç (RS 199c/19), kurt (KE 8b/6, 19b/2, 27b/3, 169b/2), kurtlar (KE 160b/9), kurç (DM 7b/9), kurt (Kİ 82/12), kurt (GT 32/12, 43/12), kurt (ŞZ 35/7)

227. usu “kusuntu”

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Trkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 83). Taranan eserlerde tespit edilen rnekler şunlardır:

uşıl (TA 41a/1), kustı (TZ 10a/10, 83b/8), (Kİ 83/6)

228. Kuşluk “kuşluk vakti”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT I, 1985: 474). Taranan eserlerde tespit edilen rnekler şunlardır:

uşluk (KK 45b/5), uşluk açı “sabah ile ğle arası yemeği” (KE 155b/1), uşluk bol-
“sabah ile ğle arası vakti gelmek” (KE 125b/4), uşluk uyqusı “sabah ile ğle arası
uyku” (KE 22a/8), kuşluk (TZ 72a/10), uşlukqa (BVI 67a/17), uşluk (Kİ 83/7),
kuşluk (KFT 90b/14)

229. Kuşun “kurşun”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca kaydıyla vermektedir (DLT I, 1985: 512-513). Taranan eserlerde tespit edilen rnekler şunlardır:

urđaşın (KK 66a/9), urđaşun (TA 33a/12), urşun (TA 33a/12), kurşun (TZ 71a/1),
urşun (Kİ 82/11), urşun (BM 10b/4), kurşun (şZ 38/9)

230. uyumı “gmuşc” (KT kmişı)

Kelime, *Kitâb-ı Mecm-ı Tercmn-ı Trk ve Acem ve Mugal*’de Trkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 33). Dnemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

uyumı (TA 25b/7)

231. K m rgeu “dağa soğanı, yaban  soğan”

K şęarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT I, 1985: 522). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

K m ren “sarımsağa benzer bir çeşit yaban otu” (RS 211b/5)

232. K lşe “ rek” (KT ş rek)

Et- Tuhfetü ’z- Zekiyye Fi’l- L gati’ t- Türkiyye’de kelime, Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 60). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

K lşe (TZ 31a/9)

233. K neş “güneş” (KT ęuyař)

Kit b-ı Mecm -ı Terc m n-ı T rk  ve Acem  ve Mugal ’de kelime, Türkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 4). Ayrıca Erenoğlu, konu ile ilgili makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiş olup, Oğuzca grubu lehçelerinde kullanılan *güneş* şekline karşılık diğer lehçelerde kullanılan yaygın şekillerin *gün* ve *kuyaş* olduğunu belirtmiştir (Erenoğlu, 2010: 366-367). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

küneş (TA 5b/3), (KK 28a/12, 66a/1/4), (MG 80a/3), k neşt r (MG 3b/7), (DM 2a/13), güneşden (KH 6/8), güneşe (KH 6/6, 49/6), g neřęa (KH 60/7), güneşden (RH 70a/8), güneşe (RH 70a/7, 92b/1), g neřęa (RH 97b/2), (MS 14b/2, 14b/4), k neşe (MS 25a/4), (TZ 20a/13), (GT 6/11, 133/4, 229/11, 348/1) k neş bigi (GT 234/7), k neş ıktı (GT 259/5), k neş ıssısı (GT 205/13, 242/13), k neş ęursası (GT 310/10), k neş tig (GT 285/2, 217/9), k neş toğsa (GT 230/10/11), k neş vaşlın tilemes (GT 235/3), k neş y z (GT 243/12), k neş y zli (GT 248/12), k neřniņ nuri (GT 235/4), k neşni (GT 170/12/13), (BV  15a/1, 19a/3, 45a/3, 63b/15), k neşege (BV  61a/14, 68b/12, 69a/2, 69a/8), k neşde (45a/21, 46b/14), güneş (BVP 102/3), güneş (şZ 37/5, 60/4), küneş (KFT 254a/7), küneş ( M 262b/7), k neşeke ( M 356a/4)

234. Kúp “kúp”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 22). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

kúp (TA 18a/8), (RS 193b/30), (TZ 18a/8), (Kİ 55/14)

235. Küyegü “güvey, damat” (KT küyev)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 42). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

küyegü (TZ 12b/14, 22a/5), (RS 200c/1), küyevü (RS 190b/19), (TA 33b/12), küyegü otı (TA 9b/13), küyegüñni (GT 158/5), küyev (GT 156/11, 276/12), küyevge (GT 275/13), köyövni (GT 157/2), (CC 49a/12)

236. Küyegü otı “güveyi otı”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 10). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Küyegü otı (TA 9b/13)

237. Laçın “şahin”

Hazar (2011: 58), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

laçın (TA 10b/9), laçın (RS 200a/22), laçın (TZ 20b/11, 41b/12), laçın (Kİ 56/17)

238. Meded eyle- “yardım etmek” (KT buluş-)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 38).

Meded eyledi (TZ 5a/13, 19b/13)

239. Beñze- /Meñze- “benzemek”

Gülsevin, konu ile ilgili yazdığı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Günümüzde kullanılan *beñze-/meñze-* şekillerinin Oğuzca lehçelerinde, *okşa-* şeklinin ise Oğuzca olmayan lehçelerde yaygın kullanıldığını belirtmiştir (Gülsevin, 2010: 66-67). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

beñzer (KH 2/9, 19/7), beñzeyüp (KH 20/9, 24/8), meñzer (KH 8/1), beñzerse (MS 7a/5, 9b/3, 9b/5, 29b/4, 39a/2, 39a/5), beñzetmeksüz (MS 45a/4, 45a/6), meñzer (RH 69b/3), meñzeyib (RH 79a/3), meñzedi (KE 25a/7, 146a/9), meñzeşik “benzer” (KE 146b/3), menzer (TZ 44b/8, 44b/10, 44b/11, 44b/12, 89a/12), menzegen (TZ 45a/10, 45a/11, 45a/12, 45a/13, 45b/1, 45b/2), beñzer (CC 26b/24), menzedi (Kİ 58/6), benzer (BM 20b/3)

240. Mercümek “mercimek”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî* 'de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 11). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

mercümek (TA 10b/1), mercemek (KK 71a/9), mercimek (DM 6a/9), mercümeý (RS 190c/2), mercimek (RH 45b/9), bercimek (TZ 25a/7), marcimağ (İN 46r/9), mercimek (Kİ 58/10), merçemek (ŞZ 43/17), mercemek (BM 12b/6)

241. Muştla- “müjdelemek” (KT sövünçle-)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 15). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

muştıladı (TZ 8b/11), muştıcı (Kİ 59/28), muştıladı (Kİ 59/29), muştıluğ (Kİ 59/30)

242. Nerdüven, merdimen “Merdiven” (KT angıç/ançık)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 38). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

nerdüven/merdimen (TZ 19b/11), merdivan (ŞZ 40/19), nardiwan (BM 19a/2)

243. Oglak “oğlak” (KT avlak)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 37). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

oglak (TZ 42a/8, 89b/3), oğlağ (KE 44a/3, 44a/3), oğlağ (RS 195b/4, 199b/26), oğlağ (TA 16a/9), oğlağ (DM 7a/15), oğlağ (Kİ 61/5), ovlağ (Kİ 64/4), ogulak (CC 54b/5), oğlağ (ŞZ 34/35), oğlağ (ŞZ 58/17), oğlağ (BM 13a/10)

244. Ogluk “bir çeşit çalgı saz” (KT oluk)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 33). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Ogluk (TZ 16b/3)

245. Ohşa- “benzemek”

Hazar (2011: 57), “*ohşaş*” kelimesini “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ohşasa (MS 6a/5, 7b/5), ohşar (RH 32a/4), ohşayub (RH 72a/2), ohşatğay (RH 25b/5), ohşadı (KE 118a/6, 145b/5, 146b/3, 155a/2), ohşadılar (KE 158b/6), ohşaşığ (KE 118a/6), ohşattı (KE 137a/2), ohşayup (KH 11/1), ohşar (MG 81a/2, 90a/1, 91a/3, 92b/4/5/6/8/9, 104b/2), ohşap (MG 88b/6), ohşayur (MG 3a/1, 74a/8), ohşarak (MG

86b/1), oňşaşur (MG 90b/6), oňşaşu suret (MG 88a/3), oňşar (BVP 77/6), oňşar (BVİ 10a/23, 19a/14, 26a/7, 28b/2, 30b/12, 39a/2, 47a/8, 53b/11, 66a/3), oňşası (BVİ 26b/13), oňşar (GT 55/7, 150/2/6, 321/1/7, 324/7, 340/3/9, 345/12, 346/9), oňşagay (GT 303/12), oňşa- (İN 32v/4), oňşat- (İN 26r/5), okşaş (CC 38a/10), oňşası (CCII 82b/6), oňşagan (KF 154b/4), oňşamakdan (KF 37b/6), oňşamaz (KF 38a/5, 38a/5), oňşar (KF 123b/5, 200a/5, 259b/4, 259b/4, 259b/5, 259b/5, 259b/6, 259b/6, 259b/7, 259b/7, 260a/1, 260a/6), oňşasa (KF 214b/5), oňşaya (KF 154b/3, 154b/4)

246. Okşagan “benzemek”

*Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 80).

Okşagan (TZ 45a/11, 45a/12, 45a/13, 45b/1, 45b/2)

247. Okşa- “benzemek” (KT oşar)

*Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de “okşar” kelimesi, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 128). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

okşar (TZ 44b/9, 44b/10, 89a/11), oňşasa (MS 6a/5, 7b/5), oňşar (RH 32a/4), oňşayub (RH 72a/2), oňşatgay (RH 25b/5), oňşadı (KE 118a/6, 145b/5, 146b/3, 155a/2), oňşadılar (KE 158b/6), oňşasıg (KE 118a/6), oňşattı (KE 137a/2), oňşayup (KH 11/1), okşadı (KK 51b/12), okşar (KK 37a/8/10, 51b/12), okşamas (KK 37b/4), oňşar (MG 81a/2, 90a/1, 91a/3, 92b/4/5/5/6/8/9, 104b/2), oňşap (MG 88b/6), oňşayur (MG 3a/1, 74a/8), oňşarak (MG 86b/1), oňşaşur (MG 90b/6), oňşaşu suret (MG 88a/3), oňşar (BVP 77/6), oňşar (BVİ 32b/3), oňşar (BVİ 10a/23, 19a/14, 26a/7, 28b/2, 30b/12, 39a/2, 47a/8, 53b/11, 66a/3), oňşası (BVİ 26b/13), oňşar (GT 55/7, 150/2/6, 321/1/7, 324/7, 340/3/9, 345/12, 346/9), oňşagay (GT 303/12), oňşa- (İN 32v/4), oňşat- (İN 26r/5), okşaş (CC 38a/10), okşasıp (CC 32b/25), okşat- (CC 29a/11), oňşası (CCII 82b/6), oňşagan (KF 154b/4), oňşamakdan (KF 37b/6), oňşamaz (KF 38a/5, 38a/5), oňşar (KF 123b/5, 200a/5, 259b/4, 259b/4, 259b/5, 259b/5, 259b/6, 259b/6, 259b/7, 259b/7, 260a/1, 260a/6), oňşasa (KF 214b/5), oňşaya (KF 154b/3, 154b/4)

248. Orutga “bel kemiği” (KT orutka)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 36). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Orutga (TZ 18b/12)

249. Otur- “oturmak”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

oturğanda (MS 19b/3, 20b/5), oturmağay (MS 25a/4), oturmak (MS 10b/1, 18b/6, 19b/3, 25a/2), oturun (MS 32a/6), otururken (MS 17b/3,19a/2), otur (ŞZ 60/1, 7/9), oturdı (ŞZ 14/1), oturma (ŞZ 10/17), oturmak (ŞZ 3/9), oturucu (ŞZ 21/9), oturur (ŞZ 17/17), oturdı (KE 151a/8, 153b/1, 165a/1, 153a/7), oturttı (KE 118a/3), oturur (KE 172b/3), oturmağında (ŞM 51a/7), oturmuşken (ŞM 47b/10), otursa (ŞM 47b/12, 49a/12), oturak (TZ 11a/9), oturdı (TZ 29b/12), oturgu (TZ 11a/9), otur- (GT 299/11, 333/10), oturğıl (GT 192/9), oturğul (GT 329/6), oturuñ (GT 22/5), oturduñ (GT 69/5), oturdı (GT 34/11, 70/7, 107/8, 156/13, 254/8), oturdılar (GT 104/1), oturmuş (GT 39/4), oturur sen (GT 164/5), oturur (GT 141/4, 154/8, 164/7, 169/5, 259/3, 303/12, 315/7, 330/13), otururlar (GT 24/3, 219/9, 310/13), oturğay (GT 208/7), otursañ (GT 58/2, 74/12, 212/3), otursa (GT 118/10, 157/7, 208/5, 214/2, 237/4, 267/10, 341/13, 347/7), oturur idim (GT 243/2), oturur idi (GT 130/7, 146/10, 199/1, 210/12, 242/2, 253/7, 312/10), oturur irdiler (GT 23/13), otura tura (GT 273/1), oturup (GT 10/6, 23/10, 58/3, 69/13, 78/12, 88/5, 90/4, 116/1, 119/2, 144/12, 164/10, 183/9, 184/3, 207/4, 215/13, 223/8, 235/12, 256/12, 265/9, 284/11, 299/4, 301/1), oturğunça (GT 267/10), oturğan (GT 217/2, 301/8), oturğanın (GT 231/10), oturmak (GT 184/10), oturma (GT 125/9, 257/10), oturman (GT 205/4), oturmas (GT 118/1), oturmaslar (GT 309/12), otura (KF 60b/1, 60b/4, 63a/4, 85b/1), oturacak (KF 175b/4), oturular (KF 61b/5), oturdı (KF 24a/2, 24b/5, 25b/6), oturduğı (KF 159a/7), oturğan (KF 153a/2), oturğanda (KF 153a/3, 159a/2, 159a/3, 175b/7, 177b/3, 177b/5), oturğay (KF 189b/1), oturmaga (KF 52b/2, 150b/4, 152a/4), oturmağı (KF 56b/2), oturmak

(KF 40b/3, 151b/7), oturmakda (KF 152b/4, 157a/7, 158b/2, 159a/2), oturmañuz (KF 191a/6), oturmasa (KF 184a/4), oturmasun (KF 53a/4, 61a/6, 61b/1, 61b/1, 61b/1, 61b/2, 61b/3, 61b/3, 61b/3, 61b/4, 61b/4, 61b/5, 61b/6, 61b/6, 62a/1, 62a/1, 62a/2, 62a/3, 62a/3, 62a/4, 62b/1, 62b/1, 62b/1, 62b/2, 62b/3, 98a/2, 150b/6, 157a/3), oturınca (KF 150a/7), karşı oturmasun (KF 62a/5), murabba oturmasun (KF 160b/4), oturmuş (KF 182a/6), otursa (KF 86a/2, 175b/4, 184a/2), otursun (KF 52b/1, 52b/5, 56a/6, 62b/6, 65b/5, 67a/3, 85a/4, 97a/6, 98b/2, 100a/3, 151b/5, 152a/5, 153a/2, 155b/3, 156b/1, 159a/2, 264a/7), oturdu (KF 24a/3, 24a/4, 24a/5), oturun (KF 133a/5), otursa (KFT 80a/12)

250. Öğren- “öğrenmek” (KT övren-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 16-17). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ögrengil “öğrenmek”, (TA 41a/3), öğren- (KK 82b/13), öğreney sen (MG 25b/9, 94b/6, 96a/8), öğreney (MG 97a/5, 98b/7, 99a/1), ögrengil (MG 7a/7), öğrensün (MG 97a/1), öğrense (MG 41a/6, 98b/6), öğrenmegey (MG 57a/7), öğrenmeklikke (MG 27b/6), öğrenişgey (MG 37b/7), öğrenñiz (DM 23b/10), öğrendim (DM 21b/4), öğrendüm (DM 21b/4), övren- (RS 186a/13), öğrenür (KH 63/3, 68/9, 69/4, 71/9), öğrendi (KE 14a/3, 31b/8, 44a/2, 44b/9, 62a/1, 63b/4, 72b/9, 85a/7), öğrengen (KE 73a/1, 85a/8), öğrenmiş (KE 44a/3), öğrendi (RH 9a/2, 9b/4), öğreney (RH 50b/3, 61b/6), öğreniñ (RH 5b/7), öğrense (RH 4b/7, 6a/9, 6b/5), öğrenür (RH 98b/5, 101a/6, 101b/1, 102b/6), öğrendi (TZ 9a/13), öğreniñ (GT 278/4), öğrendiñ (GT 122/9), öğrenip (GT 78/11, 190/1), öğrenip tururlar (GT 95/7), öğrenmes (GT 350/13), öğrenmegen (GT 280/13), öğrense (İN 5r/7, 6v/9, 7r/5), öğreniñ (İN 6r/7), öğrendi (İN 9v/2), öğrene (KF 13b/5), öğrenmege (KF 258a/4), öğrenmek (KF 14a/5), öğrenmez (KF 13a/5), öğrense (KF 10b/6, 261b/5), öğrenüñüz (KF 14a/5), öğrendi (Kİ 64/19), öğren (ŞZ 7/3) , öğrenme (ŞZ 10/10), öğrendi (ŞZ 13/43), öğrenür (ŞZ 17/11), öğrenci (ŞZ 21/3), öğrendük (ŞZ 25/3), öğrenmedük (ŞZ 25/13), öğrenirüz (ŞZ 26/3), öğrenelüm (ŞZ 26/8), öğrenmezüz (ŞZ 26/13), öğrendiñiz (ŞZ 26/17), öğrenmedüñiz (ŞZ 27/3), öğrenirsiz (ŞZ 27/8), öğrenmezsiniz (ŞZ 27/13), öğrenmediler (ŞZ 28/8), öğrenirler (ŞZ 28/15), öğrenmezler (ŞZ 28/18), öğrenciler (ŞZ 29/3),

öğrendüm (ŞZ 29/8), öğrenmedüm (ŞZ 29/13), öğrenirüm (ŞZ 30/3), öğrenmezim (ŞZ 30/7), öğrenmem (ŞZ 30/13), öğrendün (ŞZ 30/18), öğrenmedün (ŞZ 31/3), öğrenirsin (ŞZ 31/10), öğrenmezsın (ŞZ 31/15), öğren (ŞZ 59/7), öğrenmeň (ŞZ 67/11), öğrendi (BM 37a/8), öğrenür (BM 37a/8), öğrenmiş (İM 476a/2)

251. Öğret- “öğrenmek”

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de öğrendi kelimesi Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 16-17). Buradan hareketle kelimeyi Türkmençe olarak değerlendirmeyi uygun gördük. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

(TA 44a/8), öğret- (KK 84a/9), öğretür (MG 64b/8), öğrettim (MG 67b/6), öğretmek (MG 26a/5, 108a/5), öğretmege (KH 63/4), öğretmegey (KH 5/8), öğretmegi (KH 61/1, 71/4), öğretmegiň (KH 63/5), öğretmek (KH 62/5, 62/8, 63/2, 63/4, 64/1, 67/5, 67/7, 68/1, 68/1, 68/2, 68/8, 69/7, 69/9, 70/4, 71/1, 71/2, 71/3), öğretti (KE 107a/4, 113b/8, 117a/5, 129a/2, 129a/5, 136a/8), öğretür (RH 102b/4), öğretti (RH 1b/5, 8b/4), öğretmege (RH 98b/6), öğretmegey (RH 69a/2), öğretmegi (RH 97b/5), öğretmek (RH 5a/8, 98a/7, 98b/1, 98b/3, 98b/5, 99a/2, 100b/2, 100b/5, 100b/7, 100b/8, 100b/8, 101a/5, 101b/4, 101b/9, 102a/4, 102a/5, 102a/7, 102a/8), öğretmekniň (RH 98b/7), öğretmelü (RH 101a/6), öğretmese (RH 6b/2), öğretmeseň (RH 97b/6), öğretti (MS 13b/2, 18b/4), öğretkil (GT 229/6), öğretti (GT 76/12, 190/1, 244/7, 244/10), öğretip men (GT 165/11), öğretkeysen (GT 189/10/13), öğretken (GT 149/13), öğretmese (İN 7r/2), öğretti (İN 2r/5, 9r/4), öğrete (KF 262a/3), öğretmege (KF 19a/3, 27a/3), öğretmegi (KF 264b/6), öğretmek (KF 14b/1), öğretse (KF 257a/2), öğretsün (KF 193b/5, 194a/3, 194a/4), öğretti (Kİ 64/20), öğrenmek (ŞZ 3/3)

252. Öğüt “öğüt” (KT övüt)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 33). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

öğüt (TZ 17a/5), (KE 17a/7), (Kİ 65/4), (GT 27/7, 227/3, 285/13, 321/13, 351/10, 352/1), öğütün (GT 327/2)

Ek kök ilişkisinden dolayı “öğüt” kelimesinden türeyen kelimeleri de Türkmençe olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

öğütlegil (TA 39a/12),

253. Öksür- “öksür” (KT ötür-)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî’de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 53). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

öksürgil (TA 38a/11), öksür- (KK 82a/1), öksürür (KH 34/4), öksürdi (KE 98a/4), öksürür (RH 84b/3), ögsürdi (ŞZ 15/14), ögsürücü (ŞZ 22/12)

254. Öksür- “öksürmek” (KT ötür-)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî’de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 47). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

öksürmek (TA 34b/12), (KK 82a/2), öksürük (KE 98a/5), öksürmekdür (MS 30a/1), ögsürmek (ŞZ 4/32), ögsürme (ŞZ 12/5)

255. Ön “ön”

Kâşgarlı, Hakaniye Türkçesindeki *öñdün*’e Oğuzların dal ile nun harfini atarak *öñ* dediklerini kaydetmiştir (DLT I, 1985: 115). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

öñ (RH 19b/6, 20a/3, 21a/6, 25b/5, 25b/7, 25b/8, 25b/9, 26a/7, 27a/3, 29a/4, 29a/7, 29a/9, 29b/5, 29b/6, 31b/2, 31b/9, 32a/6, 33a/7, 34a/6, 34b/6, 34b/6, 35a/1, 35a/2, 38a/2, 38b/2, 39a/1, 39a/7, 39a/8, 44a/4, 44a/5, 45b/1, 45b/3, 45b/5, 45b/8, 47b/8, 49b/2, 51b/1, 54b/9, 55a/8, 57b/6, 60a/1, 60a/8), öñga (RH 41b/1), öñümde (RH 2a/8), öñine (KH 9/7), öñ (RS 203a/24, 205d/42), kindik öñü “göbeğin önde kalan kısmı” (RS 198c/26), öñ ayakları “atın ön ayakları” (TA 13b/5), öni (KE 131b/5), öñ (TZ 34b/10, 30a/9, 73b/8), öñ (CCII 62b/31), öñ (İN 2v/8), öñ (BVP 49/1, 40/2, 40/7,

41/3, 44/6, 61/7, 93/7, 100/3, 100/4, 100/5), öni (BVP 62/2, 64/6), öünde (BVP 72/5), öünden (BVP 78/2), ön (BVİ 14a/2, 14a/3, 53a/24, 53b/4, 53b/19, 53b/19, 53b/22, 54a/1, 66a/21, 66b/9), öündedir (ŞZ 66/1)

256. Ördek “ördek”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 11). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ördek (TA 10b/13), (DM 12a/2), (RS 197a/15, 200a/27), (TZ 7b/3), (ŞZ 36/4), yördek (BM 16b/5)

257. Örgen “urgan”

DLT'de kelime Oğuzca kaydıyla verilmiştir (DLT I, 1985: 108). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

örken “urgan” (CCII 57b/17), örkenler “urgan” (CCII 63b/23), örgen (BVİ 30b/3)

258. Öşendir- “incitmek” (KT incit-)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 19).

Öşendirdi (TZ 10b/9)

259. Ört- “örtmek, kapamak” (KT bürü-)

Özgür (2003: 357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

örtgey sen (MG 44b/7), örtkil (TA 38b/1), (RS 187a/26), örtmek (KH 47/3), örtülmüş (KH 44/6), örtmek (RH 91a/6), örtülmüş (RH 89b/8), örtti (KE 33a/7, 43b/5, 50a/1,

112a/2, 115a/1, 120b/3, 126b/7, 132a/9, 132b/7, 137a/3, 138a/3, 141b/6, 142a/3, 142a/5, 142b/4, 142b/7, 146b/7, 147a/3, 164b/5, 164b/5, 168a/2, 170b/5), örtmek (KE 163a/9), örtüglü (KE 43b/8), örtüglü dost “gizli dost” (KE 42a/3), örtüglüg (KE 47a/2, 86a/8, 116a/4, 133a/5, 133a/7, 167b/9), örtüldi (KE 86a/7, 154a/4), örtülü (KE 37a/7), örtüldi (KE 166b/4), örtüg “örtü, perde” (KE 50a/1), örtü “örtü” (TZ 26b/7), örtüldi (TZ 9a/5), örter (GT 351/8, 355/4), örte bilmes (GT 305/3), örtügli “örtülü, gizli” (GT 54/3, 217/11), örtülmüş “örtülmek, kapatılmak” (BVP 48/2, 52/2, 52/5, 54/1, 74/2, 82/6, 83/2), örter (BVİ 27a/20, 30b/15, 66a/5), örtgey sen (BVİ 46b/21, 48b/20, 50a/21, 53b/1, 54b/8, 54b/21, 56a/22, 59b/1), örtüglüg “örtülü” (BVİ 26a/8), örtülür (BVİ 42a/14), örtülmüş (BVİ 3b/15, 6b/25, 7a/25, 7b/25, 7b/3, 7b/12, 10a/2, 11a/3, 11a/5), ört (Kİ 66/10), örtük “örtü” (Kİ 66/11), örtmek (ŞZ 3/25), örtme (ŞZ 11/4), örtü (ŞZ 14/18), örter (ŞZ 18/6), örtici (ŞZ 21/6), örtü (BM 68a/4), örter (BM 68a/4)

260. Ötüñç “ödünç”

DLT’de Oğuzca kaydıyla verilmiştir. “*Men añar yarmak ötüñç berdim = ben ona ödünç para verdim.*” Cümlesinde geçmektedir (DLT III, 1985: 448). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

ödüñç (KE 112b/3, 114a/7), ödüñç bir- “ödünç vermek” (KE 112b/3, 114a/7)

261. Öyken “akciğer” (KT öyke)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugali’de kelime Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 29). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Öyken (TA 22b/8)

262. Öyez “övez, bir çeşit sivrisinek”

Kâşgarlı, Oğuzca kaydıyla vermiştir (DLT I, 1985: 84). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

öyez (TZ 36b/3), üyez (DM 9b/6), üyez (TA 11a/8), üyez (Kİ 116)

263. Öyle “ögle vakti”

Kâşgarlı, kelimenin Oğuz lehçesinde *öyle*, Kıpçak lehçesinde *özle* ve Çiğil lehçesinde *kün ortu* biçimlerinde olduğu hakkında bilgiler vermektedir (DLT I, 1985: 113-114). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

öylen (RS 192a/30), öylen (TA 30b/2), öyle (KF 135a/3)

264. Paçınak “bacanak”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî'de kelime Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 46). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır...

paçınak (TA 34a/6)

265. Penir/ beynir/ peynir “peynir” (KT çıgıt/yürümçik/çıkıt)

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk, Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî ve Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 17; Toparlı vd., 2000: 21; Atalay, 1945: 22). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

penir (TA 17b/3), peynir (DM 6b/5), peynir (RS 205b/13), yaş peynir (RS 190c/17), peynir (TZ 11b/11), beynir (Kİ 17/19), peynir (ŞZ 43/27)

266 Porsuk “porsuk”

DLT'de kelime Oğuzca kaydıyla verilmiştir. Kâşgarlı, Oğuzların *porsmuk* kelimesinden *m*'yi çıkartarak *porsuk* dediklerini belirtmiştir (DLT III, 1985: 417).

Borsuk “porsuk, dağ gelinciği” (BM 15b/5),

267. Saçak “ocak” (KT oçak)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 60). Dönemin diğeri eserlerinde bulunmamaktadır.

saçak (TZ 31a/5)

268. Saçır- “su boğazında kalmak” (KT şaşkır- /saşa-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 41). Dönemin diğeri eserlerinde bulunmamaktadır.

Saçırdı (TZ 21b/7)

269. Sadı “sanadı”

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 84). Dönemin diğeri eserlerinde bulunmamaktadır.

Sadı (Kİ 84/8)

270. Saşasğan “saksasğan”

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 87). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

saşasğan (Kİ 87/4), saşasğan (RS 197a/21), saşasğan (RS 200b/2)

271. Sag “sağ, sağ taraf” (KT ong)

Özgür (2003: 356- 357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sağ (MG 10a/3/6/6, 10b/5/9, 11a/3/5/7, 15a/9, 15b/2/5, 19b/3/6/7/7/8, 20b/2, 21a/5/9, 21b/7, 22a/3/5, 22b/2/6/9, 23a/7, 23b/2/4, 24a/4/7, 24b/3/5/8, 25a/9, 25b/5, 28a/1/2/3/4, 28b/7/8, 29a/1/3/8, 29b/5/6, 30a/5/7, 31a/4/9, 31b/1/8, 32a/1/2/5/7/8/9,

32b/3/7, 33a/1, 33b/8, 34a/5/8, 34b/1/3/4/5, 38b/6, 40b/2, 43a/7, 45a/5/6, 46a/4, 46b/2/7/8, 47a/3/9, 47b/9, 48b/7/7, 50a/7, 51b/4, 52b/2, 53a/7, 56a/9, 59a/6, 60b/4, 68a/9, 68b/5/6/7, 69a/9, 69b/1, 70a/1/2, 77b/6/7, 78b/8, 96b/6, 102b/2, 106b/1/3, 107a/7, 109b/2/2/4, 110b/2/6), sađđā (MG 97b/8), sađđā (MG 35a/1), sađđā (MG 20b/4, 48a/4), sađđā (MG 20b/1, 23b/7, 24b/7, 30a/4, 33a/7/9, 40b/1, 41a/1/2, 42a/5/7, 43a/1, 51b/1, 53a/3, 55a/5, 65a/1/5, 66a/9, 71a/2/3, 96b/3, 107a/3), sađđā (MG 51b/3, 58b/4), sađđā (MG 52b/4), sađđā (MG 40a/8, 41b/3, 42a/4, 42b/8, 48b/9, 49a/2, 51a/5/6, 53a/2), sađđā (RS 205A), sađđā (RS 198c/10), sađđā (KH 7/9, 44/7, 45/4, 45/6, 65/6), sađđā (KH 22/6), sađđā (DM 4b/12), sađđā (GT 39/4, 327/7, 351/4), sađđā (GT 353/8), sađđā (BVİ 19b/19, 31a/17, 41a/6), sađđā (KF 51a/5, 54a/1, 54a/4, 55a/4, 55b/1, 57a/6, 63b/3, 63b/4, 76a/1, 76a/2, 76a/3, 76a/4, 77a/6, 77a/6, 77b/1, 77b/2, 85b/6, 86b/5, 87a/3, 88a/6, 88b/1, 91a/2, 96a/6, 97a/1, 109b/4, 116a/1, 116a/4, 116a/6, 123a/4, 123a/4, 123a/5, 126a/6, 146a/1, 151b/5, 154b/5, 154b/7, 155a/2, 155a/4, 158a/3, 158b/5, 159a/4, 178a/4, 178b/4), sađđā (KF 52b/5, 55b/3, 160a/6), sađđā (KF 155a/3), sađđā (KF 55b/2), sađđā (KF 85b/4), sađđā (KF 133a/1), sađđā (ŞZ 34/1)

272. Salam “saman” (KT küvük)

Kelime Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 10). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

salam (TA 10a/12), (CC 52a/26)

273. Salpan/salban “başa sarılan sarık” (KT tulpan)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 47). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

salpan/salban (TZ 25a/4), sarpan (CC 52b/11)

274. Sağlık “sağlık, esenlik” (KT savluk)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 47). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

saglık (TZ 24b/4), sağlık (Kİ 85/10), sağlığı (GT 353/8)

275. Saman “saman” (KT küvük)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî ve Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de Türkmece kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 10; Atalay, 1945: 15). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

saman (TA 10a/12), (DM 6a/15), (RS 211a/7), (TZ 8b/9), (BVİ 7a/19, 67a/20),

276. Sandı “sağındı”

Kelime, *Kitâbü 'l- İdrâk li Lisâni 'l- Etrâk*'ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 159). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Sandı (Kİ 159/4)

277. Sandı “sağandı saydı”

Kelime, *Kitâbü 'l- İdrâk li Lisâni 'l- Etrâk*'ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 86). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Sandı (Kİ 86/11)

278. Sarı “sarı”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sarı (MG 79a/3, 80a/5), şaru (TA 14a/3, 32b/8), sarı (RS 189c/6, 202c/2), sarı (KH 10/7, 10/8), saru/şaru (KH 10/5, 15/1, 18/7, 25/3, 25/4, 47/6, 48/7, 56/2, 57/9, 60/1,

60/8), şarusı (KH 8/3, 18/9), sarusın (KH 47/5, 56/1),şarulığı “sarı olma hali, sarılık” (KH 19/2), şaru şu “yaradan akan sarı, pis kokulu sıvı; irin”(MS 6a/4), şaru yağ “tereyağı” (MS 9b/5), sarı (RH 71b/6, 71b/9, 72a/1), şaru (RH 74a/5, 78a/9, 79a/7, 79a/8, 91a/9, 92a/1, 95b/3, 96a/7, 97a/5, 97b/2), şarusı (RH 69b/5, 76a/2), şarusın (RH 95b/2), şarusını (RH 91a/8), şarulığı “sarılık” (RH 76a/5), şapşarı (DM 9a/11), şarı (DM 9a/7), şarı at (DM 8b/2), şarı erük “kayısı” (DM 15b/8), şarı kavun (DM 5b/10), şarı kuş “baykuş” (DM 12a/6), şarı yağ “tereyağı” (DM 7a/2), sarı (TZ 4a/2, 83b/5), sarı (CC 46b/32), sarı (CCII 60b/16, 60b/38/39), sarı (GT 6/1), sarı (BVİ 14a/16, 30b/13, 36a/10, 36a/12, 36b/23, 37b/22, 38b/22, 39b/12, 40a/12, 42b/3, 46b/9, 48a/8, 48b/23, 58a/25, 62a/12, 64b/3, 65b/3, 65b/22), sarı yağ (BVİ 48b/23, 49b/6, 62a/16, 62a/25, 63b/13, 63b/15, 64a/1), sarı kibrit (BVİ 54a/14, 68a/20), sarı (Kİ 87/10), sarı kavun (Kİ 87/13), sarışın (Kİ 87/14), sarı kavunu (ŞZ 43/8)

279. Sarançıka “çekirge” (KT çekertige)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 21). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Sarançıka (TZ 11b/6)

280. Savaş- “savaşmak”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT II, 1985: 102). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

şavaşkıl (TA 43b/10), şavaşma (DM 21a/6), savaştı (TZ 15a/3), sovaşur mên “savaş” (CC 7b/18), savaş (GT 153/11), şawaş (BM 12a/10), , şawaş etti (BM 44a/9), şawaş eder (BM 44a/9)

281. Şavık “yumuşak” (KT yumşak)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de Türkmence olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 39). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

şavık (TA 29b/10)

282. Sayla- “temizlemek” (KT şöple-)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye 'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 70).

Sayladı (TZ 37a/6)

283. Seçe “serçe kuşu” (KT çıpçuk)

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak kaydetmiştir (DLT III, 1985: 219). Ayrıca kelime *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî* 'de de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

serçe (TA 11a/2), serşe (DM 12a/4), serşe (TZ 25a/10), sirşe (TZ 25a/10), sirşe (BVİ 48b/24), (ŞZ 36/13), (BM 16b/3)

284. Sev- “sevmek”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sever men (KK 15a/4), sevmegiñden (KK 42b/11), sevmek (KK 42b/1/2), sevgil (TA 36a/5, 41b/9), sevgü (TA 41b/9), sever (ŞZ 20/13), sevgici (ŞZ 23/3), sevitmek (ŞZ 6/35), sevme (ŞZ 13/14), sevmek (ŞZ 5/41), sevgü (Kİ 89/15), sövdüm “sevdim” (CC 3a/5) , söver kişi (CC 49b/10), söver mên (CC 3a/1), söver ol (CC 3a/3), söver sên (CC 3a/2), sövgil (CC 3a/9), sövmek (CC 3a/11), tēñri sövmekligi “Allah aşkı, sevgisi” (CC 35b/19), sever men (DM 19b/8, 20b/12), sever sen (DM 21b/12), sever (DM 23b/12), sevmes sen (DM 21b/12), sevmes (DM 23b/12), sev idi (GT 225/7), severmen (GT 225/2), sever (GT 59/12), sevüp (GT 30/4, 133/5, 142/2), sevgen (GT 185/4), sevmek (GT 141/10), sivermen (GT 141/8), siver (GT 302/10), sivse (GT 213/5), sivmekinde (GT 233/4), sivmes (GT 213/5), sövmese “sevmek” (GT 235/1), sever (KF 46a/4, 205a/4, 205a/5, 259a/7), severler (KF 46a/3), severmisiniz (KF

209a/2), sevgen (KF 259b/1), sevgene (KF 29b/5, 145a/1), sevse (KF 9b/5, 124b/6, 259a/5), sevici ola (KF 264a/2)

285. Sevün “sevinmek”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sevindir- (KK 79a/9), sevinip (KK 46b/6), sevinmek (KK 69a/9), sevün- (KK 79b/2), sevindi (RH 10b/1, 10b/8, 9a/2), sevinmekler (RH 82a/7), sevindi (İN 11r/1, 11r/8, 9v/2), sevinmek (KH 77b/8), sevin- (RS 186a/11), sevingen (RS 203b/15, 211b/7), sevingil (TA 37a/13), sevindi (Kİ 89/14), sevindüm (Kİ 183/6), sevindürdi (Kİ 183/6), sevinür kişi (CC 49b/14), sövünç ay (CC 36b/1), sövünçler mên (CC 4b/10), sövündüm (CC 14a/3), sövüngil (CC 14a/4), sövünmek (CC 14a/5), sövünür mên (CC 14a/1), sevinür kişi (CC 49b/14), sövünç ay (CC 36b/1), sövünçler mên (CC 4b/10), sövündüm (CC 14a/3), sövüngil (CC 14a/4), sövünmek (CC 14a/5), sövünür mên (CC 14a/1), sevin- (DM 21a/6), sevün- (DM 21a/6), sevüdi (GT 141/6), sevünüp (GT 207/3), sevinür (GT 269/11), sevingenimden (GT 230/3), sevinmek (GT 91/6)

286. Sıçan “sıçan, fare” (KT sıçan)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî ve Kitâbü'l-İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'ta Türkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 13; Caferoğlu, 1931: 90). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sıçan (TA 12a/8) (KK 4b/12, 70a/5), (RS 196a/1), (TZ 83a/7), (KF 62b/4), (Kİ 90/13), (ŞZ 35/19)

287. Sıdırım “sırım, kayış”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT I, 1985: 485).

Sıdırım “beyaz kayış” (Kİ 91/16)

288. Sıh- “buruşturmak” (KT burtur-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 49). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sıhtı (TZ 26a/11), sık- (KK 81b/10), sıhar mèn (CCII 80b/37)

289. Sık “derin olmayan” (KT şıy)

*Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugali'*de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 7). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Sık (TA 7b/2)

290. Señek “su içilen testi, ağaçtan oyulan su kabı”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT III, 1985: 367). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

señek (RS 204b-23), (DM 11a/12)

291. Sındu “makas” (KT kıptı)

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT I, 1985: 418). Ayrıca kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugali'*de de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 31). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sındu (TA 24b/13), (DM 9b/13), (RS 193b/27), sındı (TZ 34a/11)

292. Sınuk “kırık”

Kâşgarlı Mahmud, “*kırık, kırılmış*” anlamındaki kelimenin Karahanlı Türkçesinde *sıñuk* olarak, Oğuz lehçesinde ise *sınuk* olarak kullanıldığını kaydererek; kelimenin kökeninin *sın-* olması nedeniyle Oğuzların kullanımının kurala daha uygun

olduğunu belirtmiştir (DLT III, 1985: 365). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

şınağan “kırılmak” (RH 33a/2), şınar (RH 14a/6), şınmak (RH 49a/2), şınmağdan (RH 26a/3), şındurur “kırmak” (RH 33a/5), sığıl (RS 187a/19), sımak (RS 191c/1), sınık (RS 191a/31), sınık (RS 203c/17), sındır- (KK 79b/9), sınık (TA 28b/8), sınar (MG 88a/2), sınığay (MG 65b/2), sınmasun (MG 78b/2), sınmağdın (MG 8b/7), sındururlar (MG 82b/9), sındurgıl (MG 59b/3), sındursañ (MG 90a/2), sındurmasun (MG 70a/8), sınığındın “kırık” (MG 72b/1), sınık bol- (MG 81a/9), sınıkdın (MG 87b/7), sınığındın (MG 72b/1), sındurdı (KE 4a/6, 9b/9, 10a/2, 34b/1, 132a/8), sınık (KE 151a/2), sındur (CC 13a/16), sındurdum (CC 13a/15), sındurur mên (CC 13a/14), sındurmak (CC 13a/17), sınık (CC 37b/5), sındı (CCII 72a/3), sındırgan “kırmak, parçalamak” (CCII 72a/20), sınık (CCII 60b/23/24), şındur- (İN 33v/5), sındurgay sen “kırdırmak” (BVİ 41a/16), sınar “kırmak” (BVİ 32b/18, 33a/3), sındurgay sen (BVİ 41b/22, 42a/4, 62a/24, 68a/1), sındurgıl (BVİ 59b/20), sındı (Kİ 91/2), sındırdı (Kİ 91/3), sınık (Kİ 91/4), şındı (KF 121a/5), sınıp turur (GT 301/4), sınar (GT 64/13), sınısa (GT 341/4), sınıp (GT 259/3), sınmas (GT 339/4), sındurdılar (GT 22/7/8), sındurur (GT 336/1, 338/13), sındurup (GT 210/6), sındurur (GT 339/3), sındurmağıl (GT 341/3), sınık (GT 208/13, 303/3), sındı (BM 32a/2), sınıur (BM 32a/2), sındırdı (BM 77b/1), sındurur (BM 77b/1)

293. Sınar, cılayın “Kibi, kibik, uzat için benzetme edatı” (KT menzer, teng)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 128). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Sınar /cılayın (TZ 89a/13)

294. Sırça “cam”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî’de kelime Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 5). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sırça (TA 6a/3), (RS 205c/13), (KE 151b/2), sırşa (TZ 18a/8), (BVİ 34b/21), (Kİ 91/10), (BM 11a/5)

295. Sırtlan ? (KT tak/yılım)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye 'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 27). Dönemin diğer eserlerinde bulunmamaktadır.

Sırtlan (TZ 14a/10)

296. Sırt “dere, küçük vadi”

Kâşgarlı kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT I, 1985: 342). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sırt (Kİ 91/13), şırt (BM 9b/6), şırt “sırt” (BM 10a/4)

297. Siñek “sinek” (KT çibin)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugâlî 'de kelime, Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

siñek (TA 11a/7), sinek (DM 9b/8), (RS 200b/11), (KE 15a/7, 18a/7), (TZ 36b/3), sinek (KF 232a/4), (ŞZ 35/22)

298. Sok- “sokmak, ısırma”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT II, 1985: 18). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

şokıb (RH 97a/2), şokmak (RH 97a/1), şokub (RH 96a/9, 96b/4), şokmazdan (MS 23b/3), şokmak (KH 59/5), şokup (KH 58/2, 58/7, 59/6), şok (KK 83a/12), şoktı (KK 10b/2), şokkıl (TA 42a/7), şoktı (KE 17a/9, 97a/1, 97a/1, 109b/9, 121a/8, 125a/3, 128a/5, 161b/8), sok (TZ 3b/2), soki (TZ 13b/10), soktur- (TZ 55a/4), soğup

“sokmak” (CCII 60b/13), soğar (BVİ 52a/7), soğğay sen (BVİ 57b/11, 57b/13), soğğay (BVİ 34b/5, 45b/2, 45b/25), soğğıl (BVİ 35a/6, 36b/3), soğsoñ (BVİ 52b/10), soğsa (BVİ 58b/24), soğtı (Kİ 92/12), soğmağdan (KF 202a/2), soğmasun (KF 86a/1, 160b/2), soğmayıp (KF 160b/3), soğsa (KF 60a/3), soğsun (KF 59b/3), soğmağıl (GT 56/3),

299. Sol “sol, sol taraf”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'ta Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 92). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sol (Kİ 92/1), (RS 205B), sol êlig (RS 198c/11), (MG 9b2/3/6, 10a/1/7, 15b/6, 19a/9, 20a/1/2, 20b/3, 21a/2, 21b/3, 22a/1/2/6, 22b/1, 23a/8, 23b/2/3/4/5, 24a/5/6/9, 24b/4/5/8, 25a/8, 25b/4, 28a/8, 28b/3/4/5, 29a/3/4, 29b/2, 30a/8, 30b/7, 31a/4/8, 31b/6/8, 32a/1/3/4/4, 32b/2/4/5/7, 33a/2/3, 33b/2/6/9, 34a/1/6, 34b/2/6, 39b/9, 46a/3, 53a/1, 56a/8, 68b/4, 69a/9, 69b/5/8/9, 77b/9, 94b/7/8/9, 95a/1/2/4, 97b/6, 106b/1/2, 109b/5/7/7, 110a/8, 110b/4/7), solğa (MG 34a/2, 35a/2, 65a/4, 71a/2, 97b/8), solıñ (MG 48a/4, 65a/1), solıñmı (MG 20b/4), solıña (MG 15a/3/8, 20b/5, 23a/4, 23b/6, 24b/1/3, 29a/7, 29b/8, 30a/7, 30b/6, 33a/9, 33b/2, 40b/9, 41b/1/2, 42a/4/8, 44a/5, 49a/4, 50a/8, 51b/1, 52b/3, 56a/7, 58b/3, 65a/5, 71a/3, 98b/3, 107a/3), solı (MG 15b/1, 41b/3, 48a/1, 49a/2), solını (MG 53a/3), solına (MG 24b/7, 41b/5, 42a/5, 42b/8, 48a/2/9, 48b/1), (KK 44a/11), solda (KE 159a/7), terâzunı (KE 110b/7), şol (KE 16a/7, 16b/5, 17a/3, 18a/2, 21a/7, 23b/5, 26a/8, 26b/8, 27a/4, 27a/7, 27b/5, 27b/8, 29a/1, 29a/2, 29a/3, 29a/7, 29b/3, 29b/8, 30b/2, 31b/3, 31b/9, 32a/4, 32a/5, 33a/8, 33b/1, 34b/2, 35a/3, 35a/7, 35a/7, 36b/5, 37b/9, 38a/6, 38b/4, 39a/9, 40a/9, 40b/6, 41a/5, 41a/8, 42a/2, 44a/1, 44b/6, 45a/8, 47b/3, 47b/7, 52b/5, 53b/3, 56b/6, 81b/5, 89b/9, 90a/6, 90a/8, 99a/6, 99b/6), şolğa (KE 41b/1), şolından (KE 77b/9), sol (KE 20b/2, 25b/1, 25b/5, 30b/1, 30b/3, 34a/6, 34b/1, 35a/5), sol il (GT 351/4), solğa (GT 327/8, 353/8), şol kól (DM 4b/12), sol (CC 39a/13), sol (BVİ 36a/5, 52b/5, 54a/23, 55a/5), şol (KF 51a/3, 51a/6, 52a/4, 52a/5, 52b/3, 52b/3, 53b/1, 53b/3, 54a/1, 54a/5, 55b/2, 57b/2, 66a/1, 76a/2, 76a/4, 76a/5, 76a/6, 77a/5, 77b/3, 85b/5, 87a/4, 88b/2, 88b/3, 91a/4, 97a/4, 99b/5, 109b/4, 115b/6, 116a/3, 116a/3, 116a/5, 116b/1, 121a/6, 146a/1, 151b/5, 154b/6, 155a/1, 155a/3, 155a/3, 158b/6, 159a/3, 161a/5), şola (KF 52b/5, 55b/3, 160a/6), şolı (KF 55b/3), şolumda (KF 133a/1)

300. Soňra “sonra”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

soňra (MG 11a/9, 12b/9, 26b/3, 43a/3, 43b/7, 70b/4, 73b/4, 103a/7, 107a/1), mundın soňra (MG 17a/7, 106b/7, 107a/2), andın soňra (MG 7b/7, 9b/5/9, 10a/1/3/7, 10b/4, 12a/1/7, 13b/1/3/8, 14a/1, 15a/7, 15b/5, 16a/2/6, 16b/1, 24a/9, 26a/5/9, 27a/8, 28a/7, 28b/3/4/7, 29a/1/5, 29b/4/7, 30a/1/2/4/6, 30b/2/5/7, 31b/2/5/7/9, 32a/2/7/8, 32b/3/6/9, 33a/5/8/9, 33b/2/9/9, 34a/4/7/9, 34b/2/4/8, 35a/1, 37b/2, 39a/2, 39b/1/6/9, 40b/7, 42b/9, 49a/1, 55b/8, 60b/2, 69a/5, 69b/1, 71a/1/4, 71b/4/9, 72a/6, 75a/2/7/9, 85b/9, 94a/1, 94b/5, 96b/3, 97a/6, 98b/2/3/8, 99a/1, 100a/4, 105a/6, 106a/2/9, 106b/3, 115b/4), şoňra (TA 28b/4), şoňra (KH 14/9, 22/1, 22/5, 22/7, 22/9, 23/9, 27/5, 33/3, 34/7, 36/7, 37/4, 37/6, 38/2, 38/8, 43/2, 47/5, 48/4, 48/8, 51/7, 52/6, 53/3, 54/1, 55/6, 55/6, 57/1, 58/3, 60/8, 60/8, 64/2, 64/3, 65/5, 67/9), şoňrağıları (KH 24/2), şoňra (MS 4a/4, 5b/3, 6a/2, 6b/1, 6b/6, 9b/6, 10b/5, 14b/6, 15a/3, 15b/1, 15b/2, 19a/4, 22a/3, 24a/4, 24a/5, 24b/3, 26a/2, 26a/6, 31a/1, 32b/4, 33b/3, 33b/5), şoňra (RH 4b/8, 8b/9, 10a/8, 10b/1, 10b/5, 10b/9, 11a/1, 11a/1, 11a/2, 11a/4, 11a/4, 14b/3, 15b/3, 18a/1, 18a/1, 20a/6, 20b/8, 21b/9, 22a/9, 23a/4, 24a/6, 24a/8, 24a/9, 24b/3, 25a/8, 25b/6, 26b/2, 26b/6, 26b/9, 27b/4, 28a/1, 31a/3, 33b/3, 36b/6, 36b/8, 36b/9, 37a/2, 37a/8, 40b/8, 41b/4, 41b/8, 63a/3, 74a/4, 77b/4, 77b/8, 78a/2, 78a/3, 78b/3, 80b/2, 83b/4, 84b/6, 85b/8, 86a/5, 86a/7, 86b/3, 87a/3, 89a/2, 91a/8, 91b/7, 92a/2, 93b/3, 94a/1, 94a/6, 94b/3, 95a/6, 95a/7, 96a/1, 96b/1, 97b/2, 97b/3, 99a/3, 99a/4, 99b/5, 100b/6), şoňrağı (RH 28a/4), şoňrağıları (RH 78b/5), şoňra (İN 25r/3, 25r/6, 27r/2/6/9, 28r/4, 28v/1), şoňrağı (İN 28v/4), şoňra (KE 38b/8), şoňra (TZ 8a/6), şoňra (CC 31b/23), şoňra (GT 12/10, 14/6, 18/12, 24/6, 26/12, 38/5, 49/1, 68/9, 167/10, 172/7, 176/3, 200/13, 201/7, 211/12, 222/12, 232/5, 235/11, 249/13, 258/13, 270/9, 282/9, 286/1, 290/6, 294/2/2, 302/2), şoňra (BVP 5/1, 9/7, 20/4, 63/3, 121/7), şoňra (BVÍ 1b/20, 2b/2, 3b/7, 8b/15, 11b/8, 13b/9, 13b/11, 13b/12, 13b/15, 13b/16, 13b/22, 16b/23, 17b/12, 17b/18, 17b/24, 18a/3, 18a/4, 18a/7, 18a/9, 18a/11, 18a/12, 18a/14, 18a/17, 18a/18, 18b/1, 18b/8, 19a/15, 19a/17, 19a/18, 19a/24, 19a/25, 19b/1, 19b/3, 19b/11, 19b/14, 19b/17, 19b/22, 19b/24, 20a/5, 20a/22, 20b/5, 20b/19, 20b/20, 21a/11, 21a/13,

21a/21, 21a/22, 21b/11, 21b/13, 21b/17, 21b/19, 21b/20, 21b/21, 21b/25, 22a/6, 22a/10, 22a/11, 22a/20, 22b/1, 22b/4, 22b/12, 22b/15, 22b/17, 22b/19, 22b/20, 22b/21, 22b/24, 22b/25, 23a/1, 23a/9, 23a/22, 23a/24, 23b/2, 23b/4, 23b/14, 23b/24, 24a/4, 24a/6, 24a/8, 24a/9, 24a/15, 24a/16, 24a/18, 24a/24, 24a/25, 24b/2, 24b/13, 24b/18, 24b/24, 25a/17, 25a/18, 25a/24, 25a/25, 25b/2, 25b/3, 25b/5, 25b/8, 26a/6, 26a/9, 26a/14, 26a/20, 26a/21, 26b/2, 26b/6, 26b/19, 27b/1, 27b/3, 27b/8, 27b/24, 28a/2, 28a/20, 28b/9, 28b/19, 29a/5, 29a/10, 29a/11, 29a/19, 29b/8, 29b/12, 29b/16, 29b/20, 29b/22, 30a/1, 30a/3, 30a/5, 30a/6, 30a/10, 30a/12, 30a/25, 30b/2, 30b/3, 30b/7, 30b/16, 31a/14, 31a/19, 31a/20, 31b/3, 32a/3, 32a/24, 32b/1, 32b/3, 32b/8, 32b/15, 33a/15, 33a/16, 33a/24, 33b/17, 33b/18, 33b/21, 34a/15, 34a/17, 34a/23, 34b/1, 34b/2, 34b/4, 34b/6, 34b/19, 34b/21, 35a/5, 35a/6, 35a/8, 35a/16, 36a/13, 36a/14, 37a/3, 37a/14, 37a/3, 37a/4, 37a/, 37b/23, 38a/3, 38a/15, 38a/18, 38a/19, 38a/20, 39a/24, 39b/20, 39b/23, 40a/16, 40b/7, 40b/11, 41a/10, 41a/14, 41a/17, 41b/12, 41b/23, 41b/24, 42a/5, 42b/3, 43a/9, 43a/13, 43a/17, 43b/10, 43b/11, 43b/12, 43b/20, 43b/21, 44b/4, 44b/9, 44b/13, 44b/14, 44b/16, 44b/17, 45a/15, 45a/16, 45a/21, 45a/22, 45a/23, 45b/7, 45b/13, 45b/15, 45b/16, 45b/24, 46a/11, 46a/19, 46a/23, 46b/14, 46b/17, 46b/20, 46b/25, 47b/9, 47b/11, 47b/14, 47b/16, 47b/17, 48a/1, 48a/8, 48a/10, 48a/11, 48a/19, 48a/22, 48a/23, 48a/25, 48b/6, 48b/10, 48b/11, 48b/17, 49a/1, 49a/5, 49a/6, 49a/10, 49a/16, 49a/17, 49a/19, 49b/16, 49b/24, 49b/25, 50a/1, 51a/23, 51b/5, 51b/6, 51b/9, 51b/10, 51b/11, 51b/15, 51b/17, 51b/19, 51b/25, 52a/1, 52a/20, 52b/11, 52b/19, 53a/14, 54a/4, 54a/6, 54a/7, 54a/10, 54a/24, 54b/11, 54b/22, 55a/12, 55a/17, 55a/18, 57a/21, 57b/14, 57b/23, 59a/24, 59a/25, 59b/2, 59b/3, 59b/4, 59b/19, 59b/21, 60a/13, 60a/14, 60a/15, 60a/20, 60b/3, 60b/10, 60b/22, 61a/6, 61a/7, 61a/10, 61a/15, 61a/21, 61a/22, 61a/23, 61a/25, 61b/24, 62a/4, 62b/14, 62b/18, 62b/20, 62b/21, 63a/6, 63a/14, 63a/16, 63a/17, 63a/18, 63a/19, 63a/20, 63a/21, 63b/24, 64a/4, 64 a/25, 64b/3, 64b/8, 65a/14, 65a/7, 65b/3, 65b/4, 65b/15, 66a/9, 66b/6, 66b/21, 67a/11, 67a/23, 67b/15, 67b/16, 67b/18, 67b/19, 67b/24, 67b/25, 68a/2, 68a/5, 68a/6, 68a/12, 68a/20, 68a/21, 68b/2, 68b/17, 68b/18, 69a/2, 69a/3, 69a/6, 69a/7, 69a/11, 69a/15, 69a/16, 69a/17, 69a/23, 69b/16), soňrađı (BVİ 49a/3), soňra (KF 2a/5, 2a/5, 4a/6, 6a/2, 6a/3, 17a/5, 30b/4, 32b/1, 32b/1, 33b/2, 47a/1, 47a/4, 51a/4, 73a/3, 75b/4, 80a/2, 93a/2, 93b/6, 94b/1, 99a/3, 102b/6, 117a/3, 118b/2, 119b/3, 119b/4, 119b/4, 122a/3, 122a/6, 130a/6, 135b/3, 135b/4, 135b/5, 135b/6, 136a/2, 136a/2, 137a/2, 137b/2, 141b/4, 142a/2, 145b/2, 153a/3, 153b/5, 155b/1, 155b/2, 163b/4, 167a/2, 172b/1, 175a/2, 178a/5, 178b/2, 181b/6, 185a/7, 185b/3,

185b/4, 187a/3, 192b/4, 193b/1, 193b/5, 194a/4, 194a/5, 194a/6, 195a/1, 195b/4, 195b/5, 196a/2, 215a/7, 225a/6, 229a/7, 230b/5, 233b/5, 234a/1, 234a/2, 235a/6, 250b/5, 254b/6), andan soñra (KF 12a/2, 17b/4, 17b/4, 17b/5, 24a/2, 24a/3, 24a/6, 24b/6, 24b/6, 25a/1, 37a/4, 39a/3, 42b/2, 42b/6, 45a/1, 46a/6, 47a/3, 51a/5, 52a/3, 52b/1, 53b/2, 53b/5, 53b/6, 54a/1, 55a/2, 55a/3, 55a/6, 56a/1, 56b/4, 56b/6, 57a/1, 59a/1, 59a/2, 59b/1, 63b/6, 64a/3, 65a/1, 65b/4, 65b/6, 66a/5, 72a/4, 76a/2, 76a/3, 76a/4, 76a/4, 76a/5, 77a/6, 77b/3, 78a/5, 78b/2, 78b/4, 79a/1, 79a/3, 79a/6, 79b/2, 85a/1, 86a/6, 86b/2, 86b/4, 87a/3, 87b/3, 88a/3, 88b/4, 88b/6, 89a/1, 89a/3, 89a/5, 89b/1, 90a/5, 90a/6, 90b/2, 90b/6, 91b/6, 92b/5, 94a/4, 96a/6, 97a/5, 97b/4, 98b/2, 99b/1, 102a/4, 102a/5, 104a/1, 106b/2, 107a/1, 109b/4, 110a/1, 110a/2, 110a/3, 110a/4, 110b/1, 110b/1, 110b/3, 110b/4, 110b/5, 111a/4, 111b/2, 114b/3, 114b/4, 115a/1, 115a/2, 115b/2, 115b/5, 115b/6, 116a/3, 116a/6, 116b/1, 117b/1, 119a/5, 122b/2, 124a/3, 124a/6, 125a/4, 128b/6, 130a/6, 130b/2, 131a/5, 132b/2, 133a/2, 133a/5, 133a/6, 133b/1, 142a/1, 142a/2, 145a/4, 145b/3, 145b/4, 145b/7, 146a/2, 146a/4, 146b/3, 148a/6, 148b/6, 148b/6, 148b/6, 148b/7, 149a/1, 149a/4, 150a/6, 150b/1, 150b/5, 152a/4, 152a/6, 152b/4, 153a/3, 154b/5, 155b/7, 155b/7, 156a/7, 156b/6, 166a/6, 169b/4, 170a/1, 173b/7, 173b/7, 175a/5, 175b/1, 177b/1, 177b/1, 178a/4, 178a/7, 178a/7, 178b/4, 178b/5, 179a/3, 180b/2, 181b/3, 182a/5, 182b/3, 183b/6, 192a/7, 193a/2, 193a/3, 193a/4, 193a/5, 193a/5, 193b/1, 193b/4, 194a/3, 194b/7, 195a/7, 195b/3, 196a/5, 196b/6, 196b/6, 197a/5, 197a/6, 198b/1, 201b/3, 225a/4, 225b/4, 226a/1, 227a/4, 229b/6, 229b/7, 230b/1, 232b/4, 232b/6, 233b/7, 237b/5, 238a/2, 238a/7, 238b/4, 238b/5, 243b/5, 245b/5, 246a/2, 249b/5, 251a/5, 251b/1, 251b/7, 252a/4, 252b/4, 253a/3, 262a/3), soñra (ŞZ 39/6), soñradan (İM 121a/2)

301. Sor- “sormak, aramak, araştırmak”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT III, 1985: 181). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

şordı (RH 7a/2, 8b/1), şordum (MS 12b/5), şormağ “hasta ziyaret etmek” (MS 5a/6), sorıldı (MS 45a/1), şor- (KK 81b/4), şorup (KK 46b/4), sorğıl (TA 36a/8), sordı (KE 52a/1, 86a/6, 89b/8, 98a/3, 162a/1, 166b/5), sorğan (KE 86a/7), sormağ (KE 98a/4), soruştılar “karşılıklı sormak, sual etmek” (KE 158a/6), sordı (TZ 20a/7, 35b/7), sorar

mèn (CC 16a/1), sordum (CC 16a/2), sorgıl (CC 16a/3), sordular (CCII 61b/38/39), sorgıl (CCII 62a/20/21), şor- (İN 7v/2, 9r/1), sordı (Kİ 92/14), şorarmen (KF 26b/2), şordı (KF 39b/3, 183a/2), şordılar (KF 261a/5), şormaz (KF 13a/6), şorsa (KF 68a/6), şoruldı (KF 130b/5, 131b/2, 210a/6), şorulmuş (KF 52a/3), sor (GT 120/5), sorgıl (GT 218/9, 229/8), sordum (GT 155/4, 290/8), sordı (GT 17/3, 30/6, 31/11, 32/7, 34/12, 39/13, 97/7, 114/5, 154/8, 176/4, 211/12, 223/10), sordılar (GT 35/7, 46/11, 83/1, 96/8, 112/8, 144/4/13, 161/9, 166/7, 169/6, 217/9, 224/3, 237/3, 318/10, 350/9, 351b/3, 353/12), sorarsız (GT 218/3), sorar (GT 132/11), sorarlar (GT 9/13), sorgaylar (GT 214/5, 288/7, sorup (GT 280/6), sormağa (GT 350/10/12), sormas (GT 308/8), sormağaylar (GT 316/11), sormayınça (GT 350/13), sormak (ŞZ 4/13), sor- (ŞZ 8/15), sorma (ŞZ 11/33), sorar (ŞZ 18/37), sorucu (ŞZ 21/56), şormağay (KFT 4a/48), sorgıl (KFT 4a/50), şordı (KFT 15b/47), sordılardır (KFT 5a/2), şorgay (KFT 4a/53, 4a/59), şormağay (KFT 4a/63), sorar (İM 37a/3, 42a/5/6), sordı (İM 30b/4, 37b/4), sorsa (İM 37a/4), sorulur (İM 41a/2)

302. Sovuşla- “yavaşça ses vermek” (KT şıpılda-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 73). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Sovuşladı (TZ 38b/11)

303. Sögüt “dal” (KT ıal)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 9). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Sögüt (TA 8b/11)

304. Sökel “hasta”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir (DLT I, 1985: 394). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sökel (RS 191b/27), sökel (TA 27b/11), sökelni (KE 52a/2), sökel (KE 87b/3), sökel (Kİ 93/3), sökel (GT 111/10, 116/5), sökel (BM 15a/4)

Ek kök ilişkisinden dolayı “sökel” kelimesinden türeyen kelimeler de Oğuzca olarak değerlendirilmiştir:

sökellik (BM 15a/4), sökelek “hastalık” (Kİ 93/4), sökellik “hastalık” (TA 15a/6), sökellikdin “hastalık” (KE 28a/1, 98b/9, 119b/5)

İsim + fiil yapısında olanlar:

sökel bol- “hastalanmak” (KE 87b/3)

305. Sözleş- “söyleşmek”

Hazar (2011: 57), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sözleşti “söyleşmek, konuşmak, bahs etmek” (GT 141/7), sözleşse bilmediñ (GT 214/11b), sözleşgeyler (GT 281/10)

306. Su “su”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

su (BVP 18/5, 94/3, 95/3, 116/6, 19/1, 97/1), suğa (BVP 97/2, 97/3), susamas (BVP 30/7), susar 64/2, suya (BVP 19/2, 95/3), şudaniñ (BVİ 33b/19, 34a/10), sulak (BVİ 64b/14, 65a/4), suvanur “sulanmak” (BVİ 54a/23), şu (KK 66a/10/11, 70b/10), şu (KK 66a/11), şu şığırı (KK 69b/8), tatlı şu (KK 66a/11), şu (RH 84a/5, 85b/4, 86a/6, 88a/3, 91a/7, 91b/2, 93b/2), şuda (RH 93a/7), şuğa (RH 93a/1), şuyı (RH 95b/7), şuyın (RH 95b/1, 97b/2), şuyına (RH 95a/9), şuyını (RH 87a/9), ağan şu (RH 84b/4), su (KH 79b/5, 83a/3, 86a/4, 86a/8), şu kibi (KH 79a/9), suda (KH 88a/3), şuğa (KH 87b/5), suyına (KH 90a/7), suyla (KH 80b/3, 88a/7, 81a/5), suyunu (KH 82a/5), şu (MS 6a/4, 6b/6, 7a/1/1, 7a/2/2, 23b/4/4/5, 23b/6/6, 24b/2, 25a/6/6, 25b/5/5, 26a/1,

26a/4, 27a/6, 30a/1, 30a/3, 30b/5, 31a/2, 32a/1, 32a/3, 32a/5, 33a/4, 33b/3, 33b/5, 38b/4, 41b/4/5, 7a/5, 7b/2, 7b/6, 8a/4, 8b/3), şuyı (MS 7a/3/3/3/4/4/4/5, 7b/3), suyu (MS 25b/3, 7b/4/4/4/5/5/5, 9b/3), şudur (MS 7a/1/1/1, 7b/3), su (MG 30b/9, 88b/6, 88b/8), suyu (MG 92a/8), suğarmak MG 92a/7), su (RS 201b/27), susuz çağır (RS 205b/17), şu şartarı “su horozu” (BM 17a/2), şusadı (BM 62a/4), şusar (BM 62a/4), şuşığırı “camıs”(BM 13a/7), şu (TA 7a/10), şu sığırı “manda” (TA 15b/6), şuda batıkl (TA 44b/9), şunı (TA 57a/13), şusuz (TA 56a/12), şuyakıkl (TA 39a/6), şu (ŞZ 36/23), şu içerüm (ŞZ 62/9), şu sığırı (ŞZ 34/31), suğa (ŞM 62a/16, 62a/18), suyından (ŞM 32b/18), ılı su (TZ 13a/13), su (TZ 35a/5), su öy (TZ 35a/7), su sığır/su sıyr (TZ 11b/7), su sugardı (TZ 27a/7), suçı (TZ 80b/12, 80b/12), suçının (TZ 80b/13), sunı (TZ 78b/10), yılı su (TZ 13a/13), say su (TZ 16b/11), sıga su (TZ 16b/11), su (Kİ 135/2, 93/11, 94/9), su tartarı “su horozu” (Kİ 94/2), su taşı (Kİ 94/3), suluv “sulu olan yer” (Kİ 93/17), susadı (Kİ 94/1), mengü su (Kİ 58/4), ılı su (Kİ 42/3), barma suluk “su kabı” (Kİ 15/8), issi su (CC 5a/19), su (CC 36a/3, 51a/16), su sığır “manda” (CC 54b/20), su (CCII 74a/3, 80b/6 b), su yinçi (CCII 60b/33/34, 60b/35/36), susadıñ “özlemek, hasret çekmek” (CCII 70b/17), açı şu (DM 4b/2), dirler şu “küçük göl” (DM 3b/16), kemiş şu “kemiş suyu” (DM 4a/11), kemiş şuyı (DM 4a/7), karpuz şuyı “karpuz suyu” (DM 4b/4), kuyı şu (DM 4a/13), leymu şuyı “limon suyu” (DM 4a/11), şu (DM 4a/5, 4b/2), şu kuşı (DM 12a/4), şu sığırı (DM 7a/11, 7b/2, 8a/4), şeker şuyı (DM 4a/7), taıtlı şu (DM 4a/15), teñiz şuyı (DM 4a/13), tiñiz şuyı (DM 4a/13), tuzlu şu (DM 4b/2), tuzlu şu (DM 4b/2), yamğur şuyı “yağmur suyu” (DM 4a/13), yüzüm şuyı “üzüm suyu” (DM 4a/11), su (GT 41/10, 43/11, 88/7, 173/12, 198/13, 200/13, 202/5, 202/10/11, 204/3, 262/11, 271/3, 305/12, 243/1), su durur (GT 283/10), sudur (GT 85/3), su idi (GT 292/3), suğa (GT 95/13, 107/7, 202/4, 262/10), sunı (GT 43/10, 195/12), suda (GT 102/17, 195/12), suda (GT 102/17, 127/2), sudan (GT 140/3, 151/8, 188/9), susap (GT 43/9, 202/8), susamış (GT 94/4, 95/13, 178/8, 305/11), şu (KF 43b/4, 44a/1, 44a/5, 44a/6, 45a/4, 45a/4, 45a/4, 45a/6, 45a/6, 45b/1, 45b/1, 45b/2, 46a/5, 46a/6, 46b/6, 47a/2, 50b/3, 51a/5, 51a/5, 51b/2, 51b/3, 51b/4, 52a/1, 52a/1, 52a/3, 52a/6, 52b/4, 54a/4, 55a/4, 56b/1, 56b/1, 57a/6, 59a/4, 59a/4, 59b/1, 59b/5, 59b/5, 60a/2, 61a/5, 61a/5, 61a/6, 61b/3, 63a/1, 63a/3, 63a/3, 63b/2, 63b/3, 63b/4, 63b/5, 63b/6, 63b/6, 64a/1, 64a/2, 64a/3, 64b/5, 65a/1, 65a/1, 65b/4, 65b/5, 66b/3, 67b/2, 67b/3, 68b/3, 69a/3, 75b/4, 76b/4, 78a/6, 78a/6, 78b/1, 78b/2, 78b/4, 78b/6, 79a/3, 79a/6, 85b/2, 85b/6, 86b/5, 87a/3, 87b/1, 87b/2, 88b/5, 89a/4, 89b/6, 90a/2, 90b/6, 102b/3, 102b/5, 103a/1, 109b/1, 110a/1, 110a/1, 110a/1, 111a/1, 111a/1,

111b/3, 111b/5, 112a/4, 112b/5, 113a/2, 113b/2, 113b/4, 113b/5, 114a/2, 123b/1, 205b/4, 232a/2, 232a/3, 238a/1, 247b/5, 250a/7, 251a/1, 251a/1, 252a/2, 260a/3), şuda (KF 45b/4), şudan (KF 51a/2), şudur (KF 41b/5, 45b/2), şular (KF 41b/4, 213b/5, 213b/6), şulardur (KF 41b/6), şuya (KF 61a/5, 123b/5), şuyı (KF 58b/2, 58b/4, 59a/4, 61a/6, 63b/4, 64b/1, 78a/5, 86b/3, 86b/5, 87b/4, 91b/2, 109b/4, 110a/2, 110a/3, 111a/4, 111a/5, 112a/3, 117a/5, 123b/5, 209b/7, 213b/6, 213b/6, 213b/6, 231b/7, 247b/5), şuyıdur (KF 41b/6, 41b/6, 42a/1, 42a/1), 42a/1, 42a/1), şuyın (KF 109b/3), şu evi (KF 46a/5, 50b/3, 51b/2, 52a/1, 52a/3, 52a/6, 52b/4, 54a/4, 55a/4, 56b/1), su (KFT 16b/10, 16b/4, 9a/1), suyı (KFT 16b/14, 16b/2), suyını (KFT 9a/21),

307. Sümülde- “kansırmak” (KT kaksır-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 16). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

sümülde (TZ 9a/11), (Kİ 94/9)

308. Şag “zaman” (KT şak)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 35). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Şag (TZ 18a/11)

309. Şara “bahane”

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 129). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Şara (TZ 14b/7, 90a/6)

310. Şerşe “serçe” (KT şıpsık)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 48).

Şerşe (TZ 25a/10)

311. Şibin süreçek “cibinlik” (KT şibinlik)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 65). Dönemin diğere eserlerinde görülmemektedir.

Şibin süreçek (TZ 34a/9)

312. Tag “dağ” (KT tav)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 20). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tag (TZ 11a/7), tağ (KH 3/1), tağ (RS 201c/10), tağ (RS 193a/15), kiçig tağ (RS 201c/11), tağ (TA 6a/8), tağ (KK 66a/6), tav (KK 66a/7), tağ (DM 2b/8, 2b/10), tağ (Kİ 96/13), tag (GT 6/7, 77/8, 144/1), tag başında (GT 23/13, 24/1, 29/3), tag etekinde (GT 137/7), tag içinde (GT 246/7/10), tagınıñ (GT 107/3), taglarda (GT 127/2), tag (CC 18a/31, 39b/4), taglar (CC 18a/22), tav “ dağ” (CCII 60a/27), tavda (CCII 60a/15), tavga (CCII 69b/3/4, 71a/1, 72a/8), tavi (CCII 72a/7), tavlarnıñ (CCII 72a/7), tağ (KF 11a/1), tağı (KF 201a/5), tağ (KF 203b/6), tağlara (KF 131b/4), tağ (BM 9b/5)

313. Tamak “boğaz, gırtlak” (KT tamav)

Kâşgarlı, Türklerin *tamgak* dediğine, Oğuzların *tamak* dediğini belirtmiştir (DLT I, 1985: 33). Ayrıca kelime, *Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye*’de de Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 35). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tamag (TZ 17b/12), tamağ (TA 21a/9), damağ (DM 13a/8), tamağ (BVİ 62a/11), tamağı (BVİ 36a/14, 37b/21, 67a/20), tamağınıñ (BVİ 60a/18), tamağna (BVİ 36a/6), tamağında (BVİ 57a/24, 62a/10), tamağından (BVİ 52b/24), tamağı (BVİ 39b/5, 43b/5, 67a/22), tamağından (BVİ 67a/21), tamağ (Kİ 97/5), tamak (CC 48a/1), damağ (DM 13a/8),

314. Tamar “damar”

Kâşgarlı Mahmud, Karanlı Türkçesindeki *tamur*’un Oğuz tarafından *tamar* olarak söylendiğini belirtmektedir. Kâşgarlı, Oğuzların telaffuzda her zaman kolaylığı tercih ettikleri için üstünlü söylediklerini kaydetmektedir (DLT I, 1985: 362). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

țamarı (RH 95b/4), țamarına (RH 95b/8), țamarından (RH 88b/1, 95b/9), țamarlarıdır (RH 35a/2), țamarlarından (RH 88a/7), țamarı (KH 56/3), țamarına (KH 56/8), țamardan (KH 42/1, 56/9), țamarlarından (KH 41/7), tamar (RS 199a/22), țamar (RS 190b/3), țamar (KK 69a/2), țamar (TA 21a/9), tamar (KE 2a/1, 147b/5), ățamar (DM 13b/8), tamar (TZ 11b/1, 24b/8), tamar (CC 48a/23), tamar (CCII 58a/21), țamar (İN 35v/2), țamarı (BVP 81/6), tamar (BVİ 31a/24, 38a/10), țamarı (BVİ 10b/22), tamarından (BVİ 47a/14, 51b/4, 59a/4, 63a/10), tamarlar (BVİ 19a/11), tamarnı (BVİ 38a/20), tamarları (BVİ 3b/13, 51a/16, 52b/6), tamar (Kİ 97/6), țamar (BM 9b/9, 11a/6), ățamar (DM 13b/8), tamarlarını (İM 454b/6), tamarlar (İM 454b/4), tamarnıñ (İM 454b/6)

315. Tamu “cehennem”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 10). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tamu (TA 9b/6), tamuğ (RS 186a/6), tamı/tamu (TZ 11a/8), tamuğ (GT 151/2), tamuğğa (GT 114/9), tamuğnı (GT 239/11), tamuk (CC 35b/25), (CCII 72b/15), tamuğ (CCII 81b/26b), tamuğdagılar (CCII 63a/2/3), tamuğka (CCII 59a/10/11, 63a/5, 80a/5/6), tamuğnı (CCII 74a/12), tamuğnuñ (CCII 63a/29/30), tamuğta (CCII 63a/12/13/14/15), tamuğ (İM 27a/7, 41b/8), tamuğka (İM 22a/7), tamuğnı (İM 41b/6, 41b/7), tamuğnıñ (İM 40b/6)

316. Tanişti “danışmak”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'te Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 97). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tanıştı (Kİ 97/16), tanıştı (TZ 21a/13)

317. Tarazi “terazi”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'te Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 99). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tarazı (Kİ 99/11), terâzü (KH 69/1), terâzu (TA 25b/1), terâzu (KE 101a/7)

318. Tarıg “darı”

Kâşgarlı, Türklerin *tarıg* “buğday” için söylediğini, Oğuzların “*darı*” için söylediğini belirtmiştir (DLT I, 1985: 373). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tarıg “darı” (RS 194a/5), tarı “darı” (TA 10b/2), darı (DM 6a/11), tarı (BVİ 49a/16), tan tarı “kabuğu soyulmuş darı” (Kİ 97/18), taruw “darı, mısır” (BM 12b/7)

319. Tavar “canlı, cansız mal”

Kâşgarlı, “*canlı, cansız mal*” anlamında Oğuzların ve Oğuzlara uyanların *tavar* dediklerini kaydetmektedir (DLT I, 1985: 362). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

davar (RS 199b/5), tavar (RS 193b/21), davar (TZ 7b/7), davar (KF 212a/1), davarlarına (KF 259b/6), davarlaruñuz (KF 259b/5)

320. Tavşan “tavşan” (KT koyan)

Erenoğlu, konu ile ilgili makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Kelimenin Oğuzca olmayan diğer gruplarda ise *koyan* şeklinin kullanıldığını belirtmiştir (Erenoğlu, 2010: 372-373). Ayrıca kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı*

Türki ve Acemi ve Mugali'de de Türkmençe kaydıyla verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 13). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

taşşan (TA 11b/10), (KK 69b/13), (DM 8a/2), taşşan (RS 195b/19), tavişşan (RS 199c/11), (TZ 4b/8), (ŞZ 35/16)

321. Taşşancıl “bir kuş türü, tavşan yediği için bu ad verilmiştir” (KT karaşuş)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemi ve Mugali'de kelime Oğuzca olarak verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 11). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

taşşancıl (TA 10b/7)

322. Tekne- “delmek” (KT til-/del-/yar-)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 41). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Teknedi (TZ 21b/1)

323. Temürgen “ok temreni”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT I, 1985: 522). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

demren “ok temreni” (DM 11b/2), temren (TA 14b/2), timreni (MG 104a5/7)

324. Teñli “eş, benzer” (KT şaklı)

Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 130). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Teñli (TZ 90b/10)

325. Tiken “diken” (KT tikenek)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 10). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tiken (TA 9b/7) (RS 194b/18, 202a/26), (TZ 21a/3), tiken (GT 9/2, 129/6, 130/11, 175/5, 213/4, 250/4, 293/9, 315/3, 315/9), tikenni (GT 208/12), tikenden (GT 130/11, 208/11, 340/2), tikenin (GT 222/2), tikenler (GT 249/12), diken (BVİ 54a/15, 54a/18)

326. Tirsek “dirsek” (KT çıkanak/çaganak)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî ve Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 27; Atalay, 1945: 63). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tirsek (TA 21b/4), (KK 68b/3), tirsekiñni (MG 19b/7), (DM 13a/12), (RS 198c/13), (RH 34a/9, 34b/4), tirsegi (RH 21b/4), tirsekni (RH 62a/2), dirsek (MS 22b/6), dirsekler (MS 11a/5, 23a/3, 23a/6), (TZ 32b/7), dirsek (İN 24r/9, 24v/1, 26v/5, 51v/5), tirsek (İN 34v/9, 35r/4, 62v/2), (BVİ 4a/23), tirseki (BVİ 13a/11), dirsek (BVP 27/1), dirseki (BVP 96/4), dirsek (ŞZ 32/7)

327. Togrı “doğru” (KT torı)

Kelime, *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Atalay, 1945: 110). Ayrıca Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

togrı (TZ 29b/8, 34b/10, 73b/13), toğrı/toğru (RH 28b/6, 40a/5, 48a/9, 62b/2), toğru (TA 29a/1), (MG 109b/1/6), tostoğrı (MG 109b/1/6), toğru (MG 13b/9, 15b/6, 30b/5, 40a/7, 42a/1, 46b/9, 47a/5, 55a/3, 59a/5, 60b/5, 62a/5, 65b/5, 83a/8, 98a/7, 110a/7), tostoğru (MG 13b/9, 15b/6, 40a/7, 42a/1, 55a/3, 60b/5, 62a/5, 65b/5, 98a/7, 110a/7), toğru (Kİ 104/15), toğrı (GT 9/7, 17/13, 161/4, 348/5), toğrı (İN 48v/9), toğru (İN

29r/6, 40v/5, 63r/2), togru (CC 37b/8), togruluk bile (CC 32b/2), doğrı (KF 1b/2, 74b/2, 80b/3, 80b/3, 8b/1, 215b/3, 262b/7, 264a/5), toğrı (KF 3b/4, 3b/5, 15a/3)

328. Togru “doru renk” (KT toru)

Kelime, *Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye*’de Türkmence kaydıyla verilmiştir (Atalay, 1945: 59). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

togru (TZ 30b/10), toğrı (MG 8a/5), toru (Kİ 106/6)

329. Tokın- “çarpmak, döğölmek”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT II, 1985: 147). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

toğanğay (RH 77a/8), toğunğay (KH 21/5), toğuçı “dokuyucu, dokuma işiyle uğraşan” (DM 18a/12), tokundı (TZ 6a/2, 58b/11), tokunurlar (TZ 59a/4), tokunduk (TZ 59a/5), doğundı (BM 26a/10), doğunur (BM 26a/10)

330. Tolgan- “bulanmak” (KT bulan-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmence olarak verilmiştir (Atalay, 1945: 49). Dönemin diğer eserlerinde görölmemektedir.

Tolgandı (TZ 26a/4)

331. Toğu “dolu” (KT burçak)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî*’de Türkmence kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 4). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tolu (TA 5b/11), toluçak (RS 198a/17), toolu (CC 19a/9)

332. Töki “çift”

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 35). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Töki (TZ 18a/7, 62b/5)

333. Turaç “yoğurtla yapılan bir yemek”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmence olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 22). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

turaç (TA 17b/10), (RS 194a/28),

334. Tuy- “duymak”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tuymadın (MG 74b/4), tuydurmadın “duyurmak” (MG 74b/4), tuydım (CCII 57a/17), tuyup (GT 71/5)

335. Tuynaç “toynak”

Kelime, *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*’te Türkmence kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 108). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tuynaç (Kİ 108/23), tuyakınıñ (MG 14a/9), tuyakları (MG 110a/2), dıynaçları (BVP 25/6), toynaç (BVP 58/6, 59/3, 60/4), toynağıñ (BVP 58/7, 59/2), toynağıñ (BVP 59/4, 60/1), toynaçnıñ (BVP 57/1, 58/4/5), toynağı (BVP 21/6, 56/6, 81/7, 92/3, 111/2, 111/4, 111/5, 111/6, 112/1), toynağımıñ (BVP 56/5/6, 57/3, 60/2), toynağınuñ

(BVP 29/5, 57/4/5, 57/6, 111/3), toynağında (BVP 84/1), toynağları (BVP 28/7, 29/1, 29/6, 56/5, 110/7), toynağlarının (BVP 89/7, 91/1), toynağlarının (BVP 90/5), toynağlarını (BVP 89/1), toynağ (BVİ 8a/13, 8a/23), toynağının (BVİ 8a/11, 8a/14, 8a/15, 8a/17, 8a/21), toynağı (BVİ 3b/17, 4b/9, 8a/2, 8a/15, 10b/23, 11a/15, 12b/10, 16a/11, 16a/13, 16a/15), toynağının (BVİ 4b/11, 8a/2, 8a/4, 8a/5, 8a/6, 8a/21, 11a/17, 16a/11, 62b/20), toynağını (BVİ 22a/5), toynağında (BVİ 11a/11), toynağları (BVİ 4a/16, 4b/8, 4b/12, 8a/1), toynağının (BVİ 12a/20, 12a/25), toynağını (BVİ 12a/15, 21b/10), tuyağ (BVİ 26a/5, 31a/6, 33a/25, 33b/1, 33b/2, 33b/10, 33b/12, 33b/16, 33b/18, 34b/8, 34b/24, 35a/4, 35a/7, 38b/15, 64a/6), tuyağının (BVİ 7b/13, 27a/18, 33b/4, 33b/5, 33b/13, 35a/12), tuyağını (BVİ 34a/25), tuyağka (BVİ 7b/18), tuyağı (BVİ 16a/9, 31a/7, 31a/8, 31a/10, 31a/12, 31a/15, 33a/23, 33a/24, 33b/22, 34a/1, 34a/2, 34a/4, 34a/6, 34a/9, 34a/10, 34a/24, 35a/7, 35a/17, 57a/13, 57a/17, 64a/7, 64a/8, 64a/11, 64b/12), tuyağının (BVİ 30a/9, 33a/20, 64b/2), tuyağını (BVİ 57a/18), tuyağın (BVİ 33b/16, 56b/24, 56b/25), tuyağna (BVİ 30a/13, 30b/13), tuyağında (BVİ 30a/9), tuyağından (BVİ 44b/1, 44b/8), tuyağlarının (BVİ 12b/2), tuyağları (BVİ 16a/7, 35a/19), tuyağlı (BVİ 33a/12),

336. Tümrük “def”

Kâşgarlı kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT I, 1985: 478). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

tümrü (TA 25b/12), tümri (TZ 15b/8), dümrü (Kİ 36/19)

337. Uçmak “cennet”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmence olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 10). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

uçmak (TA 9b/4), (RS 186a/5), uçmağ (KE 31a/3), uşmağın (KE 134a/7), uçmağa (RH 5a/1), uçmağdan (RH 8a/2, 9b/2, 10a/4), uçmağ (MS 36b/3), (TZ 11a/8), uçmakka (TZ 45b/13, 58a/10, 70a/8), uçmağ (İN 5v/1, 6r/9, 8v/2, 10r/2, 10v/4), uçmağ (Kİ 111/5), (CC 35b/24), (CCII 70a/5), uçmaknı (CCII 69a/1, 80a/6/7),

uçmaktağı (CCII 75b/4/5), uçmaklı (CCII 72b/10), (BM 9a/3), uçmağ (İM 27a/7, 36b/6, 39a/6, 39a/7, 41a/7, 41b/1, 41b/1, 41b/2, 41b/4)

338. Ugul- “bayılmak, aklı başından gitmek” (KT uvul-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 52).

Uguldı (TZ 27a/11), oğundı (Kİ 61/8)

339. Ugun- “bayılmak, aklı başından gitmek” (KT uvul-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 52). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Ugundı (TZ 27a/11)

340. Us “hayır ve şerri ayırt ediş”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT I, 1985: 36). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

uşşı (MS 6a/6), us (KE 44b/5), us (CC 25a/8), us bile “akıllı, akıllıca” (CC 33a/1), us (CCII 71a/13, 72a/13/14), usdır (CCII 60b/14), usıñnı (CCII 70a/19), us (Kİ 113/3), uş (BM 11b/7)

Ek kök ilişkisinden dolayı “us” kelimesinden türeyen kelimeleri de Oğuzca olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

uslu “akıllı” (RS 203b/3), ussız “akılsız, aptal, ahmak” (RS 204a/14, 205E), usluğ “akıllı” (KE 103a/1, 105a/4), usluğ “akıllı” (KE 78a/8, 79a/7), ustlu “akıllı” (CC 49a/27), uslandı “akıllandı” (Kİ 113/4)

İsim + fiil yapısında olanlar:

usluğ kıl-“akıl vermek, öğretmek” (KE 129b/7, 129b/7), usluğ bol- “akıllanmak” (KE 21a/3, 79a/6), uşşı kit- “aklımı kaçırmak” (KF 44b/2, 103b/4)

341. Utan- “utanmak”

Kâşgarlı, “*utanmak*” anlamında Hakaniye Türkçesi genel söz varlığı içerisinde *uwutlan-* ve Oğuz lehçesinde *utan-* fiillerinin kullanıldığını belirtmiştir (DLT I, 1985: 199). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

utandı (Kİ 113/7), uţandı (BM 25b/3), uţanur (BM 25b/3), utanmak (ŞZ 4/12), utan (ŞZ 8/14), utanma (ŞZ 11/32), utanur (ŞZ 18/36), utanıcı (ŞZ 21/55), utanma (ŞZ 67/11)

342. Ür- “üfürmek, şişirmek”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 52). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Ürgil (TA 37b/12)

343. Üksük “dikiş yüzüğü” (KT oymak)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye’de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 60). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

üksük (TZ 31a/4), yüzük (KK 72a/6), yüzük (DM 12b/6), yüzük (GT 209/10, 210/1, 353/7), yüzükni (GT 209/12, 210/5, 351/4), yüzükden (GT 209/13, 210/5), yüzük (CCII 65b/11b)

344. Üyük “tepe gibi yüksek olan yer”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak kaydetmiştir (DLT I, 1985: 85). Ayrıca kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de de Türkmençe

kaydıyla verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 6). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

üyük (Kİ 116/3), üyük (BM 9b/5), öyük (TA 7a/8)

345. Yag “yağ” (KT yav)

Erenoğlu, konu ilgili makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Azerbaycan Türkçesinde *yağ*, Türkmen Türkçesinde *yaağ* olarak kullanılan bu Oğuzca kelimeye karşılık diğer lehçelerde kullanılan şeklin *may* olduğunu belirtmiştir (Erenoğlu, 2010: 375-376). Ayrıca kelime, *Et- Tuhfetü’z-Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye*’de Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 30). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yag (TZ 15b/11, 20b/7), yağ (MS 9b/5, 9b/5), (RH 91a/9, 92a/1, 96a/8, 97a/6, yağı (RH 57b/2, 87b/2, 87b/6, 91b/4, 94b/8), yağıla (RH 93b/4, 95b/3, 95b/3, 96b/4), yağın 85b/5, 95a/1), yağının (RH 86a/2), yağından (RH 94b/5, 94b/6), yağnı (RH 96b/5), yağsuz (RH 87b/8), yağ (KE 45a/3, 130b/2), yağı (KE 1b/9, 135a/3), yağını (KE 93b/5, 122a/5), yağnı (KE 88b/5), iç yağı (KE 93b/5, 122a/5), yağ (KH 47/6, 48/7, 57/9, 60/1), yağı (KH 39/8, 40/3, 40/6, 49/1), yağıla (KH 37/1, 48/2, 51/9, 56/2, 56/2, 58/6), yağın (KH 36/4, 54/7, 54/9), yağından (KH 54/4, 54/5), yağını (KH 58/8), yağsuz (KH 40/8), iç yağ (RS 194a/30), iç yağı (RS 199a/4), yağ (RS 194a/29), sarığ yağ (RS 205b/12), şa yağ (TA 17b/10) tereyağı, yağ (TA 16b/8), sarı yağ (KK 70b/6), yağ (KK 70b/5), yağla (KK 81a/2), yağ (MG 82a/2), sarı yağ (MG 7a/2), yağ (DM 7a/2), yağ (BVİ 19a/13, 19a/16, 19a/17, 20b/22, 21a/14, 31a/15, 40a/12, 48a/2, 48b/23, 49a/7, 51b/25, 62a/16, 62a/25, 63b/14, 64a/1), yağnı (BVİ 18b/20), yağnı (BVİ 49b/6, 63b/15), yağdan (BVİ 19a/18, 28b/18, 32a/8, 33a/13, 33a/15, 50a/22), yağı (BVİ 50a/22), aş yağı (BVİ 42b/22), belesan yağı (BVİ 31b/25), iç yağı (BVİ 28b/21, 35a/10, 35a/14, 36a/25, 48a/11, 50a/13, 57a/3, 64a/21, 67b/4), koy yağı (BVİ 40b/15), kıyruk yağı (BVİ 21a/16, 21a/19, 22a/17, 24a/23, 38a/14, 62a/15, 64a/24, 68b/4, 69a/10), sığır yağı (BVİ 18a/25, 18b/17, 39a/5, 40b/14, 46a/25, 49a/6), şiric yağı (BVİ 23a/7, 39b/25, 40a/17, 43a/21, 65a/21, 67b/16), toñuz yağı (BVİ 22b/14, 59b/7), yağnı (BVİ 18a/2, 18a/15, 19a/12, 19a/17, 21a/11, 21a/18, 21b/3, 29a/3, 34b/7, 46a/25, 63b/24, 64a/25), yağın (BVİ 18b/22, 31b/14, 31b/16, 41a/11, 42a/21, 44b/20, 56a/7, 56a/18, 57a/11, 62a/16, 62b/9, 63b/25, 64a/13), yağından (BVİ 21b/4,

50a/14), yağlar (BVİ 68b/11, 68b/25), yağçılar (BVİ 49a/19), yağ (Kİ 117/1), yağı (GT 42/12), yağına (GT 164/11), yağını (GT 137/3), kuyruk yağı (İN 58r/2), yağ (CC 42a/10), gülaf yağı (CC 42a/12), koz yağı (CC 42a/14), yağlav (CC 53a/1) yağ tavası, yav (CCII 60a/9/10), yavıdır (CCII 60a/25), yavleyin (CCII 70b/10) yağ gibi, yavlı (CCII 60b/5/6, 69b/11), yavlov (CCII 82b/15b) yağ tavası , şa yağ (ŞZ 43/28), tere yağı (ŞZ 43/29), şırlağan yağı (ŞZ 43/30), bezir yağı (ŞZ 43/31), zeytun yağı (ŞZ 43/32), yağ (KF 238a/1, 252a/7), yağ (BM 13b/8),

346. Yağı “düşman”

Hazar (2011: 57), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermiştir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

yağı (TA 28a/7), yağı (RS 192a/13), yağı (Kİ 117/3),

347. Yag- “yağmur yağmak” (KT yav-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 68). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yagdı (TZ 35b/13), yağan (KE 9a/2, 50b/8), yağdı (KE 9a/1, 17b/7, 26b/8, 50b/7), yağdurdı (KE 18a/2, 30a/7, 34b/5, 51b/2, 111b/4, 111b/4, 119a/1), yağılmış (KE 26b/9), yağmakça (KE 111a/8, 111a/8), yağgıl (TA 44a/11), yağdı (Kİ 117/2), yağsa (GT 25/12, 316/10), yağganın (GT 297/1), yağmadı (GT 172/12), yağmaslar (GT 310/10), yağmasa (GT 283/13), yağmur yağmasa (GT 172/12, 283/13, 316/10), yagar (CC 19a/6, 21a/17), yagdı (CC 19a/7, 21a/18), yavdıra (CCII 72b/6), yavdırdıñ (CCII 70b/2)

348. Yagla- “yağlamak” (KT yavla-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 31). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yağladı (TZ 16a/1), yağlağıl (RH 57b/4), yağlamak (RH 92a/2), yağlayub (RH 95a/8, 96b/3, 97a/3), yağladı (KE 44a/4, 136a/4), yağlamak (KH 48/7), yağlayup (KH 58/6, 59/7), yağlap (MG 82a/2), yağlağay sen (BVİ 19a/6, 27b/3, 33a/14, 33a/16, 33a/18, 33b/17, 46a/25, 46b/2, 48a/2, 48a/25, 49b/7, 52b/20, 55b/11, 57b/10, 61b/25, 64a/4, 69a/14), yağlağay (BVİ 34b/22), yağlağıl (BVİ 23a/1, 23a/7), yağlağandan (BVİ 45b/21), yağladı (Kİ 117/7), yağla- (İN 58r/4)

349. Yağlık “yağlık, mendil” (KT yavlık)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 67). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yağlık (TZ 21a/7, 35b/2), yağlıg (KE 69b/9, 81b/4, 81b/4), yağlık (RS 194a/2), yağlık (TA 19b/13)

350. Yagma “yağma, talan etmek” (KT talav)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 70).

Yagma (TZ 30b/10), yagmadı (TZ 37b/5)

351. Yagmala- “yağmalamak” (KT kap-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 29). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yagmaladı (TZ 15a/5), yağmalağıl (TA 35b/6), yağmaladı (Kİ 117/10)

352. Yağşı “iyi, güzel, hoş”

Hazar (2011: 57), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yağşı (MG 5b/7, 7b/5, 8b/8/9, 9a/1, 11b/1/3, 13b/4, 14a/6, 15a/7, 18b/3, 20b/9, 24a/5, 25b/7, 26a/3, 26b/7/8, 31b/4, 35a/7, 36b/3/5, 37a/1, 38b/1, 41b/7, 42b/5, 45a/1, 56b/5, 60b/1, 61a/9, 62a/8, 62b/4, 63b/5, 69a/2, 74b/6, 76a/4, 76b/6/7, 78a/6, 78b/9, 79a/3, 79b/6, 83a/4, 85a/9, 85b/1, 86b/4, 88a/9, 88b/2, 92b/7, 99b/8, 101b/7, 103b/8, 105b/4, 106a/4, 106b/7, 114b/8, 144b/5), yağşısı (MG 68a/4, 79a/7, 79b/9, 85b/5, 103b/4, 114b/2/9), yağşısın (MG 26a/1, 79a/6, 93a/7), yağşırağ (MG 8b/2, 9a/4, 11a/4, 19a/3, 26b/9, 27a/3, 36b/3, 38a/6, 63a/5, 64a/7, 79a/4, 100a/7), yağşırağı (MG 25a/3, 58a/2), yağşılığından (MG 91b/5), yağşılığında (MG 91b/5), yağşı (TA 26b/13), yağşı (KK 30a/3, 67b/9), yağşıdur (KK 32a/11/13), yağşılık (KK 30a/4), yağşırağdur (KK 32b/7), yağşı (RS 202c/23, 203c/2), yağşı (KH 10/1, 15/1, 19/9, 20/7, 20/9, 21/5, 39/6, 63/2, 63/3), yağşıdan (KH 7/4, 36/3, 39/1, 42/4, 47/1, 48/9, 49/2, 52/6, 64/6), yağşıdur (KH 14/3), yağşıdan (KH 37/2), yağşısı (KH 2/9, 18/2, 67/8), yağşısını (KH 4/8, 21/2), yağşırağ (KH 38/8), yağşı (MS 1b/4, 15a/4, 33b/5), yağşılarçun (MS 1b/2), yağşısı (MS 9a/4), yağşılığı (MS 5b/1, 37b/4), yağşı (RH 16b/9, 22b/3, 24b/4, 26a/8, 27a/8, 28b/2, 31b/8, 32a/2, 33b/5, 54b/2, 61b/4, 69a/6, 71b/1, 76b/2, 76b/9, 77a/3, 77a/8, 87a/5, 87b/1, 98b/5), yağşıdan (RH 85b/4, 86a/4, 88b/4, 91a/4, 92a/3, 92a/6, 93b/9, 99a/7), yağşıdur (RH 6a/4, 25b/3), yağşırağ (RH 5a/5, 7a/8, 19a/2, 26b/3, 28a/2, 87a/2), yağşırağdur (RH 7a/9, 26a/9, 33a/6), yağşırağı (RH 23a/9), yağşısı (RH 67a/9, 75b/5), yağşısın (RH 100b/5), yağşısını (RH 77a/6), yağşısınıñ (RH 68a/8), yağşı (DM 14b/8), yağşı kişi sen (DM 20a/8), yağşı yemek (DM 22a/16), yağşı sen (DM 22a/14), yağşı mıdur (DM 23a/12), yağşı (İN 5v/5, 6v/4, 17r/9, 23r/3, 25r/4, 26r/3, 26v/8, 27v/8, 29r/2, 32v/2, 33r/8, 34r/5, 55r/2), yağşırağ (İN 7v/8/9, 19v/2, 26v/9, 27r/3, 13v/9), yağşı (KE 7a/2, 51b/2, 91a/9, 91b/1, 92a/8, 129a/2, 161a/5, 162b/6, 164b/8, 169a/5, 169a/7, 170a/6, 172a/5), yağşılığında (KE 91b/3), yağşılık kıl-“güzellik, iyilik” (KE 115b/8, 146a/7), yağşırağtur “daha iyi, daha güzel” (CCII 63a/11/12), yağşı (GT 20/7, 29/6, 39/2, 40/7, 41/6, 48/12, 52/1, 53/8, 73/5, 90/5/7, 112/13, 124/2/13, 136/5, 137/11, 165/13, 170/7, 213/2, 231/3/7, 242/7, 258/6, 268/12, 283/5, 286/11, 291/3, 296/6, 315/1, 334/3, 338/7), köp yağşı (GT 191/13, 268/9), köp yağşı durur (GT 207/9), yağşılarğa (GT 350/4), yağşırağ (GT 12/10, 40/5, 72/9, 125/3, 156/6, 168/11, 171/6, 338/1), yağşırağ (GT 18/5, 45/12, 62/10/13, 66/12, 92/1, 106/1, 124/11, 137/12, 164/8, 195/4, 273/1, 333/6/7, 341/10, 347/2, 348/13), yağşırağ turur (GT 18/1, 267/10), yağşırağ durur (GT 20/2, 161/10), yağşırağ biz (GT 159/1), yağşırağı ol durur (GT 316/4/6), yağşı (BVP 13/3, 14/1, 14/2, 16/3, 16/5, 16/7, 19/7, 29/3, 31/1, 31/3, 32/3, 33/3, 34/7, 47/2, 71/4, 74/6, 84/5, 85/1, 85/2, 85/3, 87/2, 90/4,

97/4, 98/6, 98/6, 102/4, 117/5, 118/2, 121/7), yaşıımı (BVP 10/7), yaşıısın (BVP 30/2), yaşıısını (BVP 2/2), yaşıısına (BVP 38/3/4), yaşıısından (BVP 8/6), yaşııraq (BVP 70/2, 78/4, 78/5, 91/5), yaşııraqları (BVP 88/5), yaşıılıkı (BVP 3/3), yaşıılık (BVP 3/5/6), yaşıılıkına (BVP 33/6/7, 40/6/7), yaşıı (BVİ 2b/7, 2b/20, 2b/23, 4b/22, 4b/24, 11b/14, 11b/17, 11b/18, 12a/5, 13a/25, 14a/19, 14a/24, 14a/25, 22a/13, 25a/3, 25b/1, 30b/1, 34a/3, 34b/18, 35a/6, 38a/14, 41b/25, 54a/6, 54b/22, 54b/23, 63a/2, 65a/15, 65a/25, 67b/1, 67b/23), yaşıı turur (BVİ 3a/10, 3a/11, 3a/13, 5a/11, 6b/19, 12a/24, 13a/18, 13a/23, 22b/25, 26a/23, 44a/5, 44a/6, 47a/25, 56b/20, 61a/18), yaşıısı (BVİ 19a/23, 20b/17, 21b/19), yaşıısını (BVİ 11b/4), yaşıısın (BVİ 2a/21, 4b/15, 30a/23, 30a/24), yaşıısına (BVİ 4b/18, 5b/16), yaşıılıkına (BVİ 5a/14, 6a/7), yaşııraq (BVİ 32b/8), yaşııraq turur (BVİ 9b/4, 10b/2, 10b/3, 12b/7, 19b/3, 20a/2, 21b/5, 22b/8, 22b/10, 26a/4, 29a/17, 30b/6, 30b/8, 44a/4, 51a/11, 53a/16, 57b/3, 60b/12, 64b/13, 67a/25), yaşııraqı (BVİ 12a/13, 18b/14, 60b/1), yaşıı (KF 3a/6, 3a/6, 3b/5, 3b/6, 15b/2, 19a/3, 19b/3, 23b/4, 37b/3, 37b/3, 46b/4, 81a/4, 82a/5, 87a/2, 126b/6, 131b/5, 189a/7, 192a/6, 193b/7, 196b/2, 200a/3, 201b/4, 206b/6, 227b/3, 230a/4, 257a/6, 263a/5), yaşııdur 6a/1, 48a/6, 151b/3), yaşıılar (KF 154a/2), yaşıılardan (KF 26a/5), yaşıısı (KF 6a/1, 188a/7, 196b/5), yaşıısına (KF 89a/6), yaşıı eyle- “iyi yapmak” (KF 58b/2, 127a/1, 127a/1, 127a/2), yaşıılık “iyilik” (KF 133a/3), yaşıılıklar (KF 152a/7)

İsim + fiil yapısında olanlar:

yaşıı baķ- (DM 3b/14), yaşıı bil- (DM 22a/4), yaşıı işle- (DM 3b/16), yaşıı kez- (DM 21a/12, 21b/14), yaşıı baķ- “gözünü dikerek bakmak, dikkatlice bakmak” (KE 91a/9, 162b/6, 164b/8), yaşıı bol- “ iyi, güzel olmak” (KE 11b/3), yaşıı sor- “incelemek, araştırmak” (KE 86a/6, 89b/8, 166b/5), yaşıı bil- (İN 62r/3), yaşıı bol- (GT 293/6, 295/5), yaşıı bol- (BVİ 2b/24, 3b/5, 4b/10, 5a/5, 5a/20, 9b/11, 10a/6, 14a/21, 14a/24, 14b/4, 15a/9, 17a/3, 17b/2, 20a/15, 23a/2, 23b/11, 24b/6, 24b/18, 25b/9, 26a/1, 26a/2, 26b/8, 27a/13, 28a/18, 29a/7, 29a/12, 29b/13, 29b/23, 30a/8, 30b/24, 31a/22, 32a/7, 34b/8, 34b/14, 36b/5, 37b/19, 38b/7, 38b/22, 40a/17, 40a/17, 43a/19, 45a/11, 47a/2, 47a/6, 47b/18, 48a/1, 49a/4, 50b/8, 52a/22, 52b/13, 53a/6, 53a/19, 53b/20, 53b/21, 53b/22, 54b/11, 54b/22, 54b/15, 58a/25, 58b/13, 59a/10, 59a/23, 60a/17, 62a/20, 63a/16, 63b/7, 65b/7, 66a/15, 66a/22, 66b/19, 67a/3, 67a/7, 67a/11, 67a/17, 67b/21, 68a/17, 68a/18, 68b/3, 68b/14, 68b/19, 69a/12, 69a/21,

69b/1), yahşı ol- “iyi olmak” (KF 79b/6), yahşı al- “iyi almak” (KF 85b/4, 124a/3, 125a/4, 132b/2)

353. Yak- “yakmak” (KT köy-)

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yağgu (KE 16b/1), yaqtı (KE 93b/2, 116a/4, 161a/7, 164b/9), yaqtı (GT 210/7), yaqarsen (GT 75/1), yaqar (GT 42/11, 75/13), yaqarlar (GT 263/2), yaqadur (GT 38/13, 86/7), yaqip (GT 256/13), yaqmas (GT 144/3), yaqar bolsa (GT 47/7), yaqışın (GT 253/12)

354. Yalaganş bol- “soyunmak” (KT yalanşla-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 17). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Yalaganş boldı (TZ 9b/7)

355. Yalgançı “yalancı” (KT yalancı)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 59). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Yalgançı (TZ 30b/8)

356. Yalığz “yalnız”

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 99). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Yalığz (TZ 62a/1)

357. Yalınçak “yalın, çıplak” (KT yalanş)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmence olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 47). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yalınçak (TZ 24b/13), yalañ (MG 84a/7, 92a/3), yalañ (GT 115/2)

358. Yağmur “yağmur” (KT yamğur)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmence kaydıyla verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 4). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yağmur (TA 5b/8), (KK 65b/9), (DM 2b/2), (RS 198a/15), yağmurluk (RS 205b/42), yağmır (RS 192b/30), (KE 9a/1, 9a/2, 11b/5/5, 17b/7, 17b/7, 18a/1, 26b/8, 26b/9, 34b/5, 50b/8, 50b/8, 51b/2, 105b/4, 111b/4, 111b/4, 113b/3, 116a/4, 116b/7, 162a/5, 164b/3), yağmurnı (KE 119a/1), (MS 7a/3), (GT 93/4, 93/5, 172/11, 283/13, 316/10), yağmurı (GT 5/4), (KF 209b/7), yağmurı (KF 204b/7), yağmurları (KF 1b/3), (Kİ 117/11), (ŞZ 37/10), (BM 9a/4)

359. Yalan “yalan” (KT ötrük)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmence kaydıyla verilmektedir (Toparlı vd., 2000: 38). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

yalan (TA 28b/11), yalğan (DM 20b/10), yalğan sevlеме (DM 20a/8), yalğançı (DM 22a/12), yalğançı sen (DM 20b/8), yalğan (RS 205c/45), yalğan (KE 6b/6, 17b/9, 23a/5, 36a/9, 36b/1, 40a/5, 130b/8, 139b/7, 148b/7), yalğança (KE 108a/6, 129b/1, 129b/2, 130b/8), yalğan koştı (KE 148b/6), yalğança tuttı (KE 108a/6, 129b/1, 129b/2, 130b/8), yalandan (MS 37b/3), yalancı (TZ 30b/8), yalgancı (TZ 30b/8), yalğan (GT 331/12), yalğan aytur (GT 85/5), yalğan bilen (GT 348/4/9), yalğan dostluk (GT 324/5), yalğan söz (GT 17/13), yalğan sözlemek (GT 17/10, 84/11, 348/2), maşlahatlı yalğan (GT 18/5), yalğan (KF 73b/5, 74a/1, 74a/2, 128a/5, 218b/1), yalğan (CCII 66b/8), yalan söyledi (BM 77a/5), yalan söyler (BM 77a/5)

360. Yan- “yanmak” (KT köyün-)

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makelesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yandır- “yakmak, tutuşturmak” (RS 187b/29), yandurasın (KH 39/7), yandurasın (RH 87b/1), yandı (KE 11b/4, 15b/9, 154b/3), yandı (TZ 38b/5), yangay (CCII 63b/6/7), yandı (GT 75/5), yanar (GT 324/10), yana (GT 231/11), yana turur (GT 259/2), yanıp (GT 249/3), içi yanıp (GT 30/5, 130/7), köñül derdin yanıp (GT 132/11), yanar (GT 321/4), yandurgay sen (BVİ 22a/10, 49b/10), yandurup (BVİ 33b/25), yanduralar (KF 202b/7), yandı (Kİ 118/17), yandı (BM 33b/9), yanar (BM 33b/9)

361. Yangak “yanak” (KT engek)

Özgür (2003: 357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makelesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

yaňakı (MG 21a/9, 29b/6, 32b/5), yaňakına (MG 20a/1, 21b/9), yaňakındın (MG 109b/2/7), yaňak (TA 21a/11), yanak (KK 68a/7), yaňak (RS 198b/22), yaňakları (KH 10/3), yaňaklarınıň (KH 13/7), yaňakda (RH 49b/1), yaňakdadur (RH 44a/1), yaňakları (RH 71b/4), yaňaklarınıň (RH 73b/3), yaňaknı (RH 49b/7), yaňak (DM 13a/4), yaňakı (KE 69a/7, 69a/8, 75a/7), yaňakladı “ yanağına vurmak, tokat atmak” (KE 10a/6, 96b/2, 146b/8), yaňaklağan “ yanağına vurmak, tokat atmak” (KE 96b/3), yaňaklıg “yanaklı” (KE 75a/8), yanak (TZ 14a/4), yaňakına (CCII 63b/17/18), yaňakıň (GT 236/2), yaňaklarına (GT 281/11), yaňakı (BVP 101/3), yaňakınıň (BVP 93/5, 104/6), yaňakınıň (BVP 33/7), yaňakında (BVP 33/5), yaňakları (BVP 32/7, 34/1), yaňakı (BVİ 14b/21, 62a/10), yaňakınıň (BVİ 5a/15, 12b/19, 15a/17), yaňakında (BVİ 5a/13, 49a/9), yaňakları (BVİ 5a/9, 5a/16), yaňaklarını (BVİ 43b/25), yaňagını (KF 203a/6), yanak (Kİ 119/5)

362. Yaña “derenin yanı, herhangi bir ırmağın bir yanı”

Kâşgarlı kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT III, 1985: 369). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yanda (RH 49b/2), yanı (RH 34b/6, 35a/7), yanıla (RH 98a/5), yanın (RH 30b/2, 30b/2, 37b/6, 98a/5), yanına (RH 38a/6, 73a/2, 96b/5, 99a/6, 99b/5, 99b/6, 101a/1), yanında (RH 25b/6, 81a/7, 81b/6, 82a/9), yanındağı (RH 17b/5), yanından (RH 70b/3, 78a/2, 98a/2, 99b/4), yanını (RH 17a/5, 37b/9), yanlarına (RH 101a/8), yanları (MS 19a/2), yanın (KH 62/2), yanına (KH 12/5, 58/9, 64/5, 65/6, 65/7, 68/3), yanında (KH 28/8, 29/7, 30/9), yanından (KH 22/8, 61/8, 65/4), yanlarına (KH 69/3), yanıla (KH 62/3), yanlu (KH 11/5), yan (RS 205c/16, 211c/1), yañ (RS 205c/16), yan (KK 68a/13), yanında (KK 45a/2), yan (TA 22a/5), yanğa (MG 21b/3, 30a/7, 34a/5, 47a/1, 61b/3, 102b/6), yandın (MG 45b/1/2, 53a/8, 61b/7, 68a/6, 86b/6), yaniñ (MG 32b/2, 97a/6), yanına (MG 14a/1, 19b/8, 22a/1/2, 29a/8, 30a/5/8, 31b/8, 32a/3/8, 32b/4/7, 33b/9, 40a/1, 50a/7, 69a/9, 97b/6, 106a/1, 106b/1), yanında (MG 23b/5, 28a/2, 38b/6, 68b/6), yanındağın (MG 106b/3), yanındağını (MG 106b/3), yanındın (MG 102b/2), yanı (MG 8a/9, 28a/8, 29b/3, 31b/6, 95b/3, 110b/6), yanınıñ (MG 46b/8), yanın (MG 40b/3, 68b/8, 95b/2), yanına (MG 9b/2, 23b/1, 24a/8, 25a/9/9, 28b/3, 47b/9, 59b/9, 112a/2), yanında (MG 64b/1, 69b/9, 109b/2), yanındın (MG 10b/5, 21a/6, 45b/2, 95b/3, 104b/6, 109b/4/6/8, 110b/4/8), yanınça (MG 111b/5), yanları (MG 91b/6), yanlarında (MG 89a/3), yan (KE 151a/8), yanda (KE 159a/5, 159a/7), yandın (KE 91a/3), yanğa (KE 129a/3, 143a/5, 143a/5, 147b/7, 153b/1), yanı (KE 15b/4, 59b/1, 107b/1, 160b/1), yanın (KE 15b/3, 132a/8), yanındın (KE 90a/4), yaninge (KE 166a/6), yanığa (KE 147a/3), yanın at- “yanı üzere yıkmak” (KE 132a/8), yan (DM 13a/14), yan (TZ 11a/13, 73b/10), yana (TZ 12a/1), yan (İN 26r/6, 35r/6, 35v/7, 38r/6/9, 50r/2), yanına (İN 38v/6), yanındağı (İN 18r/5), yan (BVP 24/6, 64/5, 68/5, 69/1, 69/3, 69/5, 69/7, 70/7, 72/2, 73/2, 78/2, 79/1, 108/7, 113/4), yanı (BVP 38/5, 48/2, 56/7, 67/1, 75/5, 109/1, 113/1), yanınıñ (BVP 57/2, 63/3), yanına (BVP 44/3, 63/1), yanında (BVP 79/3, 82/7), yanından (BVP 58/5), yanları (BVP 53/3, 57/6, 65/4), yanlarınıñ (BVP 39/4/5), yan (BVİ 4a/10, 8b/22, 9a/20, 9a/22, 9a/23, 9a/25, 9b/2, 9b/8, 9b/15, 9b/22, 10a/25, 10b/6, 15b/20, 16a/21, 16a/25, 31a/24, 53a/9, 53a/12, 53a/13, 53a/19), yandan (BVİ 63b/2), yanı (BVİ 5b/17, 7a/1, 8a/2, 9a/10, 10a/10, 30b/10, 53a/24, 54a/1), yanınıñ (BVİ 8a/4, 8b/13), yanını (BVİ 33b/14), yanına (BVİ 6b/1, 8b/13, 9b/22, 23b/19, 30b/14, 31a/2, 35b/22), yanında (BVİ 10b/7,

11a/3, 17b/13, 20b/3, 30a/17, 30a/20, 33a/8, 33a/11, 53b/22, 55a/65, 60a/19, 64a/16, 66a/4), yanındağın (BVİ 64b/16), yandan (BVİ 8a/12, 22a/21, 23a/6, 25b/20, 30b/14, 66a/6), yanları (BVİ 7b/7, 8a/7, 9a/2, 30a/9, 30a/13), yanlarını (BVİ 5b/23), yanlarında (BVİ 33b/13, 60a/14), yan (Kİ 119/2), yandağı (KF 57b/6), yanı (KF 58a/2, 60a/3, 63b/3, 63b/4, 113a/4, 159a/3), yanına (KF 61a/6, 61a/6, 61b/1, 61b/1, 61b/1, 61b/3, 85b/6, 154b/5, 154b/6, 158b/7, 178a/4, 198b/2), yanında (KF 54a/4, 54a/5, 61b/6, 62a/3, 62a/3, 85b/5, 154b/7, 155a/2, 155a/3, 155a/4, 155a/5), yanından (KF 51a/3, 54a/1, 54a/1, 76a/2, 76a/2, 76a/3, 76a/4, 76a/4, 76a/5, 76a/5, 76a/6, 77b/2, 77b/4, 155a/1, 155a/6, 155a/7, 158a/3, 159a/4, 178b/4, 179a/3), yanını (KF 54a/5, 66a/2), yanlarını (KF 53b/6, 203a/1), yan (GT 79/13), yandan (GT 141/7), yanındağı (GT 313/5), yanıında (GT 53/1, 218/12), yanı (GT 25/6, 70/11, 179/5, 311/7, 327/7), yanında (GT 83/11, 102/6, 120/9, 160/13, 230/13, 256/12, 267/9, 303/6), yanından (GT 297/9)

363. Yangı “yeni” (KT yengİ)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 21). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

yangı (TZ 11b/9), yañı (GT 6/3, 186/11, 193/6/8, 194/1, 254/6), yañı (CCII 60b/4, 61b/36)

364. Yanglış- “yanılmak” (KT yanglış-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 52).

Yanglıştı (TZ 27a/3)

365. Yap- “yapmak”

Özgür (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makelesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

yapkıl (TA 35b/11, 39a/5), yapkıl “ kapıyı kapamak” (TA 35b/11, 39a/6), yapkıl “bina yapmak”, yapkıl “ekmek yapmak” (TA 35b/11), yapçı “bina yapan usta” (TA 26a/3), yap (KK 81a/4), yaptı (KE 9b/3), yapmağ (KE 33a/8), yaptı (TZ 8b/2, 20a/12, 27a/2, 27a/12), yap- “örtmek, kapamak” (CC 8b/13), yapar mên (CC 7b/9, 8b/11), yapkıl (CC 7b/11), yaptım (CC 7b/10), yaptım (CC 8b/12), yap- (CCII 57b/36b), yapkıl (GT 89/6), yapar idi “kapamak, örtmek” (GT 313/3), yaptı ise (GT 23/2), yapma (GT 43/8), yapmasen (GT 114/12), yapar (BVİ 66a/20), yapılır (BVİ 40b/20), yapıldı (KF 227a/5)

366. Yaprak “yaprak” (KT yabuldırağ)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 8). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yaprak (TA 8a/2), (KK 66b/8), yüzüm yaprağı (DM 5b/15), (RS 194b/16, 202a/18), yapraknı (KE 45a/7, 47a/7), (TZ 14b/1, 38a/11), yaprağın (GT 202/6), yaprakların (GT 137/7), yaprağın (KF 237a/5), yapraklarını (KF 216b/5), (BVİ 46b/21), yaprağı (BVİ 42b/7), yaprakını (BVİ 26a/19, 27a/6, 46b/22, 57b/1), yaprakın (BVİ 18b/15, 42b/10, 46B/21, 52A/7, 61A/1, 61A/16), yaprakları (BVİ 39a/4), (BM 9b/8)

Ek kök ilişkisinden dolayı “yaprak” kelimesinden türeyen kelimeleri de Türkmençe olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

yaprağlandı (KK 66b/9), (DM 5b/15), yapraklı tirek (DM 6a/4), yaprağlandı (KE 121a/9),

367. Yarmak “para” (KT avrı)

Et- Tuhfetü ’z- Zekiyye Fi ’l- Lügati ’t- Türkiyye’de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 30). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yarmak (TZ 15b/9), yarmağ (TA 60a/10), yarmağ (BM 10b/1), çara yarmağ (BM 10b/1)

368. Yarasa “yarasa”

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yarasa (TA 11a/6), (RS 211b/1), (TZ 38a/12), (Kİ 120/11)

369. Yara- “yaramak, uygun gelmek”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. (DLT III, 1985: 87). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yaramaz (RH 66a/1, 75b/2, 89a/6, 97b/7, 101b/9), yarar (RH 67b/3, 68b/9, 98a/9, 98b/2), yararın (RH 100b/6), yarağanı “yaramak, faydalı olmak” (MS 31b/5), yaramaz (KH 3/2, 17/7, 43/6, 61/3, 70/4), yarar (KH 3/3, 62/7, 62/9), yararın (KH 67/8), yaraşup “yaraşmak, uygun olmak” (KH 67/8), yarağlığı “faydalı, yararlı” (RS 203b/2), yaradı (TZ 22b/12, 37b/6), yara- (İN 66v/1), yarar (BVP 8/6, 9/2, 9/4, 11/4, 11/5, 13/3, 17/4, 17/5, 97/5), yaramas (BVP 97/4, 97/6), yaramaz (BVP 8/6, 9/3, 9/4, 11/1, 17/5, 17/6), yarar (BVİ 2a/20, 2a/23, 2a/24, 2b/11, 2b/19, 3a/16, 3a/17), yarakan (BVİ 65a/1), yaramas (BVİ 2a/20, 2a/23, 2a/24, 2b/11, 2b/19, 3a/16, 3a/17), yarakan (BVİ 65a/1), yaramas (BVİ 2a/20, 2a/23, 2a/25, 3a/14, 3a/15, 13a/18, 13a/19, 26a/11, 26a/14, 31a/9, 39a/12), yaradı (Kİ 120/7), yarağanı (KF 55a/6), yaramagan (KF 4b/2), yarar (GT 13/4), yarağay (GT 47/6, 104/13, 105/1), yaramas (GT 17/11, 42/6, 86/13, 97/5, 151/12), yaramaz (GT 211/11), yaradı (BM 56a/10)

370. Yaşmak “örtü, bez” (KT közenek)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 40). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yaşmak (TZ 20b/13, 26b/6), (TA 19a/13), yaşmak (Kİ 122/5)

371. Yava it- “kaybolmak” (KT taş bol-)

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugâlî’de kelime, Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 60). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Yava itkil (TA 43b/9)

372. Yavru “kuş yavrusu”

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugâlî’de kelime Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yavru (TA 11b/1), (DM 12b/10), (RS 200a/18), yavrısınge (KE 48a/6), (TZ 27b/13), (ŞZ 36/17), yawru (BM 16b/6)

373. Yaz- “yazı yazmak” (KT çiz-)

Kâşgarlı kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. (DLT III, 1985: 59). Özgür de (2003: 356), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir. Ayrıca kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugâlî*’de de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 48). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yazgıl (TA 35a/11, 40a/7, 42a/1), yaz- (KK 79a/5), yazdum (KK13a/12, 40a/8, 40b/5, 41b/12, 50a/4), yazduğ (KK 13b/11, 57a/8), yazdın (KK 28b/6), yazdı (KK 11b/3), yazdılar (KK 13a/6, 65a/7), yazmış (KK 12b/4), yazgay (KK 14b/6), yazalık (KK 15a/13), yazmadum (KK 16b/12), yazmaduğ (KK 17a/2), yazma (KK 16a/6), yazmak (KK 29b/6), yazmağa (43a/10), yazgınça (KK 51b/4), yazgalı (KK 50b/4), yazdır- (KK 84b/2), yazıcı (KK 62b/3), yazarlar (MG 87b/4/4), yazılmış bolğay (MG 87b/7), yazılmış körseñ (MG 87b/9), şuretler yazarlar (MG 87b/4), yaz- (DM 21a/4/12), yazıcı (DM 18a/14), yazdılar (KH 5/7), yazılmış (45/3), yazdı (KE 132a/9), yazıbirdi (KE 26a/6), yazma men (RH 2b/2), yazdılar (RH 68b/9), yazmağa

(RH 2a/6), yazılır (RH 6a/3), yazılmış (RH 90a/5), yazıldı (MS 2b/3), yazılğay (MS 37a/2, 37a/3), yazdı (TZ 13b/10, 31a/12, 67b/8, 69a/4, 89a/3), yazacak (TZ 49a/2), yazucu (TZ 80a/4), yazucunu (TZ 80b/5), yazucu rak (TZ 53b/2), yazsunlar (GT 73/5), yazdı (GT 283/4), yazmış (GT 353/10), yazıp turur (GT 71/7), yazıp tururlar (GT 76/2), yazıp (GT 71/4, 161/12), yazmak (GT 294/6), yazmağdan (GT 294/8), yazmağıl (GT 8/12), yazmağaylar (GT 134/4), yazılmış (GT 191/4, 299/7), yazılğay (GT 294/9), yazdı (KF 27a/3, 208a/4, 210a/3), yazmağıçun (KF 117b/4), yazıcı (KF 35a/1), yazıla (KF 94a/1, 94a/2), yazıldı (KF 226b/6), yazılğan (KF 226b/7), yazılır (KF 126a/1, 222a/4), yazgay sen (BVİ 52a/11), yazmakka (BVİ 2a/11), yazmağlıkka (BVİ 1b/22), yazmağa (BVP 7/1), yazmağlıkğa (BVP 5/4), yazdı (Kİ 123/15), yazmak (ŞZ 3/5), yaz (ŞZ 7/5), yazma (ŞZ 10/12), yazdı (ŞZ 13/45), yazar (ŞZ 17/13), yazıcı (ŞZ 21/5), yazduk (ŞZ 25/5), yazmadük (ŞZ 25/5), yazaruz (ŞZ 26/5), yazalum (ŞZ 26/10), yazdınız (ŞZ 26/19), yazmadınız (ŞZ 27/5), yazarsız (ŞZ 27/10), yazmazsız (ŞZ 27/15), yazdılar (ŞZ 28/5), yazmadılar (ŞZ 28/9), yazmazlar (ŞZ 28/20), yazıcılar (ŞZ 29/5), yazdum (ŞZ 29/10), yazmadım (ŞZ 29/15), yazarum (ŞZ 30/5), yazmazım (ŞZ 30/10), yazmam (ŞZ 30/15), yazmaduñ (ŞZ 31/5), yazarsın (ŞZ 31/17), yazalum (ŞZ 60/8), yazdum (ŞZ 59/1), yazar mèn (CC 25b/22), yazmağ (BM 12b/1), yazdı (BM 76b/10), yazar (BM 76b/10), yazmağ (İM 448a/3), yazğaylar (KFT 98a/30)

374. Yerdeş “hemşehri”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. (DLT III, 1985: 40). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yerdaş “yurttaş” (DM 14a/10), yerdeş (TZ 86b/9), yerdeş (Kİ 124/19), yerdaş (BM 14b/6)

375. Yıgla- “ağlamak” (KT zar zar yıla-)

Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi'l- Lügati 't- Türkiyye 'de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 71). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yıgladı (TZ 8b/1, 37b/4), ıgladı (KE 51a/9), ağla (RS 186b/12), yıglamak (RS 190c/27), ıglagıl (TA 38a/11), ağlayıp (KK 46/13), yıgla- (KK 81a/8), yıgladıñ (KK 23b/4), yıglamak (KK 69a/6), yıglar sen (DM 20a/2), ağladı (Kİ 2/11), ıgladu (Kİ 41/13), ıglattı (Kİ 42/1), yıglagıl (GT 200/8), yıglardı (GT 124/10, 251/1), yıglar idi (GT 205/1), yıglap (GT 81/4, 273/6), yıglagan (GT 119/5), ıgladıñ (CCII 70a/15), ıglap (CCII 71a/11), ılagandır (CCII 60b/29/31), ılagıl (CCII 60b/23/24/25), ılap (CCII 59a/11/12), ıgladum (CC 21a/2), ıglagıl (CC 21a/3), ıglar mên (CC 21a/1), ıglamak (CC 21a/4), ağladı (ŞZ 15/16), ağlar (ŞZ 19/12), ağlaycı (ŞZ 22/15)

376. Yırmak “ırmak” (KT özen)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 7). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yırmak (TA 7a/11), ırmağ (Kİ 42/13), ırmak (ŞZ 36/19), ırmağ (BM 10b/7)

377. Yigren- “ıgrenmek” (KT iren-)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 58). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yigrendi (TZ 30a/4), (KE 30a/1, 78b/6, 112b/1), yigrenci “murdar” (KE 78b/7), yigrendürdi (KE 118a/7), ıgrenir (CCII 62b/4), ıgrenmedi (CCII 62b/3)

378. Yikindü “ikindi vakti” (KT yikiz)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*’de Türkmençe olarak verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 40). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yikindü (TA 30b/3), êkindi (RS 192a/31), ikindi (MS 14b/3), ikindi namazı (ŞZ 37/39), yekindi (BM 18a/8)

379. Yine “yine” (KT yana)

Özgür (2011: 357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak değerlendirmektedir.

Yine (MG 94b/5), yine (KH 4/5), yine (RH 2a/5, 68a/4, 73b/6), yine (BVP 8/7, 9/1, 9/2, 9/3, 9/5, 10/5, 11/2, 11/3, 11/4, 11/7, 12/1, 12/2, 12/6, 13/1, 13/2, 14/2, 15/1, 15/4, 15/5, 15/6, 15/7, 16/1, 16/2, 16/4, 16/6, 17/1, 17/3, 17/3, 17/5, 18/2, 18/3, 18/4, 18/5, 18/6, 19/2, 19/7, 20/3, 20/5, 20/5, 20/6, 21/1, 21/2, 21/3, 21/4, 21/5, 21/6, 21/6, 22/5, 23/2, 23/3, 23/3, 23/5, 23/6, 24/2, 24/3, 24/4, 25/1, 25/2, 25/2, 25/3, 25/4, 25/5, 25/6, 25/6, 26/1, 26/4, 26/5, 26/6, 26/6, 26/7, 27/2, 27/3, 27/4, 27/5, 27/6, 27/6, 27/7, 28/1, 28/3, 28/5, 28/6, 28/7, 29/1, 29/3, 29/5, 29/5, 30/3, 30/4, 30/6, 30/7, 31/7, 32/4, 32/5, 32/7, 33/2, 33/3, 33/7, 34/1, 34/2, 34/6, 34/7, 35/1, 35/3, 35/7, 36/1, 36/3, 36/5, 36/6, 36/7, 37/1, 37/2, 37/4, 37/6, 37/7, 38/1, 38/3, 38/4, 38/5, 38/6, 38/7, 38/7, 39/1, 39/3, 39/4, 39/4, 39/5, 40/2, 40/6, 40/7, 41/5, 41/7, 42/2, 42/4, 43/1, 43/3, 43/3, 43/5, 44/1, 44/2, 44/3, 44/3, 44/5, 45/1, 45/3, 45/3, 45/4, 45/5, 45/6, 45/6, 46/1, 46/3, 46/5, 46/6, 46/7, 46/7, 47/1, 47/1, 47/3, 47/3, 47/4, 47/5, 47/6, 48/1, 48/1, 49/1, 49/2, 49/3, 49/5, 49/6, 49/7, 50/1, 50/1, 50/2, 50/3, 50b/4, 50/5, 50/5, 50/6, 51/1, 51/3, 51/3, 51/4, 51/5, 51/6, 51/7, 51/7, 52/2, 52/3, 52/4, 52/6, 52/7, 53/3, 53/3, 53/3, 53/7, 54/1, 54/2, 54/4, 54/5, 55/3, 55/4, 55/5, 55/6, 55/6, 56/1, 56/2, 56/5, 56/5, 56/6, 57/1, 57/3, 57/4, 57/6, 57/1, 57/3, 57/4, 57/6, 57/6, 57/7, 58/1, 58/1, 58/2, 58/3, 58/5, 58/7, 59/6, 59/7, 60/1, 60/2, 60/3, 60/6, 60/7, 61/2, 61/3, 61/4, 61/5, 61/5, 61/6, 61/7, 62/2, 62/3, 62/4, 62/6, 62/7, 63/1, 63/2, 63/4, 63/6, 64/3, 64/6, 64/7, 65/2, 65/4, 65/5, 65/6, 66/1, 66/3, 66/7, 67/1, 67/5, 67/6, 67/6, 67/7, 68/1, 68/3, 68/4, 68/5, 69/1, 69/2, 69/5, 69/6, 69/6, 70/1, 70/1, 70/1, 70/3, 70/5, 71/1, 71/2, 71/3, 71/4, 71/4, 71/5, 71/6, 72/1, 72/1, 72/4, 72/5, 72/7, 72/7, 73/2, 73/4, 73/4, 73/5, 73/6, 74/1, 74/2, 74/6, 74/7, 75/2, 75/2, 75/4, 75/6, 75/6, 76/1, 76/2, 76/3, 76/3, 76/4, 76/6, 76/7, 76/7, 77/3, 77/7, 78/4, 78/5, 78/6, 79/1, 79/4, 79/5, 80/3, 80/3, 80/4, 80/7, 80/7, 81/1, 81/3, 81/4, 81/5, 81/7, 82/1, 82/1, 82/2, 82/2, 82/6, 82/7, 83/2, 83/4, 83/7, 84/2, 85/5, 85/7, 85/7, 86/1, 86/1, 86/2, 86/6, 86/7, 87/1, 87/1, 87/3, 87/4, 87/6, 87/7, 88/2, 88/3, 91/7, 92/1, 92/2, 92/3, 92/3, 92/7, 92/7, 93/1, 93/3, 93/4, 93/5, 93/6, 93/7, 94/1, 94/4, 95/2, 95/4, 95/4, 95/5, 95/6, 95/7, 96/1, 96/1, 96/2, 96/2, 96/3, 96/4, 96/5, 96/5, 96/6, 96/7, 98/1, 98/2, 98/4, 98/4, 98/5, 98/5, 98/5, 98/6, 98/7, 99/1, 99/2, 100/3, 100/5, 100/6, 100/7, 101/2, 101/3, 101/5, 102/1, 102/1, 102/2, 102/2, 102/5, 102/6, 102/7, 103/1, 103/2, 103/6, 104/1, 104/4, 104/5, 104/6, 104/6, 105/4, 105/4, 105/5, 105/6, 106/2, 106/3, 106/4, 106/6, 106/6,

106/7, 107/1, 107/1, 107/5, 107/6, 107/7, 108/1, 108/2, 108/3, 108/3, 108/5, 108/5, 108/6, 108/7, 109/1, 109/2, 109/2, 109/3, 109/3, 109/4, 109/6, 109/7, 110/1, 110/2, 110/5, 110/5, 110/6, 110/7, 111/2, 111/2, 111/5, 111/5, 111/6, 111/6, 112/1, 112/1, 112/4, 112/4, 112/5, 112/6, 112/7, 113/1, 113/2, 113/4, 113/5, 113/6, 114/4, 114/5, 115/4, 115/4, 116/4, 116/5, 116/6, 117/1, 117/4, 117/5, 117/6, 117/7, 118/1, 118/3, 118/6, 119/1, 119/2, 119/3, 120/1, 120/2, 120/3, 120/4, 120/5, 120/6, 120/7, 121/1, 121/3, 121/3, 121/5, 121/5, 121/5, 121/6), yine (BVİ 13b/9, 13b/10, 13b/11, 13b/12, 13b/13, 13b/16, 13b/23, 17b/17, 18a/17, 18a/17, 19b/15, 19b/22, 19b/24, 20a/5, 20a/7, 20a/18, 34a/6, 47b/17, 49a/6, 50a/11, 51b/10, 56a/2, 56b/1, 57a/12, 60b/4, 61a/3)

380. Yingil- “yenilmek” (KT ütül-)

Özgür (2003: 356-357), “*Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yiñildi (MG 36b/2, 38a/2), yinip “yenmek, bitirmek” (KH 33/5)

381. Yoğurt “yoğurt”

Konu ile ilgili yazılan makalelerde kelime Oğuzca olarak verilmektedir. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde kullanılan *yoğurt* şekline karşılık diğer lehçelerde *katık* şekli kullanılmaktadır (Gülsevin, 2010: 70-71; Erenoğlu, 2010: 376-377). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yoğurt (KK 70b/11), yoğurtçıdır (KK 63a/7), yoğurt (RS 205b/9), yoğurt (KH 60/6), yoğurt (MS 9b/2), yoğurt (RH 97b/1), yağurt “yoğurt” (DM 4b/6, 6b/7), yavurt “yoğurt” (TZ 31b/13), yavurtçı “yoğurtçı” (TZ 47/12, 63a/7), yugurt “yoğurt” (CC 55b/13), yuğurtı “yoğurt” (GT 85/2), yoğurt (BVİ 48a/2), yağurt “yoğurt” (Kİ 117/13), yoğurt (ŞZ 43/26), yağurt (BM 13b/5)

382. Yogun “yoğun, ağır, kalın” (KT yovun)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 51). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yogun (TZ 26b/12), yoğun (RH 70b/7, 70b/9, 71b/7, 71b/9, 72b/1, 74b/2), yoğunluğdan (RH 70b/4), yoğun (KE 64b/5), yoğun (KH 8/9, 9/2, 10/8, 11/5, 15/7), yoğun (RS 191b/3, 203b/13), yoğun (TA 29a/11), yoğun (KK 72a/13), yoğan (MG 97b/2), yoğın (MG 26a/2), yoğun (MG 75a/3, 79a/7, 80a/8, 81a/9, 112a/9), yoğunrak (MG 104b/4), yoğunluğ (MG 80b/9), yoğunlukda (MG 74a/8), yoğunluğu (MG 100a/7), yoğun (DM 4b/10, 14b/4), yoğın (BVP 72/3, 72/4), yoğun (BVP 28/6, 55/5, 55/5, 61/3, 74a/1, 75/6, 78/6, 80/5, 81/4, 81/4), yoğun (BVİ 4b/7, 5b/18, 7b/20, 7b/21, 8b/3, 9b/16, 10a/2, 10a/11, 10b/4, 10b/20, 10b/21, 26b/11, 26b/17, 28a/10, 28b/2, 32b/3), yoğunrak (BVİ 18a/6), yoğun (Kİ 127/2), yogan (CC 39a/8), yogun ip (CC 44b/13)

383. Yohsa “yoksa”

Hazar (2011: 57), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yoğ (CCII 59a/11/12, 59a/12, 59a/12, 60a/8, 60a/15, 60a/15, 60a/15, 60a/16, 60b/19, 61a/22/23, 62a/32, 62b/4/5, 63b/21/22), yoğ alay èse “öyle değilse” (CCII 81b/2b)

384. Yorğan “yorgan” (KT yoğarğan)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugali*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 22). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yorğan (TA 18a/3), (KK 71b/12), (DM 10b/12), (RS 193b/11, 204b/4), (BVİ 44a/9), yorğan (Kİ 128/5), (ŞZ 40/36)

385. Yulduradı “yıldırım”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'te Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 128). Dönemin diğer eserlerinde görülmemektedir.

Yulduradı (Kİ 128/20)

386. Yuldırım/ yıldırım/ yuldurum “yıldırım” (KT yaşın)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî ve Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'te Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 4; Caferoğlu, 1931: 128). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yıldırım (TA 5b/13, 6a/1), yuldurum (Kİ 128/21), yıldırım (KK 65b/9), yaldırım (DM 2b/6), ıldırım (RS 198a/12), yıldırım (RS 193a/5), yıldırım (KE 17a/3, 28b/6), yıldırımğa (KE 22b/3), ıldırım (KE 39b/8), yıldırım (TZ 21b/13), ıldırım (KF 126b/1), yıldırımları (KF 1b/4), yuldurum (Kİ 128/21), yıldırım (ŞZ 37/9)

387. Yulduz “yıldız”

Hazar (2011: 57), “*Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler*” adlı makalesinde kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yulduz (TA 5b/6), yulduzlar (KK 65b/12), yultuz (KK 65b/12), yulduzçı “müneccim, falcı” (RS 205c/32), yıldız (RS 192b/12, 192b/13, 192b/18), kün yıldız “venüs gezegeni” (RS 192b/16), ülker yıldız “ülker yıldızı” (RS 192b/17), yulduz (DM 2a/11), yulduz (DM 2a/11), yulduz (KE 43a/6), yıldız (KE 27a/5/5, 28a/3, 28a/4, 40a/4, 50b/1, 88a/8, 88a/9, 151a/5), yulduz (CC 35b/29), yulduz (CCII 60a/7, 60b/10, 61b/32/33/33, 61b/37/38/40, 62a/3, 62a/8, 70a/10, 73a/10), yulduzdın (BVİ 1b/18), yulduzlar (KF 2b/4, 9a/5, 143b/7), yulduzları (KF 179a/6), yulduz (Kİ 128/22), yıldız (ŞZ 37/7), yalduz/yaldız (BM 8b/9), çobanyıldızı (BM 8b/10)

388. Yumruk “yumruk”

Kelime, *Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*'te Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Caferoğlu, 1931: 129). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yumruk (Kİ 129/3), yumruklaşıl (TA 36a/12), yumruklaşkıl (TA 45b/5), yumruk (KE 158b/4), yumrukladı (KE 10a/6, 17a/1), yumruklaştılar (KE 158b/4), yumrukladı (TZ 32a/5, 50b/1), yumruklaydır men (TZ 53b/10), yumruklamaydır (TZ 54a/1), yumruklayor (TZ 75a/2), yumruklay yorur (TZ 75a/4), yumruklayyor ken (TZ 75a/6), yumruklamayyor (TZ 75a/10), yumruk (GT 155/1, 254/1, 335/12), yumruklar (GT 200/13), yumrukçı (GT 192/1)

389. Yumurda “yumurta” (KT yumurtğa)

Kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî*'de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 12). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yumurda (TA 11a/13, yumurtladı (KE 21a/5), yumurtlağan (KE 21a/6), yumurtlamadı (KE 169b/6), yumurtlanurda (KE 169b/7), yumurtladı (TZ 8a/13), yumurta (ŞZ 36/6), yumurdası (ŞZ 36/27), yumurda (BM 13b/9)

390. Yun- “yıkamak, yıkanmak, abdest almak”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir. (DLT III, 1985: 66). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yuğandan (RH 93b/2), yuğay (RH 85b/4, 86a/6), yuyub (RH 86b/2), yuğanda (MS 24a/6, 25a/5), yuğay (MS 27a/6, 27b/2, 32b/2, 34a/1, 34a/3, 34a/5, 35a/1, 35a/4, 41b/4), yumağ (MS 11b/1), yumağa (MS 22b/3, 22b/5, 23b/1), yumağı (MS 23a/5), yumağ (MS 22b/6, 23a/1, 23b/2, 24a/2, 24a/5, 24b/1, 26a/4), yumağdur (MS 22a/6), yuñuz (MS 11a/4, 11a/6, 23a/2), yuğandan (KH 51/7), yuğay (KH 36/3, 37/5), yuyup (KH 38/1), yunmuş (RS 203c/11), yunmun bez (RS 194b/29), yun- (KK 81b/3), yungil (TA 39a/1), yuygil “yıkanmak” (TA 36b/1, 38b/13), yuygil “yıkamak, temizlemek”

(TA 35b/13), yundı (TZ 6a/6), yundum (TZ 77b/9), yuvandı “yıkamak” (TZ 58b/12), yuvunur (TZ 58b/10), yuvungay (TZ 59a/1), yuvunsun (TZ 50a/12), yuvungaylar (TZ 59a/4), yu- (CC 16b/4), yuvar mèn “yıkamak” (CC 16b/2), yuvdum “yıkamak” (CC 16b/3), yuvık “arınma, temizlenme” (CC 35b/20), yuvundum “yıkamak” (CC 5a/17), yuvungıl “yıkamak” (CC 5a/18), yuvunur mèn “yıkamak” (CC 5a/16), yuğay sen (BVİ 24a/5, 25a/3, 26b/6, 45a/22, 61a/7, 69a/11), yuğıl (BVİ 21b/13, 22b/17, 22b/22, 30a/2, 51a/6); yuğandan (BVİ 24b/3, 26b/4), yügey sen (BVİ 25a/2, 25a/18, 25b/1, 27a/25, 41a/2, 45a/11, 47a/10, 47a/11, 47a/12, 47a/17, 47b/25, 49a/19, 52b/18, 57a/2, 59a/21, 60b/5, 62b/21, 63a/20, 68b/13), yügey (BVİ 63a/21), yügil (BVİ 48b/10, 60b/13, 66a/11, 69a/20), yügenden (BVİ 49a/18), yudı (Kİ 128/11), yu- (KF 114a/2), yudı (KF 109b/4, 109b/5, 110a/1, 110a/2, 110a/5), yuğanda (KF 88a/6, 88b/2, 91a/2, 91a/4), yuğandan (KF 94b/1), yuğay (KF 123a/5), yumakdır (KF 107b/1), yumasa (KF 104a/6), yumasun (KF 44b/6, 110b/6, 123a/3), yumayınca (KF 86a/1), yuñuz (KF 83b/2, 84a/6, 84b/1, 105a/2, yur (KF 44a/1), yusa (KF 78b/2, 78b/4, 79a/3, 104a/5, 224a/5), yusun (KF 43a/5, 43a/5, 43b/2, 43b/2, 43b/3, 43b/4, 43b/5, 43b/6, 44a/2, 44a/3, 44a/4, 44a/6, 44a/6, 44b/1, 44b/6, 45a/1, 45a/1, 45a/1, 45a/5, 45a/5, 45b/1, 56b/4, 56b/4, 57a/1, 57a/2, 57b/1, 57b/3, 57b/6, 58a/3, 58a/5, 59a/1, 59a/2, 66a/1, 66a/5, 66b/1, 84b/6, 84b/6, 85a/1, 85b/3, 86b/2, 87b/3, 88a/4, 90b/6, 110b/3, 110b/4, 111b/2, 113b/6, 119b/6, 121a/2, 122a/4, 122b/1), yuya (KF 43a/2, 43a/3), yundı (KF 109b/2), yunganda (KF 112a/3), yunmak (KF 64b/4, 189a/6), yunmakda (KF 42b/1, 86a/6), yunmasun (KF 64b/1), yunmayınca (KF 105a/1), yunñuz (KF 104b/6), yunsa (KF 123b/5), yuvar “yıkamak” (KF 205b/6), yuyucu “yıkayan, temizleyen” (KF 205b/6), yu- (GT 271/2, 325/9), yuvar (GT 83/9), yuğay (GT 16/11), yusa (GT 182/12, 277/13), yumak (GT 29/7), yundı (BM 30a/9), yunur (BM 30a/9), yuwdı (BM 66b/8), yuwar (BM 66b/8), yun- (ŞZ 8/45), yuma (ŞZ 12/14), yuyıcı (ŞZ 22/22), yunmak suyu (KFT 8b/44), yunmamış (KFT 20a/46), yunmuş (KFT 20a/46)

391. Yut- “yutmak”

Kâşgarlı, *yut-* fiilini Oğuz ve Kıpçak lehçelerine ait olarak kaydetmiştir (DLT II, 1985: 313). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yutgıl (RS 187a/24), yuṭ- (KK 81a/11), yuṭtı (KK 11b/10), yuṭkıl (KK 9a/4), yuṭmak (KK 29b/7), yut (TA 37a/4), yuṭtı (KE 2a/7, 67a/8, 71b/6), yuṭtı “dışa vurmamak, içinde bırakmak” (KE 10a/3), yuṭtı (TZ 8b/2, 53a/5), yuṭtı (Kİ 129/16), yutsa (KF 237b/3, 237b/6, 237b/7), yutup (GT 188/5), yuṭtı (BM 35a/2), yut (ŞZ 8/21), yutma (ŞZ 11/39), yutar (ŞZ 18/43), yutıcı (ŞZ 21/62)

392. Yüğü- “yüğüruk olmak, hızlı olmak” (KT yüvür-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 22). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yüğürdi (TZ 12a/7), yüğürdi (KE 7b/6, 8b/6, 16a/6, 17b/1, 23b/3, 23b/4, 57b/2, 58a/4, 110b/5, 115a/4), yüğü- (RS 187b/12), yüğüruk (RS 204a/25), yüğüruk (KH 3/9, 62/4), yüğürukliğin (KH 71/7), yüğürgil (TA 37a/8), yüğü (KK 79b/3), yüğürup (KK 46b/5), yüğürgey (MG 24a/6), yüğürup (MG 63a/9), yüğürmekinden (MG 112a/1), yüğürüşi (MG 112b/2), yüğüruk (MG 26a/3, 37a/3, 61a/9, 62b/5), yüğürgen (BVP 90/7) yüğürmes (BVP 90/7), yüğürmek (BVP 90/5, 91/4), yüğürmek (BVİ 12a/24), yüğüruk at (BVİ 12b/2), yüğürmek (BVİ 12b/4), yüğürmekden (BVİ 58b/22), yüğürmes (BVİ 12b/1), yüğürdi (Kİ 130/2), yüğüruk (Kİ 130/3), yüğürür (GT 6/13, 314/6), yüğürgenniň (GT 189/7), yüğürgünçe (GT 291/1), yüğü (CC 6a/13), yüğürdüm (CC 6a/12), yüğürür men (CC 6a/11), yüğürmek (CC 6a/14), yüğüreli (CCII 76a/16/17), yüğürup (CCII 75b/4/5), yüğürti (BM 26a/4), yüğürdür (BM 26a/4)

393. Yüğü- “üğütmek” (KT tarat-)

*Et- Tuhfetü 'z- Zekiyye Fi 'l- Lügati 't- Türkiyye'*de kelime, Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 46). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yüğütti (TZ 24a/8), üğütkil (TA 35b/10)

394. Yüzerlik “üzerlik otu”

Kâşgarlı, kelimeyi Oğuzca olarak vermektedir (DLT III, 1985: 12). Taranan eserlerde kelimenin tek bir örneğine rastlanılmıştır.

Yüzerlük (BM 12b/9)

395. Yüzilmiş “yüzmek, soymak” (KT sıyrık/soyılmış)

Et- Tuhfetü’z- Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’de kelime Türkmençe olarak verilmektedir (Atalay, 1945: 64).

yüzilmiş (TZ 33b/10)

396. Zerdälu “sarıerik” (KT şaru erük)

Farsça’dan alınan kelime, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugali*’de Türkmençe kaydıyla verilmiştir (Toparlı vd., 2000: 8). Taranan eserlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

zerdälu (TA 8a/11), zerdeli (KK 71a/5), (DM 5b/6), zerdeli (ŞZ 42/12),

SONUÇ

1. Kıpçak Türkçesi dönemine ait eserler incelendiğinde ilk hecede kelimelerde i'li örneklerin yanı sıra Oğuzca bir özellik olan e'li örneklerinde bulunduğu görülmektedir: *elin* (MG 3b/2), *keldi* (GT 20/8), *keldiler* (GT 28/13), *çëçek* “çiçek” (RS 194b/15), *ber-* “vermek” (DM 19a/11), *beş* (DM 14b/13), *kemi* (TA 7b/8), *eliglerini* (KE 134b/8), *keldi* (KE 15a/8), *evde* (RH 67a/8), *eyerlemek* (RH 99a/4), *sevün-* (KK 79b/2), *ye-* (KK 34b/6), *keyedir* “giymek” (TZ 74b/4), *yëtmek* (İM 50a/7), *bëş* (İM 50b/7), *kerek* (Kİ 45/7), *keyesi* “elbise” (Kİ 47/13), *deyince* (BVİ 17a/11), *yedürsünler* (KF 245a/4), *yel* “rüzgar” (KF 62a/3), *evi* (ŞM 53a/13), *geçmez* (ŞM 84a/11), *gemi* (ŞZ 36/28), *gemilerdür* (ŞZ 66/3), *ël* “memleket” (CC 39b/20) örneklerinde olduğu gibi.

2. Kıpçak Türkçesi metinlerinde *t- > d-* değişiminde Oğuzca bir özellik olan *d* sesinin kullanıldığı görülmektedir: *dapğay* (BVP 41/1), *didük* (BVP 99/7), *degül* (BVİ 4b/24), *dutulur* “tutmak” (BVİ 10a/22), *dökülse* (RH 84a/7), *dep* (İN 25r/2), *degin* (KH 63a/8), *dirsekler* (MS 11a/5), *dört* (MG 91a/9) örneklerinde olduğu gibi.

3. Kıpçak Türkçesine ait metinler incelendiğinde önseste *k-* ünsüzü korunmaktadır. Ancak Oğuzcanın yaygın olduğu eserlerde kelime başında *k- > g-* değişiminin olduğu örnekler de bulunmaktadır: *geçgen* (BVP 83/3), *geyikge* (RH 72a/2), *görlklü* (KH 69b/9), *güneş* (ŞZ 37/5, 60/5) örneklerde olduğu gibi.

4. Kıpçak Türkçesinde kelime başında *b-* ünsüzü Eski Türkçenin bir devamı olarak genellikle korunmaktadır. Ancak Oğuz Türkçesinin etkisiyle kelime başında bazı kelimelerde *b- > v-* değişiminin gerçekleştiği görülmektedir: *varmağay* (BVP 12/4), *verince* “vermek” (BVİ 48a/23) örneklerde olduğu gibi.

5. Oğuz Türkçesi, Eski Türk yazı dilinin belirgin bir özelliği olan kelime başlarındaki *b- > m-* değişimi bakımından genellikle *b-* yanındadır. Kıpçak Türkçesi metinlerinde bazı *b-*'li örneklere rastlansa da kelime başında genellikle /m-/ ünsüzü bulunmaktadır:

ben (BVP 6/3, 6/5), *biñ* (BVP ½), *bundan* (RH 84a/6), *beñzeyüp* (KH 72b/9, 74b/8), *binmek* (KH 97b/6), *biñar* (RS 193a/24), *boynuz* (TA 15b/7) örneklerde olduğu gibi.

6. Kâşgarlı, /b/ ile /f/ arasında boğumlanan *w* sesinin Oğuzca da *v* sesine dönüştüğünü belirtmiştir. Kâşgarlı'nın verdiği örneklerden (tavar “cansız mal” (C. I, 362), savaş (C. II, 82-9)) hareketle bu değişimin iç seste de olduğu görülmektedir. Kıpçak Türkçesi metinlerinde kelime içinde Eski Türkçenin patlayıcı – *b*- ünsüzünün sızıcılaşarak – *v*- olmasına dayanan örnekler mevcuttur: *deve* (KK 48a/2), *tavşan* (KK 69b/13), *yavuz* (RS 191a/15)

7. Kâşgarlı, /b/ ile /f/ arasında boğumlanan *w* sesinin Oğuzca da *v* sesine dönüştüğünü kaydetmiştir. DLT' de Oğuzca kaydığıyla *eb* > *ev*, *ab* > *av* gibi kelimeler vermiştir ki bunlar son seste – *b* > – *v* değişimini tanıklayıcı örnekleridir. Son seste – *b* > – *v* değişimi Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülmektedir: *evde* (BVP 18/1), *avladı* (ŞZ 15/43)

8. Eski Türkçenin söz içi ve söz sonu /-d-, -d/ ünsüzü Karahanlı Türkçesi döneminden itibaren önce sızıcılaşarak /-d-, -d/ olmaktadır. Harezmi Türkçesi döneminden itibaren bu ses akıcılığa başlar ve eserlerde hem /-d-, -d/'li, hem de /-y-, -y/'li kullanımları görülmektedir. Oğuzca bir özellik olan /-d-/ > /-y-/ , /-d > - y/ değişimi Kıpçak Türkçesi metinlerinde yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak bazı eserlerde ise tek tük /-d-, -d/'li örnekler de görülmektedir: *böyük* (BVP 56/6/7), *ayağından* (BVP 75/3), *iyerler* (BVİ 66b/5), *mıyık* “bıyık” (KK 68a/10), *kağular* (RH 81a/8), *kuyular* (MS 7a/3), *koymağay* (BVP 106/6), *köysün* (BVİ 19b/22), *toy* “doymak” (KK 79b/6), *kiydürür* (BM 79b/10), *ıyar mên* “göndermek” (CC 17a/7)

9. Oğuzca bir özellik olarak değerlendirilen /k-/ > /h-/ , /-k-/ > /-h-/ , /-k/ > /-h/ değişimi Kıpçak Türkçesi metinlerinde bulunmaktadır: *hatun* (KE 16b/2), *hanlık* “krallık” (CCII 62a/31/32), *halı* “halı” (TZ 8a/2), *oğşadı* “benzemek” (KE 118a/6), *ağşa* “gümüş para” (DM 3a/2), *yoharı* “yukarı” (CCII 61b/16), *yakşırahtur* “daha iyi, daha güzel” (CCII 63a/23), *buyruhum* “buyurmak” (CCII 62a/16/17), *oğum* “ok” (CCII 60b/8) örneklerinde olduğu gibi.

10. Eski Türkçe döneminden başlayarak Karahanlı Türkçesinde kullanılan ñ damak ünsüzünün Oğuzca da aynı şekilde kullanılmaktadır. Kıpçak Türkçesi metinleri incelendiğinde bazı kelime ve eklerde ñ > *n* değişiminin olmadığı görülmektedir: *alsañ*

(MG 59a/3, 59b/1, 73a/6), *alniña* (MG 55a/9), *bëñiz* (RS 205c/37), *biñ* (RS 201b/14), *ëñek* “çene” (RS 198b/31, 189b/18) örneklerinde olduğu gibi.

11. Kelime başında görülen *b-* ünsüzün düşmesi olayı Eski Ana Türkçesi döneminde yaygın olarak görülmektedir. Kıpçak Türkçesi eserlerinde *bol-* “*olmak*” fiilinin yanı sıra Oğuzca olan *ol-* “*olmak*” biçiminin de kullanıldığı görülmektedir. *Ola* (BVP 67/1), *oldı* (BVP 5/4), *olmasun* (MG 7b/9)

12. Önseste *y-* sesinin zamanla erimesi bir Oğuzca özellik olarak görülmektedir. Kıpçak Türkçesi dönemine ait metinler incelendiğinde önseste *y-* sesinin düştüğü örnekler bulunmaktadır. *İnce* (BVP 44/2), *ağaç* (BVİ 20b/21), *igne* (KK 72a/4), *ip* (KK 72a/2), *ırak* (KH 80a/6), *ılan* (RS 199c/13), *üzümden* (ŞZ 60/10), *üksek* (ŞZ 60/5), *ırmak* (İM 111a/2) örneklerde olduğu gibi.

13. Kelime sonunda görülen *-b* ünsüzün düşmesi Oğuz Türkçesinde yaygın olarak görülmektedir. Kıpçak Türkçesi metinleri incelendiğinde Oğuzca özellik olan *-b* düşmesi metinlerde mevcuttur. *Su* (BVP 18/5, 94/3), *su* (MG 30b/9), *şusız* (TA 56a/12)

14. Eski Türkçe yazı dili ile Oğuz Türkçesini birbirinden ayıran önemli farklardan bir de *ğ/ g* ünsüzlerinin durumudur. Bilindiği gibi Eski Türkçenin birden çok heceli sözcüklerinin sonundaki *ğ/ g* ünsüzleri ile ek ve hece başlarındaki *ğ / g* ünsüzlerinin XIII. Yüzyılın sonlarında artık eriyip yok olduğu görülmektedir. Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir özellik olan birden çok heceli sözcüklerinin sonundaki *ğ/ g* ünsüzleri ile ek ve hece başlarındaki *ğ / g* ünsüzleri eridiği örnekler bulunmaktadır: *kulağ* (BVP 40/3), *tamağdan* (BVİ 52b/24), *konak* (KK 30a/8), *şıcan* (KK 4b/12, 70a/5), *bıçağını* (RH 10a/6), *katı* (BVP 20/4, 104/5), *açı* “acı” (BVİ 18b/6), *sarı* (BVİ 30b/13), *kapu* (KK 66b/12), *türlü* (İN 42v/6, 49r/7), *çeri* (BM 12a/9), *köpri* (TZ 11a/10) örneklerde olduğu gibi.

15. Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen *otur-* < *oltur-* “*oturmak*”, *ketür-* < *keltür-* “*getirmek*” fiillerindeki “/” ünsüzün düşmesi, Kıpçak Türkçesi metinlerinde de görülmektedir: *ketürdüm* (MS 28b/5), *ketüre* (KF 190a/1), *oturmak* (ŞZ 3/9), *otura tura* (GT 273/1), *otursa* (KFT 80a/12)

16. Eski Türkçe döneminde görülen *ur-* “*vurmak*” fiili, Eski Anadolu Türkçesi döneminde kelime başında *-v* türemesiyle *vur-* “*vurmak*” biçiminde görülmektedir.

Örnekleri azda olsa Kıpçak Türkçesi metinlerinde ur- fiilinin yanı sıra vur- biçimi de görülmektedir: *vurğay* (MS 30b/6), *vurmak* (MS 25b/3), *wurđı* (BM 56b/1)

17. Kâşgarlı, DLT’de madde başı olarak geçen *uwutlan-* fiilinde, Oğuzların bu kelimeye *utandı* dediklerini ve kelimedden birkaç harfi birden attıklarını belirtmiştir. Hece kaynaşmasına uğrayan *uwutlan* fiili, Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da olsa *utan-* biçiminde görülmektedir: *utandı* (Kİ 113/7), *uğandı* (BM 25b/3), *uğanur* (BM 25b/3), *utanmak* (ŞZ 4/12)

18. Kâşgarlı’nın ses değişimleri konusunda ele aldığı önemli bir olay da ses ikizlenmesi olayıdır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de görülen ses ikizlenmesi Oğuzca bir özellik olarak Kıpçak Türkçesi metinlerinde de görülmektedir: *elli min* (KK 73b/2), *issi “sıcak”* (TA 5b/12, 29a/10), *ikki* (23/12, 29/1, 34/9), *aşşı* (BM 11a/7) örneklerde olduğu gibi.

19. Kıpçak Türkçesi metinlerinde yönelme hâli eki olarak +GA, +KA’nın yanı sıra Oğuzca bir özellik olan +A biçimi de kullanılmaktadır. Oğuzca olan +A biçimi, genellikle iyelik eki almış isimlerden ve zamirlerden sonra geldiğinde ortaya çıkmaktadır. 3. Şahıs iyelik eklerinden sonra araya bir /n/ ünsüzünün girmesiyle ek –ña biçiminde de görülmektedir: *teñriye* (BVP 1/3), *güne* (RH 85b/9), *meliklere* (RH 67a/1), *küne* (MS 4a/5), *eñsesine* (BVP 44/5, 44/6), *etine* (BVP 72/3), *tuyakına* (BVİ 30a/12), *dişlerine* (RH 77b/3), *aña* (BVP 10/5, 24/7), *maña* (RH 4a/8), *hıđmatıña* (GT 22/8), *hukmüñe* (GT 295/1/13) örneklerde olduğu gibi.

20. Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen –dan , - den ayrılma hâli eki Kıpçak Türkçesi metinlerinde de yaygın olarak görülmektedir. Oğuzca bir özellik olan –dan , - den ayrılma hâli ekinin yanı sıra Kıpçak Türkçesi metinlerinde –dın biçimi de kullanılmaktadır: *bakmağtan* (BVP 78/4), *üstinden* (BVP 26/5), *ağdan* (BVİ 3a/4, 66b/9), *evvelden* (MS 45a/5), *tüpiden* (MG 21b/8)

21. Kıpçak Türkçesi metinlerinde belirtme hâli eki olarak +Ni, +Nu, +n yanı sıra Oğuzca olan +I biçimi de kullanılmaktadır. İsimler ve zamirler genellikle ekin +Ni, +Nu biçimini almaktadır. Ekin +Nu biçimi daha çok Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülmektedir. Ben ve sen zamirleriyle bazı kelimelere ekin +I biçiminin de geldiği görülmektedir. Ekin 1. Ve 2. Şahıs iyelik eklerinden sonra +Ni biçimi yaygın olmakla beraber +I’lı örnekleri de mevcuttur. Teklik 3. Şahıs iyelik ekinden sonra ise ekin her üç biçimi de kullanılmaktadır: *bu yirleri* (BVP 75/4, 78/4,

78/4), *düşmanı* (İN 31v/1), *anları* (MS 46a/4), *Allah'ı* (MS 44a/3), *seni* (MS 35b/2), *mëni* (CC 33b/5), *ağzumu* (KF 77b/5) örneklerde olduğu gibi.

22. Kıpçak Türkçesi metinlerinde gelecek zaman eki farklı şekillerde kullanılmaktadır. Bu ekler arasında Kıpçak Türkçesi için gelecek zaman bildiren en temel yapı –GA, –Gay ve –KAy ekleridir. Ayrıca Oğuzca bir özellik olarak Kıpçak Türkçesi metinlerinde gelecek zaman eki için –AsI, –IsAr, –UsAr, –sAr ve az da olsa –AÇAK eklerinin de kullanıldığı görülmektedir: *kılmayısar* (GT 30/10), *alası men* (TZ 47a/), *kelesi men* (TZ 54b/), *keleşek men* (TZ 54b/) örneklerinde olduğu gibi.

23. Gelecek zaman ifade eden AçAk, Eski Anadolu Türkçesi döneminin sonlarında ortaya çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesine mahsus sıfat-fiillerden olan bu ek, Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da olsa bulunmaktadır: *kelecek yer* (KK 33b/6), *olturacak yer* (KK 33b/5), *bolacak* (ŞM 92a/8)

24. Oğuzca özellik olan An/ en sıfat- fiil ekinin, Kıpçak Türkçesi metinleri incelendiğinde yaygın olarak kullanılan –Gan, –KAN biçimlerinin yanı sıra kullanıldığı görülmektedir: *çıkan* (BVP 104/1), *olan* (ŞM 89a/4), *dutan* (KF 216b/1, 221b/4)

25. Eski Türkçe döneminde –ı-ğçI, –i-gçI ve –ğuçI, –güçI biçimlerinde olan eklerin, Batı Türkçesinde sonundaki ve başındaki ğ ve g düşmüş, Eski Anadolu Türkçesine –uçI, üçI biçiminde geçmiştir. Daha sonra ç'nin sedalaşması ve yuvarlak vokalin düzleşmesi ile –ıçI, –ici şekli almıştır. Kıpçak Türkçesi metinleri incelendiğinde ekin –GıçI, GuçI, –KuçI, KıçI, –vUçI şekillerinin yanı sıra Oğuzca özellik olan –IçI, UçI biçimleri de görülmektedir: *saçıçı* (TA 25a/13), *silici* (ŞZ 22/53), *ağsırıçı* (ŞZ 22/13), *yazıcı* (KFT 175b/32), *alıcı* (KFT 245a/16)

25. Sadece Oğuz grubu lehçelerinde görülen –ArAk, –UrAk, –rAk zarf-fiil eki Kıpçak Türkçesi metinlerinde de bulunmaktadır: *yahşırak* (BVP 70/2), *öküşrek* (BVI 30b/8), *kararak* “çok kara” (CCII 64a/13)

26. Eski Türkçede –pan, –pen şeklinde olan –bAn eki, Batı Türkçesine geçerken önündeki yardımcı ünlüyü bünyesine almış ve iki ünlü arasında kalan p ünsüzü b olarak – uban, üben şeklini almıştır. Bunun yanı sıra Eski Anadolu Türkçesinde – ubanı, –übeni ve –ubanın, –übenin biçimleri de görülen ek, Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir özellik olarak az da olsa görülmektedir: *turuban* (Kİ 169/1),

çıkıban (GT 209/6), *boluban* (GT 145/12), *aluban* (KFT 317a/36) örneklerde olduğu gibi.

27. Oğuz Türkçesine has zarf- fiil eklerinden olan *-dUKça*'nın Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da olsa örnekleri bulunmaktadır: *bardukça* (BVP 120/5), *buldukça* (BVP 6/7), *keldükçe* (Kİ 185/2)

28. Eski Türkçeden beri kullanılagelen işlek bir zarf fiil eki olan *-InCA*, Eski Türkçede *-ğınça*, *-ginçe* biçimindedir. Batı Türkçesine *-ınça*, *-inçe* biçiminde geçmiş, uzun süre kullanılmıştır. Kıpçak Türkçesi metinleri incelendiğinde ekin *-Gınça*, *-Gunça*, *-Kınça*, *-* biçimlerinin yanı sıra Oğuzca özellik olan *InCA* biçiminin de kullanıldığı görülmektedir: *uzununca* (BVP 32/6, 73/7), *kadarcınca* (RH 16a/1), *ölince* (MS 45b/4), *sormayınca* (GT 350/13), *almayınca* (KF 84b/6) örneklerde olduğu gibi.

29. Eski Anadolu Türkçesinde tamamıyla ve geniş ölçüde kullanılan *-ICAK*, *-UCAK* zarf fiil eki Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir özellik olarak az da olsa bulunmaktadır: *çıkıçak* (GT 196/7), *kiçiçek* (GT 254/7), *kiliçek* (GT 87/12) örneklerinde olduğu gibi.

30. Eski Türkçe döneminde görülmeyen *+Çık*, *+Çuk* eki, Batı Türkçesinin ilk dönemlerinden itibaren görülmeye başlamış ve son zamanlarda çok işlek hâle gelmiştir. Başlıca fonksiyonları isimden küçültme ve sevgi ifade eden isimler yapmak olan ek, Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir özellik olarak örnekleri az da olsa bulunmaktadır: *tépeçük* (RS 201c/13), *alaçuk* (RS 202a/7), *şamçık* "damlacık" (BM 9a/8)

31. *+Çık*, *+Çuk* ekinin *+Az* ile genişlemiş hâli olan *+Çukaz* eki, üzerine geldiği isimlere tam bir küçültme anlamı katmaktadır. Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir özellik olarak değerlendirdiğimiz ekin, *+çUkAs* biçimi de bulunmaktadır: *ilçükes* (Kİ 143/8), *azcukas* (Kİ 136/5), *kulçukas* (Kİ 136/5, 143/8) örneklerinde olduğu gibi.

32. Dönüşlülük zamiri olarak Köktürkçe yazıtlarda hem *kentü*, hem de *öz* kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. . Batı Oğuzca'sında *kendi* biçimi karakteristiktir. Kıpçak Türkçesi metinlerinde ise dönüşlülük zamiri olarak *kendü*, *kendi*, *kensi* ve *öz* kelimeleri kullanıldığı görülmektedir: *kendi* (BVI 50b/5), *kendü* (İM 17a/5), *kendünden* (KFT 18b/17, 8a/10) örneklerde olduğu gibi.

33. Türk dilinde yeterlilik için *u-*, *bil-* ve *al-* fiillerinin kullanıldığı görülmektedir. Oğuz Türkçesinde *bil-*, Oğuzca olmayan lehçelerde *al-* biçimi standart şekil hâline gelmiştir. Kıpçak Türkçesi metinlerinde olumlu ya da olumsuzluk yeterlilik ifade eden asıl yardımcı fiil *bil-*'dir. Bunun yanı sıra yeterliliği ifade etmek için Karahanlı ve Harezmi Türkçelerinde de bulunmasına karşın daha çok Çağatay Türkçesinde karşımıza çıkan *al-* fiilinin de örnekleri mevcuttur: *alabilmes* (BVP 64/2), *atabilmez* (RH 13a/8, 33a/5), *yapabilmes* (KFT 8a/29) örneklerde olduğu gibi.

34. Eski Anadolu Türkçesinde, “*olmak*” anlamındaki *er-* fiilinin sonunda bulunan *r* düşmüş; *e* daralmış ve fiillerin birleşik çekimi ile isim çekimi, bu değişimin sonucu olarak ortaya çıkan *i-* fiilinin uyuma giren biçimleriyle (ekleşmesiyle) yapılmaktadır. Kıpçak Türkçesi metinleri incelendiğinde Oğuzca bir özellik olan *i-* biçimi ile *er-* biçimi bir arada görülmektedir: *ıay iken* (BVP 10/7), *ıuruptur idi* (KK 36a/11), *mübâh idi* (ŞM 30b/8), *ne idi* (ŞM 12b/1), *ne ise* (ŞM 108a/3, 10b/10)

35. Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen çokluk birinci şahıs eki *-vuz*, *vüz*'ün, Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da olsa örnekleri bulunmaktadır: *kelevüz* (Kİ 161/1), *çııarmayavuz* (KF 119a/3), *idevüz* (KFT 275a/8)

36. Batı Türkçesinde çokluk birinci şahıs eki olan *dUk*, Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir özellik olarak bulunmaktadır: *kıldıı* (BVP 99/4), *yedük* (KK 57a/9), *kıldıı* (MG 100b/1)

37. Eski Anadolu Türkçesinde *durur* yanında, *+dUr* yaygın olarak kullanılan bildirme eki, Kıpçak Türkçesi metinde Oğuzca bir özellik olarak bulunmaktadır: *durur* (KFT 13b/24, 17b/9), *durur* (ŞM 26a/10, 31a/13), *mücerredür* (RH 86a/9), *bardur* (İN 19v/4), *yokdur* (İN 25v/1, 42v/1), *ondadır* (ŞZ 63/10)

38. Kıpçak Türkçesi metinlerinde ilgi ekinin *+niñ* şekli genel olarak kullanıldığı, bunun yanı sıra Oğuzca diyalekti yansıtan *+iñ* şeklinin de kullanıldığı görülmektedir. Kıpçak Türkçesi metinlerinde ekin ünlüsü daha çok düzdür, ancak Oğuzcalaşmanın etkisini gösterdiği metinlerde yuvarlak ünlülü şekilleri de bulunmaktadır. Birinci kişi zamirinin tamlayan eki alması durumunda ekin sonundaki ünsüz tarihî dönemlerde “*ñ*”, bugün ise “*ñ*” ya da “*n*”dir. Bu ses, Eski Anadolu Türkçesinde ise “*m*” olarak görülmektedir. Kıpçak Türkçesi metinlerinde az da örnekleri görülmektedir: *menüm katumda* (KF 12a/1), *menüm milkimdür* (KFT 15a/4)

39. Eski Anadolu Türkçesinde çekim eki olarak “gibi” ve “göre” ifadesi ile geniş ölçüde kullanılan *layin /leyin* eki, Oğuzca bir özellik olarak Kıpçak Türkçesi metinlerinde bulunmaktadır: *ancılayın (RH 73b/7, 74a/6)*, *ogrılayın “gizlice” (CC 30b/19)*, *yamgurleyin (CCII 72a/15/16)*

40. Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir özellik olarak –*Daçı* sıfat- fiil ekinin de kullanıldığı görülmektedir: *keldeçi ay (TA 30a/8)*, *keldeçi kün (TA 30a/12)*, *keldeçi yıl (TA 30a/5)* örneklerinde olduğu gibi.

41. Kıpçak Türkçesi metinlerinde Oğuzca bir özellik olarak –*mAtIn*, –*mAdIn* zarf- fiil ekinin de kullanıldığı görülmektedir: *ündemedin (KE 18a/4)*, *tuymadın (MG 74b/4)*, *külmedin (Kİ 169/10)*, *eyerlemedin (Kİ 169/10)*, *tuydurmadın (MG 74b/4)*

42. Oğuzca unsurlar sadece ses ve şekil bilgisiyle sınırlı olmayıp kelimelerde de kendini göstermektedir. Bununla ilgili olarak söz varlığı bölümünde, *Divanü Lûgat-it-Türk’* te ve konu ile ilgili yazılan makalelerde de Oğuzca olarak değerlendirilen kelimelere yer verilmiştir. Ayrıca söz varlığı bölümünde *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l-Etrâk*, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî* ve *Acemî ve Mugâlî* ve *Et- Tuhfetü’z-Zekiyye Fi’l- Lügati’t- Türkiyye’* de Türkmence kaydıyla verilen kelimelere de yer verilmiştir. Tespit edilen örnekler aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

a) *Divanü Lûgat-it-Türk’* te Oğuzca kadıyla verilen kelimelerin Tarihi Kıpçak Türkçesi metimlerinde tespit edilen örnekleri:

KELİME	ANLAMI	KELİME	ANLAMI
Ak	Beyaz	Çanak	Kap, kacak
Alma	Elma	Çetük	Dişi kedi
Am	Kadınlık organı	Çömçe	Kepçe
Andan	Ondan sonra	Dakı	Dahi
Añla-	Anlamak	Degül	Değil
Arık	Zayıf, cılız	Delü	Deli

Armağan	Hediye	Deve	Deve
Aşak	Aşağı, Dağ dibi	Ekin	Çiftlik
Aşlık	Buğday	Ewet	Evet
Av	Av	Et-	Yapmak
Ayığ	Ayı	Ev	Ev
Bal	Bal	Eyle	Öyle
Balçık	Çamur	İlik	İlik
Balık	Çamur	İmdi	Şimdi
Bamuk	Pamuk	Kalkan	Kalkan
Başmak	Pabuç	Kar-	Karıştırmak
Bayram	Bayram	Karınca	Karınca
Bekmes	Pekmez	Karınçak	Karınca
Mıñar/Bıñar	Pınar, Su gözü	Kat	Yanında, İninde
Bitig	Muska, Kitap	Kayın	Hısım, Akraba
Bok	Dışkı, Bok	Kayın	Kayın ağacı
Buyur-	Buyurmak	Kayır	Kum
Kaytar-	Geri çevirmek	Öyle	Öyle vakti
Kayıt-	Geri dönmek	Porsuk	Porsuk
Keçe	Keçe	Savaş-	Savaşmak
Keçi	Keçi	Seçe	Serçe kuşu
Kemi	Gemi	Sıdrım	Sırım, kayış
Kerey	Ustura	Señek	Su kabı
Keşür	Havuç	Sındu	Makas

Kırnak	Cariye	Sınuk	Kırık
Kısğaç	Yengeç	Sırt	Dere, Küçük vadi
Kısrak	Kısrak	Sok-	Sokmak, ısırarak
Koç	Koç	Sor-	Sormak, aramak
Konşı	Komşu	Sökel	Hasta
Konukla-	Misafir etmek	Tamak	Boğaz, gırtlak
Kova	Kova	Tamar	Damar
Köpçük	Eğerin ön ve arka yastıları	Kurt	Kurt, köpekgil cinsinden
Kur	Kuru	Tarıg	Darı
Kuşluk	Kuşluk vakti	Tavar	Canlı/cansız mal
Kuşun	Kurşun	Temürgen	Ok temreni
Kömürgen	Dağ soğanı	Tokın-	Çarpmak/döğölmek
Öñ	Ön	Tümrük	Def
Örgen	Urgan	Us	Akıl
Ötüñç	Ödüñç	Utan-	Utanmak
Öyez	Sivrisinek	Yerdeş	Hemşehri
Üyük	Tepe	Yun-	Yıkamak/yıkanmak
Yaña	Derenin yanı	Yut-	Yutmak
Yara-	Yaramak	Yüzerlik	Üzerlik otu
Yaz-	Yazı yazmak		

b) Konu ile ilgili yazılmış makelerde Oğuzca kaydıyla verilen kelimelerin Tarihi Kıpçak Türkçesi metinlerinde tespit edilen örnekleri:

KELİME	ANLAMI	KELİME	ANLAMI
Ağaç	Ağaç	De-/di-	Demek/söylemek
Ağrıtm	Ağrıtmak, incitmek	Delü	Deli
Agu	Zehir	Dört	Dört
Alın	Ön, karşı	Dudak	Dudak
Anı	Onu	İñen	Çok, pek çok
Ayru	İki çatallı olan şey	Egil-	Eğilmek
Bak-	Bakmak	El	El
Bakış	Bakış	Esrük	Sarhoş
Başka	Başka	Evlen-	Evlenmek
Batır-	Geçirmek, sokmak	Gece	Gece
Böyük	Büyük	Geç-	Geçmek
Bul-	Bulmak	Gizle-	Gizlemek
Çağı/çakı	Çakı	İN-	İnmek
Çek-	Çekmek	İnce	İnce
Çok	Çok	İnce	İnce
İnçi	İnci	Otur-	Oturmak
İnek	İnek	Ört-	Örtmek/kapamak
İste-	İstemek	Sag	Sağ/sağ taraf
Kanı	Hani	Sarı	Sarı
Kapı	Kapı	Sev-	Sevmek

Karış-	Karışmak	Sevün-	Sevinmek
Kardaş	Kardeş	Soñra	Sonra
Karşu	Karşı	Sözleş-	Söyleşmek
Kemi	Gemi	Su	Su
Kes-	Kesmek	Tavşan	Tavşan
Kır-	Kırmak	Togrı	Doğru
Kırığ	Yan, kenar	Tuy-	Duymak
Kibi	Gibi	Yag	Yağ
Kiçi	Küçük	Yağı	Düşman
Kimse	Kimse	Yağşı	İyi, güzel, hoş
Kov-	Kovmak	Yak-	Yakmak
Kovuş	Oyuk	Yan-	Yanmak
Könder-	Göndermek	Yangak	Yanak
Köpek	Köpek	Yap-	Yapmak
Küneş	Güneş	Yaz-	Yazı yazmak
Laçın	Şahin	Yine	Yine
Beñze-/Meñze-	Benzemek	Yingil-	Yenilmek
Ohşaş	Benzer	Yoğurt	Yoğurt
Yohsa	Yoksa	Yulduz	Yıldız

c) Kitâbü'l- İdrâk li Lisâni'l- Etrâk, Kitâb-1 Mecmû-1 Tercümân-1 Türkî ve Acemî ve Mugalî ve Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye' de Türkmençe kaydıyla verilen kelimeler:

KELİME	ANLAMI	KELİME	ANLAMI
Abru	Ahmak	Batur-	İnkâr etmek
Ağır	Ağır	Baylavuç	Tava
Ağırdı	Ağır olmak	Bebek	Göz bebeği
Agrı	Para	Begen-	Beğenmek
Agu	Ağı	Beki	Ustura
Akça	Para	Bekmeş	Pekmez
Âlu	Şeftali	Beñiz	Beniz
Armut	Armut	Bıçkuç	Makas
Asra-	Isırmak/dişlemek	Mıñar/Bıñar	Pınar, su gözü
Aşaka	Aşağı	Bilgü	Bilek/ bilewü
Avrat	Kadın	Bir ogurda	Bir defada
Ay	Eğе demiri	Biraz	Biraz
Ayva	Ayva	Biz	Bez
Ayvuk	Geyik	Bog-	Boğmak
Bagır	Karaciğer	Bogun	Boyun
Bagla-	Bağlamak	Boguzla-	Boğazlamak
Bahana eyle-	Bahane etmek	Bolgay	Olaki/ belki
Panpuk	Pamuk	Böşek	Böcek, bit
Bamuk	Pamuk	Bugayı	Bukağı
Bugday	Buğday	Degirmen	Değirmen
Bu kez	Bu defa	Değiş-	Değişmek
Bulgak	Bulanık	Dez-	Ürkmek/ayrılmak

Bulgan-	Bulanmak	Diş	Diş
Burtar-	Buruşturmak	Dudağ	Dudak
Buruş-	Buruşturmak	Duvar	Duvar
Butar-	Buruşturmak	Düdük	Düdük
Buyurçuk	Yelve kuşu	Düğme	Düğme
Bük-	Bükme/eğmek	Edük	Çizme
Büre	Pire	Egil-	Eğilmek
Cömerd	Cömert	Egin	Sırt, arka
Cülâh	Dokuyucu	Ekşi	Ekşi
Çakrık	Çıkrık	Emek	Emek
Çatal	Çatal	Enük	Köpek yavrusu
Çeft	Çift	Ewet	Evet
Çekürge	Çekirge	Ersek	Oruspu
Çeper	Beyaz benekli	Esri	Pars
Çıban	İntihaplı yara	Ev	Ev
Çokur	Bir çeşit diken	Evlen-	Evlenmek
Çulhaçı	Dokumacı	Evlendir-	Evlendirmek
Çulpan/culpan	Çobanyıldızı	Ezber tuştıl	Ezberlemek
Dağuk	Tavuk	Göbek	Göbek
Dānişmend	Din bilgini	Gülâb	Gül suyu
Hamaşa	Adet	Kayıt	Yavuz/fena/yaman
Her/degme	Her	Keçe	Keçe
Hırmen	Harman	Keçkün	Kadının üst urbası

Horla-	Horlamak	Keçüt	Geçit
Horos	Horoz	Kehel	Tembel
İğla-	Ağlamak	Kene	Kene
İklık	Bir çeşit çalgı/saz	Kerşek söylegil	Doğru söyle
Isla-	Islatmak	Keşür	Havuç
İgne	İgne	Kıg	Hayvan pisliği
İğren-	İğrenmek	Qıgır-	Çağırmaq
İlik	İlik	Qısa	Kısa
İrinçek	Tembel/erincek	Kısaş	Yengeç
İşeri	İçeri	Kiçitük	Küçütük
Kakı-	Öfkelenmek	Kilim	Kilim
Qalı	Sergi/halı	Kişen	Köstek
Qarapçı	Fakir	Koç	Koç
Karınça	Karınca	Koksu-	Koklamak
Karınçak	Karınca	Kölge	Gölge
Kartal	Kartal	Köbürçük	Sandık, kutu
Kaşu	Sopa/tokmak	Kölük	Binek hayvanı
Katla	Kere, kez	Könder-	Göndermek
Qavaq	Kavak ağacı	Könen-/ tonan-	Bezenmek/süslenmek
Qavun	Kavun	Köprü	Köprü
Köy	Köy	Öksür-	Öksürmek
Kurunçuka	Cüce	Ördek	Ördek
Qurşun	Kurşun	Öşendir-	İncitmek

Ꞑusu	Kusuntu	Öyken	Akciğer
Ꞑuyumçı	Gümüşcü	Paçmağ	Bacanak
Külşe	Çörek	Penir/beynir	Peynir
Küneş	Güneş	Saçak	Ocak
Küp	Küp	Saçır-	Su boğazında kalmak
Küyegü	Güvey/damat	Sadı	Sanadı
Küyegü otı	Güveyi otı	Saçasğan	Saksagan
Meded eyle-	Yardım etmek	Salam	Saman
Mercümek	Mercimek	Salpan/salban	Başa sarılan sarık
Muştla-	Müjdelemek	Sağlık	Sağlık/esenlik
Nerdüven/merdimen	Merdiven	Saman	Saman
Oğlak	Oğlak	Sandı	Sağındı
Oğluk	Bir çeşit çalğı/saz	Sandı	Sağandı saydı
Okşagan	Benzemek	Sarançıka	Çekirge
Okşar	Benzemek	Şavığ	Yumuşak
Orutga	Bel kemiği	Sayla-	Temizlemek
Öğren-	Öğrenmek	Seçe	Serçe kuşu
Öğret-	Öğrenmek	Sıçan	Sıçan/fare
Öğüt	Öğüt	Sıh-	Buruşturmak
Öksür-	Öksür	Sığ	Derin olmayan
Sındu	Makas	Tirsek	Dirsek
Sıñar/cılayın	Benzetme edatı	Togrı	Doğru
Sırça	Cam	Togru	Doru renk

Sırtlan	?	Tolgan-	Bulanmak
Siñek	Sinek	Tolu	Dolu
Sol	Sol/sol taraf	Töki	Çift
Sovuşla-	Yavaşça ses vermek	Turağ	Yoğurtla yapılan bir yemek
Sögüt	Dal	Tuynağ	Toynak
Sümülde-	Kansırmak	Uçmak	Cennet
Şag	Zaman	Ugul-	Bayılmak
Şara	Bahane	Ugun-	Bayılmak
Şerşe	Serçe	Ür-	Üfürmek/şişirmek
Şibin süreçek	Cibinlik	Üksük	Dikiş yüzüğü
Tag	Dağ	Üyük	Tepe
Tamak	Boğaz, gırtlak	Yag	Yağ
Tamu	Cehennem	Yag-	Yağmur yağmak
Tanıştı	Danışmak	Yagla-	Yağlamak
Tarazı	Terazi	Yaglık	Yağlık, mendil
Tavşan	Tavşan	Yagma	Yağma/talan etmek
Tavşancıl	Bir kuş türü	Yagmala-	Yağlamak
Tekne-	Delmek	Yalagaş bol-	Soyunmak
Teñli	Eş/benzer	Yalgançı	Yalancı
Tiken	Diken	Yalığız	Yalnız
Yalınçak	Yalın/çıplak	Yigren-	İğrenmek
Yağmur	Yağmur	Yikindü	İkinci vakti
Yalan	Yalan	Yogun	Yoğun/kalın/ağır

Yangı	Yeni	Yorğan	Yorgan
Yanglış-	Yanılmak	Yulduradı	Yıldırım
Yaprak	Yaprak	Yıldırım/yıldırım	Yıldırım
Yarmak	Para	Yumruq	Yumruk
Yarasa	Yarasa	Yumurda	Yumurta
Yaşmak	Örtü/bez	Yügür-	Hızlı olmak
Yava it-	Kaybolmak	Yügüt-	Üğütmek
Yavrı	Kuş yavrusu	Yüzilmiş	Yüzmek/soymak
Yıgla-	Ağlamak	Zerdālu	Sarıerik
Yırmak	İrmak		

KAYNAKÇA

AĞAR, Mehmet Emin (1986), *Baytaratü'l- Vâzıh*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

AĞAR, Mehmet Emin (1989), *Kitâb fi'l-Fıkh bi-Lisân-ı Türkî*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

AKAR, Ali (2014), “Diliçi İlişkiler Bağlamında Mahdumkulu Divanı”, Gazi Türkiyat, Bahar 2014/14, s. 29-40.

AKAR, Ali, Banu Sıtkı (2015), “Oğuzcanın Kuzey Sınırları: Kırım Yarlıklarında Oğuzca Ögeler”, V. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri, s. 69- 88, Ankara.

AKAR, Ali (2018), *Oğuzların Dili-Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

AL-TURK, Gulhan Abedalazız Moh'd Jalal (2012), *Kitābu Bulġatu'l- Muştāk fi Luġati't- Türk We'l- Kıfçāk Üzerine Dil İncelemesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

ARGUNŞAH, Mustafa, Galip Güner (2015), *Codex Cumanicus*, Kesit Yayınları, İstanbul.

ARGUNŞAH, Mustafa, Gülden Sağol Yüksekaya (2016), *Karahanlıca, Harezmce, Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.

ATALAY, Besim (1945), *Et- Tuhfetü'z- Zekiyye Fi'l- Lûgati't- Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara.

ATALAY, Besim (1949), *Eş- Şüzûr-üz- Zehebiyye vel- Kitâü'l- Ahmediyye fil-Lûgati't- Türkiyye*, Üçler Basımevi, İstanbul.

ATALAY, Besim (1985), *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi*, çev., TDK Yayınları, Ankara:

AYDOĞDU, Özkan (2017), “Kazan Oğuznamesi’nde Oğuz Türkçesi Unsurları”, I. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu, s. 229- 250.

BASKAKOV, N. A. (1986), “ Oğuz, Oğuz-Çağan Etimolojisi Üzerine” İstanbul: İÜ, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 35-37.

CAFEROĞLU, Ahmet (1931), *Kitâbü’l- İdrâk li Lisâni’l- Etrâk*, Evkaf Matbaası, İstanbul.

CLAUSON, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*,. Oxford

ÇANDARLIOĞLU, Gülçin. (2002/2). “Uygur Devletleri Tarihi ve Kültürü”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, s.193-214.

ÇÜRÜK, M. Selcen (2011), “Mu’înü’l- Mürîd’de Oğuz Türkçesi Unsurları”, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), C. 1, 405-419.

DELİCE, Hacı İbrahim (2003), *Hulasa, Okçuluk ve Atçılık (Hüseyn b. Ahmet el-Erzurumî)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

DEMİR, Mehmet (2013), “Revnaku’l İslâm’da Oğuzca ve Çağatayca Unsurlar”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 2, s. 453-463.

DEMİRCİ, Jale (1998), “Kıpçak Sözlükleri”, Kebikeç Dergisi, Sayı 6, s. 145-152.

EMİNOĞLU, Emin (2011), *Abbâs İbni Hamza es-Sabrânî, Kitâbü’l- Ef’âl- Kıpçakça Satır Arası Sözlük*, Akça Yayınları, Ankara.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (2008/2), “Oğuzlar ve Oğuz Adı Üzerine”, Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, s. 226-233, Ankara.

ERCİLASUN, Ahmet B. (2011), *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, 11. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.

ERCİLASUN, A. B. (2015), “Oğuz Adının Etimolojisi”, V. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri, s. 15-20, Ankara.

ERENOĞLU, Neşe (2010), “Kumuk Türkçesinde Oğuzca Unsurlar”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/1 Winter

ERGİN, Muharrem (2013), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.

ERÖZ, Mehmet (1991), *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul

GABAIN, A. Von (2003), *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, TDK Yayınları, Ankara.

GOLDEN, P. (2002), *Türk Halkları Tarihine Giriş*, (O. Karatay, Çev.), Karam Yayınları, Ankara.

GÖKBEL, Ahmet (2000), *Kıpçak Türkleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

GÜL, Meltem (2015), “Kutadgu Bilig’deki Oğuzca Unsurlar”, *International Journal of Social Science*, Number: 37, p. 253-265.

GÜLSEVİN, Gürer (1998), “Köktürk Bengü Taşlarında Oğuzca Unsurlar”, *Kardeş Ağızlar / (Türk Lehçe ve Şiveleri Dergisi) / Sayı: 7*, Ankara, s. 12-18.

GÜLSEVİN, Gürer (1998), “Köktürk Bengü Taşlarındaki Oğuzca Özellikler” *Kardeş Ağızlar, (Türk Lehçe ve Şiveler Dergisi)*, Sayı:7, s. 12-18, Ankara.

GÜLSEVİN, Gürer (2006), “Yusuf Has Hacib’in Dilinde Oğuzca Unsurlar”, *Günümüz Dünyasında Yusuf Has Hacip ve Fikirleri II*, Elaralık Atatürk- Alatoo Üniversitesi, Bişkek, Kırgızistan, s. 39-55.

GÜLSEVİN, Gürer (2010), “Oğuzca Olmayan Türk Lehçelerindeki Oğuzca Unsurlar ve Bunlara Teorik Bir Yaklaşım”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/1 Winter

GÜLSEVİN, Gürer, Erdoğan Boz (2004), *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

GÜLSEVİN, Selma (2007), “Karay Türkçesinde Oğuzca Unsurlar”, *Journal of Turkish Studies*, Volume 2/2, 300-306.

GÜNDÜZ, Tufan (2002/2), “Oğuzlar- Türkmenler”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, s. 263-288.

- GÜNER, Galip (2013), *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- GÜNGÖR, Okan Celal (2018), “Gülistan Tercümesi’nin Ses ve Şekil Bilgisinde İkili Kullanımlar ve Bu Kullanımların Bugünkü Oğuz ve Kıpçak Lehçelerindeki Görünümü” , ERDEM, S. 75, s. 121-148.
- HAMILTON, J. R. (1997), “Tokuz-Oğuz ve On Uyğur” çev. Yunus Koç-İsmet Birkan Türk Dilleri Araştırmaları 7: 187-232, Simurg Yayınları, Ankara.
- HAZAR, Mehmet (2011), “Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler ve Benzerlikler”, International Journal of Social Science, Volume 4 Issue 1, p. 31-63.
- İNAN, Abdülkadir (1936), *Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları*, Devlet Basımevi, İstanbul.
- İNAN, Abdülkadir (1987), *Makaleler ve İncelemeler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1993), *Türk Millî Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1958), “Türkmen Adı, Manası ve Mahiyeti”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 121-133, Ankara.
- KARA, Mehmet (1998), “Mahtum Kulu’nun Şiirlerinde Çağatayca ve Oğuzca Unsurlar”, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (bilig), Sayı: 7 / Güz, Ahmet Yesevî Üniversitesine Yardım Vakfı yayını, Ankara, s. 131-135.
- KARA, Mehmet (1998), “Mahtumkulu’nun Şiirlerinde Çağatayca ve Oğuzca Unsurlar”, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 7/ Güz, s. 131-135.
- KARAHAN, Akartürk (2013), *Dîvānu Lügati’t Türk’e Göre XI. Yüzyıl Türk Lehçe Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.
- KARAHAN, Akartürk (2015), “Dîvānū Lügāti’t-Türk’e Göre Oğuzca”, V. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri, s. 41-60, Ankara.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1989), *Seyfi-i Sarâyî, Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi’t- Türkî)*, TDK Yayınları, Ankara.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1994), *Kıpçak Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.

KAYMAZ, Zeki (2002), “ Hoca Ahmet Yesevi'nin Hikmetlerindeki Oğuz Türkçesi Unsurları”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı: 139, Ağustos, Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı, s. 155-162.

KAYMAZ, Zeki (2004), “Çagatay Türkçesinde Oğuzca Unsurlar Üzerine” Amancolovskie Çiteniya, Kazakistan/Öskemen, 7-8 Ekim 2004, s. 204-210.

KONONOV, A. N. (1958), *Rodoslovnaya Turkmén*, Soçineniya Abu-l-Gazi-hana Hivinskogo, Moskva-Leningrad.

KORKMAZ, Zeynep (1972), “Divanü Lûgat-it' Türk' Göre Oğuzca Dil Özellikleri” Türk Dili, Divanü Lûgat-it' Türk Özel Sayısı, Ekim.

KORKMAZ, Zeynep (1972), “Kâşgarlı Mahmud ve Oğuz Türkçesi”, Türk Dili, Divanü Lûgat-it' Türk Özel Sayısı, Sayı 253, Ankara, s. 3-20.

KORKMAZ, Z. (1975), “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, I. Türk Dili Bilimsel Kurultayı, Ankara.

KORKMAZ, Z. (1995). “Erzurumlu Darir ve Memluk Türkçesinin Oğuzcaleştirilmesindeki Yeri”, Türk Dili Üzerine İncelemeler I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (2005), “XI-XIII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. I, TDK Yayınları, Ankara, s. 268-273.

KORKMAZ, Zeynep (2005), “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. I, TDK Yayınları, Ankara, s. 205-216.

KORKMAZ, Z. (2007), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar III*, TDK Yayınları, Ankara.

KORKMAZ, Z. (2013), *Türkiye Türkçesinin Temeli- Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, TDK Yayınları, Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (1973), *Marzubân- nâme Tercümesi (İnceleme- Metin- Sözlük- Tıpkı Basım)*, TDK Yayınları, Ankara.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, (1982), “Azerî”, İslâm Ansiklopedisi, C.I, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

KUANİŞBAYEV, Ercan (2006), *Kitāb-ı Fi'l-Fıkh (Giriş- Metin- Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

LEVITSKAYA, L.S. (2006), “Çuvaş Türkçesinde Oğuz Türkçesi Unsurları Var mı?”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. VI, Sayı: Iss 1/ Yaz, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü yayını, İzmir, s. 251- 255.

NADALYAYEV, V.M., Nasilov, D.M., Tenişev, E.R., Şçerbak, A.M. (1969), *Drevnetyurkskiy Slovar*, Leningrad.

NALBANT, Özkan, Bilge. (2010). “Oğuz” Sözcüğünün Kökeni Üzerine Yeni Düşünceler, *Türkbilig*, 20: 47-59.

ORKUN, H.N. (1935), *Oğuzlara Dair*, Ulus Basımevi, Ankara.

ÖGEL, Bahaeddin (1962), *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara.

ÖZGÜR, Can (1988), *Baytaratü'l- Vâzih*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÖZGÜR, Can (1994), *Baytaratü'l- Vâzih'in Kıpçakça ve Türkmence Yazmalarına Göre Kıpçakçanın Oğuzcalaşması (Türkmenceleşmesi) Üzerine Bir Dil Araştırması*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

ÖZGÜR, Can (1997). “Baytaratü'l-Vâzih'in Türkmence (Oğuzca) Yazmasında Bulunan Kıpçakça Unsurlar”, IX. Millî Türkoloji Kongresi, 15-19 Eylül 1997, İstanbul.

ÖZGÜR, Can (1998). “Memlûk-Kıpçak Sahasında Yazılan Münyetü'l-Güzât ile Baytaratü'l-Vâzih Adlı Eserin Karşılaştırılması”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu IV, 28-29-30 Mayıs 1998, Çanakkale.

ÖZGÜR, Can (1999). “Kıpçakçanın Türkmenceleşmesi Üzerine”, 3. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996, 893-896, Ankara.

ÖZGÜR, Can (2002), “Doğu Karadeniz Ağızlarında Kıpçakça Üzerine Tespitler”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 13, 119-124, Ankara.

ÖZGÜR, Can (2002), “Kıpçakların Dili”, Yeni Türkiye (Türkler ve Türk Tarihi Özel Sayısı Türkler-3), 692-698, Ankara.

ÖZGÜR, Can (2003), “Kıpçakça Yazılmış Eserlerde Türkmençe (Oğuzca) Unsurlar”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XXX, 349-357, İstanbul.

ÖZGÜR, Can (2003), Kitâbü'l-Hayl (Memlûk Kıpçakçası İle Yazılmış İlk Türk At ve Atçılık Eserinin Paris Yazması, Çantay Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

ÖZGÜR, Can (2010), “Karışık (Kıpçak-Oğuz) Lehçeyle Yazılmış Kitâbü'l-Hayl'in Yazmalarında Değişmeler”, Turkish Studies (Eski Oğuz Türkçesi Prof. Dr. Zeynep Korkmaz Adına), Volume 5/1, 578-584.

ÖZGÜR, Can (2012), “Kıpçak Türkçesi İle Yazılmış Kitâbü'l-Hayl'in Yazmalarında Karışık Dil Özelliklerinin Görünümü”, Turkish Studies, Volume 7/1 Winter, 1781-1792.

ÖZGÜR, Can (2012), *Şerhü'l-Menâr (Çevriliyazı Metin-Tıpkıbasım)*, Eser Ofset, Eskişehir.

ÖZGÜR, Can (2014). “Memlûk Kıpçakçasıyla Yazılmış Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l-Leys Es-Semerkandî'nin Söz Varlığı”, Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması, 26-28 Mayıs 2014, 525-534, Eskişehir.

ÖZKAN, Abdurrahman (2018), *Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l-Leysi's Semerkandî (Giriş-Metin-Dizinler- Tıpkıbasım)*, Palet Yayınları, Konya.

ÖZKAN, Mustafa. (1996), “Gülşehri”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.14, Ankara.

ÖZKAN, Nevzat (2015), “Gagavuz Kültüründe Oğuzca Unsurlar”, V. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri, s. 455-464, Ankara.

ÖZTOPÇU, Kurtuluş (2002), *Kitâb Fî 'İlm An-Nuşşâb*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, İstanbul.

- ÖZYETGİN, A. Melek (2001), *Ebû Hayyân- Kitâbu'l- İdrak li Lisâni'l- Etrâk- Fiil: Tarihî Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi*, Köksav, Ankara.
- PELLIOT, P. (1995), *Uygur Yazısıyla Yazılmış Uğuz Han Destanı Üzerine*, (çev. Vedat Köken), TDK. Yayınları, Ankara.
- Räsänen, Martti (1969), *Versuch eines etymologischen Wörterbuch der Türksprachen*, Helsinki.
- SALMAN, Hüseyin (1998), *Türgişler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- SİNOR, D. (1950), *Oğuz Kağan Destanı Üzerinde Bazı Mülâhazalar*, (A. Ateş, Çev.) Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt IV, Sayı: 1-2, İstanbul Üniv. Edeb. Fak., İstanbul
- STAROSTİN, S. – Dybo, A. – Mudrak, O. (2003), *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*, Cilt I-III.
- SÜMER, F. (1992,1999), *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- TAVUKÇU, Orhan Kemal (2010), “Şeyyad Hamza”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 39, Ankara.
- TEKİN, Talat, Mehmet Ölmez (1999), *Türk Dilleri- Giriş*, Simurg Yayınları, İstanbul.
- TEKİN, Talat (2016), *Orhon Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- TEZCAN, Semih (1995), “Mes’ud ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler”, Türk Dilleri Araştırmaları 5, İstanbul.
- THOMSEN, V. (2002), *Orhon Yazıtları Araştırmaları*, (V. Köken, Çev. Ve Yay. Haz.), TDK Yayınları, Ankara.
- TOGAN, Z. V. (1981), *Umumî Türk Tarihine Giriş*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- TOPARLI, Recep (1993), *Kitâb fi'l-Fıkh, Şekil Bilgisi Özellikleri-Örnek Metin*, Erzurum.
- TOPARLI, Recep, M. Sadi Çögenli, Nevzat H. Yanık (1999), *El- Kavânînü'l- Külliyye li- Zabtî'l- Lügati't- Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara.

TOPARLI, Recep, M. Sadi Çögenli, Nevzat H. Yanık (2000), *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, TDK Yayınları, Ankara.

TOPARLI, Recep (2003), *Ed- Dürretü'l- Mudiyye fi'l- Lügati't- Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara.

TOPARLI, Recep, Hanifi Vural, Recep Karaatlı (2014), *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, 3. Baskı, Ankara.

TOPARLI, Recep (2017), *İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtîn*, TDK Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

TURAN, O. (1945), "Eski Türklerde Okun Hukukî Bir Sembol Olarak Kullanılması", *Belleten XXXV*: 305-318, Ankara.

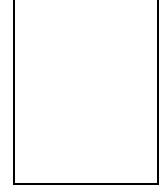
TÜYSÜZ, Cem (2002/2), "Oğuzlar", *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, s. 277-288.

UĞURLU, Mustafa (1987), *Münyetül'l- Guzât*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YAVUZ, Kemal (2010), "Şeyhoğlu", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.39, Ankara.

YILDIZ, Mustafa (2010), "Seyf-i Sarayinin Gülistan Tercümesinde Aynı İsim Unsurlarının Kıl- ve Et- Yardımcı Fiilleriyle Kullanımından Oluşan Eş Değer Birleşik Fiiller ve Oğuzca Etkisi", *Turkish Studies*, , S. 5.1., s. 687-706.

ZAJACZKOWSKI, Ananiasz (1958), *Slovník Arabsko-Kipczacki z okresu Panstwa Mamelickiego, Bulgat al-Muştaq fi Lugat at- Turk wa'l-Kifçâq*, Czezc I Nomina, Warszawa.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Muzaffer SAZ
Doğum Yeri ve Tarihi : Kahramanmaraş/ 01. 01. 1990
Medeni Hâli : Bekâr
E-Posta : sazmuzaffer@gmail.com

EĞİTİM

2010- 2014 Niğde Üniversitesi Fen –Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

YABANCI DİL : İngilizce

